

**YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER VE DİJİTAL AKTİVİZM:
ÇEVRECİ HAREKETLERİN İKLİM KRİZİ FARKINDALIĞI
OLUŞTURMADAKİ ROLÜ**

Doktora Tezi
Fatma Kübra ASTAM

Eskişehir 2025

**YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER VE DİJİTAL AKTİVİZM: ÇEVRECİ
HAREKETLERİN İKLİM KRİZİ FARKINDALIĞI OLUŞTURMADAKİ ROLÜ**

Fatma Kübra ASTAM

DOKTORA TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Sibel ONURSOY

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eylül 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Fatma Kübra ASTAM'ın "**Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm: Çevreci Hareketlerin İklim Krizi Farkındalığı Oluşturmadaki Rolü**" başlıklı tezi **30 Haziran 2025** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 37. Maddesi uyarınca **Basın ve Yayın Anabilim Dalı Basın ve Yayın Programı'nda, Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

		İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. Sibel ONURSOY	
Üye	: Prof. Dr. Özgül BİRSEN	
Üye	: Prof. Dr. Şükrü BALCI	
Üye	: Doç. Dr. Enes BAL	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş CEYHAN	

Prof. Dr. Nafiz Öncü CAN

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER VE DİJİTAL AKTİVİZM: ÇEVRECI HAREKETLERİN İKLİM KRİZİ FARKINDALIĞI OLUŞTURMADAKİ ROLÜ

Fatma Kübra ASTAM

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eylül 2025

Danışman: Prof. Dr. Sibel ONURSOY

Bu çalışmada, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi sorun edilmektedir. Yeni toplumsal hareketler kuramı çerçevesinde çevreci hareket aktörlerinin iklim kriziyle mücadele yöntemleri, politika üretim süreçlerindeki rolleri, örgütlenme pratikleri, eylem biçimleri ve stratejileri, dijital aktivizm faaliyetlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Çalışmanın temel amacı, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünün belirlenmesidir. Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünü belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen nitel bir durum çalışması olarak desenlenen araştırma kapsamında sosyal medya platformlarında aktif içerik üreten 25 hareket aktörü ile çevrim içi olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler nitel yaklaşım yöntemi kullanılarak MAXQDA nitel analiz programı ile analiz edilmiştir. Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmada etkin bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Günlük yaşam pratikleri ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilen bireysel eylemler, çevresel konularda toplumsal duyarlılığın artırılmasına katkı sağlarken, bireysel düzeyde başlayan bu farkındalık, topluluk temelli eylemlere evrilerek kolektif hareketin de gelişimine katkı sağlayacaktır. Dijital aktivizm, iklim krizinden doğrudan etkilenecek genç kuşaklarla etkili bir iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Gençlerin hem içerik üreticisi hem de hedef kitle olması, dijital mecralarda farkındalık yaratma kapasitesini artırmaktadır. Bununla birlikte, mevcut kampanya ve hareketlerin desteklenmesi gerektiği, bireysel üretim yerine kolektif desteğin etkili sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır. İklim krizi farkındalığı ve mücadelesinde, yalnızca bireysel davranış değişikliklerine odaklanmanın yetersiz olduğu;

küresel eşitsizlikler, ulusal ve uluslararası politikalar ile sistemsel yapılar gibi yapısal unsurların da kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, iklim krizine karşı bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: İklim Krizi, Çevreci Hareket Aktörü, Sosyal Medya, Dijital Aktivizm, Nitel Yaklaşım.

ABSTRACT

NEW SOCIAL MOVEMENTS AND DIGITAL ACTIVISM: THE ROLE OF ENVIRONMENTAL MOVEMENTS IN RAISING CLIMATE CRISIS AWARENESS

Fatma Kübra ASTAM

Department of Press and Publication

Anadolu University, Graduate Education Institute, September 2025

Advisor: Prof. Dr. Sibel ONURSOY

This study addresses the issue of identifying the role of environmental movement actors' digital activism activities in raising awareness of the climate crisis. Within the framework of new social movement theory, the aim is to determine the environmental movement actors' methods of combating the climate crisis, their roles in policy-making processes, their organisational practices, forms of action and strategies, and their digital activism activities. The main objective of the study is to determine the role of environmental movement actors' digital activism activities in raising awareness of the climate crisis. As a qualitative case study designed to determine the role of environmental movement actors' digital activism activities in raising awareness of the climate crisis, semi-structured interviews were conducted online with 25 movement actors who actively produce content on social media platforms. Data obtained from participants were analysed using the qualitative approach method with the MAXQDA qualitative analysis programme. It was determined that the digital activism activities of environmental movement actors play an effective role in raising awareness of the climate crisis. Individual actions carried out through daily life practices and social media contribute to increasing social awareness on environmental issues, while this awareness, which begins at the individual level, will evolve into community-based actions and contribute to the development of collective action. Digital activism facilitates effective communication with younger generations who will be directly affected by the climate crisis. The fact that young people are both content producers and the target audience increases the capacity to raise awareness in digital media. However, it is emphasised that existing campaigns and movements need to be supported and that collective support, rather than individual production, will yield effective results. In raising awareness and combating the climate crisis, it is stressed that

focusing solely on individual behavioural changes is insufficient; structural elements such as global inequalities, national and international policies, and systemic structures must also be comprehensively addressed. In this context, adopting a holistic approach to the climate crisis is of paramount importance.

Keywords: Climate Crisis, Environmental Movement Actor, Social Media, Digital Activism, Qualitative Approach.

TEŞEKKÜR

Kendi yolculuğumun en güzel bölümüne bilinçli bir seçimle başlayıp uzun yıllar vedalaşamadığım bir dönem... En sevdiğim tanımlamanın öğrenci olması sanırım bunda çok etkili oldu. Doktora; benim “sebat” kelimesini içselleştirdiğim, yoluma çıkan engellerle ve zorluklarla mücadele ettiğim, uykusuz kalsam da çok yorulsam da asla pes etmediğim, hep sonunu düşünerek hayalini kurduğum ana adım adım ulaşmamı sağlayan bir süreç olarak tamamlandı.

Her tezin eşsiz destekleyicileri vardır... Bu tezin yazılma sürecinde yanımda olan, Eskişehir’de güvenli bir yuva kurmamı ve “Anadolu” hayalimi gerçekleştirmemi sağlayan, sıcacık sohbeti ile her görüşmemizde yepyeni fikirler ürettiğimiz sevgili danışmanım Prof. Dr. Sibel Onursoy’a destekleri için teşekkür ederim. Lisans yıllarımdan beri -dile kolay 15 yıldır- güvenle kapısını çaldığım, bir sorun olursa çözüm üreteceğini bildiğim, dün olduğu gibi her zaman yanımda olmasını istediğim, varlığı ile bana her zaman güç veren Sayın Prof. Dr. Şükrü Balcı’ya doktor olma sürecimdeki tüm destekleri, minnetle anacağım katkıları, bana ve tezime olan inancı için sonsuz teşekkür ederim. Jüri sürecinden önce sevdiğim bir konuda çalışmam konusunda tavsiyede bulunan, süreç boyunca her tez izleme komitesinde güzel sözleri, önerileri, destekleri ve özellikle mezuniyet törenimde sevincime ortak olduğu için kıymetli Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ceyhan’a çok teşekkür ederim. Savunma jürime katılarak beni çok mutlu eden, yüksek lisans tez savunmam da dâhil akademideki tüm önemli günlerimde yanımda olarak destek olan, fikirleri ile tezimin en güzel şekilde bitmesine katkı sağlayan ve asıl mücadelenin savunmadan sonra başlayacağı konusunda telkinde bulunan ve beni cesaretlendiren Sayın Doç. Dr. Enes Bal’a çok teşekkür ederim. Geç tanıştığımız için üzüldüğüm, iyi ki jürimde yer aldı dediğim Prof. Dr. Özgül Birsen’e yorumları ve önerileri ile tezime sağladığı katkılar için teşekkür ederim.

Lisans, yüksek lisans ve doktora süreçlerinde derslerini aldığım akademik gelişimime katkı sağlayan, çalışma hayatımda her zaman minnetle andığım Sayın Prof. Dr. Ahmet Yalçın Kaya’ya, Prof. Dr. Banu Terkan’a, Prof. Dr. Süleyman Hakan Yılmaz’a, Prof. Dr. İbrahim Toruk’a, Doç. Dr. Emre Olkun’a, Doç. Dr. Selman Selim Akyüz’a, Öğr. Gör. Dr. Yasemin Gülşen Yılmaz’a, Prof. Dr. Erkan Yüksel’e, Prof. Dr. Ömer Özer’e, Prof. Dr. Erdal Dağtaş’a, Prof. Dr. İncilay Cangöz’e, Prof. Dr. Halil İbrahim Gürcan’a ve özellikle

Prof. Dr. Erhan Eroğlu'na teşekkürü borç bilirim. Adını yazamadığım, bugüne kadar gelişimime katkı sağlayan tüm kıymetli hocalarıma da teşekkür ederim.

TÜBİTAK 4004-Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları Destekleme Programı kapsamındaki “İklimin Geleceği, Geleceğin İklimi” projesinin yürütücüsü Öğr. Gör. Dr. Berkan Güngör'e proje sürecinde ve sonrasında ilham olan tüm çalışmaları ve destekleri için çok teşekkür ederim. TÜBİTAK 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Destekleme Programı kapsamında yürütülen “Deprem Gerçeği Özelinde Sosyolojik ve Psikolojik Açıdan Afetlere Hazır Bulunuşluk” projesi ve "Tedarik Zincirinin Hayati Boyutu: İnsani Yardım Lojistiği” projesi ile ihtiyacım olan anlarda can suyu olan Sayın Doç. Dr. Erol Tekin'e de ayrıca teşekkür ederim.

2019-2023 yılları arasında YÖK 100/2000 Burs Programı kapsamında belirlenen 100 alt alandan biri olan İletişim Çalışmaları alanında doktora bursiyeri olarak çalışmalarını sürdürdüğüm için maddi desteklerinden dolayı YÖK'e teşekkür ederim.

İşime olan sevgim ve saygımdan dolayı güzel sözlerini paylaşarak beni bu zorlu süreçte motive eden, zorlandığım anlarda sevgilerini hissettirerek yanımda olan, beni her zaman mutlu eden ve başarılarıma sevinen UTİKAD Yönetim Kurulu Üyelerine şükranlarımı arz ederim. Bu süreçte içimdeki gücü keşfetmemi sağlayan “öldürmeyen acı güçlendirir” sözünü benimsememe katkı sağlayan, örnek liderliği, yol göstericiliği ile iş hayatı ile birlikte bu süreci tamamlamama vesile olan UTİKAD Genel Müdürü Alperen Güler'e tüm kalbimle teşekkür ederim. Savunma öncesinde ve sonrasında tüm güzel dilekleri ve destekleri için meslektaşım Melis Köker'e teşekkür ederim. Birlikte çalışıp üretmekten keyif aldığım, en kritik anlarda her zaman yanımda olan, işine olan bağlılığı ve tutkusu ile her zaman gurur duyduğum Sevgili Eda Galip'e tezime gösterdiği ilgi için çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans ve doktora sürecinde birlikte fikirler üretip ortak çalışmalar yürüttüğüm Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Esin Akgül'e süreç boyunca eşlik ettiği anlar ve benim için çok değerli olan desteği için teşekkür ederim. Çok sevgili Soydaş ailesine de beni torunları gibi sevdikleri ve manevi destekleri için ayrıca teşekkür ederim. Süreç boyunca güler yüzü ile destek olan, motive eden ve aynı gün tezlerimizi savunarak hiç unutmayacağım bir anıyı gerçekleştirdiğimiz Arş. Gör. Alper Hakan Yavaşçalı'ya teşekkür ederim.

Lisans yıllarında tecrübe ve deneyim kazanma sürecinde hayatımın en güzel iş anılarının yaşandığı, öğrenip öğrettiğim, bilgiyi paylaşmanın keyfini tattığım, “ÜNTV dostlukları başkadır” sözünü ürettiğimiz, uzun yıllardır her güzel anımda fiziksel olmasa da ruhen yanımda olan Kübra Yavuz Çakır’a hem Konya’da hem de Ankara’da eşlik ettiği anlar ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Hayatımı kolaylaştıran, güzel dileklerini paylaşan, duaları ile bana hep güç veren, sevinçlerimi ve mutluluklarımı kendi başarıları gibi coşkuyla kutlayan, en zoru da kendimi yalnız hissettiğim anlarda ellerini uzatan, aynı motivasyon konuşmalarını binlerce kez yaptığımız yüksek lisans yıllarının en güzel hediyeleri Hilal Öztürk ve Hilal Aykol İnceyavuz’a destekleri ve misafirperverlikleri için çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinde Eskişehir’e davet edip ilk ve daimî evim olan seçilmiş ailem ile tanıştıran, kayıt günü de dâhil olmak üzere yolculuğun başından itibaren iyi günde kötü günde her zaman yanımda olan ve kendi yolundan asla vazgeçmeyen, beraber İstanbul’a dönüp yepyeni bir başlangıç yaptığımız Mine Kocabaş’a destekleri için sonsuz teşekkür ederim. Lisans yıllarından beri başarıları ile her zaman gurur duyduğum, hoşsohbet dostlarım başta Öğr. Gör. Muhsin Samet Okur’a, Berfin Demirhan’a ve Önder Kadağan’a teşekkür ederim. İstanbul Üniversitesinde Farabi Değişim Programı sürecinde Çemberlitaş’ta başlayan dostluğumuzda her zaman bana inanan ve destekleyen, akademik kariyer sürecim boyunca ihtiyacım olan anlarda yanımda olan ve yolculuğun sonunda tezimi teslim ederken bana eşlik eden değerli dostum Av. Esra Fidan’a çok teşekkür ederim.

Bugün geldiğim noktada dönüşüm sürecimde sisli yollarda tek başıma güçlü ve mutlu olarak yürümeme destek olan Sevgili Dr. Hatice Çetinkaya Şahin’e çok teşekkür ederim. Psikolog Doğan Cüceloğlu’na değerlerime sınırsız bağlı olmamı sağladığı, öğretici olmak için sınıfa ve öğrencilere ihtiyacım olmadığını gösterdiği, ilham olduğu ve yazdığı tüm kitaplarla hayatıma bugün bile eşlik ettiği için sonsuz teşekkür ederim. Sosyal Bilgiler ve coğrafya derslerini sevmemde rol oynayan, başarılarımla daima gurur duyan değerli öğretmenlerim Jülide Turgut Selçioğlu’ya, lise yıllarındaki öğretileri ile hayatımda kalıcı izler bırakan Hüseyin Ugan’a ve bir sınavda sınıfta en yüksek notu alacak kadar dersi sevdiren Ali Bacaklı’ya çok teşekkür ederim. Adını anmadığım, gelişimime katkı sağlayan öğretmenlerime ve hayatımdaki tüm iyi kalplere de ayrıca teşekkür ederim.

Bu yolculukta manevi olarak desteğini her zaman hissettiğim teyzem Sevda Öztürk'e ve küçük bir çocukken beni okumam konusunda her zaman cesaretlendiren ve yönlendiren dayım Yusuf Çeper'e de ayrıca teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca maddi desteği ile yanımda olan rahmetli dayım Mahmut Astam'a, okumasına vesile olduğu tüm öğrenciler adına teşekkür ederim. Manevi amcam Bircan Erbaş'a eğitim hayatım boyunca hayatımı kolaylaştırdığı ve destek olduğu için teşekkür ederim.

Kardeşim Meryem Astam'a bu süreçte gösterdiği anlayış ve fedakârlık için çok teşekkür ederim. Benimle her zaman gurur duyan kardeşim Betül Astam'a süreç boyunca bana ablalık, hayatımızın mucizesi Şekerpare'ye de annelik yaptığı anlar için minnettarım. En yakınım; hayatımı kolaylaştırdığı, üzerimdeki yükleri hafiflettiği ve beni mutlu etmek için sergilediği tüm performanslar için sonsuz teşekkür ederim.

Gazete kâğıtlarından okumayı öğrendiği için okumanın kıymetini bilen ve her zaman çocuklarını destekleyen annem Kudret Astam'a, bugüne kadar tüm kararlarıma saygı gösterip varlığı ile bana güç veren babam Hasan Astam'a, maddi ve manevi destekleri ve her koşulda yanımda oldukları için minnetle teşekkür ederim. Sevgili aileme ne kadar teşekkür etsem o kadar az olur varlığınız ve destekleriniz için minnettarım.

Küçük bir kız çocuğuyken elimi tutup Anadolu Lisesi hayalimi gerçekleştirmemi sağlayan, hayatının sonuna kadar sevgisi ve en önemlisi duaları ile fiziksel olarak benimle olan canım dedem Şehri Çeper'e ve anneannem Meryem Çeper'e vicdanlı bir insan olmamdaki örnek davranışları, doğaya saygıları, tüm öğretileri, kalbimde yaşattığım sürece sevdiklerimin varlığını ve sevgisini her zaman hissedebileceğimi öğrettikleri, maddi ve manevi tüm destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Bu satırları okuyan, yolunu kaybeden ve umut arayan sevgili okuyucu; umutsuzluğa kapıldığın anlarda Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Umutsuz durumlar yoktur, umutsuz insanlar vardır. Ben hiçbir zaman umudumu yitirmedim." sözlerini hatırlayarak üretmeye ve değer katmaya devam et. İçinde bulunduğun durum geçici, ne olursa olsun kendi yolunda yürü ve asla vazgeçme. Bu kadim topraklarda bilimin yaygınlaşması ve milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak için var gücümüzle çalışma borcumuz var.

Her şey bir kıvılcımla başlar, "Ben yanmasam, sen yanmasan, biz yanmazsak, nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa..." Sakın unutma, "Vatan toprağı kutsaldır, kaderine terk edilemez."

diyen ve ınar ağacını kesmeye kıyamayan bir liderin emanetlerini ve miraslarını yarınlar taşıyacak nesilleriz biz.

Dürüst, ilkeli haber anlayışı ile kamuoyunun bilgilenmesi için mesleğini icra ederek bu mesleği seçmemde rol model olan gazetecilere sonsuz teşekkür ederim. Tezimin ilham kaynağı olan tüm aktivistlere, katkı sağlayan, destek olan herkese minnetle teşekkürü borç bilirim. Zaman ayırıp bu satırları okuyan herkese teşekkür ederim.

Son olarak kendim olma cesaretini gösterdiğim, eko anksiyetem başta olmak üzere pek çok engele rağmen hayalimin peşinden koşup vazgeçmediğim için ve bugüne kadar olanı da olmayanı da kabullenişime teşekkür ederim.

Bu satırların ve tezimin dayanışma kültürüne katkı sağlaması, umut ve ilham olması dileğiyle...

Onurlu bir şekilde sürdürülebilir bir doğa için mücadele ederken hayatını kaybedenlere sonsuz minnet ve saygıyla.

Kurda, kuşa, aş!a!

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Fatma Kübra ASTAM

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I hereby truthfully declare that this thesis/dissertation is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “Scientific Plagiarism Detection Program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

01/09/2025

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken ChatGPT üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından çeviri desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Fatma Kübra ASTAM

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	xii
STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES.....	xiii
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	xiv
İÇİNDEKİLER.....	xv
TABLolar DİZİNİ.....	xviii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xviii
GÖRSELLER DİZİNİ	xxi
KISALTMALAR DİZİNİ	xxii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun	2
1.2. Amaç.....	2
1.3. Önem	3
1.4. Sınırlılıklar.....	3
1.5. Tanımlar	4
2. ALAN YAZIN	6
2.1. Toplumsal Hareketler: Tarihsel ve Kuramsal Çerçeve.....	6
2.2. Sosyal Hareketler ve Toplumsal Hareketler Kavramlarının Tanımlanması	6
2.3. Toplumsal Hareketlerin Tarihsel Gelişim Süreci	8
2.4. Toplumsal Hareketin Özellikleri	10
2.5. Yeni Toplumsal Hareketler ve “Yeni”liği Üzerine Tartışmalar	19
2.6. Toplumsal Hareketler ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Benzerlikleri ve Farklılıkları.....	24

2.7. Yeni Toplumsal Hareketlerin Özellikleri	26
2.8. Yeni Toplumsal Hareket Teorileri	30
2.8.1. Kaynak mobilizasyonu (seferberliği) teorisi.....	31
2.8.2. Yeni toplumsal hareketler teorisi	33
2.9. Yeni Toplumsal Hareket Biçimleri.....	36
2.9.1. Ekoloji/çevreci hareketler	37
2.10. Dijitalleşmenin Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi.....	40
3. DİJİTAL AKTİVİZM VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	43
3.1. Kitle İletişim Araçları	43
3.2. Yeni İletişim Teknolojileri.....	47
3.3. Dijital Aktivizm	49
3.4. Dijital Aktivizm Türleri.....	53
3.5. Dijital Aktivizme Yönelik Bakış Açıları.....	55
3.6. Yeni Toplumsal Hareketler ve Çevreci Dijital Aktivizm	57
3.7. İklim Değişikliği ve Küresel Isınma Kavramlarının Tanımlanması	58
3.8. İklim Değişikliğine Neden Olan Etkenler/ İklim Değişikliğinin Nedenleri .	61
3.9. İklim Değişikliği ve Etkileri	67
3.10. İklim Değişikliği ile Mücadele Etme Yöntemleri	71
3.11. İklim Değişikliğine İlişkin Uluslararası Anlaşmalar	73
3.12. Literatürdeki İlgili Çalışmaların Değerlendirilmesi.....	76
4. YÖNTEM	81
4.1. Araştırma Deseni.....	81
4.2. Araştırma Grubu	83
4.3. Veri Toplama Süreci.....	84
4.4. Verilerin Analiz Edilmesi	84
4.5. Geçerlik, Güvenirlik ve Etik Bağlam	86
5. BULGULAR.....	89
5.1. Demografik bulgular.....	89
5.2. Çevreci Hareket Aktörlerine İlişkin Bulgular.....	92
5.2.1. Aktör tanımına ilişkin bulgular	92
5.2.2. Hareketin amacı, oluşumu ve vizyonuna ilişkin bulgular	95
5.2.3. Hareket tanımına ilişkin bulgular	102

5.2.4. Harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin bulgular	106
5.3. Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bulgular	115
5.3.1. Kullanılan sosyal medya platformları ve nedenlerine ilişkin bulgular	115
5.3.2. Sosyal medya platformlarının kullanım amacı ve süresine ilişkin bulgular	120
5.3.3. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birlikleri/reklama ilişkin bulgular	123
5.4. Dijital Aktivizme İlişkin Bulgular	129
5.4.1. Dijital aktivizm faaliyetlerine ilişkin bulgular	129
5.4.2. Dijital aktivizm amaçlarına ilişkin bulgular	134
5.4.3. Dijital aktivizmin işlevselliği ve hedef kitleye ilişkin bulgular	140
5.4.4. Eylem biçimleri ve stratejilere ilişkin bulgular	155
5.4.5. Benzer ve farklı özelliklerine ilişkin bulgular	167
5.4.6. Avantajlar ve dezavantajlara ilişkin bulgular	175
5.4.7. Örgütlenme pratiklerine ilişkin bulgular	188
5.4.8. Mücadele yöntemlerine ilişkin bulgular	198
5.4.9. Politika üretim süreçlerine ilişkin bulgular	206
5.5. Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin İklim Krizi Farkındalığı Oluşturmadaki Rolüne İlişkin Bulgular	214
5.5.1. Topluluk oluşturmaya ilişkin bulgular	214
5.5.2. Bilgilendirme/Eğitim oluşturmaya ilişkin bulgular	224
5.5.3. Doğanın ve çevrenin korunmasına ilişkin bulgular	233
5.5.4. Kamuoyu oluşturmaya ilişkin bulgular	242
5.5.5. Kolektif bilinç oluşturmaya ilişkin bulgular	242
5.5.6. Farkındalık oluşturmaya ilişkin bulgular	252
5.5.7. Öneriler ve öngörülere ilişkin bulgular	258
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	283
KAYNAKÇA	305
EKLER	
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1 Belirlenen Temalar ve Alt Temalar	85
Tablo 5.1 Katılımcılara İlişkin Betimsel Bulgular	90

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1	Eski ve Yeni Politik Paradigmaların Temel Nitelikleri 26
Şekil 2.2	Yeni Toplumsal Hareketlerin Biçimleri..... 36
Şekil 2.3	Çevreciliğin Türleri..... 39
Şekil 2.4	Dünya’da ve Türkiye’de İklim Değişikliğine İlişkin Yürütülen Çalışmaların Çizelgesi..... 76
Şekil 4.1	Nitel Analiz Döngüsü 86
Şekil 4.2	Görüşme Gerçekleştirilen Hareket Aktörleri 88
Şekil 5.1	Çalışmanın Tema ve Alt Temaları 91
Şekil 5.2	Çevreci Hareket Aktörlerin Kendilerini Tanımlama Biçimleri 92
Şekil 5.3	Çevreci Hareket Aktörlerinin Hareketin Amacı, Oluşumu ve Vizyonuna Dair Tanımlama Biçimleri 95
Şekil 5.4	Çevreci Hareket Aktörlerinin Hareketi Tanımlama Biçimleri..... 102
Şekil 5.5	Çevreci Hareket Aktörlerinin Harekete Katılım Nedeni ve Sürecine Dair Tanımlama Biçimleri 107
Şekil 5.6	Çevreci Hareket Aktörlerinin Kullandıkları Sosyal Medya Platformları .. 115
Şekil 5.7	Çevreci Hareket Aktörlerinin Sosyal Medya Platformlarını Kullanım Nedenleri..... 116
Şekil 5.8	Çevreci Hareket Aktörlerinin Sosyal Medya Platformlarını Kullanım Amaçları..... 120
Şekil 5.9	Çevreci Hareket Aktörlerinin Kurum ve Kuruluşlarla İş Birlikleri/Reklam Çalışmaları 123
Şekil 5.10	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetleri 130
Şekil 5.11	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Amaçları 134
Şekil 5.12	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizmin İşlevselliğine İlişkin Görüşleri ve Hedef Kitleleri..... 140
Şekil 5.13	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Eylem Biçimleri ve Stratejileri..... 156
Şekil 5.14	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Benzer ve Farklı Özellikleri 168

Şekil 5.15	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizmin Avantajları ve Dezavantajları	176
Şekil 5.16	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Örgütlenme Pratikleri	189
Şekil 5.17	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Mücadele Yöntemleri	199
Şekil 5.18	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Politika Üretim Süreçleri	207
Şekil 5.19	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Topluluk Oluşturmak Rolü	214
Şekil 5.20	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Bilgilendirme/Eğitimdeki Rolü	224
Şekil 5.21	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Doğanın ve Çevrenin Korunmasındaki Rolü	234
Şekil 5.22	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü	242
Şekil 5.23	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Kolektif Bilinç Oluşturmadaki Rolü	251
Şekil 5.24	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Farkındalık Oluşturmadaki Rolü	257
Şekil 5.25	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerine Yönelik Önerileri	266
Şekil 5.26	Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerine Yönelik Öngörülleri	276

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 3.1 Orman Yangını Karakalem Tasarımı	65
Görsel 3.2 MGM Temmuz 2023- Haziran 2025 Dönemi Meteorolojik Kuraklık Haritası	70
Görsel 5.1 Akbelen Ormanı Termik Santral Sahası Karakalem Tasarımı	98
Görsel 5.2. Akbelen Ormanı Karakalem Tasarımı	110

KISALTMALAR DİZİNİ

BM	: Birleşmiş Milletler
COP	: Taraflar Konferansı
FFF	: Fridays for Future Turkey
IPPC	: Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
İDD	: İklim Değişmeden Değiş
KST	: Kaynakların Seferberliği Teorisi
KOS	: Kuzey Ormanları Savunması
SUYADER	: Sürdürülebilir Yaşam Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TİHAP	: Türkiye İnsan Hakları Platformu
UNFCCC	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
YTH	: Yeni Toplumsal Hareketler

1. GİRİŞ

Son yıllarda karşı karşıya kalınan çevre sorunları ve iklim değişikliğinin etkileri bütün canlıları doğrudan ilgilendirmektedir. Çevre sorunlarının temeli incelediğinde insan faaliyetleri ile ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Çevre sorunlarının temelinde sanayileşme ve teknolojik gelişmeler, kentleşme ve altyapı sorunları, ormansızlaşma, nüfus artışı ve doğal kaynakların aşırı kullanımı, çevre bilinci eksikliği ve iklim değişikliği yer almaktadır. Özellikle Sanayi Devrimi'nden günümüze artış gösteren insan kaynaklı sera gazı salınımları iklim değişikliğinin başlıca nedeni olarak sıralanabilir. Özellikle Türkiye'de 2021 yılında yaşanan şiddetli kuraklık ve orman yangınları iklim değişikliğinin somut birer göstergeleri olarak kaydedilmiştir. Doğa ile iç içe yaşama isteği ve doğayı koruma sorumluluğu azaldıkça çevre sorunlarının sıklığının ve şiddetinin arttığı ifade edilebilir.

Günümüzde iklim değişikliği, yalnızca çevresel değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve politik boyutlarıyla da küresel gündemin en öncelikli sorunlarından biri hâline gelmiştir. İklim krizine bağlı olarak artan doğal afetler, aşırı hava olayları, su ve gıda güvensizliği gibi olgular, toplumların bu sürece karşı daha duyarlı ve bilinçli olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin doğru ve bilimsel bilgiye erişimini sağlayacak mekanizmaların güçlendirilmesi, iklim değişikliğiyle ilgili farkındalık düzeyinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Söz konusu farkındalığın yükselmesiyle birlikte, doğayı koruma sorumluluğunu benimseyen ve ekolojik sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda hareket eden topluluklar da giderek daha görünür hâle gelmektedir. Toplumda sosyal, ekonomik, politik ya da kültürel alanlarda mevcut düzenin düzenlenmesi veya topyekün değişmesi şeklinde ortak bir amaç etrafında bir araya gelen bireylerin kolektif eylemleri toplumsal hareket olarak tanımlanabilir. Doğayı koruma, sürdürülebilir yaşam biçimlerini yaygınlaştırma konusunda çevreci hareketler hem bireylerin hem de toplulukların çevreye karşı sorumlu ve duyarlı olması amacıyla hareket etmektedir. Karşı karşıya kalınan çevre sorunları ve iklim krizi nedeniyle yaşanan olayların görünürlüğü konusunda çevreci hareketler bireysel ya da toplumsal eylemlerde bulunmaktadır. 2018 yılında İsveçli iklim aktivisti Greta Thunberg'in iklim krizine yönelik İsveç Parlamentosu önünde yaptığı oturma eylemi ve sonrasında cuma günleri "Fridays for Future" (Yarın için Cumalar) sloganıyla yaptığı eylemler çevreci hareketlerin mücadele konusunu yeniden şekillendirmiş ve dönüştürmüştür.

Çevreci hareket aktörleri son yıllarda canlı türleri ve bireyler üzerinde varoluşsal bir tehdit oluşturduğu için iklim krizi ile mücadele etmektedir. Toplumsal hareket türlerinden çevreci hareketlerin bu bağlamda diğerlerinden farklılaştığı ve daha etkin olduğu belirtilebilir. Bağımsız ve küresel iklim hareketleri olarak varlık gösteren çevreci hareketleri günümüzde iklim krizinin anlatılması, harekete geçilmesi ve koruyucu önlemler alınması açısından çalışmalarını sürdürmektedir. Bu doğrultuda, çevreci hareket aktörlerinin bireylerin sorumlu davranış değişikliği geliştirmeleri noktasında rolünün önemli olduğu ifade edilebilir.

1.1. Sorun

Çalışmada, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi sorun edilmektedir. Yeni toplumsal hareketler kuramı çerçevesinde çevreci hareket aktörlerinin iklim kriziyle mücadele yöntemlerini, dijital aktivizm faaliyetlerini, politika üretim süreçlerindeki rollerini, hareketin örgütlenme pratiklerini ve eylem biçimlerini ve stratejilerini belirlemek amaçlanmıştır.

1.2. Amaç

Çalışmanın temel amacı, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünün belirlenmesidir. Literatür incelendiğinde dijital aktivizm ve yeni toplumsal hareketler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmanın oldukça az ve yeterli sayıda olmadığı gözlemlenmektedir. Çalışmaların çevreci sivil toplum kuruluşları temel alınarak yürütüldüğü kaydedilmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın yeni toplumsal hareketler ve dijital aktivizm bağlamında çevreci hareket aktörlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünün belirlenmesi konusunda sosyal bilimler alanına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu nedenle, çalışmada küresel iklim kriziyle mücadele edilme sürecinde çevreci hareketlerin dijital aktivizm faaliyetlerinin farkındalık oluşturmadaki rolünü belirlemeye yönelik olarak iki aşamalı bir araştırma süreci planlanmıştır.

Bu doğrultuda, araştırmanın amacına uygun olarak çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerine yönelik aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Çevreci hareket aktörleri iklim krizi konusunda nasıl çalışmalar yürütmektedir?
- Çevreci hareket aktörlerinin mücadele yöntemleri nelerdir?

- Çevreci hareket aktörlerinin politika üretim süreçlerindeki rolleri nelerdir?
- Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetleri nelerdir?
- Çevreci hareket aktörlerinin örgütlenme pratikleri nelerdir?
- Çevreci hareket aktörlerinin eylem biçimleri ve stratejileri nelerdir?
- Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin benzer ve farklı özellikleri nelerdir?
- Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolü nedir?

1.3. Önem

İlk aşamada çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya hesapları netnografi yöntemiyle incelenmiştir. İkinci aşamada ise nitel araştırma deseni olan yarı yapılandırılmış sorular ile görüşme tekniğinden faydalanılarak aktörlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 4 kategoriden oluşturulan çevreci hareket aktörleri ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan aktörler şu şekilde kategorileştirilmiştir:

- Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Aktörleri
- Gençlik İklim Hareketleri
- Yerel Direniş Hareketlerinin Aktörleri
- Farklı Meslek Gruplarından Hareket Aktörleri

Bu çalışma, küresel bir sorun olan iklim değişikliği konusunda çevreci hareket aktörlerin dijital aktivizm faaliyetlerinin belirlenmesi ve çevreci hareket aktörlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi açısından alana katkı sağlamaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırma, Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Aktörleri, Gençlik İklim Hareketleri, Yerel Direniş Hareketlerinin Aktörleri ve Farklı Meslek Gruplarından Hareket Aktörleri olmak üzere 4 kategoriden oluşturulan 25 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

- Veriler 2023 yılında Mart ayı ile Ekim ayı arasında toplanmıştır. Bu nedenle elde edilen veriler 2023 yılından önceki yaşanan olayları kapsamaktadır.
- Araştırmanın verileri 6 Şubat 2023’de yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremin ardından gerçekleştirildiği için görüşmelerin tamamı çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir.
- Araştırma, çevreci hareket aktörlerin dijital aktivizm faaliyetlerinin belirlenmesi ve çevreci hareket aktörlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

İklim değişikliği: İklim değişikliği, insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının neden olduğu, küresel iklim sisteminde uzun vadeli ve kalıcı değişikliklerdir.

İklim krizi: İnsan kaynaklı iklim değişikliğinin yarattığı acil çevresel ve toplumsal tehditler bütünüdür.

Dijital aktivizm: Dijital araçlar ve platformlar kullanılarak gerçekleştirilen toplumsal ve politik eylemliliktir.

Yeni toplumsal hareketler: Kültürel ve kimlik temelli sosyal hareketlerdir.

Çevreci hareket aktörü: Çevre koruma ve sürdürülebilirlik amaçlı sosyal hareketlerde yer alan birey veya gruplardır.

Sivil toplum kuruluşu: Devlet dışı, kar amacı gütmeyen ve toplumsal çıkarları savunan örgütlerdir.

Gençlik iklim hareketi: İklim değişikliğine karşı gençlerin sosyal ve politik alanda yürüttüğü toplumsal mücadeledir.

Yerel direniş hareketi: Belirli bir coğrafyada çevresel veya sosyal sorunlara karşı toplulukların gerçekleştirdiği mücadelelerdir.

İklim aktivistlerine yönelik nefret söylemi: Çevreyi koruma amacıyla eylem yapan kişilere karşı hakaret, aşağılama, tehdit veya dışlayıcı ifadelerin kullanılmasıdır.

İklim adaleti: İklim değişikliğinin yol açtığı çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerin adil bir şekilde paylaşılmasını; bu etkilerden en fazla zarar gören toplulukların korunmasını

ve iklim politikalarının herkes için hakkaniyetli olmasını hedefleyen etik ve politik bir yaklaşımdır.

Sürdürülebilirlik: Doğal kaynakları gelecek nesilleri de düşünerek tüketmeden, çevreye zarar vermeden ve uzun vadeli dengeyi koruyarak kullanmaktır.

2. ALAN YAZIN

2.1. Toplumsal Hareketler: Tarihsel ve Kuramsal Çerçeve

Bu başlık altında öncelikle sosyal hareketler literatüründe kabul gören toplumsal hareket kavramı tanımlanarak, sosyal hareketlerin neden ve nasıl ortaya çıktıklarına, gelişim süreçlerine, amaçlarına, aktörlerine, temalarına, hareket biçimlerine ilişkin tartışmalar yürütülmüştür. Yeni toplumsal hareketler ve “yeni”liği üzerine eleştirilere, eski ve yeni hareketler arasındaki benzer ve farklı özelliklere, yeni hareket teorilerine, yeni toplumsal hareket biçimlerine ve dijitalleşmenin toplumsal hareketler üzerindeki etkisine yer verilmiştir.

2.2. Sosyal Hareketler ve Toplumsal Hareketler Kavramlarının Tanımlanması

Sosyal hareketlere ilişkin tanımlamalar toplumsal hareket kavramına ışık tuttuğu için çalışmada öncelikle sosyal hareketler kavramı açıklanmıştır. Sosyal hareketler alanında çalışan önemli isimlerinden biri olan Alain Touraine’e (2016, s. 45-46) göre “Bir sosyal hareket, kendisi aracılığıyla kültürel yönelimlerin, tarihsellik alanının bir toplumsal örgütlenme biçimine dönüştürüldüğü çatışma davranışdır” ve “Bir sosyal hareket, tarihselliğin biçimi, kültürel yatırım, bilgi ve ahlak modelleri üzerindeki hakimiyeti ya bağımlılığı ile tanımlanan bir sosyal sınıfın, bu kültürel modellere yönelmiş çatışmacı hareketidir.

Bir diğer önemli isim Alberto Melucci (2016, s. 79-81) sosyal hareketi, “dayanışmaya dayalı”, “bir çatışma taşıyan”, “yer aldığı sistemi zorlayan” bir kolektif hareket biçimi olarak tanımlamaktadır. Sosyal hareketleri eylem sistemleri olarak niteleyen Melucci’ye göre, hareketler, yapıları sistemik bir alanda işleyen amaçlar, inançlar, kararlar ve fikir alışverişleri tarafından inşa edilmektedir. Melucci, bu tarz toplumsal olgunun güçsüz yapısının değişimini hareketin bütünlüğüne ve sürdürülebilir olmasına bireylerin ve grupların birleşmesine ve karşılıklı bağımlılığına bağlamaktadır.

Başka bir tanımlamada ise “Sosyal hareketler genellikle çevrelerindeki toplumda derin değişikliklerin sonucu olarak modern hayatın artan rasyonelleşmesine bir tepki” olarak ifade edilmektedir (Habermas, 1973’den akt. Foweraker, 1995, s. 9). Sosyal hareketlere yönelik yapılan bu tanımlamalar dikkate alındığında; sosyal hareketler, birey ya da grupların kolektif eylemini yansıtan dayanışmacı, örgütlü bir niteliğe sahip “çatışma” eyleminin ön plana çıkarıldığı toplumsal eylem türleri olarak belirtilebilmektedir. Belirli

bir özneyi, eylemi ve hedefi içinde barındıran sosyal hareketler, toplumsal hareketler olarak da ifade edilebilmektedir. Sosyal hareketler ya da toplumsal hareketler olarak nitelendirilen hareketler üzerine uzlaşmış bir tanım yapılamamaktadır. Bu doğrultuda, toplumsal hareket kavramına yönelik çeşitli tanımlar geliştirildiği belirtilebilmektedir. Castells'e (2013, s. 197) göre, özgül toplumlarda var olan çelişki ve çatışmalardan ortaya çıkan toplumsal hareketler, insanların çok boyutlu deneyimlerinden kaynaklanan isyanlarını ve projelerini ifade etmektedir. "Aktif ve sokaklarda olanı" ifade eden toplumsal hareket kavramı ise "gür sesli bir çağrı, çok çeşitli sorunlara karşı geniş katılımlı bir eylem çağrısı, baskıcı iktidara karşı koyacak bir ağırlık olarak" tanımlanmaktadır (Downing vd., 2017, s. 38; Tilly, 2004, s. 16). Crossley'e (2002, s. 9) göre, toplumsal hareketler aslında iktidar, meşrulaştırma ve demokraside doğal deneylerdir. Toplumun daha geniş siyasi yapılarının işleyişini ölçmeye olanak sağlayan hareketlerin varlıkları, başarıları, başarısızlıkları genel olarak dinamikleri, okunması ve yorumlanması ise oldukça zordur.

Bir toplumsal hareketi klasik tipoloji çerçevesinde sınıflandıran Touraine ve onun sınıflandırmasına göre değerlendiren Castells'e göre toplumsal hareket üç ilke ile tanımlanmaktadır. Touraine bir toplumsal hareketi; *hareketin kimliği*, *hareketlerin karşıtı* ve *hareketin hayali* ya da *toplumsal modeli* çerçevesinde sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmadan hareketle Castells'e göre, *kimlik*; kimin adına konuştuğuna ve hareketin ne olduğuna ilişkin öz tanımına; açıkça tanımlanan hareketin baş düşmanına; *toplumsal hedef* ise, hareketin neticesinin tarihsel ufkunda toplumsal düzene veya toplumsal örgütlenme biçimine denk gelmesidir (Castells, 2005, s. 100).

Geçmişte bazı toplumsal hareketlerin başarılı olduklarında bile geçici olabileceğini belirten Savran (2005, s. 22) birçok nedenin yanı sıra bunu hareketlerin ihtiyaç duydukları kalıcı bir kurumsal destekten yoksun olmalarına dayandırmaktadır. Toplumsal hareketlerde esas vurgu yapılması gereken yer aslında toplumsal hareketlerin modern toplumların bir olayı (fenomeni) olduğunun kabul edilmesi gerekliliğidir (Jasper, 2002, s. 39). Alman sosyolog Lorenz Van Stein, *1789'dan Günümüze Fransa'daki Toplumsal Hareketlerin Tarihi (History of the Social Movement in France from 1789 to the Present Day)* (1850) adlı kitabında toplumsal hareket kavramını "halkın politik mücadelesine" ilişkin olarak kullanmıştır. Başlangıçta kavram işçi sınıfının öz bilincini ve iktidarı elde edeceği sonsuza değin birleştirici süreç manasını taşımıştır (Bottomore, 1987, s. 23).

Toplumun içinden doğan ve onun sorunları çevresinde örgütlenen yapılar olarak ifade edilen toplumsal hareketlerin (S. Çoban, 2009, s. 176) tarihsel açıdan kendine özgü üç yapısı bulunmaktadır. Bunlar;

- 1) Hedef otoriteleri odak alarak hazırlanan ortak hak talebi kampanyaları,
- 2) Kendilerine özgü amaçlar ile kurulmuş dernekler, mitingler, medya demeçleri ve gösterileri içine alan hak talebi girişimleri,
- 3) Uygulanabilir bir amacın olması ve halkın birlik, sayı ve bağlılığı temsil etmesi şeklinde sıralanmaktadır (Tilly, 2004, s. 22). Bu bağlamda, toplumun sorunlarını çözmeye yönelik toplu girişimlerin toplumsal hareketlerin özünü oluşturduğu belirtilebilir. Hareketlerin tarihsel süreçte ne zaman ortaya çıktıkları ve gelişim süreçleri detaylandırılmıştır.

2.3. Toplumsal Hareketlerin Tarihsel Gelişim Süreci

Araştırmacılar elde ettikleri bulgular ışığında toplumsal hareketlerin genellikle insanların yaşamlarında oldukça eski çağlardan beri önemli roller oynadıklarını belirtmektedir. Toplumsal hareketlerin oluşum süreçlerine yönelik farklı değerlendirmeler yapılmaktadır. Toplumsal hareketlerin eski çağlardan beri var olduğu iddiasında belli bir haklılık payı olduğunu savunan Çetinkaya (2008, s. 15) tarihsel süreç içerisinde ilk zamanlardan beri çok farklı direniş biçimlerinin, çatışmaların, başkaldırıların, isyanların toplumsal hayatta her zaman var olduğunu ifade etmektedir.

İnsanların yaşamları boyunca yaşamış oldukları ve deneyimledikleri çatışmalar, toplumsal durumlar ve daha birçok faktör neticesinde birbirinden farklı direniş biçimleri ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu direniş biçimleri ise insanların yaşamlarında önemli değişikliklere sebep olmuş ve böylelikle insanlık tarihinde de etkili olmuştur (Çetinkaya, 2008, s. 16). Bu önemli değişikliklerin başlangıç dönemleri farklı olsa da toplumsal hareketlerin köklerinin derin olduğu belirtilmektedir.

Castells'e (2013, s. 25) göre, toplumsal hareketlerin kökleri, insanların adalet isteğiyle karşı koydukları, hemen hemen her toplumlarda bulunan temel adaletsizliklere dayanmaktadır. Çok eski zamanlardan bu yana dünyanın birçok değişik yerinde çok çeşitli halk ayaklanmaları meydana gelmiştir. 18. yüzyılın sonlarında, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da insanlar yeni politik bir olguyu toplumsal hareketleri oluşturmaya başlamıştır (Tilly, 2004, s. 16). "Toplumsal hareket repertuarı"nın habercisi olarak

nitelendirilen olayların ise, 18. yüzyılda İngiltere’de siyasetçi olan John Wilkes etrafında başlayan olaylar olarak gösterilmektedir. Bu olayları, “bir parlamento seçim kampanyasının halk dayanışması ve kararlılığı gösterisine dönüşmesi” olarak nitelendiren Tilly, kısıtlı oy hakkının bulunduğu bir zamanda, oy vermeyenlerden oluşan disiplinli bir kitlenin alışıldık seçim adetini bozduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, toplumsal hareket unsurlarının bulunması, dönüştürülmesi, yaygınlaştırılması, standartlaştırılması ve halk taleplerini ifade etmesinin disipline edilmiş araçlarıyla birleştirilmesi yoluyla toplumsal hareketler yenilenmiştir (2004, s. 35-43).

Tarihsel süreç açısından incelendiğinde ise 19. yüzyılın başında Batı Avrupa’da varlık gösteren toplumsal hareketlerin ilk sistemli tartışmaları proletaryanın sınıf savaşı ile zirveye çıkmıştır. Özellikle Batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan toplumsal hareketler işçi hareketleriyle özdeşleştirilmiştir (Bottomore, 1987, s. 23). Toplumsal hareketler genellikle İngiltere ve Amerika’da boy gösteren köklü, politik ve iktisadi değişimler sonucunda ortaya çıkmış ve özellikle 19. yüzyıldan itibaren yaşanan toplumsal ve politik hareketlenmelerin ardından yayılmaya başlamıştır (Tilly, 2004, s. 49; Downing vd., 2017, s. 54). Bu noktada, toplumsal hareketlerin devrimci olduğu kadar tutucu bir hareket yöntemini de benimseyebildikleri belirtilmelidir. İçinde bulunduğu toplumsal hava veya kendi doğası gereği değişimci ve statükocu bir özelliğe bürünen toplumsal hareketler; bilinçli veya bilinçsiz olması fark etmeksizin kendi seçimleri ve tercihleri diyalektik (çatışmacı-değişimci) veya metafizik (değişimi reddeden) bir düşünsel kaynaktan beslenmektedir (Aktaş, 2011, s. 75). 20. yüzyılın ikinci yarısında bir dönemde Amerikan siyah haklar hareketinin öncülerinden olan Martin Luther King’in şiddetsiz yürüyüş eylemleri belli haklar kazanılmasını sağlamıştır (Güler, 2023, s. 551).

Toplumsal hareketlerin yayılma sürecinde “demokratikleşme” kilit bir rol oynamaktadır. Demokratikleşme ve toplumsal hareketler arasındaki ilişkinin eksik ama güçlü olduğunu belirten Tilly’e göre, toplumsal hareketlerin meydana gelmesinde demokratikleşme tek başına oldukça etkili olmaktadır. Çünkü topluma ait olan her bir unsurun toplum için eşitlik, genişlik, koruma gibi düşünceler ışığında, toplumsal hareket etkinliğine katkıda bulunmakta ve çoğunlukla siyasi parti veya sendikalar gibi toplumsal bir hareketin duyurulmasına destek olan kuruluşların da kurulmasına zemin hazırlamaktadır (2004, s. 205-214). Toplumsal hareketlerin yaygın bir şekilde mevcut olması demokratik kurumların varlığına işaret ederken işleyişini de pekiştirmektedir (Tilly, 2004, s. 243). Bu

bağlamda, toplumsal hareketler ve demokrasinin birbiriyle iç içe geçen bir bağ kurduğu ifade edilebilir. Tilly'e (2004, s. 205) göre de demokratikleşme ve toplumsal hareketler birbirleri ile bağlıdır. Demokratikleşme aynı zamanda bağımsız bir şekilde ortaya çıkan diğer toplumsal hareketleri desteklediği gibi birtakım koşul ve sınırlar içerisinde de toplumsal hareketler demokratikleşmeyi desteklemektedir. Hatta demokratikleşme kişilere toplumsal hareket oluşturabilme gücü ve imkanı da tanımaktadır.

Tilly (2004, s. 17), toplumsal hareketlerin yükselişinin ve alçalışının demokratik fırsatların genişlemesini ya da daralmasını işaret ettiğini belirtmektedir. Bu duruma örnek olarak ise 18. yüzyılda Kuzey Amerikalı sömürgeciler ile İngiliz uyruklu halkların karşı karşıya geldiği kısmi demokratikleşme neticesinde meydana gelen toplumsal hareketlerin, aslında 19. yüzyılın yavaş yavaş filizlenip, budaklanmaya başladığı demokratikleşme atmosferinde yayıldığını göstermektedir. Burada ortaya çıkan toplumsal hareketlerin demokratik bir ortamda yayıldığı görülmektedir. Diğer yandan ise herhangi bir demokratikleşme hareketinin olmadığı ve otoriter rejimlerin olduğu bir atmosferde ise toplumsal hareketlerin yok olduğu, halkların göz ardı edildiği belirtilmektedir.

20. ve 21. yüzyıllara bakıldığında olgun toplumsal hareketlerin haritasıyla demokratik kurumların haritasının benzer şekilde olduğu görülmektedir. Öte yandan, çoğu zaman demokrasiden yana olmayan ya da demokrasiyi teşvik etmeyen toplumsal hareketler, daha çok kimi çıkarlar ve şikayetler etrafında oluşabilmektedir. Birbirlerini çeken zıt kutuplar gibi demokratik olan toplumsal hareketlerin demokratik olmayan hareketleri de doğurduğu görülmektedir (Tilly, 2004, s. 197). Bu bağlamda, toplumsal hareketlerin demokratik toplumlarda var olduğu kadar demokratik olmayan toplumlarda da görülebileceği ve hareketlerin birbirlerini etkileyip dönüştürebileceği bir potansiyele sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

2.4. Toplumsal Hareketin Özellikleri

Geleneksel olarak toplumsal hareketler, yoğunlukla emek ve ulus meselelerine odaklanmıştır (Della Porta ve Diani, 2020, s. 9). Endüstriyel toplum tipine ait olan eski sosyal hareketler, ekonomik çıkarlar üzerinde yoğunlaşan genellikle işçi sınıfının merkezi örgütlenmesiyle bir siyasal partinin ya da bir siyasal hareketin gölgesinde vücut bulan devrim fikriyle siyasal güce veya iktidara sahip olmak için hareket edenler olarak tanımlanmaktadır (Çayır, 2016, s. 13-14). Ekonomik çıkarlara yönelik olarak işçi sınıfı

hareketi ve Marksist teori temelinde şekillenen toplumsal hareketler devrimci bir hareket olma özelliği taşımaktadır. Toplumsal hareketler çoğunlukla burjuvaziye ve burjuvazinin etkinlik alanlarına yönelmekte ve çoğunlukla da burjuvaziye tehdit edici unsurlar taşımaktadır. Bu tip toplumsal hareketler, işçi sınıfı hareketleri ve Marksist teoriden beslenen bir toplum tasavvuruna dayandırılmaktadır (Kaderoğlu-Bulut, 2014, s. 54). Bu noktada, toplumsal hareket ve devrimci hareket arasındaki farkın ortaya koyulması önem arz etmektedir. “Toplumsal bir hareket, otoritelere, güç sahiplerine veya kültürel inanç ve uygulamalara yönelik kolektif, örgütlü, sürekli ve kurumsal olmayan bir meydan okuma” şeklinde tanımlanırken, devrimci bir hareket, “en azından hükümeti veya devleti devirmeyi amaçlayan bir toplumsal hareket” olarak ifade edilmektedir (Goodwin & Jasper, 2009, s. 4).

Tarrow (2011, s. 8) toplumsal hareketlerin üç özelliği olduğunu belirtmektedir. Buna göre, özellikle muhaliflerle sürekli etkileşim içinde insanları bir araya getirmek toplumsal bir çözümü zorunlu kılmaktadır. Bu özelliklerden ilki, farklı talep ve kimliklere, farklı yerlerde sahip olan insanları toplu eylem kampanyalarında bir araya getirerek kolektif meydan okumaları artırmaktadır. İkincisi, sosyal ağlardan, ortak amaçlardan ve kültürel çerçevelerden yararlanmaktır. Üçüncüsü de kolektif eylemi sürdürmek için bağlayıcı yapılar ve kolektif kimlikler aracılığıyla dayanışma inşa etmeyi içermektedir. Toplumsal hareket araştırmacılarından Alain Touraine, Jean Cohen, Andrew Arato ve Alberto Melucci küreselleşme ve toplumsal hareketler ilişkisi üzerine önemli tartışmalar yürütmüştür. Alain Touraine (2007, s. 37) göre küreselleşme fikri aslında her türlü dış uyarıdan bağımsızdır. Küreselleşme fikri tamamen tüm toplum üzerine sirayet etmiş ve etkisini göstermiş olan bir kapitalizm kurma amacı taşımaktadır. Touraine’ye göre küreselleşme ile beraber var olan büyük coşku ve heyecanın arka planında sınırları olmayan bir kapitalizm kurma düşüncesi yatmaktadır. Toplumsal meseleyi işçi sınıfı meselesi olarak; toplumsal mücadeleyi ise birbirleri ile uzlaşamayan iki sınıfın çatışması olarak tanımlamaktadır. Sosyal hareket olgusunun sınıf olgusundan ayrıştırılamayacağını savunan Touraine (2016, s. 46) göre sınıf bir durum olarak tanımlanırken; sosyal hareketin ise bir aksiyon olarak tanımlanabilmesi sonucu sosyal hareket ve sınıf karşı karşıya gelmektedir. Aynı zamanda sosyal hareketi tarihselliği sorgulayanların aksiyonu olarak da görmekte ve uzun zaman boyunca işçi hareketinin çalışılmasının kapitalizmin ve krizlerine indirgemiş olduğunu belirtmektedir.

Küreselleşmenin artık karşısında bir güç bulunmayan, uç noktada bir kapitalizm biçimi olduğunu belirten Touraine, (2007, s. 41) toplumsal hareketlerin yerini tarihsel değişimin bir yönetim biçimine cevap veren *tarihsel hareketlerin* aldığını savunmaktadır. Sınıflar arasındaki çatışmanın ortadan kalktığına işaret eden Touraine’a göre, bunun nedeni “işverenlerle işçiler arasında kurulan ilişkilerin barışçıl bir duruma dönüşümü değil, çatışmaların üretimin iç sorunlarından çıkıp ulus aşırı şirketlerin ve mali ağların küresel stratejisine taşınmasıdır.” Touraine’in aksine Robert Castel (2001), tarih içerisinde işçi sınıfının bir asırdır elde ettiği merkezi konumunun değiştiğine ve işçi sınıfının bütünsel bir toplumsal örgütlenme alternatifinin taşıyıcısı konumunda olmadığını belirtmektedir. Bu doğrultuda, işçi sınıfının yok olduğu veya sosyal ve siyasi olarak önemini kaybettiği düşüncesinden ziyade işçi sınıfının bugünkü varoluşu ve üstlendiği yeni rolün tartışılması gerekliliği ve işçi sınıfının taşıdığı düşünülen devrimci gücü parça parça hale getiren, toplumsal ve siyasi bir gerilemeye maruz kaldığı yönünde bir çıkarıma vurgu yapılmaktadır.

Eski toplumsal hareketlere ilişkin yürütülen tartışmalarda hareketin daha çok işçi sınıfıyla ve temelde ekonomik hedefleri doğrultusunda devrimi ya da iktidarı hedeflemesine yönelik birtakım eleştiriler yapıldığı görülmektedir. Eski toplumsal hareketlerin işçi sınıfı hareketi ile özdeşleştirildiğini belirten Çetinkaya (2008, s. 34-35) ise toplumsal hareketler üzerine araştırma yapan birçok araştırmacıyı eleştirmektedir. Çetinkaya’ya göre bu konu üzerinde araştırma yapan araştırmacıların çoğunluğu sınıfı dar iktisadi bir kategoride ele aldığını ve aslında toplumsal bir ilişki biçimi ve kültürel bir değer taşıdığını görmezden geldiğini savunmaktadır. Sınıfsal bir konumlanma ve temel olarak yerel bir alanda etkili faaliyetlerde bulunan toplumsal hareketlerin sınıfsal dışındaki “kültürel” sorunlarla da ilgilenmesi gerektiğini belirten B. Çoban (2008, s. 23) ise etnik, ırkçılık, cinsel baskı, çevre vb. sorunlarda etkili bir muhalefet yürütme becerisi elde edilmedikçe hareketin gerçekten toplumsallaşamayacağını ifade etmektedir.

Sosyal hareketlerde klasik geleneğin yetersizliğine yönelik eleştiriler yapılırken, aynı zamanda hem aktörlerin imajlarının hem de hareketlerin eylemlerinin değiştiği vurgulanmaktadır. Toplumun aşağısındakiler olarak nitelendirilenlerin aslında oldukça büyük bir olay yarattıkları, günümüze kadar gelebilmek adına hali hazırda var olan toplumsal yapıyı yok etmeye çalıştıkları, anlatılarda yer alabildikleri bu süreçte de eylemlerinin genellikle doğal afetlere benzetildiği ifade edilmektedir. Bahsi geçen ve

doğal afetler ile benzeştirilen bu hareketleri ortaya koyanların ise hiçbir zaman gerçek kimlikleri ile değil; “ayaktakımı”, “sürü”, “kitle” gibi aşağılayıcı veya anonimleştirici ifadeler ile anıldıkları bilinmektedir (Çetinkaya, 2008, s. 16). Rönesans döneminde yaşamış olan bazı klasik siyaset düşünürleri çok fazla “kalabalık” fenomeni ile kurucu iktidar sorunsalı çerçevesinde ilgilenmişlerdir. Ancak 19. yüzyıla gelindiğinde ise kalabalık fenomeni kurucu iktidar sorunu ile ilişkilendirilmesi terk edilmiş ve onun yerine kitle ve grup ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Böylelikle bu alanda sistematik bir çalışma alanının doğmuş olduğu da bilinmektedir. Kitle kavramı 19. yüzyılın en merak ve heyecan uyandırıcı tartışma alanlarından biri olmuş ve birçok çeşitli yer dışında özel olarak spekülatif felsefi tartışmalarında gözdesi haline gelmiştir (Aytaç, 2011, s. 15). Bu noktada, Çetinkaya’nın belirttiği üzere (2008, s. 18), hem kalabalıklar hem de kitleler üzerine yazdıkları ile uzun dönemler birden fazla alanda etkili olan isim Gustave Le Bon’undur. Le Bon, kitleyi ve kitlelerdeki zihniyetin tekleşmesi kanunu ise şu şekilde açıklamaktadır.

Milliyetleri, meslekleri, cinsiyetleri ve kendilerini bir araya toplayan tesadüf her ne olursa olsun, rasgele bir fertler topluluğunu ifade eder. Psikoloji bakımından ise kitle, bazı belli hallerde bir insanlar topluluğu ve onu vücuda getiren ayrı ayrı fertlerin malik oldukları çok farklı yeni karakterlere sahip olur. Bu durumda, bireylerin fikirleri ve hisleri tek bir yöne çevrilir, geçici ama açık hususiyetler gösteren bir kolektif şuur oluşumu olarak nitelendirilen bir kitle ortaya çıkmaktadır. Tek bir varlık durumuna gelen kitle ve kitlelerdeki zihniyetin tekleşmesi kanununa tabi olmaya başlar (Le Bon, 2009, s. 15).

1960 ve 1970’lerde Avrupa ve Amerika’da ortaya çıkan sosyal hareketlerle, klasik geleneğin yetersizliği görünür hale gelmiştir. Sosyal hareketler genel itibarıyla çoğulcu demokrasilerde ve sivil toplum örgütlerinde ortaya çıkmaktadır. Klasik kolektif davranış paradigması ile açık bir şekilde çelişen sosyal hareketlerdeki aktörler ayrıcalıksız, kuralsız ve irrasyonel sapkınlar imajına uymamaktadır (Cohen, 2016, s. 104). Süreç içerisinde hareket aktörlerine yönelik farklı tanımlamalar ve sınıflamalar yapılarak, toplumsal hareketlerin özelliklerine yönelik tartışmalar yürütülmüştür. Toplumsal hareket araştırmacılarından Jean L. Cohen ve Andrew Arato hareket aktörlerine yönelik üçlü bir sınıflama yapmıştır. Cohen ve Arato’nun (1992) önerdikleri üçlü sınıflamanın ilk grubunda eylemlerini kontrol edemeyen, vahşice duyguları ile hareket eden, gözü kara isyankar ayak takımı veya gürültücü kalabalık yer almaktadır. İlkinin aksine, toplumsal hareketleri rasyonel aktörler olarak gören ikinci modelde varlıklı olmayan genellikle yoksullaşmış olan genel kamunun üyelerinin, siyaset ve bölüşüm süreçlerinde etki alanına

sahip olabilmek adına çeşitli kaynaklar geliştirmek zorunda olduğu vurgulanmaktadır. Bahsi geçen alternatif kaynaklar özellikle zengin olmayan veya iktidara sahip olmayan kesimler tarafından, rasyonel bir şekilde düşünülerek hazırlanmıştır. Bu kaynaklar arasında oturma eylemleri, grevler, gösteriler, işgaller, iş yavaşlatmalar veya yol kapatmalar gibi kolektif eylemler bulunmaktadır. Üçüncü model ise, yeni toplumsal hareketler (YTH) olarak adlandırılan ekolojist, feminist ya da barış odaklı toplumsal hareketlere ilişkin akademik araştırmalar üzerinedir. Bu hareketlerin daha önceki toplumsal hareketlerin işçi hareketinin özelliklerinden keskin biçimde ayrılarak çağdaş politik kültür içinde niteliksel olarak yeni bir aşamayı temsil ettiği ileri sürülmektedir (Downing vd., 2017, s. 54).

Toplumsal hareketler ve kültür arasındaki ilişki ve hareketlerin başarısında kültürel kodların etkin kullanımına işaret edilmektedir. Uysal'a (2016, s. 139) göre, çeşitli hareketler çoğunlukla kültürel kodlar çerçevesince yeni anlamlar üretmeye ve durumlara yeni tanımlamalar yapmaya çalışmaktadır. Değişim isteyen en radikal hareketler dahi taleplerini kültürel kodlara uygun kabul görecektir şekilde yapmak zorundadır. Geliştirilen söylemin haklılığı sonuç alınabileceği aktarılmalı ve rakipler de etkisiz bırakılmalıdır. Talepleri toplumda ne kadar yankı uyandırırorsa hareket o kadar başarılı olacaktır. Hareketi engelleyebilecek elit gruplarını, kendi gündemleri konusunda ikna etmek ya da en azından tarafsızlaştırmak için yaygın kültürle ciddi biçimde etkileşimde olmaları gerekmektedir. Aksi durumlarda en basit talepler dahi düzen bozucu ve yıkıcı bir talep olarak addedilmektedir.

Hareket aktörlerinin bireysel duygularının toplumsal hareketlerin kıvılcımını ateşlediği, hareketlerin bir plan doğrultusunda ortaya çıkmadığına ve kolektif eylem sürecinde iletişim süreçlerinin önemine dikkat çekilmektedir. Castells (2013, s. 27- 28) bireysel düzeyde oluşan toplumsal hareketlerin bir plan veya strateji ile meydana gelmediğini aksine duygusal bir arka alanı olduğunu savunmaktadır. Bu tarzda olan toplumsal hareketler çoğunlukla, toplum içerisinde yok sayılmış, duyguları ve kendi sömürülmüş, aşağılanmış kişilerin, korkularından sıyrıldıklarında var olan kin ve öfkelerini eyleme dönüştürmeleri neticesinde ortaya çıkmaktadır. Kişilerde var olan duyguların bir eyleme dönüşün toplumsal hareket olabilmesi aslında duygusal olarak bu yükün başka bireylere bağlanması ile mümkün olmaktadır. İsyanı dayalı, şevkle harekete geçen, umuttan güç

alan bir kolektif eylem sürecinin oluşumu açısından iletişim sürecinin hızı ve etkileşimi ise önem taşımaktadır.

Toplumsal hareketlerde taleplerini dile getirmek, iktidarın gündemine taşıyabilmek ve daha fazla katılımcı sağlamak için grupların kullandıkları araçlar eylem repertuarları olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda gruplar amaç ve stratejileri doğrultusunda taktiklerini ve eylemlerini seçerek yenilerini eklemektedir. Siyasal eylem türleri arasında dernekler veya birlikler kurmak, dilekçeler göndermek, mitingler düzenlemek, gösteriler yapmak, kamp kurmak, grev veya insan zinciri yapmak, hareketsiz durmak gibi eylemler yer almaktadır (Topal Demiroğlu, 2014, s. 141). Bu noktada, eylemler arasında yer alan sivil itaatsizlik kavramının tanımlanması ise önem arz etmektedir. Dağtaş (2008, s. 8-9) sivil itaatsizliği vatandaşların küçük bir direnme hakkı olarak görmekte ve vatandaşların doğal hakkı olduğunu savunmaktadır. Dağtaş'a göre bir toplumda sivil itaatsizlik eylemleri yapılmıyor ise o toplumda bu eylemlerin önünü açacak olan siyasal kültür oluşmamıştır. Bunun neticesinde ise aynı olmayan kimlik ve söylemlerinde bastırılmasının önü açılmaktadır. Bu gibi durumlar ise genellikle, demokrasi kültürünün gelişmediğini veya yeterince olgunlaşmadığını ve sivil toplumun göz ardı edildiğini işaret etmektedir.

Türkiye'de var olan sivil itaatsizlik eylemlerine, Batılı ülkelerdeki kadar çok olmasa da rastlanılmaktadır. Sivil itaatsizlik eylemlerinin Türkiye'de neden yerleşiklik kazanmadığı ve başarılı olup olmadığı konuları başka bir araştırma konusunu oluşturmaktadır. Ancak yine de kamusal kendisini ifade edebilmesi ve şikayetini söze dökebilmesi açısından bu türden eylemler önem taşımaktadır. Toplumsal hareketlerin yapısı ve stratejisi üzerinde ayrı bir öneme sahip olan protestoya da değinmek gerekmektedir. Protestonun bazı formları "normalleştirilmiş" olsa da toplumsal hareketler kanun ve düzen meselelerinin mevcut durumuna meydan okumak için yeni yıkıcı eylem biçimleri icat etme eğilimindedir. Toplumsal hareket politikaları hala büyük ölçüde "sokak siyaseti" olarak nitelendirilmekteyken protestonun, baskının temel kaynağı olarak kullanılmasının, toplumsal hareketlerin yapısı ve stratejisi üzerinde önemli etkileri vardır (Della Porta ve Diani, 2020, s. 41). Bu noktada, hareketlerin tetikleyicisinin değişmediği ancak hareketlerin yapısı ve stratejisinde yer alan protesto biçimlerinin bazılarının yok olurken bazılarının değiştiği, bazılarının ise sıradanlaştırıldığı ifade edilebilmektedir.

Toplumsal hareket kültürünü inceleyenlerin daha çok bilişsel inançlar üzerine odaklandığını belirten Jasper (2002, s. 35) bu inançları destekleyen duyguları ve ahlaki görüşleri göz ardı ettiğini savunmaktadır. Kültürel yaratıcılığa vurgu yapan “Ahlaki protesto” kişilerin geçmişte ve şu anda yapmış oldukları eylemlerin birlikte bırakmış oldukları etkinin belli başlı bazı duyguları dikkat çekici yapmaktadır. Bunun yanında belirli inançları akla uygun hale getirirken; belirli ahlaki ilkeleri ile diğerlerinin yanında ön plana çıkartmaktadır (Jasper, 2002, s.39).

Bireylerin zihninde olup bitenler onları protestoya yöneltebilmektedir. Olaylara ve bilgiye kısa bir süre gösterdikleri duygusal tepkiler kadar, insanlar ve nesnelerle kendi aralarında kurdukları, uzun süre devam eden duygusal bağlılıkları; dinden, mesleki eğitimden ve öteki deneyimlerden kaynaklanan ahlaki sezgileri ve ilkeleri, dünyayı yorumladıkları bilişsel varsayımları ve inançları vardır. Tehditlerin nasıl kurulduğuna bağlı olarak bütün bunlar bireyleri protestoya açık ya da gönüllü hale getirir. Bazıları bireysel protestoyu seçer, bazıları mevcut grupları ararlar, bazıları da kendi gruplarını kurar ama çoğu sadece üye toplayıcılarının argümanlarına açık olacaktır (Jasper, 2002, s. 165).

Toplumsal hareketlerin öncelikle zihinde başlayan sonrasında belirli bir konu hakkında bir araya gelen bireylerin çatışmaya dayanan bir dayanışma ile belirli protestolar gerçekleştirebildikleri bir süreç olduğu ifade edilebilmektedir. Bu noktada, toplumsal hareketlerin başlatıcıları arasında ütopyaların ve hayal gücünün de yer aldığına dikkat çekilmek istenmektedir. B. Çoban’a (2009, s. 10-11) göre, dünyayı değiştirme ve dönüştürme söylemiyle ortaya çıkan toplumsal hareketler aslında bir ütopyanın peşinde koşmaktadır. Ütopya şimdilik “olmayan bir yer”dir. Var olmayanı fakat hayal edileni gerçekleştirmek topluma bağlıdır, toplumsal mücadeleler tarihinde gerçekleşmesi mümkün görülmeyen birçok hedefin başarıya ulaştığının örnekleri mevcuttur. Günümüzde sınıf mücadelesi gerilese de ütopyanın önemi azalmamış, eylemlerarasılık bağlamında yeni toplumsal hareketlerde ütopyayı merkeze alan bir politika yürütülmektedir. “Yeni bir dünya mümkün” sloganı ütopyanın temel alındığı bir düşünce ve eylem biçiminin devam ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda, toplumsal hareketlerin analizi noktasında ütopyaların etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Toplumsal hareketler ve hayal gücü arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik yürütülen çalışmalarda ise aralarındaki güçlü bağ ön plana çıkarılmaktadır. “Radikal hayal gücü” olarak nitelendirilen hayal gücü “olan”ın haritalandırıldığı, sonucunun anlatıldığı ve “olabilecek” üzerine spekülasyon yapılabilen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Politik

bir mücadele alanı olsa da “yanlış bilinç” veya “fetişizm” anlamında yalnızca “ideoloji”ye indirgenemeyeceği ifade edilmektedir. Hayal gücü, daha zengin, karmaşık, etmen güdümlü ve devam eden bir yakınlık dışı çalışmayı temsil etmektedir. Toplumsal dünyayı yeniden dokumanın temelde politik ve her zaman kolektif (nadiren özerk olsa da) emeğinin çok önemli bir yönü vardır (Haiven & Khasnabish, 2010). Bu bakışla değerlendirildiğinde, toplumsal hareketlerin yeni hayaller yaratabileceği ve bu nedenle de bir kolektifin hayal gücünün neleri başarabileceğine vurgu yapılmaktadır (Hawlina vd., 2020, s.31). Tarihsel süreç içerisinde toplumsal hareketlerin amaçlarının, aktörlerinin, örgütlenmelerinin, mesajlarının ve etki alanlarının değişim ve dönüşüm yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde ise toplumsal hareketlerin, “hareketlerin hareketi” ve “karşı-küreselleşme hareketleri” şeklinde tanımlandığı ve “yeni bir dünya mümkün” sloganının ön plana çıktığı belirtilebilmektedir. Sosyal hareketlerin birlikteliğinin “hareketlerin hareketi” olarak tanımlanmasında ki sebep birbirinden farklı amaç, konu ve örgütlenme yapıları gösteren çeşitli sosyal hareketlerden meydana gelmesidir (Kökalan Çımrın, 2009, s. 151). “Hareketlerin hareketi” kavramı aslında birbirinden farklı amaçlar ile yapılan sosyal hareketleri tek bir amaca indirgememek, aksine farklı gaye ve çıkarların birbirlerine uyum sağlayacak şekilde açıklamaktadır (Dirlik, 2008, s. 70).

Küreselleşme süreci, bir yönüyle küresel bir politika anlayışını beraberinde getirirken, diğer bir yönüyle de farklı kimliklerin birbirlerini daha yakından tanımalarına zemin hazırlamakta ve artık politikada küresel bir nitelik kazanan çeşitli ulus üstü kuruluşlar politik eylemin önemli bir parçası haline gelmektedir. Önceleri kendilerini ‘Küreselleşme karşıtı hareket’ olarak tanımlayan daha sonra ise ‘Küresel adalet hareketleri’ veya ‘Alternatif küreselleşme hareketleri’ tanımlarını kullanan toplumsal hareketler, eşitlikçi özellikleriyle gündelik yaşamın gittikçe artan bürokratlaşmasına karşı direnmeyi amaçladıkları ‘yeni siyasal paradigma’ içerisinde yer almakta, özerk ve parlamento dışı mücadele biçimlerini savunmaktadır. Başlarda ulus devletler bünyesinde şekillenen toplumsal hareketler, son yıllarda küresel biçimlere dönüşme eğilimi kazanmakta, küreselleşen iktidar karşısında, iktidarın meşruiyetini küresel ölçekte sorgulamaya yönelmekte ve yeni türden bir küresel yapılanma içerisine girmektedir (Sanlı, 2005, s. 16-17).

“Karşı-küreselleşme hareketleri” ise küresel norm ve değerlerin aynı anda yaratıcısı, yargılayıcısı ve savunucusu rolünü üstlenmektedir (Lelandais, 2009, s. 80). Bu kavramın kullanılmasının nedeni tüm hareketlerin en büyük ortak özellikleri arasında neo-liberal küreselleşme sürecine karşı olmaları yatmaktadır. Buna ek olarak birden fazla ve birbirinden farklı olan siyasi örgütlenmelerin siyasi gündemlerinin de farklı oluşundan da kaynaklanmaktadır. Hatta bu durum hareketlerin tek bir isim altında birleştirilmesini de güçleştirmektedir. Tüm hareketleri kapsayacak derecede geniş ve anlamlı bir isim koyma noktasında hareketlerin ortak noktasının “karşı koyma” olduğu ifade edilmektedir. Bugüne bakıldığında farklı hareketlerin ortak noktası, içinde yaşanılan dünyaya karşı olunmasıdır. Hareketlerin bu yönünü ise “başka bir dünya mümkün” sloganı somutlamaktadır (Kökalan Çımrın, 2009, s. 150-151). B. Çoban’a (2009, s. 40) göre, “başka bir dünya mümkün” sloganı öncelikle “eşitlik, özgürlük, kardeşlik” kurgusunu gerçek kılmak için mücadele eden toplumsal hareketlerin oluşturulması ve devrimci dönüşümü hedefleyen bu hareketlerin uluslararası işçi sınıfının birliği ve dayanışması, “ütopya”nın tüm dünyada ezilenler için tek olası seçenek haline gelmesini sağlayacaktır. Sosyal hareketlerin yaptıkları aracılığıyla ve yapılması istenilenlerin nasıl yapılacağına dair topluma verdikleri mesajda önem taşımaktadır. Topluma “başka” şeylerin de mümkün olduğu mesajını veren sosyal hareketlerin belirgin bir değişim geçirdiği ve bu değişim sürecinde küreselleşme ve onun etkilerinin olduğunu belirten Melucci’ye (2016, s. 97) göre, uluslararası alanda önem kazanan farklı sorunların küresel düzlemde çözülmesinin zorunluluk haline dönüşmesinin toplumsal risk faktörünün ulus ötesine kayması rol oynamaktadır. Sosyal hareketlerin yapılanmasındaki değişim ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- İşçi ve sınıf mücadelesinin dışında kalan ve bu yönde gelişen sosyal hareketler içerisinde sendikalar ve diğer işçi hareketleri rollerini korurken manevra alanları daralmaya başlamıştır.
- Siyasi parti ve ideolojilerden gittikçe arınan sosyal hareketler, bağımsız bir eylem alanı yaratmaktadır.
- Kısa sürede verimli eylemler ortaya koyma zorunluluğunun katı olmayan yapılar içerisinde çok daha kolay gerçekleştirilebileceği inancıyla beraber geçmişte hüküm süren hiyerarşik ve sert örgütlenme modelinin yerine dağınık, esnek ve heterojen model geçmiştir.

- Sosyal hareketlerin örgütlenme süreçlerinde her geçen gün yeni iletişim teknolojilerinin kullanılması ve internetin temel iletişim ortamı haline gelmesiyle bürokratik yoğun toplantılar yerini iletişim ağlarına bırakmıştır.
- Var olan bütün sosyal hareketlerin, başka ülkelerde bulunan sosyal hareketler ile iletişim halinde olması ve organik ilişkiler geliştirmesi bir strateji olmuştur.

Sosyal hareketlerin uygulayıcıları olan aktivistler ise kendilerini bir yere ait olarak tanımlamamaktadır. Aksine kendilerini dünya vatandaşı olarak görmektedirler (Lelandais, 2009, s. 84-85).

Toplumsal hareketlerdeki ifade edilen değişimlerin temelleri ise 1968 hareketine dayandırılmaktadır. Hareketin etkileri incelendiğinde ise Marksist teorilerin etkilerinin azaldığı ve işçi sınıfının önemini kaybettiği ve yerini “yeni” toplumsal hareketlerin aldığı belirtilebilmektedir.

1968’in en önemli sorunsalı olan kültürel devrim tartışmaları (Mao ve Çin devrimi), sömürgeciliğin eleştirisi ve reddi (Afrika kolonyalist tarihi, negroculuk, Cezayir savaşı ve Frantz Fanon), eril fallusa karşı kadın, gay ve diğer cinsel kimliklerin kamusal kendilerini tanımladıkları, ekolojist ve feminist hareketin kimlikleşmeye başladığı (“toplumsal cinsiyet” kavramının da ilk kullanıldığı) yıllar olarak sosyal hareketleri 20. yüzyılın başındaki işçi sınıfı deneyimlerinden ayıran başka meta-anlatılara ve Ortodoks entelektüel alanın krizini ifade eden bilinç yarılmalarına götürmüştür (Sustam, 2009, s. 94).

1968’de meydana gelen öğrenci eylemleri ve hareketler aslında sosyal hareketler, sosyolojisi bir dönüm noktasına girmiştir. Bu konuda Lelandais (2009, s. 65) hareketin etkilerinin sosyal hareketlerin analizinde Marksist teorilerin etkisinin zayıfladığı çıkarımını yaparak, işçi hareketinin merkezi rolünü kaybederek yerini “yeni sosyal hareketler”e bıraktığını ifade etmektedir.

2.5. Yeni Toplumsal Hareketler ve “Yeni”liği Üzerine Tartışmalar

Yeni toplumsal hareketler, endüstriyel toplumdan post-endüstriyel topluma geçişle birlikte ortaya çıkan ve genel olarak kültürel ve kimliksel özellikler taşıyan ve “özellikle 1960’ların sonlarında ortaya çıkan ve toplumsal yapının farklı katmanlarındaki çelişki ve çatışmalar üzerinde hareket eden, o alanların sorun, çözüm ve taleplerini öne çıkaran sosyal-muhafaz hareketler” olarak tanımlanmaktadır (Lelandais, 2009, s. 65; Kaderoğlu-Bulut, 2014, s. 50). Yeni toplumsal hareketler 1960’lı yılların sonlarında vuku bulmaya başlamış ve kadınların özgürleşmesi, çevresel koruma vb. kaygılara odaklanmıştır (Della

Porta ve Diani, 2020, s. 9). Yeni toplumsal hareketler kavramı 1970’lerden bu yana özellikle Batı’da gelişen ve büyüyen feminist hareketler, barış hareketleri, çevre hareketleri ve diğer hareketler içerisinde kendine geniş bir yer bulmuştur (Cohen, 2016, s. 101). Yeni toplumsal hareket kuramına ilişkin kuramcılar arasında Manuel Castells (İspanya), Alain Touraine (Fransa), Alberto Melucci (İtalya) ve Jürgen Habermas (Almanya) yer almaktadır (Buechler, 1995, s. 443).

Yeni toplumsal hareket araştırmacılarından Alman Sosyolog Claus Offe, 1980’lerde sanayi toplumunun hareketleri ile yeni hareketler arasındaki kopmayı vurgulamıştır (Della Porta ve Diani, 2020, s. 13). Offe’ye göre, yeni sosyal hareketler modern değerlerin tamamıyla reddinden ziyade, bu modern değerlerin “seçici bir radikalizasyonu” olarak kabul edilmelidir (2016, s. 71). Touraine yeni toplumsal hareketlerin doğrusal ve sistemli bir büyüme ve gelişim göstermediğini aksine daha inişli çıkışlı bir büyüme ve gelişim gösterdiğini belirtmiştir (Topal Demiroğlu, 2014, s.135). Yatay bir süreçten bahseden Touraine’ye göre yeni toplumsal hareketlerin yeni olmasının sebebi, devlet gücünü kontrol etme arzusundan kurtularak sivil ilişkileri değiştirmeye çalışmalarıdır (Çayır, 2016, s. 14).

Yaylagül’e (2016, s. 123-124) göre, yeni toplumsal hareketleri anlamlandırabilmek için hem hareketlerin hem de hareketlere ilişkin ideolojik açıklamaların içinde yer aldığı tarihsel ve toplumsal şartların farklı ve belirleyici özelliklerinin açığa çıkarılması zorunludur. Belirli bir sosyo-ekonomik ve siyasi yapının sonucunda ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler, yaşanan zamanın egemen mülkiyet ve güç ilişkilerini yansıtmaktadır. Bu doğrultuda, bütün gelişmeler belirli bir tarihsel sürecin sonucunda sürekli kendisini yenileyerek inşa eden kapitalizmin küresel aşamasına denk düşen hareketlerdir. Bu süreç sadece sürecin kendisine yönelik tanım ve açıklamalarına bakılarak anlaşılamamaktadır.

S. Çoban’a (2009, s. 179-180) göre, toplumsal hareketler iktidarın şiddeti ve tepkisi karşısında bir güce ya da onu ikna edebilecek araçlara sahip olmamaları yüzünden sadece seslerini duyurmayı hedefliyor izlenimi veriyorken, kimlik temelli olan yeni toplumsal hareketler, “çoğulculuk” ve “farklılık” kavramlarını öne çıkarmaları, eylemi bireysel ve kolektif kimliklerin bir karışımı olarak görmeleri, şiddet yerine uzlaşmaya dayanmaları, esnek ve ademi merkezi yapılara sahip olmaları gibi özellikleriyle önceki toplumsal hareketlerden ayrılmaktadır. Yeni toplumsal hareketler iktidar hedefinden uzak olduğu

için iktidar tarafından zararsız görülebilmekte hatta bazen desteklenebilmektedir. Bu noktada, önemli olanın durdukları yer ve verdikleri mücadele olduğu ifade edilmektedir. Yeni toplumsal hareketler ve devrimci hareketler arasında önemli farkın ve ayrılıklarından en önemlisinin ‘iktidar’ konusu olduğu belirtilmektedir:

“Yeni toplumsal hareketler ‘sosyal devlet’in yol açtığı refah düzeyi toplumun farklı katmanlarının çelişkilerinin önünü, sisteme karşı bir hoşnutsuzluğa dönüşmeden, devlete yönelmeden daha başlarken, çıkış noktalarında kesiyor ve çözümü sistem dahilinde aranır hale getiriyor. Bu anlamda tüm bu kalıba sokulmasa bile yeni toplumsal hareketler sistem için bir emniyet sübabı görevini yerine getirmektedir (S. Çoban, 2009, s. 188).”

Dağtaş’a (2016, s. 13) göre ise 1968’in hareketleri gibi bir iktidar perspektifi taşımayan yeni toplumsal hareketler daha çok kamusal alandaki ve sivil toplum alanındaki iktidar/otorite ilişkilerini gündelik yaşamı demokratikleştirmeyi amaçlamaktadır ve bu nedenle de muhalif hareketlerde görülen “büyük toplumsal kurtuluş” projeleri hareketlerde önerilmemektedir. Bu noktada, günümüz toplumlarına ilişkin yeni toplumsal hareketler paradigmasının “Toplumsal bütünlüğün parçalandığı ve bunun yerini farklılıklar ile çoğullukların aldığı” temel savına dayanan varsayımından bahsedilecektir.

Toplumsal üretimin materyal bir temelden post-materyal bir merkeze kaydığı; ‘siyasi’ ile ‘iktisadi’ arasındaki bütünlüğün ayrıştığı; buna bağlı olarak oluşturulan bir sivil toplum tanımı ile yeni bir devlet-sivil toplum karşıtlığının kurulduğu; toplumu kavramada sınıfların ve sınıfsal ilişkilerin geçersizleştiği ve tüm bunların sonucu olarak yaşam tarzları, değerler ve kimliklerin belirlediği post-endüstriyel yeni bir toplum ile karşı karşıya olunduğu iddialarını kapsamaktadır (Kaderoğlu- Bulut, 2021, s. 54-55).

Yeni toplumsal hareketlerin varlıklarını sürdüremedikleri iddiaları da bulunmaktadır. Bazı durumlarda oluşan taleplerin neredeyse tamamının reddedilmesi veya gerçekleştirilememesi ve politika içinde bir sözlüğe sahip olma şanslarının bulunmayışı toplumsal hareketlerin varlıklarını sürdürememelerinin sebepleri arasında yer almaktadır. Diğer yandan bazı durumlar ise oluşan taleplerin neredeyse çoğunluğunun kabul edilmesi, partiler tarafından üstlenilmesi de diğer toplumsal hareketlerin varlıklarını sürdürememelerinin sebepleri arasında yer almaktadır (Sanlı, 2005, s. 36). Yeni hareketler üzerine çalışan akademisyenler, sanayi sınıfları arasındaki çatışmanın öneminin gitgide azaldığı ve benzer şekilde hareketlerin büyük ölçüde homojen özneler olarak tasvir edilmesinin artık mümkün olmadığı konusunda uzlaşmışlardır. Buna ek olarak, ortaya çıkmakta olan ve zaman zaman “sanayi sonrası”, “post-fordist”, “teknokratik” veya “programlanmış” olarak tanımlanan toplum modelini niteleyecek yeni

merkezi çatışmayı tanımlama konusunda çeşitli vurgu farklılıkları bulunmaktadır (Della Porta ve Diani, 2020, s. 12).

Eski ve yeni toplumsal hareketlerin amaçları, aktörleri, temaları, hareket biçimlerinin benzer ve farklı özelliklerinin yanı sıra alanda yeni hareketlerin “yeni”liğine dair önemli tartışmalar yürütüldüğü gözlenmiştir. Bu noktada, eski ve yeni arasındaki kıyaslamalar ve yeni hareketlerin “yeni”liği tartışılmıştır. S. Çoban, (2009, s. 175) Marksizmi rehber edinerek emek-sermaye çelişkisinden hareket eden 19. yüzyılın toplumsal hareketlerinin yanı sıra yeni toplumsal hareketlerin geleneksel toplumsal hareketlerin önemsemedikleri ya da verdikleri mücadele nedeniyle ilgilenmedikleri, doğrudan doğruya emek-sermaye çelişkisinden kaynaklanmayan çelişkiden hareket ettiklerini belirtmektedir. Hareketlerin “yeni” olarak tanımlanması, kronolojikten ziyade hareketlerin sınıf ve çıkar temelli hareketlerden ayrılma isteğine dayandırılırken aynı zamanda hareketlerin toplumdaki yeni siyasi ve sosyal ilişkilere örnek oluşturmasını da ifade etmektedir (Bozkurt ve Bayansar, 2016, s. 278). Tanımlamadaki ‘yeni’ kavramı kronolojik bir sıralamadan ziyade ‘eski’ sınıf temelli ve çıkar gruplarına dayalı hareketlerden bir farklılığa işaret etmektedir (Coşkun, 2020, s. 109). “Yeni” sıfatı aynı zamanda bu hareketlerin toplumdaki yeni siyasi ve sosyal ilişkilere örnek oluşturmasını da ifade etmektedir (Lelandais, 2009, s. 68).

Toplumsal hareketlerin çözümlenmesi noktasında ise, iktidarın toplum üzerindeki ekonomik ve siyasal pratiklerine yönelik bir analize işaret edilmektedir. Toplumsal yapı içerisinde iktidar baskısına karşı direniş hareketlerinin belirli zamanlarda yükseldiği, belirli zamanlarda dünyayı etkilediği ve toplumsal hareketlerin tarihsel bir evrim geçirdiği belirtilmektedir. Yeni toplumsal hareketler tarihte zorunlu kılmış olduğu eylem biçimlerini geliştirmiş ve böylelikle toplumların iktidar karşısında kendini ifade edebilme şanslarını genişletmiştir (B. Çoban, 2008, s. 23). Gelişim süreci post endüstriyel toplumlar tarafından açılmış olan alanda gerçekleşmiş olan çağdaş kolektif hareket bu özelliğinden dolayı yeni olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda yeni kolektif hareket biçimlerini yeniden canlandırmış olduğu içinde endüstriyel toplum yeni bir toplum tipi olarak ortaya çıkmıştır (Cohen, 2016, s. 118). Eski toplumsal hareketlerden yeni toplumsal hareketlere geçişin kabulü 1968 çatışmalarına dayandırılmaktadır. 1968 çatışmalarının Amerikan kamu politikasında önemli bir geçişe ve toplumsal hareket etkinliğinde kayda değer bir yaygınlaşmaya damgasını vurduğu belirtilmektedir. Tilly’e

(2004, s. 115-116) göre eski toplumsal hareketlerin zamanı dolmuştur. Yine Tilly’e göre ABD ve başka yerlerdeki 1968 çatışmalarına verilen tepkiler de eski toplumsal hareketlerin miladını doldurmuş olduğunu göstermektedir. Birden fazla gözlemciye göre yeni toplumsal hareketler, otonomi ve kendini ifade etme eski toplumsal hareketlerin yerini almıştır.

Sosyal hareket sahasının teorik kökleri, yeni toplumsal hareket biçimlerinin tartışılması için bir zemin hazırlamıştır. Bu tartışma alanlarının başında ise hareketlerin göründükleri gibi “yeni” mi olduğu sorusu gelmektedir (Johnston vd., 2016, s. 128). Yeni toplumsal hareketler içerisinde yer alan hareketlerin hangisinin ne kadar “yeni”liği de bir başka tartışma alanını oluşturmaktadır. Yeni hareketlerin içinde yer alan hareketlerin ortaya çıkış tarihleri değerlendirildiğinde, hareketlerin farklı yüzyıllarda etkili oldukları belirtilmektedir. ‘Yeni’ kavramı ise kronolojik bir sıralamadan ziyade sınıf ve çıkar temelli hareketler arasındaki belirgin bir özelliğe vurgu yapmak için kullanılmaktadır.

Yeni toplumsal hareketlerde yeni olanın ne olduğu ve bu yeniliğin siyasal etkilerinin hala net bir şekilde açığa çıkmadığı savunulmaktadır. Teorisyenler arasında bazı konular da bir fikir birliği söz konusu değildir. Teorisyenlerin fikir birliğinde bulunamadığı konular arasında bir hareketin tanımı, yeni toplumsal hareketlerin hangi nitelikleri taşımış olduğu, sosyal hareketleri bir siyasi ve baskı gruplarından ayırmanın nasıl olacağıdır. Günümüz sosyal hareketlerinin bazı mühim yönlerden “yeni” olduğunu savunan Cohen bunu “yeni hareketlerin devrimci rüyalardan vazgeçerek kendilerini anlamaya yönelmeleri, siyasal ve ekonomik sistemlerin özerk işleyişini öngören bir sivil toplum savunusu yapmaları” olarak açıklamakta ve bu niteliği de “kendini sınırlayan radikalizm” olarak nitelemektedir (2016, s. 101-102). “Yeni” toplumsal hareketlerin, “eski” hareketlerin yerini almakta olduğuna dair alanda tartışmalar yürütüldüğü gözlenmiştir. Bu noktada, temelinde işçi hareketlerinin yer aldığı bir sınıflandırmanın doğru olmadığı belirtilmektedir. Çetinkaya (2008, s. 34-35), sanayi sonrası toplum fikriyatı doğrultusunda, eski toplumsal hareketlerin temel özelliklerinin altının boşaldığına daha fazla dar iktisadi hedeflerin peşinde koşan devrimi ve iktidarı hedef almayı amaçlayan toplumsal hareketlerin (işçi sınıfı hareketi) ortadan kalktığına işaret etmektedir. Eski ile yeniyi ayırmanın işçi sınıfı hareketlerinin oluşturduğu varsayımı ile “yeni” toplumsal hareketler üzerine yeni teori kuranlar içinde yaşanan çağda artık sınıf mücadelelerinin sona erdiğini belirtmektedir. Aynı zamanda Çetinkaya (2008, s. 42), “toplumsal hareketlerin “eski” ve “yeni” olarak

sınıflandırılmasının anlamsızlığını vurgulamaktadır. Bu noktada, eski ve yeni toplumsal hareketlerin tanımları, ögeleri, düşünce yapılarıyla çeşitli benzer ve farklı yönlerine yönelik tartışmalar yürütülecektir.

2.6. Toplumsal Hareketler ve Yeni Toplumsal Hareketlerin Benzerlikleri ve Farklılıkları

Eski sosyal hareketler ve yeni toplumsal hareketler üzerine yürütülen tartışmalarda hareketlerin benzer ve farklı özellikleri vurgulanmaktadır. Coşkun'a (2007, s. 153) göre, yeni hareketlerle eski hareketler arasında yapılan kıyaslamada hareketlerde benzer özellikler görülmektedir. Bu benzerliğin savunucularına göre, 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başında meydana gelen kolektif eylemin yükselişinin, önceki kitlesel protesto dönemleriyle çok ortak noktası bulunmaktadır. Her durumda, toplumun sosyo-ekonomik yapısındaki değişiklikler (genel oy hakkının ortaya çıkışı, sanayileşme, refah devletinin gelişimi) siyasi alandaki değişikliklerle birleştiğinde, toplumsal hareketlerin ortaya çıkabileceği bir alan yaratmıştır (D'Anieri vd., 1990, s. 456).

Çetinkaya'ya (2008, s. 36-37) göre, 18. yüzyılda yeni toplumsal hareketler gündeme gelmiştir. Yeni toplumsal hareketler beraberinde gündeme getirmiş oldukları konuları ve taktikleri, kullandıkları araçlar ve örgütsel yapıları açısından yeni olduğu ifade edilen hareketlerle ciddi benzerlikler taşımaktadır. Bu çıkarım, hareketlerin kimlik üzerinde durması, farklı araçlar kullanması ve gündelik hayatı siyasallaştırması gibi özelliklerine istinaden yapılmaktadır. Bu bağlamda, hareketlerde kolektif eylemin başat bir rol oynadığı ifade edilebilmektedir. Ayrıca, toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasına neden olan diğer ögelerinde ciddi bir benzerlik gösterdiği belirtilmektedir. Hareketlerin farklı özelliklerini ise birden çok öge oluşturmaktadır.

Pichardo (1997, s. 414) yeni çağdaş toplumsal hareketleri geçmişteki eski toplumsal hareketlerden farklı bir karaktere sahip olduğunu düşünmektedir. Bu farklılıklar yeni çağdaş hareketlerin “ideolojisi ve amaçları”, “taktikleri”, “yapısı” ve “katılımcılarında” ortaya çıkmaktadır. Yeni çağdaş toplumsal hareketler yaşam kalitesi ve yaşam biçimlerine vurgu yapmaktadır. Ekonomik yeniden dağıtım konularına dahil olmamaktadır. Yeni çağdaş toplumsal hareketler yapıları itibarıyla dönüşümlü liderlik veya lidersizlik anlayışını kabul etmektedir. Orta sınıf kişileri, gençleri ve yüksek eğitim almış kişileri ise katılımcılar olarak değerlendirmektedir (Coşkun, 2007, s. 137). Kolektif hareketlerde etken faktör olan liderin, harekete yön verme, insanlara ortak bir fikri ve

amacı anlatma sonrasında ortak sorunu kapsamlı bir şekilde çevreye duyurma gibi üstlendikleri çok önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Bozkurt ve Bayansar, 2016, s. 280).

Tarihsel süreçte toplumsal hareketler ile yeni toplumsal hareketler arasında oluşan farklılıklar ön plana çıkmıştır. İnceoğlu ve Çoban'a (2015, s. 26) göre, Marksizmi rehber edinen 19. yüzyılın toplumsal hareketleri emek-sermaye çelişkisi ile yeni toplumsal hareketler ise toplumsal hareketlerin önemsemediği ya da mücadelelerinden dolayı göz ardı ettikleri emek-sermaye çelişkisine dayalı olmayan çelişkilerden hareket etmiştir. İfade edilen çelişkiler, yeni toplumsal hareketler açısından gerçek çelişkiler olarak nitelendirilmiş ve emek-sermaye çelişkisi ile aynı öneme sahip olarak görülmüştür. Bahsi geçen çelişkiler kuşak, etnik kimlik, toplumsal cinsiyet, ırk istekleri ile örgütlenmiş olan ve güçlü, egemenin yanında olmaktansa sınıfsal kimlikleri önemsemeyen kendini özgü kişileri ön plana çıkartmıştır. İktidara sahip olan eski toplumsal hareketler buna rağmen eski sistemden kopuş anlamında belirtilen talepleri karşılayamamıştır. Eski hareketler ve yeni-kentsel hareketler arasındaki bir diğer farkta dünyayı bütünüyle değiştirme amacının yeni eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik başlatılan girişimlerdir. Yeni hareketler, kadın, çocuk ve hayvan hakkı, savaş karşıtlığı ve çevre hareketleri gibi kent yaşamının dinamikleri ile yakın bir ilişki içerisinde varlık göstermektedir. Eski hareketler daha çok bunalım ve kriz dönemleri ile ifade edilirken, yeni-kentsel hareketler sivil toplum, demokrasi ve çoğulculuk anlayışıyla ilişkilendirilmektedir. Bu tavır ile birlikte çatışmaların geleneksel ekonomik/endüstriyel alandan kültürel alana kaydığı belirtilmektedir (Kökalan Çımrın, 2010, s. 56-57).

Günümüz toplumsal hareketlerinin, geçmişte var olan toplumsal hareketlerden her yönden farklılaştığını belirten Babacan (2014, s. 140-141) ise eski toplumsal hareketlere kıyasla daha eğitilmiş, sosyo-ekonomik olarak orta ve üst sınıf kategorisinde yer alan, iletişim teknolojilerini kullanma becerisine sahip toplumsal hareketler profiline dikkat çekmektedir. "Eski" ve "yeni" kavramlarının ötesinde 21. yüzyılın ruhuna uygun yeni toplumsal hareket tipolojilerinin varlığının görünür olması gerekliliğine de işaret edilmektedir. Çayır'a (2016, s. 30) göre de yeni sosyal hareketler birbirinden farklı olan kimlik ve pratikleri görünür ve meşru kılmaya çalışmıştır. Bu düşünsel izlekte, farklı coğrafyalarda farklı yüzyıllarda insanların adalet arayışıyla gerçekleştirdikleri hareketlerin tarihsel süreç içerisinde aktörleri, temaları, hedefleri, hareket biçimleri

değişiklik gösterse de özünde değişim ve dönüşüm isteğinin hep var olduğu ve bundan sonraki hak arayışlarında da var olacağı ifade edilebilmektedir.

Toplumsal hareketlerin paradigmalarının farklılık göstermesi eski ve yeni hareketlerin ayrımını yapmakta belirleyici olmuştur. Offe, temel unsurlardan aktörler, konular, değerler ve hareket biçimleri ile paradigmalar arasındaki farklılıkları şu şekilde belirtmiştir.

Şekil 2.1

Eski ve Yeni Politik Paradigmaların Temel Nitelikleri (Offe, 2016, s. 61)

	Eski Paradigma	Yeni Paradigma
Aktörler	Grup olarak hareket eden, gelir dağılımı çatışmasına müdahil sosyo-ekonomik gruplar	Grup gibi davranmayan fakat belli temalar etrafında bir araya gelmiş topluluklar lehine hareket eden sosyo-ekonomik gruplar
Temalar	Ekonomik büyüme ve dağılım; askeri ve toplumsal güvenlik, toplumsal kontrol	Barışın çevrenin ve insan haklarının korunması
Değerler	Özgürlük, tüketim güvenliği ve maddi ilerleme	Merkezi kontrolün karşısında kişisel özerklik ve kimlik
Hareket Biçimleri	İçsel: resmi örgütlenmeler, büyük ölçekli temsil birlikleri Dışsal: Çoğulcu ya da korporatist çıkar aracılığı siyasi parti ve çoğunluk oyu	İçsel: enformalite, düşük düzeyde dikey ve yatay farklılaşma Dışsal: Negatif terimlerle formüle edilmiş taleplere dayanan protesto politikaları

Tüm bu vurgu farklılıkları yeni tanımlamaya çalışılırken kullanıldığı için yeni toplumsal hareketlerin aktörlerinin, temalarının ve hareket biçimlerinin özelliklerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

2.7. Yeni Toplumsal Hareketlerin Özellikleri

Yeni toplumsal hareketlerin özelliklerinden biri yapısı ile ilgilidir. Yeni toplumsal hareketleri savunan kişiler kendilerini net bir şekilde tanımlamamaktadır. Çünkü yeni toplumsal hareketin aktörleri kendilerini ne ekonomik görüşte (işçi sınıfı, orta sınıf, kırsal-kent) ne sağ görüşte (liberal muhafazakar) ne de sol görüşte nitelendirmemektedir. Hareketlerin kendilerini tanımlama düzeyinde kodların geçersizliği, hareketlerin toplumsal tabanının sınıfsal ve ideolojik anlamda heterojen ve şekillenmediği anlamına gelmemektedir. Sosyal hareketlerin toplumsal tabanını; yeni orta sınıf, özellikle bunun hizmet ve kamu sektöründe çalışan unsurları, eski orta sınıfın unsurları (çiftçiler, esnaf, zanaatkarlar) ve iş piyasasının dışında kalanlardan (işsizler, öğrenciler, ev hanımları ve

emekliler) oluşturmaktadır (Offe, 2016, s. 60). Bu bağlamda, yeni toplumsal hareketlerin yapısının farklılık gösterdiği, toplumsal hareket aktörlerine yönelik kesin bir kategorileştirmenin yapılamadığı ancak hareketlerin yeni bir sınıfla ilişkilendirildiği aktörsel temelini de eğitilmiş kentleşmiş orta sınıfın oluşturduğu belirtilebilmektedir.

Yeni toplumsal hareketler paradigması açısından temel aktör olarak orta sınıf belirlenmiştir. Orta sınıfa yönelik “geçmişte toplumsal hareketlerde yer alıp almadığı” sorusu önem taşımaktadır. Orta sınıfın 1800’lerin başından itibaren Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde bir dizi eylemlerde bulunduğu ve dolayısıyla da orta sınıfın toplumsal hareketlere yeni dahil olup olmadığının tartışmaya açık olduğu ifade edilmektedir (Pichardo, 1997, s. 418). Bu bağlamda, gerçekleşen ve gerçekleşecek hareketlerde orta sınıfın varlığına yönelik soruların sorulduğu ve birtakım beklentilerin olduğu belirtilmektedir. Offe’ye (2016, s. 65) göre, Batı Avrupa demokratik refah devletlerinin toplumsal yapısının geleceğinde orta sınıf nüfusunun kenarda kalmışlık hissini yok olacağı ve daha da artacakları öne sürülmektedir.

Orta sınıfın söylenenlerin aksine çağdaş veya modern tabiatına da işaret eden Offe (2016, s. 72-73) geleneksel olmayan politik hareket pratiklerini kullananların genellikle geleneksel olan politik hareket pratiklerinde kötü tecrübelerle sahip olduklarını belirtmektedir. Teorisyenler tarafından dillendirilen siyasal partiler, parlamenter hükümet, kamu bürokrasisi, çoğunluk oyu ve merkezîyetçilik eleştirisi, aşırı sağ ve solun devrimci teorilerinde olduğu gibi bu kurumları toptan reddetmek yerine sınırlamalar, katılıklar, yanlış uygulamalar ve ampirik çürüme bulguları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yeni toplumsal hareketlerin aktörlerinin temalarına yönelik yürütülen tartışmalarda ise “kimlik” ifadesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Cohen’e (1985) göre, eylemciler ve yorumcular, eski toplumsal hareketlerin görünürdeki araçsal amaçlarına karşı olarak “kimlik” ifadesini anahtar sözcük olarak kullanmışlardır (Tilly, 2004, s. 117). Jasper’e (2002, s. 143) göre, kimlik kültürün günümüzde yeniden keşfedilmesi sürecinde en trend ancak en komplike terimlerden biridir. Jasper, bunun nedenini bir bakıma, çerçeveleme, kaynaklar ve siyasi fırsat yapıları kadar kötü bir şekilde anlam genişlemesine uğramış olmasına dayandırmaktadır. Kimi zaman bir hareketin iç ögesi kimi zaman da dış ögesi olarak kuramsallaştırılan kimlik hem iç hem de dış ögedir. Kişisel kimlik, bir bireyin (başka bireylerden etkilenmesine rağmen) algıları tarafından tanımlanırken, kolektif

kimlikler genellikle üyelerin ve üye olmayanların, çoğunlukla medya tarafından süzgeçten geçirilmiş algılarına dayanmaktadır.

Yeni toplumsal hareketler literatürünün tamamına yakınının kimlik üzerine vurgu yaptığı ancak bu konuda hem kimlik oluşumu hem de sembolik temsiller üzerinde çalışan Alberto Melucci'nin ise ayrı bir yerinin olduğu belirtilmektedir (Çetinkaya, 2008, s. 36). Melucci'ye göre, post endüstriyel toplumlar artık “ekonomik” temelde yükselmemekte, ekonomik, politik ve kültürel yapılarla daha fazla bütünleşmekte ve “maddi” eşyalar büyük enformasyonel ve sembolik sistemler aracılığıyla tüketilmektedir. Toplumsal çatışmalar geleneksel ekonomik/endüstriyel sistemden kültürel alana yönelirken, bu çatışmalar bireysel kimliği, günlük hayattaki zaman ve mekanı, bireysel hareketin motivasyonunu ve kültürel modelleri etkilemektedir. Farklılaşan sistemler, kaynaklarını özerk bireysel ve kolektif kimlikler inşa etmek için üretmekte ve dağıtmaktadır (2016, s. 81-82). Hardt ve Negri'de (2018, s. 281) yeni toplumsal hareketlere ilişkin analizlerin, kendi önemlerini asgariye indiren dar ekonomik bakış açılarına karşı kültürel hareketlerin politik öneminde ısrar etmekle büyük bir hizmet gördüklerini belirtmektedir. Bu bağlamda, yeni toplumsal hareketlerin ekonomik bir temelden ziyade daha çok kültürel bir alanda ilerlediği ve kolektif kimlikleri daha fazla ön plana çıkardığı ifade edilebilmektedir.

Yeni sosyal hareketlerin sorunsallaştırdıkları temaları, fiziksel ve kimlik olmak üzere iki kategoride değerlendiren Offe'ye (2016, s. 57-58) göre, toprak, beden, sağlık ve cinsel kimlik, komşuluk, şehir ve çevre gibi “hayat alanı” ile ilgili bu konular; kültürel, etnik ve ulusal mirasa yönelik, fiziki hayat koşulları ve genellikle nüfusun devamlılığına yöneliktir. Bu birbirinden ayrı ve alakasız gibi düşünülen konular “yeni” olmasa da belirli bir değerler çerçevesinde ortak bir kökene sahiptir ve farklı bir önemi vardır. Bu değerler arasında önemlileri (adem-i merkezîyetçilik ve kendine-yetme gibi örgütsel açılımlarıyla beraber) özerklik, kimlik ve manipülasyona, kontrole, bağımlılığa, bürokratikleşmeye, düzenlemeye vs. karşı muhalefet etmedir. Bu doğrultuda, yeni toplumsal hareketlerin birbirinden bağımsız gibi gözükken konularının ortak bir kökene dayandığına ve yerel birimlerin özerkliğine vurgu yapılmaktadır. Kadro liderliğindeki ve merkezi bürokrasili geleneksel kitle partilerin tersine, yeni sosyal hareket örgütleri bölünmüş, dağınık ve adem-i merkezîyetçi olma eğilimi gösterirken, hareket tipine göre farklılıklar olsa da eğilim, yerel birimlerin önemli bir özerkliği olması yönündedir. Bu durum, yeni sosyal

hareketlerin hiyerarşik ve merkezi örgütlenmesiyle ve Leninist modeldeki parti örgütünün rolü ile bir diğer önemli farkını oluşturmaktadır (Johnston vd., 2016, s. 128).

Offe'ye (2016, s. 73) göre, yeni toplumsal hareketlerin “modern” niteliğini taşımasında etkili olan husus bir varsayıma olan açık inançlarıdır. Toplumun ilahi ya da tabii bir gücün prensipleri tarafından belirlenmediği insanlar ve toplumsal güçler tarafından değiştirilebileceği, yeniden yaratılabileceği ve değişimin başarılı olabileceğini öne süren bu metodolojik varsayım, önceden belirlenmiş toplumsal gruplar, örgütsel formlar ve taktikler hakkındaki ontolojik varsayımlara dayanan klasik Marksist doktrinlerden ve bazı ilk dönem modern sosyal hareketlerden mantıksal yapısıyla farklılık taşımaktadır. Melucci çağdaş hareketleri yeni örgütsel form hedefleri açısından değerlendirmektedir. Ona göre bu sadece bir araç değil aynı zamanda kendi içinde bir gayedir. Hareket kültürel kodlara odaklandığı için hareketin formu bir mesajdır, hakim modellere sembolik bir tehdittir. Harekete kısa dönemli ve vazgeçilebilir bağlılık, pozisyonu daima tartışmaya açık çoklu liderlik, esnek örgütsel yapı, kolektif kimliğin fakat aynı zamanda sisteme sembolik başkaldırının temelini oluşturmaktadır. Bu temeller üzerinde insanlara zaman, mekan ve insanlar arası ilişkilerin sistemin rasyonel işleyişinden farklı olabilirliği sunulmaktadır. Dünyayı farklı bir şekilde adlandırma birdenbire hakim kodları alt üst etmektedir. Araç -ya da yeni araç olarak sosyal hareket- mesajdır (2016, s. 86-87).

Bu düşünsel izlekte, toplumsal hareketler ve yeni toplumsal hareketlerin köklerinde benzer özellikler bulunsa da tarihsel süreç içerisinde aktörlerinin, amaçlarının, eylemlerinin, hareket biçimlerinin ve yayılımın yeni bir form aldığı ifade edilebilmektedir. Yeni hareketlerin “yeni” olarak ifade edilmesini sağlayan bazı ortak özelliklere sahip oldukları belirtilmektedir. Bu özellikler ise şunlardır:

- Hareketlerin araçsal değil, evrensel konuların ifadesinde olması ve tepki gösterdikleri konuların belirli bir sosyal grubun çıkarından ziyade ahlakiyet ilkesine bağlı olarak ortaya çıkması,
- Hareketlerin devletten öte sivil topluma yönelik olması,
- Merkezi bürokratik yapılardan uzak durmaya özen göstermeleri ve siyasi elitlerle pazarlık yapmak yerine kamuoyunu doğrudan etkilemeye çabalaması,
- Sosyo-ekonomik taleplerden çok sembolik eylemlere katılıma ve de kültürel, kimliksel ve yaşam tarzlarıyla ilgili konulara daha çok ilgi duymalarıdır,

- Amaçları devlete karşı özerk alanlar oluşturmak ve devletin etkisine karşı özel toplumculuk biçimlerinin bağımsızlığı konusunda ısrar etmektir,
- Medyayı hareketlerini gerçekleştirmek ve başarıya ulaşmak için yegane bir araç olarak görmektir (Lelandais, 2009, s. 68-69).

Kolektif hareket tipleri son yirmi yılda ortaya çıkmıştır. Bunun yanında yaş, cinsiyet farklılıkları, sağlık, tabiatla ilişki ve insan neslinin devamı gibi sosyal çelişkilerden oluşmaktadır. Bunların yanı sıra kışkırtıcı konu başlıkları sunmakta ve politik formdan daha kültürel bir alana kaymaktadır.

- Kalıcı olan yeni çatışmalar konjonktürel değildir. Yeni dayanışma ve hareket biçimleri (sınıflar, baskı grupları gibi) daha geleneksel bir yapıda bulunmaktadır. Bu yeni dayanışma biçimleri çağdaş toplumsal sistemlerin değiştirilemez ve ortadan kaldırılamaz birer parçası olmuştur. Çünkü yeni dayanışma biçimleri bu sistemlerde bulunan derin yapısal değişimlere bağlı olarak gün yüzüne çıkmaktadır.
- Yeni çatışmalar temelindeki dayanışma ağları bulunmak ve bu ağlar sosyalizasyon ve örtülü bir katılım işlevi görmektedir. Yeni çatışmalar aslında gelenekselleri tam olarak dışlamamakta; gruplaşmaların ve seçkinlerin meydana gelebilmesi için yeni alanlar açmaktadır. Böylece sosyalizasyon yolları, kültürel yenilenme modelleri ve kurumsal modernleşmenin araçları kurulu düzenin sınırlarının dışında yeniden tanımlanır.
- Çağdaş toplumların karmaşıklığının altında yatan ana sebep temsil ve karar alma mekanizmaları ile sivil toplum arasında bir boşluğun olmasıdır. Toplumdan yükselen hareket tipleri siyasal katılımın mevcut kanallarına kolayca adapte olamamaktadır. Bundan başka kolektif hareketlerin sonucunun önceden kestirilmesinin zor oluşu, sistemlerin zaten yaşadığı belirsizliğin derecesini artırmaktadır (Melucci, 2016, s. 75-76).

2.8. Yeni Toplumsal Hareket Teorileri

Toplumsal hareket teorileri ile aslında aynı kökten gelen bir dizi kavramın toplumsal hareket kavramına ilişkin analitik özelliğini açıkça ifade eden önermeler kastedilmektedir. Bugün var olan teoriler ise tersine hareketi daha çok ayırt edici, bir olguyu açıklayabilecek bir terim olarak algılamakta ve sıklıkla protesto aktivitesi,

koalisyon, mezhep, çıkar grubu, gönüllü eylem vs. gibi aynı kökten gelen terimlerle eşit şekilde anılmaktadırlar. Toplumsal hareket literatürüne ilişkin teori ve süreçlerin de göstergelerine göre, özellikle 60'lı ve 70'li yıllardaki toplumsal hareketlerdeki gelişme ve değişimler, klasik kolektif hareket paradigmasının temel tezlerinin sorgulanmasına yol açmıştır (Işık, 2011, s. 11-12). Yeni toplumsal hareketler yaklaşımıyla ilişkilendirilen akademisyenler, çoğunlukla Marksist kökenli olsa da yaklaşımdan uzaklaşarak, çağdaş hareketlerin biçim ve içeriklerindeki yenilikler üzerine düşünerek bu meselelere ilişkin tartışmanın gelişimine belirleyici bir katkı yapmıştır (Della Porta ve Diani, 2020, s. 12).

Yeni toplumsal hareketlere ilişkin teoriler *ana akım* ve *eleştirel teoriler* olarak kategorize edilebilmektedir. Teorilerin bu geniş kategorizasyonla ele alınmasının tezlerin toplum kuramları ile toplumsal ilişkileri çözümleme biçimleri noktasında teorik-politik bir anlayış sağlarken, çeşitli yaklaşımlarında yeni toplumsal hareketleri ele alış biçimlerini birçok yönden neden “öyle değil de böyle”, “şuradan değil de buradan” olduğu hakkında açıklayıcı bir çerçeve sunabilmektedir. Yeni toplumsal hareket tartışmaları ile bunların barındırdığı toplumsal eylem ve politik temsil ilişkilerinin sürekli ve iç içe bir halde var olması sınıflandırmaya ihtiyaç duyulmasının temel bir nedeni olarak da gösterilmektedir (Kaderoğlu-Bulut, 2014, s. 53). Yeni toplumsal hareketlerin 1960'lı ve 1970'li yıllarda ortaya çıkışıyla birlikte klasik kolektif hareket paradigmasının temel tezleri de sorgulanmaya başlamıştır. Ekonomik krize ya da çöküşe tepki olmayan bu hareketlerin aktörlerinin anomik, irrasyonel sapkın imajına uymadığı tam tersi somut hedefleri ve rasyonel stratejileri olduğu ifade edilmektedir. Bunlar iki rakip paradigmanın ortaya çıkmasına yol açmıştır (Çayır, 2016, s. 17). Bu teorilerden yeni hareketlerce oluşturulan çatışmanın ekonomik/politik yönünü alan “Kaynak Mobilizasyonu” Amerika Birleşik Devleti’nde, kültürel yönünü ele alan “Yeni Toplumsal Hareketler” teorisi ise Avrupa’da etkindir (Işık, 2011, s. 11-12). Bu yaklaşımların başlıca savlarına kısaca değinilecek ve yöneltilen temel eleştirilere işaret edilecektir.

2.8.1. Kaynak mobilizasyonu (seferberliği) teorisi

Kaynakların Seferberliği Teorisi (KST), “herhangi bir sosyal aktörün, elinde bulunan kaynakları amacına ulaşmak amacıyla en aktif şekilde seferber etmesi” şeklinde açıklanmaktadır. Özellikle ABD’de gelişen ve şekillenen bu teori, sosyal hareketin nasıl oluştuğu, geliştiği, başarılı olduğu ve gerilediğiyle genel olarak da sosyal hareketlerin stratejik boyutuyla ilgilenmektedir (Lelandais, 2009, s. 71). Paradigma, eski teorilerdeki

yapısal gerilimi ve ideolojilerin hakimiyetini vurgulayan yaklaşımın bir düzelticisi olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle Charles Tilly, John McCarthy ve Mayer Zald gibi sosyologlar gerginliklerin toplumda var olduğuna ve hareketlilik için hem kaynakların hem de harekete rasyonel bir yönelimin gerekliliğine dikkat çekmiştir (Johnston vd., 2016, s. 123).

Kaynak Mobilizasyonu Teorisi'nin temellerini atan John McCarthy ve Mayer Zald “protesto faaliyetinin iktisadi bir bileşeni” olarak toplumsal hareket örgütlerine odaklanmıştır. Toplumda ortaya çıkması her zaman muhtemelen olan tepkileri hareket haline getirecek olanın seferberlik olduğu ve formel örgütler aracılığıyla hayata geçirilen seferberliklerin “iktisadi teşekküller gibi davrandığı, kaynak topladığı, personel oluşturduğu ve fikirlerini potansiyel alıcılara aktardığı” belirtilmektedir. Ayrıca, kuramcılar, birbiriyle ilişki kuran veya rekabet halinde olan birden fazla örgütün var olması nedeniyle toplumsal hareket endüstrisinin varlığına dikkat çekmektedir (Çetinkaya, 2008, s. 24). McCarthy ve Zald, *Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory* (1977) isimli çalışmalarında, kaynak hareketliliği kuramının perspektifini ortaya koymak için geleneksel kuramlarla kaynak hareketliliği kuramını karşılaştırmıştır. Kaynak hareketliliği kuramı, toplumsal hareketlerin anlaşılmasında geleneksel kuramların eksiklerini giderme ve yanlışlarını gösterme bağlamlarında yarar sağlarken eksik yönleri de bulunmaktadır (Doruk ve Tayşir, 2018, s. 80-81). Teorinin temellerini atan önemli isimler arasında Mancur Olson, “*Kolektif Eylemin Mantiği*” kitabıyla, ABD’de Ressource Mobilisation Theory (Kaynakların Seferberliği Teorisi) olarak adlandırılan ekole temel oluşturmaktadır. Olson’a göre bireylerin bir sosyal hareket oluşturma istekleri kendilerini avantajlı görmelerine bağlı bulunmaktadır. Bu bağlamda sosyal hareketin amacı, bir farkındalık yaratmaktan ziyade savunmuş oldukları konu üzerinde en kısa zamanda ve en hızlı şekilde bir sonuç elde etme veya avantaj elde etmektir. Bu bağlamda, sosyal hareket belirli bir amaç doğrultusunda ve bu amaca ulaşmak hedefiyle bireylerin kolektif ve rasyonel biçimde organize ettikleri eylem olarak tanımlanabilmektedir (Lelandais, 2009, s. 66). Bireylerin kolektif olarak ve rasyonel bir biçimde organize ettikleri eylemlerin temelinde ise faydacı bir yaklaşım vurgulanmaktadır. Liberal iktisadın temel varsayımlarını toplumsal hareketlere uygulayan Olson’a göre, birey hayatındaki her eylemde “kar-zarar” hesabı yapan bir çıkarıcı konumundadır. İnsanların sadece kişisel çıkarlarını maksimize etmek için harekete geçeceklerini savunan Olson, eylemcilerin ancak eylem sonucunda elde

edecekleri fayda, kullandıkları maliyetten fazla ise eyleme katılabileceklerini dile getirecek kadar ‘maliyet muhasebecisi’ bir yaklaşım öne sürmektedir (Çetinkaya, 2008, s. 21-22). McCarthy ve Zald’ın hareketleri çıkarlar ile ilişkili bir olgu olarak göstermek için iktisadi vurgulu tahlil yaptığını belirten Çetinkaya (2008, s. 24) Olson’un rasyonel bireyinin bu teoride rasyonel örgütlülükler halini aldığını ifade etmektedir. Olson’un yaklaşımının toplumsal hareketi gözü dönmüş kalabalıklar veya sürüler yaklaşımından kurtardığını belirten Çetinkaya’ya (2008, s. 22) göre, “kolektif eylem daha ölçülebilir, tartışılabilir, incelenabilir bir olgu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.”

Lelandais’e göre (2009, s. 65-66) de işçi hareketinin sosyal sosyolojisindeki merkezi rolünü kaybedip yerini yeni toplumsal hareketlere bırakmasıyla özellikle kolektif eylem üzerine yoğunlaşan çeşitli teoriler, sosyal hareketi, dönüştürücü rolünden çıkarıp “rasyonel seçim” etrafında analiz etmeye başlamıştır. Bu bağlamda, sosyal hareketin nasıl oluştuğu, geliştiği ve gerilediğiyle ilgilenen Kaynak Mobilizasyonu Teorisi’nin ekonomik bir vurgu çerçevesinde temellendiği, ortaya çıkan kolektif eylemlerin ölçülebildiği, tartışılabildiği ve incelenebildiği hareketlerin dönüştürücü rolünden öte rasyonel seçime dönüşme süreçlerine yönelik tartışmaların ön plana çıkarıldığı ifade edilebilmektedir. Diğer yandan toplumsal hareketleri anlamlandırma sürecinde sadece kaynakları değerlendirmenin yeterli olmayacağına işaret edilmektedir. Uysal’a (2016, s. 9) göre, sadece kaynaklar bir hareketin başlatıcısı, işleyiş biçimi ve başarısını/başarısızlığını açıklamada yeterli değildir. Bunun nedeni ise hareketin dışındaki birçok faktörün hareketin geleceğini etkilemesi hem siyasi avantajların yapısı hem de hareketlerin söylemlerinin önemli olmasıdır. Toplumsal hareketlere katılım noktasında ülkeler arası bir kıyaslama yapıldığında, daha serbest ve açık olan ABD siyasal yapısı ile daha kontrollü bir yapıya sahip olan ve devletin merkezi bir yer tuttuğu Türkiye’de katılım maliyetinin daha yüksek olmasıdır. Bu bağlamda, ekonomik bir temel üzerine inşa edilen teorinin sadece kaynaklara yönelik bir değerlendirme ile açıklanamadığı, toplumsal hareketin etrafında birçok faktörün de etkili olduğu ve hareketlere katılım noktasında siyasal yapının rolüne işaret edilmektedir.

2.8.2. Yeni toplumsal hareketler teorisi

Yeni toplumsal hareketlerin etkilerinin tüm dünyaya yayılması hareketlere yönelik geniş bir literatürün oluşmasına aynı zamanda yeni toplumsal hareketler teorisinin de en etkili teorilerden biri olarak ön plana çıkmasına olanak sağlamıştır. Kaynaklar ve stratejiler

üzerine odaklanan Amerikan ekolüne karşılık, 1970’lerden itibaren gündeme gelen yeni toplumsal hareketler teorisinin, sosyal hareket çalışmalarında Avrupa ekolünü temsil etmekte olduğu belirtilmektedir (Kaderoğlu-Bulut, 2021, s. 59). Yeni Toplumsal Hareketler Teorisi’nin köklerinin Avrupa merkezli sosyal teorisi ve siyaset felsefesine dayandığı ve bu çerçevede, ‘yeni’ olarak ifade edilen 1960 sonrası hareketlerin kurumsal, ekonomik ve siyaset kaynaklı sorunlardan ziyade eşitlik, farklılık, katılım ve kimlik inşasına ilişkin sorunlara odaklandığı iddia edilmektedir (Topal Demiroğlu, 2014, s. 135). Yeni sosyal hareketleri incelemede yeni bir sosyal teorinin gerekliliği hissedilince Fransa’da altmışlı yıllardan itibaren özellikle Paris Sosyal Bilimler Yüksek Okulu’nda Alain Touraine önderliğinde “yeni sosyal hareketler teorisi” ortaya çıkmıştır (Lelandais, 2009, s. 69). Yeni Toplumsal Hareketler Teorisinin önemli isimleri arasında yer alan Alain Touraine ve Alberto Melucci, yeni hareketleri sanayi sonrası toplum kuramları çerçevesinde sınıf temelli hareketlerden kültür-kimlik temelli hareketlere geçiş bağlamında değerlendirmektedir (Kaderoğlu-Bulut, 2021, s. 42).

Yeni sosyal hareketler teorisi Avrupa toplumlarını endüstriyel toplum ile endüstriyelleşmeden sonraki toplum arasında bir geçiş sürecinde olduğunu savunmaktadır. Yeni sosyal hareketlere göre 20. yüzyılda sahip olduğu merkezi ve önemli rolü yavaş bir şekilde kaybeden işçi sınıfının yerine daha kültürel boyutlar ile şekillenen sosyal hareketlere bırakmaktadır. İşçi hareketlerinin kitlesi ve mitlerine göre daha esnek bir yapıya sahip olan sosyal hareketler heterojen bir halde bulunmaktadır. Ayrıca işçi hareketinin sahip olduğu sabit merkezi çekirdek bu hareketlerde bulunmamaktadır (Lelandais, 2009, s. 69). Klasik Marksizm’in kolektif davranışa ilişkin indirgemeci yapısal yorumuna ve Kaynak Mobilizasyonu teorilerinin toplumsal hareket örgütü ve strateji odaklı analizlerine karşı yeni toplumsal hareket teorisyenleri, hareketlerin farklı dinamiklerinden yola çıkarak, nasıl birer kolektif davranış olarak belirdiğinin çerçevesini çizmektedir (Topal Demiroğlu, 2014, s. 135).

Yeni toplumsal hareket teorisi, son yirmi yılın toplumsal hareketlerinin mağduriyetlerini açıklamaya tek başına yardımcı olurken, çeşitli yapısal koşullar altında meydana gelen bu hareketlerin spesifik özelliklerini de açıklayamaz. Yapısal değişiklikler sahne alabilirken, siyasi arenada değişiklik olmadan toplumsal hareketlerin ortaya çıkması düşük ihtimaldir. Bu nedenle, yeni toplumsal hareket teorisi, kolektif eylemin yetersiz bir açıklamasıdır ve yapısal değişimlerle kolektif eylem arasında meydana gelen siyasi olayları dikkate alan

bir açıklama ile desteklenmelidir (D'Anieri vd., 1990, s. 456). Bu düşünsel izlekte; yeni toplumsal hareketler teorisinde, Marksist teorinin etkilerinin azaldığı ekonomik ve siyaset kaynaklı sorunlardan ziyade eşitlik, farklılık, katılım ve kimlik inşasına ilişkin sorunlara odaklanan, sınıf temelli hareketlerden kültür-kimlik temelli hareketlere geçiş noktasındaki kolektif davranışa yönelik tartışmaların ön plana çıkarıldığı ifade edilebilmektedir.

Yeni toplumsal hareket paradigmasının, toplumsal hareketlerin hem makro hem de mikro tarihsel unsurlarını vurgulayan toplumsal teoriye bir ek olduğu belirtilmektedir. Makro düzeyde, çağdaş toplumsal hareketlerin yükselişi ile daha geniş ekonomik yapı arasındaki ilişki ile kültürün rolüne odaklanan yeni toplumsal hareketler, mikro düzeyde kimlik ve kişisel davranış konuları üzerinde durmaktadır (Pichardo, 1997, s. 411). Yeni toplumsal hareketlerin kuramsal açıklamalarına bakıldığında genellikle yeni kavramı üzerinde durulduğu gözlemlenmektedir. Yeni kavramının içeriğinin net olarak belli olmadığı, eskiyi tamamen göz ardı edip etmediği, hareketin gelecekteki bakış açısının belirli olmadığı gibi konularda yetersiz kaldığı aktarılmaktadır. Bu bağlamda da kopuk bir perspektif sunan yeni toplumsal hareketler kavramının aslında bir bütün olarak analiz edilmesinin zor olduğu da ifade edilmektedir (Topal Demiroğlu, 2014, s. 143). Yeni toplumsal hareket teorisyenleri tarafından toplumsal hareketler, bağımsız örgütler ve gelişmiş iletişim biçimleri çerçevesinde, organize grupların birbirleriyle mücadelesi şeklinde oluşmaktadır. Yine her iki teori de kolektif hareketin klasik teorisinden farklı olarak, çatışan kolektif davranışı sosyal hayatın normal gidişatı olarak düşünmektedir. Buna göre, toplumsal hareketin aktörlerini, kendi meraklarını geliştirmek için araştıran, tamamen rasyonel ajanlar olarak kabul ederler. Kolektif davranışı ve sosyal çatışmayı normalden sapma veya sosyal olarak kafası karışma sorunu olarak görmeyen her iki teoriye göre, bunlar kendi yaşamımızın normal ve önemli parçasıdır (Işık, 2011, s. 32). Yeni toplumsal hareket kuramcıları Kaynak Mobilizasyonunu oldukça eleştirmektedir. Eleştirilerinin altında yatan sebep ise Kaynak Mobilizasyonunun toplumsal hareket faaliyetlerinde ve kolektif eylemlerde var olan rolünü ve sorumluluğu yerine getirmemesidir. Feminist, cinsel kimliklere dayalı hareketler ve yeşiller gibi toplumsal hareketler, kolektif eylemleri açısından önceki hareketlerden farklı olarak değerlendirilmektedir (Uysal, 2016, s. 141).

2.9. Yeni Toplumsal Hareket Biçimleri

Yeni toplumsal hareketler içerisinde farklı hareketler bulunmaktadır. Sivil haklar, yeşiller, eşcinsel hakları, hayvan hakları, insan hakları, nükleer karşıtı hareketler, barış hareketleri ve küreselleşme karşıtı hareketler bunlar arasında sıralanmaktadır (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 77). Coşkun (2020, s. 109) yeni toplumsal hareket kavramı içerisinde özellikle ekoloji, feminist, barış ve azınlık hareketlerini dahil etmektedir. Feminizm, 19. yüzyılın başında ve sonunda farklı biçimlerde varlık gösteren bir ideoloji, barış hareketi, 20. yüzyılın başında güçlü bir şekilde yükselen bir hareketken, cinsel özgürlüklerini ön plana alanlar 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında belirli ülkelerde seslerini duyurmuştur (Savran, 1992, s. 8).

Yeni toplumsal hareket biçimleri “amaçlar/araçlar/aktörler”, “başarıldığında toplumun geneline ulaşmayan” ve “toplumun geneline ulaşan” şeklinde üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Şekil 2.2.’de yeni toplumsal hareketlerin biçimleri detaylandırılmıştır.

Şekil 2.2

Yeni Toplumsal Hareketlerin Biçimleri (Offe, 2016, s. 56).

Amaçlar/Araçlar/Aktörler	Başarıldığında Toplumun Geneline Ulaşmayan	Toplumun Geneline Ulaşan
Meşrutiyeti tanınmamış	Özel suç	Terörizm
Meşrutiyeti tanınmış	Sosyokültürel hareketler, örneğin dini uygulamalar ve içine kapanmayı savunan	Sosyopolitik hareketler

Toplumsal hareket biçiminin ileri endüstriyel demokrasilerde büyük ölçüde kurumsallaştığı öne sürülmektedir. Tarrow (1994, s. 193-98) klasik toplumsal hareket eylem biçimleri geleneksel katılım repertuarının bir parçası haline gelebileceğini savunmaktadır. Meyer and Tarrow’a (1998, s. 4) göre, demokratik toplumlarla ilişkilendirilen “hareket toplumu” fikrinin üç ana özelliği vardır. Bunlardan birincisi, demokratik siyasetin tekrar eden bir özelliği olan toplumsal protestoların arada sıra görülen olmaktan çıkarak modern yaşamın daimi bir unsuru haline gelmeye başlamasıdır. İkincisi, protesto davranışının daha çeşitli sık ve her zamankinden daha geniş bir talep yelpazesini temsil etmek için kullanılmasıdır. Üçüncüsü, toplumsal hareketlerin profesyonelleşmesi ve kurumsallaşması, geleneksel siyaset alanı içinde bir araç haline

dönüşmesini sağlamaktadır. Bu doğrultuda, bu özelliklerin demokratik toplumları “hareket toplumu” haline dönüştürdüğü belirtilebilmektedir.

Dağtaş’a (2008, s. 28) göre ise son yıllarda siyasal iktidarın politikalarına yönelik olarak toplumun belirli bir kesimi bilinçli bir tavırla hareket ederek herhangi bir soruna karşı kamuoyu oluşturmak ve hukuki düzenlemeler yapılması için tavır sergilemektedir. Oturma eylemleri, yürüyüşler, öğretici konuşmalar, protesto yürüyüşleri vb. toplumsal hareketler istenilen değişim için başvuru olan eylem türleri arasında yer almaktadır. Yeni toplumsal hareketler şüphesiz ki küresel bir anlam taşımaktadır. Çünkü yeni toplumsal hareketler uluslararası bir örgütlenmeye, eylem planına veya organizasyonlara sahiptir. İletişim imkanları ve ulaşımın gelişmesi ile de sınır ötesi bağlantılar giderek güçlenmektedir. Kadın hareketi ve çevre hareketi gibi birçok yeni toplumsal hareketlerin gündemi ve faaliyetleri küresel ölçekte ortaya çıkmaktadır (Uysal, 2016, s. 143).

Bütüncül bir bakışın aksine dağınık, yerel, somut konulara odaklanan yeni toplumsal hareketler aynı zamanda hiyerarşik yapıların ve kurumların irdelendiği bir algı ortaya çıkarmıştır. Yeni toplumsal hareket kalıplaşmış siyasetin sınırlarını genişletmiş ve her alanı siyasal olanın içerisine entegre etmiştir. İlk dönemlerinde siyasal hareketin karşısında kültürel mücadelenin önemi savunulurken yeni toplumsal hareketlerin küreselleşme tartışmalarının canlandığı 2000’li yıllarda yeni bir biçim aldığı belirtilmektedir. Bu süreç daha önce özerkleşen ve kendi alanlarını kuran hareketlerin yeniden bir araya geldiği fakat kendi alanlarından da vazgeçmediği bir eklemlenmeyi yansıtarak kendi düzlemlerinde alt-siyasetlerini geliştiren hareketlerin bir akış içerisinde birbirleriyle temas kurma süreci, “ilişkisizleri ilişkilendirmek” formülü ile özetlenmektedir (Yıldırım, 2013, s. 203-204). Bir dizi ortak noktalara rağmen toplumsal hareketler özgün özelliklere sahip olmasının yanı sıra büyük ölçüde çeşitlilik sergilemektedir. Toplumsal hareket türleri genellikle reformcu, devrimci, dini, alternatif ve direniş hareketleri şeklinde sınıflandırılmaktadır (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 53).

2.9.1. Ekoloji/çevreci hareketler

Çevrecilik ya da ekolojizm, 1970’li yıllarda beliren bir ideolojidir. Sözcüğün kökeni, 1866 yılında Ernst Heinrich Haeckel’in (1834-1919) tanımladığı ekoloji sözcüğünden gelmektedir. Ekoloji, organizmalarla canlı ve cansız unsurları içeren çevreleri arasındaki çok yönlü ilişkileri inceleyen bilimsel bir disiplindir (A. Çoban, 2014, s. 455). Alanda önemli bir yeri olan Andrew Dobson, Green Political Thought eserinde “çevrecilik” ve

“ekolojizm” arasında ayrım olduğunu belirterek ekolojizmi savunmuştur. Dobson’e (2000, s. 2) göre çevrecilik, “çevre sorunlarının mevcut üretim ve tüketim modellerinde temel değişiklikler yapılmaksızın yönetsel bir yaklaşımla çözümlemektir.” Ekolojizm ise, “Doğal dünyayla olan ilişkimizde sosyal ve politik yaşam tarzımızda köklü değişiklikler gerektirecek” bir yaklaşımdır. Castells (2010, s. 170) çevreciliğin ve ekolojinin aynı şey olmadığını ve ikisi arasında küçüğe olsa farklılıkların bulunduğunu vurgulamaktadır. Castells çevreciliği, “Söylem ve pratiklerinde egemen yapısal ve kurumsal mantığa karşı çıkarak insan etkinlikleriyle doğal çevre ve arasında yıkıcı sonuçlara neden olan ilişki biçimlerini düzeltmeyi amaçlayan tüm ortak hareketler” olarak tanımlarken ekolojiyi ise “İnsanları ekosistemin bir parçası olarak gören ve dinamik, evrimsel bir bu sistemin dengesini korumayı amaçlayan inançlar, kuramlar ve projeler seti” biçiminde tanımlamaktadır. Castells’e göre aslında çevreciliğin pratiğe dönüşmüş hali ekoloji; ekoloji ise direkt çevreciliktir.

Ekolojik sorunlar başlarda yalnızca suların ve havanın kirlenmesi şekillerinde algılanmıştır. Ancak daha sonra işin aslının bu kadar basit olmadığı ortaya çıkmıştır. Ekolojik sorunların esasında zaman içerisinde doğal kaynakların yok olması ve tükenmesi, biyolojik çeşitliliğin azalması, çölleşmenin başlaması, iklim değişikliğinin iklim krizlerine evrilmesi gibi durumlar bulunmaktadır. Bu sorunların nedenlerinin endüstri toplumuyla ilişkisi kurularak açıklanması ve sorunların belirli bir siyasal programa göre çözüme kavuşturularak ekolojik olarak sürdürülebilir bir toplumun tesis edilmesinde reçete oluşturulması sürecinde çevreciliğin içeriği belirginleşmektedir (A. Çoban, 2014, s. 459). Çevrecilikte insanın doğayla olan ilişkisinde endüstri toplumunun doğanın fethedilmesi, doğal kaynakların ekonomiye kazandırılması gibi uygulamalarında olduğu gibi tek yönlü bir ilişkiden ziyade karmaşık ve çok yönlü bir yapı bulunmaktadır. İnsanın doğaya hakim olduğu bir indirgemeci yaklaşım, ekolojik bozulmaya neden olan olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmektedir. Hakimiyetçi anlayış, insanın doğa olmadan varlığını sürdüremeyeceği olgusuyla eleştirilmektedir. İnsan yaşamı, doğanın verdikleri ya da insanın doğayı dönüştürerek elde ettiği varlıklar neticesinde sürdürüldüğü için doğaya yönelik tehdit insana yönelik tehdit olarak nitelendirilmektedir (A. Çoban, 2014, s. 460).

Çevrecilik, temel özellikleri kadın, nükleer karşıtı ve barış hareketleri gibi diğer yeni toplumsal hareketlerin paylaştığı varsayılan kilit bir “yeni toplumsal hareket” olarak

nitelendirilmektedir. Çevre hareketi de Batı Avrupa ve ABD’de büyük ölçüde kamu desteği toplayan son yılların en başarılı toplumsal hareketlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Mertig ve Dunlap, 2001, s. 113). Amerika ve İngiltere’de ortaya çıkan ve köklü bir geçmişi olan çevreci hareketler, 1970’li yıllardan itibaren çevre sorunlarının küresel bir şekilde tartışılmaya başlanmasıyla dünya gündeminde yer almaya başlamıştır (Bozkurt ve Bayansar, 2016, s. 285). Çevre hareketi, değişen doğal şartların iyileştirilmesi düşüncesiyle hareket etmektedir. Homojen bir yapıya sahip olmayan bu hareket içindeki gruplar amaç, ideoloji ve dünya görüşü, başvurdukları taktik ve stratejiler bakımından farklı özellikler taşımaktadır. Pragmatik ve reformcu yaklaşımı benimseyenlerin yanı sıra bazıları radikal bir tutumla çevreye zarar verebilecek pek çok şeyi tümünden reddetmektedir (Garner, 1996’dan aktaran Uysal, 2016, s. 152). Çevreci hareketler, genellikle nüfus artışı, ekolojik dengenin bozulması, bitki ve hayvan türlerinin yok edilmesi ve doğal kaynakların yanlış kullanımı gibi çevre sorunlarına karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır (Bozkurt ve Bayansar, 2016, s. 285).

Bu çalışmada, ifade edilen sorunların çözümü noktasında önemli bir konumda olan hareketleri tanımlamak için çevreci hareketler teriminin şemsiye bir kavram olarak kullanılması tercih edilmiştir. Çevreci hareketin evrensel bir tanımı olmamakla birlikte birçok tanımda dört özelliği bulunduğu belirtilmektedir. Bunlar;

- Bilinçli olarak paylaşılacak ve herkes tarafından kabul edilen bir kimliğe sahip olmak,
- Kısmen siyasetin dışında hareket ederken, protestoyu eylem faaliyetlerinden biri olarak kullanmak,
- İformel etkileşim ağı niteliğine sahip olmak,
- Egemen iktidar biçimlerini reddetmek veya meydan okumak (Doherty, 2002, s.7).

Çevre sosyal hareket örgütleri, doğrudan eylem grupları, yerel çevre grupları ve yeşil partiler olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır (Doherty, 2002, s. 7). Küresel bir sorun olarak konumlanan çevre sorunlarını çözmeye yönelik adımlar da kategorileştirilmektedir. Castells, çevrecilik türlerini “tür, kimlik, hasım ve amaç” olmak üzere 4 başlık altında sınıflandırmıştır. Şekil 2.3.’te çevrecilik türleri detaylandırılmıştır.

Şekil 2.3

Çevreciliğin Türleri (Castells, 2010, s. 171).

Tür(örnek)	Kimlik	Hasım	Amaç
Doğanın korunması (ABD’de Büyük 10 olarak adlandırılan çevre örgütleri)	Doğa severler	Kontrolsüz gelişme	Yaban (yaşamı)
Kendi alanını savunma	Yerel topluluk	Kirleticiler	Yaşam kalitesi/Sağlık
Karşı-kültür, Derin Ekoloji (Earth First, Ekolojik feminizm)	Yeşil benlik	Endüstriyalizm, Teknokrasi, Ataerki	Ekotopya
Gezegeni kurtarma (Greenpeace)	Enternasyonel eko-savaşçılar	Dizginsiz küresel kalkınma	Sürdürülebilirlik
Yeşil politika (Yeşiller)	Endişeli yurttaşlar	Kurulu siyasal düzen	Karşı güç

Yeryüzünde toprağın kirlenmesi ve azalması, bitki ve hayvan türlerinin tükenmesi gibi sınır ötesi boyutu olan konular bu alanın içerisinde değerlendirilmektedir (Garner, 1996’den aktaran Uysal, 2016, s. 152). Son yıllarda karşı karşıya kalınan çevre sorunları ve iklim değişikliğinin etkilerinin bütün canlıları doğrudan ilgilendirmesiyle toplumsal hareket türlerinden çevreci hareketlerin diğerlerinden farklılaştığı ve bu nedenle de daha etkin olduğu belirtilebilir. Çevreye yönelik küresel sorunların çözümü noktasında ise iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişim sayesinde bireyler dijital ortamlarda bir araya gelerek toplumsal hareketlerin başlatıcısı olarak hareketlerin sokağa taşınmasında ve etkili olmasında rol oynamıştır. Dijitalleşmenin toplumsal hareketler üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

2.10. Dijitalleşmenin Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi

Tarihsel süreçte dünyanın farklı yerlerinde yaşanan ekonomik, politik ve sosyal olaylar toplumsal hareketlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte sanayileşme ile köyden kente göçlerin yaşanmasıyla kent nüfusunun artması, modernleşme ve küreselleşme ile beraber yaşanan çoklu değişimler neticesinde karşılaşılan sorunlar toplumsal hareketlerin ortaya çıkış nedenlerini, aktörlerini, hedeflerini ve hareket biçimlerini etkilemiş, sistem karşıtı hareketlerde 1960’lardan itibaren dönüşüm geçirmiştir. 1960’ların öğrenci, yeni sol ve sivil haklar hareketleri; 1970 ve 1980’lerin LGBT, çevre, kadın, barış ve insan hakları hareketleri; 1990’ların ve 2000’lerin ‘küresel adalet hareketi’ birbiri ardına ortaya çıkmış ve genişlemiştir (Topal Demiroğlu, 2014, s.

134). Teknolojik gelişmeler pek çok alanda olduğu gibi bilgi ve iletişim teknolojilerini de etkilemiştir. Dijitalleşme sürecinde toplumsal hareketlerde birtakım değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Dijitalleşme, toplumsal hareketlerin daha hızlı iletişim kurmasında, örgütlenmelerinde ve hareketlerin eylemlerini daha fazla kitleye duyurmalarında önemli bir rol oynamıştır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak belirli bir bölgede ortaya çıkan hareketler, hızla başka yerlere yayılarak yaygınlaşmaya başlamıştır. Tarihsel süreçte toplumsal hareketlerde yaşanan değişimlerden konuları, amaçları, aktörleri ve hareket biçimlerinden bahsedilmiştir. Bu başlık altında dijitalleşmenin toplumsal hareketler üzerindeki etkisine kısaca değinilecektir.

İletişim teknolojisinin gelişmesiyle ortaya çıkan internet toplumsal bir dönüşümün de başlatıcısı olmuştur. İnternetin gelişim sürecinde web 1.0'de içerikler tek yönlü formdayken, Web 2.0'de kullanıcılar bilgi alan konumundan bilgi üreten ve paylaşan konumuna geçiş yapmıştır. Kietzmann'a (2011) göre, geleneksel olarak kullanıcıların interneti yalnızca okuma, izleme ve ürün ve hizmet satın alma kullanımı sosyal medya platformlarının gelişmesiyle birlikte içerik oluşturma, değiştirme, paylaşma ve tartışma şeklinde daha fazla artmıştır. Geleneksel medya ile yeni medya mecralarının arasındaki farklılaşma dijital bir kodun paylaşımına dayandırılmaktadır. Medya açısından metin, ses ve görüntü formatlarını bir bütün şeklinde sunma olanağı sağlayan dijitalleşme enformasyonun yayılım hızını da artırmıştır. Dijitalleşmenin mesajın oluşturucusu ve alıcısı arasındaki sınırları yeni medyanın sunduğu imkanlar nedeniyle bulanıklaştırdığı, alıcının hem başka bir alıcının etkinliğine hem de medya içeriğinin üretimine katkı sağlayacağı bir ortam oluşturduğu belirtilmektedir (Meriç, 2015, s. 249-250). Yeni toplumsal hareketlerin iletişim alanında en önem verdiği aktör olarak nitelendirilen internet; politika üretme, tartışma, örgütlenme ve eylem örgütlenme gibi çeşitli konularda ve düzeylerde kullanılmaktadır. İnternette etkilenen yeni toplumsal hareketler seslerini duyurmak ve örgütlenme gibi eylemlerini gerçekleştirmek için sosyal ağları, web siteleri, blogları ve sohbet odalarını hemen hemen tüm ortamları kullanmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 27-28). Yeni toplumsal hareketler aslında farklı yerlerde ortaya çıkmış olan eylemleri ve örgütlenmeleri bir ağ ile birbirlerine bağlamayı amaçlamaktadır. Ortak eylem ve politikalarda bir araya gelen hareketler, kendi sınırlarını aşarak yeni oluşumların yaratılmasında etkin rol oynarlar. Hareketlerin yaklaşımlarında gençlik isyanı, temel hak talepleri, ekolojik değerler, kadınların ataerkilliğe karşı mücadeleleri gibi farklı vurgular ön plana çıkmaktadır (Yıldırım, 2013, s. 68-69). Negri'ye (2006, s. 64) göre "direniş artık

fabrika işçisinin direnişi değildir; toplumsal düzeye yayılmış, üretken emeğin yenilik ve taşkınlığına, üretici öznelere otomatik elbirliğine, biyopolitik tahakkümün ötesinde kurucu güçler geliştirmeye dayanan yepyeni bir direniştir. Direniş artık bir tepki davranışı değil, bir üretim ve eylem biçimidir.”

Sosyal hareket kavramı yerine “hareket ağı” kavramını kullanmayı tercih eden Melucci’ye (2016, s. 85-86) göre, günümüz hareketleri gündelik hayatla iç içe geçmiş küçük gruplardan oluşan bir ağ şeklindedir. Bu ağlar, çoklu (multiple) üyelik imkanı sunma, grup için istenen aktivizmin kısa süreli olduğu ve bireysel olarak zaman ayırma ve duygusal dayanışma katılım şartlarından oluşmaktadır. Yeni toplumsal hareketlerin örgütlenme araçlarının gelişim gösterdiği ifade edilmektedir. Lelandais’e (2009, s. 88) göre, “Hareketlilik sadece uygun makro yapısal ya da kültürel şartların varlığıyla oluşmamakta, buna ek olarak sosyal ağların, kolektif kimliklerin ve siyasi fırsatların birbirini tamamlar hale geldiği durumlarda ortaya çıkmaktadır.” İnternetin çoklu ortamı; haberleşme, ticaret, siyaset, cinsiyet, propaganda ve mücadele alanları oluşturmaktadır. İnternetle özellikle sosyal medya ile ilişkilendirilen bir diğer alanın ise sokak olduğu belirtilmektedir. Birbirini etkileyen bu iki alandan internet toplumsal anlamda daha fazla önem kazanmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 24).

Yeni toplumsal hareketlerin mekan ve zaman açısından küresel olduğuna dair 1999 yılında ABD Seattle’da dünya çapında 1500 örgütün katıldığı Dünya Ticaret Örgütü’ne karşı düzenlenen gösteri örnek olarak verilmektedir (Dirlik, 2008, s. 76). Seattle’da düzenlenen protestoda cep telefonu, diz üstü bilgisayarlar ve internet sitelerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı belirtilmektedir (Tilly, 2008, s. 147). Bu bağlamda, dijitalleşme ile yeni toplumsal hareketler sokakla olan ilişkilerinden tamamen uzaklaşmasa da, iletişim teknolojilerinin olanakları ile sosyal medya platformlarına yönelerek yeni kimliklerle, yeni örgütlenme biçimleri geliştirerek yeni mücadele alanları oluşturmuştur.

Yeni toplumsal hareketler ve sosyal medya arasındaki ilişki Arap Baharı olarak nitelendirilen olaylar dizisinde ön plana çıkmıştır. Arap Baharı sosyal medyanın gücünü ve etkililiğini en net ve açık şekilde göstermiştir (Balcı ve Sarıtaş, 2015, s. 516). Arap coğrafyasında 2011 yılında gerçekleşen olaylarda sosyal medya platformlarının kullanımı, toplumsal hareketler ve sosyal medya ilişkisi üzerine analitik düşünmeyi gerektirmektedir. Bireyler, sosyal medya platformlarında fikirlerini ve demokratik taleplerini daha özgür bir şekilde dile getirebilmektedir. Bu nedenle sosyal medya

platformları politik alanda da etkili bir kullanım alanı oluşturarak örgütlenme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki devrimlerde; gruplar ve bireyler arasındaki bağlantıların, dayanışmanın ve örgütlenmenin oluşumu ve genişlemesi sosyal medya platformları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Balcı ve Gölcü, 2013). Bu bağlamda, ekonomik ve siyasi nedenlerle ortaya çıkan toplumsal hareketlerde sosyal medya örgütlenme aracı olarak belirleyici bir rol oynamıştır.

Sosyal medya platformlarının etkin bir şekilde kullanıldığı bir diğer toplumsal hareket Türkiye’de 2013 yılında gerçekleşen gezi parkı olaylarıdır. Bu noktada, dijital kameraların, akıllı telefonların, bilgisayarların ve internet kullanımının da görsellik açısından fırsatlar sağladığı vurgulanmıştır. Olaylarda aktivistlerin çektikleri fotoğraflar gösterilerin veya protestoların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle sosyal medya platformlarında görsel ilişki biçimlerinin de giderek artan bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Onursoy, 2015). Bu doğrultuda, hak arayışında yeni bir alan sunan internet ve sosyal medyanın aktivizmi dijital ortama taşınması da dijital aktivizmin tanımının yapılmasını gerekli kılmaktadır.

3. DİJİTAL AKTİVİZM VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Teknolojik gelişmeler ve kitle iletişim araçları da bireylerin hayatlarında pek çok değişime zemin hazırlamıştır. Belirli bir bölgede çıkan bir toplumsal hareket teknolojik gelişmeler ve kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımı nedeniyle hızla farklı yerlere yayılabilmekte ve kısa sürede yeni destekleyicilerini oluşturabilmektedir. Bu başlık altında kitle iletişim araçları, yeni iletişim teknolojileri, dijital aktivizm kavramı, dijital aktivizm türleri, dijital aktivizme yönelik bakış açıları, yeni toplumsal hareketler ve çevreci dijital aktivizm kavramları iklim krizi çerçevesince tartışılmış ve iklim değişikliğinin nedenleri ve sonuçları değerlendirilmiştir.

3.1. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları, bireylerin sorunlarının ele alınabileceği, seslerini duyurabilme ve haklarını savunmaları noktasında en önemli kurumlaşmış yapılardan biri olarak ifade edilmektedir (Dağtaş, 2008, s. 64). Medya, bilgilendirme işlevi çerçevesinde kamuoyunun farkındalığını artırma konusunda önemli görevlerden birine sahiptir (Duman, 2016, s. 134). Türkiye’de çeşitli çevre sorunları ve onlara yönelik gerçekleştirilen eylemler de medya tarafından takip edilmektedir. Bunlar içerisinde

önemli bir yer tutan hava kirliliği, trafik, denizlerin kirliliği, kentleşme, inorganik tarımsal faaliyetler, GDO'lu gıda, denetimsiz jeotermal enerji, nükleer enerji güvenliği, hidroelektrik santrali (HES), kömür ve altın madenciliği, kuraklık ve erozyon (ormansızlaşma) ve doğal sit alanlarının imara/işletmeye açılarak ticari faydaya göre yeniden şekillendirilmesi gibi sorunların haberlerde yer aldığı gözlemlenmektedir (Yetimova, 2019, s. 51). Günümüzde çoğunlukla doğa ile etkileşimin azaldığı kentlerde ikamet eden toplumun çevre algısının ve duyarlılığının oluşma sürecinde medya etkili bir rol oynamaktadır. Bu süreçte, geleneksel medya araçlarında çevre konularının işleyiş ve sunum biçimi izleyicilerin/okuyucuların çevre algılarını oluşturmaktadır (Eryılmaz, 2017, 125).

Dünya'da yaşanan olaylar ve çevresel boyutta geline durum insanlara yaşadıkları çevreyi koruması gerektiğini hatırlatmaktadır. Kitle iletişim araçlarında yer alan çevreyle ilişkili haberlere ilişkin olarak yapılan değerlendirmelerde sorumluluk bilincinin önemi vurgulanarak; yalnızca bir çevre felaketi olduğunda olaya haber değeri verilmesinin, konunun özünün ve öneminin kavranılmamasından ya da konu hakkında görevli olmama düşüncesinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Bir yayın kuruluşunun yukarıdan aşağıya tüm çalışanlarının çevre konusunda daha fazla sorumluluk hissetmesinin önem taşıdığı ifade edilmektedir (Tufan ve Özkoçak, 2012, s. 102-103). Gündelik hayatı doğrudan etkileyen çevre sorunlarına ilişkin çevre haberlerinin hem uyarıcı hem de soruna çözüm sunulması noktasında kamuoyunu harekete geçirtmeye yönelik olarak medyada yer alması gerektiği, insanları ilgilendiren bu haberlerin aynı zamanda bir bilinç oluşturduğu ve çevrenin korunmasına da katkı sağladığı belirtilmektedir. Televizyonun görsel yönü kullanılarak haberlerde hedef kitlenin çevre bilincini artırmak için yayınlara yer verilmesi gerekliliğine de işaret edilmektedir (Duman, 2016, s. 137-138). Çevrenin önemi ve çevre bilincinin kazandırılmasına yönelik yaygın eğitim alanlarında da gerekli eğitimlerin verilmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda, çevre ile ilgili konuların Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu ile özel televizyon kanallarında en az iki saat; özel radyo kanallarının programlarında ise ayda en az yarım saat eğitici yayınların yapılması zorunlu kılınmıştır. Hatta bu yayınların daha fazla etkin olabilmesi adına yayınların yüzde 20'sinin izlenme ve dinlenme oranı en yüksek olan saatlerde yapılması gerekmektedir.

Bahsi geçen bu kuralın uygulanıp uygulanmamasını denetleme yetkisi ise Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na aittir.¹

Çevrenin önemine ve çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik radyo ve televizyon programlarında yer alan içeriklerin incelendiği araştırmaların sonuçları değerlendirilmiştir. “Çevre Duyarlılığı Kazandırmada Özel Radyo Haberlerinin Rolü” başlıklı çalışmada, farklı niteliklerdeki 4 radyo istasyonunun 5 günlük haber bülten metinleri konularına göre kategorize edilerek incelenmiştir. 611 haberin incelendiği araştırmanın sonucunda radyolarda bilinç artırıcı önemli bir çabaya rastlanmadığı gözlenmiştir (Tufan ve Özkoçak, 2012). Haber kanallarının (Habertürk, NTV, TRT Haber ve CNN Türk) yayınlarının incelendiği çalışmanın sonucuna göre ise sadece Habertürk'te çevre konusuyla ilgili program yapıldığı, TRT Haber ve CNN Türk kanalında çevre konusuna değinilen programlara yer verildiği tespit edilmiştir. Diğer kanallarda farklı program yapılarının içinde değinilen programlar tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, çevre yayıncılığı konusunda program çeşitliliğinin azlığına bu konuya yönelik çalışmaların artırılmasına ve bilimsel ortamlarda ele alınması gerekliliği belirtilmiştir (Duman, 2016, s. 152).

Son yıllarda etkisi giderek hissedilen gündemde yer alan çevre sorunlarının başında iklim değişikliği gelmektedir. İklim değişikliği konusunda haber üretim ve sunum biçimi süreçleriyle ilgili medyaya yönelik birtakım değerlendirmelerde bulunmaktadır. Küresel ısınmadan doğrudan etkilenen yerel halkın sorunlarının dramatize edilerek, iklim değişikliği ile ilgili bir haberin uzak ve somut olmayan bilimsel açıklamalarla ya da bilimsel görüşlerle desteklenerek aktarılması yer almaktadır. Çevreye yönelik yayınlarının üretim ve sunum biçimlerinde dramatik öğeler, bilimsel ve kurumsal referanslar, karşıt görüşler, sorunların yeniliği, çözüme yönelik somut öneriler, felaket senaryosu yaklaşımı gibi değişkenler içeriğin etkin ve zihinde kalıcı olmasını belirlemektedir (Eryılmaz, 2017, 125). İklim değişikliği sosyal, ekonomik ve siyasi sonuçları başta olmak üzere kamuoyunu yakından ilgilendiren konular arasında yer almaktadır. Özellikle son yıllarda yaşanan olaylara paralel olarak yeni bir alan haline gelen “medyada iklim değişikliği” (Anderson, 2009, Moser, 2010, Schäfer, & Schlichting, 2014) literatürü çok boyutlu bir konu haline gelmiştir. İklim değişikliği konusunun sonuçlarının belirsizliği ve hızlı politik kararlar almayı gerektirmesi açısından medyanın konuyu toplumun gündemine

¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> Çevre Kanunu (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

taşımadaki önemine işaret edilmektedir. İklim değişikliği konusunun anlaşılır hale getirilmesinde, yapılabileceklerin ortaya koyulmasında, toplumsal farkındalığın artırılmasında ve iklim politikalarının oluşturulmasında özellikle ulusal basın kuruluşları ve televizyon en önemli aktörler arasında yer almaktadır (Şahin ve Üzelgün, 2016, s. 3-4). Bu noktada iklim değişikliğinin nedenlerinin ve sonuçlarının aktarılması noktasında uzman gazetecilerin rolü ise yadsınmamaktadır. İklim gazetecileri, literatürde bilim ve kamusal alan arasındaki kilit arabulucular olarak tanımlanmaktadır (Brüggemann ve Engesser, 2014, s. 309).

Alanda iklim değişikliği ve medya ilişkisi üzerine yürütülen çalışmalar arasında ulusal ölçekte yayın yapan medya kuruluşlarının yöneticisi konumunda bulunan 13 gazeteci ile gerçekleştirilen görüşmeler Türkiye'deki mevcut durumun ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır. İklim değişikliğinin medya gündemine taşınmasında rolü olan gazeteci ve editörler ile gerçekleştirilen görüşmeler doğrultusunda elde edilen verilere göre, iklim değişikliği genellikle çevre haberlerinin bir alt başlığı olarak görülmektedir. Arabulucuğun daha çok yurtdışından aktarılan bilimsel bilgi ve haberlerle sınırlı olduğu belirtilmektedir. Türkiye'de 'iklim gazetecileri' bulunmadığı ya da istihdam edilmediği için alan dışındaki gazetecilerin de konuyla ilgili bilgilerinin, farkındalıklarının az olması, uzman muhabirlerin olmaması iklim haberlerinin gündeme alınmasını engellemektedir. Diğer bir çıkarım ise iklim değişikliğinin yetersiz de olsa bazı zamanlarda medya gündeminde daha fazla yer almasıdır. Bu duruma alışılmadık hava olayları ya da iklim değişikliğiyle ilişkilendirilebilecek felaketler bunu sağlayan ilk neden, uluslararası politika ve medya gündemleri ikincisi neden olarak gösterilmektedir (Şahin ve Üzelgün, 2016, s. 10-17).

Çağdaş demokratik toplumlarda, medyanın kamuoyunu bilinçlendirme işlevinin önemine işaret edilmektedir. Serbest pazar temelli bir medya sisteminde bu taleplerin gerçekleştirebilmesinin ise pek kolay olmadığı belirtilmektedir (Dağtaş, 2008, s. 9-10). Uysal'a (2016, s. 113) göre, toplumsal hareketler kitle iletişim araçlarının birçok işlevini doğrudan kullanabilmektedir. Toplumsal hareketler medyanın bilgilendirme ve propaganda işlevinden yararlanabilir, ancak propaganda işlevi bir problemde oluşturabilmektedir. Birbirleri ile bağlantıları zayıf veya kopuk olan toplumların birbirleri ile ilişkiler kurması da güç olmaktadır. Ancak bağlantı işlevi bu kopukluğu gidermekte ve iletişimi sağlamaktadır. Bir toplumsal hareket farklı yerlerde yaşayıp aynı düşünen

insanlara örnek olarak model oluşturabilir. Medyanın takınacağı taraflı tutum hem yönetici elitler hem de toplumsal hareketlerin kullanabileceği bir kaynak oluşturabilmektedir. Bu bağlamda, toplumsal hareketler açısından medyanın birçok işlevinin tutuma bağlı olarak değişiklik gösterebileceği ifade edilebilmektedir. Medyada seslerini az ya da hiç duramayan yeni sosyal hareketler yeni iletişim teknolojilerine yönelerek yeni mücadele alanlarında varlık göstermeye başlamıştır.

3.2. Yeni İletişim Teknolojileri

Kullanıcıların çevrim içi bir şekilde değişimlere katılmasını, içeriklere katkıda bulunmasını, çevrim içi topluluklara katılmasını sağlayan birden fazla internet veri tabanlı ve mobil hizmetlerin oluşturduğu şeye, sosyal medya denmektedir (Dewing, 2010). Sosyal medya çevrim içi uygulamaların bir ağ alt yapısı aracılığı ile kullanıcılarına, kullanıcı tabanlı içerik paylaşma olanağını sunan; belirli teknolojik özellikleri içeren yeni bir medya olarak tanımlanmıştır. Sosyal medya çoklu iletişimi yani çok kaynaktan çok kaynağa tarzındaki iletişimi mümkün kullanmaktadır. Bu özelliği ile geleneksel medyanın tekil yani bir kaynaktan çok kaynağa anlayışını kabul etmemekte ve kullanmamaktadır (Meriç, 2015, s. 255).

Van Dijk (2018, s. 42) kitle toplumundan ağ toplumuna geçildiğini belirterek, modern toplumun biçim ve örgütlenmesine yoğunlaşan ağ toplumu kavramını açıklamaktadır. Ağ toplumunda toplumun her seviyesindeki kişi veya grupların sosyal ve medya ağlarından oluşan bir ağ ile örgütlenebilen modern bir toplum bulunmaktadır. Toplumun en küçük biriminden en geniş birimini birbirine bağlayan bu ağ ile birbirine bağlanmış bireyler ağ toplumun temel birimi haline gelmektedir. Ancak temel birimin birey olduğu toplumlar genellikle şehirler ve Batı'ya yakın yerlerdir. Doğu bölgesinde hala ağ toplumun temel birimi birbirlerine bağlanmış olan gruplardır, diğer bir deyiş ile aile, akraba, topluluktur Christakis ve Fowler (2012: 329) ise sosyal ağları Homo Dictyous (Ağ İnsanı) insan-ağ ilişkisi çerçevesinde değerlendirmektedir. Dünya çapında bir sinir sistemine benzer ağlar sayesinde gezegende hemen herkese mesaj gönderip alabilmektedir. Hiper bağlantı düzeyinin artması ile bilgi dolaşımı daha verimli bir hale geldiği için daha fazla etkileşim gerçekleştirilmekte ve farklı türde sosyal bağlantılar kurulmaktadır. Ağların ortak hedef yaratma ve sürdürme becerisi güçlenerek devam edecektir. Kişilerarası yayılanlar kısa zamanda büyük bir hızla daha uzağa yayılacak ve etkileşimlerin ölçeğinin artmasıyla da yeni özelliklerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Sosyal medya farklı biçim ve büyüklükte türleri (sosyal ağ siteleri, bloglar, forumlar, fotoğraf paylaşım siteleri, video paylaşım siteleri ve wikiler gibi) içermektedir. Süreç içerisinde sosyal medya herhangi bir anda farklı topluluklardan gelen mesajları çeşitli ve bol bir şekilde sunan ortama dönüşmüştür (Meriç, 2015, s. 255). Sosyal medya platformları kullanıcılara istedikleri konuda çeşitli özelliklerde içerik üretme olanağı sunmaktadır. Sosyal medya, direniş hareketlerinin internetin özgürlük arayışı, isyan ve devrim için kullanılması konusunda başvurduğu bir alanlardan biridir. Sosyal medyaya sosyal hareketlerin kendilerini ifade etmelerinde, eylemlerini duyurmalarında ve eylem anının aktarılmasında önem atfedilmektedir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 29-39). Sosyal ağların bireysel davranış üzerindeki etkileri bir başka boyutu oluşturmaktadır. Sosyal ağların güçlü etkisi nedeniyle bireyler seçimlerini tamamen kontrol edememektedir. Bazı ahlaki sorularında oluşmasına neden olan sosyal ağlardaki kişilerarası etki bireysel ve grup temelli araştırılmaktadır. Hem bireysel hem de grupla olan sosyal ağlar bilimi öncekinin nasıl sonraki haline geldiğini araştırdığı için farklı bir perspektif sunmaktadır. Bireyler arasındaki eksik bağlantıların ve etkileşimlerin özde var olmayan yeni bir deneyime nasıl yol açtığı belirlenmesi toplumun işleyiş biçiminin anlaşılmasını sağlayacaktır. Birey sosyal ağları anlayarak kendisini hem de içinde yaşadığı dünyayı daha net anlamlandırabilir (Christakis ve Fowler, 2012: 44-45).

Bireyin davranışlarında birtakım değişiklikler oluşturan sosyal ağlar, kullanıcıların yeni şekillerde eylemler gerçekleştirmelerini de olanaklı hale getirmiştir. Gücünü ve etkisini artıran sosyal medya yeni eylem şekilleri ortaya çıkarmıştır. Eylemlerini örgütlemek ve duyurmak için sosyal medyayı kullanan toplumsal hareketler, eylem paylaşım alanı olan sosyal medyayı eylem alanına dönüştürmüştür (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 14). Bu yeni eylem alanı birtakım tartışmaları da meydana getirmiştir. Geleneksel kitle iletişim araçlarının birçok görevini yeni iletişim teknolojilerinin üstlenmesi gündelik hayatla iç içe olan interneti dolayısıyla da sosyal medyayı sorgulanır hale getirmiştir (Demir, 2015, s. 151). Bir yanıyla yaratıcılıkta özgürlüğe, iletişimde esnekliğe, ulaşılabilirlikte geniş imkanlara dayanan sosyal medya kullanımı olumlu bir ilerlemenin habercisiyken diğer yanıyla üzerine düşünüldüğünde toplumsal olanı ve toplumsal olanı oluşturan bireyselliklerin silikleşmesine yol açtığı ölçüde de asosyal olmaktadır (Önkal ve Gündüzlü, 2015, s. 51).

Yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medya bireylerin hayatlarında birtakım değişim ve dönüşümlerde başat bir araç olmuştur. Dijital ortamda gerçekleştirilen aktivizm faaliyetlerini ifade etmek için kullanılan dijital aktivizmin tanımından önce aktivizm kavramının açıklanması ise bu noktada önem arz etmektedir.

3.3. Dijital Aktivizm

Aktivizm “siyasi veya diğer hedeflere ulaşmanın bir aracı olarak bazen gösteriler, protestolar vb. yoluyla uygulanan güçlü eylem” olarak tanımlanmaktadır.² Gazeteci ve yazar Malcolm Gladwell, aktivizmin tanımını “sistem değişikliğine teşebbüs hayatı ve özgürlüğü feda etme isteği” şeklinde daraltmıştır.³

İnsan doğasıyla aynı özellikleri gösteren ve daha iyi bir dünya arayışının tezahürü olan aktivizm aynı zamanda dünya görüşü, felsefi yönelim veya toplumsal hareket biçimi de olabilmektedir. Yeni bir olgu olmayan aktivizm 19. yüzyıldaki toplumsal hareketlere kadar dayandırılmakta ve toplumsal değişim ve dönüşümlere benzer bir yapıya sahip olma özelliği taşımaktadır (Gürel ve Nazlı, 2019 s. 188). Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’te (2022) Fransızca ‘activisme’ kelimesinin karşılığı olarak ‘eylemcilik’ olarak aktivizm kelimesi tanımlanmıştır.

Aktivizm kavramı toplumsal, siyasi, ekonomik, ekolojik bir nedenden dolayı bir fikri veya değişiklik isteğini ortaya koymak amacı ile örgütlü veya örgütsüz olacak şekilde gerçekleştirilen eylemlerin tümünü kapsamaktadır. Bahsi geçen eylemler aktivistlerin savundukları amaçları doğrultusunda şekil almakta ve çoğunlukla birini desteklemek veya muhalefet etmek şeklinde vuku bulmaktadır. Son zamanlarda yaşanan olaylardan kaynaklı dünya genelinde aktivizm kelimesi daha da bilinir hale gelmiştir. Çoğunlukla protesto etmek veya muhalif olmak anlamlarında kullanılsa da aktivizm kavramının politik yönlendirmeleri çok daha fazladır. Örneğin bir vatandaşın memnun olmadığı bir konu da fikrini beyan etmesi için yetkili kişilere e-posta iletmesi, herhangi bir vatandaşın çevre konularındaki endişesini yansıtan bir video çekip yayınlaması, belirli bir sebepten ötürü belirli malların protesto edilmesi aktivizm örneklerindendir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 94). Aktivistler, izleyicileri harekete geçirmeye ikna etmek için iletişim stratejileri kullanmaktadır. Aktivistler için stratejik iletişimin temelleri “hedef, kitle,

² Aktivizm, <https://www.dictionary.com/browse/activism>, (Erişim Tarihi: 10.05.2022).

³ Jackson, J. (2011). The Hype About Online Activism, or 'Clicktivism', https://www.huffpost.com/entry/the-hype-about-online-act_b_749670 (Erişim Tarihi: 06.06.2022).

mesaj, medya, kaynaklar, plan ve değerlendirme” şeklinde sıralanmaktadır. *Hedef*; neye ulaşmak istediğinizi bilinilmesi, *kitle*; ikna edilecek kişilerin bilinilmesi, *mesaj*; hedef kitleyi harekete geçmeye ikna edecek içeriğin bilinmesi, *medya*; mesajın nasıl iletileceğinin bilinmesi, *kaynaklar*; gerçekte ne yapabileceğinin bilinmesi, *plan*; ne zaman olacağının ve kimin sorumlu olacağının bilinmesi, *değerlendirme*: hedefe yaklaşım yaklaşmadığının bilinmesidir.⁴

İletişim ortamlarında bir devrimin ortasında yaşanılmaktadır. Diğer devrimlerde olduğu gibi bireysel eylemler bir araya geldiği zaman değişim yaratmaktadır. İletişim ortamlarında yaşanan bu devrim sonucunda aktivizm dijital aktivizme dönüşmüştür. Dijital aktivizm, “ortak bir amaca ulaşmak için kolektif olarak çalışan bireyler tarafından tanımlanabilecek dijital ağ altyapısını kullanan tüm uygulamalar” şeklinde tanımlanmaktadır (Sivitanides & Shah, 2011, s. 7). Dijital aktivizm, dijital medyada tüm çıkarları organize edebilen, barındırabilen bir hareket/faaliyet olarak tanımlanırken, çok sayıda üyesi veya takipçisi olan bir toplumda dijital medyanın bir kimlik biçimi olarak kullanılması olarak açıklanmaktadır. Kimliğin tanımı ise fiziksel görünüm, özellikler, ten rengi, kullanılan dil ve tümü kültürel kimliğin oluşturulmasında kullanılan diğer algı faktörleri oluşturmaktadır (Wahid vd., 2020, s. 1337).

Joyce’a göre, (2010, s. 2) dijital aktivizmin alt yapısı bilgi iletmek için dijital kod kullanan birbirine bağlı bir dijital ağa dayanmaktadır. Ağlar sadece merkeze değil aynı zamanda bireyleri birbirine bağlamaktadır. Çok sayıda bireyin ağlar aracılığıyla kolaylıkla birbirine bağlanarak içerik üreterek dağıtması ve geri bildirim olarak eylemi organize etmeleri etkili siyasi hareketler yaratabilme ihtimalini de ortaya çıkarmaktadır.

Dijital aktivizm, sanal ortamda karşıt görüşlerin çatışmasından ziyade insanların sahip oldukları fikirleri değiştirmek için kullanılmalı ve bunun için çaba sarf edilmelidir. Özellikle dijital aktivistler çoğunlukla ana amacı kamuoyu oluşturmak veya kamuoyu yaratmak olan eylemler tasarlayarak; sosyal, siyasi, ekoloji alanlarını içine alan birçok düşünceyi de özgürce ifade edebilmektedir. Bu düşünceler internet ortamında büyüyebildiği ve kaldığı gibi sokaklara da taşabilmektedir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 13-14). Uçkan’a (2012) göre ise “dijital aktivizm”, farklı aktivizm türlerinin internet kullanımına verilen genel bir isimdir. Terimin “internet aktivizmi”, “e-aktivizm”, “siber

⁴ Communication Strategy for Activists, <http://www.meta-activism.org/communication-strategy-for-activists/> (Erişim Tarihi: 10.05.2022).

aktivizm” gibi farklı kullanımları bulunmasa da dijital aktivizm yerleşmiştir. İnternet henüz Pentagon ile birkaç üniversite arasında koza halindeyken, “ARPANET” projesinde çalışan akademisyen ve öğrenciler gizlice anonimliği korumak için bireylerin güçlü şifre algoritmaları kullanma hakkına sahip çıkan “kripto-anarşist”, bilginin özgür dolaşımını savunan “hacktivist faaliyetleri örgütleyerek “dijital aktivizm” yapmışlardır (Uçkan, 2012).

Temelde aktivizm olduğu akılda tutulması gereken dijital aktivizmin daha çok özelliklerine odaklanılmaktadır (Sivitanides & Shah, 2011, s. 7). Washington Üniversitesi'nde Dijital Aktivizm Araştırma Projesi'nin kurucu ortağı ve Meta-Aktivizm portalının kurucusu olan Mary Joyce, dijital aktivizm kavramına yönelik çalışmaları ile aktivistlere ve savunuculara verdiği stratejik tavsiyelerle ön plana çıkmaktadır. Joyce’a göre, aktivistlerin eylem gerçekleştirme nedenleri rakibi politika değişimine ikna etmek ya da politika uygulama gücünü yok ederek kapsamlı değişikliklere alan açmaktır. Eylemin uzun vadeli amacı mağduriyetin giderilmesini sağlamak, kısa vadeli amacı ise aktivistlerin güçlerini artırarak bir sonraki eylem için seferber olmalarına yardımcı olarak rakiplerinin gücünü ve meşruiyetini azaltmaktır. Güç büyük ölçüde algıya bağlıdır.⁵ Öğrenme, iletişim kurma ve iş birliği kurma olanaklarına daha fazla sahip olunan dijital dünyada bireysel dijital aktivizm eylemlerinin gerçek bir değişim yaratma potansiyeli de nispeten yüksektir (Gladwell, 2010).⁶

Geleneksel yaklaşımların aksine yeni medya alanı kişilerin düşüncelerini, eylemlerini, savunduklarını, ifade etmek istediklerini daha özgürce dile getirmesini sağlayan oldukça geniş bir alan sunmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 13-14). Aktivistler, dijital teknolojiyi “kamuoyunu şekillendirmek, eylem planlanmak, aktivistleri korumak, harekete geçirici mesajı paylaşmak, dijital olarak harekete geçmek, kaynak artırmak” amacıyla kullanmaktadır. Bu altı kullanımın çeşitli araçlar (bloglar, mikro bloglar, sms'ler, web siteleri, sosyal ağlar, videolar...) ve çeşitli bağlamlarda (baskıcı bir rejim altında devrimci mücadele, uluslararası sosyal adalet kampanyası, yerel savunuculuk, demokratik siyasi seçimler ...) şeklinde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir.⁷ İnternet

⁵ The 6 Activist Functions of Digital Tech, <http://www.meta-activism.org/category/da101/> (Erişim: 17.08.2022).

⁶ Gladwell, M. (2010). Small change, <https://www.newyorker.com/magazine/2010/10/04/small-change-malcolm-gladwell> (Erişim Tarihi: 09.12.2022).

⁷ The 6 Activist Functions of Digital Tech, <http://www.meta-activism.org/category/da101/> (Erişim: 17.08.2022).

özellikle seslerini çok fazla kişiye duyurmak isteyen aktivistler için bulunmaz bir nimettir. Aktivistler interneti savundukları amacı ifade etmek, bu amaç doğrultusunda kamuoyu oluşturmak, kampanyalar ve örgütlenmeler meydana getirmek, lobi faaliyetleri yürütmek, dikkat çekmek, boykot gibi internet üzerinde eylemler yapmak, amaçlarına uygun olacak şekilde sermaye bulmak, kaynak toplamak, geniş kitlelere gerçek zamanlı bilgi akışı sağlamak ve sürekli güncel tutmak gibi amaçlar için kullanmaktadır (Uçkan, 2012). Dijital aktivistler, başta e-posta, haber grupları ve sosyal medya siteleri olmak üzere her tür dijital mecrayı kullanmaktadır. İnternet harici GSM ağları, SMS servisleri ve uydu haberleşme de aktivistler tarafından kullanılmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 95). Dijital altyapı, aktivistlerin bilgi yaymasını (çıkarları etkilemek) ve bu bilgi etrafında hareket etmesini (kamu gündemini ve karar almayı etkilemek) kolaylaştırarak güç mekaniğini etkilemektedir.⁸ Herhangi bir hareketin gücünün ilham oluşturabileceğini belirten Jackson, ilhamın hissetme, düşünme ve hareket etme hatta bazen organize etme sürecini başlattığını ifade etmektedir. İlham verici içeriği hızlı ve geniş bir şekilde oluşturarak dağıtan sosyal ağlarda içerik ne kadar viral olursa daha geniş halk desteği almaktadır. Bu tarz çevrim içi etkinliklerin ilhamla beslenen halihazırda organize ve amacı değişim olan aktivistlerin ruhunun gıdası olduğunu belirtmektedir (Jackson, 2011).⁹

Dijital aktivizmde sosyal medya sitelerinin kullanımına yönelik ise birtakım eleştiriler de bulunmaktadır. Gazeteci-Yazar Malcolm Gladwell (2010) sosyal medyanın yeni araçlarının (Facebook, Twitter vb.), siyasi otorite ile halkın iradesi arasındaki geleneksel ilişkiyi bozduğunu belirtmektedir. Araçlar, güçsüzlerin iş birliği yapmasını, koordinasyon kurmasını ve endişelerini dile getirmelerini kolaylaştırmıştır. Sosyal medya platformları zayıf bağlar etrafında inşa edilmiştir. Twitter, tanışıklık olmayan kişileri takip etme veya onlar tarafından takip edilmenin bir aracıdır. Facebook ise tanıdık bağı dışında arkadaşlığın genişlemesi halinde gerçek hayatta sahip olunamayacak binlerce “arkadaşınız” olmasına aracılık edebilmektedir.¹⁰ Diğer yandan, geleneksel eylemlerle kıyaslandığında dijital aktivistlerin eylemlerinin daha kırılğan bir yapıda olduğuna işaret

⁸ Joyce, M. (2010). Digital Activism & Power, <http://www.meta-activism.org/category/da101/> (Erişim Tarihi: 10.05.2022).

⁹ Jackson, J. (2011). The Hype About Online Activism, or 'Clicktivism', https://www.huffpost.com/entry/the-hype-about-online-act_b_749670 (Erişim Tarihi: 06.06.2022).

¹⁰ Gladwell, M. (2010). Small change, <https://www.newyorker.com/magazine/2010/10/04/small-change-malcolm-gladwell> (Erişim Tarihi: 09.12.2022).

edilmektedir. İnceoğlu ve Çoban (2015, 14) sosyal medya aracılığı ile aktivizm yapan aktivistlerin, geleneksel yöntemleri tercih edenlere göre yapmış oldukları eylemlerin daha kolay ve hızlı dağıtılabılır olduğunu düşünmektedir. İnternet ortamında bireysellik ön plandadır ve örgütlü bir yapılanma bulunmamaktadır. Bu durumda beraberinde ciddi bir kitlesizlik getirmektedir. Bu bakımdan dijital aktivizm aslında bireylerin ve küçük grupların, aktivist kimliklerine tanım getiren ve güçlendiren bir süreç, deneyim olarak görülmektedir.

Çünkü bireyselliğin ön planda olduğu ve örgütlü bir yapının olmadığı internet ortamında bu anlamda ciddi bir kitlesellikten bahsedilememektedir. Dijital aktivizm bireyin ve küçük grupların eylemliliğini, eylemci kimliğini tanımlayan, güçlendiren bir deneyim olarak nitelendirilmektedir.

Dijital aktivizmi engelleyen sorun alanlarından biri olarak da dijital uçurum değerlendirilmektedir. Dijital uçurumun dijital araçlara daha fazla erişimi olan ve teknolojik deneyim ve beceriye sahip bir gruba katılımı sınırladığı için dijital aktivizmi tehdit ettiği belirtilmektedir. Dijital araçlar aktivistlerin iletişim kurma ve örgütlenme kapasitesini oldukça yaygınlaştırırken sosyal dinamiklerin ve ekonomik pozisyonların çevrim içi alanlara taşınmasını sağlamaktadır. Nispeten az sayıda işletmecinin sahip olduğu bu araçlar dijital teknolojinin mevcut hiyerarşileri alt üst etme algılanan kapasitesine meydan okumaktadır. Dijital uçurumun kapanmasıyla daha fazla aktivist çalışmalarında ve savunuculuklarında dijital teknolojileri kullanabilme çabasını artıracak ve bu sayede dijital aktivizm en büyük potansiyelini gerçekleştirmeye başlayacaktır (Brodock, 2010, s. 83-84).

3.4. Dijital Aktivizm Türleri

Dijital aktivizm türleri *slacktivism*, *clicktivism* ve *hactivism* şeklinde ayrılmıştır. *Slacktivism*; eylemlere fiziksel olarak katılmadıkları halde sosyal medya üzerinden eylem yapma olarak tanımlanmaktadır. Slacktivist sözcüğü, “slack” (uyuşuk, gevşek) ve “activist” (aktivist-eylemci) sözcüklerinden oluşan internet ve sosyal medyada yaygın eylemcilik biçimidir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 14-15). Bireylerin kendilerini daha iyi hissetmeleri ve bireysel olarak katkı sağlamanın vereceği rahatlık duygusuyla gerçekleştirdikleri pasif eylemcilik hareketleri olarak tanımlanan ve “sandalyeden kalkmadan yapılan” eylemler olarak nitelendirilen bu eylemler arasında internet aracılığıyla imza kampanyalarına katılma, sosyal medya platformlarından fotoğraf ya da

kişisel bilgilerin, ilgi alanlarının değiştirilmesi, çeşitli gruplara ya da sanal etkinliklere katılarak destek verilmesi, kampanyanın bilinirliğini ve daha fazla insana ulaşmasını sağlamak yer almaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 52).

İnternet teknolojileri ile biçim değiştirerek yeni bir form kazanan aktivizm, slaktivizm gibi türleri de ortaya çıkarmıştır. “Bireylerin oturdukları yerden sosyal, siyasal ya da toplumsal konulara ilişkin destek ve tepkileri” olarak tanımlanan slaktivizm, Change.org, imza.la ve imzakampanyam.com gibi online platformlarda gerçekleştirilmektedir (Yegen, 2014, s. 104). Morozov’a (2009) göre, slaktivizm gerçek hayattaki siyasi sonuçlar üzerinde hiçbir etkisi olmayan, ancak yalnızca katılımcıların iyi hissetme faktörünü artırmaya hizmet eden siyasi faaliyetleri ifade etmektedir.¹¹

Clicktivizm (klikativist), somut rakamlarla ve hedeflerle internet üzerinden kampanya yürüten temelde birtakım toplumsal eylemleri, dönüşüm, iyileşme hareketlerini örgütleyen eylem biçimidir. Klikativistler, slaktivistlerden daha sistemli, örgütlü dijital, sanal eylemciler olarak değerlendirilmektedir (Tarhan, 2013)¹². Clicktivizm, Oxford İngilizce Sözlüğü’nde (2023) internet ve sosyal medyada siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen eylemler şeklinde tanımlanmıştır. Örneğin, interneti ve sosyal medyayı dilekçe oluşturmak veya protestolar düzenlemek için kullanılmasıdır.¹³ Clicktivizm’e yönelik yapılan eleştirileri değerlendiren Jackson sosyal medyanın ve dijital muhalefetin geleneksel aktivizmi desteklemede ve ilham vermede rol oynadığına işaret etmektedir. Jackson, bir tıklama ile hükümetin devrilmesinin ya da bir yasayı değiştirmenin veya bir politikacının kararını etmenin mümkün olmadığını fakat bununla çok kazanım elde edilmese de değişikliğin organize eden, planlayan ve eyleme geçen insanlar tarafından yaratıldığını belirtmektedir (Jackson, 2011).¹⁴

¹¹ Morozov, E. (2009). Foreign Policy: Brave New World Of Slacktivism, <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=104302141> (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

¹² Tarhan, U. (2013). Slacktivism ? Slaktivizm & Clicktivizm - Klikativizm Nedir?, <https://www.ufuktarhan.com/makale/slactivism-slaktivizm-clicktivizm-klikativizm-nedir> (Erişim Tarihi: 10.09.2022).

¹³ Oxford Cambridge Dictionary (2023), Clicktivizm, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/clicktivizm>, (Erişim Tarihi: 31.01.2023).

¹⁴ Jackson, J. (2011). The Hype About Online Activism, or 'Clicktivism', https://www.huffpost.com/entry/the-hype-about-online-act_b_749670 (Erişim Tarihi: 06.06.2022).

Hacktivism, Oxford İngilizce Sözlüğü'nde (2023) "siyasi amaçlara ulaşmak için izinsiz bilgisayar sistemlerine girme faaliyeti" olarak tanımlanmıştır.¹⁵ Hacktivism'in sahip olduğu alt türleri bulunmaktadır. Bunlardan biri sosyal medya platformları üzerinden organize olan hareketler; diğeri ise kampanyalardır. İnterneti bir mücadele alanı olarak gören hacktivistler hedef seçtikleri kişi, kurum ya da devletin resmi internet hesaplarına saldırı gerçekleştirir. Bu saldırılar belirli bir düşünceye dayalı ve propagandatıf amaçlı yapılmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 14-24). Eylemi gerçekleştirenlere 'hacker' denilmektedir. Hacker, Oxford İngilizce Sözlüğü'nde (2023) "bilgi edinmek veya yasa dışı bir şey yapmak için başkalarının bilgisayar sistemlerine izinsiz giren kişi" olarak tanımlanmaktadır.¹⁶ Hackerlar, genellikle hükümetlerin ve şirketlerin web sitelerine politik nedenlerle ya da sitelerin güvenlik açıklarını ortaya çıkarmak amacıyla saldırılarda bulunmaktadır. Bu duruma 2010 yılında hackerların WikiLeaks lideri Julian Assange'ı ele verecekleri için Mastercard, Paypal ve Visa şirketlerine saldırıları örnek olarak verilmektedir. Uyarı amaçlı saldırıya ise 2011 yılında gizli bilgilerin çalınmasını engellemek için Lockheed Martin'e yapılan saldırı örnek verilebilir. Fakat, çoğunlukla ve artış hızıyla suç amaçlı saldırılar yapılmaktadır. Şantaj ve önemli bilgilerin veya para kaynaklarının çalınmasıyla gerçekleşen suçlar olayı yaşayan kişi tarafından gizli tutulmaktadır (Van Dijk, 2018, s. 147). Sosyal değişim amacıyla yapıldığı ifade edilen hacktivism, yapılaş amacıyla siber terörizmden ve diğer suçlardan ayrılmaktadır (Turhan, 2017, s. 32).

3.5. Dijital Aktivizme Yönelik Bakış Açıları

Dijital aktivizmin değerlerine ilişkin olarak üç ana perspektif bulunmaktadır. Bunlar; iyimserler, kötümserler ve kalıcı bakış açısına sahip olanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Yochai Benkler, Clay Shirky ve Graeme Kirkpatrick gibi bilim insanları iyimser görüşü iki temel ilkeye dayandırmaktadır (Sivitanides & Shah, 2011, s. 4).

İnternetin bir değişim aracı olacağına inananların aksine Morozov (2010), belirli argümanlarla kötümser bir bakış açısı geliştirmiştir. Morozov, internetin ilk zamanlarında uluslar arasındaki sınırları kaldıracağı ve yeni bir dünya barışı çağı başlatacağı görüşüne karşılık dönüştürücü olduğunu kabul etmekte ancak beklentilerin aksine internetin

¹⁵ Oxford Cambridge Dictionary (2023). Hacktivism, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s/C3%B6zl%C3%BCK/ingilizce/hacktivism>

¹⁶ Oxford Cambridge Dictionary (2023), Hacker, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s/C3%B6zl%C3%BCK/ingilizce/hacker> (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

küresel barış, sevgi ve özgürlükte bir değişime neden olmadığını belirtmektedir. Sosyal ağlar ve internet siyasi hareketlerde örgütlenmeyi kolaylaştırırken, aktivistler açısından olumsuz sonuçlara da neden olabilmektedir. Bu noktada, kişisel bilgilerin dağılımı ve gözetime işaret edilmektedir. İnsan hakları ihlallerine yönelik fotoğrafların paylaşılmasıyla rejimlerin yıkılmadığını belirten Morozov, sosyal ağların otoriter yöneticiler için bir erken uyarı sistemi işlevi görebileceğini ve çevrim içi gerçekleştirilen eylemlerde düzensiz bir siyasi hareketin zayıflığının zararlı sorunlara neden olabileceğini savunmaktadır.¹⁷

İyimserler ve kötümserler dijital teknolojinin siyasi gücün dağılımını değiştirme potansiyeline ilişkin bakış açısı geliştirmiştir. İyimser görüşün savunduğu dijital aktivizmin hali hazırdaki siyasi hiyerarşileri değiştirebileceği ve kişileri güçlendireceği düşüncesinin aksine kötümserler dijital teknolojinin yasadışı otoriteyi ortaya çıkarmak veya kaosu teşvik etmek için kullanılacağına inanmaktadır. Dijital teknolojiyi kurtuluş ya da yıkım olarak görenleri ifade eden kalıcı bakış açısı ise değişimin az olacağını ve önceki siyasi güç dağılımlarının devam edeceğine inanmaktadır (Sivitanides & Shah, 2011, s. 4).

Gazeteci-yazar Malcolm Gladwell'in dijital aktivime yönelik eleştirileri sosyal medyada tartışmalara neden olmuştur. Kötümser bakış açısı içerisinde değerlendirilebilen görüşlerini açıklayarak destek olan Falls'a göre, Gladwell ağların zayıf bağlar sistemleri olduğuna işaret etmiştir. Hiyerarşiler güçlü olanlardan oluşan sistemlerdir. Gerçek devrimin ve aktivizmin dahil olan herkes için ölüm kalım meselesi olması gerekmektedir. Bilgiyi yaymak için olağanüstü yapıya sahip olan ağlar insanları gerçek eyleme yönlendirmede yetersiz kalmaktadır. Gladwell, ağların bireylerin önemsedikleri konular hakkında ellerini kaldırmalarını isteme konusunda işlev sağlayabildiğini fakat mücadele noktasında fiziksel zarar görmedikleri için çevrimdışı gerçeklik kontrolüne sahip olmadıklarını vurgulamaktadır. Ağlar pasif motive edici ve zayıf bağlardır. Bu nedenle, insanları hareket halindeki bir tankın önünde durmaya veya tamamen bir yabancı için böbreğini vermeye motive etmemektedir (Falls,2010).¹⁸

¹⁷ Morozov, E. (2010). Think Again: The Internet. Foreign Policy.
<https://foreignpolicy.com/2010/04/26/think-again-the-internet/> (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

¹⁸ Falls, J. (2010). Gladwell Is Right. The Revolution Will Not Be Tweeted,
<https://socialmediaexplorer.com/content-sections/cases-and-causes/gladwell-is-right-the-revolution-will-not-be-tweeted/> (Erişim Tarihi: 10.09.2022).

3.6. Yeni Toplumsal Hareketler ve Çevreci Dijital Aktivizm

Dijital platformlara sosyolojik açıdan bakıldığında toplumun geleneksel iletişim yapısında ve iletişim kalıplarında kayda değer dönüşümler kazandırdığı görülmektedir. Normal yaşamlarında vakit geçirmesi zor olan ve belki de imkansızla yakın olan kişiler sosyal medya aracılığı ile platformlarda bir araya gelerek etkileşim içine girebilmektedir. Hatta sosyal medya platformları çok kısa sürede milyonlarca insana ulaşabildiği ve dünyanın her yerine tek tıkla erişim sağladığı için aktivistler tarafından da oldukça rağbet görmeye başlamıştır. Aktivistlere bu platformları genellikle toplumsal hareketler hakkında kamuoyu oluşturmak için kullanmaktadır. Sosyal medya platformlarından YouTube, X (Twitter), Facebook ve Instagram üzerinden toplumsal hareketlerin duyurulması, anlaşılması için açıklamaların yapılması neticesinde oldukça başarılı etkiler görülmüştür. Bu nedenle de son zamanlarda aktivizm sosyal medyaya kaymıştır (Turhan, 2017, s.27). Bu doğrultuda, günümüzde iklim değişikliğinin gündemde yer alması, bireylerin doğru bilgilenme süreçlerine dahil edilmesi ve iklim değişikliği farkındalıklarının artırılarak davranış değişikliği geliştirmeleri noktasında çevreci hareket aktörlerinin rolü önem taşımaktadır. Bu düşünsel izlekte, günümüzde küresel bir sorun olarak karşı karşıya kalınan ve mücadele edilen iklim krizi konusunda da çevreci hareketler kamuoyu oluşturmak amacıyla sosyal medya platformlarında dijital aktivizm faaliyetleri yürütmektedir. Bu bağlamda, yürütülen çalışmalara uluslararası sivil toplum kuruluşlarından biri olan Fridays For Future (Gelecek İçin Cumalar) veya FFF'nin çalışmaları örnek olarak verilebilmektedir. 2018 yılında 15 yaşındaki Greta Thunberg'in İsveç Parlamentosu önünde oturarak iklim kriziyle ilgili acil eylem talebinde bulunmasıyla başlayan iklim grevi hareketi o günden sonra 7.500 şehirde ve +14.000.000 katılımcı ile devam etmektedir.¹⁹ Özellikle gençlerin katılım gösterdiği FFF'ye Türkiye'de 200'e yakın gencin gönüllü olduğu bilinmektedir. "Türkiye'de iklim adaleti için mücadele eden genç iklim aktivistlerinden oluşan bir topluluğuz" şeklinde kendilerini tanımlayan bu gençler iklim krizine yönelik grevler gerçekleştirmektedir. Grevlerde iklim krizini önlemek için harekete geçilmesine yönelik ve krizi önleme konusunda yapılması istenilen yazıların yer aldığı dövizler açılmaktadır.²⁰ Sosyal medya platformlarını aktif bir şekilde kullanan ve düzenli aralıklarla grev yapan FFF üyeleri hem grevlerini hem de

¹⁹ <https://fridaysforfuture.org/what-we-do/who-we-are/> (Erişim Tarihi: 25.05.2021).

²⁰ https://www.instagram.com/fridaysforfuture_tr/ (Erişim Tarihi: 25.05.2021).

iklim krizi konusuyla ilgili hazırladıkları içerikleri bireysel ya da grup tarafından oluşturulan hesaplardan paylaşmaktadır.

İklim değişikliği konusunda gerçekleştirilen çeşitli eylemlere örnek olarak Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı, BM Vakfı ve Sony Pictures Entertainment ortaklığıyla düzenlenen bir kampanya da verilebilir. Sosyal medyada gerçekleştirilen kampanyada, '#AngryBirdsHappyPlanet' etiketi ile iklim değişikliğine yönelik paylaşımlar yapılmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-mun'un da popüler mobil oyun uygulaması olan Kızgın Kuşlar'daki (Angry Birds) 'Kırmızı' (Red) karakterini iklim değişikliği ile mücadele konusunda Birleşmiş Milletler onursal elçisi olarak atamış ve bu da kampanyaya olan ilgiyi artırmıştır.²¹ İklim değişikliğinin insanlar tarafından fark edilmesi ve canlılar üzerindeki etkisinin şiddetini artırması sosyal bir olgu olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Hulme (2016, s.13) göre iklim değişikliği fiziksel bir olgu olmaktan çıkmış, sosyal bir olgu haline gelmiştir. İklim değişikliğinin fiziksel bir olgu olmaktan çıkıp sosyal bir olgu olmasının sebebini ise Hulme, toplumun iklim değişikliğinin gerçekleri ile yüzleşmesi, bu konuda akademik çalışmaların yapılması ve bilinçlenilmesi olarak tanımlamaktadır. İklim değişikliği kavramı artık, kökenini sadece doğa bilimlerinden alan bir olgu olmanın ötesine geçmiş ve dünyadaki fiziksel iklimi yeniden şekillendirme konusunda etkin bir role sahip olduğunu –zaman zaman istemeyerek de olsa- fark eden insanlar kültürel, sosyal, siyasal ve etik pratiklerinde iklim değişikliğini yeniden yorumlamaktadır. Bu süreçte yeni kültürlerle tanışıp, siyaset, ekonomi, ticaret, din ve popüler kültür kavramlarıyla da karşılaşarak iklim değişikliği genellikle medyanın aracılığıyla yeni anlamlar kazanır ve yeni amaçlara hizmet eder.

3.7. İklim Değişikliği ve Küresel Isınma Kavramlarının Tanımlanması

Bu başlık altında iklim, iklim değişikliği ve küresel ısınma kavramlarına yer verilmiştir. İklimi belirleyen faktörlere değinilerek, iklim değişkenliği ile iklim değişikliğinin arasındaki fark açıklanmıştır. İklim değişikliği ile küresel ısınma kavramları son zamanlarda çoğu zaman birbiri yerine kullanılmaktadır. Bu nedenle aralarındaki farkı ortaya koymak için kavramlar tanımlanmıştır. Alan yazında küresel iklim değişikliği, iklim krizi, küresel iklim krizi gibi tanımlamalar mevcuttur. Bu çalışmada ise “iklim değişikliği” kavramının kullanılması tercih edilmiştir. İklim değişikliğine neden olan

²¹ <https://tr.sputniknews.com/yasam/201603191021591296-bm-angry-birds-iklim-degisikligi/> (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

etkenler, iklim değişikliğinin etkileri, iklim değişikliği ile mücadele etme yöntemleri ve iklim değişikliğine ilişkin uluslararası anlaşmalar alt başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

Öncelikli olarak iklim, iklim değişikliği ve küresel ısınma kavramları tanımlanacak ve küresel ısınmanın göstergelerine yer verilecektir. Değişken bir yapıya sahip olan hava koşullarından iklim ise genel olarak yeryüzünün her yerinde uzun yıllar boyunca gözlenen bütün hava koşullarıdır. Özelde ise gözlenen tüm hava koşullarının ortalama özelliklerinin yanında, bu hava koşullarının ne sıklıkla yaşandığı, ne şiddet ile gerçekleştiğı ve tüm değişkenlerin birleşimidir (Türkeş, 2001, s. 187). Dünya'nın güneş sistemindeki gezegenler arasında atmosfere, okyanuslara sahip olması yaşamın evrimleşmesi ve zenginleşmesi için ideal koşullar oluşturmuştur. Atmosferdeki ve okyanuslardaki akıntılar ısıyı ve nemi yerkürenin her yerine taşıdığı için hemen hemen her yerde yaşam görülebilmektedir. Bu akıntılar hava durumunu da meydana getirmektedir. Her gün değişebilen hava durumu öngörülebilir bir düzendedir. Belirli bir bölgenin hava durumu düzenine, o bölgenin iklimi denilmektedir (Woodward, 2019, s. 6).

İklim kavramının tanımlamasının ardından iklim sisteminin oluşma süreci ve iklimi belirleyen faktörler incelenecektir. Atmosferin, okyanusların, buzulların, yüzeydeki kayaların ve canlıların iklim sistemini oluşturduğu kabul edilmektedir. Bu sistemlerin etkileşimlerinden kaynaklanan doğal zorlamalar farkında olmadan iklimin kısa ya da uzun dönemde değişmesine yol açabilmektedir. İklimin normal değişkenliği de bu tür zorlamaların bir sonucudur (Kurnaz, 2019, s. 65). Dünya'nın iklimini belirleyen en önemli faktör Güneş'ten Dünya'ya ulaşan enerji ve Dünya'nın yer şekilleridir. İklim değişkenliği ile iklim değişikliğinin arasındaki farkın belirtilmesinin önem arz ettiğini belirten Kurnaz'a (2019, s. 44-66) göre, aynı bölgede yaşanan kış mevsiminin biraz daha yağışlı ve soğuk, bir sonraki yılın daha az yağışlı ve ılıman geçmesi şaşırtıcı değildir. Bir günden ertesi güne havanın ısınması ve soğuması ya da yağışlı veya bulutsuz olması hava durumunun bir değişkenliği ise ilerleyen senelerde hafifçe değişik sıcaklık ve yağışta mevsimlerin görülmesi de iklimin değişkenliğidir. Bu değişkenlik normaldir ancak iklim her geçen yıl daha sıcak ve kurak oluyorsa ve bu eğilim her geçen yıl artıyorsa "iklim değişkenliği" değil "iklim değişikliği"dir. İklimler zaman içerisinde yavaş bir değişim geçirerek canlıları yeni şartlara adapte olmaya zorlarken iklim değişiminin hızı yakın zamanda artmıştır (Woodward, 2019, s. 6). İklimi ve iklimin içerisindeki hava

koşullarının değişkenliğini belirleyen üç ana faktör bulunmaktadır. Güneş'ten Dünya'ya gelen enerji miktarı ilk faktör, yeryüzündeki kara ve denizlerin dağılımı ile bu yüzeyleri kaplayan nesnelerin rengi ikinci faktör, atmosferin yapısı ise üçüncü faktördür. Güneş'ten gelen enerji, karaların yeri ve renkleri ile atmosferdeki gazların oranı değişmedikçe Dünya'nın iklim durumu sabittir (Kurnaz, 2019, s. 20).

İklim değişikliği ile küresel ısınma kavramlarının çoğu zaman birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle küresel ısınma kavramının tanımlanmasının da yapılması önem arz etmektedir. Küresel ısınma ise atmosferin dünya yüzeyine yakın olan bölümlerinde ortalama dünya sıcaklığının doğal veya insan kaynak olarak artması şeklinde tanımlanmaktadır (Aksay, Ketenoglu ve Kurt, 2005, s. 31). Küresel ısınmanın göstergelerine örnek olarak bir yanda kışın bir yandan da baharın aynı anda yaşanması gösterilmektedir. Küresel ısınma atmosferin sıcaklığını artırmaktadır bu durumda kış aylarında sıcak ve çöl tozlarıyla dolu bir havayla daha sık karşılaşılacağı öngörülmektedir. Bu noktada, soğuk hava dalgalarının artık “Balkanlar üzerinden” gelmediği son yıllarda özellikle “Sibiryaya üzerinden” geldiği gözlenmektedir. Sıcak günlerden sonra “Sibiryaya üzerinden gelen hava dalgaları”nın nedeni ise kutupların aşırı ısınmasından dolayı polar vorteks diğer adıyla kutup girdabının soğuk havayı kutuplarda tutamamasından kaynaklanmaktadır. İlerleyen yıllarda yaz aylarında şiddetli fırtınalar, hortumlar ve sağanak yağışlar aynı şekilde küresel ısınma nedeniyle hem atmosferin enerjisinin hem de buharlaşmadan dolayı su buharı miktarının artmasından dolayı yaşanacaktır.²²

Son yıllarda küresel ısınmanın etkisini ve şiddetini artması sonucu gözlemlenebilir bir iklim değişikliğinin yaşandığı ifade edilebilir. Küresel ısınma konusunda fen bilgisi öğretmen adaylarının, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin bilgi düzeylerini ölçmek için araştırmalar yapılmıştır. Bu konuda yürütülen çalışmalar incelendiğinde ise araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğunun konu hakkında bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar, küresel ısınma ile iklimlerin değişeceğini, iklim değişikliğiyle beraber ortalama sıcaklıkların artacağı, akarsu, göl ve deniz seviyesinin yükseleceği, kuraklık ve çölleşmenin artacağı, sel felaketlerinin yaşanabileceği, bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanlarının değişeceği hatta bazı türlerin yok olacağı, temiz su

²² Küresel ısınma mı küresel iklim değişikliği mi?, <http://sonbuzulerimeden.blogspot.com/2015/> (Erişim tarihi: 06.04.2021).

kaynaklarının kirleneceği ve tükeneyeceği ve hastalık taşıyıcı organizmaların daha geniş alanlara yayılabileceği görüşündedir (Eroğlu, 2009; Yalçın 2010; Aydın, 2014). Bahsedilen nedenlerle su kaynakları azalıp kirlenirken bir yandan da artan nüfusa bağlı olarak küresel ölçekte su tüketimin artış gösterdiği kaydedilmektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre yakın bir gelecekte su kıtlığı tehlikesi ile karşılaşılabilir. FAO'nun yapmış olduğu araştırmaya göre 2025 yılında su stresi yaşayan ülkelerin oranı yüzde 34'e, su kıtlığı tehlikesi yaşayan ülkelerin oranı ise yüzde 15'tir. Bu veriler 2050 yılı için daha da sıkıntılı bir hal alabilmektedir. 2050 yılında dünya nüfusunun yüzde 40'ının su sıkıntısı çekeceği öngörülmektedir.²³

3.8. İklim Değişikliğine Neden Olan Etkenler/ İklim Değişikliğinin Nedenleri

İklim değişikliğine neden olan etkenler arasında doğal afetler, sera gazı etkisi, insan etkisi, ormansızlaştırma ve fosil yakıtlar yer almaktadır. Geçmişte insanlar dünyada bulunmadan ve dünyayı değiştirmeye başlamadan önce de iklim değişikliği yaşanmıştır. Geçmişte yaşanan iklim değişikliğine neden olan durumlar, Dünya'nın Güneş çevresindeki yörüngesini etkileyen doğal döngüler, güneş ışıınımlarının düzeylerindeki farklılıklar ve şiddetli yanardağ patlamaları gibi doğa olaylarıdır (Woodward, 2019, s. 14). Bu başlık altında günümüzde iklim değişikliğine neden olan etkenlerden doğal afetler, sera gazı etkisi, insan etkisi, ormansızlaştırma ve fosil yakıtlar detaylandırılmıştır.

Doğal Afetler: Vuku bulduğu yere, insanlara ve diğer canlılara zarar veren doğal afetler, ezelden beri yaşanmaktadır. Doğal felaketlere jeolojik, meteorolojik ve çevresel faktörler neden olmaktadır. Doğal afetler neticesinde milyonlarca insan etkilenmekte, yaralanmakta, canlarını ve mallarını kaybetmektedir. Bunlarla beraber yüklü meblağlarda da maddi hasarlar ortaya çıkmaktadır. Alt ve üst yapıları etkileyen doğal afetler, ulaşım ve haberleşme de kesinti yaşanmasına yol açabilmektedir. Bulaşıcı ve salgın hastalıkların yayılmasına da neden olan afetler, barınma, gıda ve giyim konusunda sıkıntılar yaşanmasına, eğitim-öğretimin kesintiye uğramasına, emniyet ve asayiş hizmetlerinde sorunlarla karşılaşılmasına neden olabilmektedir (Soydan ve Alpaslan, 2014, s. 53).

Sera Gazı Etkisi: Sera gazları dünyanın atmosferinde bulunan ve ısıyı tutabilen gazlardır (Kurnaz, 2019, s. 22). Sera gazları arasında en önemli olanları su buharı, karbondioksit, metan, nitroz oksit ve ozondur (Woodward, 2019, s. 8). Dünya'nın enerji dengesini

²³ <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/gelecekteki-tehlike-su-kitligi> (Erişim tarihi: 20.05.2021).

sağlayan önemli unsurlardan biri atmosferdeki sera gazlarıdır (Kurnaz, 2019, s.37). Yeryüzündeki ortalama sıcaklık, insanlar, hayvanlar ve bitkilerin hayatını devam ettirmelerine olanak sunan bir ısı düzeyi sera gazları sayesinde 15°C'yi yakalamaktadır. Sera gazlarının bu doğal etkisi ise “sera gazı etkisi” olarak adlandırılmaktadır.²⁴ Türkeş’e (2008, s. 26) göre, Yerküre’nin enerji dengesini üzerinde ek bir pozitif ışımsal zorlama oluşturarak, Yerküre iklimini ısıtması kuvvetlenen sera etkisinin en önemli ve açık etkisidir. Sera gazlarının bölgesel ve küresel boyutlarda sıcaklık, nem, yağış gibi faktörlerin değişimlerine yol açmaları beklenmektedir. Küresel ortalama yüzey sıcaklıklarında 1906-2005 döneminde gözlenen artış 0.74°C iken, en gelişmiş iklim modellerine göre ise ortalama yüzey sıcaklıklarında meydana gelecek olan artışın 1990-2100 arasında ortalama 3°C’lik olması beklenmektedir (Türkeş, 2008, s. 26).

Bu artışın nedeni insanların eylemleridir. Yukarıda belirtilen sera gazlarına ek olarak insan kaynaklı iklim değişikliğine neden olan sera gazları arasında karbondioksit, metan, diazot monoksit, ozon ve kloroflorokarbon (CFC) gazları yer almaktadır. Sentetik kimyasal CFC’ler atmosferde bulunmazken, doğal olarak atmosferde bulunan diğer gazların günümüzde oranları artış göstermiştir (Kurnaz, 2019, s. 22-23). İklim değişikliğine çok sayıda koşulun bileşkesi neden olmaktadır. Bunlardan en önemlisi atmosferde miktarı artan sera gazları içerisinde özellikle de karbondioksittir (Woodward, 2019, s. 18). Endüstri Devrimi öncesi atmosferdeki karbondioksitin oranı yaklaşık 280 ppm seviyesindeyken kömür, petrol ve doğalgaz bu gazın seviyesinin en az son üç milyon yıldır kaydedilmeyen seviyelere çıkmasına neden olmuştur. İklim değişikliğinin önemli etkilerinden korunmak için karbondioksit oranının 350 ppm seviyesine düşürülmesi ve Dünya’daki yaşamın alışılmış şekilde kalabilmesi için bu oranın 450 ppm seviyesini aşmaması gerekmektedir. Her yıl 3 ppm artmakta olan karbondioksit oranı bu şekilde atmosferi hızla kirletmeye devam ederse 10-12 yıl gibi az bir zaman içerisinde geri dönülemez nokta geçilecektir (Yücel ve Kurnaz, 2021, s. 44).

Son zamanlarda sıklıkla yaşanan şiddetli yağışların ve fırtınaların sebebi atmosfere salınan sera gazlarıdır. Atmosferin ısınmasına neden olan sera gazları atmosferin sıcaklık derecesine bağlı olarak daha fazla enerjiye sahip olmaktadır. Atmosfer ısındıkça içerisinde su buharı bulundurma kapasitesi artmaktadır ve bu durumda hem fırtınalar

²⁴ https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/ İklim Değişikliği (Erişim tarihi: 08.12. 2020).

sırasında esen rüzgarın hızının daha yüksek olmasına hem de yağışın şiddetini artmaktadır.²⁵İklimi etkileyen faktörler arasında sera gazı etkisinin hesaplanabilir ve ölçülebilir olması daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Sera gazı etkisinin diğer tüm faktörlere göre kıyaslandığında en yüksek değere sahip olması ve aynı zamanda bilimsel belirsizliğinde en düşük olması ise iklim değişikliğinin nedenleri ve nasıl bir geleceğe doğru ilerlendiği konusunda daha anlaşılır olabilmektedir (Kurnaz, 2019, s. 38). Sera gazları üretildikleri yerlerde daha fazla yoğun olsalar da hızla atmosferin tamamına yayıldıkları için nerede üretilirse üretilsin olduğu andan itibaren dünyanın sorunu olmaktadır. Bu nedenle de uluslararası ölçekte çözülmesi gereken bir problemidir. İklim değişikliğini durdurmanın tek yolu ise sera gazlarının salınımının engellenmesidir (Kurnaz, 2019, s. 49-55).

İnsan Etkisi: Dünya'nın jeolojik tarihi boyunca iklimde sürekli olarak değişim yaşanmıştır. Geçmiş zamanlar ve şu anda ortaya çıkan değişiklikler arasında var olan tek fark, sürece insanların neden olma durumudur. Böylelikle değişim süreçleri de hızlanmıştır (Deniz, İnel ve Sezer, 2021, s. 253). İnsan faaliyetlerinin doğa üzerindeki olumsuz etkisi hızla artmaktadır. Nüfus artışı ve ekonomik büyümeyle artan gelir düzeyi ve tüketim talebiyle insanlığın ayak izi hem ekolojik sistemler hem de sosyo-ekonomik sistemler üzerinde katlanarak büyümektedir (Yücel ve Kurnaz, 2021, s. 21). İklim bilimciler, iklim değişimindeki hızın son zamanlarda artmasının ortalama küresel sıcaklıktaki mevcut artışa insan etkinliklerinin neden olduğu görüşünü savunmaktadır (Woodward, 2019, s. 14). Dünya'da ilk çevre felaketine yol açan canlıların bakteriler olduğunu ve bunu bilinçsizce yaptıklarını belirten Kurnaz'a (2019, s. 23) göre ise, iklim değişikliği bir çevre felaketidir ve bunu insanlık tamamen bilinçli bir şekilde oluşturmaktadır. Bu bilinçli zarar verme durumuna örnek olarak orman yangınlarının çıkması gösterilebilir. Türkiye'de 2018 yılı içinde 2.167 adet orman yangını çıkmıştır. Bu yangınların çoğunun insan kaynaklı olduğu bilinmekle beraber yangınlarda 5.644 hektar orman alanı harap olmuştur. Yangın başına düşen ortalama yanan alan 2,6 hektar olurken, orman yangınlarının yüzde 45'inin neden çıktığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak

²⁵ <http://sonbuzulerimeden.blogspot.com/2014/07/> Bu Sene Kayısıyı Görmüyoruz (Erişim tarihi:06.04.2021).

yangınların yüzde 32'sinin ihmal-kaza, yüzde 19'unun doğal sebepler, yüzde 4'ünün ise kasıt sonucu çıktığı tespit edilmiştir.²⁶

²⁶ Orman Yangınları, <https://cevresehgostergeler.csb.gov.tr/orman-yanginlari-i-85850> (Erişim tarihi:06.04.2021).

Görsel 3.1

Orman Yangını Karakalem Tasarımı

Ormansızlaştırma: En önemli doğal kaynak olan ormanlar bir yandan doğal dengenin korunmasına yardımcı olmakta bir yandan canlılara yuva olmakta bir yandan da biyolojik varlıklar olmaları nedeni ile tükenmeyen bir hareketliliğe sahip olmaktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004, s. 28). İnsanlar binlerce yıldır ısınma ve birtakım temel ihtiyaçları karşılamak amacıyla ağaçları kesmiş ve odunları yakıt olarak kullanmıştır. İnsan nüfusundaki artış hızı da yakılan odun miktarını artırmıştır. Bununla birlikte özellikle tropikal bölgelerdeki geniş ormanlık araziler de tarım, hayvancılık ve yol yapımı gibi nedenlerle kesilmekte ve yakılmaktadır. Ağaçlar yanmaya başladıklarında bünyelerinde bulunan karbon, oksijenle birleşerek enerji ve karbondioksit olarak açığa çıkmaktadır. Bir orman kesilir, yakılır ve yeniden gelişemezse içerdiği tüm karbon da sera etkisini artıran karbondioksite dönüşmektedir. Tropikal bölgedeki ormanların büyük bir oranı yok edilmektedir. Brezilya 1990 yılından bu yana 423.000 km² ormanını kaybetmiştir (Woodward, 2019, s. 18).

Kurnaz'a (2019, s. 29-45) göre, atmosferdeki karbondioksidi en fazla tutan yerlerden biri ormanlardır özellikle tropik kuşakta bulunan yağmur ormanlarının kesilerek tarla haline dönüştürülmesi ormanların tuttuğu karbondioksitin de atmosfere yayılmasına neden olabilmektedir. Gezegenin iklimine karbondioksit emip oksijen sağlayan Amazon

yağmur ormanlarının kaybı ise Dünya açısından telafi edilemez bir değişiklik olabilecektir.

Ormanlar kesilerek yok edildiğinde çıplak kalan toprak sıklıkla kesilen ağaçlardan daha fazla güneş ışığını geri yansıtarak, soğumaya neden olmaktadır. Diğer yandan, açıkta kalan topraktan karbondioksit, nitroz oksit ve metan gibi sera gazları salınmaya başlamaktadır. Endonezya’da bataklık düz alanlarda yer alan ormanların toprakları, bol miktarda suya doymuş turba (bataklık kömürü) içermektedir. Orman kesilirse, turba kuruyarak çürümeye başlayabilir bazen yanabilir ve daha fazla miktarda karbondioksit açığa çıkarabilir. Bütünüyle bakıldığında, ormansızlaştırma nedeniyle açığa çıkan sera gazları, çıplak toprağın serinleştirme etkisinden çok daha ağır basmaktadır (Woodward, 2019, s. 19).

Diğer ülkelerdeki orman alanlarının azalması durumu Türkiye’de de yaşanmaktadır. M.Ö. 10.000 yıllarında Anadolu yarımadasının yüzde 72’si orman iken günümüzde bu sayı yüzde 26.6’ya kadar düşmüş, yüzde 17’si bozkır (step) iken yüzde 35’i step haline gelmiştir. Devam eden ormansızlaşma sürecinin başlıca nedenleri arasında; orman yangınları, otlatma ve tarla açma, orman aleyhine yapılan yasal düzenlemeler, yerleşim alanlarının yasal olmayan bir şekilde orman alanları içerisine kayması, açık maden işletmeciliği, hava kirliliği ve hatalı orman işletme tekniklerinin uygulanması yer almaktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004, s. 28).

Türkiye’de orman alanlarını korumak, azalmasını engellemek ve ağaç sayısını artırmak için birtakım düzenlemeler yapılmaktadır. Bu konu ile ilgili 1958 yılında ilk kez bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile ender bulunan doğal ve kültürel değerler koruma amacı ile Milli Park alanları ilan edilmiştir. Muğla-Ölüdeniz, Çorum-Çatak ve Bolu-Abant gibi bazı bölgelerin “Tabiatı Koruma Alanları” olarak korunması atılan adımlardan biri olarak gösterilebilir (Türküm, 2010, s.169). Yine geçtiğimiz yıllarda Türkiye’de ağaç sayısını artırmak amacıyla Youtuber Abdullah Enes Şahin’in sosyal medya hesabından paylaştığı “Ağaç dikme bayramı” isteği doğrultusunda Ağaçlandırma Seferberliği Konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi yayınlamıştır. Bu kapsamda 2019 yılında "Geleceğe Nefes" kampanyası başlatılmış ve 11 Kasım ‘Milli Ağaçlandırma Günü’ olarak ilan edilmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı ile Orman Genel Müdürlüğü’nün koordinasyonunda

başlatılan kampanya kapsamında saat 11.11’de 81 ilde 11 milyon fidan dikimi gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.²⁷

Fosil Yakıtlar: Elektrik üretiminde kullanılan kömür, petrol ve doğalgaz uzun zaman önce ölmüş canlılardan milyonlarca yıllık süreçler sonucunda üretilen, karbonca zengin “fosil yakıtlar” olarak isimlendirilmektedir. 18. yüzyılda oduna göre çok daha yoğun ve bol bir enerji kaynağı olan kömür yer altından çıkarılmaya başlanmıştır. Kömür 1800’li yıllarda demir yolları ve buharlı gemilerin ortaya çıkmasını ve modern sanayinin yükselmesini sağlamıştır. 20. yüzyılda ise petrol ve doğalgaz, kara ve hava araçları için yakıt haline getirilmiştir. Oluşmalarından çok daha hızlı bir şekilde tüketilen fosil yakıtlar karbonu atmosfere geri salarak sera etkisini artırmaktadır (Woodward, 2019, s. 20)

Karbondiyoksit oranında yaşanan artışın nedenini Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) fosil yakıt olarak göstermektedir. Fosil yakıtlar yakıldığında atmosferde karbondiyoksit oranı da artış göstermektedir. Hatta 2004 yılındaki insan kaynaklı olan sera gazı emisyonlarının yüzde 56’sının fosil yakıt kullanımı sonucunda meydana geldiği IPCC tarafından bildirilmiştir. Fosil yakıtlar arasında belki de en fazla tercih edilip, kullanılan fosil yakıt olan kömür enerji talebinin yüzde 27’sini karşılamaktadır. Hatta enerji kaynaklı olan sera gazı emisyonlarının yüzde 43’ü de kömür kaynaklıdır. Doğal gaz ile karşılaştırıldığında kömür, doğal gaza göre bir birim enerji başına 1,7 katı karbondiyoksiti atmosfere saldığı görülmektedir. Fosil yakıtlardan en fazla karbondiyoksit çıkaran kömürü petrol; petrolü ise doğal gaz takip etmektedir.²⁸ 20. yüzyılda teknolojik devrimin olanaklarından yararlanmak amacıyla fazla miktarda enerji tüketilmiştir. Bu enerjinin çoğu, fosil yakıtların kullanılmasıyla elde edilirken havadaki karbondiyoksit yoğunluğunu da artırmıştır. Bu artış ise küresel hava sıcaklığındaki yükselişe uyum içindedir dolayısıyla küresel ısınmadaki hızlanmanın nedeni büyük oranda enerji tüketimine bağımlı olan yaşam tarzıdır (Woodward, 2019, s. 16).

3.9. İklim Değişikliği ve Etkileri

İklim değişikliği canlı yaşamını doğrudan etkilemektedir. Günümüzde havaya ilişkin ekstrem olayların sık ve kısa bir zaman aralığında yaşanması, maksimum ve minimum sıcaklık, yağış ve buharlaşma gibi değerlerin ölçülebilmesi küresel iklim değişikliğinin

²⁷ <https://www.haberturk.com/son-dakika-saat-1111-de-basliyor-gelecege-nefes-83-milyon-fidan-toprakla-bulusacak-2866001> (Erişim tarihi: 15.04.2021).

²⁸ https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/

en önemli belirtileri arasında yer almaktadır. Kutuplardaki ve dağların yüksek kesimlerindeki daimî buzulların ve tundralardaki donmuş toprakların erimesi, mercanların beyazlaması, sel ve rüzgârlara bağlı hasarların artması gibi doğal ortam üzerinde görülen değişimler de göstergeler arasındadır (Deniz vd. 2021, s. 253). Günümüzde iklim değişikliğinin etkisinin sadece sıcaklıklardaki artış olmadığı, kuraklık, seller, şiddetli kasırgalar aşırı hava olaylarının sıklığı ve etkisinde artış, okyanus ve deniz suyu seviyelerinde yükselme, okyanusların asit oranlarında artış ve buzulların erimesi olduğu belirtilmektedir. Bu etkenler sonucunda bitkiler, hayvanlar ve ekosistemlerin yanı sıra insanların da ciddi risk altında olduğu ifade edilmektedir.²⁹

Buzulların Erimesi: Kuzey Kutbu'ndaki buz kütlesi küçülmekte ve Antartika'nın geniş buz sahanlıkları kırılmaktadır. Kutup bölgelerindeki artan sıcaklıklar yerin altına uzanan buzulları eritmekte ve tundra manzaralarını değiştirmektedir. Kuzey Buz Denizi'nin çoğu kış aylarında kalınlığı 3 metreyi bulabilen ve büyüklüğü de ABD'ye yakın yüzen bir buz örtüsüyle kaplanmaktadır. Yaz mevsiminde bu alanın yarısı erimekte ve yalnızca orta bölgesi buzlu halde kalmaktadır. Ancak, yaz buzulunun boyutu 1979'dan bu yana yaklaşık 1,5 milyon km² (Türkiye'nin yüzölçümünün iki katı kadar) küçülmüş ve 1990'lı yıllarda buzulun ortalama kalınlığı 1 metre azalmıştır (Woodward, 2019, s. 28).

Sera gazı etkisi başlığı altında da belirtildiği üzere iklim değişikliğinin önemli etkilerinden korunmak için karbondioksit oranının 350 ppm seviyesine düşürülmesi ve bu oranın 450 ppm seviyesini aşmaması gerektiği ifade edilmektedir. Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi (NOAA) ölçümlerine göre, 2020'de küresel ortalama karbondioksit seviyesinin milyonda 412,5 ppm olduğu ve 2019'a göre 2,6 ppm'lik bir artış yaşandığı tespit edilmiştir.³⁰ Yücel ve Kurnaz'a (2021, s. 44) göre, karbondioksit oranı 450 ppm'yi aştığı zaman dünyanın en az iki derece ısınacağı kesinleşecek, Grönland ve Antarktika'daki buzulların erimesi ise durdurulamayacaktır.

Isı Dalgaları, Kuraklık ve Tarım: İklim değişikliği ve küresel ısınmanın doğrudan etkisi, sıcaklıkların artmasıdır. Özellikle yüzey hava sıcaklıkları bu konuda önemli bilgiler vermektedir. Yıllardır hatta yüzyıllardır sıcaklığın ölçümü yapılmaktadır.³¹ Dünya'nın güneşten aldığı enerji, uzaya yaydığı enerjiyle uzun vadede belirli bir denge içindedir kısa

²⁹ https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/

³⁰ <https://research.noaa.gov/article/ArtMID/587/ArticleID/2759/NOAA-index-tracks-how-greenhouse-gas-pollution-amplified-global-warming-in-2020> (Erişim tarihi: 24.05.2021).

³¹ <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/sicaklik-i-85727>, Sıcaklık (Erişim tarihi: 02.05.2021).

vadeli dengesizlikler ise gezegeni daha soğuk ya da daha sıcak bir hale getirebilmektedir. Bu sıcaklık değişimleri 65 milyon yıl önce dinazorların yeryüzünden silinmesi gibi kitle halinde yok oluşlara neden olabilir. Dengenin bozulması, Dünya'nın iklim sisteminde geri besleme denilen başka değişimlere de neden olabilmektedir. İki tür geri besleme vardır bunlar negatif geri besleme ve pozitif geri besleme olarak adlandırılmaktadır. Negatif geri beslemeler, başlangıçtaki dengesizliğin etkilerini azaltarak sıcaklık değişimine karşı koyar. Pozitif geri beslemeler ise başlangıçtaki dengesizliğin etkisini artırır ve daha büyük sıcaklık değişimine yol açar. Bilim insanları, yükselen küresel sıcaklıkların güçlü pozitif geri beslemeleri tetikleyebileceği ve bununla önümüzdeki yıllarda Dünya'yı daha sıcak bir hale getirerek ciddi sorunlara yol açabileceğini öngörmektedir (Woodward, 2019, s. 12).

İklim değişikliğinin birçok etkisi olmaktadır. İklim değişikliğinin olsa etkilerini önemli unsorda etkileyen ise mutlak sıcaklık değişiklikleri ve değişim oranlarıdır. İklim değişikliğinin ortaya çıkarmış olduğu sonuçlardan bazıları deniz seviyelerinin yükselmesi, sellerin ve kuraklığın artması, gıda verimliliklerinde değişikliklerin yaşanması, bulaşıcı hastalıkların artmasıdır.³² Kuraklık; “Yağışların, kaydedilen normal düzeylerin önemli ölçüde altına düşmesi sonucu arazi, su kaynakları, üretim sistemlerini olumsuz olarak etkileyen ve ciddi hidrolojik dengesizliklere yol açan tabii bir olay” şeklinde tanımlanmaktadır.³³

Türkiye ise iklim değişikliğinden en çok etkilenmesi beklenen Akdeniz Havzası'nda yer almaktadır. Kurnaz'a (2019, s. 229) göre, bu bölgenin kuzeyi ve güneyi aynı karaktere sahip gibi görünse de bölgenin güneyinin çöl, Alpleri aştıktan sonraki kuzey bölgesi bol yağışlıdır. İçinde yaşanan bölge ise kışları serin ve yağışlı, yazları sıcak ve kurak Akdeniz iklimine sahiptir. Yağışların çoğunu kışın alan bu bölgede kış yağışları azaldığında karşılaşılabilecek problemler tehlikenin ne derece büyük olduğunu göstermeye yeterlidir. Kurak bir yıl geçiren Türkiye'de mevsim normallerinin dışında seyreden sıcaklıklarla beklenen yağışların yaşanmaması, yapay ve doğal birçok gölde su seviyesinin azalmasına neden olmaktadır.

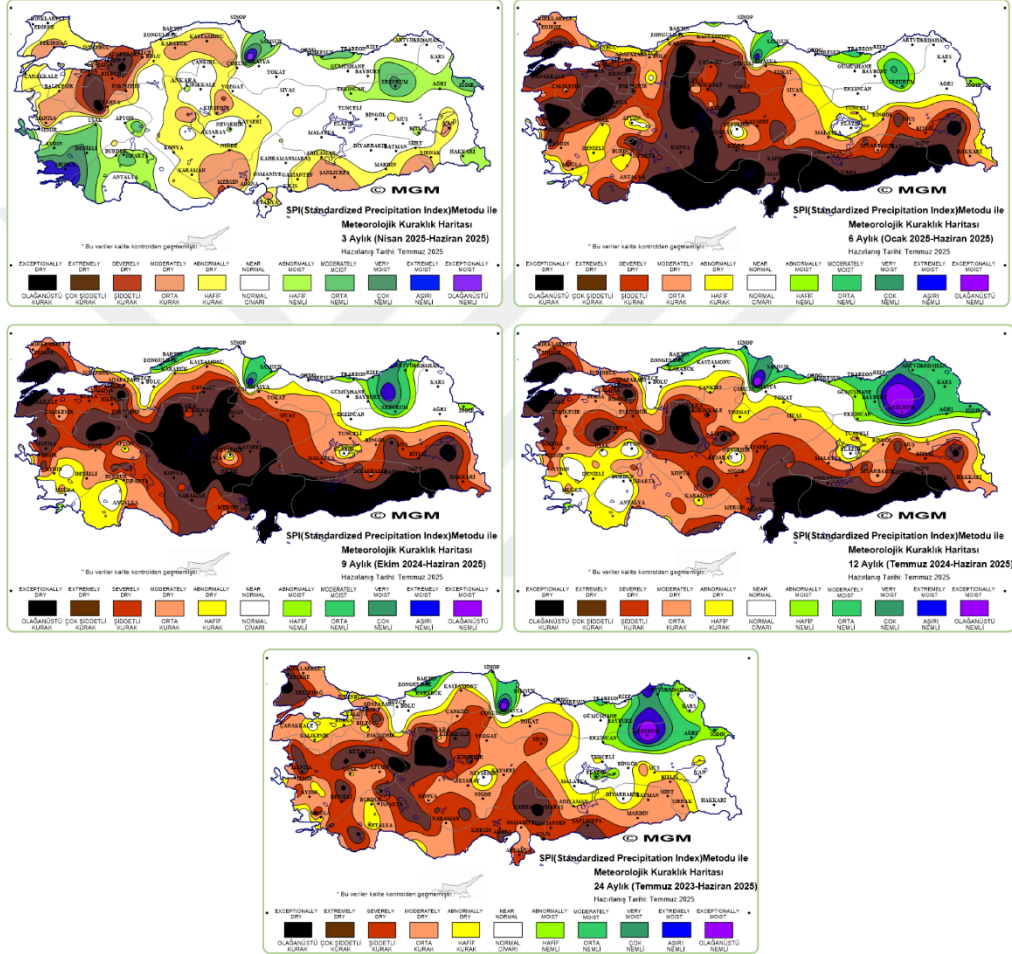
³² <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/sicaklik-i-85727>, Sıcaklık (Erişim tarihi: 02.05.2021).

³³ <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Ulusal%20Kurakl%C4%B1k%20Y%C3%B6netimi%20Strateji%20Belgesi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1/Ulusal%20Kurakl%C4%B1k%20Y%C3%B6netimi%20Strateji%20Belgesi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1.pdf> (Erişim tarihi: 15.05.2021).

Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün (MGM) meteorolojik kuraklık haritaları (3, 6, 9, 12, 24 aylık zaman dilimleri) incelendiğinde ise kuraklığın şiddetini gün geçtikçe artırdığı ve “olağanüstü kurak”, “çok şiddetli kurak”, “şiddetli kurak”, orta kurak” alanların genişlediği gözlemlenmektedir.³⁴

Görsel 3.2

MGM Temmuz 2023- Haziran 2025 Dönemi Meteorolojik Kuraklık Haritası

Karşı karşıya kalınan ve gün geçtikçe etkileri daha da fazla hissedilmeye başlanan iklim değişikliği konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde İklim Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Dünyayı tehdit eden iklim değişikliğinin ortaya çıkarabileceği etkileri minimuma indirmek, kuraklık ile mücadele etmek ve su kaynaklarının verimli kullanılması gibi konuların masaya yatırılması amacı ile 23 Mart 2021 tarihi itibarıyla 3 aylık bir görev süresi ile çalışmalarına başlayan meclis araştırma komisyonu faaliyetlerini

³⁴ <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/kuraklik-analizi.aspx> (Erişim tarihi: 15.07.2025).

sürdürmüştür.³⁵ Komisyonunda sunulan “Türkiye’de Kuraklık Riski” başlıklı raporda Türkiye’nin 100 yılda 10 kat daha fazla kuraklık riskli ile karşı karşıya kalacağı ve kuraklığın şiddetlenerek artacağı belirtilmiştir. Bununla beraber yine aynı raporda, 2100 yılına kadar sel ve fırtına felaketinden 776 bin insanın etkileneceği; tüm bunların maliyetinin ise 16,5 milyar Euro olacağı bildirilmiştir.³⁶

İklim değişikliğinin tarım ürünlerine birtakım etkileri bulunmaktadır. İklim değişikliğinden dünyanın bazı bölgelerindeki tarım ürünleri olumsuz yönde etkilemese de zarar gören tarım ürünlerinin sayısının ve çeşidinin daha fazla olduğu bilinmektedir. Örneğin Avrupa’nın kuzey ülkelerinde tahıl üretiminde önemli bir artış yaşanırken, Avrupa’nın güney kesimlerinde özellikle buğday veriminde gelişen teknolojilere rağmen önemli bir artış olmamış ve düşüş yaşandığı gözlenmiştir (Kurnaz, 2019, s. 120).

3.10. İklim Değişikliği ile Mücadele Etme Yöntemleri

Karbon Salınımını Azaltma: Hava kirliliğinin önlemek amacıyla ülkeler bir dizi çalışmalar yürütmektedir. Örneğin, İngiltere nitrojen dioksit ve karbon salınımlarını azaltmak amacıyla 2040 yılına kadar benzin ve dizelle çalışan araçların satışını yasaklama kararı almıştır. İsveç’te, içten yanmalı motorla çalışan otomobil (Volvo) üretimine 2019 yılında son vermeyi planladığını açıklamıştır.³⁷ İzlanda ve Avustralya’da karbondioksit salınımını azaltmak için birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Araştırmacılar, enerji tüketiminde karbondioksiti sıkıştırıp katı hale dönüştürmek için çalışmalarını sürdürmektedir (Mules, 2019).

Sıfır Atık ya da Atıksız Yaşam: Atık, bir faaliyet sonucunda ortaya çıkan, çevreye bırakılan veya atılan her türlü maddeye denmektedir.³⁸ Atıklar katı atıkları, sıvı atıkları, gaz atıkları ve ambalaj atıkları olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Atıkların sınıflandırılması üretim, tüketim, kimyasal ve fiziksel özelliklerine göre ve birçok faktöre bağlı olarak yapılmaktadır (Read, 1999). Birleşmiş Milletler Çevre Programı katı atığın tanımını yapmıştır. UNEP katı atığı “Sahibinin istemediği, ihtiyacı olmadığı, kullanmadığı,

³⁵ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/ARASTIRMA_ONERGESI_SD.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=1417 (Erişim tarihi: 02.05.2021).

³⁶ <https://yesilgazete.org/tbmm-ye-rapor-kuraklik-en-sinsi-afet-acilen-onlem-alinmali/> (25.05.2021).

³⁷ <https://www.dw.com/tr/ingilterede-dizel-ve-benzinli-ara%C3%A7lara-yasak-geliyor/a-3983571>, İngiltere’de dizel ve benzinli araçlara yasak geliyor, (Erişim tarihi: 28.12.2020).

³⁸ [http-12: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf](http://12:https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf) Çevre Kanunu (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

arıtılması ve uzaklaştırılması gerekli maddeler” şeklinde tanımlamıştır (Öztürk, 2010). Meydana geldikleri yere göre sınıflandırılan katı atıklar evsel, endüstriyel, tehlikeli, özel, tıbbi, tarımsal ve bahçe, inşaat ve moloz atıkları olmak üzere yediye ayrılmaktadır (Gündüzalp ve Güven, 2006, s. 2).

Çevre Kanunu'nun 8. Maddesinde;

“Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır. Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililer kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hallerde kirlenen, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler”

ifadesi yer almaktadır.³⁹

Önemli bir çevre sorunu olan atıklar, çevre ve insanla doğrudan ya da dolaylı etkileşim içerisindedir. Bu nedenle çevrenin korunmasına yönelik olarak birtakım düzenlemeler yapılmaktadır. Türkiye’de yapılan bir düzenleme bu konuya örnek teşkil etmektedir. Ticaret Bakanlığı tarafından Resmi Gazete’de yayımlanan “Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Atıkların İthalat Denetimi Tebliği” ile geri dönüşüm tesislerine yeni kriterler getirilmiştir. İlgili maddede, plastik atık ithalatında en büyük paya sahip olan ve günlük hayatta sıklıkla kullanılan 'etilen polimerinden olanlar' şeklinde plastik ambalaj türü atıkların ithal edilmeyeceği yayınlanmıştır.⁴⁰

Bu konuyla ilgili Greenpeace Akdeniz Türkiye tarafından ‘Türkiye Plastik Çöplüğü Olmasın’ projesi yürütülmüştür. Plastik atık ithalatının son 16 yılda 196 kat arttığını belirten Greenpeace Akdeniz Türkiye tarafından kararın ardından yapılan açıklamada;

“18 Mayıs 2021’de yayınlanan tebliğ ile polietilen atık ithalatı yasaklandı! Bu çok önemli bir haber çünkü Türkiye’nin 2020’de Avrupa’dan ithal ettiği plastik atıkların yüzde 70’i polietilen içeriyor. 185.000 kişinin imzası karşılık buldu. Mücadelemizde artık önümüz daha açık. Biliyoruz, kazanan doğamız olacak!”

ifadelerine yer verilmiştir. Atıklar konusunda uzun zamandır hem internet sitesinde hem de sosyal medya hesaplarından içerikler üreten ve takipçilerini bilgilendiren Greenpeace Akdeniz Türkiye, “İstersek Birlikte Kazanırız” şeklinde ifadelere yer vererek, yürütülen

³⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> Çevre Kanunu (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

⁴⁰ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/05/20210518.pdf> (Erişim tarihi: 22.05.2021).

diğer kampanyalarda da “harekete geç”ilmesini istemiştir.⁴¹ Greenpeace Hollanda’nın bir akaryakıt şirketine açtığı dava ise “Son Dakika: Shell’e karşı iklim davasını kazandık” şeklinde sosyal medya platformlarından hızlı bir şekilde duyurulmuştur. Shell’e karşı açılan davada mahkeme, Shell’in iklime zarar vermekte sorumlu olduğuna karar vermiştir. Kararla, ilk kez çok uluslu bir şirketin karbon emisyonlarının azaltılmasına hükmedilmiştir. Shell’in 2030 yılına kadar karbon emisyonlarını yüzde 45 oranında azaltması gerekmektedir.⁴²

Sıfır atık konusunda yeni bir karar da BM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan’ın himayesinde yürütülen "Sıfır Atık Projesi", sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği bakımından oldukça önem arz eden bir projedir. Türkiye’nin iklim değişikliği ile mücadelesi ve sürdürülebilir kalkınma planlarını kapsayan sıfır atık kararı kabul edilmiş ve 2022 yılında 30 Mart Uluslararası Sıfır Atık Günü ilan edilmiştir.⁴³ Türkiye’nin ilk İklim Kanunu, 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda 2 Temmuz 2025 tarihinde TBMM’de kabul edilmiştir. Kanun, sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğine uyum, emisyon ticaret sistemi (ETS), adil geçiş, iklim adaleti ve karbon piyasası gibi birçok yeni düzenlemeyi içermektedir. Tüm eğitim düzeylerinde müfredat ve öğretim programlarının güncellenmesi ve yeşil iş gücünün yetiştirilmesi için gerekli çalışmalar yürütülecektir. Bu kapsamda, kamuoyu farkındalığının artırılması ve toplumun iklim değişikliğinin etkileri konusunda duyarlı hale getirilmesi için eğitim ve bilinçlendirme programları yürütülmesi de düzenlemenin içerisinde yer almaktadır.

3.11. İklim Değişikliğine İlişkin Uluslararası Anlaşmalar

Günümüzde iklim değişikliği nedeniyle yaşanan çevre sorunları küresel ölçekte hayatı olumsuz etkilerken devletleri de birtakım önlemler almaya zorlamıştır. Bu kapsamda çevre sorunları ve iklim değişikliğiyle ilgili küresel boyutta yapılan çalışmaların 20. yüzyılın sonlarına doğru artmaya başladığı ve ülkelerin anlaşmalar çerçevesinde ortak çevre politikaları belirlemeye çalıştığı ifade edilebilmektedir.

⁴¹ <https://www.greenpeace.org/turkey/harekete-gec/turkiye-plastik-coplugu-olmasin/> (Erişim tarihi: 22.05.2021).

⁴² https://www.instagram.com/p/CPXr6bNgy4u/?utm_medium=copy_link (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

⁴³ Türkiye’nin sunucusu olduğu "sıfır atık" kararı BM’de kabul edildi, https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-turkiyenin-sifir-atik-karari-bmde-kabul-edildi,oF-IK1_Ho0yCiDCKVpOKXw (Erişim tarihi: 17.12.2022).

Küresel ısınmayla ilgili ilk uluslararası teşebbüs 1972 yılında İsveç'in başkenti Stockholm'de Birleşmiş Milletler himayesinde "İnsan ve Çevre Konferansı" (Stokholm Konferansı) düzenlenmiştir. Stokholm Konferansı, çevreyle ilgili görüşmelerin yapıldığı ilk konferans olması sebebi ile önem taşımaktadır. Türkiye dahil olmak üzere bu konferansa 113 ülke katılım göstermiştir. BM Çevre Programı (UN Environment Programme UNEP) ise konferans ile aynı yıl, 1972 yılında kurulmuştur (Kıvılcım, 2013, s. 35). Stokholm Konferansı'ndan yedi yıl sonra ikinci konferans, 12-13 Şubat 1979 tarihinde Dünya Meteoroloji Örgütü tarafından Cenevre'de gerçekleştirilmiştir. İklim konulu bu konferansı ise 1985 yılında Villach ve 1987 yılı Toronto Konferansları izlemiştir. Birleşmiş Milletlerin örgütlerinden Dünya Meteoroloji Örgütü ve BM Çevre Programı tarafından insan faaliyetlerinin neden olduğu küresel ısınmayı araştırmak ve risklerini değerlendirmek için 1988 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kurulmuştur (Yücel ve Kurnaz, 2021, s. 23). 1990 yılında ise iklim ve küresel ısınma konulu ikinci geniş katılımlı konferans Cenevre'de yapılmıştır (Koçer ve Eminoglu, 2012, s. 72). 1990 yılında Cenevre'de gerçekleştirilmiş olan bu konferansın önemi ise ilk defa iklim değişikliği ve küresel ısınma ile mücadele ile ilgili önemli kararların alınmış olmasıdır (Köse, 2018, s. 60).

Kurnaz'a (2021, s. 30) göre, 1992 yılında Rio'da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma (Gelişme) Zirvesi ya da diğer adıyla Rio Dünya Zirvesi iklim ve çevre politikalarının gelişimi açısından ilk adım olarak değerlendirilmektedir. 1997 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu tarafından Selanik'te düzenlenen, Sürdürülebilirlik İçin Eğitim ve Toplum Bilinci başlıklı Uluslararası Çevre Toplum Konferansında ise hâlihazırdaki durum ortaya konulmuş fakat eyleme geçilmemiş ve uluslararası boyutta herhangi önemli bir adım atılmamıştır. Küresel ısınma ve iklim değişikliğini önlemek amacıyla 1997'de imzalanan, ancak 2005'te yürürlüğe girebilen Kyoto Protokolü bu konuda uluslararası alanda atılabilmiş en somut adımlardan biri olarak ifade edilmektedir (Tufan ve Özkoçak, 2012, s. 95-96). 2015 yılında Paris'te gerçekleştirilen 21.Taraflar Konferansı'nda (COP21), Kyoto Protokolü'nün sona ermesiyle birlikte 2020 yılında geçerli olacak Paris Anlaşması kabul edilmiştir. Anlaşma, 5 Ekim 2016 itibarıyla küresel sera gazı emisyonlarının yüzde 55'ini oluşturan en az 55 tarafın anlaşmayı onaylaması koşulunun karşılanması sonucunda, 4 Kasım 2016 itibarıyla

yürürlüğe girmiştir.⁴⁴ Küresel sıcaklık artışının bu yüzyılın sonunda 1,5 dereceyle sınırlandırılmasını hedefleyen Paris Anlaşması 09.11.2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴⁵

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi küresel ısınmaya yönelik hükümetlerarası imzalanan ilk çevre sözleşmesidir. Sözleşme, insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkisini önlemek ve belli bir seviyede durdurmak amacıyla 1992 yılında kabul edilmiştir. 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren sözleşmeye 189 ülke ile Avrupa Birliği taraf olurken, Türkiye ise 24 Mayıs 2004 tarihinde Sözleşmeye resmen taraf olmuştur (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004, s.22). Küresel ısınmanın sanayileşme öncesi seviyelere kıyasla en fazla 1,5 ila 2 derece arasında bir artışla sınırlandırılmasının hedeflendiği Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 27. Taraflar Konferansı (COP27), 6-18 Kasım 2022 tarihleri arasında Mısır'da gerçekleştirilmiştir. Bunun için sera gazı emisyonlarının 2050 yılına kadar sıfıra indirilmesi gerekmektedir. Bu da fosil enerji kaynaklarının büyük ölçüde kullanımının bırakılmasına bağlıdır.⁴⁶

⁴⁴ Paris Anlaşması, <http://iklim.csb.gov.tr/paris-anlasmasi-i-98587> (Erişim tarihi: 25.05.2021).

⁴⁵ Paris Anlaşması Türkiye'de yürürlüğe giriyor, <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/paris-anlasmasi-turkiyede-yururluge-giriyor/2415695>, (Erişim Tarihi: 12.12.2022).

⁴⁶ COP27-bilmen gereken her şey, <https://www.deutschland.de/tr/topic/cevre/misirda-cop27-dunya-iklim-degisikligi-konferansi-hakkinda-tum-onemli-olgular>, (Erişim tarihi: 12.12.2022).

Şekil 2.4

Dünya’da ve Türkiye’de İklim Değişikliğine İlişkin Yürütülen Çalışmaların Çizelgesi

3.12. Literatürdeki İlgili Çalışmaların Değerlendirilmesi

Alanda iklim değişikliği ve çevreyle ilgili yürütülen bazı çalışmalara yer verilecektir. YÖK’ün tez arşivi incelendiğinde, farklı alanlarda iklim değişikliğine yönelik yürütülen araştırmalardan konuya en yakın çalışmalara ait literatür bilgileri aşağıda yıllar itibarıyla sıralanmıştır.

İletişim alanında hazırlanan “İklim Adaleti Mücadelesinde Alternatif Medyanın Rolü: Açık Radyo Örneği” başlıklı çalışmada Gündoğdu (2021) alternatif medyanın iklim adaleti mücadelesinde ne tip roller üstlendiğini veya üstlenebileceğini Açık Radyo çalışanları ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılarak ortaya çıkarmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Açık Radyo ile iklim değişikliği konusunda bir fikri veya görüşü olan bilim insanlarının, akademisyenlerin, aktivistlerinin takipçileriyle buluştuğu ortaya çıkmıştır. İklimle dair haberlerin ön plana çıkarılarak sansasyona yer verilmeden çerçevelenmesinin de iklim adaletinin kitlelere doğru bir şekilde aktarılması adına önemli olduğu ifade edilmiştir.

“Üniversite Öğrencilerinin Küresel İklim Değişikliğine Yönelik Görüşleri: Risk ve Tutumun Aracılık Rolü” başlıklı çalışmada Gökçe Güleç, (2019) üniversite öğrencilerinin küresel iklim değişikliği ve küresel ısınma (KİKI) hakkındaki bilgilerini araştırmıştır. Çalışmada öğrencilerin çevre ile ilgili bilgilerinin çevreye yönelik davranışlarını nasıl etkilemiş olduğu ise yapısal eşitlik modeli (YEM) ile araştırılmıştır. Çalışmada küresel ısınmaya yönelik farkındalıklar ve davranışlar incelenmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İstatistik ve Ziraat Mühendisliği Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Çeşitli uyum ölçütlerine dayanarak test edilen modelin iyi bir uyuma sahip olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda ise risk, tutum ve farkındalık değişkenleri aracı değişkenler olarak kabul edilmiştir.

“Üniversite Öğrencilerinin Küresel Isınma ve İklim Değişikliği Üzerine Bilgi Düzeyi ve Algıları” başlıklı çalışmada Gülsoy (2018) farklı fakültelerin son sınıfında öğrenim gören 579 öğrenciye anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin konu hakkındaki bilgi düzeylerinde eksiklik ve algılarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin küresel ısınma ve iklim değişikliği konularında var olan algı ve farkındalık farklılıklarının almış oldukları eğitimlere, aile yapılarına, medeni durumlarına, gelirlerine ve yaşamış oldukları yerlere göre anlamlı farklılıklar barındırdığı ortaya çıkmıştır.

Çevre iletişimi, çevre ve basın/medya, çevre gazeteciliği ve çevre haberciliği alanlarında (gazetecilik, radyo, televizyon ve sinema, halkla ilişkiler ve tanıtım ve iletişim tasarımı ana bilim dallarında) hazırlanan 15 çalışma tespit edilmiştir. Bu tezlerin on tanesi yüksek lisans tezi, beş tanesi ise doktora tezidir. Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra çevre

konusunda yapılan çalışmaların artış gösterdiği görülmektedir. Bu çalışmaların bazılarının konuları, yöntemleri ve sonuçları kısaca şu şekildedir:

“Yüksek Tirajlı Gazetelerde Çevre Haberciliği” başlıklı çalışmada Tunalı, (2009) 8 gazetenin 3 aylık haberlerini içerik analizi yöntemiyle incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, çevre haberlerinin gazetelerin en çok ilgi çeken sayfaları dışında olduğu ve Türkiye’deki çevre sorunlarının haberlerde daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir.

“Türkiye’de Çevre ile İlgili Sivil Toplum Kuruluşlarının Halkla İlişkiler Çalışmalarının Çevre Sorunları Üzerindeki Etkisi” başlıklı çalışmada Çelebi, (2010) İstanbul’da faaliyet gösteren 29 sivil toplum kuruluşuyla anket çalışması gerçekleştirmiştir. 5 çalışanla da görüşme yapılan çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre, çevreci STK’ların halkla ilişkiler yöntemlerinin de kitle iletişim araçlarını yüksek performansta kullandığı ortaya çıkmıştır. Ancak kitle iletişim araçları dışında kalan çalışmalar da ise özellikle dar bir hedef kitlenin hedeflendiği ve bu hedef kitleye yapılan halkla ilişkilerin yetersiz olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra medya aracılığı ile yapılan çalışmaların nicelik olarak yetersiz oluşu da dikkat çekicidir.

“Çevre İletişimi: Çevre Haberlerinin Yapısal Analizi ve Okuyucu Farkındalığı” başlıklı çalışmada Özmen, (2011) Türkiye’de çevre ile ilgili yapılan haberciliğin ve gazeteciliğin bir profilini ortaya koymak, okuyucuların çevre ile ilgili haberleri nasıl değerlendirdiğini açıklama üzere karma araştırma yöntemi kullanarak bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda ise katılımcıların çevre haberlerini özgür ve baskısız bir ortamda yapamadıkları, üzerlerinde baskı hissettikleri ortaya çıkmıştır. Çevre mühendislerinden oluşan katılımcılar ise çevre haberlerinin çevre sorunlarının sorumluları ve sorunların çözümü hakkında bilgi vermediği konusunda hemfikir olmuştur. Son olarak çalışmanın sonucunda çevre ile ilgili haberlerde eleştiri boyutunda olanların genellikle doğrudan gözlemlenebilen (orman yangını gibi); uyarı niteliği boyutunda olan haberlerin ise uzun zaman diliminde gerçekleşen (küresel ısınma gibi) çevre sorunları ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir

Çevre gazeteciliğiyle ilgili Dağlı (2012) tarafından çalışılan *“Türk Basınında Uzmanlaşma ve Çevre Gazeteciliği”* başlıklı doktora tezinde gazetecilerle yapılan görüşmeler sonucunda, Türkiye’de uzman çevre gazeteciliğinin ulusal basında kurumsal bir yapılanmasının olmadığı saptanmıştır.

“*Dünyada ve Türkiye’de Çevre İletişimi ve Çevre Haberciliği Eğitimi*” başlıklı çalışmasında Demirel, (2014) çevre haberciliği eğitiminin lisans eğitimi kapsamında Ege Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümlerinde verildiği ve lisansüstü kapsamda alana ilişkin eğitim programlarına rastlanılmadığını belirtmiştir. Çevre haberciliği dersini alan öğrencilerle yapılan anket çalışması sonucundaysa öğrencilerin hem bölgesel hem de küresel görülen çevre sorunlarının farkında olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmada, çevre haberciliği dersinin öğrencilere çevreye ilişkin konularda temel bilgileri kazandırdığı ve duyarlılık oluşmasına katkı sağladığı ifade edilmiştir.

Akman Yüceil (2018) tarafından çalışılan “*Türkiye’de Ulusal Basında Çevre Haberciliği Üzerine Eleştirel Bir İnceleme*” başlıklı yüksek lisans tezinde, ulusal basından altı medya kuruluşu seçilerek içerikleri incelenmiştir. Cerattepe Madeni, Akkuyu Nükleer Santrali ve 3. Havalimanı konularında medya içeriklerine nitelik analizi, içerik analizi ve söylem analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda yapılan haberlerin daha çok politik ve ideolojik düşünceler çerçevesinde oluşturulduğu görülmüştür. Bununla beraber ulusa basının haberciliğin temel nitelikleri konusunda zayıf; çevre haberciliği konusunda ise oldukça zayıf niteliklere sahip olduğu görülmüştür.

“*Yeni Medyada Yurttaş Gazeteciliğinin Yeniden Üretimi: Çevre Gazeteciliği Bağlamında: Yeşil Gazete Örneği*” başlıklı çalışmasında İnanoğlu, (2018) Yeşil gazete haber sitesini ve haber üretim süreçlerini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, haber sitesinde en fazla ekoloji haberlerine yer verilmiş, çevre ve enerji konularında üretilen haberler daha fazla yer almıştır. Çevre haberlerinin kaynağının ise yurttaşlar olduğu ve böylece hem haberin ilercisi hem de kaynağı konumunda yurttaşların yer aldığı tespit edilmiştir. Haberlerin büyük bir kısmının dilinin eleştirel ve haberin söyleminin eyleme geçme, uyarı nitelikli haber, bilgilendirme, bilinç oluşturma, sorun tespiti oluşturduğu saptanmıştır.

“*Çevre Hareketi Bağlamında Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Medya Platformlarında İletişim Süreci: Greenpeace ve WWF Örneği*” başlıklı doktora tezinde Dondurucu (2019), uluslararası sivil toplum örgütleri Greenpeace ve WWF’nin, Türkiye, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde kurmuş oldukları iletişim çalışmalarını toplumsal tepki refleksi oluşturma yaklaşımı çerçevesinde, Ağ Toplumu kuramını temel alarak incelemiştir. Greenpeace ve WWF’nin Facebook ve Twitter sayfalarının 6 ay boyunca

incelendiği araştırmada nitel ve nicel içerik analizi yöntemi kullanmıştır. Ortaya çıkan sonuçta ise, çalışmada incelenen ST'lerin sosyal medya platformlarında etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda iletişim faaliyetleri boyutunda bakıldığında ise sosyal medya platformlarında tepki oluşturma girişimlerinin ülke ve platform özelinde değişiklikler gösterdiği görülmüştür.

“Türkiye’de Yeşil Düşünce, Yeşil Siyaset ve evre İletişimi: Greenpeace ve Yeşil Parti rnekleri” başlıklı doktora tezinde etin (2020) Greenpeace Akdeniz rgt ve Türkiye’deki Yeşil Parti’nin yayınları, raporları, çalışmaları yanında her iki örgütün medya dolayımıyla ürettikleri kampanya ve içerikleri evre iletişimi bağlamında nitel içerik analizi yöntemiyle incelemiştir. Araştırma sonucunda Türkiye’de, kömürlü termik santraller, nükleer enerji, endüstriyel tarım ve hayvancılık ile hidroelektrik santrallere yönelik tartışma başlıklarının daha ne çıktığı saptanmıştır. Yapılan literatür taraması ışığında; iletişim alanında yürütülen çalışmaların genellikle geleneksel medya ve haber çerçevesinde temellendirildiği gözlenmiştir.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Deseni

Günümüzde dünyanın bazı bölgelerinde mevsim normallerinin üzerinde seyreden sıcaklık su alanlarının çekilmesine ve kuraklığa neden olurken, bazı bölgelerinde yaşanan kısa süreli ani yağışlar sel ve taşkın riskini artırmaktadır. Somut göstergeleri artarak yaygınlaşan küresel iklim değişikliğinin canlılar üzerindeki etkileri ise her geçen gün daha fazla hissedilmektedir. Gündelik hayatı bireyi ve içinde yaşadığı toplumu doğrudan etkileyen ve yeni sorun alanları oluşturan iklim değişikliği psikolojik, sosyal, ekonomik, politik, kültürel birçok alanda varlık göstermektedir. İklim değişikliği konusunda çevreci hareket aktörleri kurumsal ya da kişisel sosyal medya hesapları aracılığıyla bireyleri bilgilendirerek farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır. Sosyal medya platformlarının kullanıcılara sağladığı özelliklerin detaylandırılması ve disiplinler arası bir konu olan iklim değişikliğinin anlaşılabilir bir şekilde aktarılabilmesi aynı zamanda platformlarda içerik üreten çevreci hareket aktörlerin dijital aktivizm eylemlerini belirlemek amacıyla araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. *Nitel araştırma -qualitative research-*; kelimeler ya da gözlemler gibi ölçülmesi zor olan nitelikler üzerine odaklanan ve niteliklerin yorumlanmasına ve çözümlenmesine dayanan bir araştırma türüdür (Glesne, 2015, s. 385). Nitel araştırma deseninde gözlem, görüşme, mülakat gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılmaktadır. Bu araştırma deseninde olaylar doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Nitel araştırmalar, incelenen konunun süreçleri üzerinde yoğunlaşır. Bir olgu nasıl oluştu? Nelerin önce, nelerin daha sonra geldiği aşama aşama incelenerek aralarındaki ilişki belirlenmeye çalışılır (İslamoğlu, 2011, s. 188). Nicel araştırma desenlerine kıyasla çok daha esnek bir yapıda olan nitel araştırma desenleri, araştırma sırasında araştırmacıya oldukça geniş alanlar tanımaktadır. Araştırma sürecinde araştırmacı uygun görürse desen değiştirebilir, yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 52). Nitel araştırmaların bir özelliği de keşfedici olmalarıdır. Keşfedici özelliğe sahip araştırmalar, üzerinde az çalışılmış konuları aydınlatmada oldukça kullanışlı ve yararlıdır (Neuman, 2012: 228).

Creswell & Plano Clark'e (2015, s. 45-47) göre, tipik olarak nitel yaklaşımlarla ilişkilendirilen *yapılandırmacılık* farklı bir dünya görüşü ile çalışmaktadır. Katılımcılar ve onların izlenimleri yoluyla bir fenomeni veya anlamını anlama bu dünya görüşünü

oluşturur. Katılımcıların kendi anlayışlarını aktardıklarında kendi kişisel geçmişleri ve diğer kimselerle olan sosyal etkileşimleri ile şekillenen anlamları kullanırlar. Bu tür soruşturmalarda, araştırma kişisel bakış açılarından genel kalıplara ve en sonunda genel anlamalara “tabandan tavana” şekillendirilmektedir. Yapılandırmacı yaklaşımlarda araştırmacı, genel temalar oluşturma ve bu temaları birbirine bağlayan bir kuram geliştirmek için katılımcıların izlenimlerini kullanır ve daha çok “aşağıdan” yukarıya doğru çalışır.

Nitel araştırmada desenlerin genellikle üç türde veri toplanmaktadır. Bu türlerden ilki çevreyle ilgili verilerdir. Buradaki amaç araştırmanın yapılmış olduğu çevrede var olan demografik özelliklerin, kültürün, psiko-sosyal durumun analizinin yapılmasıdır. İkinci tür ise süreçle ilgili verilerdir. Süreçle ilgili verilerde araştırma süreci boyunca yaşananlar ve bu yaşananların katılımcıları nasıl ve ne derece etkilediği araştırılmaktadır. Son olarak algılara ilişkin verilerin toplanması ise katılımcıların araştırma süreci ile ilgili neler düşündüğü ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 40).

Nitel araştırma desenleri arasında olgubilim, kültür analizi, kuram oluşturma, durum çalışması ve eylem araştırması girmektedir. Çalışmanın nitel araştırma desenini oluşturan olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni, hakkında derinlemesine ve ayrıntılı bilgiye sahip olunmayan olguların araştırılmasında tercih edilmektedir. Gündelik yaşamda algılar, yönelimler, tecrübeler, kavramlar, durumlar olarak ortaya çıkan olgular her zaman tam olarak anlaşılamamaktadır. Tamamen yabancı olmayan ancak tam anlamı ile de kavranılamayan olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar olgubilim desenini kullanmakta ve istediği başarıya ulaşabilmektedir. Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 72). Görüşme, bir yönüyle yüz yüze anket yöntemi ile bilgi toplamaya benzer ancak uygulandığı oldukça farklıdır. Ankete göre, görüşmecinin rolü çok daha anlamlıdır. Örneğin, bir anketör, ankette yer alan soruları sorup verilen cevapları yazmakla yetinebilir. Nitel araştırmalarda ise, alınan bir cevaba bağlı olarak yeni sorularla daha derinlemesine bilgi edinilir (İslamoğlu, 2011, s. 190). Nitel araştırma tekniklerinden biri olan görüşme tekniği yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile yapılmaktadır. Burada varılmak istenen amaç ise görüşme yapılan katılımcıların görüşlerini açık bir şekilde ortaya koymaktır. Bu amaçla da katılımcılar ile görüşmelerde yüzeysellik yerine daha derinsel analiz yapılması esastır (Kuş, 2007, s. 87). Bu araştırmanın birinci aşaması nitel araştırma desenlerinden görüşme

tekniki ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniğinin aşamaları farklılık göstermekle birlikte araştırmanın kurgu aşamasından raporlama sürecine kadar geniş çapta da ele alınmaktadır. Kvale (1996) tarafından tanımlanan görüşme tekniğinin yedi aşaması, temalaştırma, tasarım, görüşme, transkripsiyon, analiz, teyit ve raporlama şeklinde sınıflandırılmaktadır (Kvale 1996'den aktaran Dömbekci ve Erişen, 2022, s. 147). Bu çalışmada bu 7 sınıflandırma temel alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünü tespit etmeye dair bulgular ortaya çıkarılmıştır.

4.2. Araştırma Grubu

Çalışmanın araştırma grubunun evrenini çevreci hareket aktörleri örneklemini de evreni temsil eden ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, gençlik iklim hareketleri, yerel direniş hareketleri ve farklı meslek grupları oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda ağırlıklı olarak çalışmaya katkı sağlayacak kişilerle çalışmak için amaçlı örnekleme yöntemi seçilmektedir (Sözbilir, 2021). Nitel araştırma deseninde birçok farklı örnekleme yöntemi kullanılmaktadır. Kullanılan rnekleme yöntemleri arasında amaçlı, rastgele, gönüllü ve evren rneklemleridir. Bu araştırmada da kullanılan amaçlı örnekleme yönteminde katılımcılar araştırmacı tarafından belli başlı özelliklere göre seçilmektedir. Araştırmacı alışma konusuna hizmet etmiş olan veya bu konu hakkında bilgisi olduğuna inandığı kişileri katılımcı olarak seçmektedir (Başkale, 2016, s. 26). Bu çalışmada, iklim krizi konusunda çalışmalar yürüterek sosyal medya platformlarında içerik üreten ve dijital aktivizm faaliyetlerinde bulunan çevreci hareket aktörleri temel problem çerçevesince amaçlı örnekleme olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, görüşme yapılan aktörler şu şekilde kategorileştirilmiştir:

- Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Aktörleri
- Gençlik İklım Hareketi Aktörleri
- Yerel Direniş Hareketi Aktörleri
- Farklı Meslek Gruplarından Hareket Aktörleri

Belirtilen evreci hareket aktörleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniği ile çevreci hareket aktörlerinin cevapları doğrultusunda, dijital aktivizm faaliyetleri belirlenmiş ve iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolleri değerlendirilmiştir.

4.3. Veri Toplama Süreci

Nitel araştırmalarda yarı yapılandırılmış mülakat en yaygın veri toplama biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de sivil toplum üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu ise nitel veri analizine dayanmakta ve vaka çalışmaları genellikle mülakat yöntemini kullanmaktadır (Boşnak, 2022, s. 241). Nitel görüşme (qualitative interview), görüşülen kişiye, bir konu hakkında, nitelikle ilgili ayrıntılı sorular sorarak, konu ile ilgili ayrıntılı bilgi almaktır. Bu tip görüşme türüne “derinlemesine görüşme/mülakat” (depth interview) türü denilmektedir (Aziz, 2015, s. 86). Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen 30 açık uçlu sorudan oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile online gerçekleştirilen görüşmeler ile toplanmıştır. Görüşme formunda çalışmanın başlığı, amacı, araştırmanın ismi ve görevi belirtilmiş, görüşmenin kaydının gizli tutulacağı ve başka bir çalışmada kullanılmayacağına dair açıklamalarda bulunulmuştur. Görüşme formunda yer alan sorular alan uzmanları tarafından incelendikten sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada verilerin toplanabilmesi için gerekli olan etik kurul izin belgesi Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 24.06.2022 tarihinde ve 328397 Protokol No ile alınmıştır.

4.4. Verilerin Analiz Edilmesi

25 kişilik bir örneklem grubuyla online gerçekleştirilen görüşmeler katılımcıların izinleri alınarak kaydedilerek deşifre edilmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA programına aktarılarak veriler analiz edilmiştir. Veri analizinde en iyi yol, kayıt sırasında ya da sonrasında çözümleme yapılırken, belli başlıklar altında anahtar temaları belirlemektir. Kayıt sırasında alınan kısa notlar bile daha sonra yapılacak analizler için oldukça yararlıdır (Creswell, 1998). Bu doğrultuda, araştırmanın amacı, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliği farkındalığı oluşturmadaki rolünü belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmış ve elde edilen veriler, belirlenen 4 tema ve 23 alt temaya göre analiz edilmiştir. Belirlenen temalar ve alt temalar tabloda detaylandırılmıştır.

Tablo 4.1*Belirlenen Temalar ve Alt Temalar*

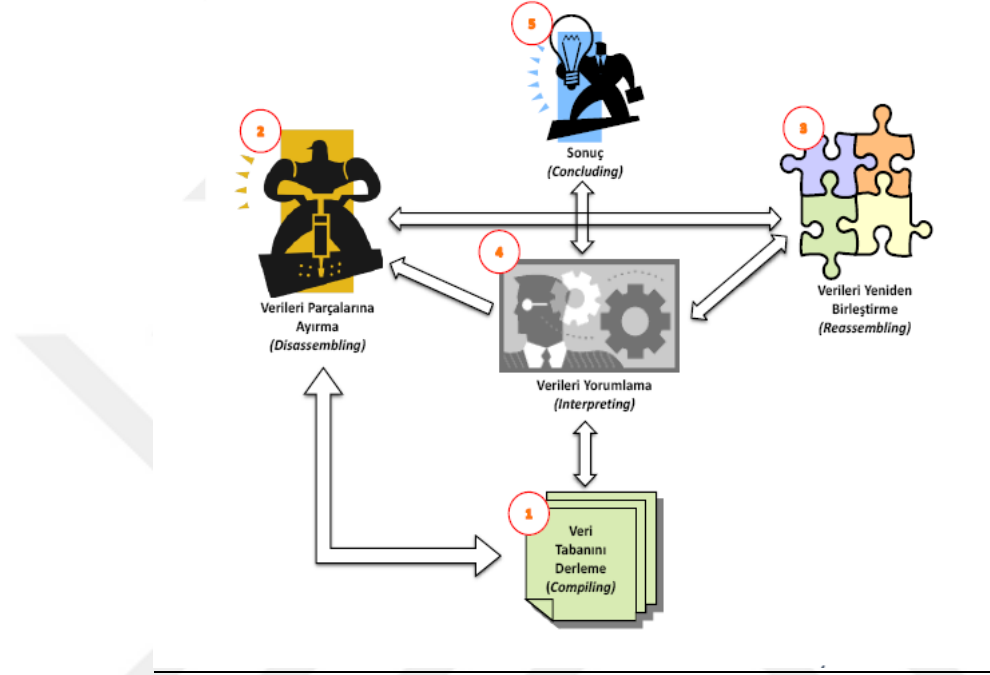
Temalar	Alt Temalar
Çevreci Hareket Aktörleri	Aktör Tanımı
	Amacı, Oluşum Nedeni ve Vizyonu
	Hareket Tanımı
	Harekete Katılım Nedeni ve Süreci
Sosyal Medya Kullanımı	Kullanılan Platformlar ve Nedenleri
	Kullanım Amaçları ve Kullanım Süresi
	İş birlikleri/ Reklam
Dijital Aktivizm	Faaliyetler
	Amaçlar
	Dijital Aktivizmin İşlevselliği ve Hedef Kitle
	Eylem Biçimleri ve Stratejiler
	Benzer ve Farklı Özellikleri
	Avantaj ve Dezavantajlar
	Örgütlenme Pratikleri
	Mücadele Yöntemleri
	Politika Üretim Süreçleri
Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin İklim Krizi Farkındalığı Oluşturmadaki Rolü	Topluluk Oluşturma
	Bilgilendirme/Eğitim
	Doğanın ve Çevrenin Korunması
	Kamuoyu Oluşturma
	Kolektif Bilinç Oluşturma
	Farkındalık Oluşturma
	Öneriler ve Öngörüler

Bu çalışmada, nitel veriler bilgisayar destekli analiz yazılım programı Maxqda20 aracılığıyla değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde, Yin'in (2011) ortaya koyduğu ve

Kurnaz (2016) tarafından Türkçeleştirilen nitel analiz döngüsü yöntemi temel alınarak veriler sistematik bir şekilde kodlanmış ve yorumlanmıştır.

Şekil 4.1

Nitel Analiz Döngüsü

Nitel analiz döngüsüne göre, araştırma verileri öncelikle katılımcılardan veya saha çalışmasından toplanır. Toplanan veriler belirli kodlama teknikleriyle ayrıştırılır ve sınıflandırılır. Daha sonra, parçalanmış veriler anlam bütünlüğü sağlanarak yeniden bir araya getirilir. Son aşamada, bütünleştirilmiş veriler yorumlanarak analiz tamamlanır ve araştırma sonuçları oluşturulur (Kurnaz, 2016).

Glesne (2012)'ye göre, nitel veri analizinin en kritik aşamalarından biri kodlama süreci olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada, belirlenen tema ve alt temalar kodlama yöntemiyle yapılandırılarak anlamlı hale getirilmiştir.

4.5. Geçerlik, Güvenirlik ve Etik Bağlam

Çalışmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması adına örneklem seçiminde çevreci hareket aktörlerinin çeşitliliğini yansıtacak nitelikte bireyler seçilmiştir. Nitel araştırmanın geçerliliğini sağlamada yaygın bir şekilde üçgenleme tekniği kullanılmaktadır. Üçgenleme iki ya da daha fazla veri toplama yönteminin (örneğin, görüşmeler ve gözlemler) ya da iki ya da daha fazla veri kaynağının (örneğin, farklı grup üyeleriyle bireysel görüşmeler) sonuçlarının karşılaştırılmasıdır. Bu şekilde yöntemlerden birinin

zayıf yönlerinin diğer yöntemin güçlü yönleriyle telafi edilebileceği varsayılmaktadır (Mays ve Pope, 2020). Nitel araştırmalarda gizliliği sağlamak adına birtakım stratejiler yürütülmektedir. Araştırmacı verileri kaydederken gizliliği amaçlayarak saha notlarının başkaları tarafından görülmesini engellemeli ve ses kayıtlarının dinlenmesine izin vermemelidir. Gizliliğin korunması verilerin depolanmasını da kapsamaktadır. Araştırmacı, bir katılımcıyla görüşürken diğer katılımcıları tanınır kılacak bilgi paylaşmamalı, gizliliğini korumalıdır. Araştırmacının bir tepkisi ile bile katılımcının gizliliğini ihlal edebileceği uyarısında bulunmaktadır (Hammersley & Traianou, 2017, s. 166-167). Çalışmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması önceliği doğrultusunda örneklem seçiminde geniş bir kategoriden oluşan bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiş, temaların belirlenmesi, soru formunun hazırlanması analiz ve yazım süreçlerinden yorumlama aşaması da dahil olmak üzere alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda araştırma yürütülmüştür. Çalışmada, nitel araştırmalarda etik bağlamla ilgili yürütülen eleştirilere yönelik olarak görüşmeler gönüllü katılımcılarla gerçekleştirilmiş ve ses kayıtlarının değiştirilmeden yazıya aktarılacağı taahhüt edilmiştir.

Nitel araştırmalarda veri güvenilirliğini sağlamak için inandırıcılık ilkesi önemli bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Başkale, 2016). Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre bu ilke, nitel çalışmaların nicel araştırmalardan ayrışmasını sağlamaktadır. Bu çalışmada, veri güvenilirliğinin sağlanması amacıyla inandırıcılık yaklaşımı benimsenmiştir.

Bu kapsamda, öncelikle görüşme formu bilimsel literatür ışığında oluşturulmuş ve alanında uzman kişilerin değerlendirmesine sunulmuştur. Uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda son hali verilen görüşme formu, veri toplama sürecinde kullanılmıştır. Katılımcılardan elde edilen yanıtlar titizlikle deşifre edilmiş, ardından doğruluğu sağlamak amacıyla katılımcılarla paylaşılmış ve onların onayı alınmıştır. Böylece verilerin güvenilirliği artırılmıştır.

Veri güvenilirliği sağlandıktan sonra geçerlilik sürecine geçilmiştir. Bu aşamada, verilerin kodlanması kodlayıcılar arası uzlaşılı yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. İki farklı uzman bağımsız olarak verileri kodlamış, ardından yapılan kodlamalar karşılaştırılarak uzlaşılıya varılmıştır. Sonuç olarak, veri analiz süreci tutarlılık ve doğruluk açısından tamamlanmıştır.

Şekil 4.2

Görüşme Gerçekleştirilen Hareket Aktörleri

Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Gençlik İklim Hareketleri
 Greenpeace Akdeniz Türkiye	 Fridays for Future Turkey (İklim İçin Türkiye)
 TEMA	 Youth for Climate Turkey (İklim İçin Gençlik)
 Doğa Derneği	 İDD Global (İklim Değişmeden Değiş)
 Sürdürülebilir Yaşam Derneği (SUYADER)	 TIHAP (Türkiye İnsan Hakları Platformu)
 Yuvam Dünya Derneği	 İklim Öncüleri
 Climate Justice Coalition (İklim Adaleti Koalisyonu İnisiyatifi)	 Cansuyumuz Projesi
 Let's Do It Türkiye	
 Temiz Atık Derneği	
Yerel Direniş Hareketleri	Farklı Meslek Grupları
 İkizköy Direniyor (Akbelen Ormanı Savunucuları)	 Gazeteci
 Kuzey Ormanları Savunması (KOS)	 Akademisyen
 Validebağ Gönüllüleri	 Bilim İnsanı
 Marmara Yaşasın	 Dijital İçerik Üreticisi

5. BULGULAR

Bu başlık altında katılımcılara ilişkin betimsel bulgular ve içerik analizi sonucu tema, alt tema ve kodlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

5.1. Demografik bulgular

Araştırmaya katılan 25 katılımcı, yer aldığı kategorinin baş harfi ile kodlanmıştır. Bu kapsamda, Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları “U” harfiyle, Gençlik İklim Hareketleri “G” harfiyle, Yerel Direniş Hareketleri “Y” harfiyle ve Farklı Meslek Grupları “F” harfiyle numaralandırılmıştır. Tabloda ayrıca katılımcılara yönelik cinsiyet ve meslek bilgileri de yer almaktadır. Katılımcılara ilişkin betimsel bulgular 5.1’de yer almaktadır.

Tablo 5.1*Katılımcılara İlişkin Betimsel Bulgular*

Katılımcı Sayısı	Katılımcı Kodu	Katılımcı Özellikleri	Cinsiyet
1	U1	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Kadın
2	U2	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Kadın
3	U3	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Erkek
4	U4	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Kadın
5	U5	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Erkek
6	U6	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Erkek
7	U7	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Erkek
8	U8	Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	Kadın
9	G1	Gençlik İklim Hareketleri	Kadın
10	G2	Gençlik İklim Hareketleri	Erkek
11	G3	Gençlik İklim Hareketleri	Erkek
12	G4	Gençlik İklim Hareketleri	Kadın
13	G5	Gençlik İklim Hareketleri	Kadın
14	G6	Gençlik İklim Hareketleri	Kadın
15	G7	Gençlik İklim Hareketleri	Erkek
16	G8	Gençlik İklim Hareketleri	Erkek
17	G9	Gençlik İklim Hareketleri	Kadın
18	Y1	Yerel Direniş Hareketleri	Kadın
19	Y2	Yerel Direniş Hareketleri	Erkek
20	Y3	Yerel Direniş Hareketleri	Kadın
21	Y4	Yerel Direniş Hareketleri	Erkek
22	F1	Farklı Meslek Grupları	Erkek
23	F2	Farklı Meslek Grupları	Erkek
24	F3	Farklı Meslek Grupları	Kadın
25	F4	Farklı Meslek Grupları	Erkek

Katılımcılara ilişkin betimsel bulgular incelendiğinde, 8 katılımcı Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarından, 9 katılımcı Gençlik İklim Hareketlerinden, 4 katılımcı Yerel Direniş Hareketlerinden ve 4 katılımcı Farklı Meslek Gruplarından oluşmaktadır.

25 katılımcının cinsiyet dağılımı incelendiğinde 12'si kadın, 13'ü erkektir. Katılımcıların meslekleri farklılık göstermektedir. Katılımcılara yönelik toplam dört ana tema ve yirmi üç alt tema oluşturulmuş, bunlar Şekil 5.1'de görselleştirilerek sunulmuştur. Böylece veri analiz süreci sistematik bir yapıya kavuşturulmuştur.

Şekil 5.1

Çalışmanın Tema ve Alt Temaları

Bu araştırmada, belirlenen temalar doğrultusunda tematik analiz süreci izlenmiştir. İçerik analizi yöntemi uygulanarak tümevarım yaklaşımı benimsenmiş, veriler hiyerarşik bir yapı içinde temalar> alt temalar> kodlar şeklinde düzenlenmiştir.

Analiz sürecinde çeşitli modellemeler kullanılmıştır:

- Alt Kodların İstatistiği ile veriler nicel olarak değerlendirilmiştir.
- Kod Matriks Tarayıcısı aracılığıyla temalar arasındaki ilişkiler incelenmiştir.
- Kod-Teori Modeli ile veri içerisindeki kavramsal bağlantılar ortaya konulmuştur.
- Kod-Alt Kod-Bölümler Modeli sayesinde veriler detaylandırılmış ve yapılandırılmıştır.

-Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli kullanılarak temalar arasındaki ilişkiler belirgin hâle getirilmiştir.

- Kod Birlikte Oluşum Modeli ile veri noktalarının etkileşimleri analiz edilmiştir.

5.2. Çevreci Hareket Aktörlerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında; çevreci aktör tanımı, hareketin amacı, oluşum nedeni ve vizyonu, hareket tanımı, harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin Tema 1'e ait alt tema bulguları yer almaktadır.

5.2.1. Aktör tanımına ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerine ilişkin tanımlama biçimlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların kendilerini nasıl tanımladıklarının incelenmesi hedeflenmiştir. Dört farklı katılımcı grubunun kendilerini tanımlama biçimlerine ilişkin bulgular Şekil 5.2'de yer almaktadır.

Şekil 5.2

Çevreci Hareket Aktörlerin Kendilerini Tanımlama Biçimleri

Kod Sistemi	Farklı Meslek Grupları	Yerel Direniş Hareketleri	Genç İklim Hareketleri	Ulusal ve Uluslararası STK'lar	TOPL...
▼ Aktör Tanımı					0
▼ Hak savunucusu					3
Doğa ve hayvan hakları savunucusu					3
Çocuk hakları savunucusu					2
▼ Aktivist olmayan					2
Emekçi					1
Gönüllü					4
Özüne dönen					1
▼ Aktivist					0
İklim aktivisti					5
İnsan hakları aktivisti					2
Ekolojî aktivisti					2
Sürdürülebilir iklim aktivisti					1
Etki oluşturan					1
Greenfluencer					1
Halka aktarım yapan					1
Direnişçi					2
Vegan					1
Bilim insanı					1
Σ TOPLAM	4	6	14	9	33

Kod Matris Tarayıcısı ile oluşturulan görselde, çevreci aktörlere ilişkin tanımlama biçimleri yer almaktadır. Bu kapsamda, görselin sol tarafında aktör tanımlama biçimleri gösterilmektedir. Görselin sağ tarafında, tanımlama biçimlerine yönelik frekans değerleri yer almaktadır. Üst tarafta ise dört farklı aktör grubundan oluşan veriler gösterilmektedir. Görselde yer alan kutucuklar aktör tanımlama biçimi ile katılımcı grubu arasındaki ilişkiyi belirtmektedir. Kod sisteminde yer alan aktör tanımlama biçimleri; “hak savunucusu (doğa ve hayvan hakları, çocuk hakları)”, “aktivist olmayan”, “emekçi”, “gönüllü”, “özüne dönen”, “aktivist (iklim aktivisti, insan hakları aktivisti, ekolojî

aktivisti, sürdürülebilir iklim aktivisti)", "etki oluşturan", "greenfluencer", "halka aktarım yapan", "direnişçi", "vegan" ve "bilim insanı" şeklindedir. Farklı meslek grupları kategorisinde yer alan katılımcılardan elde edilen verilere göre aktör tanımı "ekoloji aktivisti", "sürdürülebilir iklim aktivisti", "vegan" ve "bilim insanı" olarak bulgulanmıştır.

Yerel Direniş Hareketleri kategorisinde yer alan katılımcılardan elde edilen verilere göre aktör tanımı, "hak savunucusu"; alt kod ise "doğa ve hayvan ile çocuk hakları", "gönüllü", "ekoloji aktivisti" ve "direnişçi" olarak saptanmıştır. Genç iklim hareketleri kategorisinde yer alan katılımcılardan elde edilen verilere göre aktör tanımı, "hak savunucusu"; alt kod ise "çocuk hakları", "aktivist olmayan", "gönüllü", "iklim aktivisti", "insan hakları aktivisti", "etki oluşturan", "greenfluencer" ve "halka aktarım yapan" olarak elde edilmiştir.

Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının kategorisinde yer alan katılımcılardan elde edilen verilere göre aktör tanımı, "hak savunucusu"; alt kod ise "doğa ve hayvan hakları", "aktivist olmayan", "emekçi" "gönüllü", "özüne dönen" ve "direnişçi" olarak bulgulanmıştır. Frekans değerlerine göre en sık ifade edilen aktör tanımlama biçimleri "iklim aktivisti" (f:5), "gönüllü" (f:4), "hak savunucusu" (f:3), "doğa ve hayvan hakları savunucusu" (f:3) olmuştur.

Genç iklim hareketleri katılımcılarının kendilerini "iklim aktivisti" olarak tanımladıkları bulgulanmıştır. Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının kategorisinde yer alan katılımcılar kendilerini "doğa ve hayvan hakları savunucusu" ile "gönüllü" olarak tanımlamıştır. Farklı Meslek Grupları ve Yerel Direniş Hareketleri kategorilerinde yer alan katılımcıların baskın bir tanımlama yapmadıkları bulgulanmıştır.

Katılımcıların aktör tanımlama biçimine ilişkin görüşleri farklılık göstermektedir. Çevreci hareket aktörlerinin kendilerini tanımlama biçimleri şu şekildedir:

“Aktivist olarak tanımlamıyorum.” (U2)

“İklim aktivistiyim. Bu kötü bir şey de değil. İklim aktivisti olmak, iklim krizi için harekete geçen insan demek ve herkes iklim aktivisti olabilir; herkes dünya için, doğa için harekete geçmeli çünkü.” (G1)

“Kendimi bir iklim aktivisti olarak tanımlıyorum.” (G2)

“Validebağ gönüllüsüyüm, yıllardır işin içindeyim. Dedğim gibi biraz adanmışlık terimi var hatta bazen biraz abartıya kaçtığımı düşünüyorum kendim. Bu kadar da olmamalı bence.” (Y2)

“Kendimi lider, herkesin hakkını savunan, yolda yürürken her yeri görmeye çalışan, bakmayan gören, fedakâr, güler yüzlü, genellikle mutlu, pozitif, iyimser, zeki ve esprili olarak tanımlarım.” (U8)

“Solcu, komünist biriyim. Komünizmle anarşizme yakın bir solcu, biraz duygusal, doğa, çocuk ve hayvansever olarak tanımlayabilirim.” (Y1)

“Direkt iklim aktivisti olarak tanımlamam, genel olarak dünyaya iyi gelmek için birçok şey yapıyoruz mesela çocuk haklarıyla da ilgileniyorum.” (G5)

“Kendimi direnişçi olarak tanımlayabilirim belki, daha önce hiç bu şekilde tanımlamadığım için bilmiyorum. Hiç direnişçiyim, aktivistim söyleyim böyleyim demedim, sadece bu mücadeleye gönül vermiş biri olarak görüyorum kendimi. Sadece bu mücadele de değil artık hak arayışıyla ilgili bir şey aslında bu.” (Y3)

“Genel olarak yanlış giden ya da yolunda gitmeyen bir şeyleri değiştirmeye çalışan, direngen, emekçi olarak tanımlarım.” (U2)

“Birçok insan gibi belki siz de iklim aktivisti olarak tanımlıyorsunuz beni. Ben hiçbir zaman kendimi tanıtırken ben iklim aktivistiyim demedim. Bilimsel ve hukuksal süreçleri olabildiğince okuyup halka en basit düzeyde aktarımını yapan kişilerden biriyim. Ben okuyup araştırıyorum çünkü biraz daha farkındayım, biraz daha meraklıyım bu konuya. Dedğim gibi ben iklim aktivisti değilim, ben sadece bu süreçleri halka aktarma misyonunu edinmiş bir bireyim.” (G7)

“Dünyaya iyi bir etki bırakmaya çaba gösteren bir genç olarak tanımlayabilirim (G5).

“Aynı zamanda Greenfluencer’ım.” (G6)

“Ben kendimi özüne dönmeye çalışan bir insan olarak tanımlarım.” (U6)

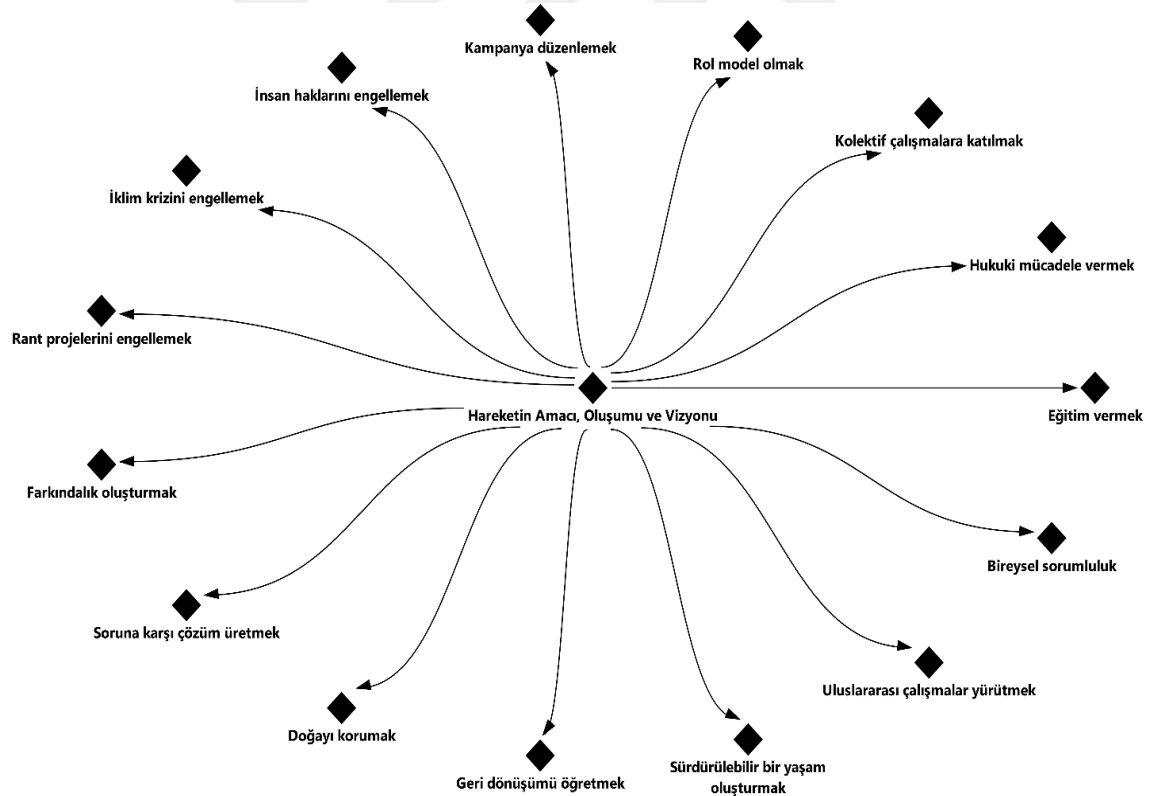
Çevreci hareket aktörlerinin kendilerini tanımlama biçimleri değerlendirildiğinde, belirli bir misyon ile hareket ettikleri ve birey ya da toplulukları harekete geçirme amacıyla birtakım davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Aktörlerin kendilerini tanımlama biçimlerinin farklılık gösterdiği gözlemlenirken, özünde ise etki bırakma istediğinin ortak olarak var olduğu kaydedilebilmektedir.

5.2.2. Hareketin amacı, oluşumu ve vizyonuna ilişkin bulgular

Çevreci hareketlerin amacı, oluşumu ve vizyonunun araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların hareketin oluşumu ve vizyonuna dair ifadelerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Dört farklı katılımcı grubunun hareketin oluşumuna ilişkin bulguları Şekil 5.3’te yer almaktadır.

Şekil 5.3

Çevreci Hareket Aktörlerinin Hareketin Amacı, Oluşumu ve Vizyonuna Dair Tanımlama Biçimleri

Kod Teori modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareketlerin amacı, oluşumu ve vizyonuna dair tanımlama biçimleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan hareketlerin amacı, oluşumu ve vizyonu tanımlama biçimleri; “eğitim vermek”, “hukuki mücadele

vermek”, “kolektif çalışmalara katılmak”, “rol model olmak”, “kampanya düzenlemek”, “insan haklarını engellemek”, “iklim krizini engellemek”, “rant projelerini engellemek”, “farkındalık oluşturmak”, “soruna karşı çözüm üretmek”, “doğayı korumak”, “geri dönüşümü öğretmek”, “sürdürülebilir bir yaşam oluşturmak”, “uluslararası çalışmalar yürütmek”, “bireysel sorumluluk” olarak bulgulanmıştır.

Katılımcıların hareketin amacı, oluşumu ve vizyonuna dair tanımlama biçimine ilişkin görüşleri farklılık göstermektedir. Farklı Meslek Gruplarının aktörlerinin yer aldığı hareketlerin amaçları; eğitim vermek, bireysel farkındalığı artırmak ve rol model olmak şeklinde ifade edilmiştir.

“Çevre konusunda sorumluluk sadece bireylere ait değil. Kurumların ve şirketlerin de üzerine görev düşüyor ama bireysel olarak da fark yaratacağımıza inanıyorum. Bir kere bizim farkındalığımız daha büyük hareketlere yol açıyor. Herkesin de kendine en uyan, en fark yaratabileceği yerden hareket etmesi gerektiğine inanıyorum. Ben de kahve içen, seven ve bu buradaki hatayı ve çözümü de çok net görebilen biri olarak bunun üzerine eğilmeye karar verdim.” (F3)

“Biz de üniversitede bir akademisyen olarak tırnak içinde söylüyorum hoca olarak bir rol modeliyiz. Dolayısıyla biz de derslerimizde, ders dışı konuşmalarımızda birçok kişinin hayatına dokunmaya çalışıyoruz. İklim değişikliği konusunda ya da başka konularda da olduğu gibi diyebilirim.” (F4)

“Türkiye Ormancılar Derneği; ormanların korunmasına, geliştirilmesine, kendini adanmış, Türkiye'nin en eski derneklerinden bir tanesi. Son yıllarda orman yangınları sık sık gündeme geliyor. 2021 yangınlarından sonra orman yangınlarıyla mücadele etme, özellikle de yangınlar başlamadan önce önleyici tedbirlerin yaygınlaştırılması konusunda çalışmalar yapıyoruz. Biraz daha gençlere, çocuklara yönelik eğitimler veriyoruz. Onlarla iklim değişikliği, ekolojii temel alan bir örnek eğitim modülü hazırlamaya çalışıyoruz. Artvin'deki Yeşil Artvin Derneğine her türlü dava sürecinde yardımcı olmaya çalışıyorum. Amasra Termik Santrallerine karşı orada açılan davanın da birebir içindeydik.” (F1)

Yerel Direniş Hareketleri arasında Kuzey Ormanları Savunması katılımcısı araştırmada yer almaktadır. Kuzey Ormanları Ekosistemi (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, İstanbul, Kocaeli, Yalova, Sakarya, Düzce illerinin içinde ve Bursa, Balıkesir ve Çanakkale illerinin kuzeyinde yer alan, Karadeniz ve Marmara kıyısı boyunca uzanan ormanlar kuşağı) olarak ifade edilmektedir. Katılımcı, hareketin amacının İstanbul'un kuzeyini imara açmaya yönelik girişimleri engellemek olduğunu belirtmiştir.

“Kuzey Ormanları Savunması teşkilatımız gezi direnişinden hemen sonra, 10 sene önce kuruldu. Özellikle o zaman İstanbul ve çevresinde birtakım rant projeleriyle beraber bazı mega projeler, tırnak içerisinde onların kullandığı kelimelerle başlamıştı. Özellikle 3. köprü ve 3. havalimanı projeleri, birer ulaşım projesi olmaktan çok, İstanbul’un kuzeyini imara açmayı hedefleyen girişimlerdir. İşte biz, bu projelere karşı durmak için kurulduk.” (Y1)

Yerel Direniş Hareketleri arasında Validebağ Gönüllüleri katılımcısı yer almaktadır. 26 yıl önce İstanbul'un Üsküdar ilçesinde Altunizade Mahallesi'nde yaşayan gönüllüler tarafından oluşturulduğu belirtilen hareketin amacı, Validebağ Korusu'nun statüsünün korunarak gelecek nesillere aktarılmasıdır.

“Validebağ Gönüllülerinin kuruluş amacı; Validebağ Korusu'nu doğal, yeşil ve bir bütün olarak -bu 3 sacayak çok önemli- gelecek nesillere aktarabilmek. Birinci derece doğal sit alanı olan korunun, bu özelliklerini kaybetmemesi için çalışıyoruz. Çünkü bu özellikleri kaybaldığı anda statüsünün indirilmesi an meselesi. Basit bir kalem hareketiyle birden ikiye, ikiden üçe düşürülebilir ve bu 1, 2, 3 eski tanımlamalar, şu anda bunların daha farklı isimleri var. Biraz da karışık geliyor bize açıkçası, karışıklığın da özellikle yaratıldığını düşünüyorum. Nitelikli doğal tarım alanı, kesin koruma alanı gibi unsurlar kesin bire tekabül ediyor, nitelikli ikiye tekabül ediyor. Burada bizim için önemli olan, buranın mevcut statüsünün olduğu gibi korunması, bunun için de her türlü çabayı gösteriyoruz.” (Y2)

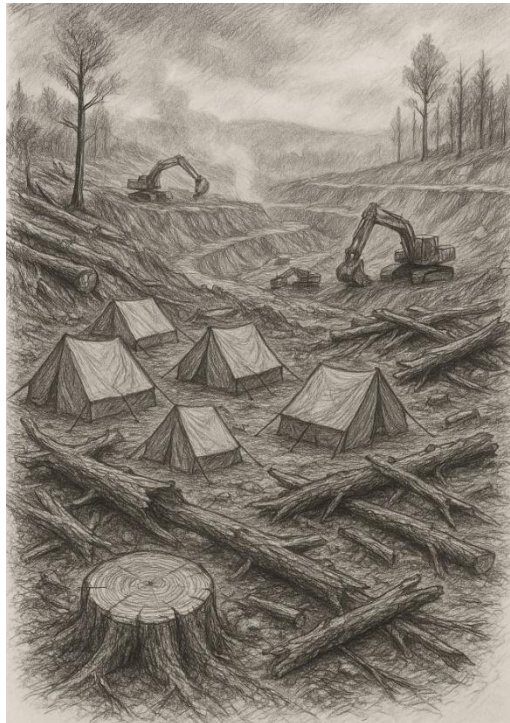
2019 yılında Muğla İkizköy'de, Yeniköy-Kemerköy termik santrallerine yakıt sağlayan linyit madeni sahasının genişletilmesi için Akbelen Ormanı'nı hedef alan çalışmalar yürütülmüştür. Bu tarihten itibaren Akbelen Ormanı Savunucuları, yerel direniş hareketini sürdürmektedir. Yerel direniş hareketleri katılımcıları arasında İkizköy'de yaşayan katılımcı yer almaktadır. Katılımcı, termik santrallerin etkilerinden ve süreç boyunca yaşananlardan bahsetmiştir.

“Aslında bu mücadele 2019 yılında başladı bana göre, bu mücadelenin tohumlarını insanların içine atan asıl olay bu termik santrallerin kurulduğu zamandır. Çünkü o zamanlarda Türk evlerinde büyük bir direniş ve mücadele yaşanmıştı ama işte ne yazık ki oradaki köylülerin sesleri duymazdan gelinerek bu santralin yapımına karar verildi ve insanların hakları ve toprakları gasp edilerek yapıldı. Eskiden belki de elektrik üretim yöntemlerini yeterince bilmiyorduk, teknoloji gelişti, evet; o zamanlar buna daha mecbur gibiydik. Sonuç olarak insanların haklarının gasp edilmesine yine de gerek yoktu, çok daha farklı yöntemlerle farklı şekillerde yapılabilirdi bu ama maalesef köylüler, halk mağdur edilerek yapıldı. Bence hepimizin içine, yüreğine bu mücadele tohumlarını atan asıl olay oydu. O zamanlar yeterince

fark edememişiz ama yıllarca bu termik santral insanların topraklarını karış karış alarak, ormanlarını, sularını, derelerini yok ederek ve burada tarımla geçinen insanları, topraklarını almak suretiyle iş anlamında kendine mecbur edip onları keleştirmiş ve buradaki insanlar da oraya bağımlı hale gelmiş. Bu insanlar ifti; kendi işini kendi yapan, kendiyle emeğiyle var olan insanlar ve daha sonra santralde çok kötü çalışma koşullarına maruz kalarak oraya bağımlı hale gelmişler. Ne yazık ki aynı durum devam ediyor. O zamanlar bu santral yapılmış ve hâlâ işletiliyor, aslında bu santralin ömrü çoktan doldu, kapatılması gerekirken ek sürelerle uzatılmaya çalışılıyor. Buraya kadar yaklaşık 7-8 köy yok edildi maalesef ve bu köyler yok edilirken herkeste bir umutsuzluk hâkim. Santral o zamanlar devlet kontrolünde idi ve santrale, istimlak olayına karşı gelmek, devlete karşı gelmek gibi algılanıyordu. Bu yüzden insanların çok büyük çekinceleri vardı ama santral zelleştirildiğinde de insanların bu algısı yine kırılmadı. Neden? Çünkü yerleşen bu algı ve özellikle devlete karşı gelmek korkusu, insanların içerisinde öyle bir yer edinmiş ki öğrenilmiş çaresizlik olarak grdğim şey gerçekten bence tamamen bu. İnsanların söylemek istedikleri her şeyi yutmalarına ve ilerinin parçalanmasına sebep olmuş. Yıllarca insanlar bir şey söylemek istemişler yani o yok edilen köylerdeki komşularının, arkadaşlarının, akrabalarının ailelerinin g ettirildiğine, yaşam alanlarının alındığına, gasp edildiğine, topraklarının yok edildiğine, ağaçlarının talan edildiğine şahit olmuşlar. Biz de dâhil olmak üzere bunun için hiçbir şey yapamadık, her şeyi yuttuk ve şimdiye kadar yaşanan bu şeyler içimizde tohumdu; tohum büyüyerek fidan, fidan büyüyerek kocaman ağaç oldu. Ömrünü doldurmuş olan bu santral, zelleştirildikten sonra da bu talan devam etti ne yazık ki.” (Y3)

Görsel 5.1

Akbelen Ormanı Termik Santral Sahası Karakalem Tasarımı

Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları arasında yer alan İklim Adaleti Koalisyonu 2021 yılında kurulmuştur. Araştırmada yer alan katılımcı, koalisyonun 2021 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'na (COP26) tepki olarak kurulduğunu ve 70'ten fazla ekoloji örgütünün içerisinde yer aldığını belirtmiştir.

“Koalisyon, COP26'ya bir alternatif olarak kuruldu aslında. Biliyorsunuz 2021 yılındaydı bu konferans, Birleşmiş Milletler Taraflar Sözleşmesi her sene kasım ayında yapılıyor. En son 27.'si yapıldı, bu sene 28.'si yapılacak. 26.'sında özetle sistem içi çözümlerin iklim krizinde sadece bir oyalama taktiği olduğu, devletlerle sermayenin el ele bir çözüm üretmedikleri, esas çözümün tabandan, halktan geleceği, antikapitalist bir yaklaşımla ekolojik yıkımları ortadan kaldıracak çözümler üretilmesi gerektiği başlıkları etrafında yoğunlaşan, iklim ve ekoloji aktivistlerinden oluşan bir muhalif hareket diyelim . COP26'nın eleştirisi üzerine kuruldu. Uluslararası örgütlerle bağlantılar kurduğu COP26 sürecinde Kasım 2021'de İklim Adalet Koalisyonu adını alıp Türkiye'de bir nevi platform hâline geldi. İçerisinde yetmişin üzerinde ekoloji örgütü ve birtakım meslek odaları var.” (U5)

Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının amaçlarının, çeşitlilik göstermekle birlikte, özünde toprağı, doğayı korumak ve iklim krizi konusunda bireylerin farkındalıklarının artırılarak kolektif olarak harekete geçilmesini sağlamak olduğu belirtilmiştir.

“Bizim temel amacımız daha sürdürülebilir bir yaşama sahip olmak aslında. TEMA olarak üye ve gönüllerimizden oluşan bir yapılanmamız var.” (U6)

“TEMA'nın ilk kuruluş amacı; toprağı ve toprakla bağlantılı olarak orman, mera gibi alanları korumak. Çünkü toprağı korumak; ormanı, mera ve tarım alanlarını korumak. Dolayısıyla amaçlarımızın; tarımsal üretimi, hayvancılığı, toprakla bağlantılı biyoçeşitliliği korumak gibi bir gelişim göstermesi kaçınılmaz. Bugün geldiğimiz noktada tabii en tehdit altında olan şey toprak. 90'lı yıllarda bu tartışma başlamış, devamında sorunlar ve problemler büyüdükçe vakfın da çalışma alanları genişliyor artık bir iklim krizinden bahsediyoruz.” (U2)

“İklim değişikliği konusunda çok acil harekete geçmemiz gerekiyor ve bu konuda daha kapsamlı bir çalışma yapılması ihtiyacı görmemiz, derneğin yola çıkış noktası oldu aslında. Bir de eğitim projelerimiz var, orada çok kapsamlı çalışıyoruz. Her düzeyde çocuğa; lise, üniversite çağındaki gençlere; yetişkinlere; anne babalara; özel sektör çalışanları ya da yöneticilerine de hitap edecek eğitimler oluşturup aslında genel olarak bir farkındalık ve kolektif olarak bir harekete geçme çalışması yapmaya çalışıyoruz diyebilirim. Yuvam Dünya aslında resmî olarak pandemiyle birlikte bir dernek oldu ama kuruluşu 4 yıl öncesine dayanıyor diyebilirim.” (U3)

“Doğa Derneğinin kurulma kararı; Hasankeyf mücadelesi, Anadolu yürüyüşü vs. süreçlerinde alındı. Doğa Derneği, aynı zamanda ‘Önemli Doğal Alanları’ adlı bir kitap yayımlamıştır. Türkiye’de 305 önemli doğal alan var; kitapta bu alanlar, nesli tehlikede olan ya da o bölgeye ait endemik türleri içinde barındıran ekosistem anlatılıyor. Yazım sürecini başlatan unsur; bir göl, sulak alan, kuş, sürüngen, kelebek ya da bitki olabilir. Bunun haricinde ‘BirdLife International’ın Türkiye ayağıyız, aynı zamanda faaliyetlerini yürütüyoruz.” (U4)

“2008 yılında Estonya’da ortaya çıkmış bir hareket olan ‘Let’s Do It! (Haydi yapalım!)’ kapsamında ufak bir grup bir araya gelerek kısa bir süre içerisinde neredeyse 40.000 ton kadar çöp topluyor. Sonra bu, diğer ülkelerin dikkatini çekiyor ve diyorlar ki ‘Neden biz de gerçekleştirmiyoruz?’ ve 2008’den bu yana, şu an 191 ülkede ve Türkiye’de ‘Let’s Do It!’ hareketi eş zamanlı olarak yürütülüyor.” (U7)

“Temiz Atık Derneği bir kere geri dönüştürülebilir atığın çöp olmadığını anlatmak için ortaya çıktı çünkü İngilizcede bile çöp ‘rubbish’tir, geri dönüştürülebilir atıklara ‘recyclable waste’ denir. Başka bir şeydir yani ham maddedir aslında ama biz her şeye çöp diyerek, geri dönüştürülebilir dönüştürülemez her şeyi çöp poşetinin içine atıp, çöp konteynerinin içine doğru gönderiyoruz.” (U8)

İklim aktivisti Greta Thunberg’in İsveç Parlamentosu önünde iklim krizine yönelik yaptığı oturma eylemi ve sonrasında cuma günleri “Fridays for Future” (Yarın için Cumalar) sloganıyla yaptığı eylemler, Türkiye’de Gençlik İklim Hareketinin oluşumunda rol oynamıştır.

“‘İklim İçin Türkiye’nin oluşum amacı aslında Greta Thunberg’in başlattığı hareketi Türkiye’de yaymak ve sürdürülmektir. Şu anda biraz daha hem toplumsal bilinci sağlamak hem de karar alıcılara karşı eyleme geçebilmek, yönlendirme yapmak adına hareket etmeye çalışıyoruz, vizyonumuz bu yönde. Sebebi de aslında basit olarak iklim krizini önlemek diyebiliriz ana başlıkta, alt başlık olarak da bunun Türkiye’de özellikle karar alıcılar yönündeki bilincini yaymaktan bahsedebiliriz.” (G4)

Katılımcılar arasında yer alan Gençlik İklim Hareketleri aktörleri, amaçlarının; insan hakları ihlallerini engellemek, iklim krizi alanında problemin çözümü konusunda aktif özneler olarak yer almak, karar alıcıları harekete geçirmek, iklim krizinin etkilerini anlatmak ve farkındalık oluşturmak olduğunu ifade etmiştir.

“İklim krizi alanında gençlerin yalnızca problemi tanınmasını sağlamakla kalmayıp aynı zamanda çözümün de birer parçası olmaya yönelik onları yönlendirmek ve iklim aktivizmi yapacak alanı onlara sağlamak. Bir okul kulübü gibi ama herhangi bir okula ait değil, sivil toplum kuruluşu gibi ama herhangi bir tüzel kişiliğimiz yok; biz sivil inisiyatif tanımına giriyoruz. Vizyonu da tabii ki gençleri iklim krizi alanında bilinçlendirmek ve hem etraflarında kamuoyu oluşturacak, değişim yaratacak şekilde onların bilgi sahibi olmasını sağlamak hem de onları gerekli etkinliklerle donatmak. Biz hem kendi içimizde hem dışarıda pek çok farklı eğitim organize ediyoruz; bize bazı içerikler, eğitim teklifleri geliyor, onları kendi içimizde aktarıyoruz.” (G2)

“Aslında oluşum nedenimiz Türkiye’deki ve Dünya’daki insan hakları ihlallerini görmemiz ve bunlardan rahatsız olmamızdı. Türkiye’de ve Dünya’da oldukça çok fazla sayıda insan hakları suçu işleniyor ve işlenmeye de devam ediyor. Biz bu insan hakları ihlallerine karşı bir toplum psikolojisi oluşturmaya, bir tepki göstermeye çalışıyoruz. Türkiye’de bunu yapan ilk platformlardan biri olarak kurulduk.” (G3)

“İklim krizini önlemeye çalışan organizasyonlar adına konuşacak olursam amacımız insanları, yine insanların bıraktığı olumsuz etkilerden korumaya çalışmak yani aslında biz kendi yaptığımızdan kendimizi korumaya çalışıyoruz. Bunu yapabilecek son nesil biziz.” (G5)

“Türkiye’nin en genç ekiplerinden biri; bir inisiyatif, dernek, sivil toplum kuruluşu değil, liseli 15-16 yaşında gençlerin ‘Hadi bir şeyler yapalım’ diye ayaklandığı ve kendi içinde örgütlendiği ve daha sonra da benim gibi insanlara alan açtığı bir yer. İklim öncülerinde bizim vizyonumuz yerel ya da ulusal bazda değil uluslararası arası düzeyde. Ekip olarak yerel faaliyetlerimizi sürdürsek bile sürekli uluslararası düzeyde bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Çevre ve doğa aslında insanların haritalandırdığı gibi ülkeleri, şehirleri ilgilendiren bir konu değil bütün dünyayı, gezegeni ilgilendiren bir konu. Şu anda Suudi Arabistan’da, Irak’ta orada burada çıkan petrol sadece oradaki ülkeleri etkilemiyor, bizi de etkiliyor, o yüzden global bir konu bu. İklim öncüleri olarak bizim vizyonumuz her zaman globalde bir şeyler yapabilmek, hareketi olabildiğince büyütme, dünyanın birçok ülkesine açılmak ve bu derdi her yerde anlatabilmek. Ama tabii ki değişim kişiden başlar, değişim yerelden başlar bunu da göz ardı etmiyoruz ve örgütlenmemizi sürekli her şehre entegre etmeye çalışıyoruz.” (G7)

“Genel olarak oluşturduğum tüm grupların, kurduğum gençlik örgütlerinin -bir kısmını arkadaşlarımla beraber kurmuştuk- hepimizin temel amacı; yeşil bir dünya oluşturmak iklim krizini çok geç olmadan engellemek, fosil yakıtlara ve çevresel sorunlara karşı mücadele etmek kısaca.” (G8)

“Bizim amacımız bir farkındalık oluşturmak çünkü gerçekten büyük bir tehdit altındayız. Ülkemizde hâlâ bilinçsiz bir su kaybı var. Bu yüzden de temel amacımız okulumuzdan başlayarak önce bizim arkadaşlarımızın bu bilince sahip olması sonrasında sosyal medya araçlarıyla bunu çevremize, kitlelere yaymak.” (G9)

Çevreci hareketlerin amacı, oluşumu ve vizyonuna dair tanımlama biçimleri farklılık göstermektedir. Bu farklılık değerlendirildiğinde, bireysel sorumluluk ile rol model olma, insan haklarını ve iklim krizini engelleme, iklim krizinin anlatılması ve sorunun çözümü noktasında uluslararası çalışmalar yürütme, eğitim verme, geri dönüşümü öğretme, hukuki mücadele verme, rant projelerini engelleme, kampanya düzenleme, kolektif çalışmalara katılma, sürdürülebilir bir yaşam oluşturma ve doğayı korumanın hareketlerin amaçlarını oluşturduğu ifade edilebilir.

5.2.3. Hareket tanımına ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin hareket tanımının araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların hareket tanımlama biçimlerinin tespit edilmesine ilişkin bulgular Şekil 5.4’te yer almaktadır.

Şekil 5.4

Çevreci Hareket Aktörlerinin Hareketi Tanımlama Biçimleri

Kod Sistemi	Farklı Meslek Grupları	Yerel Direniş Hareketleri	Genç İklim Hareketleri	Ulusal ve Uluslararası STK'lar	TOPLAM
✓ Hareket Tanımı					0
İnsanlara yararlı olmak			■		1
Grev bilincini oluşturmak			■		1
Toplum psikolojisi oluşturmak			■		1
İş birliği ile hareket etmek				■	1
Değişimin öncüsü olmak				■	1
Anadolu'yu ve Anadolu insanını tanıtmak				■	1
Temizlik hareketi				■	1
Davranış değişikliği yapmak				■	1
Kolektif bir hareket			■	■	3
Birlikte mümkün			■		1
Harekete geçen gençler			■	■	3
Politik kökenli		■		■	2
İnsanca, barışçıl ve onurlu mücadele		■			1
Çevre hareketi		■			1
Doğa merkezci		■			1
Sürdürülebilirlik hareketi	■				1
Samimiyet ve kolaylık hareketi			■		1
Doğa savunuculuğu	■				1
TOPLAM	2	4	8	9	23

Kod Matris Tarayıcısı ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin hareketi tanımlama biçimleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan hareket tanımlama biçimleri; “insanlara yararlı olmak”, “grev bilincini oluşturmak”, “toplum psikolojisi oluşturmak”, “iş birliği ile hareket etmek”, “değişimin öncüsü olmak”, “Anadolu’yu ve Anadolu insanını tanıtmak”, “temizlik hareketi”, “davranış değişikliği yapmak”, “kolektif bir hareket”, “birlikte mümkün”, “harekete geçen gençler”, “politik kökenli”, “insanca,

barışçıl ve onurlu mücadele”, “çevre hareketi”, “doğa merkezci”, “sürdürülebilirlik hareketi”, “samimiyet ve kolaylık hareketi”, “doğa savunuculuğu” olarak bulgulanmıştır. Hareket tanımı biçimlerinden “kolektif bir hareket” ve “harekete geçen gençler” tanımının baskın olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların çevreci hareketi tanımlama biçimleri farklılık göstermektedir. Farklı Meslek Gruplarının ve Yerel Direniş Hareketlerinin, hareketi tanımlama biçimlerinde doğa ve yaşam savunuculuğu, sürdürülebilirlik hareketi ve onurlu mücadeleye ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Aslında iklim değişikliği de çalışabilir, ormanlarla da çalışabilir, erozyonla da çalışabilir ama genel olarak baktığımızda hepsinin genel yaklaşımı, doğanın üzerindeki baskıları nasıl azaltabiliriz, farkındalığı nasıl arttırabiliriz? Bu konularda çalıştıkları için doğa savunuculuğu genel başlığı altında toplayabiliriz.” (F1)

“Bir sürdürülebilirlik hareketi diyorum. Arkasında resmî bir bütünleşme yok, o yüzden tamamen gönüllülerin hareketi. Bu amacı ve farkındalığı, birbirlerine anlatmaları, yaymaları ve kendi hayatlarında uygulamalarıyla ilerliyor ama etkisi büyük.” (F3)

“İnsandan çok doğa merkezci yaşamı ön plana çıkaran, feminist olmaya çalışan, eko-feminizm konusunda hassasiyetleri giderek gelişmiş bir örgüt olduğunu düşünüyorum Kuzey Ormanları Savunmasının. Aynı zamanda barışçıl, aşağıdan yukarıya örgütlenen, karar alma mekanizmalarında olabildiğince demokratik olmaya ve bunu sürdürmeye çalışan bir yapı olarak tanımlayabilirim.” (Y1)

“Çevre hareketi, ekoloji hareketi bu konuda görüş birliğine ulaşılmış bir tanım yok. Bazıları kendilerini ekolojist olarak tanımlıyor, bazıları bunun fazla akademik bir ünvan olduğunu, sadece çevre hareketi denilebileceğini söylüyor. Sadece bizim için söylemiyorum; genelde böyle bir karışıklık, kavram kargaşası var. Ben kelimelere o kadar takılmam ekolojici de çevreci de çevre korumacı da doğa koruması da denilebilir hatta yaşam savunucusu denilebilir çünkü biz aynı zamanda buradaki bir yaşamı savunuyoruz.” (Y2)

“Bu mücadele çok insanca yapılıyor; çok barışçıl, haklı ve onurlu bir mücadele aslında buradaki. Bu mücadeledeki gücümüz, haklılığından ve onurlu olmasından geliyor şeklinde tanımlayabilirim.” (Y3)

“Marmara Yaşasın’da aslında meseleyi politize ediyoruz. Burada coğrafi ve problem tanımı olarak daha lokal, daha dar kapsamlı bir durum var. Marmara Yaşasın gevşek bir yapı, dolayısıyla biraz daha yavaş ilerliyor.” (Y4)

Gençlik İklim Hareketi aktörlerinin hareketi tanımlama biçimlerinden elde edilen bulgularla samimiyetle, birlik ve beraberlik duygusu ile barışçıl bir şekilde çalışmalar yürüten kolektif bir gençlik hareketi tanımlaması yapılabilmektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“İklim krizi ve iklim adaleti için harekete geçen gençleriz diye tanımlayabilirim.” (G1)

“İçinde yer aldığım hareketi en çok samimiyet ve kolaylık olarak tanımlıyorum çünkü hem bir öğrenci kulübü gibi samimi bir ortam var, tamamen gençler tarafından yürütülüyor hem de bir sivil toplum kuruluşu gibi çünkü bir sivil alanda önemli bir kısımda çalışıyor, böyle özetleyebilirim.” (G2)

“Her sesten, her görüşten insanın olduğu ve medya üzerinden özgürce bilgi paylaşarak toplum psikolojisi oluşturmaya çalışan bir hareket olarak görüyorum ben bu platformu. İyi ki de içerisindeyim gerçekten her türden, her görüşten insanı içinde barındıran ve her anlamda özgürlükçü bir hareket olarak tanımlıyorum. (G3)

“Online aktivizme yönelen ve birazcık da grev bilincini Türkiye’de oluşturmaya çalışan bir iklim hareketiyiz aslında ve gençlere yöneliğiz. (G4)

“İçinde yer aldığım hareket, aslında biraz daha kendinizi yetiştirip daha sonra katkı sunmanızı gerektiriyor yani oraya katkı sunmak için önce kendinizi geliştirmeniz gerekiyor. Bu yüzden barışçıl ve sağlıklı bir şekilde ilk önce kendimize daha sonra da insanlara yararlı olmayı amaç edinen topluluk diyebilirim.” (G5)

“‘Birlikte mümkün’ diye bir sloganımız var.” (G6)

“Genel bir tanım kullanacaksam farklı yaşlardan, farklı işler yapan insanların gerçekten samimi bir şekilde doğa için, çevre için insan merkezli olmayan bir bakış açısıyla, birbirinden bağımsız gibi duran ama kesinlikle birbirleriyle zincir bağ kurarak yürüttükleri ve başta ülkemiz, kendi bölgemiz, çevremiz için ve daha sonra gezegen için vizyonuyla hareket ettikleri çok güzel ekipler olarak tanımlayabilirim.” (G7)

“Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Amaçlarının 17.si beraber çalışmak, beraberliğin gücü benim en çok sevdiğim bu amaç çünkü beraberliği belirtiyor. Her amaç eşsiz ve güzel ama 17.si, amaçlar için ortaklıkları vurguluyor. ‘Beraber çalışalım.’ benim bütün konuşmalarımda çağrım hep bu. Gençler, sivil toplum, özel sektör hep birlikte çalışalım. O yüzden ben hareketimi kolektif bir bilinç olarak düşünüyorum ve bu şekilde söylüyorum. Sivil toplumun, gençlerin ve sektörlerin tüm katılımının sağlandığı bir kolektif hareket.” (G8)

Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının hareket aktörlerinin hareketi tanımlama biçimlerinden elde edilen bulgularla küresel bir sorunun çözümünde değişim hedefiyle iş birliği ile kolektif olarak hareket eden örgütlenme tanımlaması yapılabilmektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Greenpeace yaklaşık 30 yıldır Türkiye’de bulunuyor. Dünyada iklim savunuculuğunda değişimin öncüsü ve önemli bir anahtar karakter.” (U1)

“TEMA Vakfı; her kesimle görüşmeler yapan, siyaset kısmıyla değil de biraz daha bilimsel, etik, hukuki temeller üzerinden hareket eden, dolayısıyla yer yer iş birlikleri yapan, problemleri gördüğü yerleri ya da eksiklik gördüğü alanları düzeltmek için yerel hareketlerle bazen kamu kurumlarıyla, uluslararası mecralarla iş birliği içerisinde hareket eden bir örgütlenme.” (U2)

“Aslında daha cesaret veren, kolektif bir amaca yönlendiren ve harekete geçirici olarak tanımlayabilirim.” (U3)

“Dernek; yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet yürütüyor. Ama yerel faaliyetlerinde olabildiğince bilimsel yöntemlere yer veriyor. Aynı zamanda Anadolu’yu ve Anadolu insanını tanıtmayı amaçlayan, doğaya üzerinde bir tahakküm kurmadan yaklaşan ve içerisinde var olan ekosistemi de korumaya çalışan bir kurum olduğunu düşünüyorum. Kendini, var olduğu topraklardan ayrı gözetmiyor.” (U4)

“Küresel yani iklim krizi, ekolojik yıkımlar gibi sorunları, ekolojik boyutunun yanı sıra politize ederek çözmeye çalışan bir grup. Olaya daha küresel, daha geniş anlamda bakıp politik kökenlerine ulaşmaya çalışıyoruz.” (U5)

“Kolektif bir iyi olma hâli, böyle tanımlayabilirim.” (U6)

“İçinde yer aldığım hareket en özgür temizlik hareketi diyebilirim çünkü her alanda temizlik yapıyoruz. Biz pandemi döneminde saha temizliği yapamazken yani evlerimizde yaşarken bile ‘Ne yapalım?’ diye düşündük ve ‘Dijital temizlik yapalım.’ dedik. Türkiye’de 2020 yılında dijital temizlik kavramını Let’s Do It Türkiye olarak ilk kez biz kullandık.” (U7)

“Dışarıdan baktığımda şu anda hepimizin yapması gereken ama yapılmayan konulara elinden gelen dikkati çekmeye çalışan, emeğini veren ve insanımızı değiştirmeye çalışan bir dernektir.” (U8)

Çevreci hareket aktörlerinin hareketi tanımlama biçimleri değişkenlik göstermektedir. Aktörlerin, hareketi tanımlama biçimleri değerlendirildiğinde, özünde doğayı merkeze alan bakış açısı, biz bilinci ve iyi oluş hedefiyle, insanlara yararlı olma amacıyla değişim için iş birliği ile kolektif olarak hareket etme unsurları ortak olarak tespit edilmektedir. İfade edildiği üzere, “kolektif bir hareket” ve “harekete geçen gençler” tanımının araştırmada baskın olduğu saptanmıştır. Günümüzde gençlik hareketlerinin iklim krizinin anlatılması ve engellenmesi konusunda aktif bir rol oynadığı gözlemlenmiştir. Bundan sonraki süreçte bugünün gençlerinin, yarının karar alıcı yetişkinleri olduklarında ise iklim krizinin çözümü noktasında daha etkili bir şekilde rol oynayacakları ifade edilebilir.

5.2.4. Harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin harekete katılım nedeninin ve sürecinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların harekete katılım nedeninin ve sürecinin tespit edilmesine ilişkin bulgular Şekil 5.5’te yer almaktadır.

Şekil 5.5

Çevreci Hareket Aktörlerinin Harekete Katılım Nedeni ve Sürecine Dair Tanımlama Biçimleri

Kod Sistemi	Katılımcılar	TOPLAM
▼ Harekete katılım sürecinin nedenleri		0
Ne yapabilirim düşüncesi	■	2
Bir mücadele alanı olması	■	1
Yanlış bilginin düzeltilmesi	■	1
Serbest çalışma alanı olması	■	1
Gönüllü faaliyetinin olması	■	1
Öğrenme isteği oluşturmaları	■	1
Hareketin devamlılığının olması	■	1
Dünyayı kurtarma isteği	■	2
İklim krizini anlatma isteği	■	2
Eko anksiyete oluşması	■	1
Kampanya yürütme isteği	■	1
Topluma faydalı olma isteği	■	1
Doğal ve toplumsal krizlerin olması	■	1
Greta'nın çağrı yapması	■	2
Sorumluluk ve gelecek nesillere borç ödeme isteği	■	2
Yaşamak ve yaşatmak isteği	■	1
Tarihi binaları koruma isteği	■	1
Öfke duygusunun artması	■	1
Rant projelerini engelleme isteği	■	1
Hayvan haklarını savunma isteği	■	1
Σ TOPLAM	25	25

Kod Matris Tarayıcısı ile oluşturulan görselde, harekete katılım nedeni ve sürecine dair tanımlama biçimleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin tanımlama biçimleri; “ne yapabilirim düşüncesi”, “bir mücadele alanı olması”, “yanlış bilginin düzeltilmesi”, “serbest çalışma alanı olması”, “gönüllü faaliyetinin olması”, “öğrenme isteği oluşturmaları”, “hareketin devamlılığının olması”, “dünyayı kurtarma isteği”, “iklim krizini anlatma isteği”, “eko anksiyete oluşması”, “kampanya yürütme isteği”, “topluma faydalı olma isteği”, “doğal ve toplumsal krizlerin olması”, “Greta’nın çağrı yapması”, “sorumluluk ve gelecek nesillere borç ödeme isteği”, “yaşamak ve yaşatmak isteği”, “tarihi binaları koruma isteği”, “öfke duygusunun artması”, “rant projelerini engelleme isteği”, “hayvan haklarını savunma isteği” olarak bulgulanmıştır.

Harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin tanımlama biçimlerinden “ne yapabilirim düşüncesi”, “dünyayı kurtarma isteği”, “iklim krizini anlatma isteği”, “Greta’nın çağrı

yapması” ve “sorumluluk ve gelecek nesillere borç ödeme isteği” tanımının baskın olduğu saptanmıştır.

Çevreci hareket aktörlerinin harekete katılım nedenleri, kendi içinde farklılık göstermektedir. Katılımcılar; içinde bulundukları sosyal ortamlar, medyada yer alan haberler ve gelecek nesillere borç ödeme isteği nedeniyle süreç içerisinde hareketlerde yer aldıklarını belirtmiştir. Katılımcıların çevreci harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Çevresel etki süreçlerini ele almaya koyulduğumuzda Trakyalı olmam sebebiyle çevresel etki değerlendirme süreçlerini ele almaya; neler yapılır, ne oluyor, ne diyor bunları okumaya, anlamaya başladık ve işin içine girdikçe daha da öğrendik. Sonra yine aşağı yukarı aynı zamanlarda Cerattepe meselesi geldi; yine ne yapılabilir, ne edilebilir, madenciliğin etkileri konuları üzerinde çalıştık. Zaten peş peşe o kadar arttı ki hemen birisi biterken birisi başlıyor. O sırada devam eden Amasra'ya bir şekilde dâhil olup, yardımcı olmaya çalıştım. Tabii rol kapma olmasın, Amasra Bartın halkı inanılmaz gayret gösterdi, bizimkisi de çorbada ufak bir tuz. O sırada Çanakkale Kaz Dağları mücadelesi, Bursa'da başka şeyler böyle duyuldukça da yenileri gelmeye başladı. Bazı şeylerde belli bir birikim edindim. Örneğin doksanlı yıllarda bir şekilde termik santraller, termik santrallerinin çevreye etkisi, ağırlıklı olarak orman konuları üzerine çalıştım ama oraya gittiğimde ister istemez köylülerin yaşadıklarına şahit oldum. Örneğin; arılar ölüyor, zeytinleri olmuyor, giderek yoksullaşıyorlar. Bunlara karşı tepkilerini görmeye başlayınca perspektif de genişledi, sadece orman konusuyla yetinmeyip biraz daha bütüncül bakmaya başladık. 2000’li yıllarda iklim değişikliği konuları gündeme geldiğinde daha çok iklim değişikliği var mıdır yok mudur tartışmaları yapılıyordu, çoğu kişi inanmıyordu. Biraz daha ekolojiye giriş yapacağım çünkü iklim değişikliği aslında ekolojik de bir sorun. Sonuçta karbon döngüsünün bozulması nedeniyle küresel ısınma oluyor ve sadece insanlara değil, doğaya da etkileri var. Klasik söylemin dışına çıkıp biraz daha doğa perspektifinden bakmaya başlayınca insanlar ve ormanlar açısından sera gazı azaltımlarının önemi konusu ilginç geldi, onu biraz geliştirmeye başladık. Artık küresel ısınma vardır yoktur tartışmaları geride kaldı, herkes iklim değişikliğini kabul etti ve etkilerini görmeye başlayınca bu sefer de iklim değişikliğine uyum kavramı ortaya çıktı. Burada da yine ormanların, diğer ekosistemlerin, doğanın iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini gidermek açısından çok büyük önemi var.” (F1)

“Benim veganlık yolculuğum ekolojiyle paralel olarak başladı. Ben aslında kendimi hayvansever ve çevreye de saygılı olarak tanımlardım. Ekolojiyle ilgili yayınlar yapan Yeni İnsan Yayınlarında editörlük yapmaya başladım. Hatta yakında buradan veganlık, hayvan hakları, yeşil hareket, ekoloji ve dijital aktivizm ile ilgili bir kitap çıkacak. Ben burada okumalar yaparken, kitaplar editlerken ve yazarlarla tanışınca kendimi bir anda ekoloji hareketinin içinde buldum. Şu an bağlı değilim ama o zamanlar belki 70-80 bileşenli bir çatı

örgüt olan Ekoloji Birliğinde faaliyette bulundum, onlara sosyal medyadan yardım ettim vesaire. Orada alt çalışma grupları vardı, biri de veganlıktı. Veganlıkla ufak ufak tanışmam böyle oldu, kendimi yavaş yavaş sorgulayarak artık hayvanları yememem gerektiğini düşündüm. Realist bakış açısıyla da hayvan yemenin, daha doğrusu endüstriyel hayvancılığın bir noktada çeliştiğini düşünmeye başladım. Bütün bunların yanı sıra münferit olaylar da yaşadım.” (F2)

“İstanbul’da yaşıyorum. Gezi sürecine birebir şahit olduk, katıldık, çok heyecanlandık. Kuzey Ormanları Savunması, Gezi direnişinden hemen sonra kuruldu ve o sırada birtakım forumlar yapılmaya başlanmıştı. Hatırlarsınız Gezi direnişini yaymak ve sürekliliğini sağlamak için oluşturulan o forumlardan birisi de Beşiktaş’taki Abbasağa Forumuydu. Küçük forum alanında kuruldu, o zamanlar bu adı vermemiştik, hareketin ismini ne olarak belirlesek diye tartışmalarla beraber yürüdü. Aslında o zamanlar bizim derdimiz, İstanbul’un çevresindeki ormanları korumak ve bu rant projelerini engellemeye çalışmaktı. Orada eski arkadaşlarım vardı, eşimle beraber oraya gitmeye başladık ve bu şekilde en başından beri dâhil oldum.” (Y1)

“Validebağ Korusu’nun toplam büyüklüğü 354 dönüm yani çok büyük sayılmaz belki ama sonuçta İstanbul gibi bir şehirde özellikle bu kadar yapılaşmış, betonlaşmış bir şehirde bu kadarlık bir alan bize nefes alma imkânı sağlıyor. 1998 yılında gazetede bir haber okudum. Burada 50.000 metrekaresinin hastane yapılmak üzere tahsis edildiği ve insanların buna tepki göstermek için koruda toplandıkları yazıyordu. Ben de bu haberin ardından katıldım. Sanırım perşembe günü toplandıkları yazıyordu çünkü biz de uzun yıllardır hep perşembeleri topluyoruz. Ben de büyük bir öfke duyarak nasıl olur, bunu nasıl yaparlar diye düşündüm ki o tarihe kadar Validebağ Korusu’yla çok fazla bir ilişkim olmuş değil, belki bir iki kez içine girmişimdir ama tamamını görmemişimdir. Validebağ Korusu’nda bir de şöyle bir sorunumuz var, tarihî binaları da korumak gerekiyor. 1800’lü yılların ikinci yarısında yapılmış binalar var. Adile Sultan Kasrı, Abdülaziz Av Köşkü, Güvercin Köşkü ve güvercinlik denilen binaların da korunması gerekiyor. Tabii ki doğayı da korumak gerekiyor, işte hepsini bir bütün olarak görmek lazım bu anlayıştayız. Benim katılmam böyle oldu ve o tarihten bu yana kesintisiz devam ediyorum. Bahsettiğim korunun içerisine yapılması planlanan hastaneden vazgeçildi bizim bu gösterdiğimiz tepkiler ve birinci derece doğal sit alanı ilan edilmesi üzerine.” (Y2)

“2021 yılının ortalarında da emekli oldum zaten biraz erken emeklilik oldu benim için ve kendime ayırdığım zamanda da ekoloji konularına yoğunlaşmam gerektiğini hissettim. Aslında başlarda iklim krizinin bu kadar derin olduğunun farkında değildim. Bunu fark etmek benim için biraz kabullenmesi zor ve biraz da hayal kırıklığı oldu. Sorunun bu kadar derin ve yaygın olması, aciliyet gerektirmesi karşısında sorumluluk hissi duyuyorum. Temel

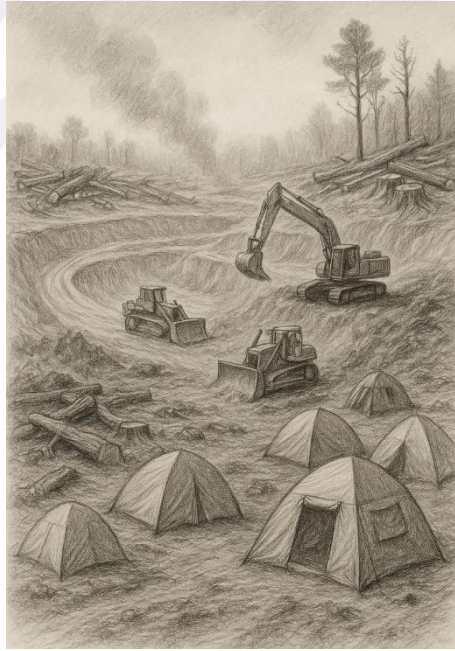
motivasyonum sorumluluk denilebilir, gelecek nesillere olan borcumuzu ödememiz gerektiğini düşünüyorum.” (U5)

“Marmara'da İstanbul'da oturuyorum, uzun zamanım burada geçti. Marmara Denizi çoğu insan gibi benim için de geçmişin izlerini taşıyor; gençlik yıllarımda denize girerdim, denizle bir sosyal ilişkim de var. Marmara'nın bu kadar büyük bir yıkım geçirdiğini geç bir dönemde fark ettim. 2021 yılında, grubumuzda uzun yıllardır araştırmalar yapan bir hidrobiyoloğun sunumunda problemin bu kadar derin ve ağır olduğunu öğrendim. Bir sorumluluk bilinciyle bu gruba katılayım, burada bir şeyler yapmaya çalışayım istedim.” (Y4)

İfade edildiği üzere 2019 yılından bugüne kadar Muğla İkizköy’de, Yeniköy-Kemerköy termik santrallerine yakıt sağlayan linyit madeni sahasının genişletilmesi için Akbelen Ormanı’nı hedef alan girişimlerde bulunulmuştur.

Görsel 5.2

Akbelen Ormanı Karakalem Tasarımı

Akbelen Ormanı Savunucularının harekete katılım nedenleri ise termik santrallerin olumsuz etkilerini anlatmak ve kömürün yıkıcı etkilerinden dolayı yok olduğu belirtilen köylerden geriye kalan son doğal yapıyı korumak olarak ifade edilebilir. İkizköy’de yaşayan katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü şu an maden Akbelen Ormanı’nın hemen ardında, aslında bize çok yakın ve Akbelen Ormanı gerçekten yok edilirse biz burada yaşayamayacağız. Çünkü o kömürün, madenin tozu zaten bizi çok fazla etkiliyor, zehirleniyoruz. Birebir farkındayız bunun, toz bulutu kış aylarında özellikle köyümüzün üzerine düşüyor, bunu görüyoruz. Akbelen Ormanı olmasa

hiç yaşayamayız, orman bizi kömürün yıkıcı etkilerinden bir nebze olsun koruyan son doğal yapımız.” (Y3)

İklim aktivisti Greta Thunberg’in iklim krizine yönelik yaptığı eylemler, Türkiye’de Gençlik İklim Hareketinin var olmasına neden olmuştur. Greta Thunberg özellikle gençlik hareketlerine katılım noktasında rol model olarak küresel iklim grevi çağrısıyla Türkiye’de cuma günleri “Fridays for Future” (Yarın için Cumalar) sloganıyla yapılan eylemlerin başlamasına öncülük etmiştir.

“Başta Greta’yı tanımamla ilerledi ve sonrasında Kabataş Çevre Kulübü Başkanı olunca ekibimdeki arkadaşlarım bana ‘Biz bu ekipteyiz, çok aktif değiliz, sen de katılmak ister misin?’ diye sordular. Online olduğu için çok bir şey yapamıyoruz ama okul açıldığında devam etmek istiyoruz. Grevler düzenliyorlar tıpkı Greta’nın her cuma eylem yaptığı gibi, biz de yapalım dedik.” (G1)

“İklim krizini içselleştirmemin nedeni, Avustralya yangınlarında dünyamızın iklim krizine karşı ne kadar savunmasız olduğunu ve iklim krizine yönelik bir sivil alanın aslında çok da zengin olmadığını görmemdi. Gençler çoğunlukla bir şeyler yapmaya çalışıyordu, bilim insanları vardı insanları yönlendirmeye çalışıyorlardı ama bu alanda bir kamuoyu yeterli değildi. O zamanlar Greta Thunberg’in küresel iklim grevi konsepti de popülerleşmişti. Türkiye’de sanırım düzenlenen ikinci grevdı 2019 Eylül ayındaki grev, benim de ilk katıldığım grev. Tam Avustralya yangınlarının konuşulmaya başladığı dönemde ben de bir katılıyım, benim de bir deneyimim olsun burada demiştim. Sonrasında orada tanıştığım insanlarla biraz daha meselenin derinine inebildim; bu konuda çalışan çok sayıda vakıf, dernek olmadığını keşfettim. Çevre ve doğa koruma alanında olsun, yaban hayatı koruma vb. olsun bu alanda çalışan dernekler ve vakıflar vardı ama iklim krizi alanında olmadığını fark ettim.” (G2)

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM) verilerine göre 2020 yılı, uzun yıllar ortalamasına göre daha sıcak ve kurak bir yıl olarak kaydedildi. 2020 yılı, Türkiye’de yaşanan iklim olayları aracılığıyla iklim değişikliğinin etkilerinin peş peşe gözlemlendiği bir yıl olmuştur. Bu olaylara, aşırı sıcaklıklar, kuraklık, ani sağanaklar ve sel felaketleri, fırtına ve hortum olayları ve Doğu Anadolu Bölgesi’nde yoğun kar yağışı, Batı bölgelerinde mevsim normallerinin altında kar yağışı gerçekleşmesi örnek olarak verilebilir.⁴⁷ Türkiye’de 11 Mart 2020’de başlayan COVID-19 pandemi sürecinde koruyucu tedbirler kapsamında uzaktan eğitime geçiş yapılmıştır. Katılımcılar; bu süreçte yaşanan tüm

⁴⁷ <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2020-iklim-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2024)

olaylardan etkilendiklerini, “Dünyaya nasıl katkı sağlarım?” düşüncesiyle hareketi oluşturduklarını ya da katılım sağladıklarını belirtmiştir.

“Hatırlıyorsunuzdur 2020 yılında Türkiye ciddi bir kriz döneminden geçti; orman yangınları olsun, sel felaketleri olsun bunun yanında kadına şiddet olsun yoğun bir gündem vardı. Biz arkadaşım ile bir şey yapmak istiyorduk, sessiz kalmak istemiyorduk aslında, bu yüzden de bir araya gelip bu platformu kurmaya karar verdik. En başından beri işin içerisindeyim ve olmaya devam edeceğim.” (G3)

“İklim değişikliklerinden dolayı yağışlar çok azaldı. Biz Karadeniz Bölgesi’nde olmamıza rağmen Trabzon’da bile şu anda yüksek kuraklık stresi var. Şu anda Türkiye’nin en çok yağış alan bölgeleri bu durumdayken İstanbul gibi Batı taraflarımız biraz daha zor durumda. Şu anda baraj doluluk oranları azalmaya devam ediyor ne yazık ki.” (G9)

“Ben yaklaşık 2 sene önce katıldım, birazcık da geç katıldım. Katılma sebebim iklim kriziyle ilgili çok da bilgim olduğu için vs. değildi aslında. COVID-19 döneminde sıkıldığım için dünyada sorun olarak görülen konularla ilgili bir şeyin içinde bulunmak, bir şeylerin ucundan tutmak istedim. Bu şekilde başladım, içine girdikten sonra ne olduğunu öğrendikçe daha ciddiye bindi tabii ki.” (G4)

“Pandemi zamanında yapıldı bu çalışmalar. Ben de çok normal bir şekilde bir dönem daha okula gidip arkadaşlarımla keş atacağımı düşünüyordum, tabii öyle olmadı. Hepimiz bir anda evlere kapandık. O sırada online buluşmalarla çok güzel çalışmalar başladı. Ben de zaten kurucumuzu tanıyordum, destek vermek istediğimi söyledim, okulumda ve Erasmus’a gittiğim dönemde bu konuda çalışma fırsatım olmuştu. Çevre konusunda bir ders aldığımızda bazı ülkelerden gelen öğrencilerin ne kadar kapsamlı bir eğitime sahip olduklarını görünce aslında bu konuda bizim de hem çok yol almamız gerektiğini hem de gelişeceğimiz bir alan olduğunu gördüm. O nedenle kuruluş sürecinden itibaren böyle bir destekle başladım, o zaman okula da devam ediyordum. Benim için çok güzel bir deneyim oldu hem eğitim alıp hem de böyle oluşumun içinde yer alma fırsatı bulmak.” (U3)

“Nasıl bir iklim aktivisti olurum düşüncesi ile başlamadım. İklim aktivisti kavramına da çok uzaktım. Direkt ‘Bir lise öğrencisi olarak ben dünyaya nasıl katkı sunabilirim, ne yapabilirim?’ sorusu ile başladı daha sonra yapabileceklerimi keşfettim bu şekilde.” (G5)

Çevreci hareket aktörlerinin harekete katılım nedeninde iklim krizini anlamaya yönelik araştırma süreci sonrasında öğrendiklerini anlatma isteğinin bulunduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

“Ekibe katılma sürecimde bir eko-anksiyete oluştu bende ve okumaya başladım. Haberleri takip ediyorum, Birleşmiş Milletlerin yayımladığı 100-110 sayfa raporların çıktılarını alıp sürekli okuyorum ve okudukça ağlamaya başlıyorum, kötü hissediyorum. Önümüzde gerçekten bir senaryo var, yaklaşıyoruz ona, yer yer hissediyoruz içimize girdiğini. Kuraklıkla, su kriziyle, havaların inanılmaz değişmesiyle biyoçeşitlilik azalıyor ve bir sürü tür yok oluyor.” (G7)

“Her sorun önemli, diğerleriyle kıyaslama yapmaya çalışmıyorum fakat iklim krizinin diğerlerinden çok daha önemli olduğunu biliyoruz. Tamam diğerlerini çözsek bile iklim krizini durdurmazsak yaşayacak bir dünyamız olmayacak, o yüzden iklim kriziyle ilgili çalışmaya başladım. Ben her şeyin eğitimden geçtiğine inandığım için, eğitimci bir ailenin çocuğu olduğum için ilk başta iklim, iklim krizi nedir, nasıl oluştu, nereye gidiyoruz, gelecek senaryolarında neler var gibi konuları araştırmakla başladım; podcastler dinledim, akademisyenlerle ve karar alıcılarla konuşmalar yaptım. Bunlar, gelişmemi ve bir adım ileri gitmemi sağladı. Daha sonra ‘Tamam, ben anladım, artık başkalarına anlatma zamanı.’ diyerek harekete geçtim ve aktivizm hareketine katıldım.” (G8)

Özellikle uzun yıllardır geniş katılımcı kitlesi ile faaliyette bulunan Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarına olan güven duygusu da harekete katılım nedenleri arasında yer almaktadır.

“Dünyayı kurtarma derdi söz konusu olduğunda büyük bir hareketin içerisinde olursam başarıya ulaşacağımı düşündüm. Bence en doğru adres Greenpeace’ti, o yüzden 10 yılı aşkın süredir buradayım.” (U1)

“TEMA Vakfı genelde çocukluğumuzda hayatımıza giren, Türkiye’de bu kadar tutunabilmiş, genişleyebilmiş önemli bir sivil toplum örgütü. Bu alanda böyle uzun süreli tutunmak ve genişlemek aslında önemli bir değer. Doğal varlıkları, ekolojiyi koruma gibi konuların kesişim noktasına baktığımızda vakıf ön plana çıkıyor. Ben çalışmaya başlayalı 2 buçuk sene oldu, daha önce gönüllüydüm.” (U2)

Yakın ilişkilerin özellikle arkadaşlıkların harekete katılım noktasında etkili olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

“Biraz takipleşme havasından ziyade ortak arkadaşlarımızın, tanışıklığımızın, organik bağımızın da olduğu bir alandı. Bu noktada bir istek vardı, bu şekilde geliştirebilirim aslında. Buranın aslında hem çok profesyonel hem de profesyonel olmayan, organik bağ hâlinde ilerleyen bir tarafı var. Yaklaşık 2 yıldır dernek içerisinde yer alıyorum. Normalde

öğrenme didaktik olabilir ama bu süreç benim açımdan öyle ilerlemiyor. Aslında sürekli bir şey duyuyorsun ve bu duyduğun şeyleri kafanda kurarak ve kendince de bir yorum katarak meraklanıyorsun da bir noktada, bu yüzden de öğreniyorsun.” (U4)

“Sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak sürekli gönüllülük yapıyordum ve bu derneğin başkanıyla da bir projede birlikte olmuştuk. O ara yurt dışında gönüllülük yapıyordum. Türkiye'ye döndükten sonra dernek başkanı hocam, gönüllü ağı yapılanmasını sağlamak için beni davet etti. Bu davet üzerine giriş yapmış oldum ve şu anda bir diğer yönetim kurulu üyemizle birlikte gönüllü ağı yapılandırmaya başladık çünkü üyeleri çok tanınan insanlardı. Özellikle akademide etki alanı çok büyük olabilecek bir potansiyele sahipti fakat gönüllülük anlamında birazcık yapılanma sorunu çekiyordu. Daha önceki gönüllü yönetim tecrübelerim ve arkadaşlarımla desteğiyle birlikte burada bir yapı içinde gönüllü ağı kurmaya çalıştık.” (U6)

Hareketlerin bireylere serbest çalışma alanı sunması ve doğru bilginin yayılmasına katkı sağlama isteği de çevreci aktörlerin harekete katılım nedenleri arasında sıralanmıştır.

“Biliyorsunuz ki dernekler, vakıflar biraz daha kuralları olan yani belli çerçeveler üzerinden ilerleyen STK'lar iken Let's Do It Türkiye'de tabii ki etik değerlerin dışında olmaksızın çok geniş ve çok serbest bir çalışma alanı var. Mevcut durumda mesela şöyle diyoruz; bir fikriniz varsa gelin, bunu bizimle paylaşın, siz yürütün biz de size destek verelim, alıp da projeyi biz kurum altında yürütmüyoruz. Ne yapıyoruz? Sizlerin projelerini bizler nasıl destekleyebiliriz diyoruz ve bu şekilde çalışıyoruz. Aslında beni cezbeden en büyük nokta bu oldu, çok serbest bir hareket diyebilirim.” (U7)

“Instagram'da çevreci, sıfır atıkçı bir kız arkadaşımızın yanlış verdiği bir bilgiyi nezaketle düzeltmeye çalışmamla başladı. YouTube'da 'geri dönüşüm yalanı' adlı bir video vardı ve o videoyu yapan kişi de çok yanlış şeyler söylüyordu geri dönüşümle ilgili çünkü bilmiyordu. Yurt dışındaki geri dönüşümle Türkiye'deki aynı değil demiştim. Mesela bizde kaynak olmadığı için ilk kitabımı bu yüzden yazdım.” (U8)

Özetle, çevreci hareket aktörlerinin harekete katılım nedenleri farklılık göstermektedir. Çevreci hareket aktörlerinin harekete katılım nedeninin özünde; dünyayı kurtarma isteği doğrultusunda “Ben ne yapabilirim?” düşüncesiyle öğrenme ve öğrendiklerini aktarma, gelecek nesillere borç ödeme isteği ile öfke duygusu ve eko anksiyete ile hareketlerde çeşitli eylemlerde bulunmanın yer aldığı ifade edilebilir. Harekete katılım sürecinde ise yakın ilişkilerin etkili olduğu, devamlılığın ve geniş katılımcı kitlesinin hareketlere katılımında etkin bir rol oynadığı belirtilebilir.

5.3. Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bulgular

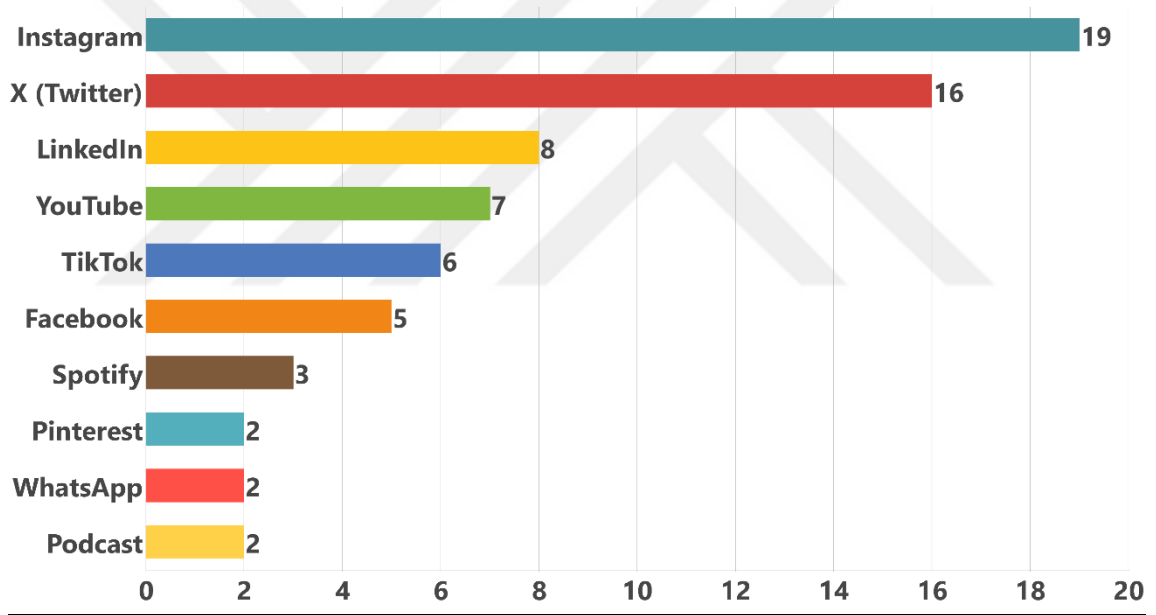
Bu başlık altında; kullanılan sosyal medya platformları, kullanım nedenleri ve amaçları, kullanım süresi, iş birlikleri/reklam alt temalarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

5.3.1. Kullanılan sosyal medya platformları ve nedenlerine ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin kullandıkları sosyal medya platformlarının ve bu platformları kullanma nedenlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların kullandıkları sosyal medya platformlarının ve kullanım nedenlerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların kullandıkları sosyal medya platformlarına ilişkin bulgular Şekil 5.6’da yer almaktadır.

Şekil 5.6

Çevreci Hareket Aktörlerinin Kullandıkları Sosyal Medya Platformları

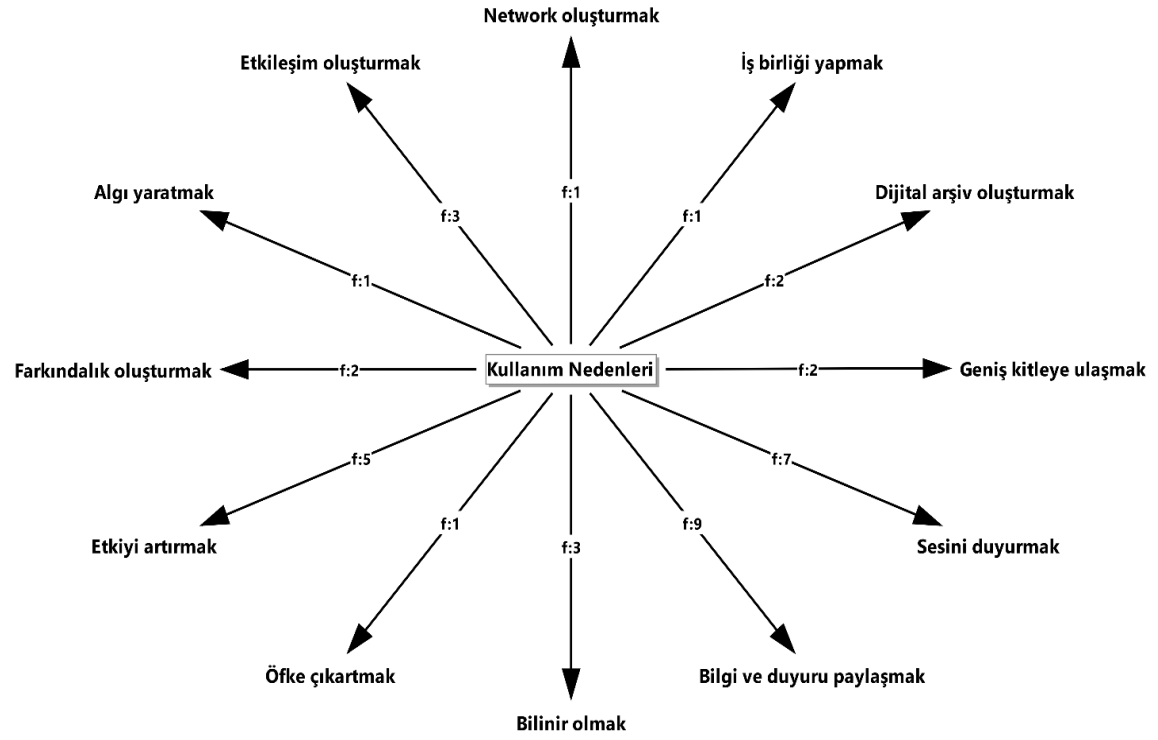
Alt Kodların İstatistiği ile oluşturulan görselde, çevreci aktörlerin kullandıkları sosyal medya platformlarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Bu kapsamda, görselin sol tarafında sosyal medya platformları ve frekans değerleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan sosyal medya platformları; Instagram, X (Twitter), LinkedIn, YouTube, TikTok, Facebook, Spotify, Pinterest, WhatsApp ve Podcast’tir.

Frekans değerlerine göre en sık ifade edilen sosyal medya platformları Instagram (f:19), X (Twitter) (f:16), LinkedIn (f:8), YouTube (f:7), TikTok (f:6), Facebook (f:5), Spotify (f:3), Pinterest (f:2), WhatsApp (f:2) ve Podcast (f:2) olmuştur.

Katılımcıların sosyal medya platformlarından en sık Instagram ve X (Twitter) kullandıkları gözlemlenmiştir. WhatsApp'ın özellikle anlık iletişim için kullanıldığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Online ortamlarda indirilmek veya dinlenmek üzere sunulan bir dizi sesli blog olarak adlandırılan Podcast'in de kullanımının mevcut olduğu tespit edilmiştir. “We are Social” ve “Meltwater” tarafından hazırlanan “Dijital 2025 Türkiye Raporu”nda yer alan verilere göre, 58,4 milyon kişinin kullanımı ile Instagram, Türkiye'de en çok kullanıcısı olan sosyal medya platformu olmuştur (We Are Social, 2025). Katılımcılardan elde edilen verilerde de paralel sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 5.7

Çevreci Hareket Aktörlerinin Sosyal Medya Platformlarını Kullanım Nedenleri

Kod Teori Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci aktörlerin sosyal medya platformları kullanım nedenlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, görselde kullanım nedenleri ve frekans değerleri gösterilmiştir. Kod sisteminde yer alan sosyal medya platformları kullanım nedenleri ve frekans değerleri şu şekildedir:

“Bilgi ve duyuru paylaşmak” (f:9), “sesini duyurmak” (f:7), “etkiyi artırmak” (f:5), “bilinir olmak” (f:3), “etkileşim oluşturmak” (f:3), “geniş kitleye ulaşmak” (f:2), “dijital arşiv oluşturmak” (f:2), “farkındalık oluşturmak” (f:2), “öfke çıkartmak” (f:1), “algı yaratmak” (f:1), “network oluşturmak” (f:1), “iş birliği yapmak” (f:1). Katılımcıların sosyal medya platformlarını en çok “bilgi ve duyuru paylaşmak” ve “seslerini duyurmak”

amaçlarıyla kullandıkları bulgulanmıştır. Katılımcıların sosyal medya platformlarını en az “öfke çıkartmak”, “algı yaratmak”, “network oluşturmak”, “iş birliği yapmak” amaçlarıyla kullandıkları saptanmıştır.

Katılımcıların kullandıkları sosyal medya platformları ve kullanım nedenlerine ilişkin görüşleri arasında söz söyleme, bilinir olma, öfke çıkarma ve bireyleri etkileme isteği yer almaktadır.

“Sosyal medya hesaplarından X (Twitter), Instagram ve Facebook’u kullanıyoruz. Görünür, bilinir olmak, sözümüzü söylemek ve öfkemizi çıkarmak için sosyal medya araçlarını kullanıyoruz.” (Y1)

“Bireysel hesabımdan da önemli gördüğüm içerikleri paylaşıyorum. Bu şekilde aslında onları etkilemeye, bu hayata katmaya ve farkındalık oluşturmaya çalışıyorum.” (G1)

“Temel olarak gençlerin farkındalığını hedeflediğimiz için Instagram kullanıyoruz.” (U6)

Katılımcılar sosyal medyada var olmanın önemine işaret ederek platformların özellikleri nedeniyle kullanıcı kitlelerinin farklılık gösterdiğini ve bu nedenle de tüm platformlarda özellikle TikTok’ta yer almanın gereklilik olduğunu belirtmiştir.

“Hukuki ve fiilî mücadele çok çok önemli ama günümüzde sosyal medyada da eğer faaliyetiniz, bir varlığınız yoksa bu iki mücadele göz ardı edilebiliyor, duyulmayabiliyor, etkisi az olabiliyor; onun için biz sosyal medyada varız. Facebook’ta, WhatsApp’ta, X’te (Twitter) ve Instagram’da hepsinde de varız.” (Y2)

“Instagram’la başladık çünkü hepimizin hayatında önemli bir yer kaplıyor şu anda, özellikle gençler için hepimiz Instagram kullanıyoruz. Instagram’da içerik üretmek hem bizim için hem de diğer insanlar için daha kolay çünkü çok yaygın bir platform ve milyarlarca etkileşim sağlayabiliyorsunuz. Bunun yanı sıra X (Twitter) hesabımız yeni açıldı. X’i (Twitter) kullanma sebebimiz ise orada siyasi ve insan haklarıyla ilgili konularda bir algı yaratmanın Instagram’a göre daha basit olması. Çünkü Instagram’da hitap ettiğiniz kesim çok geniş, influencerlık olsun diğer oyun hesapları olsun bunlar bakımından çok geniş ama X’in belirli bir kitlesi var. Burada daha çok insan haklarıyla siyasetle ilgilenen insanlar var ve burası öne çıkmak, etkileşim sağlamak konusunda Instagram’a göre daha fazla olanak sunuyor. Bu yüzden hem X’te hem Instagram’da şu anda etkileşim sağlamaya devam ediyoruz. Bunun yanı sıra TikTok gibi uygulamalara da yayılmayı düşünüyoruz çünkü gençlerin ve çocukların en fazla iletişimde bulundukları noktalardan birisi de TikTok. Bazı kesimler tarafından yargılansa da ben TikTok’un yargılanmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ciddi şekilde

söz sahibi bir platform olduğunu ve çok fazla etkileşim sağladığını düşünüyorum. TikTok’a da geçmeyi düşünüyoruz açıkçası.” (G3)

“TikTok'a girmemiz gerekiyor. TikTok'ta çok fazla anlatım, hikâye anlatıcılığı gibi içerikler var.” (F3)

Her geçen gün kullanıcı sayısını artıran TikTok, kullanıcılarına farklı hikâye anlatımları ile ilgi çekici içerikler üretme imkânı sunarken her yaştan kullanıcıya erişim imkânı da sağlamaktadır. Bu nedenle de hareket aktörlerinin TikTok’ta hesap açtıkları ya da açmayı planladıkları bulgulanmıştır. İklim krizi alanında üretilen içeriklerin, daha çok bilinen ve takipçisi olan hareketin kurumsal hesabında paylaşılma nedeni ise daha etkili olma isteğinden kaynaklanmaktadır.

“Instagram’ı, X’i (Twitter), LinkedIn’i kullanıyoruz. YouTube’u ve TikTok’u da kullanmaya çalışıyoruz ama daha aktif bir şekilde diğerlerini kullanıyoruz. Burada daha fazla içerik üretiliyor. Genelde içeriklerimi bu iklim öncülerinin kanallarından paylaşmaya çalışıyorum çünkü çok spesifik. Herkes İklim Öncülerinin iklim alanında çalıştığını biliyor ama ben kişisel hesabımdan paylaşırsam o kadar etkili olmaz diye düşünüyorum.” (G2)

X günümüzde gündemi takip etme, kişisel deneyimlerini paylaşma alanı olmasının yanı sıra kullanıcıların haber alma ve haber verme pratiklerini de değiştirmiştir. X sadece medya kuruluşlarının ve gazetecilerin değil her bir kullanıcının haber verme pratiğini gerçekleştirmesine olanak sağlamaktadır. X, haber kaynağının geniş kitlelere kolayca ulaşabildiği ve haber kaynağı ile doğrudan etkileşim kurulabilen bir kamusal alan hâline dönüşmüştür. Örneğin, 2021 yılında Türkiye’de özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında birçok şehri etkileyen orman yangınları yaşanmıştır. Katılımcılar, özellikle kriz zamanlarında sosyal medya platformlarında üretilen içeriklerin doğruluğunun önemine işaret etmiştir.

“Ağırlıklı olarak X’i (Twitter) kullanıyorum çünkü çok daha geniş kitleye ulaşabiliyorsunuz. Örneğin, 2021 yılı orman yangınları sürecinde sosyal medyanın faydasını gördük, çok kişiye ulaşabiliyorsunuz ama yanlış, hatalı bilgiler de çok çabuk yayılabilir. Onlarla mücadele etmek de gerekebilir o sırada. X (Twitter) üzerinden orman yangınları neden çıktı, sebepleri, nasıl mücadele edilebilir şeklindeki bir paylaşım ile çok sayıda kişiye ulaştık. Hakikaten o 15 gün süresince, bir sürü şehir efsanesinin havada uçtuğu kaos zamanında çok da iyi bir etkileşim aldı. X’in (Twitter) isterseniz doğru bilginin yayılmasına da aracılık edebilecek bir platform olduğunu gördük.” (F1)

“X (Twitter) hesabım var. X’i (Twitter) gerçekten bilimsel paylaşımlar için kullanıyorum diyebilirim. Benim çalışma konularım uzaktan algılama, coğrafi bilgi sistemleri, iklim değişikliği; bunlar hem fiziki coğrafyanın hem yer bilimlerinin en popüler, en gözde konuları. Dolayısıyla çok sayıda yayını, olayı takip etmek istediğim için her gün yoğun bir şekilde kullanıyorum.” (F4)

“Ben Instagram’ı ve nispeten X’i (Twitter) kullanıyorum. X’te (Twitter) bazen kendimle, hayatımla ilgili aktivizm dışında şeyler de paylaşıyorum, veganlık ile ilgili tweetler de atıyorum. Instagram hesabımda daha çok veganlık ile ilgili paylaşımlar yapıyorum. Ayrıca podcast'im Spotify ve YouTube'da yayınlanıyor. Daha önce yaptığım bir podcast vardı, bitti; YouTube'da yayınlanıyor. Spotify'da bir arkadaşım ile birlikte yaptığımız podcast'te doğrudan veganlık üzerine yaklaşık 7-8 bölüm konuştuk. Şimdilerde başka podcast serisini çekiyorum. O aynı zamanda bir metinle yani bir köşe yazısıyla birlikte yayınlanıyor, o da yaklaşık 20 bölüm olacak. Bundan sonra sesli podcast yerine videolu konuşma şeklinde devam edecek. Şu an insanlara sesimi duyurabileceğim bir alan olarak görüyorum orayı. Benimle benzer fikirlerde olan insanlarla tanışmak da tabii bunun için bir etken. Vegan olmayan birine ulaşip yazımı okumasını da elbette ki istiyorum hatta bunun için reklam veriyorum, o insanın önüne düşmek için içerikler üretiyorum.” (F2)

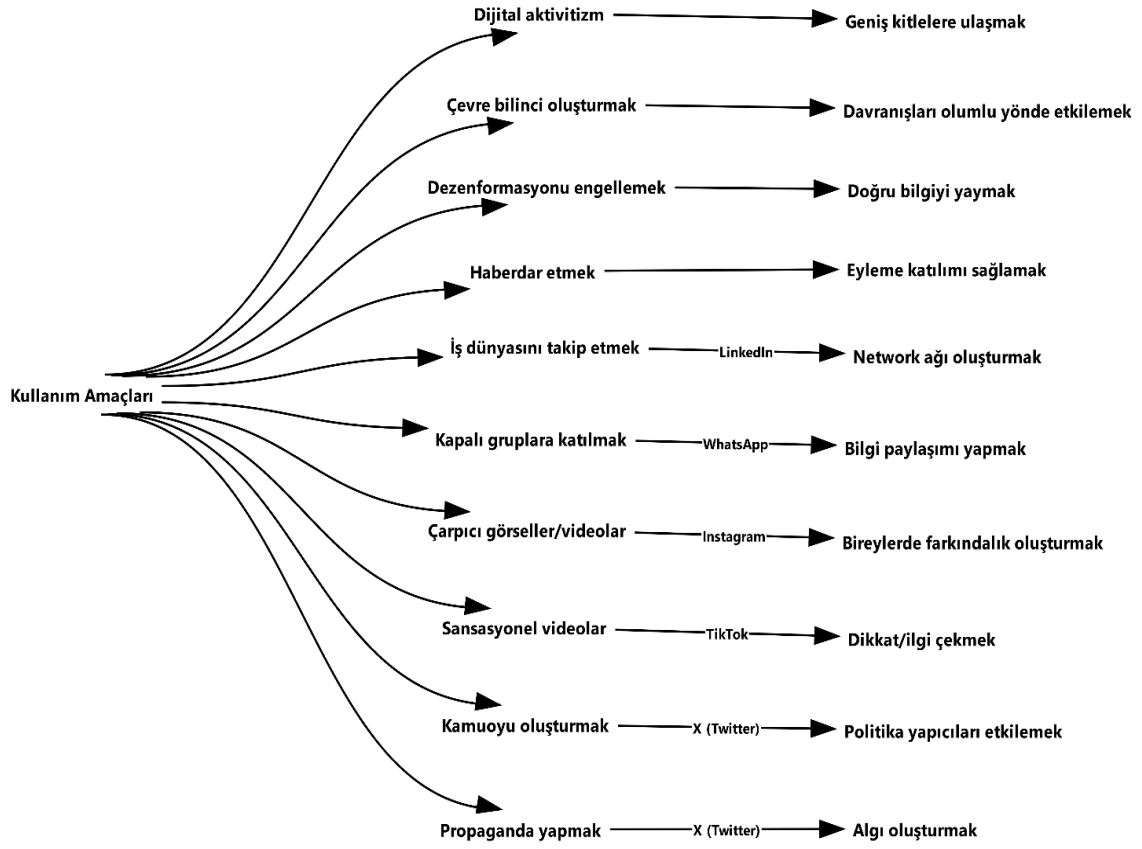
Katılımcıların bilgiyi paylaşma, haber verme, doğru bilginin yayılımını sağlama, bilinir olma nedenleri ile sosyal medya platformlarını kullandıkları ifade edilebilir. Her bir platformun kendine özgü özellikleri de kullanıcıların tercihlerini belirleme noktasında önem taşımaktadır. Özellikle farklı hikâye anlatım özelliği sunan TikTok, katılımcıların geniş kitlelere ulaşmak için yer aldıkları platform olarak bulgulanmıştır. Sosyal medya platformları, günümüzde haber kuruluşlarının resmî hesaplarından haber paylaşımı yaptıkları ve gazetecilerin bireylere enformasyon sağladığı alanlara dönüşmüştür. Bu alanda gerçekleştirilen pratikler “sosyal medya gazeteciliği” anlayışını var etmiştir (Pınarbaşı ve Astam, 2020, s. 71). Sosyal medya platformlarından X, günümüzde gündemi takip etme özelliğine ek olarak kullanıcıların haber alma ve haber verme pratiklerini değiştirmiştir. Bu değişim ile birlikte her bir kullanıcı haber verme pratikleri gerçekleştirerek geniş kitlelere kolayca ulaşabilir hâle gelmiştir. X, özellikle kriz zamanlarında sosyal medya platformlarında haber kaynağı ile doğrudan etkileşim kurulabilen kamusal bir alan hâline dönüşmüştür.

5.3.2. Sosyal medya platformlarının kullanım amacı ve süresine ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya platformlarını kullanım amaçlarının araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların sosyal medya platformlarını kullanım amaçlarına ilişkin bulgular Şekil 5.8’de yer almaktadır.

Şekil 5.8

Çevreci Hareket Aktörlerinin Sosyal Medya Platformlarını Kullanım Amaçları

Kod Birlikte Oluşma Modeli ile elde edilen görselde çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya platformlarını kullanma amaçları yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcıların ifadeleri kodlanarak nedensellik ilişkisi çerçevesince görselleştirme yapılmıştır. Sosyal medya platformlarının kullanıcılara sundukları farklı özellikler de görselde aktarılmıştır.

Kod sisteminde yer alan kullanım amaçları ve nedensellik ilişkileri; “dijital aktivizm ile daha geniş kitlelere ulaşmak”, “çevre bilinci oluşturarak bireylerin davranışlarını olumlu yönde etkilemek”, “dezenformasyonu engelleyerek kullanıcıların doğru bilgiye ulaşmasını sağlamak”, “haberdar ederek bireylerin eyleme katılımını sağlamak”, “iş dünyasını takip ederek network ağı oluşturmak”, “kapalı gruplara katılım sağlayarak bilgi paylaşımında bulunmak”, “çarpıcı görseller/videolar üreterek bireylerde farkındalık

oluşturmak”, “sansasyonel videolar paylaşarak dikkat/ilgi çekmek”, “kamuoyu oluşturarak politika yapıcıları etkilemek”, “propaganda yaparak algı oluşturmak” şeklinde bulgulanmıştır.

Katılımcıların sosyal medya platformlarını kullanım amaçları arasında farkındalığı artırmak ve geniş kitlelere ulaşmak yer almaktadır. Katılımcıların belirtilen ifadelerle ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Aslında baktığımızda aktivizm iki sekmeden oluşuyor bana göre; aktif olarak insanlara yüz yüze ulaşarak yürütülen geleneksel aktivizm ve sosyal medya üzerinden yürütülen dijital aktivizm. Yüz yüze yapılan aktivizmi bu dönemde kısıtlanmış olarak görüyorum çünkü hem resmî olarak bir kurumdan izin almanız gerekiyor hem de geleneksel aktivizmi yürüttüğünüz zaman sadece belirli bir kesime hitap edebiliyorsunuz. Bu nasıl olur mesela bir konferans verirsiniz, sadece bu konferansla ilgilenen insanlara hitap edebilirsiniz. Sosyal medya böyle değil; insanlar takip etsin etmesin sosyal medyaya girdiğinde karşısına ne çıkacağını bilmiyor, bu yüzden çok geniş bir hitap kesimi sunuyor bize. Bu yüzden sosyal medyayı güzel kullanmamız gerektiğini düşünüyorum, bundan dolayı da sosyal medya üzerinden ciddi bir şekilde atılımlarımıza devam ediyoruz.” (G3)

“Bizim amacımız toplum genelinde ‘Evet, iklim krizi diye bir şey var ve aslında gelecekte olacak bir şey değil, şu anda etkilerini görüyoruz.’ bilincini oluşturmak. Bununla birlikte aslında toplum genelinde bu konuda bir farkındalık yaratmak, aynı zamanda da eğitici yanından faydalanmak olduğundan sosyal medya kullanımlarımız buradan yola çıkıyor.” (U3)

“Projelerimizin verilerini paylaşıyoruz, her seviyeye hitap etmeye çalışıyoruz aslında lise öğrencileriyle başlayacak yeni bir projemiz var. Onun haricinde bir de sanat projemiz var, o da gerekiyor çünkü farkındalığı her anlamda yaratmak istiyoruz. Atıklardan sanat eseri çıkardığımız bir projemiz var, her kitleye hitap etmek istiyoruz aslında böyle çalışmalarda.” (U7)

Katılımcıların sosyal medya platformlarını kullanım amaçları arasında iklim krizine dikkat çekmek ve doğru bilgi paylaşımında bulunmak yer almaktadır. Katılımcıların belirtilen ifadelerle ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“TikTok’ta da nasıl ki ben o pili balığın içinde bulunduğu alana attım o zaman dikkat çekti. Bunun gibi dikkat çekici videoların olması lazım. Bunun da yeri dediğim gibi kesinlikle sosyal medya platformları, televizyonda bunu yapmanıza izin vermiyorlar ama sosyal medyada kimse kimseye karışmadığı için bu noktalar çevreciler için büyük güç.” (U8)

“Özellikle bu seçim döneminde sosyal medyada yöneticilere karşı seçim kampanyaları ile ilgili çalışmalarımız oldu diğer ekiplerle birlikte. Bizim amacımız aslında karar alıcıların dikkatini çekebilmek ki ülke yönetimi gerçekten bir şey yapabilsin çünkü iklim krizi iki üç kişinin, beş on aktivistin hayatını değiştirmesiyle ya da plastik kullanmamasıyla düzeltebileceği bir şey değil. Bu yüzden biz bunu daha ülke çapına yaymak amacıyla karar alıcılara yöneliyoruz.” (G4)

“Bununla ilgili yine o yangınlar sonrasında çam dikmeyin, çam çıradır yanar gibi çok hatalı paylaşımlar yapıldı. Yangınların işte lazerle çıkartıldığına dair haberler yapıldı. Bunları takip etmek, bunlara müdahale etmek; doğru bilgiyi vermek açısından rutin olarak yapmak zorunda kaldığım şeyler.” (F1)

Çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya platformlarını kullanım süresi farklılık göstermektedir. Ancak bununla beraber, sosyal medya platformlarında günde ortalama 1 saat ile 5 saat arasında zaman geçirdikleri bulgulanmıştır. “We are Social” ve “Meltwater” tarafından hazırlanan “Dijital 2025 Türkiye Raporu”nda yer alan verilere göre, Türkiye’de sosyal medya kullanıcı sayısı 58,5 milyona ulaşırken kullanıcılar günde ortalama 2 saat 43 dakikayı sosyal medyada geçirmektedir (We Are Social, 2025). Katılımcıların sosyal medya platformlarını kullanım sürelerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir:

“Günlük süre yaklaşık 3 saat.” (U1)

“Bazı gönderileri 2 saatte hazırlayabilirim ya da bazen 10 dakikada hazırlayabilirim. Burada zaman alıcı tarafı söylemem gerekirse mesela biz geçtiğimiz günlerde El Nino hava olayı hakkında bir gönderi hazırladık. O açıkçası çok kolay bir içerik değil çünkü çok bilimsel. Bunu şu formata getirmeyi düşünüyoruz her zaman; mesela ben genç kardeşime ya da apartmanda bir komşuma da bunu böyle basitçe anlattığımda kafasında oturacak bir format olması lazım. Çünkü sosyal medya böyle biraz, herkes var zaten, bizim de amacımız aslında herkesin buna belli bir seviyede hâkim olması. Herkes bilim insanı değil çok doğal olarak, biz de değiliz. O yüzden aslında orada yaptığımız şey, bilim kurulumuzdan ‘Hocam bunu burada nasıl anlatabiliriz?’ diye destek alıp, sonrasında onun dilini sadeleştirip sunmak. Bunu bazen ekipten bir kişi yapıyor, bazen tüm ekip yapmamız gerekiyor.” (U3)

“Sosyal medyada geçirilen süre çok fazla çünkü bir grubumuz var, o grup üzerinden sosyal medya süreçlerini konuşuyoruz, bayağı da yoğunuz. Türkiye gündeminde bu noktada sürekli bir haber hâli var. Özellikle Twitter’da sabah akşam aktifiz, benim gözümünden kaçsa başka bir arkadaşım atıyor, grupta 8 kişiyiz. Instagram’da olabildiğince post ve story tarafında aktifiz ama özellikle Twitter’da çok daha aktif olduğumuzu söyleyebilirim.” (U4)

“Günden güne değişiyor ama sanırım hayatımın büyük bir bölümü sosyal medyada geçiyor. Günde 4-5 saat diyebilirim.” (G2)

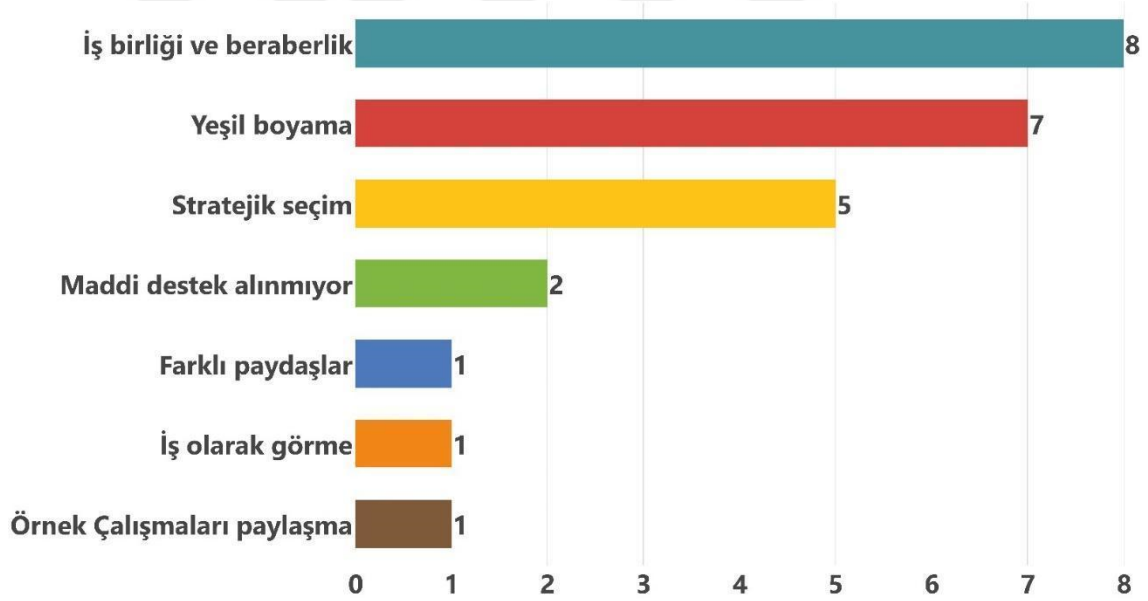
Elde edilen bulguların “Dijital 2025 Türkiye Raporu” ile benzerlik gösterdiği ve katılımcıların sosyal medya platformlarını kullanım sürelerinin, ortalama kullanım süresi düzeyinde olduğu saptanmıştır.

5.3.3. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birlikleri/reklama ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla yaptıkları iş birlikleri/reklam çalışmalarının araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcılardan elde edilen verilere göre kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birlikleri/reklama ilişkin bulgular Şekil 5.9’da yer almaktadır.

Şekil 5.9

Çevreci Hareket Aktörlerinin Kurum ve Kuruluşlarla İş Birlikleri/Reklam Çalışmaları

Alt Kodların İstatistiği ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklam çalışmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, görselin sol tarafında konuya dair oluşturulan kodlar yer almaktadır. Görselde kodların frekans değerleri de yer almaktadır. Çevreci hareket aktörleri, kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklamı; “iş birliği ve beraberlik” (f:8), “yeşil boyama” (f:7), “stratejik seçim” (f:5), “maddi destek alınmıyor” (f:2), “farklı paydaşlar” (f:1), “iş olarak görme” (f:1), “örnek çalışmaları paylaşma” (f:1) olarak tanımlamıştır.

Kod sisteminde yer alan kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklama ilişkin görüşler olumlu ve olumsuz olarak değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların iş birliğine yönelik olumlu görüşleri şu şekildedir:

“Biz seçime giden adaylarla ilgili bir kampanya başlattık ve bu kampanyayla birlikte aslında birçok kurumla, birçok STK ile iletişime geçme fırsatını elde ettik. Bu gerçekten çok güzeldi, olmasının da gerekli olduğunu düşünüyorum. Sivil toplum hareketlerinin gençlere destek vermelerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Şayet bizim için soracak olursanız bizim de böyle sivil toplum kuruluşlarıyla kuvvetli bağlar oluşturmamız gelecekte gerekli olacak. Herhangi bir sorunda birleşerek daha rahat bir şekilde hareket edebileceğimizi düşünüyorum.” (G3)

“Çevreci hareketlerin kurumlarla iş birliğini ben şu an pozitifte gidiyor diye görüyorum çünkü çevreci hareketlerin yüzde 99'u gençlerden oluşuyor. Aslında her ne kadar hükümet hâlâ buraya sırtını dönüyor olsa bile yerel yönetimlerde özellikle belediye düzeyinde ben İzmir'de de İstanbul'daki izlenimlerimle de bunu söyleyebilirim. Kurumlar, yerel yönetimler, sivil toplum orada gerçekten çevre ve iklim konusunda gençlerin oluşturduğu iklim ekiplerine saygı duyuyor ve onlarla ilgili sürekli bir şeyler yapmak istiyor.” (G7)

“Gökhan Özoguz'un National Geographic'te yayımladığı 25 Litre belgeseli var mesela özellikle bunu bir etkinliğe dönüştürdük, okulumuzda rehberlik derslerinde bunu izlettik hatta öğrencilere aileleriyle beraber izlemelerini önerdik ve bize bir sürü fotoğraf geldi. OMO'nun Trabzon'da plastiklerden yaptığı bir park vardı hatırlarsanız, bu tür markalar çok güzel işlere imza atıyor. Aslında küçük bir proje olsak da bunları yaymak bizi mutlu ediyor.” (G9)

“Aslında birçok çevreci hareket -mesela TEMA gibi- şirketlerle de bağlantı kuruyor ve genellikle şirketlerden fon alıyor. Aslında şu da var sivil toplumda birbiriyle iç içe platformlar bulunuyor. Mesela Temiz Hava Platformu, bizim de içinde olduğumuz 10'dan fazla çevreci STK'yı bünyesinde barındırıyor. Böyle iş birlikleri bir hareketi güçlendirmekte önemli bence. Siz bir imza kampanyası yapıyorsunuz diyelim, daha fazla paydaşla bunu yaparsanız daha çok ses getirir ve başarıya ulaşma şansınız artar. Mesela Temiz Hava Platformu; hava kirliliği ile mücadele ediyor, buradaki sivil toplum ve bu meseleyi konuşan insanlar arasındaki bilgi paylaşım alanlarını artırması, bir uzmanlığın gelişmesi için bence kıymetli.” (U1)

“Biz vakıf olarak kurum, kuruluş, kişi her türlü iş birliği konusunda açığız ve elimizden gelen her şeyi yapıyoruz çünkü ne kadar çok yaygınlaştırsak, sesimizi duyurabilirsek o kadar iyi olduğunu düşünüyoruz. Bireysel ölçekte de bir Youtuber'la, sosyal medya fenomeniyle, yer yer ünlülerle iletişim içerisinde olmak faydalı olabiliyor. Çevre hareketi aktörlerinin kimisi

daha kapalı oluyor; örneğin, kamuyla iş birliği konusunda kapalılar ya özel kuruluşlarla, şirketlerle iş birliği yapmama kuralları olabiliyor.” (U2)

“Diğer kuruluşlarla, politikacılarla, medyayla ya da özel sektörlerle olabilir. Bunlarla iş birliği yapmaya sıcak bakıyorum çünkü onların kitlesinde iklim krizi ve çevre farkındalığı oluşturabiliyoruz.” (G8)

“Birbirinden çok farklı STK’lar var, herkesin birlikte çalıştığı paydaşlar diyeyim. Aktör ve paydaş kavramı farklı. Aktörler daha çok liderlik yapan, başlıca sorumlu olan kurumlar; paydaşlar ise onlarla etkileşimde olan birimler. Her STK’nın farklı bir tutumu var. Örneğin TEMA’yla çalıştığımızda daha çok kapasite geliştirme, çocuklara, gençlere ya da üyelerine yönelik eğitimler şeklinde olabiliyor, onlar ağırlıklı olarak o şekilde çalışıyor. Yuvam Dünya biraz daha iş dünyası ağırlıklı çalışıyor. Ege Orman Vakfı da eğitim odaklı çalışıyor. Dolayısıyla her bir STK’nın farkındalığı artıracak, onlara bilgiyi yayacak şekilde kendilerine göre paydaş grupları var. Çalıştığım STK’lara göre her birinin değişiyor ama ağırlıklı olarak bilgiyi yayma görevi hemen hemen her STK’nın önemli görevlerinden birisi; konu ve hedef kitle farklı olabilir ama bir şekilde bilgiyi daha geniş kesimlere, paydaşlara iletmeye çalışıyorlar. Gün geliyor ilkokul öğrencisi, üniversite mezunları ya da iş dünyası oluyor, bu şekilde çalışmalar yapıyoruz.” (F1)

“Bir Greenpeace üyesinin sokaklarda dolaşırken protesto edeceği argümanları doğru seçmesi gerektiğini düşünüyorum. Mesela bir dönem TEMA aracılığıyla ağaç dikmek çok yaygındı; bunların doğru yönelmesi gerektiğini, doğru iş birliklerinin faydalı olacağını düşünüyorum. Bu anlamda çevreci hareketi destekleyen bir insanım kuşkusuz ama hem buradaki aktörlerin hem de yöneldiği odakların doğru seçilmesi gerektiğini düşünen biriyim.” (F4)

“Geziden sonra biliyorsunuz o aktivasyon hâli de kalmadı, o kadar yoğun değil en azından. Zaten bu kadar baskı ve şiddete rağmen insanlar bir şekilde çalışmaya çalışıyorlar. O yüzden şu an en çok ihtiyacımız olan şey iş birliği ve beraber çalışma duygusu. Örneğin, Validebağ savunması sırasında KOS olarak oraya bütün gücümüzle katılmaya gayret ettik. Hatta 3 arkadaşımız gözaltına alınmıştı ilk direnişin başladığı gün.” (Y1)

“Çevre hareketi konusunda da gerçekten aslında bilim insanları olsun iletişimciler olsun bu konuda özellikle aktivistler gibi çok daha ilerleyen, gelişen bir hareket var. Sivil toplum zaten bunun çok büyük bir parçası. Aslında hep birlikte çalışmamız gerekiyor, bu çok çok önemli. Dünya bir ev ve evde büyük bir problem var, o yüzden evdeki herkesin bir arada çalışması gerekiyor; devletin, resmî kurumların, özel sektörün büyük olsun küçük olsun tüm şirketlerin... Aynı zamanda kişiler tabii ki bunu çok büyük parçası çünkü evdeki insanları onlar oluşturuyor. STK’lar çok önemli bir parçası; bu gelişiyor, daha gelişmesi lazım ama güzel bir yönde gidiyor bence. Bu çalışmalarını yaparken aslında her toplantıda, her görüşmede

çok fazla şey öğrendiğimi düşünüyorum. O açıdan bence çok besleyici ve daha güçlendirmemiz, arttırmamız gereken bir şey gibi geliyor.” (U3)

Çevreci hareket aktörleri, iş birliği ve beraberliği engelleyen etkenlerin başında birtakım korku ve çekincelerin yer aldığını belirtmiştir.

“Ben birlikten kuvvet doğar diyorum, doğmalı da ama ülkemizde ‘dünyayı ben mi kurtaracağım’cılar çok fazla. Ben bu sene markalar ve derneklerin iş birliği yaptığını gördüm çünkü markalar sürdürülebilir işlere yöneldiler ve bunu bir dernekle yapmak istiyorlar. ‘Biz hem STK tarafındayız hem sürdürülebilirlik tarafındayız.’ bunu göstermek istiyor dernekler. Yalnız iki ya da üç derneğin bir arada iş yaptığma çok fazla şahit olmazsınız, bir arada iş yapıyorlarsa emin olun bir tanesi eğitimcidir; TOG’dur, TEMA’dır, bir de UNDP vardır, bunları bir arada görebilirsiniz. Ama hiç kimse kendinden çok aşağıda ya da az bilinen bir derneği yukarıya çıkarmak istemiyor yani daha fazla görünür olabilirim ama ben buralara zor gelmişim başkasını bu saatten sonra yukarıya çıkaracak hâlim yok deniliyor.” (U8)

“Bakıyorsunuz bazen bırakın 350 dönümlük yeri, bir dönümlük yere bile dozerle girerek orada bir şeyler yapılmaya çalışılıyor. Bu korkunç bir şey aslında, nefes alacak yerimiz kalmadı. O nedenle çevre mücadelelerinin çok gelişmesinde, tabii Gezi’nin etkisi olduğu hep söylenir ama bence esas etkili olan şey artık insanlar nefes alacakları yerlerin kalmadığını gördüler, bunun bilincine vardılar ve tepki göstermeye başladılar. 20-30 yıl önce böyle değildi, şimdi artık bu bilinç sade vatandaşa kadar indi. Tabii biz de sade vatandaşız ama yani kendini adanmış insanlar dışındaki evinde oturan Ayşe teyzeye, Ahmet amcaya da bu iş indi. Nefes alacak yerleri yok, bir parka gidip oturacaklar, park kalmamış. Bu durumda onlar da bize destek vermeye başladılar, bu iş giderek böyle bir genişledi. ‘Katılımdan memnun musunuz?’ diye sorarsanız çok da memnun değiliz, daha fazla insanın mücadeleye katılması lazım çünkü dışarıdan biz sizi çok destekliyoruz, alkışlıyoruz, bravo arkanızdayız laflarını çok duyuyoruz ama hadi gelin beraber mücadele edelim dediğimizde çok sayıda insan yanımıza gelmiyor. Bu biraz da devletin tutumundan kaynaklanıyor. Güvenlik güçleriyle sık sık karşı karşıya geliyoruz; gaz, cop yediğimiz, yerlerde sürüklendiğimiz zamanlar oldu, maalesef bunlar hep yaşandı. İnsanlar bunları gördükçe korkuyor, çekiniyor onu da anlayışla karşılıyoruz, doğaldır.” (Y2)

“Bizler koalisyonda genel prensip olarak fon olan firmalarla, STK’larla ve diğer devlet kurumlarıyla pek ortak çalışmalar yapmıyoruz, zaten para ilişkisine girmiyoruz. Kendi içimizde mali hesapları yapıyoruz, ne bir devlet kurumundan ne bir STK’dan mali destek alıyoruz. Kişisel bazda çalışmalar yapıyoruz. Mesela TEMA’dan, Greenpeace’ten vesaire tanıdığımız arkadaşlar var, tabii ki onlarla birtakım veri alışverişleri yapıyoruz ama resmî olarak kurumsal bir ilişkimiz yok. Devlet kurumları, bakanlıklar, bazı kurumlar ve kuruluşlar

zaten bizim muhalif olduğumuz, eleştiride bulunduğumuz kesimler oluyor. Devlet kurumları, biraz daha karşımıza aldığımız ve eleştirel yaklaştığımız kurumlar oluyor ve ortak çalışmalar yapmıyoruz diyebilirim.” (U5)

“Türkiye’deki herhangi bir kurumdan fon ve sponsorluk almıyoruz ama bize destek veren bazı kuruluşlar var; mesela Change.org, 350.org ve Türkiye İklim Adaleti Ağı gibi. Biz bundan para, sponsorluk almıyoruz sadece manevi destek diyebiliriz. Bize insan desteği sağlıyorlar, bizimle beraber oluyorlar ve beraber pankartlarımızı hazırlıyorlar.” (G1)

Çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklam yapma kriterinde yeşil aklama kavramı ön plana çıkmıştır. Greenwashing olarak da ifade edilen yeşil aklama, çevreye zararlı ürün ve faaliyetleri olan firmaların ve kamu kurumlarının çevreye karşı duyarlı görünmesi için yürütülen çalışmaları kapsamaktadır. Katılımcılar yeşil aklamaya karşı bir duruş sergilenmektedir ve buna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Yeşil aklama yapan konferanslar ya da etkinliklerde şöyle bir algı oluşuyor; aslında bir nevi iyi diyebiliriz, avantajı var çünkü yeşil aklama yaparken bir şekilde iklim krizini insanlara anlatıyorlar ve belki bundan hiçbir şekilde haberi olmayan ya da buna inanmayan bir insan, buna inanabiliyor.” (G1)

“Geçmişte özellikle genç iklim aktivizminin görünen yüzlerinin aslında kirletici şirketlerle reklam anlaşmaları içerisinde olduğu vs. haberleri çok yayılmıştı, bunları hiç tasvip etmiyorum. Bana kalırsa çevreci hareket aktörleri hiçbir şekilde bir fosil yakıt şirketiyle, fosil yakıtları destekleyen şirketle, kirletici bir şirketle herhangi bir iş birliğinde bulunmamalı. Bazı yerler ‘bir, sıfırdan büyüktür’ anlayışıyla -özellikle sivil toplum kuruluşları- bu sponsorluklara oldukça açık kapı bırakıyor. Ben Shell’le beraber ‘Yeşil Yetkinlikler’ adında eğitim programları düzenleyen yerler gördüm, bunları hiç tasvip etmiyorum çünkü tamamen greenwashing ve şirketlerin kendilerini aklamak, kamuoyu baskısını azaltmak, ‘A burası da bu alanda çalışıyor, tamam çok fazla tepki vermeyelim o zaman.’ gibi bir algı oluşturmak için bunları yaptıklarını düşünüyorum. Bir boykotu destekliyorum diyebilirim iş birliği konusunda.” (G2)

“Aslında genel olarak bütün ekipler içerisinde görüyorum bunu biz sponsorluklara ve reklamlara çok sıcak bakmıyoruz çünkü genelde reklam işini greenwashinge döküyor şirketler ama vakıflar ve derneklerle çalışmalar yürütüyoruz. Örnek vermek gerekirse biz sanat ekibimizle beraber Maya Vakfı ile beraber bir çalışma yürütüyoruz, belediyelerle çalışmalar yürütüyoruz ama genelde şirketlere ve özel sektöre çok sıcak bakmıyoruz.” (G4)

“Biz iklim aktivistlerinin en korktuğu şey; iş, şirketlerin kendi reklamlarını yapmaya dönerse mesela COP 27 çok konuşuldu. Dünya genelinde iklimin karar alıcılarının toplandığı yer ve Coca-Cola buraya sponsor oldu. Bu kesinlikle masum bir iş birliği değil. Coca-Cola’nın iklim için ne kadar zararlı olduğunu biliyoruz, iş birlikleri elbette olsun ama amaçları da bu doğrultuda şekillensin. Coca-Cola iş birlikçi olduktan sonra vizyonlarını ve misyonlarını iklim krizini önemseyecek bir şekilde değiştirdi mi? Hayır, bunun çok bir anlamı kalmıyor. İş birlikleri kadar yaptıkları da çok önemli dediğim gibi. Bu isimler sosyal medyada önemli bir sese sahip, iş birliği kadar kendilerinin yapmaları da önemli diye düşünüyorum. Şu an COP 28 hakkında konuşuluyor, petrol şirketinin sahibi COP 28’in başkanı böyle de bir durum var.” (G5)

“Birçoğunu sahte olarak değerlendiririm, çok fazla greenwashinge maruz kalıyorum. Mesela daha geçen gün bir sürdürülebilirlik influencerının önerdiği bir ürünü aldım ama marka hayvan deneyleri yapıyormuş, ben ona güvenerek almıştım, çok büyük hayal kırıklığına uğradım. Influencer iş birliği yapıyor ama iş birliği hashtagi koymuyor mesela bir ücret alıyor, orada da bir sıkıntı oluyor. Çevre için bir şeyler yapmak isteyen insanların hep böyle büyük şirketlerle sponsorluk kurması gerekiyor. Gerçekten bir şeyler yapmak isteyen çevreci toplulukların kesinlikle şirketlerle iş birliği kurması gerekiyor ama bu şirketleri seçerken çoğu dikkat etmiyor bence, bu konuda rahatsızlığım var.” (G6)

“Ben hareket aktörlerinin reklam ve sponsorluk iş birliğine olumlu bakıyorum çünkü bunları yapanlardan birisi de benim aslında, iş birliğine çok açık biriyim. Tabii ki greenwashing olmadan iş birliği ama gelip de bir petrol firması benimle asla iş birliği yapamaz. Birkaç tane otomotiv ve jean markası biz iklim aktivistlerini iş birliği yapmak için çağırdılar fakat biz onların gerçek yüzünün ne olduğunu bildiğimiz için, evet iklim için bir şey yapabilirler ama iklimi mahveden aktörler oldukları için reddetmiştik.” (G8)

“Bu konuda biraz çekimseriz. Bundan kastım sponsorluk ya da reklam faaliyetlerinin hangi boyutta olduğu ve hangi kurumun yaptığı önemli. Samimi bir sürü işletme var ama Doğa Derneği bir maden sektöründe faaliyet yürüten bir kurumla bir sponsorluk ya da reklam iş birliği yapmaz. Çok inanılmaz su tüketen ürünlerin olduğu bir firma ya da sanayi tesisi gibi doğanın üzerinde o tahakkümü yıkmaya çalışan işletmelerle çalışma düşüncemiz yok. Öte yandan, iş birliği yaptığımız çok sayıda kurum var. Birlikte faaliyet yürütülen çok alan var örneğin, Marmara Gölü’nde WWF de davacı, o da sürecin içerisinde, Change.org’la kampanya süreçlerini yürütüyoruz. İstilacı bir tür olduğu düşünüldüğü için yeşil papağanların bir ara toplanma süreci oldu, orada bir kampanya yürüttük. Dernek, çevre, doğa hareketi aslında kurumdan ziyade kişilerle de yürüyen bir şey, herkes birbirini tanıdığı ve faaliyet alanlarını bildiği için çok çabuk şekilde organize olunabiliyor. Kurumlar arasında gerginlikler ya da kişiler arasında anlaşmazlıklar olabilir ama dayanışma ruhunun daha çok hâkim olduğunu söyleyebilirim.” (U4)

Çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklam yapmaya yönelik görüşlerinde dijital içerik üreticisinin harcadığı emek ve iş gücü nedeniyle gelir elde etme isteğinin yer aldığı gözlemlenmiştir.

“Yani biz ilk bu işe girdiğimizde şirketler çok küçüktü. Şu an baktığımızda çok enteresan kampanyalara da rastlayabiliyoruz. Tabii ki kimisi büyüdü, kimisi büyüyemedi. Değişiyor ama bizim ilk çıktığımızda gerçekten bu alanda iş yapanların ne yazık ki hiç bütçesi yoktu, daha yavaş ilerledi o kısım ama şu anda çok fazla seçenek var. İrili ufaklı iyi şeyler yapmaya çalışanlar var ama daha da önemlisi ana alana direkt bu ürünleri üretmek gibi bir derdi olmayan firmalar da bu alanda neyi daha farklı yapabilirim diye uğraşmaya ve bunu anlatmaya başladılar. Bence bu değerli bir şey çünkü sonuçta insanız, kapitalist bir düzen içindeyiz, değişiyoruz tabii ki. Buraya harcadığımız zamanın, emeğin, beyin ve iş gücünün bir şekilde geri dönmesi gerekiyor. Bunu bir iş olarak görüyorum.” (F3)

Sosyal medya platformlarının gelir modelleri oluşturduğu ve bireylerin gündelik yaşamlarında ağlar üzerinden yapılan iş birlikleri ve paylaşımlarla hayatlarını idame ettirdikleri belirtilebilir.

5.4. Dijital Aktivizme İlişkin Bulgular

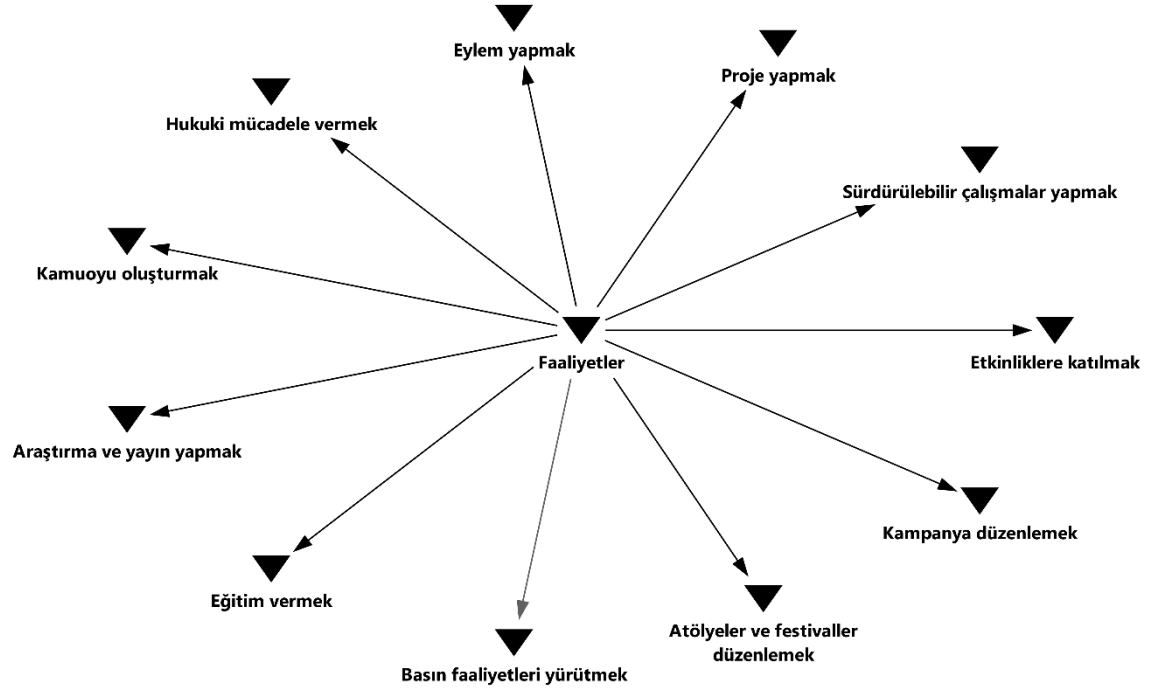
Bu başlık altında, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetleri, dijital aktivizm amaçları, dijital aktivizmin işlevselliği ve hedef kitle, eylem biçimleri ve stratejiler, benzer ve farklı özellikler, avantajlar ve dezavantajlar, örgütlenme pratikleri, mücadele yöntemleri ve politika üretim süreçlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

5.4.1. Dijital aktivizm faaliyetlerine ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların kullandıkları dijital aktivizm faaliyetlerine ilişkin bulgular Şekil 5.10’da yer almaktadır.

Şekil 5.10

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetleri

Kod Teori Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, görselde dijital aktivizm faaliyetleri gösterilmiştir. Kod sisteminde yer alan dijital aktivizm faaliyetleri şu şekildedir:

“Etkinliklere katılmak”, “eylem yapmak”, “kampanya düzenlemek”, “atölyeler ve festivaller düzenlemek”, “basın faaliyetleri yürütmek”, “eğitim vermek”, “araştırma ve yayın yapmak”, “kamuoyu oluşturmak”, “hukuki mücadele vermek”, “proje yapmak” ve “sürdürülebilir çalışmalar yapmak” olarak bulgulanmıştır.

Türkiye’de özellikle yaz aylarında yüksek sıcaklık ve kuraklık, yıldırım düşmesi gibi doğal nedenlerle veya insan hatası kaynaklı ve kasıtlı olarak çıkarılan orman yangınları yaşanmaktadır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetleri de ifade edilen yangınlardan önce ve iklim krizi ile ilgili konularda bilgi paylaşımında bulunmak üzere etkinliklere katılmak, eğitim vermek, eylem yapmak ve kamuoyu oluşturmak şeklinde ifade edilmiştir.

“Orman yangınları var şimdi. Son zamanlarda orman yangınları geliyor, hazır mıyız şeklinde paneller, konferanslar, söyleşiler şeklinde olabiliyor. Gün geliyor kuraklık oluyor örneğin;

geçen kış depreme kadar baraj seviyeleri üzerinden giden bir kuraklık meselesi vardı. Bu sefer gündem kuraklığa dönünce ne olacak, kuraklık var mı, iklim değişikliği ne olur, nasıl çözüm üretiriz şeklinde talepler geliyor. Biraz talepler, davetler üzerinden şekilleniyor. Bu açıdan artık biraz da bilgiyi yaymaya, kimin ne ihtiyacı varsa o konularda etkinliklere katılmaya çalışıyorum.” (F1)

“Küresel iklim krizine karşı lise, ortaokul öğrencilerine ve Türkiye’de bir ilk olarak ana sınıfı öğrencilerine iklim krizini anlatma fırsatım oldu. En çok eğlendiğim de aslında bu eğitimdi çünkü hem onların dikkatini toplamak için çok fazla efor sarf etmemiz gerekiyordu hem de yaşları küçük olduğu için kelimelerimizi çok dikkatli bir şekilde harmanlayıp öyle onlara vermemiz gerekiyordu. Böyle etkinliklerin içerisinde İklim İçin Türkiye adına bulundum ve bulunmaya da devam edeceğim.” (G3)

“İklim değişikliği konusunda aslında en aktif çalışan üç bölümümüz var; orman ve kırsal kalkınma, çevre politikaları ve eğitim bölümümüz. Bu üçü hem içerik üretimi hem orada bir çalışma üretme konusunda çalışıyor. Dijital aktivizm kısmını iletişim departmanımızla birlikte kurguluyoruz. Bu üç ana kol ekseninde iklim değişikliği konusunda biraz daha bilgilendirme, politika süreçlerine etki etme gibi buna bağlı etkinlikler ve çalışmalar yürütüyoruz.” (U2)

“Eko-kırımın yasalaşması konusunda çalışmalar var. Ekolojik yıkım alanlarını ziyaret ettik. Bununla ilgili kamuoyu oluşturmaya, basın açıklamaları yapmaya çalıştık. Koalisyon’da ekoloji gezileri, kervanlar yapmıştık geçen sene, 5-6 farklı coğrafyaya gittik ve oradaki ekoloji örgütleriyle tanıştık. Farklı illere, farklı bölgelere kervanlar yapıyoruz.” (U5)

“Mesela Marmara Ereğlisi’nde Çevre Derneği bizi karşıladı onlarla bir forum yaptık, ekolojik yıkım alanlarına baktık, deniz ekosistemini kirleten bütün yıkım alanlarını orada gördük ve denizi kirleten sanayiler önünde pankartlı eylemler ve basın açıklamaları yaptık.” (Y4)

Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetleri doğrultusunda basın faaliyetleri yürütmek ve atölye düzenlemek ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Çocuklara hayvanlarla ve hayvanat bahçeleriyle ilgili farkındalık kazandırmak için okullarla atölyeler düzenliyoruz. Onun dışında davet eden bir grup, kuruluş vesaire olursa onlara yavaş modayla, iklim kriziyle, veganlıkla, hayvan haklarıyla ilgili yardım etmeye çalışıyorum. Bunun dışında çevre festivallerinde, vegan festivallerde çocuklarla konuşarak, onlara masal okuyarak bir yandan sokakta da böyle şeyler yapmaya çalışıyorum. Bir basın mensubu olarak da mesleğim gereği Türkiye’de bir eko-kırım olduğu zaman onu haberleştiriyorum.” (F2)

“Bu kampanyayı yavaş yavaş yeniden başlatalım diyoruz. Farklı illerde çeşitli basın açıklamaları, forumlar, atölye çalışmaları, birtakım eylemler yapmayı planlıyoruz.” (Y4)

“Eğitimler, atölyeler düzenliyorum; kendi plastik LAB’ım var. Burada ilk piyasadaki ikinci el plastikleri satın alıp, onları yıkayıp, parçalayıp tekrar ürünler üretiyoruz. Bu üretme kısmı çok meşakkatli ve şu an önce bizim kendimizi eğitmemiz gerekiyor.” (G6)

Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetleri arasında imza kampanyaları düzenlenmesi yer almaktadır. İmza kampanyalarının günümüzde dijital ortama taşındığını vurgulayan katılımcılar, sosyal medya platformlarında da hashtag aktivizmi yaptıklarını belirtmiştir. İmza kampanyalarında yerel yönetimlerin özellikle büyükşehir belediye başkanlarının desteğini almanın kamuoyu oluşturmadaki önemine işaret eden katılımcıların iklim krize karşı önlem alınmasını talep ettikleri imza kampanyalarına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“İklim değişikliği konusunda genel çalışmalar arasında kömürden çıkış kampanyamız var.” (Y4)

“Bir de farkındalık yaratmak mesela bir kampanya başladığı zaman Change.org vs. tarafından onun farkındalığını yaratmak için yine sosyal medya tarafını kullanıyorum. İklim için kampanya yürütmenin, insanları bilinçlendirmede çok etkili olduğunu düşünüyorum.” (G6)

“Dijital aktivizm olarak en çok [Change.org](https://change.org)’da imza kampanyaları yapıyoruz. Yıllar önce internet üzerinden değil de mektup topluyorduk; insanlar hükümete mektup, dilekçe yazıyordu. Şimdi çağa ayak uydurmak için biraz daha dijital kanallarla yapmak, daha hızlı veriye ve daha fazla insana ulaşmaya katkı sağlıyor. Hâlâ sokakta imza topluyoruz ama yanımızda götürdüğümüz bir tablet aracılığıyla imza alıyoruz insanlardan, en fazla bunu yapıyoruz. X’te (Twitter) hashtag aktivizmi yapıyoruz.” (U1)

“Dijital aktivizmi daha çok tweetlerde kullanıyoruz, orada da kısa mesajlar vermek, gündelik gelişmelere yönelik birtakım eleştirel mesajlar vermek için kullanıyoruz.” (Y4)

“‘Tüm Türkiye’de İklim Acil Durumu İlan Edilsin’ kampanyamız vardı. Change.org üzerinden yaklaşık 50 bin imzaya ulaştık bu kampanyada. Bu kampanya özelinde birçok sanatçıyla, belediye başkanıyla, sporcuyla, basınla görüştük ki destekleyip bizim sesimizi duyurabilsinler. Bu bir farkındalık kampanyasıydı. Özellikle Büyükşehir Belediye Başkanları Mansur Yavaş, Ekrem İmamoğlu bize sözler verdi, ‘Yeşil şehir olmaya önem vereceğim.’ gibi sözlerin hepsi kampanyanın içerisinde yazıyor. Şehirlerde neler olmalı,

neler olmamalı, yaşanan felaketlerin farkına varma gibi başlıklar çerçevesinde yayınladığımız bir kampanyamız vardı; onda da büyük bir kamuoyu desteğine ulaştık. ‘İklim Krizi Müfredata Eklensin’ kampanyamız ise başarıya ulaşan bir kampanya oldu. Eski Millî Eğitimi Bakanı Ziya Selçuk’un desteğiyle bu kampanya başarıya ulaştı. Hem öğretmenlere yönelik çevre bilinci eğitimi hem müfredatta daha fazla çevre bilinci, iklim krizi kelimesinin ve kavramlarının gerçek tanımlarının yer aldığı bir sistem oluşturuldu. Bu sistem nasıl ilerliyor, Millî Eğitim Bakanlığı ne yapıyor hâlâ birebir takip ediyoruz çünkü her şey eğitimden başlar. Aile ve çocuk eğitiminden başlar, bu bilincin kazandırılması gerekiyor. Bunun başarıya ulaşması bizim için çok iyiydi, 35 binden daha fazla imzaya ulaşmıştı zaten.” (G1)

“Küresel iklim krizine karşı önlemler alınmasını istiyoruz. Bunu da nasıl yapıyoruz diye soracak olursanız kampanyalar başlatıyoruz, grevlerle topluma entegre olmak istiyoruz ve toplumu arkamıza alıp, karar alıcıların karşısına sağlam bir şekilde çıkıp ‘Biz bu krizi biliyoruz, bu krize karşı önlem almanızı talep ediyoruz.’ demek istiyoruz.” (G3)

Katılımcıların, dijital aktivizm faaliyetlerinden araştırma ve yayın yapmak, proje yapmak ve sürdürülebilir çalışmalar yapmak ile ilgili görüşleri şunlardır:

“Biz bilim insanlarının esas 2 tane görev var. Birincisi eğitim vermek, ikincisi de araştırma yapıp bilimsel dergilerde ya da kitaplarda yayınlamak.” (F4)

“İletişime geçiyoruz, mail atarak ya da telefonla ulaşarak eğitimlerimize onları davet ediyoruz. Ben bu konularda çalışıyorum arkadaşarımla beraber. Birtakım raporlar, çalışmalar ve projeler olduğunda o zaman yazımında bulunuyorum.” (Y1)

“Projelerimle Avrupa Birliği’ne İklim Elçileri Paktına başvurdum ve birkaç ay sonrasında kabul aldım. COP’ta ayrı özel bir online yayın hakkı verildi. Belçika’ya davet edildim ve konferanslarda bulunmam istenildi. Türkiye ne yapıyor, sen Türkiye’ye ne katmalısın gibi aslında bir etkileşim oluşturmuş oldum. Bu noktada iklim elçisi seçildikten sonra çok fazla konferansa katıldım.” (G1)

“Sürdürülebilirliğin temellerini anlatmaya çalıştık, sürdürülebilirliğin ne olduğundan başlayarak bir vatandaşın bilmesi gereken temel bilgileri ele aldık.” (U6)

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinde iklim krizinin nedenleri ve günümüzde karşı karşıya kalınan etkilerini anlatmaya yönelik olarak etkinlikler düzenlendiği ve düzenlenen etkinliklere katılım sağlandığı, politikacıların sorunlara

aktivizm amaçları, çevreci hareket aktörlerinin kategorileri de yer alacak şekilde gösterilmiştir. Kod sisteminde yer alan dijital aktivizm amaçları şu şekildedir:

“Farkındalık oluşturmak”, “bilinçlendirmek”, “merak uyandırmak”, “bilgilendirmek”, “eylemlerin sonuçlarını anlatmak”, “çevreye ve doğaya yönelik koruyucu çalışmalar yürütmek”, “çözüm önerileri sunmak”, “umut vermek”, “destekleyen sayısını artırmak”, “harekete geçirmek” ve “dijital ayak izini azaltmak” olarak bulgulanmıştır.

Katılımcıların dijital aktivizm amaçları arasında çevreyi ve doğayı koruyucu çalışmalar yürütmek ve bireyleri harekete geçirmek yer almaktadır. Bunlara ilişkin görüşler şu şekildedir:

“İklim değişikliği var ama bunlara önlem alınması da mümkün. İnsanların yanlış bilgileri, yanlış yönetimleri, hatalı yapılaşmaları, doğaya müdahale etmeleri gibi nedenlerle iklim değişikliğinin neden olduğu zararlar katlanarak büyüyor. Zaten iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı önlem almak, iklim değişikliğine uyum çalışması olarak adlandırılıyor. Son 5 yılda bu çok gündeme gelince ister istemez çalışmalar da uyuma döndü ve biraz nedir bunlar diye anlatmak durumunda kaldık. Bu sırada da Türkiye'nin iklim değişikliğine uyum eylem planları hazırlanması sürecinde görev almaya başladım.” (F1)

“Savunabildiğimiz tüm doğal alanları, sadece bizim bölgemizde değil, Türkiye’deki tüm doğal alanları savunmaya çalışıyoruz. Elbette bizim coğrafyamıza odaklanarak bunu yapmaya çalışıyoruz. Bir zaman önce her şey yolundayken, daha kalabalıkken bütün Türkiye ile ilgili faaliyetler yapmaya çalışıyorduk. Geziden sonraki birçok hareket gibi şu anda biraz daha kendi bölgemize odaklanmak zorunda kaldık. Bütün doğal alanları savunmaya, her doğa parçasını kurtarabilmeye çalışıyoruz ve umut ediyoruz. Bizim için orman dediğimiz şey, sadece ağaçlarla dolu bir yeşil alan değildir. Orman içerisindeki kuşuyla, kurduyla, böceğiyle, bütün hayvanlarıyla ve ekosistemiyle bir bütündür. Aslında bunu hep göz önünde bulundurmaya çalışıyoruz. Aynı zamanda savunanları da teşvik etmeye, tabiri caizse desteklemeye çalışıyoruz. Seneler içerisinde ciddi bir birikimimiz ve tecrübemiz oluştu, bunları da paylaşmaya çalışıyoruz. Yerelde mücadele eden arkadaşlarımıza da mümkün olduğu kadar destek vermeye çalışıyoruz.” (Y1)

“Çalışmaların amacı insanın gündelik hayatta yaşadıklarının iklim kriziyle bağlantılı olduğunu anlatmak ve bunun için tedbir alınması konusunda harekete geçirmek.” (U2)

“Dijital aktivizmle biz daha çok dikkat çekmeye çalışıyoruz. İlk amacımız dikkat çekmek, farkındalık yaratmak, zaten Birleşmiş Milletlerin de ilk sloganı ‘Herkesi anlat, ne olduğunu anlat.’ İlk hedefimiz bilmeyen kitleye anlatmak, bilen kitleye hatırlatma yapmak idi; şu an ise katıl yani tamam anladın artık hareket etme zamanı. Bütün çağrılarımız katıl üzerine,

iklim krizi var hatırlatması yapıyoruz. Dışarıdan geçen bir dayıya ya da teyzeye de iklim değişikliği ne diye sorsam biliyor artık. Bilsin de bir zahmet, biz artık harekete geçelim. Hadi sen bugün pet şişe alma git matara al. İlk önce basit adımlarla başlayın diyoruz. Kendinizden başlayın, kendinizi değiştirin ve kendinizi dönüştürün. Aynı zamanda kolektif bilince siz de katılın. Bir greve gidin; bir bayrağı, bir pankartı da siz tutun.” (G8)

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm amaçları çerçevesince katılımcıların ifadeleri doğrultusunda çevreyi ve doğayı koruyucu çalışmalar yürütme ve bireyleri harekete geçirme konusunda ise bilgi paylaşımının önceliklendirildiği ve tedbir alınması konusunda “harekete geç” mesajının verildiği gözlemlenmiştir.

“Dünya Meteoroloji Örgütünün açıklamasına göre zaten 2027’ye kadar 1,5 dereceyi aşmamızın neredeyse kesin olduğu söyleniyor. O yüzden bizim amacımız aslında herkesin bu konunun farkında olması ve bu konuda harekete geçmesi, bir talepte bulunması. Bir ürün aldığı bir yerden de olabilir, yani sonuçta onları da biz şekillendiriyoruz gibi zaten. Şirketlerin böyle sorumlulukları olduğu için bu konuda çok büyük çalışmalara da başladılar ama zamanımız az. Böyle bir problem var yani zamanımız epey az. (U3)

Katılımcıların, dijital aktivizm amaçlarından bilgilendirmek ve farkındalık oluşturmak şeklinde oluşturulan kodlara ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Sosyal medyada yürüttüğümüz faaliyetler; yaptığımız eylemlerin, giriştiğimiz hukuki işlemlerin ya da yapılacak olan işlerin duyurulması. Bunları zamanında ve layıkıyla duyurmaya çalışıyoruz, amacımız bu. Dijital aktivizm deyince ben bunu anlıyorum. Bilgilendirmek, daha çok destekçi sağlamak.” (Y2)

“Ne kadar insan üzerinde farkındalık oluşmasına vesile olabilirsem bunun bir iyileşme olduğunu düşünüyorum.” (F2)

“Farkındalığı artırmak ve insanları bilinçlendirmek dijital aktivizm amaçlarımız.” (G9)

“Burada ‘Bu sene de Tuz Gölü’nde flamingolar susuz kalacak mı?’ gibi söylemlerle kampanyalar geliştirerek, aslında bir farkındalık çalışması yaparak o boyutta etki etmeye çalışıyoruz. Kurumların bu noktada destek olması, bu işe el atması gerekiyor.” (U4)

Katılımcılar, bireylerin eylemlerinin sonucunda iklim krizinin etkilerinin yaşandığını neden sonuç ilişkisi kurarak anlattıklarını ifade ederek bilinç oluşturma, umut verme ve

merak uyandırma amacıyla dijital aktivizm gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Bir sel felaketi, ekstrem bir hava durumu olduğunda gündelik hayatımızda bunun etkilerini görüyoruz. Bunun sebebinin iklim krizi olduğunu insanlara duyurmak ve bildirmek istiyoruz.” (U2)

“Rol model olabilen insanlar, rol modelliğimizi yaparken belki merak uyandırırız çünkü bilimin temel unsurlarından bir tanesi merak. Her şey merak ederek başlıyor, merak eden insanlar bilim yapmalı. Ben bir şeyi merak ettiğim için araştırıyorum ve bugünlerde yine çok önemli bir konu üzerinde çalışıyorum.” (F4)

“Toplumu bilinçlendirmek bizim amaçlarımızdan birisi ve bunu online bir şekilde yapmak da en iyi yöntemlerden biri. Her ay eğitim düzenliyoruz. Eğitim konularını biraz daha günlük hayatımızda uygulayabileceğimiz konulardan seçiyoruz. Mesela ‘Nasıl vegan olunur?’ adlı bir canlı yayın düzenlemiştik. Veganlığın uzay üstü olmadığını ben de o gün anlamıştım, kaç yıldır bu işin içindeyim ama sürekli yeni şeyler öğreniyorum.” (G5)

“Şu an iklim krizinin içerisindeyiz ama amacımız; insanlara umut vermek, alternatif geleceğin mümkün olduğunu göstermek. Mesela insanlar hava değişikliğinin nedeninin iklim krizi olduğunu fark etmiyor. Bu bilinci yaratıp aslında biraz da onları umutlandırıp teşvik etmek istiyoruz. Bana yazan çok var; ‘Abla pet şişe almayı bıraktım, bambu diş fırçası aldım.’ gibi. Niyetim bir değişiklik dahi yapsa o insanın iyi yaşayabileceğini, çevreye faydalı olabileceğini o insana göstermek diyebilirim. Çünkü insanlar sürdürülebilir hayatı dinî bir ritüel gibi görüyor ve başka bir şey kullandıkları an bozuldu, kabul olmadı sanıyorlar, oruç kavramı gibi diyebilirim. Ben sürdürülebilir yaşıyorum, suyum yoktu ve pet şişe aldım mesela bunu gösterdiğim zaman ‘Sen sürdürülebilir yaşıyordun pet şişe aldın.’ diyebiliyorlar. Evet aldım çünkü suyum hiçbir şekilde yoktu ve su içmek zorundaydım. Bir yandan benim de sürdürülebilir yaşarken yaptığım bazı sürdürülebilir olmayan davranışlar oluyor. İnsanlara bunu göstermek de aslında onları teşvik etmek diyebilirim.” (G6)

“Her şey en nihayetinde insan davranışlarına bağlanıyor. Bizim dijital aktivizmdeki temel amacımız; insan davranışından kaynaklı çevresel faktörlerin insan üzerindeki etkisini göstermek, bu etkiyi nasıl azaltacağımızla ilgili bilinçlendirme çalışması yapmak.” (U6)

Katılımcıların dijital aktivizm amaçları arasında çözüm önerileri sunmaya ve destekleyen sayısını artırmaya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Basın açıklamasında hazırladığımız raporlarda problemi ve çözüm önerilerini daha detaylandırarak ortaya koyuyoruz.” (Y4)

“Çok daha fazla insana ulaşabilmek çünkü şu an teknoloji çok ilerledi. Bu yüzden bir tıkla insanlar kim olduğumu, ne yaptığımı biliyor. Farklı arkadaşlarım sayesinde birbirimizin hikâyelerini paylaşarak aslında hedef kitle oluşturabiliyoruz ve sosyal medyanın bu avantajlarını kullanıyoruz.” (G1)

“Dijital aktivizm amacım iklim değişikliği konusunda biraz daha büyük bir kitleye ulaşmak.” (G2)

“Bu kitle gerçekten çok önemli bir kitle ve Türkiye’nin en büyük iklim hareketi ve genç hareketi. Bu kitlenin sahibi dijital aktivizm, bu noktada bizim için gerçekten önemli. Dediğim gibi fiziksel aktivizm yaparsanız sadece belirli bir kesime ulaşabilirsiniz. Lakin bunu dijitalle döktüğünüz andan itibaren sizin hitap ettiğiniz kesim yüz binlere kadar çıkabiliyor. Bu yüzden biz dijital aktivizmin arkasındayız ve arkasında olmaya da devam edeceğiz.” (G3)

“Dijital aktivizm içinde bulunduğumuz alanlardan bir tanesi tabii ki saha kısmından bağımsız bir şekilde başarıya ulaşacağını düşünmüyorum. Dijital aktivizmin önemi şu; bir kere biz dijital bir çağda, sosyal medya çağında yaşıyoruz. Benim X yere gidip oraya destek verdiğimi oradaki insanlar görüyor ama dediğim gibi toplumsal bir mücadeleye çevirmek için şu an elimizde sosyal medya gibi dijital çağda kullanabileceğimiz çok güzel güçler var. Örneğin ben Akbelen’e tek başıma bisiklet sürerek gittim, alanda 30 kişi vardı, yolda 5 tane polise denk geldim diyelim. Kaç kişi gördü, kaç kişi etkilendi 35 kişi ama ben bunu çektiğimde, sosyal medyada paylaştığımda, binlerce insan izliyor, gazetelerde haber oluyor ve binlerce insan okuyor. Benim dijital kısmını kullanmamın sebebi çok fazla insana ulaşabilmek. Dijital platformlar, hiç temas edemeyeceğim insana temas etme imkânı veriyor. Bu çağda kesinlikle saha mücadelesi, dijital alanda destek görmeden başarıya ulaşacak bir mücadele değil.” (G7)

“Daha fazla insana ulaşmak ve mücadelemiz için yanımızda olmasını sağlamak. Karar vericilerin üzerinde bir baskı aracı olarak dijital aktivizmi kullanıyoruz. Tabii kampanyanın görünürlüğünü ve iklim savunuculuğunun halk arasında daha fazla bilinir olması gibi amaçlarımız var.” (U1)

“Dijital aktivizmle alakalı ben şuna inanıyorum; bir görüntüm olacak, bu görüntüyle milyon kişiye ulaşacağım belki daha fazla ve ondan sonra da gerçekten bilgileri okuyan, aklını açan ya da ‘Doğru söylüyor bu.’ diyen bilmeyenlere ulaşacağım. Bu benim için dijital aktivizmin ilk zirvesi olacak yani hedeflediğim aslında bu, bir anda bir şey olacak.” (U8)

Gündelik hayatta yaygın bir şekilde kullanılan dijital araçların, akıllı telefon ve tablet gibi dijital ekranların çevresel etkileri bulunmaktadır. Bu ekranların üretim, tüketim ve sonraki süreçlerinde ise iklim krizini etkileyen karbon ayak izi oluşmaktadır. Dijital tüketim alışkanlıklarının etkilerine işaret eden bir katılımcı, verilerle bireylerin eylemlerini düşünmeleri ve sorgulamalarına yönelik ifadelerde bulunmuştur. Katılımcının yer aldığı hareketin dijital aktivizm amaçları arasında dijital ayak izini azaltmak yer almaktadır. Katılımcının “dijitaldeki tehlike” olarak nitelendirdiği, bireylerin eylemlerinin iklim krizine yönelik etkilerine ilişkin ifadeleri şunlardır:

“Dijital ekran kullanımının önemini örneklerle vurgulayabilirim. 200 tane Google araması için gereken enerji, bir gömleğin ütülenmesi için gereken enerjiye eşit ve Google'da dakikada 8.000.000 arama yapılıyor. Düşünebiliyor musunuz? San Francisco şehrinin yıllık enerji tüketimine eşit, kocaman bir şehirden bahsediyoruz. 2 saatlik bir video izlemek, 9 tane ampül 2 saat yakmakla eş değer sera gazı üretiyor. Yine 2 saat çevrim içi video izlemek, bir buzdolabının 7 saat çalışmasıyla eş değer. Türkiye'de bir saniyede 3 milyondan fazla e-posta gönderiliyor. Sizin bakmadığınız spam e-postası ve direkt sildiğiniz e-posta sadece 0,3 g kadar karbondioksit üretiyor. E-posta boş değilse bunun içerisinde herhangi bir fotoğraf veya dosya varsa bu 50 grama kadar çıkabiliyor. Attığımız en ufak bir e-posta bile ne yazık ki bu tarz sera gazı emisyonlarına sebep olabiliyor. Selfie mesela şu an çok moda. 10 tane selfienin karbondioksit emisyonu neredeyse 1 km giden aracın karbon emisyonunun yarısına eşit, bu çok büyük bir rakam bana kalırsa. Instagram'da fotoğraf paylaşmak çok önemsemediğimiz bir şey olsa bile fotoğraf paylaşmak neredeyse 25 g kadar karbondioksite eşit. Akışta dolaşmak ki en fazla yaptığımız şey sadece gezinmek neredeyse 1,5 gram karbondioksite eşit. Aslında dijitaldeki tehlike tam olarak bu.” (U7)

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm amaçları arasında çevreyi ve doğayı koruyucu çalışmalar yürütmek yer almaktadır. Katılımcı görüşleri doğrultusunda bireyleri harekete geçirme konusunda bilgi paylaşımının önceliklendirildiği ve tedbir alınması konusunda “harekete geç” mesajının verildiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların, bireylerin eylemlerinin sonucunda iklim krizinin etkilerinin yaşandığını neden sonuç ilişkisi kurarak olayların sosyal ve politik yönüne işaret ettikleri ve sorunun çözümüne ilişkin çözüm önerileri sundukları gözlemlenmiştir. Katılımcılar, sosyal medya kullanıcılarını bilgilendirme, farkındalık oluşturma, bilinç oluşturma, umut verme, merak uyandırma ve destekleyen sayısını artırma amacıyla dijital aktivizm gerçekleştirmektedir. Katılımcılar arasında dijital aktivizm gerçekleştirmeye olanak sağlayan internete ve sosyal ağlara ilişkin ise kullanım süresi konusunda “dijitaldeki tehlike” olarak ifade edilen

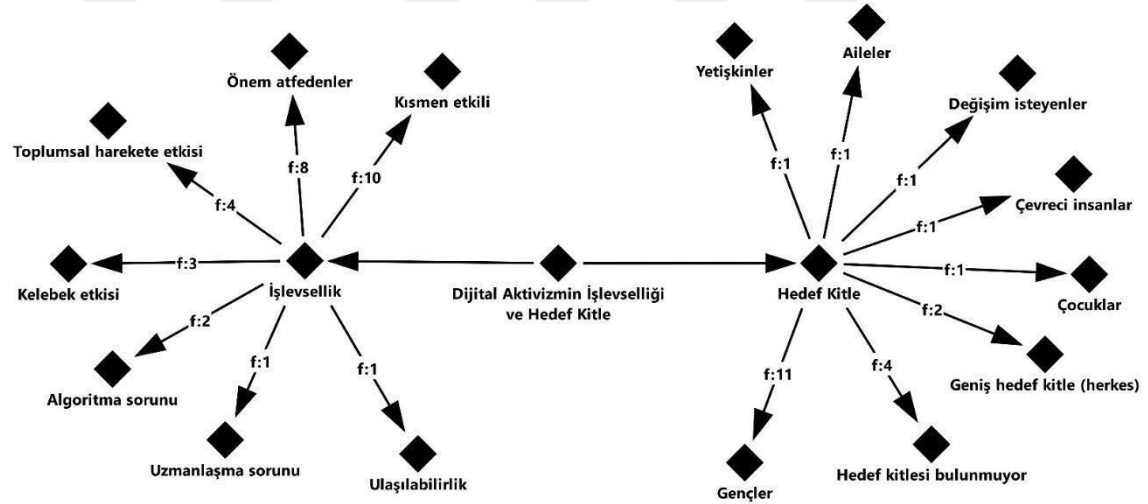
bir bakış açısı ve eleştirel bir yaklaşım yer almaktadır. Dijital tüketimin oluşturduğu karbondioksit oranları örneklendirilerek, dijital ayak izinin azaltılması konusunda bireylerin eylemlerini düşünmeleri ve sorgulamalarına yönelik bilgilendirici ve uyarıcı içerikler üretmenin dijital aktivizmin amaçları arasında yer aldığı kaydedilmiştir.

5.4.3. Dijital aktivizmin işlevselliği ve hedef kitleye ilişkin bulgular

Dijital aktivizmin işlevselliği ve hedef kitlelerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların dijital aktivizmin işlevselliği ve hedef kitlelerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizmin işlevselliği ve hedef kitlelerine ilişkin bulgular Şekil 5.12’de yer almaktadır.

Şekil 5.12

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizmin İşlevselliğine İlişkin Görüşleri ve Hedef Kitleleri

Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizmin işlevselliğine ve hedef kitlelerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda solda işlevsellik, sağda ise hedef kitleye ilişkin kodların bulunduğu görselde frekans değerleri de gösterilmiştir.

Kod sisteminde yer alan dijital aktivizmin işlevselliği; “kısmen etkili” (f:10) ve “önem atfedenler” (f:8), “toplumsal harekete etkisi” (f:4), “kelebek etkisi” (f:3), “algoritma sorunu” (f:2), “uzmanlaşma sorunu” (f:1), ve “(ulaşılabilirlik)” (f:1) olarak bulgulanmıştır.

Kod sisteminde yer alan hedef kitle; “gençler (f:11)”, “hedef kitlesi bulunmuyor” (f:4), “geniş hedef kitle (herkes)” (f:2), “çocuklar” (f:1), “çevreci insanlar” (f:1), “değişim

isteyenler” (f:1), “aileler” (f:1), “yetişkinler” (f:1) olarak bulgulanmıştır. Katılımcıların daha çok gençleri hedef aldığı, bir kısmının ise hedef kitlesinin bulunmadığı gözlemlenmiştir. Çevreci hareket aktörlerinin hedef kitlelerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların dijital aktivizmin işlevselliğine önem atfedene ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Dijital aktivizmin çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Örneğin, iklim krizine yüzlerini dönen çocukların, gençlerin hareketleri aslında dijital aktivizm aracılığıyla ortaya çıktı, hareketlendi ve ciddi bir şekilde paylaşıldı oldu. Biz de dijital aktivizmi kullanabildiğimiz kadar kullanmaya çalışıyoruz. Her türlü nimetinden faydalanmaya çalışıyoruz.” (Y1)

“Dijital aktivizmin işlevselliği özellikle kamuoyu oluşturma konusunda çok yüksek. Çoğu kişi şu anda haber sitelerinden ziyade sosyal medyadaki içeriklere güveniyor. Her ne kadar böyle olmaması gerekse de ne yazık ki Türkiye’deki haber siteleri oldukça düşük bir doğru haber oranına sahip. Aslında sosyal medya çok iyi değil ama insanların biraz daha güveninin olduğu bir yer. Pek çok kişi sosyal medyadan öğrendiği bilgilere dayanarak aksiyon almaya başladı, buna ben de dâhilim. İklim kriziyle ilgili neredeyse tüm sahip olduğum bilgileri ya sosyal medyadan takip ediyorum ya WhatsApp’tan bana iletilen ve gruplardan gelen çeşitli bilgilerden öğreniyorum. Bu konuda bayağı faydalı olduğunu düşünüyorum.” (G2)

“Bu krize karşı bir şeyler yapmamız gerektiğini düşündük ve ilk başta fiziksel olarak grevler yapmaya başladık. Lakin fiziksel olarak yapılan grevlerin sadece belli bir kesime hitap ettiğini gördüğümüz için bunu nasıl geliştirebiliriz diye düşündük. Sosyal medya aracılığıyla bunu yapmaya karar verdik ve hesaplarımızı oluşturmaya başladık. Oluşturduktan sonra da ciddi bir şekilde takipçi toplamaya ve bir kitle oluşturmaya başladık.” (G3)

“Dijital aktivizmin işlevsel olduğunu düşünüyorum, bir video viral olduğu an insanlar onu sorgulamaya başlıyor. Her ne kadar yargılasalar ve linç yesem de bir noktadan sonra onların zihninde oturmaya başlıyor. Benim sürdürülebilir davranışlarımı çektiğim video Twitter’a düştü mesela ve YouTube’da dahi insanlar bunu konuştular. ‘Asansör karbon emisyonu yaratıyormuş.’ bunu öğrendiler. Mesela linç yediğim zaman çok fazla insana ulaştı. Bunun insanların o farkındalık bilincine ulaşması, o terimlere alışması için önemli olduğunu düşünüyorum. Mesela sürdürülebilirlik ne demek belki benim videomla ilk defa duyan insanlar vardı ve ‘Abla gerçekten sürdürülebilirliği senle öğrendim ve o kadar zor bir şey değilmiş.’ diye yazan çok fazla insan oluyor, o yüzden ben etkili olduğunu düşünüyorum. Çok küçük bir olayda farkındalık yaratabilmek için, büyük kitlelere erişebilmek için yararlı olduğuna inanıyorum.” (G6)

“Bence çok işlevsel, tabii ki dile göre değişiyor. Açıkçası fazla ötekileştirici olmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü suçlayıcı bir tavırla gidince insanlar o konunun içine girmek istemiyor. Bu, aslında ekonomi kötüleştikçe daha da zorlaşan bir konu çünkü insanların öncelikleri değişiyor. Dünya genelinde de böyle, daha gelişmiş ülkelerde endişe duyulan konuların sıralaması değişiyor. Aslında bu konuda zaten insanlığın doğası gereği bir harekete geçme durumu var bence. Bu konuda dijital aktivizm çok etkili; çevremizde biri var olan problemler hakkında konuşmamasına rağmen Twitter'da ve Instagram'da insanların bunu konuştuğunu görmek, bu konuda bir şeyler yapmamız lazım duygusu uyandırıyor. Ama bunun tonunun da önemli olduğunu düşünüyorum. Bu konunun şu an içinde olmayan ya da daha temkinli yaklaşan kişileri de kapsaması ve aslında hareketi büyütmesi için iletişim yöntemi önemli.” (U3)

“Dijital aktivizmin işlevselliği hakkında çok olumlu düşünmüyorum. Bir bilgi sahibi olmak, farkında olmak gibi konularda etkili ya da ses çıkarmak, politika üretim sürecine doğrudan müdahil olmak, etki etmek, sıkıştırmak belki zorlamak kanalları o anlamda işlevsel olabilir. Bir yandan da insanları kolaycılığa sürüklüyor; bakıyorsun, okuyorsun, üzülüyorsun, bu da buymuş diyerek geçiyorsun. Biraz böyle tüketim odaklı bir kısmı da var. O yüzden içerik üretmek, insanların onu tüketmesi ama bunun karşılığında da herhangi bir değişikliğe sebep olamama gibi bir sorunsalı var. Bu sadece iklim, çevre hareketleri gibi mevzularda geçerli değil, genel bütün başlıklara uyarlanabilir. Bu yüzden de bunu kullanmamak gibi ya da bundan geri durmak gibi bir şey ne yazık ki yapamayız, dünya buna gidiyor.” (U2)

Katılımcıların, dijital aktivizmin işlevselliğine önem atfedenlerden sosyal medya platformlarının hak arayışı alanına dönüşümüne ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Bir kampanya üzerinde düşünürsek bu, Türkiye’de çok planlanan bir şey olmuyor çünkü derneğin yürütmeye çalıştığı bir mücadele süreci varsa bu biraz daha hak ihlalden ilerliyor gibi ve anlık tepki geliştiriliyor. Mesela, zeytin alanlarının madencilğe açılması ile ilgili bir yasa tasarısı vardı, orada sosyal medyada hızlıca aksiyon olarak inanılmaz yoğun bir trafikle ofansif bir faaliyet yürütmüştük. Bakanların, imzacısı olan partilerin ve grup başkan vekillerinin meclisteki mail adreslerini ve telefon numaralarını bir Excel’de topladık. Bunu tüm dernekler ya da hareketler paylaştı, biz de post olarak paylaşmıştık. İnanılmaz bir telefon ve mail trafiği oluşturmaya çalıştık ve bir noktada aslında kamuoyu baskısı da çok hızlı geliyor. Change.org’ta imza da toplanabilir ama yarın mecliste görüşülecek bir süreç olunca hızlıca aksiyon almaya yönelik çalışmalar oluyor.

“Dijital aktivizm işlevselliğiyle ilgili kesinlikle artık sosyal medyanın gerçek hayattan daha büyük bir yeri var hayatımızda. Benim 9-10 yaşındaki öğrencilerim bile anne babalarından

çok, tabletleri ile vakit geçiriyor. Dolayısıyla özellikle şu anki nesil için, gelecek olan nesil için çok daha önemli olacak. Depremde yaşadıklarımız sosyal bir bilinç oluşturdu bizde, şu anki mevcut siyasal durumu değiştirebilecek olan insanların hakkını arayabileceği ya da bir haksızlığa karşı çıkabilecekleri yer artık mahkemeler değil, sosyal medya. İnsanlar hak arayışlarını mahkemelerde gerçekleştiremedikleri için sosyal medyada gerçekleştiriyor. Çok fazla emsali var; haksızlığa, tacize uğrayan ya da kendi adalet arayışı içerisinde sıkışmış olan birçok insanın sosyal medyadaki savunuculuk faaliyetinden sonra değişimleri görebiliyoruz. Depremde bile sıklıkla gördük bunu. Dolayısıyla artık insanlar hak arayışında mahkemelerden çok sosyal medyayı tercih ediyor.” (U6)

Katılımcıların, dijital aktivizmin işlevselliğinin kısmen etkili olduğuna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Belli bir noktaya kadar etkili olduğunu düşünüyorum. En basitinden Akbelen örneği; meclis toplanacak, en azından meclisi toplanmaya ikna edebildik. Biz ikna edene kadar zaten yapacakları işin %90’ını yapmış oldular ama inşallah bir başka Akbelen olayı daha yaşanmaz bu sayede. Dijital aktivizm %100 etkili, zararı en başından, daha olmadan engelliyor diyemem o kadar güçlü değil çünkü karşısında devlet politikaları var. Bir yandan da o kadar işlemiyor ama bir sonrakiler için emsal dava, emsal karar olur. Anlık başarısızlıkların aslında başarısızlık değil, ilerisi için yatırım olduğuna ve işlevsel olduğuna inanıyorum.” (F3)

“Aslında ekip içerisinde görüş farklılıkları oluyor. Bazıları çok işe yaradığını görebiliyor çünkü ülkemizde davalarda bile sosyal medya aracılığıyla büyük farklılıklar yaratabiliyoruz. Bir diğer görüş de -benim de kişisel görüşüm- sosyal medyanın çok da etkili olmadığı yönünde. Biz bir dönem dijital grev yapıyorduk ve her cuma günü fotoğraf paylaşıyorduk. İklim krizi için okula gitmeyerek yaptığımız grev hiçbir yerde haber olmuyordu. Ancak gidip bir yerde grev yaptığımızda, pankartlarımızı kaldırıp bağırdığımızda bu haber oluyor ve bu daha çok dikkat çekiyor. Bu yüzden bana yüz yüze etkinlikler daha vurucu geliyor diyebilirim.” (G4)

“Belli dönemlerde burada ses getirebildiğimizi düşünüyorum. Örneğin Marmara Yaşasın’da bir Marmara kervanı yapmıştık geçen sene, o basında da bayağı bir ses getirmişti. O dönemde sosyal medyayı da kullanmıştık; hem o dönemde hem de kampanya yaptığımız belli dönemlerde etkili olduğunu düşünüyorum.” (Y4)

“Benim biraz ön yargım var bu konuda. Dijital aktivizm faaliyetleriyle anlık olarak insanlara ulaşıyoruz. Gündem devamlı değiştiği ve insanların dikkatleri dağıldığı için insanlarda uzun vadeli bir etki bırakıyormuşuz gibi gelmiyor bana. Kısa sürede dikkat çekmekte iyi, özellikle hep birlikte Twitter'a yüklendiğimizde bunu yapabiliyoruz.” (U5)

“Biz bu iklim değişikliğini nasıl durduracağız? Üretimde, tüketimde o dengeyi kurmak gerekirken aynı şekilde dijital aktivizm konusunda da bu dengeyi kesinlikle korumak gerekiyor.” (U7)

“Türkiye’de bahsettiğim gibi aslında çok geniş ve geleneksel bir çevreci hareket var fakat bunlar da sosyal medyadan aktivizm yapmıyorlar ya da pek efektif yapmıyorlar; çok fazla takipçileri yok, düzenli içerik üretmiyorlar. Türkiye’deki gelenekten gelen daha çok sol örgütleri içerisinde yer alan çevre platformları, çevre örgütleri pek sosyal medyayı kullanmıyorlar. Bunlarla ben de dâhil olmak üzere Z kuşağından insanlar röportajlar yaptığında yeni medyanın içerisine çekiliyorlar. Temel farklılık bu yani pek dijital aktivizm yapmamaları.” (F2)

Katılımcılar arasında dijital aktivizmin işlevsel olmasının, belirli başlıkların eklenmesi ile mümkün olacağını beyan edenler bulunmaktadır. Bu başlıklar “sacayağı” olarak ifade edilmiştir. Sacayağının içerisinde ise hukuki mücadele, fiilî mücadele ve dijital aktivizmin olması gerekliliği belirtilmiştir.

“Bu bir sacayak; hukuki mücadele, fiilî mücadele, şimdi artık sosyal medya üçüncü ayak oldu, bu vazgeçilmez bir hâle geldi. Hatta şunu söyleyebilirim, biraz komik ama hukuki, fiilî mücadele yürütmediği hâlde sadece sosyal medya üzerinden çevreci gözüken bazı gruplar ya da grupçuklar da ortaya çıktı. Bakıyorsunuz sahada yoklar, böyle bir insan ya da insan grubu yok. Sahada olmayınca hukuki anlamda da bir varlıkları yok; dernek değiller, tüzel kişilikleri yok ama bakıyorsunuz sosyal medyada aktifler, her gün bir şeyler paylaşıyorlar. Biz şöyle yaptık, şunu düşünüyoruz, falancaya filancaya akıllar, fikirler vermeler böyle gruplar da var. Sosyal medya önem kazandı, diğer iki önemli ayak olmadan bile sosyal medya üzerinden kendini tanıtmaya çalışan grupçuklar bile ortaya çıktı.” (Y2)

“Dijital aktivizm konusunda yapalım bir şeyler tabii ki bunu da yapalım ama Akbelen Ormanları yok olmasın yazmakla bitmez bu iş. Dijital aktivizm şöyle olur; giderseniz oraya, oradaki kişilerle görüşürsünüz, oradaki deneyimlerinizi paylaşırsınız. Akademisyen olarak ya da bir insan olarak doğayı nasıl katlediyorlar diye Twitter’den videolar çekersiniz. O zaman aktivizm, dijital aktivizm olur.” (F4)

Katılımcılar; dijital aktivizmin işlevselliğinin toplumsal harekete etkisinin, harekete fiilî destek ile mümkün olabileceğine işaret etmiştir.

“Tabii dijital aktivizm yani şu sosyal medya üzerine yaptığımız her şeyin en büyük işlevselliği dünyanın her yerinden insana ulaşma kolaylığının olması, yani bir toplumsal hareket sosyal medyada çok hızlı bir şekilde büyüyebilir fakat buna zıtlık oluşturacak şekilde sokak hareketinin de daha yumuşamasına ve sakinleşmesine de sebep oluyor. Biz sosyal medyada bir imza kampanyası başlattık diyelim ve Validebağ Parkı’nın otopark hâline gelmemesi için Change.org’ta bir imza kampanya düzenleyelim. 5.000.000 kişi imza versin buna fakat o parkı yıkacak bir vinç var, o parkın başında duracak bir polis var ve bir kolluk kuvveti var. Orada insan olarak da durup beklemenin en az burada yapılacak kampanyalar kadar da kıymetli olduğunu düşünüyorum, bunu da ayrıca eklemek isterim.” (F2)

“Her şeyi dijital aktivizm şeklinde, sosyal mecralar üzerinden yapmaya çalışırsak bir süre sonra bu çok işlevsizleşir. Oturarak bir şeyleri değiştiremeyiz. Evet, belki bir arada ses çıkarmak için çok güçlü bir yer ama insanları da bir noktada tembelliğe ittiğini düşünüyorum, bireysel sorumluluk almayı engelleyen bir şeye dönüşüyor bu araçlar. Sosyal medyadan beğenme ya da paylaşım yapma çok kıymetli ama çok büyük değişimler için çok kilit noktalar değil. Evet, bir beğeni, bir yorum, belki bir paylaşım sesimizi daha fazla kitleye ulaştırmak gerçekten paha biçilmez. Bizim için en azından anlaşılıyor olduğumuzu bilmek demek. Anlaşıyoruz, sorunlar duyuluyor ama çözüm ne, nasıl çözüm üreteceğiz? Çözüm üretme konusunda insanları çok işlevsizleştiriyor. Elbette tweet atıyoruz, hashtag açıyoruz, bunları da kullanıyoruz yeri geldiğinde ama bunlar kesin, daimî çözümler değil. Sorunların çözülmesi için bizim burada yaptığımız gibi bilfiil eylemler yapılması lazım. Ne şekilde olursa olsun ister bireysel ister toplulukla sosyal medyayı kullanarak. Bu arada bir yandan insanların bakış açısını değiştirmek konusunda bizim için çok kıymetlisiniz ama buraya gelin, mesela nöbete gelin. Bu çağırıyor yapıyoruz özellikle son zamanlarda ihtiyacımız olduğu için çünkü nöbete gelmek demek, bilfiil gerçekten bir şeyler yapmak demek. Evet, beğenmek de Akbelen’e destek olmak ama buraya gelmek, burada bir şeyler yapmak kişisel olarak gerçekten daha işlevsel bir şeye dönüşüyor. Zeytin yasasının değiştirilmek istenmesinden örnek verecek olursam daha önce defalarca girişim oldu, defalarca kez sosyal medyadan da ses çıktı. Bir şekilde iptal edildi vs. ama en son annemler meclise gittiğinde, konuştuğumuzda şunu demişti: ‘Biz gitmeseymişiz bu yasa geçecekmiş.’ yani istersek sosyal medyayı yıkalım, Twitter’da TT oldu #zeytinimedokunma diye gündeme geldik. Haber kanalları bunu çok fazla verdi, evet basının ilgisini çekti, sosyal medyada gündeme geldi. Bireysel şeyler de yapıldı ama eylemin yöntemi, biçimi vs. sosyal medyada bir noktada tıkanıyor maalesef. O yüzden ileri götürebilmek önemli. Sosyal medyadan başlattığımız, oradan belki bir parçası hâline geldiğimiz bir şeyi, bireysel olarak daha ileri götürmek, fiilen yapılanlara bağlı bence.” (Y3)

“Dijital aktivizm daha zor olsa da sonuç olarak ulaşmak istediğiniz kitle geniş olacağı için yaratacağınız etki de size bağlı olarak daha büyük ve daha iyi olabilir. Bunu iyi bir şeye de çevirebilirsiniz, kötü bir şeye de çevirebilirsiniz ama dijital aktivizm, aktivizme göre daha

zor diye düşünüyorum. Genel olarak grevler yapıyoruz. COVID-19 döneminde global grev günlerinde hepimiz evimizde, normalde doğada açtığımız pankartları kaldırıyorduk. Eğer iyi kullanabilirseniz dijital aktivizm etkiyi nispeten daha fazla artırabilir ama aktivizme göre daha zor.” (G5)

“İmza kampanyası gibi bir meselenin meşruiyetini doğuracak kanallara ulaşmak için etkili buluyorum ama gerçekten bir değişim gelecekse o sokaktan gelecek, o yüzden sokakta gerçekleştirilen faaliyetler kadar etkili değil. Çünkü yaptığınız hiçbir atak yeterince cesur değildir ve insanlar cesaret görmek isterler, sokakta eylem yapmak bence kesinlikle daha etkili bir yol bu yüzden. Belirli toplumsal hareketlerin doğabilmesi için bir öfke birikmesi gerekiyor ve bu öfkeyi yönlendirebileceğiniz bir alan. İnsanların ben imzamı verdim artık yapacağım bir şey yok ya da ben bir tweet attım yapabileceğim her şeyi yaptım gibi düşünmesine neden olabilir. Bir yandan da hâlihazırda harekete geçmek isteyen bir kitleye tampon olabilir, direnişin önünde bir tampon görevi görebilir ama bunun yanında da hiç haberi olmayan insanların da görmesini ve sokağa gitmeden önce bir imza atmasını sağlayabilir. Mesela 10.000 imza gelmiş bir kampanyayı mı desteklersiniz yoksa ne kadar destekçisi olduğunu bilmediğiniz bir kampanyayı mı? Bu bu açıdan işlevsel de olabilir, bu biraz yapacağınız kampanyanın niteliğine bağlı.” (U1)

Katılımcılar, dijital aktivizmin işlevselliğinin “kelebek etkisi” yaratabileceğine işaret etmiştir. Kelebek etkisi, bir duruma ilişkin küçük değişikliklerin büyük ve öngörülemez sonuçlar doğurabilmesi olarak tanımlanabilir.

“Sosyal medya kısmı çok önemli ve insanlara bu konuyu gerçekten hayatının bir mottosu, bir teması hâline getirdiğini anlatman gerekiyor çünkü samimiyet çok önemli. Her ne kadar bu konu insan merkezli bir konu olmasa bile ne yazık ki insanlar bir konuya girdiğinde ona dâhil olan insanların davranışlarına, konuşmasına göre o ekibe, o mücadeleye bir isim koyuyor. O yüzden ben de bu şekilde bir sorumluluk aldım hayatımda. Evet, ben diyorum ki ben çevre ve iklim konularıda bir şeyler yapmaya çalışan bir insanım. İzliyor beni mesela ‘Kendi hayatında ne yapıyor? Hayvansal ürün yiyor mu? Vegan mı? Veganlık kavramına ne kadar uzak, ne kadar yakın, bunun için müdahale ediyor mu? Plastik kullanımı nasıl?’ bütün her şeye dikkat ediyor insanlar ve samimiyeti buradan yola çıkarak kuruyor. İşte ben mücadelede böyle samimi bir şekilde, olabildiğince hissederek var olmaya çalışıyorum ki hissetmesem bu kadar içinde olmam. Ben bir şeyi yapın diyorsam kendi hayatımda da onu yapıyorum. Bir de şunu düşünen insanlar var: ‘Benim kişisel hayatımda yaptığım şey neyi değiştirebilir, orada şirketler milyon dolarlık yatırımlar yapıyor, petrol şirketleri dünyayı yok ediyor.’ Evet, haklısın, senin yaptığın küçücük bir değişim belki de çok büyük bir değişim yaratmayacak fiziksel olarak ama sen şunu göstereceksin insanlara; bakın ben böyle bir mücadelenin içindeyim ve bu mücadelenin içinde olan samimi insanların davranışlarının bu şekilde olması

gerekiyor. Sen yanındaki insanı gerçekten kelebek etkisiyle değiştirebilirsin ve toplumları, şirketleri oluşturanlar yine insanlar. Temelde bir değişime girmeden, gerçekten rol model olmadan istediğin kadar o şirketi eleştir. O şirket bir canlı değil, onu oluşturan insanlar var ve o insanları değiştirmek için de ilk başta kendini, yanındaki insanları değiştirmen gerekiyor.” (G7)

Katılımcılar; dijital aktivizmin işlevselliğinin, bireyin gündelik hayatındaki ilgi alanlarına paralel sanat ve spor gibi alanlarla ilişkilendirilerek hak arayışının daha barışçıl bir hâle dönüşebileceğine atıf yapmıştır.

“İnsanlar kendi özel hayatında hangi yeteneklere, hangi özelliklere sahipse bu bakış açısını, temayı mücadeleye aktarır. Mesela ben bisiklet sürüyorum. Ben hayatımı bisiklet sürmekle geçiriyorum, işe bisikletle gidiyorum, her yere bisikletle gidiyorum. Benim için bir ulaşım kaynağı, bir yaşam felsefesi ve düşünüyorum ben bu mücadeleye bisikletle nasıl katkı sağlayabilirim? Sosyal medyada bir güç var, basında bir gücüm var; o zaman İzmir'den Akbelen'e bisiklet süreyim, bunu her yerden insanlarla paylaşmaya çalışayım. Medyadan paylaşayım, bunun görüntülerini alayım daha sonra haber yapılsın, o yapılsın, bu yapılsın tek başıma İzmir'den sürdüm. Aslında Akbelen'e daha önce 2-3 defa gitmişim ama en son gidişimde bisikletle gideceğim dedim artık ve yanlış hatırlamıyorsam 7 saat 52 dakikada ulaştım. Bu kadar uzun sürmesinin sebebi, yolda kaybolmam ve durdurulmam. Oraya gittiğimde hem oradaki insanlar motive oldu hem oradaki polisler, askerler, jandarmalar şok oldu. Onlara çok sert bir şekilde gidip derdimi anlatmaktansa bakın ben normal bir insanım, birilerinin tanımladığı gibi 'terörist değilim' ki terörist kavramının altyapısı ne onu da bilmiyoruz, herkes bir anda terörist olabiliyor ülkede, biz de zamanında terörist olduk. Şu anda da galiba terörist değilim, bisiklet süren birine terörist kavramını yapıştırmadılar en azından bütün bisikletçiler teröristtir demediler şu an, o yüzden içim rahat böyle bir tanımın içinde değilim. Elimde sopa, pankart, bir şey yok; eylemci değilim, üzerimde bir tişört var, sadece Akbelen yazıyor. Ben İzmir'den o sıcakta kalktım, bisiklet sürdüm, geldim; profesyonel bir sporcuyum ve böyle bir mücadeleye destek verebiliyorum. Ben insanların kafasındaki profillerden biri değilim; eylemci, marjinal, çevreci, devrimci, o, bu, şu değilim; normal bir insanım, kalktım, mücadelemi verdim, geldim. Yolda beni 3 defa polis ve jandarma durdurdu. Önceden benim bisiklet süreceğimi, programı biliyorlardı çünkü Instagram'dan ikizkoy.direniyor hesabı paylaşmıştı benim postumu, onlar da takip ettiği için biliyorlar doğal olarak. Yolda beni durduran askerlerden bir tanesi ağzından kaçırınca nasıl bildiklerini fark ettim. Bana 'İzmir'den kaç saat sürüyor burası?' dedi. Ben dedim ki 'İzmir'den sürdüğümü nereden biliyorsun? Belki de ben Milas'tan geliyorum şu anda.' bir anda 'Biliyoruz.' dedi. Sonra muhabbet etmeye başladı, böyle normal arkadaşıyla muhabbet ediyor gibi kanka demeye başladı. Normalde sivil polisleri tanıyorum, ufak kargaşada hepimizi yaka paça gözaltına almaya çalışan insanlar. Bir anda 'Gerçekten sürdün mü? Bence

sürmedin sen.’ dedi. ‘Bir tane kamyonun bagajına koydun ve onunla geldin.’ tarzı bir şey söyledi sataşarak. Ben de telefonumda kayıt altına almıştım bütün sürüşümü ‘Al, bak; nereden nereye, ne kadar kilometre sürmüşüm, ne kadar çıkmışım hepsini gör.’ dedim, gösterdim ve şok oldu. Kendi aralarında ‘Helal olsun!’ tarzında konuştular, ‘Bu çocuk İzmir’den gelmiş buraya, Akbelen’e gidiyor.’ diyorlar, şaşıyorlar. Bir anda tabuları kenara çekildi ve bir şeyleri sorgulamaya başladılar. Devam ettim, alana gittim. Alanda da aynı şekilde oradaki polisler, jandarmalar, girişte nöbet tutanlar şaşırdı. ‘Bu yolu bilmiyor mu? Neden buraya geldi?’ diye sorguladılar ama tişörtü gördüklerinde fark ettiler, arkadaşlarım zaten kapıda karşıladı beni. Bu sürüşü Akbelen için yaptım. Bisikletimle yukarı çıktım, birkaç gün geçti, her giriş çıkışında ‘Gerçekten sürdün mü? Nasıl? Niye sürdün? Arabayla gelseydin.’ şeklinde sordular. Ben de anlatmıyorum tabii ki çok samimi de olmak istemiyorum oradaki insanlarla ama şunu fark ettim dün seni gerçekten döven insan bile gelip sana böyle bir şeyler sorabiliyor böyle barışçıl bir şekilde yaklaştığında. Arkadaşlarımdan, çevremden, ailemden, tanımadığım insanların yazmasından çok güzel bir etki olduğunu hissettim, insanlar ‘Ne güzel, biz de süreceğiz.’ diyor. Bodrum’daki bisiklet ekibi diyor ki ‘Biz de süreceğiz, biz de Akbelen’e geleceğiz, biz de böyle yapacağız.’, yolda ‘Sana katılalım.’ diyen bir sürü insan oldu. Küçük bir hareket ama bir yerlerde bir kıvılcım yaktığını hissediyorsun ve bizim bunları daha fazla yapmamız gerekiyor. Bu küçük adımlar ve barışçıl eylemlerle insanların kafasında ‘Gerçekten mi?’ gibi sorular yarattığımızda o zaman zaten toplum gerçekten sürecin içine katılabilir. Bakış açım doğrultusunda bu barışçıl eylemler için ben özellikle sporu kullanıyorum, her yerde spor ve aktivizm başlığını bir araya getirmeye çalışıyorum. Hatta bunu anlattığım bir canlı yayın da yapmıştım, onu da sosyal medyamda görebilirsiniz. Spor ve aktivizmin sürdürülebilir bir şekilde birlikte yürütülmesi gerçekten çok önemli çünkü spor dediğimiz dünyanın en büyük pazarı. Medya olarak, para olarak, insana ulaşması noktasında çok ciddi bir noktada ve bizim bunu fark ederek kullanmamız gerekiyor. Müzik ve sanat kısmında da farkında olmamız gerekiyor. Çok güzel müzik yapıyorsan, şarkı söylüyorsan bu mücadele alanlarını konu alarak yapabilirsin, bu şekilde destek verebilirsin. Resim çiziyorsan, farklı sanatla uğraşıyorsan temayı Akbelen’e mücadeleye çevirebilirsin. Ben kendi alanımda odağı buraya çevirmeye ve örnek olmaya çalışıyorum, gerçekten örnek olduğumu da fark ediyorum. İnsanlar ‘Biz de bir şeyler yapacağız.’ diyor ve hiç alakası olmayanların bile ilgisini çekiyor. Böyle insanların da aslında mücadele alanlarında bulunması, o mücadele alanlarına biraz daha saygı duyması ve daha pozitif bakması gerekiyor çünkü medyada, bunlar marjinal, terörist, vatan haini, bunlar ülkeyi bölmeye çalışıyor düşünceleri pompalanıyor. Yok öyle bir şey. Benim yaptığım gibi eylemleri görünce insanlar ‘Bak orada bir tane profesyonel bir bisikletçi sürdü gitti oraya.’ diyor ve sıradan bir insanın bunu yapabileceğine kanaat getiriyor. O zaman ‘Dur bakalım biraz daha araştıralım, neler var orada, kimler var?’ diyor, ben bunu yaratmaya çalışıyorum. Kendi bakış açımıyla mücadelede yaratmak istediğim etki bu; spor ve aktivizm başlığını olabildiğince barışçıl bir şekilde bir araya getirerek halkı olayın içine çekmek. İnsanları ürkütmeden bu alana çekerek yapabiliriz ve ben barışçıl eylemlerden yanayım, her zaman

bunu söylüyorum. Barışçıl bir şekilde mücadele vermeliyiz, insanlara ne kadar doğru, ne kadar düzgün işler yaptığımızı en barışçıl şekilde anlatmalıyız. Çünkü bu toplum yıllardır baskıyla, korkuyla yönetilen bir toplum ve o yüzden bir kavga gürültü olduğunda medyadan bizim coplandığımızı, biber gazı yediğimizi gördüklerinde korkuyorlar.” (G7)

“Dünyadaki biyoçeşitliliğin korunması; iklim değişikliği ve sebep olduğu felaketlerden korunma; yeşil, adil yaşanabilir bir dönüşüm için önderlik etme gibi vizyonları var ve bunları da belirli ilkeler doğrultusunda yapar. Bunlardan en önemlisi şiddetsizlik ilkesi. Greenpeace bütün sokak faaliyetlerinde, kampanyalarında mutlaka şiddetsiz yöntemler kullanır çünkü bize göre şiddetsizlik üçüncü kişileri harekete geçirmek ve yanımızda yer almasını sağlamak için en cesur ve meşru yoldur, bu yüzden bütün faaliyetlerimizi şiddetsiz ilkelerle yaparız.” (U1)

Katılımcılar dijital aktivizmin işlevselliğine dair uzmanlaşma ve sosyal medyadaki algoritma sorunlarından bahsetmiştir. Sosyal medya platformlarında algoritmalar, içerikleri filtreleyen, sıralayan ve kullanıcılara öneren kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. Kullanıcıların davranışlarını, ilgi alanlarını ve etkileşimlerini analiz ederek kişiselleştirilmiş bir deneyim sunan algoritmalar aynı zamanda katılımcılar tarafından içeriklerin herkese ulaşmasında bir engel olarak da görülmektedir. Bu durum katılımcılarda sadece çevre konusuna ilgisi olan kişilere ulaştıkları hissi oluşturmuştur. Katılımcıların uzmanlaşma ve sosyal medya algoritmalarına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Maalesef Türkiye'deki dijital olsun klasik medyada olsun bir uzmanlaşma olmadığı için, herkes her şeye görevlendirildiği için medyada çalışan arkadaşların da birazcık öncesinde çalışmaları, konuya hâkim olmaları, klasik sorular dışında yani herkesin sorabileceği sorular dışında konuyu açmak için öncesinde çalışarak hazırlık yapmaları gerekiyor. Öyle olduğu zaman zaten akıp gidiyor. Herkesin anlayabildiği, dinleyebildiği bir yayın ortaya çıkıyor onun da etkisi çok daha fazla oluyor. Medya, dijital medya çok önemli; Twitter'ın yeri ayrı diğerlerinin ayrı. Ama bu etkiyi arttırabilmek için, daha fazla insana ulaşabilmek için hem akademisyen tarafına hem de medya iletişimcilerine düşen görevler var. Her iki taraf da birbirini anlayıp dinlerse, birazcık kendilerini zorlarsa çok etkili bir mecra olabilir.” (F1)

“Sosyal medya işlevsel mi işlevsel ama işlevsel olmayan da çok noktası olduğunu düşünüyorum. Örneğin, az önce Instagram'ın algoritmasından bahsettim ki aslında sosyal mecraların genel olarak sorunu bu bence yani daha çok izliyorsa ve ne ile ilgileniyorsa daha çok karşısına o tür içerikler çıkarıyor ve o yüzden hep aynı insanlara ulaşıyormuş hissi uyanıyor. Bir süre sonra hep aynı insanlar retweet edip veya beğenip paylaşınca ister istemez bu tür hisler oluşuyor. Mesela postlara gelen beğeni sayısının arttığını görmek veya farklı

isimleri görmek iyi geliyor. Algoritmanın bu şekilde engel hâline gelmesini aşabileceğimizi de genel olarak düşünüyoruz ve dediğim gibi farklı içerikler üretmeye çalışıyoruz. Sadece sosyal mecralarda değil örneğin, imza kampanyamız var Change.org üzerinden ve bunun da çok etkili olduğunu düşünüyoruz.” (Y3)

“Sosyal medyada iklim krizi konusuyla ilgili insanların dikkatini çekmek kolay olur çünkü belirli bir algoritma var ve siz neyle ilgileniyorsanız size onu gösteriyor ama örnek veriyorum bizim hiç bilinçli olmayan kişileri bilinçlendirmek gibi bir amacımız olduğu için onların önüne sosyal medya ile düşmemiz mümkün olmuyor. Sokaktan geçen herhangi bir insan, iklim krizini belki hayatında duymamış bir insan bizi gördüğünde o konuda bilinçlenebiliyor.” (G4)

Katılımcılar dijital aktivizmin işlevselliğinin ulaşılabilirlik ve kalıcılık olduğunu belirterek, “dijital kütüphane” ve “dijital fırsat eşitliği” kavramlarına atıfta bulunmuştur.

“Dijital çocuk aktivizmi diye sosyal medyada bir çalışma yapmıştık, dijital aktivizmde her şeyi yapabiliyorsun. Dışarıda her zaman yürüyüş yapamıyorsun Türkiye’de ne yazık ki ya da bir videoyu açamıyorsun. Kocaman bir televizyonu elinde tutamazsın insanlar izlesinler diye ama sosyal medyada bir şey paylaştığında birisi metrobüste, vapurda, arabasında ya da Marmaray’da giderken bakabilir, istedikleri her yerde sana ulaşabilirler. Aynı zamanda bir de orada kalabiliyor yani bir kütüphane gibi, ben kendi paylaştığım içeriklere bazen gidip bakıyorum şu veri neydi diye veya bizim paylaşımlara bakıyorum. Dijital aktivizmde en önemli şey, verilerin orada kalması, istediğin zaman ulaşabilmen ve bu, paylaştığın gün içeriğin ulaştığı insan sayısı ile sınırlı değil. Süreç içerisinde her gün birilerine ulaşmaya devam ediyor; istediğin zaman sen de bakabiliyorsun, başka biri de tekrar bakabiliyor. Görsel, işitsel içerikler bir fırsat eşitliği de sağlıyor aslında çünkü benim iklim aktivizmini bir köydeki teyzeye, amcaya ya da bir gence anlatmam zor ama onun telefon kullanarak bana ulaşması çok kolay. En azından kısıtlı da olsa bir fırsat eşitliği sağlayabiliyor bilgiye ulaşım konusunda.” (G8)

Katılımcıların hedef kitleleri arasında gençlerin olduğuna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Benim kendi öğrencilerimden çok, genel olarak genç nüfusta, üniversite öğrencilerinde bu konuyla ilgili bir merak uyandırma gibi bir hedefim var. Tek başına tabii ki kendi öğrencilerim değil ama kendi öğrencilerimle başlıyor, sosyal medyanın algoritması zaten bunun üstüne işliyor. Öğrenciniz bir şey görüyor, bir şey paylaşıyor, onun başka bölümdeki başka bir arkadaşının karşısına çıkıyor, böyle gidiyor. Dolayısıyla bizim disiplinden -

coğrafyacı- olmak zorunda değil, farklı disiplinlerden genellikle gençlerin iklim değişikliği bilgisine katkı yapmak istiyorum özellikle.” (F4)

“Bizim hedef kitlemiz aslında tüm doğaseverler hatta doğa sevmezler, onlara da doğayı sevdirmeye çalışıyoruz diyelim. Yani tabii ki öncelikli olanlar yüzlerini bize dönmüş olanlar, en büyük potansiyel onlarda olduğu için gençler iyiler bu konuda ve fakat yaşı azıcık ilerlemiş olan arkadaşlarımız da çok çok aktifler, onlara da gerçekten çok şey borçluyuz. Örneğin Validebağ gibi yerel alanları, Kaz Dağları direnişini göz önüne aldığımız zaman çekirdek ekip yaşı azıcık daha ilerlemiş insanlar, onlar çok iyiler, gençler de sağ olsun iyiler de birazcık akılları dağınık. Çocuklara daha fazla değmek istiyoruz mesela zaman zaman birtakım eğitimlere çağırıyoruz, o eğitimlere seve seve gidiyoruz, ilkokul, ortaokul düzeyinde çocuklara atölyeler düzenlemeyi istiyoruz. Küçük şeyler yaptık ama onlara yönelik daha fazla aktivite yapmak istiyoruz.” (Y1)

“Genellikle lise öğrencileri hedef kitlemiz çünkü yaşça büyükler. Bazen farklı şeylere odaklanabiliyor, bizim yaptıklarımızı ciddiye almayabiliyorlar ama lise öğrencileri bu konuda en fazla yöneldiğimiz kesim oluyor. Onlara farklı konferanslara katılmaları, konferans düzenlemeleri ve çevre kulübü kurmaları için aslında yönlendirme yapıyorum. Her okulda bir çevre kulübü olsun, konferanslar düzenleyin, buluşmalar yapın gibi.” (G1)

“Daha çok liseli ve üniversiteli gençlere ulaşmak istiyoruz. Bizim asıl hedef kitlemiz her ne kadar liseli ve üniversiteli öğrenciler olsa da çünkü sosyal medyayı da aslında en fazla kullananlar onlar genel olarak, aslında herkese hitap etmeye çalışıyoruz diyebiliriz. Dilimiz biraz daha 15-25 yaş arasına yakın, onlara daha iyi hitap ediyoruz ama hedef kitlemizi daha da büyütmek istiyoruz tabii ki.” (G2)

“Benim hedef kitlem aslında gençler. Benim çevrem büyük bir kısmı sporla ilgilenen, sporla haşır neşir olan insanlar ve aslında bu insanlara etki etmek istiyorum. Gençlere etki etmek istiyorum fakat benim her zaman çalışmaktan, bir şeyler anlatmaktan en çok zevk aldığım kesim çocuklar oldu. Sosyal medyada çocuklarla iletişim kuramıyorum mesela en eksikliğini hissettiğim alan o. O yüzden çocuklarla ilgili bir etkinlik olacağı zaman beni bir yere çağırdıklarında bütün her şeye çarpı koyabilirim. Ben oraya gideceğim ve o çocuklarla iletişime gireceğim, anlatacağım ama dijital medyada hedef kitle gençler, üniversite gençleri özellikle çünkü mükemmel bir enerji var.” (G7)

“Tabii sosyal medya kullanma stratejilerinde ilk 8 saniye önemli, dikkati çekecek bir şey koyulması gerekiyor o yüzden tasarımcılarla çalışıyoruz. Renk seçimi olsun, puntoların büyüklüğü olsun, bazen kara temalı koyuyor, bazen rengârenk, eğlenceli, umut dolu içerikler koyuyoruz. Çoğunlukla gençlere ulaşmayı hedefliyoruz çünkü onların eyleme geçmesini sağlamayı istiyoruz, nerdeyse bunu başardığımızı söyleyebilirim Türkiye’nin her yerinden

çevreci gençler ortaya çıkmaya başladı binlerce genç var artık çevre alanında çalışmalar yapan, sesini duyurmaya çalışan. Sadece gençler değil, gençlerden dolayı onların aileleri de katılmaya başladı.” (G8)

“Mesela nükleer kampanyaları yapıyorduk yıllar önce, o zaman en fazla etkilenecek bölgeleri hedefliyorduk ama onun dışında genel temiz hava için yaptığımız kampanyalar tüm ülkeyi etkileyecek ya da dünya içinde yapıyoruz. ‘Shell’in petrol aramalarını durdur.’ mesela, dünyada herkes bundan etkileniyor, iklim krizine neden oluyor. Kampanyanın ihtiyaçlarına göre bir hedef kitlesi belirliyoruz ama genelde bizim destekçilerimiz 18 ila 34 yaş arasındaki gençler oluyor.” (U1)

“Instagram verilerine baktığımızda 25 ile 45 yaş aralığında yoğunlaşan bir takipçi kitlemiz var. 50 yaş üstü de çok var ama bir bu kadar değil %10’dur belki, diğer yaş aralığı %50-60 civarını kapsıyor.” (U4)

“Bizim gönüllülerimiz daha 20-25 yaşındalar; orada polis, jandarma ya da onlara tepki gösteren bir birey karşısında kendilerini savunmaktan çekinebilirler. Üyelerimiz memurlar, yerel yönetimlerin içerisinde çalışıyorlar, onların kaygıları var dolayısıyla bu savunuculuk faaliyetleri için daha farklı bir yapılanmaya ihtiyaç var.” (U6)

“Belirli bir hedef kitlemiz yok ama sosyal medyayı en aktif kullanan yaş grubuna baktığımızda da genelde 18-24 yaş arası gençlerin olduğu karşımıza çıkıyor.” (U7)

Katılımcıların hedef kitlelerinin bulunmadığına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Akademisyenlerin bir görevi de bilgiyi yaymak, dijital medya bu görevi yerine getiriyor ama bunu yaparken de akademisyenlerin de bazı şeyleri dikkate alması gerekiyor. Nedir bu süreçte? Çok üst bilimsel bir dilde paylaşım yapmak, bilgiyi yaymaya çalıştığınızda bu toplum tarafından algılanamayabiliyor. O nedenle akademisyenlerin sosyal medya kullanımlarında söylediklerine dikkat etmesi gerekiyor. Hedef kitlem yok dedim ama genel olarak bu konuyu çok uzman olmayan insanlara anlatıyorsunuz, onların seviyesine inecek şekilde anlatmak gerekiyor. Aynı zamanda da söylediklerinize birazcık da bilimsellik katmak, sayılar vermek gerekiyor ama doğruluğunu ispatlamak lazım. Yoksa ortaya bir şey yazdığınız zaman mutlaka ve mutlaka onun daha derin bilgi isteyenlere de o sayısal bilimsel veriyi de verebilecek şekilde hareket etmek gerekiyor.” (F1)

“Bizim hedef kitlemiz okulumuzdu çünkü bu okul projesiyle yeteri kadar farkındalık kazandırdığımızı düşünüyoruz. Yeni gelen arkadaşlarımıza da zaten her yıl aktarıyoruz. Sosyal medyadaki hedef kitlemizi konuşmam gerekirse bizim yaşitlarımız ortaokul, lise

öğrencileri ve anne babalarımız aslında yaşı ilerlemiş bireylerin fikirlerini geliştirmek aslında zor çünkü kazandıkları bir alışkanlıkları var, bu yadsınamaz bir gerçek. Anne babalarımız genç nesile daha ayak uydurabilir bir pozisyonlarda bu nedenle de mesela ben değişikçe ailem de değişiyor bunun olduğunu fark ediyorum çünkü onları uyarıyorum, dikkate alıyorlar ve bu şekilde yayılıyor. Ben size iletiyorum, siz ona iletiyorsunuz bu şekilde birbirimizi etkiliyoruz zaten etkileşim demek de bu demek, bu yüzden ana hedef kitlemiz bu şekilde.” (G9)

“Şu an iklim krizinden kaynaklı yerinden olan, göç etmek zorunda kalan halklar var. Su seviyesinin yükselmesine bağlı olarak önümüzdeki 10 sene içerisinde yerinden olacak insanlar var. Şimdi bu çocuğun üzerindeki iklim kriziyle ilgili kurduğumuz bir cümlemin tesiri ile hâlihazırda bu iklim krizin sonuçlarından dolayı yoldan belki 20 yıl içerisinde etkilenecek birinin eşit derecelerde etkilenmesi pek mantıklı değil. Bu sebeple biraz da Z kuşağı ya da çocukların daha çok etkileyeceğini düşünüyorum. Tabii bir de iklim krizinden ya da çevresel, toplumsal olaylardan kadınlar ya da daha doğrusu erkek olmayanlar diyeyim bu konuya daha duyarlı oluyorlar. Benim hedef kitlem bunlardır demiyorum ama bunlar benim deneyimlerim, yanlış da olabilir ben daha çok o insanların bu konulara yöneldiğini fark ettim. Bir çocuğa anlatmak isterim, onun anlaması hem benim için daha kolay olur hem de onun, bununla ilgili harekete geçmek için daha hazır olduğunu düşünüyorum ama bu çok keskin bir çizgi değil yani herhangi bir insan olabilir.” (F2)

“Hedef kitle olarak özellikle bir belli yaş grubu, belli sınıflar hedefimiz diyemeyeceğim öyle bir şeyimiz yok, öyle belirlediğimiz bir kitle de yok açıkçası. Marmara Yaşasın coğrafi bir mesele olduğu için Marmara civarında yaşayan insanlar; daha çok İstanbul'dakiler, Bursa'dakiler, Marmara çevresi vesaire.” (Y4)

“İklim adaleti koalisyonunda ne belli bir yaş grubu var ne belli sınıflar var daha çok emekli emekçi kimselere sesleniyoruz, onları daha çok hedef alıyoruz. Belli bir yaş veya belli bir kültür seviyesi, belli bir sınıf ayırımımız yok açıkçası net belirlenmiş bir hedef kitlemiz yok, halka ulaşmaya çalışıyoruz.” (U5)

Katılımcıların geniş hedef kitleye ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Ben aslında herkese ulaşmak istiyorum. Neden? Çünkü herkesin alışkanlıklarını değiştirmesi gerekiyor. Herkese ulaşmakla kastım herkes beni sevsin, herkes beni bilsin gibi bir yerden değil, ben benim derdim anlattığım şeyler. Çünkü anlattığım şeyler sadece belli bir kesimin hayatını değiştirecek şeyler değil. Hepimiz aynı dünyayı paylaşıyoruz. Herkese ulaşmak istiyorum ama şöyle bir gerçek var ben 40 yaşındayım, bu işi 10 senedir yapıyorum

ama en aktif olarak son 5 senedir daha altını çizme yapıyorum. Dolayısıyla beni evli, çocuklu kadınlar takip ediyor.” (F3)

“Buradaki en önemli hedef kitle bence şu anki konferanslara gittiğimiz kitle değil de gerçekten bizi dinlemesi gereken, bizimle ilgili bilgi sahibi olması gereken insanlar olmalı diye düşünüyorum. Mesela en büyük hedeflerimden birisi, bir karavan tutup köy köy gezmek ve onlara anlatmak; bakın iklim krizi var eğer siz burada tarım yapamıyorsanız belki de en büyük sebebi kuraklık olabilir demek. Kuraklık nereden geliyor aslında bunları neden sonuç ilişkisine dayandırarak anlatmak gerekiyor insanlara.” (G1)

“Hedef kitlemiz hem politika yapıcılarımız hem çiftçiler hem okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, lise gençlerimiz var dolayısıyla üniversite gibi çok geniş bir hedef kitlemiz ve ulaştığımız bir hedef kitlemiz var.” (U2)

“Aslında herkese hitap etmeye çalışıyoruz toplum geneli gibi ama tabii ki baktığımızda bu konuda sorumluluk alan daha çok kadınlar ve gençler oluyor. Sosyal medya hesaplarının takipçilerinde de belki görüştüğümüz diğer kişilerde de buna denk gelmiş olabilirsiniz. Çünkü biz mesela kendi aramızda da başka çevre sayfalarında da bunu görüyoruz. Baktığımızda her yaşta kişi var orası kesin ama daha çok kadınlar, gençler ya da genç yetişkinler bu konuda sorumluluk almak için ya da bu konuda bilgilenecek için yani özellikle anneler çocuğunun geleceğinden duyduğu endişeyle olduğunu düşünerek çok fazla bu hareketin içinde yer aldığını düşünüyorum.” (U3)

“Konferanslara katıldığımızda, Instagram hesaplarımızı paylaştığımızda daha fazla kitleye sahip olmuş oluyoruz ve onlar bizi takip etmeye devam ediyor ve başka etkinliklerimizde katılıyor, bizi destekliyorlar. Bu şekilde ben dijitalliği daha çok kullandığımı düşünüyorum yüz yüze kıyasla. COVID-19 sürecinde insanlar çok fazla dışarı çıkmıyordu, ben de en kalabalık yerleri tercih ediyordum ve bir yandan da her cuma sosyal medya üzerinden pankartlarımızı paylaşıyorduk ve şu an tam bilmiyorum ama 150. haftam olmuştur iklim aktivizmi sürecimde. Hep sosyal medya üzerinde paylaşıncaya daha fazla etkileşim oluşuyor ve daha fazla insana ulaşabiliyoruz.” (G1)

Katılımcıların hedef kitleleri arasında yetişkinler, çevreci insanlar ve değişim isteyenler yer almaktadır. Buna ilişkin görüşler şu şekildedir:

“Mesela İkizdere’de, İkizköy’de, Akbelen’de, Kaz Dağlarında, Ege’nin zeytinliklerinde birçok yerde teyzeler, dayılar, amcalar, nineler sosyal medya kullanmayan insanlardı fakat bunların torunları ve çocukları onlara anlattı. Zaten Anadolu insanı toprakla, doğayla iç içeydi ne yazık ki sonradan bu bölündü hükümetler tarafından ama biz yine Anadolu’ya geri

döndürmeyi başardık o bağıllık hissini geri getirdik ve hedef kitlemizde bir yanda yetişkinler ortaya çıkmaya başladı ve gençlerin de bağlantısıyla bir araya getirerek ilerlemeye başladık.” (G8)

“Ben samimi ve gerçekten aktivist, çevreci olan ve çevreciliğini hayatına adapte edebilmiş insanların oluşturduğu bir kitleye ulaşmak istiyorum. Benim hedefim o ve hedefimdeki o kitleyi de bu gerçek anlamda dijital platformdaki aktivizmler doğru şekilde yapabilsin istiyorum.” (U8)

“Ulaşmak istediğimiz hedef kitle değişim isteyen ve insan haklarına dair somut örnekler görmek isteyen bir kesim, biz bu kesime hitap ediyoruz. Kitlemizin içerisinde kadın hakları, LGBTİ bireyleri, iklim değişikliğine karşı durulmasını isteyenler yani kendini mağdur hissedenler ve bu mağduriyete karşı sesini çıkartmak isteyen her insan bizim çatımız altında, bizim hitap ettiğimiz insanlar içerisinde bulunabilirler.” (G3)

Katılımcılar arasında dijital aktivizmin işlevselliğine önem atfedenler ve kısmen etkili olduğunu belirtenler bulunmaktadır. Dijital aktivizmin işlevselliğine önem atfedenler sosyal medya platformlarının hak arayışı alanına dönüştüğüne işaret etmiştir. Dijital aktivizmin işlevsel olmasının belirli başlıkların eklenmesi ile mümkün olacağını belirtenler ise üçlü bir “sacayağı” metaforu kullanarak hukuki ve fiilî mücadelenin de bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar dijital aktivizmin işlevselliğinin toplumsal harekete etkisinin, harekete fiilî destek ile mümkün olabileceğine işaret etmiştir. Dijital aktivizmin işlevselliğinin “kelebek etkisi” yaratabileceğini belirten katılımcılar, bireyin gündelik hayatındaki ilgi alanlarına paralel sanat ve spor gibi alanlarla ilişki kurarak hak arayışının daha barışçıl bir zeminde yürütülebileceğine atıf yapmıştır. Katılımcılar dijital aktivizmin işlevselliğinin ulaşılabilirlik ve kalıcılık olduğunu belirterek, “dijital kütüphane” ve “dijital fırsat eşitliği” kavramlarına atıfta bulunmuştur. Dijital aktivizmin işlevselliğine yönelik sorun alanlarında ise uzmanlaşma ve algoritma sorunlarına vurgu yapılmıştır.

Katılımcıların hedef kitleleri arasında ise gençler, yetişkinler, çevreci insanlar ve değişim isteyenler yer almaktadır. Hedef kitlesi bulunmayan katılımcılar da bulunmaktadır.

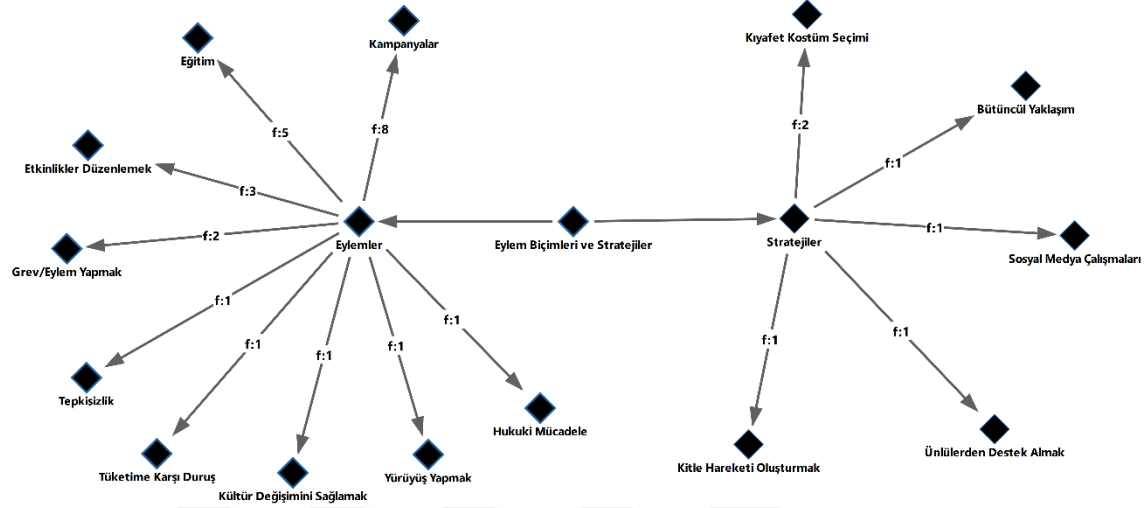
5.4.4. Eylem biçimleri ve stratejilere ilişkin bulgular

Dijital aktivizmin eylem biçimleri ve stratejilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların eylem biçimleri ve stratejilerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri ve stratejilerine ilişkin bulgular Şekil 5.13’de yer almaktadır.

Şekil 5.13

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Eylem Biçimleri ve Stratejileri

Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm eylem biçimleri ve stratejilerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, sol görselde eylem biçimleri, sağ görselde de stratejiler yer alacak şekilde frekans değerleri ile birlikte bir bütün şeklinde gösterilmiştir.

Kod sisteminde yer alan dijital aktivizmin eylem biçimleri; “kampanyalar” (f:8), “eğitim” (f:5), “etkinlikler düzenlemek” (f:3), “grev/eylem yapmak” (f:2), “tepkisizlik” (f:1), “tüketime karşı duruş” (f:1), “kültür değişimini sağlamak” (f:1), “yürüyüş yapmak” (f:1), “hukuki mücadele” (f:1) olarak bulgulanmıştır.

Kod sisteminde yer alan stratejiler; “kıyafet kostüm seçimi” (f:2), “bütüncül yaklaşım” (f:1), “sosyal medya çalışmaları” (f:1), “ünlülerden destek almak” (f:1), “kitle hareketi oluşturmak” (f:1) olarak bulgulanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında kampanyaların ve eğitimin baskın olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm stratejilerinde ise kıyafet kostüm seçimi ön plana çıkmaktadır.

Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında yer alan kampanyalar dijital imza kampanyaları ve yüz yüze imza kampanyaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak günümüzde dijital imza kampanyaları yaygın olarak kullanılmaktadır. Dijital imza kampanyalarının özellikle seçim dönemi sürecinde adaylara yönelik gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Dijital imza kampanyaları ile geniş

bir kitleye ulaşabildiklerini belirten katılımcılar tarafından özellikle karar alıcıların ve sanatçıların imzalarını ve desteklerini alma noktasında yürütülen kampanyalar başarı olarak addedilmiştir. Dijital imza kampanyalarının konu başlıkları çeşitlilik gösterse de yürütülme amacının doğanın ve canlıların korunmasına yönelik olduğu beyan edilmiştir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“2021’de en büyük iklim grevi olmuştu, onu bir kampanyayla taçlandıralım dedik ve ‘İklim Acil Durumu İlan Edilsin’ adında bir kampanya başlattık. Özellikle grevlerde bunun pankartlarını açtık ve tanıtımını yapmaya çalıştık hatta vapurda da bir pankart açıp onunda görselini yaygınlaştırdık. Farklı millî sporcular denizin altına dalış yaparken de bizim kampanyamızın flamasını taşıyan oldu, uçaktan paraşütle atlayıp da bizim kampanyamıza çağrı yapan oldu, aynı zamanda şarkıcılardan da destek geldi. Mabel Matiz ‘Fan’ isimli müzik klibinde bundan bahsetti, kampanyamıza link verdi gibi gibi ve sonrasında da Ekrem İmamoğlu, Mansur Yavaş, Tunç Soyer ve Yılmaz Büyükerşen gibi belediye başkanlarından ve bazı ilçe belediye başkanlarından da destek aldık. Bu da aslında bizim karar alıcılara hitap etmemiz için önemli bir strateji, bir eylem biçimi. Bu kampanyanın 50.000 adet imzacısı vardı. Tabii ki biz bu imzacılara dayanarak görüşme aldık bakın 50.000 kişi tarafından desteklenen bir kampanyamız var, böyle büyük bir kamuoyu destekliyor, siz de bu kamuoyuna hitap etmek istiyorsanız vaatleriniz arasına bunu eklemelisiniz gibi sonra bunun başarılı olduğunu gördük kampanyanın büyüdüğünü gördük. ‘İklim Acil Durumu İlan Edilsin’ kampanyasından daha da somut hedefler talep eden ve şu anki seçimlere yönelik bir kampanya başlattık ‘İklim Vaatleri’ adında ve siyasi partilerden ve parti liderlerinden kendi belli başlı taleplerimizi onların vaatlerine eklemelerini istedik. Beklediğimiz etkiyi göremedik ama devam edeceğiz, bazı partilerden destek aldık.” (G2)

“İklim Birliği çatısı altında yürüttüğümüz çok önemli bir kampanya var, karar alıcılara yönelik bir kampanya. Seçim sürecinde karar alıcıları hedefliyorduk, bu kampanya ile çok önemli bir şekilde sonuçlandı, şu anda 15.000 kişiye yakın kişinin imzasını aldık. Biz ve yaklaşık şu anda 8 milletvekilinin imzaladığı bir kampanyadan bahsediyoruz, bu bizim için büyük bir başarı oldu. Bütün iklim hareketleri için büyük bir başarı oldu.” (G3)

“Bir tane seçim kampanyamız var mesela nükleeri çıkarttırmaya çalışıyorduk seçim vaatlerinden, şu anda da yönetime geçen parti üzerine çalışmaya devam edeceğiz. Bu kampanyayla beraber görüşmeler ayarlıyoruz ve biz bunu savunuyoruz, bunu yapmazsanız ülkemizde bu olacak şeklinde iklim krizini anlatmaya çalışıyoruz. Bunun dışında biraz da sosyal farkındalık yaratmaya çalışıyoruz yine sosyal medyayı da kullanıyoruz tabii ki bu yönde. Örnek veriyorum bir kampanyayı 10 kişi imzaladığında onu götürüp biriyle, bir karar alıcıyla görüşmek kolay olmuyor ama 1000 veya 100.000 kişi imzaladığında daha kolay oluyor. Bu yüzden biraz da yaymaya çalışıyoruz aslında.” (G4)

“Mesela imza kampanyalarımız var özellikle eko-kırım ve diğer konularda bilgilendirmek için. Bir sayı belirlemedik bu eko-kırım yasası için olduğundan dolayı belli bir hedefimiz yok, burada olabildiğince kişiye ulaşmaya çalışıyoruz; onlara megafondan duyurular yapıyoruz, bir yandan metinler okuyoruz, bir yandan da bildiri dağıtıyoruz ve karşılaştığımız insanlara açıklamalar yapıyoruz. Eko-kırım yasasının neden gerekli olduğuna dair hazırladığımız broşürler var, o bilgileri insanlarla paylaşıyoruz.” (U5)

“Kampanya süreciyle ilgili ‘Avcılık Yasaklansın’ üzerine bir kampanyamız var. Tüm Türkiye’de karada nesli tükenmekte olan hayvanların öldürülmemesi üzerine bir çalışmayı kapsıyor ve bunda da olabildiğince ayda 3-4, biraz da gündeme göre av dönemi vs. göre değişen bir kampanyamız var. Burada çok elzem türler de var nesli tükenmekte olan üveyik gibi.” (U4)

Dijital imza kampanyalarının yaygın kullanımının aksine özellikle yüz yüze iletişimin insan ilişkileri açısından samimi, açık ve anlamlı olduğu görüşünü savunan hareketler tarafından yüz yüze imza kampanyaları düzenlenmektedir. Hareket aktörleri, iletişimcilerin birbirlerinin yüz ifadeleri, beden dili, ses tonu, jest ve mimikler gibi sözsüz ipuçlarını görmelerini ve yorumlamalarını sağlayan yüz yüze iletişim ile harekete katılımı amaçlamaktadır. Yüz yüze iletişim ile harekete katılım hedeflenirken bu sayının ise çeşitli endişeler nedeniyle oldukça az olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların yüz yüze imza kampanyalarına ve hareketlere katılım konusuna yönelik görüşleri şu şekildedir:

“Marmara Yaşasın’da imza topladık. İmza kampanyasında yasal olarak belediyeden izin almanız lazım, biz mesela bunu Kadıköy iskelede yaptık.” (Y4)

“Kadıköy Belediyesinin Özgürlük Parkı’nda düzenlediği çevre festivali vardı, orada iki gün imza toplamaya çalıştık. Daha önce de Validebağ’da ya da çeşitli etkinliklerde masa açarak yine bu imzaları toplamaya çalışıyoruz, daha çok destek olma şeklinde bizimkisi. Biz imzaları dijitalle taşımadık, yüz yüze toplamayı tercih ediyoruz çünkü bizim şöyle bir prensibimiz var; yüz yüze olan ilişkiler her zaman daha sağlıklı, daha sonuç alıcı. Biz bunu ilk daha şeyden bile birinci derece doğa sit alanı ilan ettirmeden önce 6.500 imza demiştik, 6.500 imza imzaydı zaten o tarihte, ‘98 yılında başka türlü yoktu ama biz bunu hep devam ettirdik. İmzayı iki yönlü düşünmek gerekiyor; zaten imza verirken o kişinin yüz ifadesinden, konuşmasından şunu anlayabiliyorsunuz ya bu evet ilgileniyor buna destek veriyor, imza veriyor ama yani çok da bize katılacak gibi gözüküyor. O zaman onunla çok fazla ilgilenmiyoruz açıkçası, çok üstüne düşmüyoruz ama konuşma biçiminden, gösterdiği ilgi düzeyinden bize katılacağı gibi bir izlenim edindiysek mutlaka onun iletişim bilgilerini alıyoruz; WhatsApp, Facebook grubuna hangisini tercih ederse onlardan birine dâhil

olmasını sağlıyoruz ve artık bizim bir aktivistimiz oluyor ancak bu yüz kişide bir kişi, ne yazık ki çok seyrek. Çeşitli kaygıları var, onlara da hak vermek lazım; gaz yiyen, dayak yiyenleri, hapse atılanları görüyorlar, çekiniyorlar, doğaldır.” (Y2)

Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında yer alan eğitim faaliyetlerinde temel amacının iklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturmak ve küresel bir sorun olan iklim krizinin etkilerini ve sonuçlarını öğretmeyi amaçladıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların görüşlerine göre iklim krizi ile mücadele edilme noktasında eylem biçimlerinin içeriklerinin hedef kitleye göre değişiklik gösterdiği kaydedilirken, kolektif bir bilinç oluşturarak hareket edilmesini sağlamanın ortak amaç olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların eğitim faaliyetlerine ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Biz temel olarak eğitimlerimizde farkındalık oluşturarak iklim değişikliği sorunlarından bahsediyoruz.” (U6)

“İklim krizi noktasında artık herkesin bilgi sahibi olabilmesi adına sürekli eğitimler düzenliyoruz, isteyen herkese ücretsiz olarak bu eğitimi sunuyoruz. Üniversiteler başta olmak üzere öğrenci topluluklarından STK'lara ve gönüllü bütün topluluklara dediğim gibi iklim krizini anlatmaya çalışıyoruz. Çünkü bu iş sizin benim sorumluluğumla yapılacak bir iş değil ve bunun etkilerini küresel boyutta yaşayacağız, iklim adaleti denilen bir kavram çıktı ortaya ki benim çok önem verdiğim bir kavram. Neden? Sanayisi gelişmemiş, madencilik faaliyeti olmayan bir ülke diyor ki: ‘Amerika günde bu kadar sürede gaz emisyonu yaparken benim suçum ne ki onun yarattığı iklim kriziyle ben neden mücadele ediyorum, benim iklim kriziyle mücadele edecek gücüm yok, bana finansman sağlayacak mısınız?’ İlk defa COP 26’da iklim krizi toplantısında bu gündeme geldi. Ne oldu? İklim finansmanı denilen bir bütçe ortaya çıktı. Olanın olmayana vermesi gibi bir durum söz konusu oldu bu konuda da özellikle dikkat çekmeye çalışıyoruz. Dünya hepimizin, şu an baktığımız zaman tek dünyamız var. Biz kaynaklarımızı öyle kullanıyoruz ki iki dünya varmış gibi ama sadece tek dünya var. Farklı gezegen arayışlarına girdik. Neden? Çünkü 2035-2050 senaryoları bize çok da ışık tutmuyor. Baktığımız zaman su kıtlıkları, gıda problemleri, tarım arazilerinin artık verimsiz hâle gelmesi ya da birçok sağlık problemi gibi şeylerle karşı karşıya kalacağız.” (U7)

“Eğitimlerle aktivizm yapacak insanlar yetiştiriyoruz, başka kurumlar da bu konuda bizden çok destek istiyorlar, başka eylem gruplarına da eğitimler veriyoruz. Çok özelleşmiş eylem biçimlerimiz var mesela Shell’i durdurmak için botu ya da kanoyu nasıl kullanacağınızı bilmelisiniz sadece ya da tırmanışı işte büyük köprülerden atlıyoruz o zamanda tırmanış eğitimiyle tırmanışçı yetiştiriyoruz. Ben de o eğitimlerden geçtim, artık eğitim veriyorum. Uzun süreli eğitimler veriyoruz, bir tırmanış eylemine hazırlanmamız 6 ay sürüyor, o gün oraya çıkacağımızı biliyorsak bunu 6 ay önceden planlıyoruz. Bir kömürlü termik santralin bacasına tırmanıyorsunuz, dikey bir merdiven var, o zaman biz 2 ay o dikey merdivene

tırmanıyoruz çünkü ilk tırmandığınızda bu yarım saat sürer ama sizin sadece 3 dakika süreniz vardır, bunu 3 dakikada yapabilir hâle geliyoruz. Bazen sadece fiziksel olarak buna kendimizi hazırlıyoruz treningler yapıyoruz, belirli kas gruplarımızı güçlendirmemiz gereken eylemler varsa onlara yönelik faaliyetler yapıyoruz. Çok geniş eylemlerin planı çok önceden başlıyor ve bu bizim bir kültürümüzün içinde Greenpeace kapısının içeri girmiş herkes bir gün eylemci olmak için zaten yetiştirilmeye başlanıyor.” (U1)

“Öncelikle biz ülkemizde iklim krizinin derinleştiği alanları tespit etmeye çalışıyoruz. Bu anlamda iklim krizine etki eden bütün kentleşme süreçleri, yatırım, enerji yatırımları, madencilik özellikle kömür ve 4. grup madencilik faaliyetlerini takip ediyoruz. Diğer yandan eğitim konusundaki açıklıkları takip etmeye çalışıyoruz. Sahada, kırsal kalkınmada, ormancılıkta yanlış uygulamaları ya da var olan uygulamalara destek olabilecek araçları yaratmaya çalışıyoruz. Dolayısıyla eylemlerimiz tespit ve buralara müdahale, değiştirmeye ya da geliştirmeye çalışma şeklinde eylemlilik biçimlerimiz var. Yeri geliyor kampanyalarla toplumsal hareketi arkamıza alıp bir talep yükseltmeye çalışıyoruz, yeri geliyor eğitim portalı gibi tanıtıcı videolar gibi araçları kullanan bir strateji güdüyoruz, yeri geliyor çiftçilerle proje yapıyoruz. Dolayısıyla stratejilerimiz de konunun hedef kitlesine, boyutuna ve sonucuna göre değişiyor.” (U2)

“Baktığımızda aslında Paris Anlaşması ile Türkiye için de tüm dünya için de konulan iklim hedefleri var ama şu an böyle devam edersek bizi sıkıntı bekliyor gibi gözüküyor, o yüzden aslında harekete geçirmek üstüne şu an böyle devam edemeyiz, konforumuzdan biraz feragat etmemiz gerekiyor çünkü şu an yaşadığımız hayat bizi iyi bir noktaya götürmüyor. Aslında kültürü değiştirmek üstüne, yani biz hep, iklim krizi bir kültür krizidir diyoruz. Havalı olan şeyler vardır ya toplumda mesela şu kıyafete sahip olmak, buraya gidebilmek gibi, bu bir kültür krizi ve aslında bir araya gelerek yaratacağımız kolektif bir hareketle bu kültürü değiştirebiliriz, savunduğumuz şey özetle bu. Her yerde kullandığımız bu cümle, bunun bir kültür krizi olduğu veya aslında bir araya gelerek hepimizin farkındalıkla yaratacağı bir kolektif hareket var ve bunu böyle çözebiliriz.” (U3)

Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında çeşitli etkinlikler, atölyeler düzenlemek ve yürüyüş yapmak yer almaktadır. Etkinliklerde eğitim içeriklerinin katılımcıların yaşlarına uygun olarak hazırlandığı ve çocukların öğrenme deneyimlerinde oyunlaştırma unsurlarının kullanıldığı, çevreci hareket aktörleri tarafından belirtilmiştir. Düzenlenen yürüyüşlerde ise katılımcılar taleplerini kamuoyu ile paylaşmayı amaçlanmaktadır. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Panel düzenledik hatta bu canlı yayını zoom üzerinden kardeş okulumuz olan İstanbul Şile Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri de paylaşarak katılmalarını sağladık. Onun dışında maratona katıldık, izleyici olarak orada bulunsak da orada olmamızın birkaç amacı vardı; hem kendi içimizde bir etkinlik olsun istedik hem de projemizi duyurmak istedik. Orada birçok insan koşarken geldi, durdu ve pankartlarımızı okudu, bizim fotoğraflarımızı çekti. Su gönüllüsü arkadaşımızın fotoğrafı her yerdeydi, bizim için çok güzel bir reklam oldu, arkadaşımız reklam yüzümüz oldu, güzel bir etkileşim oldu.” (G9)

“Mesela biz atölye düzenliyoruz ilkokul, ortaokul ve liselerde. İlkokul öğrencisine bunu kuklalarla anlatıyoruz çünkü onlara slayt üzerinden anlatmıyoruz. Ortaokul öğrencilerine grup şeklinde oyun veriyoruz mesela gelecekte iklim krizinin bizi nasıl etkileyeceğini bir resim çizerek anlatın ya da grup oyunları veriyoruz. Harita veriyoruz mesela herkes bir ülke seçiyor, bir oyun yarattık kendimizce, ‘O ülkenin sorunu ne sence? Sürdürülebilirliği ne daha iyi sağlayabilir?’ diye soruyoruz. Grup çalışması hem öz güveni artırıyor hem de birbirlerinin fikirlerini de duymuş oluyorlar. Liseli öğrencilerle münazara yarışmaları düzenliyoruz, yaşa göre ve ilgiye göre bunlar değişiyor. Benim iklim aktivistliği hedefim her zaman etkiyi pozitif bir şekilde oluşturup bu şekilde sürdürebilmek. Biz daha küçüklere örnek olmaya çalışıyoruz, bunu da gerçekten iyi bir şekilde oluşturmaya çalışıyoruz.” (G5)

“LAB olarak ilk atölyemizi gerçekleştirdik. Buradaki amaç aslında tamamen zemindeki insanı bilinçlendirmek çünkü TikTok’ta da ben bunu deneyimliyorum insanların haberi yok; iklim ne demek, iklimin değişmesi ne demek, karbon emisyonu ne demek insanlar bunu bilmiyorken bir aktivizm adımı atmak çok zor. Önce insanları bilinçlendirmek gerektiğine inanıyorum ben kendi aktivizm tecrübemle. Bu yüzden de aslında insanları bilinçlendirdiğimiz, kendi ekibimizle haftada bir yaptığımız atölyeleri ayda bir halka açık bir şekilde yapacağız.” (G6)

“Yılda birkaç kez yürüyüşler yapıyoruz; birisi eylül, birisi mart, birisi de ekim-kasım ayı gibi COP zamanına denk geliyor. Bu zamanlarda çıkıp dışarıya gençler olarak ‘Hadi bakalım herkes iklim hareketine! Hadi bakalım iklim için birlikte!’ diyoruz, yürüyüşler yapıyoruz, meydanlarda sesleniyoruz, aslında taleplerimizi halka bildiriyoruz, çoğunlukla basına bildiriyoruz en temel olarak başladığımız buydu.” (G8)

Katılımcıların dijital aktivizmin eylem biçimleri arasında “şiddetsiz direniş” yöntemlerinin benimsenerek özellikle barışçıl eylemler gerçekleştirilmesine yönelik beyanlar bulunmaktadır. Vatandaşların doğal bir direnme hakkı olarak tanımlanan sivil itaatsizliğe katılımcılar atıf yaparak dijital aktivizmin eylemlerle desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

“Ben daha çok barışçıl stratejilerin sadece kendi özelimde değil, ekoloji hareketinin dünyada Türkiye’de bu şekilde yürütülmesi gerektiğinden yanayım. Bu benim de bizzat kendi aklıma gelen düşünce değil; Jeremy Brecher’in düşüncelerinden biraz etkilendim, şiddetsiz direniş yöntemlerinden biraz etkilendim tabii aksini düşünen ekolojisitler de çokça var, onların da söyledikleri şeyler çok kıymetlidir. Günümüz dünyasında yani şiddeti şiddetle çözmek yerine daha barışçıl, daha anlatarak, konuşarak insanların farkına bu şekilde varması gerektiğini düşünüyorum. Veganlıkla ilgili olarak da ekolojik aktivizm ile ilgili olarak da bunu düşünüyorum. Bu yöntemlerden biri.Tabii yanlış anlaşılmasın bu, şu demek de değildir sadece YouTube’da video çekerek bu hareketin yürütülmeyeceği de aşikârdır. Fakat diyelim ki sivil itaatsizlik mesela bir şiddetsiz direniş yöntemidir ve çok etkilidir. İnsanlar hâlihazırda yapmakta oldukları işleri durdurursa, bir grevle bir başka şekilde bunu durdurursa aslında kolluk kuvvetini elinde bulunduran devleti yine yapmak istediği maksattan geri durduracak bir adımdır, kimse de zarar görmez bundan tabii ama ben yapmıyorum bunu, mücadelenin bu şekilde yürütülmesi gerektiğini düşünüyorum. Ben sanat eserlerine olan eylemleri destekliyorum. Bununla ilgili de yine yazmıştım. Bence bu barışçıl bir eylemdir, bunu ben bir şiddet ya da saldırı olarak nitelendirmiyorum çünkü bir şeyin saldırı olması için zarar gören bir taraf olması gerekiyor. Bu tabloların hepsi korunuyor, bunların önünde korumalar var hatta zamanında biri kurşun falan sıkmış yani bu tabloya. Mücadelenin daha çok insana duyurulması için ben gerekli olduğunu düşünüyorum.” (F2)

“İlki doğrudan şiddetsiz yaratıcı eylem yapmak. Bu, şu demek; bir çevre suçunun işlendiği alana gideriz ve orada yapılan faaliyeti direkt durdururuz. Şöyle bir örnek vereyim 2016 yılında ‘kömürsüz bir gün ver’ kampanyamızda bir eylem yaptık, Zonguldak’a gittik ve kömürlü termik santrale kömür getiren geminin önüne geçtik ve geminin hareket etmesini durdurduk yani böylece gemi termik santrale yaklaşmadı, oradaki faaliyeti durdurduk bir günlüğüne. Bunlara doğrudan eylem çeşitleri deniyor. Çevre suçunu durdurmak deniyor ya da fotoğraf fırsatı için gidebilirsiniz mesela bir şey durdurmazsınız ama o suçun orada işlendiğine dair kamuoyunu bilgilendirmek için orada bulunursunuz yani tanıklık edersiniz bu da tanıklık etme olarak ifade edilir. Akkuyu Nükleer Santralinin inşaatını durduramadınız ama orada inşaatta neler olduğunu belgelemek için oraya gittiniz, önünde bir pankart açtınız, bunun ne olduğunu duyurmak istediniz; bu da bir tanıklık etmek olur. Kitlesel eylemler olabilir, burada da bir kitleyi harekete geçirebilirsiniz yani bir küresel iklim grevi yapmak gibi, mesela şu an genç iklim aktivistlerinin yaptığı gibi buna benzer çeşitli eylem yöntemlerini kullanıyoruz.” (U1)

“Mesela İkizköy ve Deştin köylüleri kalkıp buradan meclise gittiler, yolda yolları kesildi neden çünkü korktukları bir şey vardı. Halk geliyor birebir olayın yapıldığı yere, o haksızlığın yapıldığı yere halkın kendisi geliyor; uzaktan değil, bir cihazın içerisinden ses çıkarmıyor, birebir yüzüne bakarak karar vermek zorundalar o yüzden çekinceleri vardı. Milletvekilleri birebir geldi, onlarla iletişim sağladık ve çok kıymetli bir görüntü ortaya çıktı; halkın

vekilleri, halkı ait olduğu yere taşıdı ve orada çok güzel bir eylem yapıldı. İlk başta meclise alınmak istenmedik zaten görüşme talebimiz reddedilmişti oraya gidip meclise girdikten sonra cesaret edemediler ve almak zorunda kaldılar, çok ses geldikten sonra da göz göre göre geçiremediler. Demem o ki dijital aktivizm önemli ama yeri geldiğinde meclise kadar gidip, kapısına dayanıp sözümüzü geçirmemiz lazım hep birlikte.” (Y3)

Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında grev/eylem gerçekleştirmek yer almaktadır. Grev/eylem düzenlemek için yasal izin süreçlerinin uzun sürmesine ve kitle oluşturma da zorluğuna atıf yapılmıştır. Eylemlerin ise özellikle Gençlik İklim Hareketlerinin oluşmasında rol oynayan Greta Thunberg’in fiziksel olmasa da görüntü ve ses ile katılımının sağlandığı küresel örneklerin temel alınarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Uzmanlık ve yaratıcılık gerektiren eylemlerin gerçekleştirilmesinin de kamuoyu oluşturabilmek için önemine işaret edilmiştir. Bunlara ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Yok oluş isyanı diye bir topluluk var, ilk İngiltere’de kuruluyorlar. Onlar da bizim cenaze formatımıza çok benzer bir şekilde bir anda kendilerini yere atıyorlar. Biz de onlarla bir araya geldik; onlar bizi, biz onları desteklemiş olduk ve 24 Eylül 2021 iklim eylemimizde biz de kendimizi yere attık Greta’nın bir belgeselinin treyları eşliğinde (sesi arkadan geliyordu) ve çok fazla kişiydik, sanırım 60 kişiydi, insanların çok dikkatini çekmişti ve herkes video çekmişti. Bir şekilde insanlar iklim krizinden ölüyor bunu göstermiş olduk hepimiz yok oluyoruz mesajı verdik.” (G1)

“Aktif olarak şu an üç koldan ilerliyoruz bunlar; grevler, kampanyalar ve eğitimler. Grevlerimiz 3 ayda bir yapılıyor bazen yılda 2 kez yapılıyor çünkü grevlerin yapılabilmesi için önümüzde yasal engeller var bu engelleri aşmamız bir süreç gerektirdiği için grevlerimiz yılda iki kez yapılıyor çünkü ilk önce hem valilikten hem de belediyeden izin almamız gerekiyor ve bir yer ayarlanması gerekiyor bunlar ciddi emek isteyen süreçler ve bunları ayarlasanız bile bir kitleyi toplamamız gerekiyor, bir kitlenin oluşturulması çok zor o yüzden yılda 2 kez grevlerimiz düzenleniyor. En son grev 6 ilde (İstanbul, Antalya, İzmir, Edirne, Hatay ve Eskişehir) düzenlendi.” (G3)

“Greenpeace bir yere gittiğinde bu, medyanın ilgisini çabuk çeker yani biz bir yerde pankart açtığımızda bunun şimdiki değil ama eskiden o akşam ana habere çıkması çok olasıdır yani olasılıklıydı daha özgür bir medya varken. Biz gerçekten uzmanlık gerektiren eylemler yapıyoruz. Türkiye’de başka hiçbir kurum bunları yapmıyor, böyle bir stratejileri yok, bence bu bizim öne çıkan bir özelliğimiz ve gerçekten yaratıcı işler yapıyoruz çünkü siz bir yerde kömürü durdurun yazdınız ve pankartı indirdiniz, kimse sizin yanınıza gelip bir şey sormaz,

bu neymiş demez ama siz mesela bakanlığın önüne bir ton kömür yığar ve kömürü durdurun pankartı tutarsanız o zaman herkes burada ne olduğunu merak eder. Biz yaratıcıyız, yaratıcılığımız bizi farklı kılan taraf.” (U1)

Katılımcıların dijital aktivizm stratejileri arasında grevlerde kıyafet/kostüm seçimi yer almaktadır. Karbon ve su ayak izi üretmemek için katıldığı etkinliklerde özellikle hep aynı kıyafeti giydiğini beyan eden katılımcı, düzenledikleri etkinliklerde dinazor gibi nesli tükenen, panda ve kaplumbağa gibi nesli tehlike altında olan canlılara yönelik kıyafetlerin tercih edildiğini aktarmıştır. Katılımcı, kıyafet seçimleri ile özellikle çocuklarda iklim krizine yönelik farkındalık oluşturmayı amaçladıklarını belirtmiştir. Sanatın da iklim krizinin öğretilme sürecinde araç olarak kullanıldığını belirten katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Benim kendi stratejim ise şu; meşhur bir gri ceketim var o ceket giymemdeki amaç şu ceket iş sahibi karar vericiler giyer ya ben de giydiğimde şunu söylüyorum artık karar verme, konuşma sırası bizde, artık masanın başına geçme sırası bizde. Tabii benim istediğim masanın köşeli olması değil yuvarlak olması da onlar masayı köşeli veriyorlar o zaman bizi başa koyun diyorum fakat benim her zaman en temel istediğim şey masanın yuvarlak olması çünkü masa yuvarlak olduğunda gençleri hep en köşeye, en kenara oturtuyorlar hatta bazen masaya oturtmuyorlar bile. O yüzden hep yuvarlak masada oturalım diyorum. Ceket giymem de o resmî dünyada bakın biz de varız, gerekirse resmî olmayı da biliyoruz, gerekirse politika üretmeyi de sizin gibi olmayı da biliyoruz fakat biz kendimiz gibi olmak istiyoruz diye söylüyorum. Çoğunlukla aynı şeyleri giyiyorum, bunu ekolojik açıdan çok fazla karbon ve su ayak izi üretmemek için tercih ediyorum. İki tane giyimim var, zaman yönetimi açısından da yapıyorum. Ben çok yoğun birisiyim, dolabı açıp acaba hangisini giysem diye düşünmeye zamanım yok o yüzden hemen alıyorum bir tanesi giyinip gidiyorum. 3 yıldır da gri ceket giydim, üzerime olmayana kadar da giymeye devam ettim. Bildiğiniz gibi dinazorları şu an biz petrol olarak kullanıyoruz ancak biz eski kafa, dinazor kafa olarak da düşündüğümüz için bizim dinazor alegorimiz var, şarkımız da var hatta dansını yapıyordum ben. Orada şunu anlatıyoruz; hâlâ dinazorlar var, onlara sesleniyoruz, sonumuz o dinazorlar gibi olmasın diye sesleniyoruz. Onlar 250 milyon yıl yaşamışlar biz homo sapiens olarak 200 bin yıldır varız, kıyaslayınca bizimki çok az bir süre. Kendimizi bu kadar kısa sürede yok etmemeliyiz, bütün canlıları kurtarmamız ve dünyayı iyileştirmemiz gerekiyor. Panda da yine nesli tehlike altında olan canlılardan biri, kaplumbağalar da öyle. Akdeniz’de kömür sahalarının kurulduğu yerlerde yaşayan canlılar ne yazık ki öldürülüyorlar, biz de onların haklarını savunuyoruz. İşte bu kostümlerle farkındalık yaratmaya çalışıyoruz özellikle çocukların ilgisini çekiyor. Çocuklar merak edip geldiğinde onlara anlatıyoruz, böylelikle çocuklar için de bir farkındalık oluşmuş oluyor kostümler açısından. Kısa filmler ve animasyonlar

yapmıştık burada yine sanattan aslında animasyonla, kısa filmle, belgeselle, yazdığımız bir tiyatro oyunuyla sanatın gücüyle herkesin ilgisine göre anlatmaya çalışıyoruz.” (G8)

Katılımcıların dijital aktivizm stratejileri arasında; ünlü isimlerden, sanatçılardan destek almak bulunmaktadır. Özellikle orman yangınları süresince sahadaki çalışmalara katılan ve paylaşımlarda bulunan ünlü isimlerin süreçteki açıklamalarının önem kazandığı ve yeni bakış açılarına neden olduğu kaydedilmiştir. Orman yangını süresince ünlü isimlerin politikleştiğini belirten katılımcının “orman yangınları politiktir” görüşüne ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Mesela trajik paylaşımlarımızdan bir tanesi iki sene öncesiydi galiba Akdeniz’de ormanlar yanarken Barış Manço’nun oğlu Doğukan Manço çok acayip bir paylaşım yaptı. Teknik olarak şöyle bir durum var ya ağaçlar yandıkça yanar, bir ara boşluk olmadığı sürece yangın ağaçtan ağaca sıçrar, tohum ve kozalaklar patlar ve bu kozalakların patlamasıyla bile yangın ulaşır diğer ağaca. Doğukan Manço bir paylaşım yapmıştı biz de onu takip ediyoruz çünkü orada biliyoruz ve uğraşılıyor orman söndürme ekibinde ve şunu yazdı ‘Acilen buradaki ağaçların kesilmesi lazım çünkü eğer buradaki ağaçlar kesilmezse bir sonraki ağaç grubuna sıçrayacak.’ çok düşündük bu paylaşımı yapmakta ve çok tartıştık en kritik ve bence trajik de paylaşımlardan bir tanesiydi mesela KOS’un hayatında ilk defa ağaç kesimi için ekipman desteği ve insan çağrısında bulunduk, bizim için çok acayip bir andı. Orman yangınları deyince aklıma hep Şahan Gökbakar geliyor çünkü onun politikleşme anlarından bir tanesidir orman yangınları. 3 sene önce lümpenin tekiyken ve kendisi Recep İvedik iken şu anda Şahan Gökbakar diye biri var hayatımızda ve politik bir figür, yaptığı hiçbir paylaşım sıradan değil, hepsi politik. Bir sürü insan için bu böyle oldu, aslında orman yangınları insanları politikleştirdi. Biz KOS olarak Şahan Gökbakar’la takipleşiyoruz; zaman zaman bizim paylaşımlarımızı, tweetlerimizi paylaşır ve eskiden olsa bunun bir kıymetiharbiyesi elbette olurdu sonuçta popüler bir karakter ama şu anda bu gururla bizim andığımız ve gururla baktığımız bir şey aynı ‘kadın cinayetleri politiktir’ gibi ‘orman yangınları politiktir’ dediğimiz bir durumdayız.” (Y1)

Katılımcıların dijital aktivizm stratejileri arasında bütüncül yaklaşıma atıf yapılmıştır. Katılımcı; iklim krizinin farkındalığını oluştururken biyolojik çeşitliliğin azalmasına vurgu yaparak, konunun çeşitli politik, ekonomik ve kültürel yapılara odaklanılarak ulusal ve uluslararası düzeyde ele alınmasını önermektedir.

“İklim değişikliği farkındalığını oluşturmaya çalışıyorum çok önemli olduğunu düşünüyorum ki buna bir tık da herkes doğduğunuz zaman ormanları sever, doğayı sever ama

işte biyolojik çeşitlilik nedir bilmiyor. Biyolojik çeşitlilik deyince insanların aklına şey gibi bir ormanda işte birbirinden farklı kaç tane bitki hayvan türü var, o değil. Genetik çeşitlilik çok önemli. Sadece bir türün olması veya çok sayıda türün olması değil, o her türden birey sayısının fazla olması gerekiyor. Ekosistemlerin iç içe geçmesi, ekosistemlerin doğallığının bozulmamış olması gerekiyor, işte bu biyolojik çeşitliliğin bir şekilde toplumda oturması ve biz orman, akarsular olmadan biz insanların da olmayacağını anlatmaya çalışıyoruz. Bunu kapasite geliştirme, bilinç düzeyinin artırılması şeklinde düşünebiliriz. Bunun haricinde yine iklim değişikliği açısından baktığımız zaman belki kapasite geliştirmeye ilgili olarak yine özellikle kamuda da özel sektörde de görüyoruz. Mesela benim öğrencilerime sorduğum sorulardan bir tanesi elektrikli araçlar sera gazı azaltımına katkıda bulunur mu? Herkes elektrikli araç olursa egzozdan herhangi bir sera gazı emisyonu olmayacağı için, karbondioksit olmayacağı için azaltıma katkı sağlayacağını düşünebilir ama yerine göre değişir. Elektriği nereden sağlıyorsun? Fosil yakıttan sağlıyorsanız termik santralin bacasından o sera gazı emisyonu çıkacak ya da mevcut otomobilleri bıraktınız, yeni otomobil ürettiniz ve bunlar için maden çıkartacaksınız, maden için orman keseceksiniz bunun da karbon emisyonu var dolayısıyla daha bütüncül yaklaşımların olması gerekiyor.” (F1)

Katılımcıların dijital aktivizm stratejileri arasında, kitle hareketi oluşturmak ve tüketime karşı duruş yer almaktadır. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Benim tek başıma kahvemi termosta içmemin veya pet şişe su yerine suyum taşımamın tabii ki bir anlamı yok. Bunun benimsenmesi için uğraşıyorum ve kitle hareketini oluşturmaya çalışıyorum.” (F3)

“Anlattığım neyse yaşıyorum, benim eylem biçimim bu; söylediğim hiçbir şey boş değil. Mesela tüketmemeliyiz diyorsam gerçekten tüketmiyorum ve 10 senedir ben alışveriş yapmıyorum diyorum, insanlar çok şaşıyor. 5 yaşından beri kızım yeni bir kıyafet almadı, bir mağazadan içeri girmedi diyorum, ne yapıyorsun diyorlar, ikinci elini alıyorum diyorum. İki tane kitabım var, internetten satışını yapmıyorum çünkü bir kitabı almak için o kadar kilometre yaptırmayı doğru bulmuyorum ya da arabayla bir yere gitmiyorum. Benim su faturam hiç 100 lira gelmez, elimi yıkarken suyu az açıyorum altına da kova koyuyorum çünkü elimi yıkadıktan sonra o aynı zamanda benim sifonum oluyor gibi. Önemsiz gibi olan şeyler, benim hayatımda çok önemli. Geceleri televizyonun fişini çekiyorum, 150 liranın üzerinde elektrik faturası gelmez; kışın hiçbir zaman kaloriferi cayır cayır yakmam, üstümüze hırka alır otururuz.” (U8)

Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında yer alan kampanyalar; dijital ve yüz yüze imza kampanyaları, eğitim faaliyetleri, “şiddetsiz direniş” yöntemlerinin benimsenerek özellikle barışçıl eylemler gerçekleştirilmesi, çeşitli etkinlikler, atölyeler

ve yürüyüş düzenlemek olarak belirtilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm stratejileri arasında ise grevlerde kıyafet/kostüm seçimi, ünlü isimlerden sanatçılardan destek almak, kitle hareketi oluşturmak, tüketime karşı duruş ve bütüncül yaklaşım bulunmaktadır.

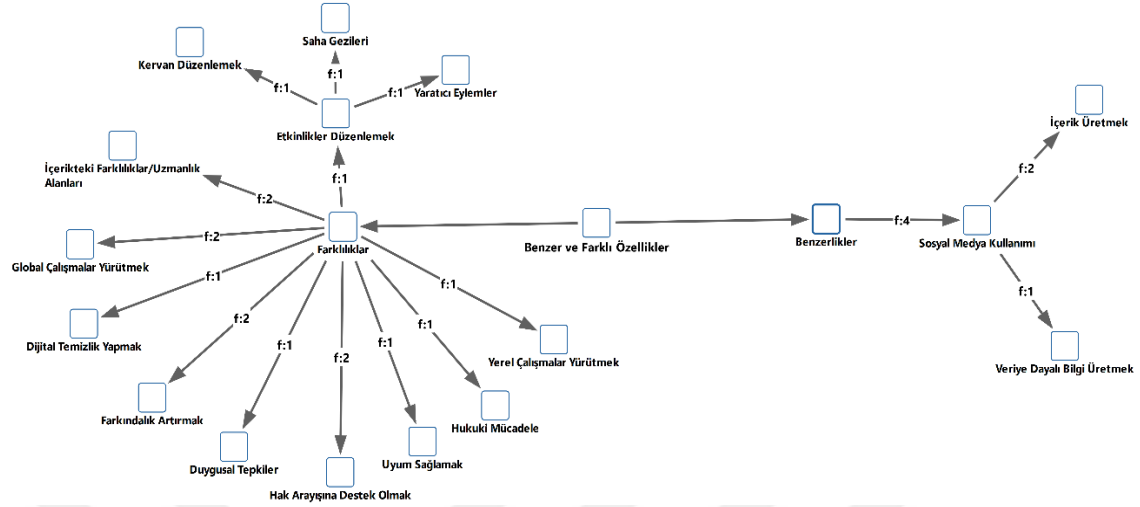
5.4.5. Benzer ve farklı özelliklerine ilişkin bulgular

Dijital aktivizmin benzer ve farklı özelliklerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların dijital aktivizminin benzer ve farklı özelliklerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizminin benzer ve farklı özelliklerine ilişkin bulguları Şekil 5.14’de yer almaktadır.

Şekil 5.14

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Benzer ve Farklı Özellikleri

Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin yürüttükleri dijital aktivizmin benzer ve farklı özelliklerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, sağ görselde benzerlikler, sol görselde farklılıklar yer alacak şekilde frekans değerleri ile birlikte bir bütün şeklinde gösterilmiştir.

Kod sisteminde yer alan benzerlikler; “sosyal medya kullanımı” (f:4), “veriye dayalı bilgi üretmek” (f:1), “içerik üretmek” (f:1) olarak bulgulanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm farklılığının, benzerlikten daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Kod sisteminde yer alan dijital aktivizmin farklılıkları; “etkinlikler düzenlemek” (f:1), alt kodlarında ise “yaratıcı eylemler” (f:1), “saha gezileri” (f:1), “kervan düzenlemek” (f:1) bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin farklılıkları arasında “içerikteki farklılıklar/uzmanlık alanları” (f:2), “global çalışmalar yürütmek” (f:2), “dijital temizlik yapmak” (f:1), “farkındalık artırmak” (f:2), “duygusal tepkiler” (f:1), “hak arayışına destek olmak” (f:2), “uyum sağlamak” (f:1), “hukuki mücadele” (f:1) ve “yerel çalışmalar yürütmek” (f:1) olarak bulgulanmıştır.

Katılımcıların dijital aktivizm benzerliklerinin, iklim krizi vurgusu çerçevesince sosyal medyada veriye dayalı bilgi ile içerik üretmek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların sosyal medya kullanımı ve ürettikleri içeriklerin benzerliklerine ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Çok farklı kılan özelliği yok bence. İklim değişikliği bizim için artık iklim değişikliği değil insan eliyle gerçekten iklim krizine doğru giden çok ciddi bir olgu. Bazen birtakım paylaşımlarda bunu sadece iklim değişikliği olarak adlandırmamız lazım ve iklim değişikliği diyerek işin içinden çıkmak veya ilgili bakanlığın ismini iklim değişikliği olarak değiştirilmesi bunlar komik geliyor, icraat yok ama teoride iyiyiz.

Benzer özelliklerimiz bu alanda çalışan çoğu STK veya örgüt gibi iklim değişikliğini tam olarak kapitalizmin sonucu ve doğadan uzaklaşmak olduğunu düşünüyoruz. Gerçekten politik alanın çok ilgi alanı içinde olması gerektiğini düşünüyoruz. O yüzden biraz önce de bahsettiğim gibi literatüre de yansıyor, iklim değişikliği değil de iklim krizi diyoruz değişiklik deyince orada bir ortalama dil var ve yeterince vurgu yok. Bu vurgunun her zaman ön planda olması gerektiğini düşünüyoruz ve iklim değişikliği lafının masumane bir sistemin bir tanımymış gibi algılanmamasını istiyoruz.” (Y1)

“Benzerliklerimiz sosyal medyayı çok sıklıkla kullanmaya çalışıyorlar. İnsanları etkilemek için çeşitli yöntemler kullanıyorlar, bunları biz de kullanıyoruz. Sosyal medyada tabii ki biz de dikkat çekmeye ve etkilemeye çalışıyoruz dolayısıyla şirketlerin ya da büyük sivil toplum kuruluşlarının kullandıkları dikkat çekme yöntemlerine biz de başvuruyoruz.” (U6)

“Bir kısmı daha çok veri, bilgi üretme, raporlar oluşturma şeklinde biraz daha bilimsel yaklaşan gruplar bulunuyor. Gençlerin kurduğu iklim aktivistleri ağırlıklı olarak seslerini duyurmaya çalışıyor. Bilimsel rapor üretmekten dolayı daha aktif davranmaya çalışıyorlar. Bir kısmı bilimsel veri, bilgi üretme odaklı bir kısmı işin savunuculuğunu üstleniyor, bir kısmı da ağırlıklı olarak dediğim bilinç düzeni ve farkındalığı artırmaya çalışıyor diye 3 gruba ayırabilirim.” (F1)

“Bunun dışında yeni trendleri sıklıkla takip ediyorlar bütün bu bizim çalıştığımız paydaşlar fakat bu takip genelde bilinçsiz bir takip oluyor çünkü veriye dayalı bir takip değil, bizi ayıran bir yönde burası aslında yaptığımız işlerde elimizden geldiği kadar verilere dayanmaya çalışıyoruz. Havamız kirli dediğimizde bir veri sunmamız gerekiyor ‘Ne kadar kirli?’ ya da ‘Kirli hava ne demek? Temiz olması için tam olarak ne yapılması gerekiyor?’ gibi genelde veriye dayalı olmaya çalışıyoruz. Hatta böyle sadece sayılardan oluşan postlarımız da var, benim çok sevdiğim postlar.” (U6)

“Biz aslında post paylaşıırken içeriklerin ne çok olumlu ne de çok olumsuz olmasına, aynı oranda yayın yapmaya dikkat ediyoruz. Nasıl kullanmamız gerektiğini bilinç için, farkındalık kazandırmak için paylaşımlar yapıyoruz. Bir gölümüz kuruyor tabii ki bunu haber yapıyoruz çünkü bu çok tetikleyici bir şey olabiliyor. İnsanlarda bunu yaratabiliyoruz, insanın içinde ya da çok olumlu güzel bir şey paylaşıyoruz. Mesela aslında hayvanların çok güzel, kendi içerisindeki o iletişimlerinde suyla ilişkilerinde çok güzel şeyler var, çok komik videolar da olabiliyor. Bazen bunları paylaşarak olumlu bir şeyler yayıyoruz.” (G9)

İklim krizini anlatmak için sosyal medya platformlarının özellikleri doğrultusunda benzer içerikler ürettiklerini belirten katılımcılar, farklı platformlardan içerikleri dolaşıma sunmaktadır. Katılımcılar, sosyal medyada içerik üreterek kolektif bir bilinç oluşturmayı ve karar alıcılara seslerini duyurmayı amaçladıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında bireyleri bilgilendirmek ve iklim krizi sorununun

çözümü noktasında önerilerde bulunmak yer almaktadır. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“YouTube’da video çekenler var, yazarlar var yani aslında birbirlerine benzer şeyleri yapıyorlar. Dijital olarak postlar hazırlayıp, videolar çekip, canlı yayınlar yapıp, başkalarıyla söyleşiler yapıp, örgütlenip insanlara dertlerini anlatmaya çalışıyorlar. Pek fark yok demeyi tercih ederim.” (F2)

“Diğer hareketler de Instagram ve Twitter kullanıyor ama biz Twitter’da aktifiz, daha fazla paylaşım yapıyoruz bu farklı olabilir. Buna ek olarak, diğer hareketler Twitter’ı bir olay olduğunda konuyu gündeme getirmek için kullanıyor, biz de bu amaçla kullanıyoruz ama biz sürekli bir konuda insanları hem bilgilendirmek hem de sorunun çözümü noktasında önerilerde bulunmak için kullanıyoruz, bu da farklı bir özellik olarak değerlendirilebilir.” (U5)

“Bazıları da sadece içerik üretme konusunda özellikle TikTok’tan gördüğüm, takip ettiğim, bazı beğendiğim isimler var onlar da kendi hayatlarından biraz daha karbon nötr alanlar olsun, vegan beslenme olsun, vegan ürünler tüketme olsun bu konuda kamuoyu oluşturuyor. Bizim bu konuya aşırı bir yönelme durumumuz yok ne yazık ki ama biz de çok istiyoruz İklim Öncüleri kanallarından insanların bireysel olarak nasıl kendi hayatlarındaki karbon salınımlarını azaltıp dengeleyebileceğini göstermek ve veganlık hakkında içerikler hazırlamak gibi.” (G2)

“Bize benzeyen diğer gençlik hareketlerinin de yaptığı dijital aktivizm olarak en fazla karar alıcılara seslenmek ve taleplerimizi duyurmak aslında bizim ana odağımız biraz daha kamuoyunu termik santrallere, fosil yakıtlara, fosil yakıt şirketlerine karşı bilinçlendirmek ve boykot çağrısında bulunmak. Aslında insanların talepkâr olmalarını sağlamaya çalışıyoruz, bir kısım da bundan ziyade insanların karbon salınımlarını azaltmaya yönelik çalışmalar yapıyor, en büyük ayrımlar bu şekilde.” (G2)

Katılımcıların odaklandıkları konuların ve dijital aktivizmde kullanılan dilin farklılık gösterdiği ancak ortak sorun olarak addedilen iklim krizi ile mücadele edilmesi gerekliliğine atıf yapılmıştır.

“Bizim çıkış noktamız Yuvam Dünya olarak iklim değişikliği konusunda bu konuda kapsamlı bir çalışma yapmak. Biz aslında diğer çevre sorunlarına da odaklanıyoruz ama bizim odağımız iklim kriziyle mücadele, ikinci ana noktası da bu konunun iletişiminin farklı şekilde yapılması; korkutucu kaygı verici bir şekilde değil, daha hareketi geçirici ve ilham verici bir şekilde yapılması, bir parça farklılaştığı nokta bu olabilir. Onun dışında bence bu

kadar çeşitli olması ve gitgide çeşitlenmesi çok önemli bir şey çünkü herkesin tarzı farklı zaten böyle olması gerekiyor diye düşünüyorum, aslında bu böyle bir demokrasi ortamı gibi güzel o yüzden. Aslında herkesin derdi aynı, bunu farklı ifade edebiliyoruz toplum da biz de biraz böyle son zamanlarda etkinliklerde onu konuştuk. Doğayı korumak, doğaya zarar gelmesin kimi için konu su odağında gidiyor kimisi direkt iklim krizin çok farkında gibi. Aslında farkındayız toplum genelinde de şu anda iyi gitmeyen şeyler var, yolunda gitmiyor. Bu nasıl farklılaşıyor ise aslında algıda sanki hareket içinde de farklılaşıyor ama aslında ortak derdimiz aynı, ortak sorunumuz artık böyle gitmemesi gerektiği ve birlikte bir şeyler yapmamız gerektiği o yüzden bence çeşitli olması çok güzel bir şey. Bizim farklılaştığımız noktalar da dediğim gibi iklim kriziyle mücadelenin ana odak olması.” (U3)

“Kimisi daha sert söylemlerle ve ajitasyon ya da böyle bir şeyi göstermekle bunu becermeye çalışıyor kimisi anlatarak yani bu dijital kanallarda bu meselenin ne olduğunu anlatarak aktarmaya çalışıyor. Kimisi imza kampanyası yapıyor kimisi Twitch storm yapıyor bu anlamda farklı farklı özellikler gösteriyor ama benzerlikleri de var zaten sosyal medyada herkes herkese benzemeye çalıştı. Bir yandan da o anlamda videolar, fotoğraf gibi vurucu şeyleri çevre hareketi kullanmaya çalışıyor röportajlar vs. bunlar benzer şeyler ama kullanım yöntemi içerik açısından farklılaşabiliyor, seçtiğin insan bile bir uzmanı seçmek ya da yerelden bir sözcüyü seçmek ya da bunun renk kullanımını farklılaştırmak, anlatma grafik dilini farklılaştırmak gibi özelliklerde benzer araçlara sahibiz, içerik ve özelliklerini değiştirip, dönüştürüp kullanabiliyoruz.” (U2)

Katılımcıların dijital aktivizminin farklılıkları arasında belirli uzmanlık alanlarına göre yoğunlaşmanın söz konusu olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm gerçekleştirirken yerel, ulusal ve uluslararası olmak üzere farklı şekilde çalışmalar yürüttükleri kaydedilmiştir.

“Kuş çalışan Birdlife Türkiye partneri olan hiçbir kurum yok, o fark var. Bir de kadim üretim havzaları gibi bu tarz süreçleri ya da önemli doğal alanları ortaya koyan derneğiz. Mesela aynı zamanda uzmanlığın aslında bir noktasıyla Türkiye ekosistemi üzerine yoğunlaşmış bir dernek çok sayıda küçük ya da irili ufaklı dernekler var. Mesela TEMA ağaçlandırma üzerine, Akdeniz Koruma Derneği foklar üzerine ya da Akdeniz ekosistemi üzerine yoğunlaşmıştır. Onların da farklılaştığı yerler var, bu farklılaşmaktan ziyade uzmanlık alanlarının ortaya koyduğu bir şey çünkü genellikle çevre hareketleri bir noktada yerelden ortaya çıkıyor ve büyük hareketler ama baktığımızda tek bir noktada faaliyet yürütüyor.” (U4)

“Herhangi bir yerde bir hak arayışı olduğunda onun duyulmasını sağlıyoruz, son aylarda özellikle bunlara yer verdik ama bir sene önce durum biraz farklıydı çünkü biz hâlâ nöbet

tutuyorduk, masa açıyorduk, imza topluyorduk, broşür dağıtıyorduk, kendi içimize daha dönüktük, Validebağ ile daha ilgiliydik tabii o dönemde. Eğer dışarıda da çok fazla bir şey yoksa olumsuz bir durum yoksa biz hep kendi şeylerimizi yansıttık. Şu an davaların üçünü kazanmış olmanın getirdiği rahatlık, son zamanlarda özel bir müdahalenin olmaması nedeniyle o biraz daha dışarıya dönük başka şeyleri duyurmaya doğru bir eğilim oldu.” (Y2)

“Sosyal medyada aktivizm yapan insanların çok farklı noktalara odaklandığını görüyorum. Mesela bir ekibe bakıyorsun tamamen yurt dışındaki bağlantılarla odaklı; bir ekip tamamen köylülere, yerele odaklı; diğer yer hukuksal sürece odaklı.” (G7)

Katılımcıların dijital aktivizm gerçekleştirirken yerel, ulusal ve uluslararası olmak üzere farklı şekilde çalışmalar yürüttükleri kaydedilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizminin farklılıkları arasında etkinlikler düzenlemek; bunlar içerisinde de yaratıcı eylemler, saha gezileri ve kervan düzenlemek yer almaktadır.

“Bireysel aktivizm aslında alana yönelenler var, dijital aktivizmi şöyle yapanlar da var tabii kendilerinin bireysel yaptıkları grevlerden içerikleri, fotoğrafları paylaşarak böyle dikkat çekmeye çalışan kişiler de var. Bizim biraz daha bunlardan ayrışan yanımda ya da bizim gibi kişilerin yani dijital aktivizmi biraz daha toplantılarla, dijital alanlarda da bir araya gelerek eğitimler düzenleyerek insanların hem bu konuda içerik üretmesini teşvik etmeyi sağlamak hem de biraz daha kendileri gibi düşünen insanları tanıyarak, onlarla tanışarak beraber de bir şeyler yapabileceklerini onlara göstermek, takımlar oluşturmak aslında çünkü bazı kişiler sosyal medya alanında daha iyidir, bazıları organizasyon alanında, bazıları araştırma alanında. Bizim de üç temel komitemiz bu alanda. Alan açmaya, alan yaratmaya, insanların birbiriyle tanışarak birbirlerinin eksikliklerini kapatmaya yönelik bir çalışma yürütüyoruz diyebilirim.” (G2)

“Atasu Barajı’na ziyaretimiz oldu. TİSKİ ile beraber bu etkinliği gerçekleştirdik. Hem barajı gezdik hem de aslında arıtma tesisini gezdik. Oranın gerçekten o makineler olsun, o su döngüsünü gördük ve sadece yönetim ekibi olarak da gitmedik biz bu etkinliğimize gönüllü arkadaşlarımızla beraber gittik.” (G9)

Hareketler arasında dijital aktivizm gerçekleştirilirken aynı zamanda belirgin bir farklılaşma da olduğu katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Özellikle bir Let’s Do It Türkiye hareketinde dijital temizlik yapılmasına yönelik teşvik edici çalışmalar yürütüldüğü ve dijital karakter robot ile de organizasyon yapıldığı belirtilmiştir. Katılımcının görüşü şu şekildedir:

“Mesela dijital temizlik daha önce yapılmamışken biz bunu Türkiye’de ilk defa gerçekleştirdik. Bunun yanı sıra her dijital temizlik eğitiminden sonra dijital temizlik yapılırken diyorum ki bakın şu kadar miktar karbon ayak izinizi azalttınız, bir veri sunuyoruz. Bu şekilde hem insanların hem de şirketlerin ne kadar karbon ayak izini azalttığının verisini hesaplıyoruz. Bu bir süreç aslında yaşıntınızda şu an mesela yapamazsınız ama telefonunuzdan 10 tane fotoğraf sildiğiniz zaman belli bir miktar azalmış oluyor. Aslında bizi diğer STK’lardan ayıran önemli özelliklerden bir tanesi de bu. Bizim dijital karakter robotumuz var, bu da diğerlerinden farklı olmamızı sağlıyor. Böyle bir karakter yapalım dedik, bir kampanya şeklinde organizasyonu yaptık ve etkili oldu. Gerçekten de onun geri dönüşlerini çok net bir şekilde aldık.” (U7)

Uluslararası alanda çalışmalar yürütülürken yaş ayrımcılığının yapılmadığını belirten katılımcı, Türkiye’de ise gençlik iklim hareketinde yer alanların belirli ön yargı ve stereotiplerle karşılaştıklarını belirtmiştir. İklim krizinin insan hakları boyutu olduğu ve bunun da bir farklılık oluşturduğu katılımcı tarafından ifade edilmiştir.

“İklim öncüleri bunu biraz daha globalden iş alarak yapar. Globalde biraz daha resmiyet ve hızlilik söz konusu. Global bu olayı biraz daha iş seviyesinde görüyor sosyalleşmek ve akranlarıyla çözüm bulayım istiyorsanız Türkiye biraz daha iyi çünkü globalde yaşı en küçük ve tek Türk genelde ben oluyorum, çok farklı düşüncedeki insanlarla çalışabiliyorum. Globalde etkiniz doğrudan olurken Türkiye’de dolaylı oluyor. Türkiye’de özellikle gençseniz dinlenmiyorsunuz mesela ben grev için belediyeden izin almaya gittiğimde senin yaşı kaç, sen kızsın, böyle şeylerle uğraşacağına git üniversiteye hazırlan gibi mağaradan kalma düşüncelerle savaşıyorsunuz, sadece iklim kriziyle savaşıyoruz aslında öyle de bir sorun var.” (G5)

“Herkesin ortak bir amacı var; herkesin amacı iklimi kurtarmak, iklim hakkında farkındalık yaratmak ama o kadar 20 kişiyi bir odaya koysan tabii ki aynı konu hakkında bile farklı fikirleri olacak ama birazcık şiddetsiz iletişim kurmayı bilmemekten, küçük olmalarından kaynaklı. İklim aktivistleri daha küçükler, yaşlarının daha küçük olduğunu gözlemliyorum ve mesela kurulan iklimle alakalı hareketleri daha yaşı küçük insanlar kurduğu için bence hayat tecrübesiyle de biraz alakası var. Çok fevriler, bu fevrilikten dolayı da kaybettiklerini düşünüyorum biraz. Mesela şu var biz iklimciyiz, iklimi savunuyoruz tamam, sen benim gibi düşünmüyorsan ben seninle konuşmuyorum tavrını çok görüyorum ama işte orada o insanı kazanmak gerekiyor. Bu bir iklim savaşıysa bunu hep beraber vermemiz gerek. En alt tabakadaki insan şu an iklim konuşamaz çünkü ekonomik kriz var ortada, bunun farkına varmak gerekiyor, bu şekilde bir iletişim kurmak gerekiyor ama ben onlarda biraz öfke görüyorum, haklılar da öfkeli olmakta ama biraz daha sabırlı ve kapsayıcı olmaları gerektiğini düşünüyorum.” (G6)

“İklim krizi dediğimizde insan hakları boyutunda bazı insanlar değerlendirilmeyebiliyor bu yüzden ben bu konuda çalışan insanların daha farklı olduğunu düşünüyorum. Bu konuda özellikle regl yoksunluğu konusunda çalışan insanlar var ve regl yoksulluğu çalışırken bile insanlara bu plastik pedlerden değil daha doğayla üretilmiş pedlerden çalışan insanlar var ve doğayı içine katarak insan hakları üzerine çalışanlar var bu konu da fark ediyor diyebilirim.” (G1)

“Bugün olduğumuz noktada gelişen sivil toplumun özel sektörden, politikadan, diğer şeylerden bizi ayıran ne derseniz daha çok gençlerden oluşmamız, enerjik olmak, verimli olmak, uyum sağlamak. Mesela pandemiye ilk uyum sağlayanlar gençler oldu. İnsanlar daha zoomu kullanmayı bilmiyorken biz zoomdan grev yapıyorduk, basını çağırıp pankartlarımızı tutarak basın açıklamasını okuyorduk çok çığır açıcı bir şeydi o zamandaki insanlar için bu esneklik, uyum sağlayabilme. Genç olunca çevreden çok fazla şey öğrenebiliyoruz, dijital dünyada olduğumuz için geçmişteki insanlardan öğrenebiliyoruz ve bu bizim daha fazla üretmemize, daha yaratıcı olmamıza neden oluyor böylece çok fazla şey öğrenip fikir ortaya çıkarabiliyoruz. Fikirlerin peşinden koşmak için deneyime ihtiyaç duyulmuyor aslında. Eskiden deneyime ihtiyaç vardı, bugün ben bir şirket başkanıyla oturup iş birliği yapabiliyorum, 20 yıl önce 17-18 yaşında bir çocuğun bir CEO ile oturması ilginç bir şeydi, sadece 23 Nisan gününde olabilirdi sanırım ama bugün bu gerçek. Hatırı sayılır belediye başkanları, CEO’lar bizi dinliyorlar, bize samimi bakıyorlar ‘Bunlar çocuk, bunlar bilmez.’ diyenler de var, ‘Siz ne bilirsiniz, sizin ne işiniz var?’ diyenler de var, ‘Gidin evinizde oturun.’ diyenler de var, ‘Sizin yaşıınız başınız kaç?’ diyenler de var fakat ‘Yaşın başın önemli değildir, akıl yaşıta değil baştadır, gelin oturun beraber tartışalım, benim de birliğim var senin de birliğin var, hadi birleştirelim çalışalım.’ diyenler de var. Biz gençler hem enerjik hem üretici olmak açısından hem de birleştirici olmak açısından kendi içimizde ayrışıyoruz ama genel olarak baktığımızda bir sivil toplumdan, diğer yerlerden daha çok birleştirici güce inanıyoruz diyebilirim, bizim farkımız bunlar.” (G8)

Katılımcıların dijital aktivizm benzerliklerinin iklim krizi vurgusu çerçevesince sosyal medyada veriye dayalı bilgi ile içerik üretmek olduğu kaydedilmiştir. İklim krizini anlatmak için sosyal medya platformlarının özellikleri doğrultusunda benzer içerikler üreten katılımcılar, farklı platformlardan içerikleri dolaşıma sunmaktadır. Katılımcılar, sosyal medyada içerik üreterek kolektif bir bilinç oluşturmaya ve karar alıcılara seslerini duyurmayı amaçlamaktadır. Katılımcıların sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında, bireyleri bilgilendirmek ve iklim krizi sorununun çözümü noktasında önerilerde bulunmak yer almaktadır. Katılımcıların odaklandıkları konular ve dijital aktivizmde

kullandıkları dil farklılık gösterirken, ortak bir sorun olarak addedilen iklim krizi ile mücadele edilmesi ise gereklilik olarak kaydedilmiştir.

Katılımcıların dijital aktivizmin farklılıkları arasında belirli uzmanlık alanlarına göre yoğunlaşmanın olduğu ve yerel, ulusal ve uluslararası olmak üzere farklı şekilde çalışmalar yürüttükleri kaydedilmiştir. Uluslararası alanda çalışmalar yürütülürken yaş ayrımcılığının yapılmadığı katılımcılar tarafından beyan edilirken, Türkiye’de ise gençlik iklim hareketinde yer alanların belirli ön yargı ve stereotiplerle karşılaştıkları saptanmıştır. İklim krizinin insan hakları boyutu olduğu ve bunun da bir farklılık oluşturduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Hareketler arasında dijital aktivizm gerçekleştirilirken aynı zamanda belirgin bir farklılaşma olduğu da gözlemlenmiştir. Özellikle Let’s Do It Türkiye hareketinde, dijital temizlik yapılmasına yönelik teşvik edici çalışmalar yürütüldüğü ve dijital karakter robot ile de organizasyon yapıldığı kaydedilmiştir.

5.4.6. Avantajlar ve dezavantajlara ilişkin bulgular

Dijital aktivizmin avantajları ve dezavantajlarının araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların dijital aktivizminin avantajları ve dezavantajlarının tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizminin avantajları ve dezavantajlarına ilişkin bulgular Şekil 5.15’de gösterilmiştir.

Şekil 5.15

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizmin Avantajları ve Dezavantajları

Kod Sistemi	Katılımcılar	TOPLAM
▼ Avantajlar ve Dezavantajlar		0
▼ Avantajlar		0
Harekete Geçirme	■	1
Rol Model Olmak	■	1
Etki	■	1
Ses Duyurma Aracı	■	2
Hız ve Yaygınlık	■	4
Evrensellik	■	1
Geri Bildirim Almak	■	1
Kısa videolar ile bilgi vermek	■	1
Bilgiyi geniş kitlelere yaymak	■	8
▼ Dezavantajlar		0
Sanat Eserlerine Saldırı	■	1
Geri Bildirim Almamak	■	1
Önyargı	■	1
Yankı Odası	■	1
Gündemin Çabuk Değişmesi	■	3
Yanlış Bilginin Yayılması	■	1
Linç Kültürü	■	9
Yeşil Boyama-Reklam	■	2
Pasifize etme	■	2
Tepki Almak	■	1
Konu Tekrarı	■	2
Felaket Tellallığı ithamı	■	1
Σ TOPLAM	45	45

Kod Matris Tarayıcısı ile oluşturulan görselde, avantajlar ve dezavantajlar ayrı olarak kodlanmıştır. Kod sisteminde üst alanda yer alan avantajlara ilişkin tanımlama biçimleri; “harekete geçirme”, “rol model olmak”, “etki”, “ses duyurma aracı”, “hız ve yaygınlık”, “evrensellik”, “geri bildirim almak”, “kısa videolar ile bilgi vermek”, “bilgiyi geniş kitlelere yaymak” şeklinde bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin avantajları arasında “bilgiyi geniş kitlelere yaymak” ve “hız ve yaygınlık” tanımlamalarının baskın olduğu saptanmıştır.

Kod sisteminde alt alanda yer alan dezavantajlara ilişkin tanımlama biçimleri; “sanat eserlerine saldırı”, “geri bildirim almamak”, “ön yargı”, “yankı odası”, “gündemin çabuk değişmesi”, “yanlış bilginin yayılması”, “yeşil boyama-reklam”, “pasifize etme”, “tepki almak”, “konu tekrarı”, “felaket tellallığı ithamı” şeklinde bulgulanmıştır. Dijital

aktivizmin dezavantajları arasında “linç kültürü” ve “gündemin çabuk değişmesi” tanımlamalarının baskın olduğu saptanmıştır.

Dijital aktivizmin avantajları arasında, bilgiyi kolaylıkla geniş kitlelere yayma ve erişilebilirlik görüşünün yaygın olduğu kaydedilmiştir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Dijital aktivizmin avantajları tabii ki çok hızlı bir şekilde geniş kesimlere ulaşmak, gelişmeleri anında takip edip çok hızlı bir şekilde reaktif bir şekilde mesajınızı hemen verebilmek. En büyük avantajı hemen haber alıp hemen verebilmek ve görüşleri hızlı bir şekilde paylaşmak bence.” (Y4)

“Çok kişiye ulaşabiliyorsun, bir bilim insanı olarak yazdığınız bir bilimsel makale çok fazla kişiye ulaşmıyor zaten günümüzde de akademik dünyada o akademik yükselmeyi yapmak için bir de İngilizce yayın yapmaya zorlanıyorsun. Çok üst düzey bilimsel oluyor ve o İngilizce yurt dışında yayınlanmış bilimsel dergilere de toplumun ulaşması mümkün değil. Türkçe yayımlasanız bile bunlar ortalama 10-15 sayfa olduğu için ve bilimsel bir dille yayımlandığı için yine ulaşmıyor, artık tozlu raflar da kalmadı işte ama bilgisayardaki o web sayfalarından bir tanesinde duruyor. Kolay kolay da ulaşamıyorsunuz herhangi bir şekilde Google'dan arama yaptığın zaman pat diye de onlar gelmiyor, buldunuz diyelim anlamıyorsunuz. Şimdi bence en önemli faydalarından bir tanesi bilgiyi çok daha geniş alana ulaştırmak, bu farkındalığı arttırmak bu açıdan önemli.” (F1)

“Çok daha fazla kişiye kolay bir şekilde erişebiliyorum. Basın bizi görebiliyor ve bize çok kolay bir şekilde erişebiliyor, bizimle özel röportaj yapabiliyor. Bu konuda belgesel çekimleri yayınlatabiliyoruz, belgeseller çok önemli olabiliyor. Hiç tanımayan insanlar bile bizim neler yaptığımızı anlayabiliyor, araştırabiliyor, görebiliyor ve açık kaynak olduğunu düşünüyorum.” (G1)

“Fiziksel aktivizmde sadece o alanla ilgilenen kişileri ya da o alana meraklı kişileri çekebiliyoruz, kamuoyu oluşturuyor, haberlere çıkıyoruz vs. ama bu haberler de çoğu zaman ilgisi olmayan kişiler tarafından ‘Gençler yürüyüş yapmış. Ne için? İklim krizi için.’ diye bazen geçiştirilebiliyor. Linçleyecek tayfa bile bazen linçleyecekleri şeyi görmek adına o içeriği, o videoyu izliyor bana kalırsa en büyük avantaj bu tam zıt kutbu bile etkileyebiliyor ve o içerik iyiye linçleme amaçlı ‘Bu ne diyormuş bir bakayım, bu saçma içerik de neymiş?’ deyince bazen o amaçla, o görüşle o içeriği tüketmeye başladığında o içeriğin sonuna geldiğinde o kişinin fikirleri bazen değişebiliyor eğer mantıklı ve bilimsel açıklamalar yapılmışsa o içerikte, bu bence en büyük avantaj.” (G2)

“Avantaj olarak bizim sokakta konuşarak erişemeyeceğimiz sayıda insana sesimizi duyurmamız.” (G4)

“Avantajı, herkese ulaşabilmek. En alttaki böyle gerçekten evinde soba yakan insana kadar ulaşabilmek ve o insana plastiği sobada yakmaması gerektiğini söyleyebilmek avantaj.” (G6)

“Avantajları çok fazla, say say bitmez. Herkese ulaşmak olsun, bir veri kütüphanesi olsun, herkesin erişebilmesi olsun, işaret dilinde de bazen bir şeyler paylaşıyoruz ben hatta işaret dilinde de şarkı söylüyorum, şiir şeklinde her şekilde anlatabileceğimiz yer sosyal medya ve her kitleye ulaşmaya çalışıyoruz. Herkesin bu mücadeleye katılması gerekiyor.” (G8)

Dijital ortamda varlık göstermenin günümüzde her alanda önemli olduğuna işaret eden katılımcı, iklim değişikliği konusunda Türkiye’nin tüm illerinde hareket etme noktasında dijital aktivizmin işlevsel kullanımına atıf yapmıştır. Özellikle geniş kitlelere ulaşmak için günümüzde dijital ortamların kullanılması gerekliliğine işaret etmiştir. Katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“İklim değişikliği noktasında herkese ulaşabilmemiz konusunda dijital aktivizm tabii ki bizim için önemli. Yani şu dönemde dijitalde yoksanız yoksunuz bunu çok net olarak söyleyebiliyorum. Bu ticarete de böyle bu STK yönetiminde de böyle ve diğer faaliyetlerde de böyle örnek veriyorum, çok iyi bir eğitimciyseniz internet ortamında dijital ortamda yoksanız yoksunuz. Bugün iklim değişikliği noktasında birçok toplantıya, eğitime davet ediliyorum. Peki, neden? YouTube'daki eğitim videolarım ve sosyal medyadaki postlar sayesinde. İnsanlar aslında Instagram'daki veya YouTube'daki beni arıyorlar ama beni ben olduğum için aramıyorlar dolayısıyla iklim değişikliğini anlatan beni arıyorlar. İnternetteki etiketler çok çok önemli bu etiketlerden bizler de faydalaniyoruz tabii ki. Bugün temizlik denilince ya da atık denilince Instagram'da ortaya çıkan postlar bizimkiler oluyor. Biz bu şekilde var olabiliyoruz ve bu şekilde kalabiliyoruz. Bugün 81 ilde temizlik yapabilmek için dijital anlamda kesinlikle aktif olmamız gerekiyor. Bunu da sosyal medya üzerinden gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Olabildiğince az mailleşiyoruz mesela WhatsApp'tan iletişim kuruyoruz, genelde her türlü bilgi ve belgeyi hızlı olması açısından oradan iletiyoruz dolayısıyla yaptığımız işte siz bir kitleye ulaşmak istiyorsanız bu kitleniz de belli bir yaş grubu değil de her yaştan bir kitle ise dijital ortamda kesinlikle olmalısınız.” (U7)

Katılımcıların dijital aktivizmin avantajlarına ilişkin evrensellik, etki ve hız ve yaygınlık ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“İklim değişikliği tanımı, artık evrensel bir tanım. Bu açıdan da dijital aktivizmin yaşamı savunuların dijitalleşmesine şöyle bir katkısı var hem dijitalleşme evrensel hem de birtakım

tanımlar evrensel olunca bu birbirine destek olan kuruluşların, STK'ların, örgütlerin yaklaşmasını ve dillerini ortaklaştırmasını sağlıyor aslında. Hem dijitalleşmenin hem de dediğim gibi tanımların evrensel olması bu açıdan aslında daha çok omuzdaşların birbiriyle yaklaşmasını sağlıyor ve bizim yurt dışından birtakım direnişçi gruplar var onlarla da dillerimizin ortaklaşmasını sağlıyor. Çünkü Almanya'daki Hambach Ormanı ile buradaki Kuzey Ormanları'nın benzer yıkımları var; yıkımların sahibi belli, aynı insanlar bunlar, sebepler de aynı, sistemin entegrasyon biçimleri de aynı bu açıdan ikisinin ortaklaşması tanımların ve dijitalleşmenin çok hoş aslında.” (Y1)

“Etkilenme; bütün sivil toplum kuruluşları birbirinin özellikle sosyal medyalarından etkileniyorlar, bakıyorlar bu tarz bir içerik üretilmiş biz de benzerini üretelim.” (U6)

“Bir kere hızlılık sağlıyor dijital aktivizm yani anında binlerce insana ulaşabiliyorsunuz. Eskiden, ilk başladığımızda 25 yıl önce hatta 15 yıl önce bu kadar yaygın değilken sosyal medya ve diğer dijital kanallar, bizim elimizde megafonla sokağa çıkıp bağırmanız gerekiyordu. Tek tek dolaşıp broşür dağıtmamız gerekiyordu ya da imza toplamamız vesaire bunlar tabii şimdi kolaylaştı, dijital aktivizm bize hız ve yaygınlık sağladı şüphesiz ama yüz yüze imza toplamamın, birebir insanlarla konuşarak imza toplamamın yeri bambaşka bunun yerini hiçbir şey dolduramaz. Orada direkt olarak insanların gözünün içine bakıyorsunuz, elini tutuyorsunuz, bir şey gösteriyorsunuz bir broşür üzerinde veyahut bir harita üzerinde, bunlar çok önemli; o size soru soruyor, siz cevap veriyorsunuz ya da siz soruyorsunuz, o cevap veriyor. Bu karşılıklı interaktif iletişim çok önemli, bunun yerini maalesef dijital aktivizm tutamıyor, her ikisinin de avantajları da dezavantajları da var.” (Y2)

“Avantajı; altında yatan temel sebebi gösterebiliyoruz, burada bu oldu ya da olan bir şeyi başka birine gösterebiliyoruz dolayısıyla iletişim, erişim açısından oldukça avantajlı bir yer.” (U2)

“Avantajlar bence erişim yani ilk gelen şey sonuç olarak bir ofisimiz var ve sadece oraya gelen insanlar ya da sadece sokağımızdaki insanlara ya da şehrimizdekilere değil aslında tüm Türkiye'ye hatta dünyaya erişim sağlayacağımız bir şey veriliyor. Fiziksel olarak bir araya gelmeden özellikle dijital dünyaya iyice alıştığımız pandemiden sonra büyük hareketler bir sosyal medya hareketi yaratabiliyoruz işte mesela bir gün artık bugün hashtagiyle başlattığımız bir hareket aslında ses getirici bir şeye dönüşebiliyor ve dünyanın birçok farklı noktasında Türkiye'den ünlü isimler de oluyor başka kurumların liderleri de herkese erişebildiğimiz bir şeye çekiyor. İkincisi bence bu konuda farklı görüşleri görebiliyoruz belki etrafımızda o insanlar yok fiziksel olarak ama dijital olarak görebiliyoruz. Biri bir şey dediğinde orada ya da farklı bir görüş sunduğunda evet bu tarafı da var diye düşünebiliyoruz ve bizi de besliyor dernek ve ekip olarak.” (U3)

“Sosyal medya özellikle son zamanlarda her bakımdan hepimizin sesini duyurmaya çalıştığı bir yer çünkü artık öyle bir yer ki birçok kişi artık ister hakkını arasın ister dile getirmek istediği birçok şeyi sosyal medya üzerinden dile getiriyor. Bunu biraz basın işlevsizleşmesiyle de bağdaştırabiliriz. Basında her şey çıkmıyor ve sesini herhangi bir araçla duyuramayan kişilerin sesini çıkardığı bir yer böyle bir kolaylık sağlıyor. Biz de zaten görüldüğü üzere çok sık kullanıyoruz bunu, kullanmaya çalışıyoruz çünkü sosyal medya olmaksızın buradaki mücadeleyi aktarabilmek basın olmadan çok zor hatta imkânsıza yakın. Kamuoyunun ilgisini çekmek mücadeleler için çok önemli, mücadelenin geleceği için çok önemli dün, bugün ve yarın için önemli. Dün için nereden geldik, nasıl geldik buraya bunu anlatabilmek için bugün neler oluyor bunu anlatabilmek ve neler yapmayı planlıyoruz bunların hepsini aktarabileceğimiz yer de sosyal mecralar ve biz bunu elimizden geldiğince kullanmaya çalışıyoruz.” (Y3)

“Avantajları, çok hızlı bir şekilde bir anda gündem yaratabiliyoruz mesela ama çok kısa süreli oluyor bu gündemler ve kendimizi çok tekrarlamak zorunda kalıyoruz. Çünkü sürekli hafızamız çok düşük olduğu için toplum olarak bir anda mesela Akbelen gündem oldu, sosyal medyada çok güzel işler yaptık, herkes kendi ekibinden bir şeyler paylaştı, duyurdu. Yüzlerce, binlerce insan Akbelen’e gitti, bir hafta sonra biz 2 kişi nöbetteydik mesela pozitif yanları anlık bir şekilde insanları harekete geçirebiliyorsun çünkü sosyal medyadan, duygusal müziklerden, videolardan çok etkileniyor insanlar. Sahaya geldiğinde o kadar etkilenmiyor çünkü orada gördüğü ve burada gördüğü çok farklı bir şey, birilerini harekete geçirmek için evet güzel bir araç sosyal medya.” (G7)

“Avantaj olarak da birçok kişinin bu kampanyaya destek verdiğini görmek, insanları daha fazla harekete geçirecek olabilir.” (U1)

Katılımcıların dijital aktivizmin avantajlarına ilişkin kısa videolarla bilgi vermek, geri bildirim almak ve rol model olmak ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Kısa videolar, çok kısa metinler daha anlamlı hâle geldi artık ve genç nüfusu bilgilendirebilmek için bunların avantajlı olduğunu düşünüyorum. Yani gerçekten sosyal medya bu konuda çok çok önemli, sosyal medyaya inanıyorlar.” (F4)

“Gençler ve çocuklar için ben her şeyi yapıyorum, onlardaki o değişimi gördükçe çok mutlu oluyorum. Dijital aktivizm sayesinde başkalarına iyi bir şeyler yaptırmaya başlayınca mutlu oluyorum. Mesela kızımın öğretmeni benim videolarımı izleye izleye tam bir geri dönüşümcü oldu, ‘Mutfağımın yanındaki küçük balkonda şu anda 8 poşetim var ve geri dönüştürülebilen en ufak bir şeyi bile çöpe atamıyorum, evimden artık çöp çıkmıyor.’ dedi. Benim çevremde herkes şu anda evimizden çöp çıkmıyormuş bunun da yolunu yine sosyal medya sayesinde duyurabildim dedim ki bunun yöntemi çok basit evinizdeki çöp poşetiniz çok küçük olsun

eczane poşetleri vardır ya onlar kadar küçük olsun, geri dönüştürülebilir malzemelerin poşetleri büyük olsun ambalajları hep oraya atacaksınız ve günün sonunda göreceksiniz ki o çöp poşetiniz dolmayacak ama diğer geri dönüştürülebilir poşetiniz de ağzına kadar dolacak. Avantajlar; göre göre, izleye izleye yöntem geliştirmeyi bana öğretti ve basit yöntemleri de insanlara uygulatabileceğimi gösterdi.” (U8)

“Avantaj olarak çift yönlü bir iletişim var. Benim anlatabildiğim kadar geri dönüşü de görebiliyorum. Yorumlarla, mesajlarla ne yaptıklarını anlatır insanlar. Daha mutluym, içim rahat manasında bu konudan bahsediyorum. O dönüşleri görebilmek çok büyük bir avantaj. Sosyal medyanın iyi gününde mesajının milyonlara ulaşması işten değil. O da çok güzel bir duygu yani Neyin, kaç kişiye ulaşabileceğini bilmiyorsun. Çok büyük bir potansiyel olabilir.” (F3)

Katılımcılar dijital aktivizmin dezavantajları arasında linç kültürünün ve gündemin çabuk değişmesinin yaygın olduğunu belirtmiştir. Modern bir dışlama yöntemi olan linç kültürü, sosyal medya platformlarında bir kişinin toplumsal alanın dışında bırakılma biçimi olarak tanımlanabilir. Katılımcılar özellikle negatif içerikli yorumlara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Sosyal medya platformlarında linç kültürünün ise yaygın bir sorun alanını oluşturduğu kaydedilmiştir. Dijital aktivizmin dezavantajları arasında baskın olan linç kültürüne ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Dezavantajları da linç toplumu, linç kültürü bazen kadınlara karşı yapılan eşitsizliklere maruz kalabiliyoruz özellikle biz kadınlar olarak ve sosyal medyada bu daha kolay bir şekilde yapılabilir. Çünkü birebir, yüz yüze değil ve insanlar daha fazla öz güven edinebiliyor, bunun bir suç olduğunu görmeyip dijital siber suçların çok daha fazla kaba olabiliyorlar, linç uygulayabiliyorlar bize. Sanki bunun çok kolay bir şey olduğunu, sanki bizim insan olmadığımızı düşünüp daha kaba olabiliyorlar.” (G1)

“En büyük dezavantaj linçlemenin ve negatif yorumların çoğalması aslında bir fiziksel aktivizmde bu zordur, kalkıp da yürüyüş yapan birisine bir anda sokak ortasında şiddet uygulayamazsınız ya da bağıramazsınız. Bunu yapanlar da var tabii ama siberde bu biraz daha kolay, siber zorbalık denen bir gerçek var ve bu siber zorbalık iklim aktivisti içerik üreticilerini bazen yıldırabiliyor. İnsanları bilgilendirmeye yönelik içerik üretenler ne yazık ki linçleniyor. Twitter’da karşıma çıkıyor ama linçlenmesi bile bu içerikleri yaygınlaştırıyor ve o mention kısmında pek çok kişinin de linçlenen kişiyi savunduğunu, hak verdiğini de görüyorum, bu çok hoşuma gidiyor. Farklı kesimlere ulaşabiliyoruz linçlensek bile aslında linçleyecek tayfaya da bizim hazırladığımız içerik ulaşıyor dijital aktivizmin sanırım en iyi yanı bu.” (G2)

“Dezavantajlardan birisi de aslında bize bu büyük kitlenin getirmiş olduğu kötü yorumlar çünkü bir kitle sizi ne kadar övüyorsa, ne kadar destek veriyorsa bir kitle de sizi o kadar aşağı çekmeye, aşağı almaya ve bazı yerlerde hakaret hatta tehditlere maalesef sebep olabiliyor.” (G3)

“Çok hedef hâline gelebiliyorsun, dezavantaj direkt bu; senin o aktivizmi niye yaptığını sorgulamadan, anlamadan seni hedef hâline getirip sosyal medyada linç kültürü başlatarak senin nasıl hissedeceğini önemsemeden seni mahvedebiliyorlar. O konuda ciddi mental bir güç gerekiyor bence.” (G6)

“Bir de gerçekten bilen insandan linç yemek çok üzücü oluyor. Ben mesela vegan insanlardan da linç yedim, bilen ve seni anlayan kişilerden de böyle hakaretler duymak üzücü oluyor gerçekten birbirimize iyi davranmalıyız. Hepimizin amacı aynı, hepimiz ortak noktada buluşuyoruz, bunun farkına varıp birbirimizi bence biraz alttan alabilmeliyiz; aynı şekilde düşünmüyor olabiliriz, saldırıya geçmenin hiçbir anlamı yok. Hepimiz dünyayı kurtarmaya çalışıyoruz, bana niye saldırıyorsun yani o noktada bana saldıran, kötü mesaj atan ya da yorum yazan biri olduğunda ben diyorum ki tamam daha iyisini sen yap o zaman. Mesela ben vegan değilim sadece bütün videolarımda vegan ürün kullandığımı söylediğim için vegan zannedenler oluyor beni. Vegan aktivizmini iğrenç yapıyorsun diyenler oluyor, ben zaten böyle bir iddiada bulunmuyorum mesela orada, o kişiye onu anlatabilmek, gel buyur sen yap o zaman madem vegan aktivizmini iğrenç yapıyorum sen ol sen daha iyisini yap o noktada onu söyleyebilmek gerekiyor yani işimiz zor ama insanları kazanmamız gerek işte birazcık sevgiyle hareket etmek lazım.” (G6)

“Sosyal medyada linçle de karşılaşma durumu var ama ben hiç kişisel olarak maruz kalmadım. Sadece kendi çevremden birkaç kişinin söylemine maruz kaldım. Akbelen sürecinde oradaki askerin, jandarmanın tavırlarıyla ilgili yaptığım paylaşımlardan sonra yanılmıyorsam liseden sonra jandarma olan bir arkadaşım vardı onun mesela birkaç söylemine maruz kaldım. Farklı bir insanın söylemine maruz kaldım ama toplu bir şekilde bir linç yemedim. Şu ana kadar toplu bir şekilde herhangi bir siber saldırı ya da farklı bir şey olmadı hiç ama çok insan, ekip bu durumla karşılaşabiliyor ama sosyal medyada şok etkisi yaratacak bir şey değil çok normal bence. Aslında böyle bir şey yapılırsa da sıra bana gelmiş derim, problem yok, buna hazırlıklıyım, hazırlıklıyız doğru yaptığımızdan da eminim.” (G7)

“Bazen yanlış kitleye düşmek diye bir şey var sosyal medyada çok fazla eleştiri alabiliyoruz, linçlenme olabiliyor biz bunları umursamıyoruz ama böyle şeylerle karşı karşıya kalabiliyoruz. ‘Neler yaşıyoruz biz, iklim, ekoloji ne alaka ne yapıyorsunuz?’, ‘Kimin umurunda iklim, dünya.’ diyenler de oluyor dijital dünyada benim videomu kesip sözümü çarpıtmak isteyenler de olabilir daha önce yapılmadı ama bunu yapmak da çok kolay

günümüzde, fotoğraflarımızı farklı yerlerde paylaşmak da olabilir bunlara açık sosyal medya bunların güvenliğini pek sağlamıyor bu yüzden böyle dezavantajları var diyebilirim.” (G8)

“Dezavantaj olarak da şöyle bir durum oldu reklamın iyisi kötüsü olmaz diye bir söz var, pandemi döneminde net hatırlamıyorum ama 2022 yılında muhtemelen, Antalya’da yaşanan orman yangınları sırasında ünlüler bizi paylaşmaya başladı ve o dönem bize olan ilgi gözlerimizi yaşarttı. Biz o dönem takipçi sayımızın zirvesine çıktık, biz böyle bir talepte bulunmadan atık temizleme hareketlerinin postlarını paylaşırken ünlüler bize destek vermeye başladı. ‘Ben de orada olacağım, herkes yaşadığı şehirde temizlik hareketine katılsın.’ şeklinde storyler paylaştı. Belki de o ünlüyle ücretli bir anlaşma yapsak kabul etmeyecekken kendisi gönüllü bir şekilde bize katılmayı öngördü ve bize menajerlik şirketlere ulaştı ve ‘Siz kimsiniz?’ diye sordular. Bu kadar ünlü insanlar sizinle bağlantıya geçtiler, biz şuyuz dedik, bu kadar ufak bir hareketmeniz mümkün değil dediler sizin bu kadar yayılmanız vesaire dedik ki gerçekten biz bu kadarız yani hareketten ibaretiz sonrasında linçlere uğramaya başladık. ‘Yaptığınız iş değil sadece temizlikten ibaret, saha temizliği yapıyorsunuz, başka bir şey yok.’ dediler, dikkat çekmişiz demek ki linç ve övgüyü bir arada gördük. Dediğim gibi ünlü akınına uğradık ve hiç tanışmadığımız ünlülerle tanıştık. Güzel bir dönem olmuştu o dönem bizim açımızdan, yangınlardan sonra insanların bize olan bakış açısı biraz daha değişmişti.” (U7)

“Türkiye’de bir iş yapıyorsanız hemen sizi mimlemek istiyorlar, pini koyuyorlar üzerine mantar panolara raptiyeler konulur ya sizi hangi taraftasınız diye hemen ben bunun da sıkıntısını çektim. Bakanlıklarımız, hükûmet yani eğitim bakanlığına iş yapmak istiyorsanız onlara gidiyorsunuz hükûmet yanlısı ya da karşıtı olduğunuz için değil iyi bir iş yapmak için gidiyorsunuz. Çocukların ve gençlerin gelecekleri için biz elimizden geleni yapmak istiyoruz diyeceğiniz kişiler elbette bakanlıklar oluyor, başka bir şey aklıma gelmiyor ya da belediyeler olabilir. Mesela İBB ile iş yapmak isterdim, ilk başta çok heyecanlandım ortak proje yapacağız diye, fikrimi çaldılar zoom meeting sonrasında, daha sonra dikkat etmeye çalıştım çünkü İBB ile iş yapıldığında hemen sizi İmamoğlu’nun yanında diye mimliyorlar yani pinliyorlar. Ben ocu bucu da değilim ama onda öyle bir şey yapmak lazım ki diğer belediyelerle ortak bir şey geliştirelim daha sonra orası olsun ki bir terazi denge olsun, direkt onlarla olunca sizi Kadıköy ve Ataşehir istiyor bunlar da iyi değil ama biz Şişli Belediyesi ile yaptık çünkü Kadıköy Belediyesi çok fazla taraf olanları yanında seviyor, ben de bunu sevmiyorum, ben taraf değilim, AKP’liyim ya da CHP’liyim hiçbir zaman demedim.” (U8)

Katılımcıların dijital aktivizmin dezavantajları arasında gündemin çabuk değişmesine ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Bu konular uzun vadeli konular çünkü ekolojik yıkımlardan, iklim krizinden ve Marmara'nın sorunlarından bahsettiğiniz zaman böyle birkaç haftada, ayda hatta birkaç yılda çözeceğiniz, konsantre olup bir başka konuya geçeceğiniz şeyler değil. Bunların çözüm yollarının da uzun vadeli olması lazım. Bu tür konularda insanların dikkatinin bu kadar çabuk bir şekilde dağılması, bir konudan diğerine geçilmesi pek tutarlı değil bence ama belki bunu da bir avantaja çevirirsek insanlarda merak uyandırabilirsiniz ve belki bir şeyi keşfedebilir, çok da karamsar olmamak lazım. Ben bir kişilik olarak biraz karamsar biri olduğum için hep olumsuz tarafından bakıyorum bunlara.” (Y4)

“Olumsuz yanları ise çok çabuk unutuluyor oluşu bence çünkü anlık bir yıkım söz konusu olduğunda hemen müdahale edilebiliyor olumlu yanı tarafından süreç geliştirebiliyorsun, dik duruş sergileyebiliyorsun, alanda olabiliyorsun hem fiziksel hem sanal ortamda o hashtag altında bile milyonlar olabiliyorsun ama bu tarz süreçlerde bir noktada şey olabiliyor dava süreci oluyor davaların kısa sürede sonuçlanmaması yargıtaya, temyize gitmesi vs. insanlarda bir noktada enerji de kalmıyor iş aslında yereldeki insanlara kalıyor aslında bunu taşımak dinamiğini korumak lazım zor olan tarafta aslında bir noktada o.” (U4)

Katılımcılar dijital aktivizmin dezavantajları arasında konuların tekrarına atıf yapmıştır. Buna ilişkin görüşler şu şekildedir:

“Dezavantajı ise sürekli kendimizi tekrarlamak zorunda kalıyoruz. Sürekli aynı şeyleri anlatıyoruz, farklı şeyler bulmamız gerekiyor artık bunun için aslında ben spor bir aktivizm başlığını hiç görmedim şu ana kadar aslında bu alanı insanlara anlatmaya çalışıyorum ve bu yoldan yürümeye çalışıyorum. Diğer ekiplerin de diğer insanların da bu tarz yollar bulması, sosyal medyayı aslında buraya evirmeleri gerekiyor. Şu anda sosyal medya bir güç olarak gözüküyor elimizde ama bir o kadar da kendimizi tekrarladığımız ve bize ayna olan bir yer olarak görüyorum.” (G7)

“Dezavantajları da etkilenmek hem avantaj hem dezavantaj aynı konu üzerinde çalışıyorsanız bu konularda benzeri içeriklerle insanları sıkabiliyoruz.” (U6)

Katılımcılar, dijital aktivizmin dezavantajları arasında ön yargı, yankı odası ve yanlış bilginin yayılmasına yönelik görüşlerde bulunmuştur. Bir kişi veya bir konuda önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz peşin fikir, ön yargı olarak tanımlanabilir. Yankı odası, sosyal medya platformlarında benzer düşünce yapılarında olanların fikir paylaştığı, bu görüşün içeriklerle yeniden üretildiği ve farklı görüşlerin yer almadığı tek taraflı bir iletişim biçimi olarak tanımlanabilir. Algoritmaların kullanıcılara benzer fikirleri destekleyen içerikleri göstermeleri ise kullanıcının düşünce ve tutumlarını güçlendiren

bir dijital ortam oluşmasını sağlamaktadır. Yankı odaları olarak adlandırılan bu dijital ortamda kullanıcılar, düşünce yapılarına benzer içeriklerle karşılaşarak, kendi düşüncesini internet ortamında da destekleyerek doğru kabul etmektedir. Katılımcıların bunlara ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye açısından bakmak gerekirse iklim aktivizmine çok büyük bir ön yargı var. Bunu bir isyan olarak görüyorlar grev kelimesini duyunca zaten nasıl sen şu musun bu musun diye soruyorlar. Tablolara yönelik eylemleri iyi ya da kötü demeden ilgi çekmek için yaptılar ama size duyulan ilgi iyi mi kötü mü bu çok önemli. Bir ilgiye sahipsın ama bu ilgiyi çok dikkatli kullanman gerekiyor.” (G5)

“Dijital aktivizmin en büyük dezavantajı bizim asıl erişmek istediğimiz kitleye değil, bu konuda hâlihazırda bilgiye sahip olan kitleye erişmesi.” (G4)

“Bir kütüphaneye gittiğinizde küresel iklim değişikliğinin olduğunu ispat eden ve bunun çeşitli yönlerini ele alan kitapların neredeyse yarısı kadar bir de küresel iklim değişiminin yalan olduğunu anlatmaya çalışan kitaplar mevcut. Aynı durum sosyal medyada da geçerli. Burada doğru bilgi çok önemli bence yani insanlar da doğru bilgiye ulaşmanın önemini anladılar. Ben onu hissediyorum; tabii öğrencilerle, gençlerle birlikte olduğum için güvenilir bilgi daha da önemli.” (F4)

Katılımcıların dijital aktivizmin dezavantajları arasında ifade ettiği geri bildirim almamak, tepki almak ve pasifize etmeye ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Dezavantaj olarak söyleyebileceğim bir şey; mesela bazen bir yorum görüyorsunuz, ilk olarak her zaman bir geri bildirim alamıyorsunuz. Bir beğeni sayısından çok, kişilerin o konudaki düşüncesini çok duyamadığımız bir şey oluyor bazen. Mesela biz dergi yayınlıyoruz, sosyal medya paylaşımları da yapıyoruz bazen hiçbir geri dönüş olmuyor, yorumlarda şunu yazın dediğimizde ya da bir soru sorduğumuzda bazen insanlar gözlemliyor sadece, orada ne düşündüğünü bilmek zor bir şey, bu kısmı var. Bir de aktivizm farklılaşabiliyor, bazen daha tepkisel dönemler olabiliyor, o da sizin kendi aktivizminize, dijital olarak yaptığınız çalışmaya zarar verebilir. Burada önemli olan şey; biraz nabız tutmak, iyi araştırmak, insanların tepkisini takip etmek çünkü tepki bulmak, dediğim gibi zor olabilir.” (U3)

“Benim bir videom var. Kıyafetleri havalandırmak üzerine; her şeyi yıkamak zorunda değilsin, havalandırmak yeterli diye. Şimdi bunu ben Instagram'da paylaştığımda inanılmaz destek alıyor. Herkes benzer şeyleri yazıyor çünkü Instagram zaten bunu benim kitleme

gösteriyor. Ama aynı şeyi TikTok'a koyduğumda 'Kafayı mı yedin, kokuyor musun?' gibi tepkiler alıyor. Hatta TikTok'ta gören bir kişi, videoyu alıp yayınlıyor. Benim TikTok'tan videomu alıp 'Siz ne düşünüyorsunuz?' falan diye yayınlamışlar. Bu kadar insanın olduğu bir yerde tabii ki ilgi alanı bu olan insana o videoyu gösterdiğinde bambaşka bir sonuç alıyorsun. O konuya hiç kafa yormamış veya kafasında başka şeyler olan insandan farklı tepki alıyorsun. Aynı video, aynı erişim büyüklüğü; farklı kitle, farklı sonuç." (F3)

Katılımcıların dijital aktivizmin dezavantajları arasında felaket tellallığı söylemi ve yeşil boyama/reklama ilişkin görüşleri şu şekildedir:

"Negatif yanları da var. Bazen sosyal medyada iklim değişikliğinin etkilerini anlatırken eleştiriyorlar ve insanlara korku salmakla da suçlandığımız oluyor. 'Hoca takımı da hep böyle felaket tellallığı yapıyor, sizin işiniz gücünüz yok mu?' diyorlar. Hatta bir tanesi şey yazmıştı: 'Depremci hocalara döndün.' diye böyle bir tabir vardı. Depremden önce, deprem geliyor, İstanbul'da olacak falan dediğin zaman insanları korkutmayın deniyordu. Şimdi bu şekilde şeylerde olumsuz geri dönüşler olabiliyor." (F1)

"Sesimizi insanlara duyurabiliyoruz ama hareketin nereye gideceği konusunda aslında hep bir sıfır geriden başlıyoruz. Bir kampanya yürütüyorsunuz diyelim, bir firmanın hak ihlallerinden bahsediyorsunuz, kendileri bunu o kadar iyi analiz etmişler ki hemen onunla ilgili bir kampanya yürütüyorlar, mesele insanların gözlerini boyamak. Bankalara dikkat edin, hep sürdürülebilir teşviklerinden konuşuruz ama hangi kömür madenine ne kadar kredi verdiğini hiç bilmezsiniz değil mi? Yeşil reklamlar, sürdürülebilir bankacılık hep aklımızda böyle kavramlar var, en büyük handikapı budur; bizim mücadele ettiğimiz, daha doğrusu karşımızda olanın bizden hep önde olması, yani temel dezavantajı bu sanırım." (F2)

Katılımcılar, dijital aktivizmin dezavantajları arasında sanat eserlerine yapılan saldırıların da harekete karşı bir ön yargı oluşturduğunu belirterek, bu tarz eylemleri desteklemediklerini ifade etmiştir.

"Dezavantajlardan birisi de bazı insanlar bizi sevseler de destek verseler de bazı insanlar da eğitimsizliğin getirmiş olduğu düşüncelerle bizim yurt dışından fonlandığımızı, aslında böyle bir krizin olmadığını, sadece küresel çapta bir şeyler yapmak istediğimizi ve petrol şirketleri tarafından fonlandığımızı iddia ediyor. Bunların olmasının nedeni de Avrupa'da bazı sözde aktivistlerin sanat eserlerine yapmış oldukları saldırılar ki ben bu kişilerin aktivist olduklarını düşünmüyorum. Çünkü aktivistler, özellikle iklim aktivistleri, örgütlü bir şekilde ilerliyorlar ve yakalanan, bu saldırıyı yapan insanlar hiçbir harekete üye olmadıklarını, örgütlü olmadıklarını ifade ediyorlar. Bence zaten burada ele veriyorlar kendilerini çünkü biz iklim aktivistleri kesinlikle tek başımıza yola devam etmiyoruz." (G3)

“Bizim çok kısıtlı bir sesimiz var, özellikle Türkiye’de; bunu da işlevsel bir şekilde kullanmalıyız. Sanat eserlerine saldırılar adına utanıyorum, bu iklim aktivizmi değil, yaptıklarını desteklemiyorum. Biz ne kadar kötü bir durumda olursak olalım hiçbir ülkenin, hiçbir değerine saygısızlık yapmamalıyız özellikle bu millî bir değerse, önemli bilinen bir sanat eseriye bilindik olmasa da herhangi bir emeğe saygısızlık yapmak asla kabul edilemez.” (G5)

Dijital aktivizmin dezavantajları arasında sosyal medya platformlarında iklim krizine yönelik fikirlerin paylaşılması ve tepki gösterilmesi ile aktif bir özne konumundaki bireyin, toplumsal harekete dönüşmeyen eylemler nedeniyle pasif bir nesne olma hâli, katılımcılar tarafından eleştirilmektedir. Katılımcıların dijital ortam ile sınırlı olan ve toplumsal bir harekete dönüşmeyen eylemlere ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Aslında dijital aktivizm bir avantaj gibi görünse de biz eskisi kadar sokaklarda buluşmuyorsak bu da biraz sanırım artık her şeyin sanal ortamda yapılıyor olmasından da kaynaklanıyor. Sosyal medyada izlenme rakamları yanıltıcı olabiliyor.” (F2)

“Şöyle bir problem de var; Twitter başında oturup tweet atmak, onun bir doğruluğu var tabii ki ama ekiplerin, grupların harekete geçmeden, sonsuza kadar sosyal medya paylaşımı yaparak muhalif gibi hissetmesi tehlikesi her zaman var. Şurasından da bakmak lazım, aynı zamanda birtakım yapı taşları bunlar, tuğla koyuyorsunuz her bir paylaşım, her bir dijitalleşme refleksi ileriye çocuklara bir umut görüntüsü ve onların bakıp feyzalacakları örnekler. O yüzden dezavantajı kadar avantajı da var.” (Y1)

“Dezavantajı da açıp, okuyup sonrasında bunu bir tüketime çevirme; harekete geçememekten bahsediyorum.” (U2)

Dijital aktivizmin avantajları arasında bilgiyi kolaylıkla geniş kitlelere yayma ve erişilebilirlik görüşünün yaygın olduğu kaydedilirken, özellikle günümüzde dijital ortamlarda varlık göstermenin bir zorunluluk olduğuna işaret edilmiştir. Evrensellik, etki, hız ve yaygınlık, kısa videolarla bilgi vermek, geri bildirim almak ve rol model olmak da dijital aktivizmin avantajları arasında yer almaktadır. Dijital aktivizmin dezavantajı arasında linç kültürünün ve gündemin çabuk değişmesinin yaygın olduğu bulgulanmıştır. Sosyal medya platformlarında linç kültürünün yaygın bir sorun alanını oluşturduğu kaydedilirken, özellikle katılımcıların olumsuz içerikli yorumlara maruz kaldıkları bulgulanmıştır. Katılımcılar dijital aktivizmin dezavantajları arasında konuların tekrarına

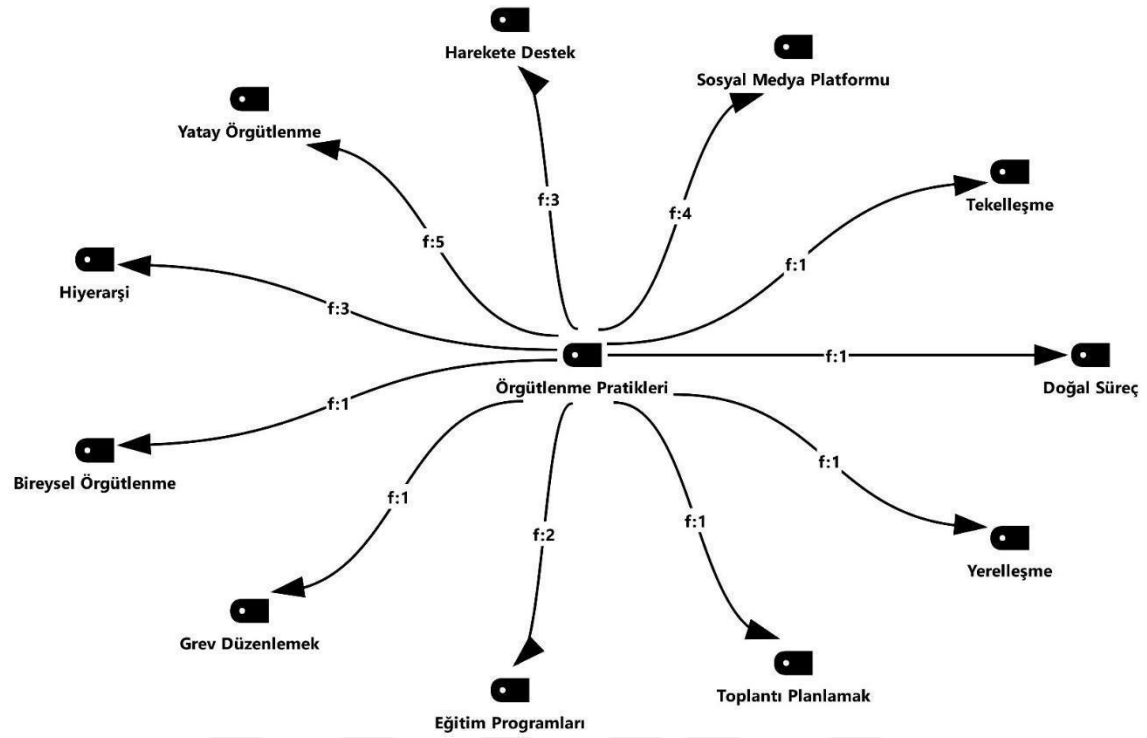
atıf yapmıştır. Dijital aktivizmin dezavantajları arasında sanat eserlerine yapılan saldırıların çevreci hareketlere karşı bir tepki ve ön yargı oluşturduğunu belirten katılımcılar, bu tarz eylemleri desteklemediklerini ifade etmiştir. Sosyal ağların bir tür yankı odası oluşturduğunu belirten katılımcılar, aynı zamanda yanlış bilginin yayılmasının da dijital aktivizmin dezavantajları arasında yer aldığını kaydetmiştir. Dijital aktivizmin dezavantajları arasında katılımcılar slaktivizm kavramına atıf yapmıştır. Slaktivizm; klavye başında yorum yapan, beğenen ya da üretilen içeriği paylaşan veya dijital imza kampanyasına katılan kısacası dijital ortamda eylemlere destek olan tembel eylemci olarak açıklanabilir. Sosyal medya platformlarında iklim krizine yönelik fikirlerin paylaşılması ve tepki gösterilmesi ile aktif bir özne konumundaki bireyin, toplumsal harekete dönüşmeyen eylemler nedeniyle pasif bir nesne olma hâli, katılımcılar tarafından dijital aktivizmin dezavantajları olarak görülmektedir. Dijital aktivizmin bireyleri toplumsal harekete katılımı noktasında pasifize ettiği görüşü de katılımcılar arasında bulunmaktadır. Felaket tellallığı söylemi ve yeşil boyama/reklam da dijital aktivizmin dezavantajları arasında yer almaktadır.

5.4.7. Örgütlenme pratiklerine ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin örgütlenme pratiklerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, dijital aktivizmin katılımcıların örgütlenme pratiklerindeki rolünün tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizmin örgütlenme pratiklerine ilişkin bulguları Şekil 5.16'da gösterilmiştir.

Şekil 5.16

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Örgütlenme Pratikleri

Kod Teori Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm örgütlenme pratiklerine yönelik bilgiler yer almaktadır.

Kod sisteminde yer alan dijital örgütlenme pratikleri frekans değerleri ile birlikte gösterilmiştir. “Yatay örgütlenme” (f:5), “sosyal medya platformu” (f:4), “harekete destek” (f:3), “hiyerarşi” (f:3), “eğitim programları” (f:2), “bireysel örgütlenme” (f:1), “grev düzenlemek” (f:1), “toplantı planlamak” (f:1), “yerelleşme” (f:1), “doğal süreç” (f:1), “tekelleşme” (f:1) olarak bulgulanmıştır.

Çevreci hareket aktörlerinin örgütlenme pratiklerinin doğal bir süreçte “gönüllülük” esasına dayalı geliştiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Örgütlenme süreci doğal gelişen bir pratik. Gönüllümüz ya da üyemiz oluyor, dernek içerisinde bir çalışması olmuyor ama geliştirdiğiniz ilişkiyle birlikte üyeniz ya da gönüllünüz oluyor. Sonra örneğin ben fotoğraf çekiyorum, bu alanda size destek olmak istiyorum şeklinde kurulan temaslar üzerinden bir pratik gelişiyor. Belki onlar sadece sizi takip etmek, gönüllü olmak istiyor ama başka bir noktada bireysel, fiziksel çalışmalarınıza katılmış bir kişi daha çok aktif olarak faaliyet yürütmek istiyor.” (U4)

“Genel anlamda 81 ilde örgütlüyüz; il, ilçe, mahalle ölçeğine kadar inmeye çalışıyoruz. Üniversitelerde genç TEMA örgütlenmesi gibi bir stratejimiz var. Burada da yerelle birlikte yerele erişerek bütün bu üst ölçekte merkezde ürettiğimiz eğitim materyallerini, çevre politikaları alanında ürettiğimiz proje çıktılarını bu örgütlülükle birlikte tüm Türkiye’de yaygınlaştırmaya ve değiştirmeye çalışıyoruz.” (U2)

“Genç olduğumuz için ve belli bir fon almadığımız için bunu gönüllü olarak ve bir dayanak bulmadan yapıyoruz. Bizi ayıran en önemli özelliklerden birisi de gönüllü olarak bir şeyler yapmamız, tamamıyla bağımsız olarak hareket etmemiz ve bir kuruma bağlı olmadan bunu yapmamız.” (G3)

Dijital aktivizm örgütlenme pratikleri arasında sosyal medya platformları ve çevrim içi toplantı düzenleme uygulamaları yer almaktadır. Sosyal medya platformları arasında WhatsApp herkese açık bir topluluk oluşturmasıyla ve anlık iletişim aracı olarak ön plana çıkmaktadır. WhatsApp grupları, duyuru ve etkinliklerin paylaşıldığı bir bilgilendirme alanı olmasının yanı sıra aynı zamanda örgütlenmek için de araç olarak kullanılmaktadır. Katılımcıların örgütlenme pratikleri arasında belirli bir hiyerarşinin olmadığı, yatay örgütlenme ve bireysel örgütlenmenin olduğu bulgulanmıştır. Katılımcıların bunlara ilişkin görüşleri ise şunlardır:

“Yatay bir örgütlenme var. WhatsApp’tan iletişim hâlindeyiz, 118 kişinin yer aldığı grupta birtakım paylaşımlar oluyor yine konularla ilgili. Marmara Yaşasın’a hem Marmara çevresindeki örgütlerden girenler var hem de konuyu takip eden konuya duyarlı kişiler. Biraz daha gevşek bir yapılanma aslında; bu konuda çalışmak isteyen, takip etmek isteyen herkes girebiliyor. Burada bir ön koşul yok, konuyla ilgili olmanız ve takip etmeniz yeterli.” (Y4)

“Bizim derneğin özelliği şu; dernek odaklı bir çalışma biçimimiz yok, biz gönüllüyüz, gönüllüler her perşembe toplanır, karar alır. Bu kararın dernek tarafından uygulanması gereken bir yönü varsa dernek onu uygular. Örneğin, dava açalım dediysek dernek dava açar, temyize gidelim dediysek temyize gider gibi bu türden yani bir dernek bizim için bir aracı. Esas olan gönüllüler, onların yaptıkları, kararları dolayısıyla dernek başkanlığının bizde bir önemi yok, mecburen bir başkan oluyor çünkü bizim aramızda hiyerarşi yok, yatay örgütlenmeye gittik baştan beri 25 yıldır böyle başkanımız yok, ikinci başkanımız yok, yardımcı mikro sekreterimiz yok. Bunlar dernek bünyesi içinde yasal bir zorunluluk olduğu için var ama gönüllüler içinde böyle bir kavramımız yok. Herkes kendi uygun olduğu ölçüde, kendi yeteneğine göre, kendi zamanına göre yapabileceği neyse onu yapmaya çalışıyor.” (Y2)

“Örgütlenme pratiklerinden de bazen yetişkinlerin de dokunuşu iyi oluyor. Sivil toplum alanında deneyim sahibi olan kişilerin de bazen moderasyonunu istiyoruz. Bazen tıkanıp durduğumuz noktalarda onlardan mentörlük istiyoruz, bu tarz pratikler bulunuyor. Yetişkinleri mentörlük dışında sisteme entegre etmeye çalışıyoruz çünkü aslında Fridays For Future Türkiye zamanında bu çok yaşanmıştı, bu hiyerarşi ve yetişkinlerin sisteme dâhil olmasından dolayı biraz daha insanları bezdiren bir durumdu. Gençler arasında da bir hiyerarşi yok, tamamen yatay bir hiyerarşi var ve bu hiyerarşi aslında bir kişinin aktifliğine dayanıyor. Bir kişi aslında ne kadar aktifse o kadar yetkili oluyor ya da temsil gücü oluyor diyebiliriz. Çünkü kişilere yetki vermiyoruz aslında ama çoğu yerde, bazı iklim öncülerinde komite temsilcisi olarak bir temsil etme olanağı veriyoruz. Örneğin bazı toplantılara sadece komite temsilcileri ve komite kolaylaştırıcıları dâhil ediliyor bazı süreçlere, bu gibi temsil durumları oluyor.” (G2)

“Aylık meclis toplantılarımız var buralarda gündemler oluşturup tartışmalar yapıyoruz, eylemlerimizi belirliyoruz. Çalışma gruplarına da isteyen arkadaşlar katılıyorlar ve çalışmalar yapıyoruz. Bir de koordinasyon grubumuz var, buna da isteyen arkadaşlar girebiliyor. Her ay bir koordinatör seçiliyor ve o koordinatör genel olarak yapılacakları takip ederek toplantıyı düzenliyor. Toplantının notunu hazırlayarak yayınlanmasını sağlıyor, kısaca yönlendiriyor şu konuda şöyle bir çalışma yapalım ya da şöyle bir basın açıklaması yapalım, şunu şöyle duyuralım vesaire genel gidişatı takip ediyor. WhatsApp üzerinden haberleşiyoruz, çalışma grupları vesaire grupta 212 kişi var. Koordinasyon grubunda ön tartışma yapıp daha sonra genel grupla tartışılıyor. Kararlar her zaman için toplantılarda ve genel koalisyon üyeleri tarafından alınıyor. Yatay bir örgütlenme var, olabildiği kadar demokratik olmaya çalışıyoruz. Herhangi bir ayrımcılık zaten söz konusu değil; her türlü din, dil, ırk, cinsiyet bütün bu ayrımlara zaten karşıyız, temel değer olarak bu tür ayrımlar söz konusu değil. Kararlar da çoğunluk olarak alınıyor, olabildiği kadar demokratik yaklaşıma çalışıyoruz.” (U5)

“Birincisi, kendimizi örgütlemeye çalışıyoruz, kendini örgütlemekle başlıyor her şey. Ben mesela ilk bir yıl neredeyse hiç kimseye bir şey anlatma derdinde değildim çünkü ilk başta kendimi adamam, kendimi tamamen örgütlemem gerekiyor. Bir o kadar da örgütlemem gerekiyor aslında çünkü kurum bazlı kaldığın zaman ekip bazlı kaldığın aslında benim birçok ekipte buluyorum. Tek bir bakış açısına girmek istemiyorum sadece gençlerle kalmak da istemiyorum. Orta yaşlılarla, yaşlılarla da çalışmak ve birçok insanın bakış açısına hâkim olmak istiyorum ama temelde gerçekten ben temaya örgütlenmek istiyorum. Bir tema var ve ben o örgütlenmeyi diğer siyasi partilerin, farklı kurumların, şirketlerin ekseninde yapmak istemiyorum. Ben doğaya örgütlü bir insanım, kendimi gerçekten o alana adanmış biriyim. Ekibin ismi değişebilir, ben doğaya örgütlü olduğum için ve bunu da insanlara yansıttığım, samimi bir şekilde yaptığım için insanlar da bunu örnek alıyor. ‘Bak o örgütte bulunuyor ama o örgütteki herkes aynı ağızda konuşurken çocuk farklı bir şey söylüyor ya demek ki bunun

derdi bu örgüt değil.' diyorlar. Ben yer aldığım ekiplerdeki her şeyin altına imza atmam çünkü bazı noktalarda eleştirmem ve geliştirmem gerekiyor. Kendi kişisel örgütlenmem tamamen doğayla. Diğer insanları da aynı şekilde ekibin içine çekmektense, ekibi örgütlemektense ekibi bir alan olarak görüyorum. O alan; tanışma, buluşma alanı, orası bizim için bir araya geldiğimiz alan ve o insanlarla bir araya geldiğimde onları aslında doğaya ve mücadeleye örgütlemeye çalışıyorum.” (G7)

“En yukarıda 7 üyeden oluşan yönetim kurulu var. Yönetim kurulu başkanımız, her yönetim kurulunda yeniden seçiliyor. Hiçbir şekilde herhangi bir hiyerarşik yapı yok. Ben 25 yaşındayım, 65 yaşındaki emekli asker bir diğer üye, 60 yaşındaki emekli bir akademisyen bir diğer üye ve ben onlarla birlikte karar alıyorum. Dolayısıyla bizim yönetim yapımızda herhangi bir hiyerarşik düzen yok, hiyerarşi arttıkça sorumluluk artıyor, o sorumluluğu çok da istemiyoruz aslında.” (U6)

“‘İklim İçin Türkiye’nin farklılığı olarak şunu söyleyebilirim; diğer hareketlerin içinde gördüğüm kadarıyla çünkü hepsinin içinde arkadaşlarımız oluyor, bizim hiyerarşiyi sıfırlayan bir yapımız var, bu yüzden genelde insanlar burada çalışırken daha çok keyif alıyorlar.” (G4)

Katılımcılar, sosyal medya platformları ve çevrim içi toplantı uygulamaları ile bir araya gelerek örgütlenmektedir. Katılımcıların sosyal ağlarda örgütlenme pratiklerine ilişkin görüşleri şunlardır:

“WhatsApp gruplarımız var, linklerimizi paylaşıyoruz, herkese açık bir topluluğuz. Herkese açık olduğu için 7’den 70’e herkes dâhil olabiliyor, tabii ki gençlerin dâhil olmasını çok daha fazla istiyoruz, bu yüzden ağırlıklı olarak gençlere yönelik çalışmalarımız, aktivitelerimiz oluyor. Okullara sunumlar yapıyoruz. Devlet okullarıyla görüşüyoruz bu şekilde kitlemizi de artırmaya çalışıyoruz, bizim aramıza katılmak isteyen çok sayıda insan oluyor, onlarla da WhatsApp grubu aracılığıyla örgütlenip, etkinlikler olduğunda oradan duyurularını yapıp, etkinlikleri planlayıp o gruptan örgütlenebiliyoruz.” (G1)

“Biz şu anda belirli zamanlarda ekibimize alım yapıyoruz. Genelde gençler katılmak istiyor ve formu da o şekilde açıyoruz zaten. Çünkü gençlerle çalışmak daha kolay oluyor, daha samimi bir ortamda çalışabiliyoruz. Sonrasında bir oryantasyon sürecimiz oluyor, ekip birbirini tanısn ve samimiyete dâhil olsunlar ki insanlar bu işi yapmak istesinler ve bilgilensinler. Aynı zamanda iklim krizi için bir oryantasyondan geçiriyoruz yeni üyelerimizi ve sonra da istedikleri ekiplere dâhil oluyorlar. Bizim yerel ekiplerimiz var, genelde grev organizasyonu için kullanılan ekibe katılanlar da yaşadıkları yerlerin o yerel ekiplerine dâhil

oluyorlar. Genelde WhatsApp üzerinden iletişim kuruyoruz, Zoom'dan da toplantılar yapıyoruz.” (G4)

“Mesela ülke genelinde bir eğitim seferberliği isteyeceğim diyelim ve diyeceğim ki 81 ilimizde öğretmenlerimize sesleniyorum, her bölgede birer tane öğretmene eğitim vereceğim, online olarak bir ders programı oluşturacağız, sonra ilçelerde de temsilcilerini bulacak öğretmenlerimiz, onlar da onları eğitecekler. Her yerde bir yapılaşmamız olacak, bunu demem benim bir günümü alır ve bir günde ben bu organizasyonu sağlarım. Sosyal medya üzerinden örgütleniriz, eğitim tarafında da bulunmam sayesinde bunu başarabilirim çünkü orada da belli bir ağım oluştu.” (U8)

“Bu alandaki örgütlenmelerin elbette ki kıymeti harbiyesi var. Dijitalleşme, aynı zamanda bir bellek tutmak. Sosyal medyanın bu açıdan çok önemli olduğunu düşünüyorum, mesela siz de çalışmanızı yaparken dönüp bizim paylaşımlarımıza veya diğer arkadaşların paylaşımlarına bakıyorsunuz, burada bir tecrübe aktarımı ve arşiv var aslında bu arşivin de önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla bu kalacak bir tarih aslında, buradaki kayıt tutma birebir kayıt olma meselesi aslında başlı başına bir konu. Örgütlenmenin önemini anlıyoruz. Bir de profesyonelleşme durumu var; hem örgütlerin hem görev bölümündeki o dağılımın önemi, paylaşmak, iş ve görev dağılımını örgütlemek. O açıdan tarihten zaten örgütlenmenin önemini biliyoruz. Ortaya çıkan manzara şunu gösteriyor ki burada kayıt altına alınması gereken birtakım envanter var, bunun da önemli olduğunu düşünüyorum.” (Y1)

Katılımcıların dijital aktivizm örgütlenme pratiklerinde kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşım sergiledikleri ve hareketler arasında iş birliği, dayanışma ve desteğe önem verdikleri kaydedilmiştir. Katılımcıların buna ilişkin görüşleri şunlardır:

“Ben örgütleyici birisi olduğum için ne yazık ki günümüzde hiyerarşisiz bunu kurmak mümkün değil, gençler arasında yatay olarak oluyor fakat hiyerarşisiz olsun dediğimizde iş bozuluyor. Ben uzun süredir hem genç örgütlenmesinde hem sivil toplumda hem özel sektörde olan birisiyim; hiyerarşinin bazen önemli bazen önemsiz olduğunu gören birisi olduğum için bazen gençler toplanıyorlar hiyerarşi hiç olmasın diyorlar, her şey mahvoluyor. Çünkü kim karar verecek, kim neyi yapacak belli olmuyor ve o iş batıyor; çok hiyerarşi olduğunda onun da battığını gördüm, o yüzden ben belli bir hiyerarşik düzenin oluşturulması tarafındayım. Burada tabii ki eğer grupta olan herkes aynı yeteneklere, yetkinliklere, aynı fırsatlara sahip olabilirse kendi kendini yönetebilen bir ekip oluşturulabilir fakat biz gençler olarak hepimiz aynı yeteneğe sahip değiliz, hepimiz aynı şehirde yaşamıyoruz, aynı yaşta da değiliz o yüzden belli bir öncü kitlenin olması taraftarıyım. Bu yüzden bazı aktivistlerle bu konuda ayrışıyoruz. Elbette deneyim bazen önemli değil ama bir örgüt kurma, işleri yürütme, karar alma mekanizmaları konusunda mesela ben bu işleri yapan birisiyim, yeni katılan birisi

evet onun da söz hakkı olmalı ama hadi bakalım sen bu grubu ilerlet dersek ilerletemez, bu da normal bir şey. O yüzden ben bir kurul oluşturulması gerektiğine inanıyorum ve yönetim değil yürütme diyorum ben hep, başkan değil kolaylaştırıcı/koordinatör/organizatör gibi kullanmayı seviyorum. Sivil toplumda başkan olmak zorunda, orada bir hiyerarşi var fakat benim kurduğum genç iklim örgütlenmesinde organizatör gibi laflar kullanılıyor, birkaç tane lider oluyor, yürütme kurulu oluşturuluyor, koordinatör grubu oluşturuluyor; bu grup genel işleyişi sağlıyor, görüşmeleri sağlıyor. Genel olarak katılımcılarımızı seçerken cinsiyet dağılımına kadın, erkek ve LGBTQ+ üyelerinin; aynı zamanda dezavantajlı grupların olmasına dikkat ediyoruz. Ama bazen engellenen bireyleri aramıza alamıyoruz, çok geniş bir ekipsek ve aramızda işaret dili bilen biri varsa o zaman mesela çağırabiliyoruz onları, her zaman bu imkâna sahip olamadığımız için ne yazık ki her toplantımıza alamıyoruz. Bazı büyük toplantılarımızda onları da mutlaka aramıza alıyoruz, mutlaka çağırıyoruz herkesin katılımını önemsiyoruz. Örgüt yapısını ben şöyle oluşturuyorum; bir yetişkin danışma kurulu olacak (akademisyenler, sivil toplum uzmanları), bir çocuk danışma grubu olacak (8-14 yaş arası ilk ve ortaokul öğrencilerinin olduğu), yürütme ekibi olacak, bir de geniş ekip olacak (genel olarak üyelerin gönüllülerin olduğu) ben genelde bu şekilde ilerliyorum, kimseyi geride bırakmadan bir örgüt yapısı kurmak gerekiyor.” (G8)

“Kararları yönetim olarak alıyoruz ama öyle çok despot bir yönetim ekibi değiliz aslında. Çoğu etkinliğimizi planlamadan önce su gönüllülerimize danışıyoruz, anketler oluşturuyoruz, ‘Biz böyle bir şey planlıyoruz ister misiniz? Yapalım mı? Katılır mısınız? Katılırsa kim katılır?’ diye soruyoruz. Örnek veriyorum, bir geziye gidiyoruz hemen geziden sonra ‘Nasıl buldunuz? Beğendiniz mi? En çok beğendiğiniz aktivite neydi gezi içerisinde ya da beğenmediğiniz bir yer oldu mu? Eklemek istedikleriniz var mı?’ gibi bu şekilde onların yönergeleriyle beraber de kendimizi düzelttiğimiz zamanlar oluyor tabii ki.” (G9)

“Let’s Do It Türkiye’nin en başında ülke koordinatörlüğümüz altında yürütülen bir ulusal ekip var. Bu ulusal ekipte yer alacak herkes mülakatla seçiliyor. Mülakatla seçildikten sonra bölge direktörü arayışına giriyoruz, üstten alta doğru ilerliyoruz. Aslında 7 bölge için bölge direktörü arıyoruz ama bazı büyük bölgelerimizi bu dönem ayırdık mesela Karadeniz, Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz olarak ayrıldı böylece 8 bölge direktörü arayışında olduk. Her birini birçok aday arasından yine mülakatla alıyoruz, bu alanlardaki motivasyonuna ve daha önce gönüllülük çalışması yapmış mı buna bakıyoruz çünkü bölge direktörlerimizin aslında direkt sahada olan gönüllü şeklinde değil de biraz daha organizasyon yeteneği yüksek insanlar olması gerekiyor ki şehirlerdeki temizliği iyi bir şekilde organize edip, motivasyonlarını yüksek tutsun. Bölge direktörlerinden sonra bizlerin ve bölge direktörlerimizin görüşleriyle il temsilcilerimiz belirleniyor ve ulusal ekip başta olmak üzere her yıl hepimiz değişiyoruz, mülakatla geliyoruz. İl temsilcilerimiz de dünya temizlik gününe, eylül dönemine kadar görevlerini sürdürüyorlar, sonraki ay hepsinin görevleri bitmiş oluyor.” (U7)

Katılımcıların örgütlenme pratiklerinde dayanışma ve iş birliğinin var olduğu, bunun da dijital aktivizm ile gerçekleştirildiği bulgulanmıştır. Katılımcıların örgütlü hareket etmeye yönelik görüşleri şu şekildedir:

“İklim değişikliği hâlâ bizim için ithal edilmiş bir kavram o yüzden çocukların hareketine döneceğim. Örgütlenme ve örgütlenme pratiğimiz birazcık onlarla başladı ve onlarla devam ediyor. Çünkü çocuk yaştaki insanların eylemine destek vermek, onlara yol göstermek ve onlara katılmak aslında pratiklerimizden birisi oldu. Onların eylemlerine katıldık ve birtakım etkinlikler düzenledik birlikte. Raporlarımızın, projelerimizin bir yerinde mutlaka artık bunu geçirmek zorunda hissediyoruz. İklim değişikliği kısmı eksik kaldı, buraya bakmamız lazım diye kendimize hatırlattığımız çok alan oluyor, ithal bir kavram ama içselleştirmeye de başladık diyebiliriz aslında.” (Y1)

“Biz bu konuda spesifik olarak uğraşan toplumlara destek oluyoruz, olmaya devam edeceğiz zaten bu dayanışma olmasa hiçbir topluluğunun, hiçbir grubun tek başına başarılı olma şansı artık yok. Hele günümüzde madem dijital aktivizm diye bir şey var, dijital kanallar var bunları sonuna kadar kullanıp daha iyi dayanışma göstermemiz gerekiyor. Bunu yeterli bulmuyorum aslında daha da iç içe geçmeli, daha birbiriyle dayanışma hâlinde olmalı bu gruplar diye düşünüyorum.” (Y2)

“Diğer hareketlerle ciddi bir şekilde örgütlü olarak, birbirimize bağlı bir şekilde hareket ediyoruz. Bir grev düzenleneceği zaman ya da bir etkinlik olduğu zaman birbirimize haber verip birlikte gitmeyi tercih ediyoruz. Ayrı stantlarımız olsa da ayrı isimler altında yer alsak da biz iklim hareketleri ortak bir paydada bulduğumuz için ortak ve örgütlü bir şekilde hareket etmek istiyoruz. Örgütlü bir şekilde hareket etmesek bu bizim dezavantajımız olur ve bir ekibin başına bir şey gelirse öteki ekip bunu görmezden gelebilir. Biz bunun önüne geçilmesi için hep birlikte hareket etmek istiyoruz, örgütlü bir şekilde ilerlemek istiyoruz.” (G3)

“Biz çok sayıda şehirde grev yapıyoruz, grevden örnek vermemin nedeni en iyi örgütlenebildiğimiz faaliyet genel olarak grev. Biz nisandaki greve aylar öncesinden hazırlanmaya başladık. Organizasyon çok önemli, duyuruyu da çok erken yapmak gerekiyor, çoğumuz öğrenci olduğumuz için tarihi sınav haftasına göre planlıyoruz, seçtiğimiz tarihe çok dikkat ediyoruz. Yer de bilindik olmalı ve önceden planlanmalı ayrıca sürekli hatırlatmanız gerekiyor o tarihi, burada biraz daha network ön plana çıkıyor, siyasetçiler de katılıyor. Grev tarihini genelde Fridays For Future açıklıyor, biz oraya bağlı olmasak da Türkiye’deki iklim ekipleri olarak global bir soruna ses çıkarmak istiyoruz o yüzden genellikle onların açıkladığı tarihe uyuyoruz, bu da cuma oluyor ama biz okuldan sonra geç

saatleri seçiyoruz. Daha sonra ne yapılacağı belirleniyor mesela en son konser oldu, biraz daha insanları eğlendirerek anlatmak istediğimiz için konser oluyor, grev yürüyüşü oluyor. Grevden önce o birlik duygusunu artırabilmek için pankart atölyesi düzenleniyor, birbirimizin pankartını görerek üretkenliği artırıyoruz. Basın açıklaması için prova yapılıyor. Biz iklim aktivistiyiz ama burada hiç kimsenin amacı kendini ön plana çıkarmak olmamalı, iklim aktivisti kimliğimizle ön plana çıkmalıyız, savunduğum hakkın ön plana çıkmasını isterim bu yüzden basın açıklaması her grevde daha önce okumayan biri tarafından okunur, medyanın konuya daha fazla odaklanması için buna dikkat ediliyor.” (G5)

Katılımcılar, yeni toplumsal hareketlerin insan hakları ve şiddet karşıtlığı odağında, iklim krizi ile mücadele edilirken barışçıl eylemlerin gerçekleştirilmesini önermektedir. İklim krizinin geniş kitlelere anlatılması noktasında hareket aktörlerinin iş birliği ve dayanışma ile örgütlenerek her yıl tarihi değişiklik gösterse de karar alıcılara seslenmek için küresel iklim grevi gerçekleştirdikleri saptanmıştır. Eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinin de katılımcıların dijital aktivizm örgütlenme pratiklerinde yer aldığı bulgulanmıştır. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şunlardır:

“İletişim gönüllüleri ağı, bizim ana iletişim aracımız olduğu için biz gönüllülerimizi aslında iletişim gönüllüsü olarak konumlandırdık. Buradaki mesajları, burada öğrenilenleri alıp herkes kendi çevresinde, kendi sosyal medyasında ya da kendi işinde yayıyor. Bu arada gönüllülük ağında şu an Türkiye'nin her şehrinden üye var; emekli, doktor, öğrenci, güvenlik alanında çalışan hemen hemen her meslek grubundan 2000'den fazla kişi var. Bizim sosyal medyayı kim takip eder diye düşünsem belki ilk başta saymayacağım insanların hepsi var. İletişim gönüllülerimizde de aslında temel eğitimlerimiz, bazen gezilerimiz oluyor, genel olarak Türkiye'nin her yerinden kişiler olduğu için geziler genelde İstanbul'da oluyor, bazen bir etkinliğimiz olduğunda paylaşıyoruz katılma imkânları olursa diye. Daha çok eğitimler düzenliyoruz aslında savunuculuk çalışması, geçtiğimiz hafta bilim kurulu hocalarımızdan biri iklim değişikliğine giriş niteliğinde ve atık üstüne bir eğitim yaptı.” (U3)

“Su kaynaklarının korunması, iklim değişikliği, döngüsel ekonomi, sürdürülebilir moda sonrasında yani hem sürdürülebilirlik konusunda hem de dediğim gibi iklim değişikliği noktasında birçok başlığı ele alarak eğitimler düzenledik.” (U7)

“Yılda iki kere gönüllü alımı yaparız, bu gönüllüler geldiklerinde bir yolculuğa başlarlar Greenpeace'de ilk önce oryantasyon programından geçiririz. Burada biz kampanyaları nasıl yaparız, nasıl ilkelere bağlı olarak çalışırız gibi daha sonra çeşitli eğitimlerden geçiririz. Bunlar hep beraber öğrenme alanı yani biz veriyoruz, gönüllüler alıyor gibi tek taraflı, bir etkileşimin olmadığı bir alan değil. Mesela şiddetsizlik atölyesi yapıyoruz, burada

şiddetsizlik en temel değer demiştik, tüm dünyadaki ofislerde uygulanan eğitimi 40.000 binden fazla gönüllü bu eğitimi almış oluyor. Mesela siz eğer sosyal medya ile ilgilenecesiniz sizin yerel grubunuzda bizim yerel gruplarımız var Türkiye’de beş şehirde (İstanbul, Eskişehir, Ankara, İzmir ve Hatay) bunun gibi yerel gruplarda gönüllüler diğer mevcutta bulunan gönüllü liderler gibi yürüttüğü oryantasyon programlarından geçerler sonra çeşitli alanlarda ne ile ilgilenmek istiyorlarsa o alanlarda ekiplere katılırlar; sosyal medyacısı mı olacaklar, lojistik mi çalışacaklar, aktivist mi olacaklar, kampanya gönüllülüğü mü yapacaklar bu çeşitli alanlara eğilirler daha sonra bu alandaki kapasite gelişimlerini destekleyici eğitimler buluşmalar yaparız. Aktivist olmak istiyorsa eylem programından geçer. Yılda bir defa tüm gönüllülerin katıldığı büyük bir gönüllü kampı yaparız. Bu gönüllülük kampında da bir sonraki yılın stratejilerini, kampanyalarını konuşuruz, önceki yılı değerlendiririz. Diğer sivil toplumlarla yan yana çalışıyoruz mesela biz de 1 Nisan’da küresel iklim grevine gideceğiz ve bunun için bayağı sıkı çalışıyoruz, iki tane buluşma düzenledik ve iki tane daha düzenleyeceğiz daha fazla insanı organize etmek için ve kocaman bir pankart boyayacağız.” (U1)

Katılımcıların örgütlenme pratiklerine ilişkin eleştirileri bulunmaktadır. Bu eleştiriler, hareketlerde uzun yıllardır yer alan kişilere ve onların mücadele yöntemlerine ilişkindir. Şiddet içerikli eski mücadele yöntemleri yerine günümüzde barışçıl eylemlerle mücadele edilmesi önerilmektedir. Aynı zamanda hareketlerin iç işleyişinde iletişim süreçlerinde yaşanan bazı sorunlara da işaret edilmiştir. Özellikle WhatsApp gruplarında anlık iletişimin olmamasının, kapsayıcılığı engellediği ve çoğunluğun aynı hedef etrafında birleşememesine neden olduğu kaydedilmiştir.

“Türkiye’de çevreci hareketi örgütlenme konusunda eleştireceğim belli başlı noktalar var. Birincisi hâlâ Türkiye’de bu bence bütün hareketler için söylenebilir ama diyelim sol hareket için özellikle aynısını söyleyebilirim belli başlı insanlar, kişiler çok fazla yer edinmişler. Bir yerde bir şey yapmaya çalıştığınız zaman diyelim bir örgüt içerisinde size pek alan tanımaya fırsat sunmayacak bazı demirbaş insanlar oluyor. Bu tür insanlara sol örgütlerde de çok rastlayabilirsiniz işte o tırnak içinde solcu ağabeyden bahsediyorum bu biraz alanı tıkayan bir şey bunların geleneksel düşünceleri de çok zarar veriyor mücadeleye bence. Ekoloji mücadelesi diyelim çok daha yeni olarak insanların ilgisini çeken bir alan fakat onlar hâlâ eski mücadele yöntemlerini direktirse, şiddeti bir araç olarak gören eylem biçimlerinden bahsediyorum işte hadi barikata girelim, hadi şunu yapalım, şimdi bunun dünyada da Türkiye’de de pek kazanamadığını düşünüyorum açıkçası onun yerine daha barışçıl, daha anlatarak olan örgütlenme biçimleri bence öne geçmeli. Türkiye’deki sol örgüt ya da ekoloji bunları ben bir arada kullanıyorum ama çoğunlukla ekoloji örgütleri zaten sol örgütler

oluyorlar ya da bir sol örgütün bir bileşeni oluyorlar o yüzden ayrı kullanıyorum. Türkiye'deki ekoloji hareketine örgütlenme olarak böyle bir eleştiri getirebilirim.” (F2)

“Change.org’ta TikTok kısmında yer alıyorum senin için hangi alan uygunsa o alanda çalışma yapman mümkün. İklim öncülerinde de bu istediğin alanda çalışma durumu var bu arada ben birazcık iletişim kopukluğu olduğunu da düşünüyorum, o ekibe yeni katıldım ve hiçbir şeyden haberim yok, yetişemiyorum da anlayamıyorum da mesela toplantı yapıyorlar toplantı saati bence bir kişiye bile uygun değilse o toplantının ya ertelenmesi ya da toplantı notunun paylaşılması gerek böyle bir şey olmadığı zaman dışlanmış hissetme durumu oluyor. Bu durum kapsayıcı olmamak, herkesi aynı hedefte birleştirememek kısmına doğru ilerliyor. Diğer topluluklarda da WhatsApp grubu var (youth for climate) orada da hiçbir şey konuşulmuyor, ayda bir toplantı yapılıyor, toplantıda ne konuşulacağı bile belli olmuyor. Organizasyon konusunda bence birçok iklimle alakalı toplulukta sıkıntı olduğunu düşünüyorum. En iyi çalıştığım yer Change.org’tu hem organizelerdi hem haftada bir kesin görüşüyorduk.” (G6)

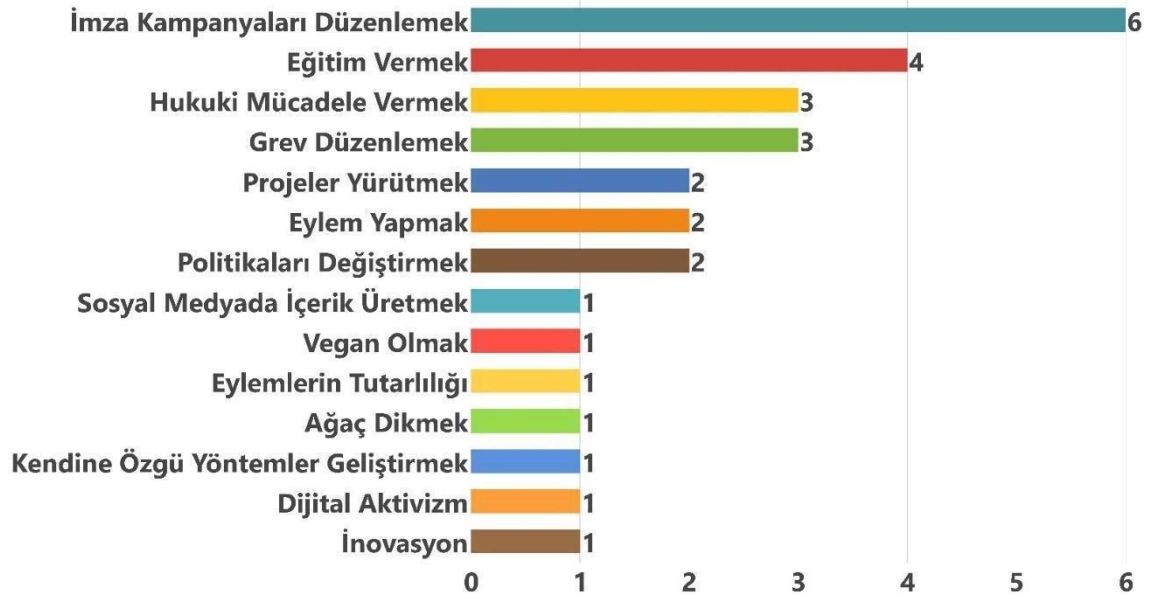
Dijital aktivizmin örgütlenme pratiklerine ilişkin katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde sosyal medya platformlarının ve çevrim içi uygulamaların örgütlenmede etkili olduğu bulgulanmıştır. Katılımcılar düzenli aralıklarda bir araya gelerek örgütlenirken, aynı zamanda çevrim içi uygulamalardan WhatsApp’ta topluluk oluşturarak anlık iletişim kurulabilmektedir. Topluluklar arasındaki varlık gösteren “iletişimsizlik” ise sorun alanlarından biri olarak kaydedilmiştir.

5.4.8. Mücadele yöntemlerine ilişkin bulgular

Dijital aktivizmin mücadele yöntemlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, dijital aktivizmin çevreci hareket aktörlerinin mücadele yöntemlerindeki rolünün tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizmin mücadele yöntemlerine ilişkin bulguları Şekil 5.17’de yer almaktadır.

Şekil 5.17

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Mücadele Yöntemleri

Alt Kodların İstatistiği ile oluşturulan görselde, çevreci aktörlerinin dijital aktivizm mücadele yöntemlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, görselin sol tarafında mücadele yöntemleri sıralandırılmıştır. Görselde kullanılan mücadele yöntemlerinin frekans değerleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan mücadele yöntemleri şu şekildedir:

İmza kampanyaları düzenlemek, eğitim vermek, hukuki mücadele vermek, grev düzenlemek, projeler yürütmek, eylem yapmak, politikaları değiştirmek, sosyal medyada içerik üretmek, ağaç dikmek, vegan olmak, eylemlerin tutarlılığı, kendine özgü yöntemler geliştirmek, dijital aktivizm ve inovasyondur. Katılımcıların mücadele yöntemlerinden en çok imza kampanyaları düzenlemeyi kullandıkları bulgulanmıştır. Eğitim vermek, hukuki mücadele vermek ve grev düzenlemek de sıklıkla başvurulmuş mücadele yöntemleri arasında bulunmaktadır.

Eylem biçimleri başlığında ele alındığı üzere çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizmin mücadele yöntemleri arasında imza kampanyaları düzenlenmesi yer almaktadır. Karar alıcılara yönelik başlatılan imza kampanyalarına ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Karar alıcıları hedef göstererek kampanyalar başlatılıyor, eylemler yapılıyor ve karar alıcılara hesap soruluyor. Birçok kararı verirken bu eylemler etkili oluyor mesela ozon tabakası kısmında iklim aktivistlerinin rolü çok büyük. Montreal Protokolü’nün kabulünde havaya salınan gazların yasaklanması, iklim aktivistlerinin baskısıyla sağlanıyor. Türkiye için son başarılı olan kampanya müfredatı iklim krizi eklenmiş oldu, o yine aktivistler sayesinde olan bir şey, vegan menüler mesela imza kampanyaları sayesinde gerçekleşti.” (G6)

“Eylemler mesela özellikle eko-kırım ve diğer konularda bilgilendirmek için imza kampanyalarımız var. Bir sayı belirlemedik bu eko-kırım yasası için olduğundan dolayı belli bir hedefimiz yok burada olabildiğince kişiye ulaşmaya çalışıyoruz onlara megafondan duyurular yapıyoruz bir yandan metinler okuyoruz bir yandan da bildiri dağıtıyoruz ve karşılaştığımız insanlara açıklamalar yapıyoruz. Eko-kırım yasasının neden gerekli olduğuna dair hazırladığımız broşürler var o bilgileri insanlarla paylaşıyoruz.” (Y4)

“‘Gençlerin aday ol’ kampanyası iklim krizine dair bir kampanya, seçime giden adaylara ve meclise girecek olan milletvekillerine dair bir kampanyaydı. Kampanya aslında İstanbul’da yürütüldü ama benim sayemde Edirne’ye de yayıldı. Aktivizm şu anda sadece İstanbul ve İzmir çevresinde dönen bir kültür olarak devam ediyor çünkü bütün etkenler orada, bütün popülasyon orada ama taşralara biraz uzaklaştığımızda yani Edirne gibi Amasya gibi veya Şırnak gibi şehirlere ulaştığımızda bunların daha zor olduğunu, daha geri planda kaldığını görebiliyoruz. Ben Edirne’de çok uğraştım.” (G3)

“Kampanya yürütüyoruz bizim aslında tüm birimlerimiz kampanyaya çalışır bu kampanya da bir çevre suçu ya da düzeltilmesi gereken bir şeydir. Mesela ‘Kahramanmaraş Nefes Alsın’ örneğinde orada termik santralden etkilenen ve hava kirliliği seviyesi Dünya Sağlık Örgütü’nün açıkladığı değerlerin 30 katından daha fazla olan bir Elbistan bölgesi mesela oraya gitmişiz ve paydaş edinmişiz daha sonra buraya bir kampanya yapmışız. Kampanya birimiz kampanyayı ortaya koyar bunun hedefleri, taktiği, zamanlaması ne olacak bu birim buna çalışır daha sonra dijital birime gider dijital birim der ki biz bu kampanyadaki hedef kitlesine ulaşmak için imza kampanyası açacağız, o imza sayfasını açar ve bunun sosyal medya planını yapar. Saha birimi termik santrali kapatmak için eylem mi yapacağız önüne gidip fotoğraf fırsatı mı yapacağız yoksa insanları tüm Kahramanmaraş halkını ayaklandıracak bir kitlesel bir eylem mi yapacağız benim işim de buna karar vermek ve bunun için insanları mobilize etmek.” (U1)

Katılımcılar imza kampanyalarının saha çalışmaları ile desteklenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Katılımcıların dijital aktivizmin mücadele yöntemlerinden eğitim faaliyetleri yürütmeye ve hak ihlallerine karşı hukuki mücadele yürütmeye ilişkin görüşleri şunlardır:

“Bir eğitim ekibimiz var ve ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri için hazırladığımız aslında şu an yetişkinlere de eğitim veriyoruz. Kendi düzenlediğimiz bir müfredatımız var, bu şekilde bilinci birazcık daha net şekilde yaymaya çalışıyoruz.” (G4)

“Dolaylı olarak iklim değişikliğini ana hedef olarak belirlemiş bir toplumsal hareket çok fazla değil. Özellikle bu çevre davaları ÇED davalarında ister istemez iklim değişikliği konuları da gündeme geliyor artık herkes özellikle son 5 yıl hakikaten çok etkileri gördüğümüz için hemen hemen her ÇED davasında şiddetli sağanak yağış olursa bu, diyelim ki heyelan olursa bu maden nedeniyle ya da işte buradaki daha çok böyle işte gıda ve su kriz üzerinden işte buradaki tarım alanları, ormanlar giderse suyumuz ne olur şeklindeki bilgi düzeyi arttıkça yavaş yavaş iklim değişikliği demeyelim de ama çevre mücadelelerin içinde de bir argüman olarak iklim değişikliği girmeye başladı o davalarda geçiyor. Paris Anlaşması’na açılan davalarda Paris Anlaşması, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, gıda krizi ve su krizi hep bunlara göndermeler yapılıyor. Bence bu daha doğru, doğrudan iklim değişikliği mücadelesinden iklim değişikliğinin her alanı ilgilendiriyor tarımı, ziraatı, turizmi o açıdan. Doğrudan iklim değişikliği adı altında olmasa da herhangi bir şekilde bir savunuculuk görevi yapanın da yeterince bilinç düzeyi varsa kendi perspektiflerinden iklim değişikliğini yorumlayıp bunu da kendi süreçlerinde, davalarında kullanmaları daha mantıklı geliyor ki bunun da örneklerini görüyoruz.” (F1)

“Biz ihlallerin davacısı oluyoruz çünkü o süreçlerin içerisindeyiz, fiziki olarak da içerisinde oluyoruz ama bir noktada insan kaynağı da önemli. Orhanlı’daki JES sürecinde biz içerisindeyiz, zeytinliklerin madene açılmasındaki süreçte yine biz içerisindeyiz, Marmara Gölü’nde de yani demek istediğim nokta faaliyet yürüttüğünüz alanla ilgili. Hasankeyf’le ilgili bir mücadele yürütülmesi gerekiyor belki davacısı olabiliyoruz ama içerisinde direkt faal olarak orada olamıyoruz, kurum olarak destek oluyoruz.” (U4)

“Mücadele süreci, kampanya süreci, faaliyet süreci aslında davalar üzerinden ilerleyebiliyor. Örneğin, JES ile ilgili Orhanlı vadisi ve Seferihisar bölgesinde bir tane jeotermal enerji santrali var zaten farklı farklı arama ruhsatları çıkıyor ya da ruhsat çıktıktan sonra bölgede jeotermal enerji olduğu düşünülerek ihaleye çıkılıyor, arazileri şirketler almaya çalışıyor ya da devlet kamulaştırmaya çalışıyor gibi. Mesela bu süreçler aslında imecenin de ortaya çıktığı süreci ele alıyor. Jeotermal için mücadele yürütülürken aynı zamanda köylü de buna destek veriyor, köylünün buna dair bir bilgisi yoksa uzmanlarımız ya da bunun üzerine çalışan aktivistler, avukatlar bilgilennmelerini sağlıyor. En son geçen kasım ayında sanırım yine jeotermalle ilgili bir dava süreci vardı ve ruhsat alanı iptal edildi, alanlar iptal edilince mesela köye davul zurna ile geldi, köylüler keşkek döktü. Belediye başkanları geldi bir noktada

asında böyle şekilleniyor bölgede insanlarla kurduğunuz ilişkiler, bağlar üzerinden şekilleniyor aslında bu süreç.” (U4)

Katılımcıların beyanları değerlendirildiğinde ise bireylerin bilgilendirme süreçlerine paralel olarak hak ihlallerine karşı birlik ve beraberliğin oluştuğu ve eğitim süreçleri ile hukuki mücadelenin de doğrudan ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin mücadele yöntemleri arasında grev düzenlemek ve eylem yapmak yer almaktadır. Katılımcıların buna ilişkin görüşleri ise şunlardır:

“Grevler, büyük bir eylem biçimi ve kampanyalar. Bizim de iklim öncüleri olarak yer aldığımız pek çok kampanya var mesela ‘İBB Binaları Karbon Nötr Olsun’ adında bir kampanyamız vardı. Change.org ekibiyle birlikte bu kampanyayı hazırladık. Belediyeyi direkt hedefledik ve kendi binalarını karbon nötr yapabilmek için bir harita sunmaya çalıştık, yaklaşık 5000-7000 imza aldı, çok büyük bir etki almadı. O dönemde İmamoğlu’nun yargı süreci başlamıştı sonrasında seçimler derken kampanya havada kaldı.” (G2)

“Belirli tarihlerde senede 2 ya da 3 kez grevler yapıyoruz, pankart atölyeleri düzenliyoruz. Grev tarihlerini eskiden beraber sürdürmeye devam ediyorduk ama yavaş yavaş ondan da ayrılmaya başladık çünkü cuma günü bizde çok da ilgi görmüyor, insanlar okula gitmek istiyor ve greve çıkmak istemiyor. Bu yüzden biraz daha kendi esnekliğimize kendi sınav tarihimize göre grev tarihlerini de artık değiştiriyoruz ondan da bağımsızlaştık. Cuma grevlerini artık bütün ekipler bıraktı online olan grevi diğer küresel olan iklim grevlerinin de tarihini aşağı yukarı aynı yapmaya çalışıyoruz ama 1-2 hafta oynatarak yapmaya başladık.” (G4)

“İster sahipli olsun ister hazine arazisine dikilmiş orada dallanmış budaklanmış bu yabani zeytinler olsun fark etmiyor eğer orada maden varsa bu zeytinler oradan taşınıp başka bir yere dikilebilir, oradan tekrar geri yerine getirilebilir gibi böyle saçma bir argümanla yola çıkılmış yani sahipli ya da sahipsiz olması gibi bir ayrım söz konusu değil ki. Biz de bizim sahip olduğumuz zeytinlikler için Meclise gitmedik. Bu ülkedeki bütün zeytinlikler tehlikede idi ve zeytinliği olmayan birçok kişi de vardı destek veren. Önemli olan o canlının yaşaması yani zeytinler kültürel anlamda bir taşıyıcı, barışın simgesi kimi inanışlara göre kutsallığı var, birçok açıdan aynı zamanda çok değerli. Bir besin kaynağı, çok değerli bir geçim kaynağı burası ve birçok yer gibi ya da kimi insanlar için de bunların hiçbirisi de olmasa kıymetli bir şey, nasıl ağacı kıymetli buluyorsak zeytin de bir ağaç ve kıymet veriliyor yani bunun sahipli olması sahipsiz olması şu kadar önemli bu kadar değil, söz konusu değil o yüzden biz sadece zeytinlikleri olanlar olarak yola çıkmadık. Destek bu şekilde büyümedi, zeytinliği olan olmayan herkes bir arada sesini yükseltti çünkü zeytin üretsin ya da üretmesin

herkesin bir noktada sofrasına gelen bir şey, yediği gıdayla bağı var. İnsanların üretime, bu toprağa bu kadar uzak olması ve gıdayı bu kadar metalaştırması bir süre sonra bunların hepsi birbirini tamamlayan şeyler ama zeytin burada metalaşamayan bir şey gördüğüm kadarıyla o yüzden ona karşı direkt ağır bir tepki var.” (Y3)

Özellikle Muğla/Milas'a bağlı İkizköylerin, Yeniköy-Kemerköy Termik Santrallerinin kömür madenine karşı verdiği toprak, zeytin, su ve yaşam mücadelesi 2019 yılından bu yana süregelmektedir. Çevreci hareket aktörlerinden yerel direniş hareketleri arasında yer alan Akbelen Ormanı Savunucularının #zeytinimedokunma başlığı ile çadır nöbetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde sürdürdükleri eylemler, mücadele yöntemlerinin somut bir örneği olarak ifade edilebilmektedir. Hareket aktörleri, bir yandan ağaçların kesilmesini engellemeye yönelik eylemler gerçekleştirilirken bir yandan da ağaç dikerek mücadeleye katkı sağlandığını ifade etmiştir.

“Yürüttüğümüz bir proje var, ağaç sayısını artırmak istiyoruz. 10 tane ağaç türü belirledik hem bu ağaçların maliyetleri ucuz hem de daha fazla oksijen veriyor. Bizim neden daha fazla oksijene ihtiyacımız olduğunu bilimsel olarak açıklamak bu konuda bilgili ve istekli olduğunuzu göstermeniz gerekiyor.” (G5)

Katılımcıların dijital aktivizmin mücadele yöntemlerinin çeşitlilik gösterdiğine yönelik görüşleri şunlardır:

“Çok farklı mücadele yöntemleri var kimi zaman nöbet tutuyoruz bir yeri korumak için kimi zaman TBMM'ye gidip bir mevzuat yapım sürecine etki etmeye çalışıyoruz. Kimi zaman bakan, bakanlıklar, kamu kurumlarıyla görüş alışverişinde bulunuyoruz çalıştaylar işte o katılımcı süreçleri, katkı koymaya çalışıyoruz dolayısıyla mücadele yöntemleri direnişten masaya oturmaya kadar, siyasetçilerle oturup bunu anlatmaya çalışana varana kadar değişen yöntemleri var.” (U2)

“Çoğunluk dijital aktivizm yoluyla oluyor ama tabii fiilî şeyler de yapılıyor; yüz yüze toplantılar, eylemlerde bir araya geliniyor; broşürler, afişler dağıtılıyor bu şekilde güzel, olumlu buluyorum.” (Y2)

“Mücadele yöntemimiz partilerle birebir çalışmak çünkü bu en önemlisi, avukatlarla birebir çalışıyoruz daha çok karar alıcı mekanizmalarla çalışmak bizim için daha faydalı oluyor. Hepimiz aslında bir nevi bireysel farkındalık yaratmak üzerine çalışıyoruz ama bireysel farkındalık bir yere kadar yetebiliyor. Bir yerden sonra şirketlerle görüşüyoruz aynı zamanda

şirket sahipleri yani doğrudan karar alıcı mekanizmalarla görüşmek tabii ki iklim krizi için daha faydalı oluyor, iklim krizini durdurmak için daha önemli oluyor ve bu yüzden şirket yöneticileriyle, şirket üst düzey yönetimleriyle, parti yönetimleriyle, partinin iklim politikaları üzerine çalışan yetkililerle görüşüyoruz. Onlarla da birebir toplantılar alıp bazen bir manifesto eşliğinde greenwashing yapmayın diye bağırduğımız zamanlar da oluyor. Bazen bir toplantı alıp çok tatlı bir şekilde şu maddeyi şöyle mi değiştirseniz, şunu da şöyle mi yapsanız fosil yakıt konusunda diyoruz. Mesela bir parti bir süre vermemişti sadece durduracağız demişlerdi, biz somut örnekler ve somut hedefler istiyoruz deyip onları bir tık politikalarını değiştirmek zorunda bırakmıştık, böyle de adımlarımız olabiliyor.” (G1)

“Özel sektörde inovasyon geliştirme var. İklim krizi bir sorun, hedef kitlemiz insanların tamamı tabii özelleştiriyoruz çocuklar için iklim krizi projesi, gençler için, yaşlılar için, dezavantajlı gruplar için, tarım ve su hakkında örneğin bu alanda çözüm üretmek için çok sayıda girişim kurdum. Evdeki su döngüsünü sağlayan bir girişim kurmuştum inovasyon ayağı, grev ve protesto ayağı, imza kampanyaları, sosyal medyada çevrim içi medya ayağı resmen bir yönetmen gibi oldum diyebilirim, her işte elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyoruz.” (G8)

Hareket aktörlerinin iklim krizi ile mücadele yöntemleri arasında kurum ve kuruluşlarla iş birliği kurarak çeşitli projelerin hayata geçirilmesi bulunmaktadır. Bunlara döngüsel ekonomi kapsül projesi ve iklim dostu spor hareketi kapsamında yürütülen çalışmalar örnek olarak verilebilmektedir.

“Bir kurumsal kültür dönüşüm programımız var bizim ve döngüsel ekonomi kapsül projelerimiz var. Mesela şöyle bir şey yaptık, döngüsel ekonomi tarafından Portland'la tamamı geri dönüştürülmüş atık ve kırık porselenlerden üretilmiş bir seriyi çıkardık. Aslında porselen geri dönüşümü çok çok zor ve yüzde yüzünü geri dönüştürmek o yüzden daha da zor. Ama aslında yani döngüsel ekonomi kapsül projeleri şunu gösteriyor, o projeler de aslında hem bu bilginin liderliğini yaptığımız ama biraz da şöyle bir tarafı var tabii bu mümkün o yüzden bunu yapabiliriz, bunu niye yapmıyoruz gibi bir noktadan yola çıkıyor. Yine bir adil üretim, sürdürülebilir üretim üstüne yaptığımız bir koleksiyon oldu, o da daha giyim alanında bir şapka öyle küçük bir serisi oldu gibi bunlara devam edeceğiz çünkü aslında şirketlerin de bu bilgilere ihtiyacı var ve bunları yapmak istiyorlar. Biraz daha nasıl yapacakları konusunda aslında yönlendirmeye ve iş bilmeye ihtiyaçları var o yüzden biz de bu noktada şirketlerle döngüsel ekonomi projeleri yapıyoruz. Gelirlerini de aslında eğitime kullanıyoruz.” (U3)

“İklim dostu spor hareketi kapsamında yaptığımız çalışmamız var aslında mesajlarımızı Beşiktaş Jimnastik Kulübü aracılığıyla iletmek çünkü iklim krizi ilk olarak sporun geleceğini

de çok etkileyecek zaten öyle bir tarafı var. Bunun dışında aslında spor da iklim krizine katkıda bulunan bir sektör. Bununla birlikte işte biz böyle bir harekete başladık futbolcular sahada mesajlarımızı iletiler, manifestomuzu seslendirdiler gibi. Tabii ki milyonların takip ettiği bir oluşumun etkisi çok daha büyük oluyor, biz kendi başımıza yaptığımızda o yüzden böyle bir hareket yapalım. Aynı zamanda sporun aslında harekete geçirici, umut verici bir tarafı var o yüzden aslında o çok güzel bir proje oldu ve aynı zamanda kulübün karbon ayak izini de hesapladık. Bakalım ilerleyen dönemlerde çalışmalara devam edeceğiz, başka kulüplerle de yapacağız. Bir röportaj serisi yapıyoruz o yayınlanacak ilerleyen zamanda farklı branştan sporcuların iklim krizinden nasıl etkilendiği, onların gözlemleri ve mesajları üstüne bireysel deneyim hikâyeleri de daha ilgi çekiyor tabii ki özellikle sporcu olunca daha da keyifli okuması o yüzden aslında böyle araçlar kullanarak dikkat çekmeye çalışıyoruz. Bu bize yapıcı iletişim sağlıyor sporun daha birleştirici bir tarafı var ya aslında bizim burada ihtiyacımız olan o olduğu için bence o da çok güzel bir araç, farklı bir yöntem oldu.” (U3)

Katılımcılar, dijital aktivizmin mücadele yöntemleri arasında kendine özgü yöntemler geliştirmeye ve eylemlerin tutarlılığına atıf yapmıştır. Bu alanda bireysel olarak atılacak küçük adımların dahi canlıları ve doğayı korumak açısından önemli olduğu belirtilmiştir.

“Hayatın farklı alanlarındaki şeyleri bulmaya çalışıyorum. Yani hani bir hayattaki rollerime bakıyorum. Mesela hayattaki rollerimden biri işte. Ne bileyim çalışan insan olmak demiş. Çalışırken işimi daha fazla dijital yapabilmek. Mesela bir iklim yöntemi veya dijital olarak işim yapsam da dijitalde bu vakti doğru kullanmak, gereğinden fazlasını kullanmamaya çalışmak, surverları, gereksiz mailler vesaire, doldurmamak gibi işte anneyim diyelim. O zaman okey, çocuklarıma ne yapıyorum? Çocuklarım için alışveriş yapıyorum. Onların malzemeleri öğrenci olarak seneden seneye geçiyor vesaire bunları doğru kullanmak yine bence şey yani sadece şey olarak değil, işte şampuanı bıraktığım katı şampuan kullandım. Bu gibi eşya değiş yani bunun yerine bu değil. Elimdekinin hakkını vermek alabilirken, sıfırdan aldığım şeyleri illa satın alma değil, ikinci el paylaşım vesaire gibi farklı yollardan temin etmek. Ayrıca satın alıyorsam eğer bütçem dâhilinde olabilen en iyi kaliteyi almak, dolayısıyla uzun kullanabilmek bir şeyi sonuna kadar kullanabilmek ve elimden çıkarırken de en doğru şekilde çıkarmak artık tamamen bitti. Hiçbir şey olmaz bundan sıkı dönüşüm. Bunun daha devamı varsa işte bağışlamak veya biraz tadilat yapmak vesaire o ürünlerin kullanım döngülerini doğru uygulamaya çalışıyorum diye.” (F3)

“Haftanın 3 günü veganım, ben hayvan üzerine gidiyorsam eğer o zaman benim süt içemiyor olmam lazım. Niye diyorlar sütler sizce 12 ay boyunca bir inek süt vermesi normal mi buzağısı yani yavrusu doğar onu besleyene kadar onun sütü gelir sonra biter ama süt enstitüsü öyle bir noktaya getirdi ki bu hayvanlara hakikaten eziyet ediyorlar. Hakikaten günah o yüzden ben o hayvanın yavrusunun rızkını içmeyi kabul etmiyorum haftanın üç günü diğer

günlerde pek içmiyorum. Mesela yumurta; hayvanlar genelde kafeste, bunlar dolaşan desek yine de bizim için çalışıyor bunlar yani hayvanın yaşaması beni doyurmasıyla endeksli başka türlü onun yaşama hakkı yok zaten o kadar da çok tavuk olmazdı, bazen 4 gün de olabiliyor bu beni mutlu ediyor, önceden 3 gün üst üste et, süt, yumurta hiç hayvansal bir şey yemedim. Düşünelim mesela o zaman bu mutluluğu yaşamıyordum çünkü farkında değildim ama şu anda ben doğaya hizmet ederek bunu yaptığımı bildiğim için mutlu oluyorum.” (U8)

Çevreci hareketlerin mücadele yöntemlerinde mutlak bir doğrunun olmadığı görüşünden hareketle, iklim krizinin etkilerinin ve sonuçlarının şiddetini artırması ile birlikte bireylerin kendisine en uygun yöntemi benimseyerek sorunun çözümü noktasında mücadele etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

“Burada Jeremy Brecher’e atıfta bulunacağım çok güzel bir şey söylüyor çevre mücadelesi için doğru yöntemi belirleyecek vaktimiz yok. Biz artık o yerde değiliz son yokuşu belki de geçtik bile o yüzden herkes kendine en uygun, kendini en güzel ifade edebildiği, en çok tercih ettiği yöntemi belirlemeli. Sonuçta bu çevreci hareketin 25 yıldır yaptıkları belki en doğru yöntem değildi fakat asla çevre hareketine zarar vermedi aksine hâlihazırda kurtarılabilen bütün alanların da kahramanları onlardı zaten bunu da söylemek gerekiyor.” (F2)

İklim ve sürdürülebilirlik konusunun özümsemeden sadece bir iş olarak değerlendirilmesinin ise bir sorun alanı oluşturduğuna işaret edilmiştir.

“Gerçekten samimi, gönüllü bir şekilde insanların bunu yapması gerekiyor şu anda aslında sivil toplum alanında korktuğum şey bu insanlar bunu iş olarak yapmaya başlıyor. İklim ekibinde sürdürülebilirlik ofisinde çalışıyorum mesela çok trend bir konu sürdürülebilirlik ofisinde çalışıyorum. Ne yapıyorsun? Hiçbir şey ama sürdürülebilirlik ofisindeyim. Bunun öznesi değilsin sen, bu bir iş değil bunun mücadelesini vermen gerekiyor. Sen orada bir şey yapmadığında daha fazla şey kaybediyoruz bu sıradan bir muhasebe gibi değil, orada bir şey yapman gerekiyor ama ne yazık ki insanlar mesai gibi görüyor oraları orayı da bir sektör olarak görüyor bu çok üzücü bir şey aslında. Ben bunu olabildiğince yapmamaya çalışıyorum ve insanlara anlatmaya çalışıyorum. 5 yıldır sivil toplumun içindeyim şu ana kadar hiçbir içinde bulunduğum eğitimler, toplantılar ve projelerden bir kuruş bile almamış bir insanım ve bunun gönüllü bir şekilde yürütülmesi gerektiğini düşünüyorum ne yazık ki ama iklim ve sürdürülebilirlik konusu bir sektör hâline geliyor ülkede gittikçe.” (G7)

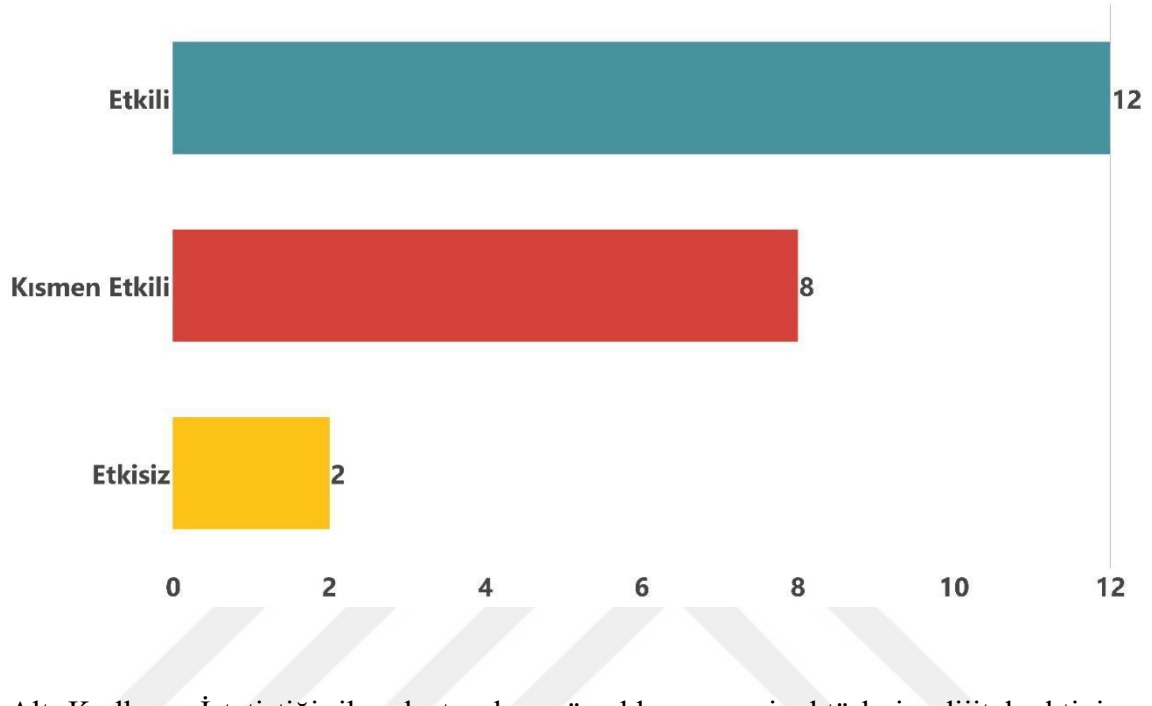
5.4.9. Politika üretim süreçlerine ilişkin bulgular

Dijital aktivizmin politika üretim süreçlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, dijital aktivizmin katılımcıların politika üretim süreçlerindeki rolünün tespit edilmesi

hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizmin politika üretim süreçlerine ilişkin bulguları Şekil 5.18’de yer almaktadır.

Şekil 5.18

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Politika Üretim Süreçleri

Alt Kodların İstatistiği ile oluşturulan görselde, çevreci aktörlerin dijital aktivizm faaliyetlerinin politika üretim süreçlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, politika üretim süreçleri görselin sol tarafında etkili, kısmen etkili ve etkisiz olarak kodlanmıştır. Görselde politika üretim süreçlerine ilişkin frekans değerleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan politika üretim süreçleri etkili, kısmen etkili ve etkisiz şeklinde bulgulanmıştır.

Kamu politikası üretim sürecinde sosyal medya mevcut özellikleri ile günümüzde önemli bir rol oynamaktadır. Kamusal alanın bir parçası hâline getirilen sosyal medya, bireylerin sesini duyurduğu ve gündem oluşturmada etkin bir araç olarak konumlandırılmaktadır. Sosyal medya ekosistemini şekillendiren hareket aktörlerinin politika üretim süreçlerinde etkili olduklarına dair görüşleri şunlardır:

“Burada klasik vatandaş olarak bakıyorum çok değer veriyorum. Anlamalı yani bazı şeylerde gücü bölmenin değil, toplamının yararı var. Belki daha iyi çalışan, daha efektif bir kitleyi toplama yöntemi olabilir. Ama insanların bildiği kolayca eriştiği, alıştığı bir yer olduğu için çok kuvvetli bir aktör olarak görüyorum. Bu anlamda ses duyurma, gündem yaratma. Gündem yaratma kısmı çok önemli. Hepimizin birer gündem yaratıcı olduğuna da

inanıyorum. Bir konuyu ortaya çıkardığımız, yaydığımız tabii bunu iyiye de kullanabiliriz, kötüye de kullanabiliriz, o da var. Yani yanlış gündem oluşturmak da ne yazık ki çok mümkün. Aslında yani sosyal medyanın çok ciddi bir gücü var.” (F3)

“Bence etkisi epey bir artıyor özellikle azaltım hedefleri doğrultusunda çevre hareketi aslında bir araya gelip bilim insanlarının da desteğini alarak bu konuda olması gerekenleri özellikle bu konuda sorumlu olan kurumlara, aktörlere iletiyorlar. Bu iletişim konusunda Twitter’ın çok büyük bir etkisi var bence o yüzden artarak güzelce devam ediyor daha da çalışmalıyız bu konuda çünkü dediğim gibi hep birlikte çalışmamız gereken bir alan deneyim paylaşım yapmamız gerekenleri bu şekilde aktarmamız gereken. O yüzden devletin, şirketlerin, STK’ların, çevre hareketlerinin, bilim insanlarının hep birlikte çalışıp aslında o şekilde yolu izlememiz gerektiğini düşündüğüm için şu anda iş birliği var ama artırmamız gerekiyor.” (U3)

Sosyal medyanın politika üretim sürecindeki etkisine yönelik katılımcı görüşlerinde iklim krizinin ortaya çıkardığı sorunların çözümü noktasında ise kamu, özel sektör, üniversite ve çevreci hareketlerin iş birliği hâlinde çalışması gerekliliğine atıf yapılmıştır.

“Türkiye’de çevre hareketi bence şu anda hak ettiği yeri buldu. Özellikle birtakım kırımlarla oldu. İstanbul’daki çok büyük rant projeleri dünyanın da baktığı projeler olduğu için birazcık orada etkilediğimiz alanlar oldu hep beraber İstanbul ve çevresinde çalışan ekiplerle beraber. Kaz Dağları direnişini hatırlarsınız orada her şeye rağmen bir kazanım oldu artık çevre, ekolojik hareket Türkiye’de politika üretmede birtakım argümanlar oluşturulmasına katkıda bulunuyor, bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Gezi direnişinden sonra elbette bu artarak böyle oldu geç bile kalınmış bir süreçmiş aslında hiçbirimizin yeterince önem vermediği, çevreciler mi diye gülüp geçtiğimiz politika alanı meğerse önemliymiş. Biz birtakım projeleri iptal ettirdik mesela Trakya’da termik santraller kurulacaktı onları, Sakarya’da OSB kurulacaktı 18 tane köyü su altında bırakacak bir baraj projesi vardı bunlar iptal oldu daha bir sürü var, aklıma gelenler bunlar oldu. Bu sizin bugünden yarına kazanım elde edebileceğiniz bir süreç olmayabiliyor mesela Kanal İstanbul çok büyük bir proje ne kadar fazla eylem, kampanya yapıldığını hatırlarsınız onların yurt dışı fonlarına birtakım etkileri oluyor yani büyük şirketler ellerini çekebiliyorlar bu projelerden kendilerini hizaya almak konusunda birtakım refleksleri oluyor bu kurumların, şirketlerin somut birtakım kazanımlar da var ayrıca bizim bilmediğimiz, görmediğimiz, hissetmediğimiz birtakım kazanımlar da oluyor. Mesela Validebağ’ı savunan insanların yaptıkları şey 30 seneden beri orada Validebağ’ı savunuyorlar bu çok acayip geçen gün geçtim korunun yanından dedim burası niye böyle yeşil kalmış çünkü burası Validebağ Korusu dedim kendime orada çünkü o alanın yemyeşil kalması çok acayip bir şey, o insanlar olmasa orası kalmayacaktı. İnsanların yanı başındaki ormanları koruyor olması, o ormanın

yeşil ve doğa alanlarının o şekilde kalabiliyor olması bir sonraki nesillere de bak işte biz burayı kestirmedik denilmesini sağlayacak.” (Y1)

Çevreci hareket aktörlerinin özellikle seçim dönemlerinde partilerin ve politikacıların iklim değişikliği başlığında ürettikleri politikaları yakından takip ettikleri ve bu konuda çeşitli kampanyalar oluşturdıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların politika üretim süreçlerinde etkili olduklarına ilişkin yaygın görüşleri şunlardır:

“Kampanya oluştururken partilerin bir önceki seçim vaatlerini incelediğimizde gerçekten farklılıklar görebiliyoruz bu konuda dürüst olacağım. Hatta birkaç tane parti var daha yeşil politikalar üzerine yoğunlaşan TİP, Yeşil Sol Partisi ve DEVA genellikle bu alanda çok büyük güzel politikalar üretiyorlar ama şunu da görüyoruz birazcık bu gençler sussun biz bunu da ekleyelim sebebiyle yapılmış mutabakat metinleri görüyoruz işte bir anda iklim kriziyle ilgili sayfalarca şey döşeniyor ve üç beş sayfa kaydığımızda nükleer enerji kullanımına geçiliyor bunu da Ak Parti’nin ve 6’lı masanın hazırladığı metinlerde gayet rahat görebiliyoruz ama etkili olduğumuzu da söyleyebilirim istediğimiz etkiye ulaşamadığımızın da farkındayım.” (G4)

“Bizim grubumuzun içerisinde de farklı partilerden milletvekili arkadaşlar var onlar da bize destek oluyorlar, meclise gidiyoruz, bizimle görüşmeler ve basın açıklamaları yapıyorlar vesaire o konularda etkili olabildiğimizi düşünüyorum. Onlara taleplerimizi iletmekte ve meclis de etkili olmakta daha çok bunlar muhalefet partilerini ayağa kaldırmak şekilde oluyor az olsa bir ilerleme olduğunu düşünüyorum ama tabii ki yeterli değil. Bir yandan çok büyük ekolojik yıkımlar var Türkiye’de. Onların boyutlarına baktığımızda onlarla kıyasladığımız zaman yeterli değil ilerleme ama duyarlılık artıyor mu artıyor tabii ki özellikle muhalefetin de baskısıyla ve bizim de dışarıdan bir baskı grubu oluşturmamızla. Geçen senelere göre çevre ve ekoloji konuları çok daha fazla siyasetin gündemine girmeye başlıyor, çok daha fazla konuşuluyor, haberlerde çok daha fazla yer alıyor. Bizimde bunda mutlaka katkımız olduğunu düşünüyorum orada kendimize haksızlık etmemek lazım. Bizim bu baskımız olmasa pek olacağını zannetmiyorum bunların açıkçası burada bir etkili bir baskı unsuru olduğumuzu düşünüyorum.” (Y4)

“Çok yeni bir seçim kampanyası çıkacağız bizde lansmanını bu hafta yapacağız. Burada “siyasi iklim ne olursa olsun kazanan iklim olsun” diyeceğiz. Burada kurulacak yeni hükümetin bunu kim kuracaksa kursun iklim için söz söylemesini ve iklim politikalarında bir dönüşüme gitmesini istiyoruz. Yeşil adil dönüşümün mümkün olduğu bir Türkiye’de yaşamak istediğimiz gibi taleplerimizi ileteceğiz ve siyasilerden bunlar için vaat isteyeceğiz. Bunun gibi yeni kampanyalar, politikalar yapılırken aslında bence Türkiye demokratik şartlar izlenmiyor ve halkın katılımı ve halkın görüşü alınmıyor halkın görüşünü alacak

mekanizmalar da işlemiyor ancak biz bu mekanizmaların üzerinde işleme baskısı kuruyoruz. Mesela zeytin yasasında hükümet bir torba yasanın içerisine zeytinliklerin imara açılmasına yönelik kanun hükmünde kararname vermek istedi biz ve bizim gibi diğer çevreyle ilgilenen STK'ların baskısı ile bunu dört kere torba yasadan çıkarılmasına katkı sağladık. Bunun gibi bence politikalar üzerinde eskiye nazaran daha az ki bu da git gide daha az demokratik ülke olmamıza bağlı bence bizim başarısızlığımız değil yine de politika üzerinde hala baskı kurabildiğimizi düşünüyorum.” (U1)

İklim krizine karşı mücadelede her bir hareketin bütünü bir parçasını oluşturduğu ve her bir eylemin ya da direnişinde politika üretim sürecine etki etme de önemli olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

“Bütün çevre mücadeleleri kendi küçük ya da büyük bağımsız alanlarını korurken aslında bir yerde iklim değişikliğine karşı da mücadele etmiş oluyorlar. Bir sürü yerde süren mücadele bunları topladığımız zaman aslında işte bütün bu alanlar kaybedilirse yani doğallığı bozulursa ağaçlar kesilirse, nehirler kirlenirse ne olacak artık biz nefes alamaz, bir gıda maddesini güvenerek tüketemez, bir suyu içemez hale gelecektik bütün bunların toplamıdır aslında iklim değişikliğine karşı mücadele ben öyle değerlendiriyorum. Bizimki de o anlamda değerli bir mücadele bu bütünü bir parçası. Kaz Dağları böyle Artvin'de öyle İkizdere öyle hepsi bunların bir bütünü parçası bunların hepsini çok değerli görüyorum.” (Y2)

“Genel olarak politika üretim süreçlerine etki etmeyi amaçlıyoruz politika üretmek daha çok bir alanda kamunun başlı başına yürütmesi gereken başı sonu belli olması gereken şey ama oradaki hataları ve eksiklikleri görmek onları tariflemek de biraz da bizim sivil toplum tarafının görevi dolayısıyla o süreçlere etki edecek her şeyi bir yerde bir ağacı korumak için bir eyleme başlamak da bir direnişe başlamak da politika üretim sürecine etki etmenin bir parçası gidip buna bir dava açmak üretilen bir kamu politikasına hukuki mücadele başlatmak da buna bir etki sürecimiz bizim gibi tarifleyebilirim.” (U2)

Katılımcılar özellikle yaşadıkları illerde yerel belediye başkanları ile görüşmeler gerçekleştirerek önerilerini paylaşmaktadır. Çevreci hareket aktörlerinin çeşitli platformlarda önerdikleri projelerden bazıları hayata geçirilmiştir. Siyasi partilerin iklim politikalarını oluşturma sürecinde özellikle gençlik iklim hareketi aktörlerine danıştıklarını belirten katılımcılar, süreçte aktif bir rol oynadıklarını örneklerle ifade etmiştir.

“Bizim en çok çalıştığımız yer yaşadığımız yer olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi, biz ekiple 2021 yılında tanıştık ve konuşmaya başladık. Bizim eleştirilerimiz doğrultusunda İPA'yı yeniden düzenlediler 14 ofis var ve her birinde farklı konular çalışılıyor 2050 vizyon

ofisinin içerisinde iklim ofisi üretiyorlar ben de o dönemde gençlik ayağında ilk koordinatörlerden birisi oldum. İstanbul için ne planlayabiliriz diye sordular biz burada proje üretmeye başladık. Mesela Mobil TV’lerde iklimle ilgili reklamlar yayınlanıyor, iklim müzesi açılıyor, Belturlarda vegan vejetaryen menüler ortaya çıkıyor, İBB kendi bünyesinde çalışanlara iklim ve çevre eğitimi veriyor, ofislerinde sıfır karbon amaçlı geri dönüşüm atık merkezleri kuruyor, su sebilleri kuruyor, organizasyonlarını atıksız düzenlemeye çalışıyor işte bunların bütün planlarını biz orada tartışırken onlara sunuyoruz onlarda sağ olsunlar bizi dinliyorlar. Siyaset ayağında da muhalefet partilerinin iklim politikalarını, iklim hedeflerini oluşturuyoruz daha yapılan bir şey değil biz onlara şunları yapın diye anlatıyoruz onlar da vaatleri arasına ekliyorlar onların danışmanlığını da yürüttük. Ankara Büyükşehir Belediyesi ile de yine oranında İBB gibi iklim ofisi kurmasını, iklim vizyonu açıklamasını öyle bir çalışma yaptık orada olmadığımız için takibi ekibe bıraktık. İzmir Büyükşehir Belediyesi eskiden beri tarıma dikkat çekiyordu Seferihisar Türkiye’nin ilk Cittaslow kenti orada döngüsel tarım inanılmaz zaten Belediye Başkanı Tunç Soyer’in bisiklet kullanması her gün örneğin İzmir’de bisiklet yollarının, tarım kongrelerinin fazla olması İBB ile eşit düzeyde olduğunu gösteriyor buranın geçmiş daha eski tabii ki iklim ofisi kuruldu orada da. Bursa’da da Nilüfer Belediyesi var iklim ofisi kurarak orada da gençlerin belediyeye katılmasını ve proje üretmelerini sağlamış belediyelerden birisidir.”

Devlet kurumlarının hareketleri destekledikleri ve önerilerini uyguladıkları katılımcılar tarafından kaydedilirken, sanatçılarla ortak çalışmalar yürütüldüğü belirtilmiştir.

“Millî Eğitim Bakanlığında bireysel olarak iklim, çevre, geri dönüşüm dersi olması için baya çaba harcadım başlı başına bir ders olmalı dedim. Lisenin müfredatı dolu orta okullara seçmeli ders olarak eklenebilir denildi ve 2022’de seçmeli olarak ders müfredata girdi eğitime bu şekilde katkı olduğunu iddia edebilirim bence.” (U8)

“Bakanımız, valimiz, TESKİ Genel Müdürü bizi ziyarete geldi özel olarak bunlar gerçekten bizi çok mutlu eden ziyaretlerdi. Bizi çok önemsiyorlar, su içerikli projeler ve etkinliklerde bize yer ayırıyorlar.” (G9)

“Belli sürdürülebilir sanatçılarla çalışmalarım oldu onlarla toplu taşıt ekranlarında spotlar yaptık atık temiz bir şekilde geri dönüştürüldüğünde sanayiye güç olur ekonomiye katkısı olur ama bir yandan da sanat olur bunu göstermek istedik.” (U8)

“Sanatçılardan da destek alıyoruz. Mabel Matiz ile görüştük o bizi iklim açısından desteklediğini söyledi, bir konserinde de bizim konuşmamızı sağladı.” (G8)

Katılımcıların, dijital aktivizmin politika üretim süreçlerinde kısmen etkili olduğuna ilişkin görüşleri şunlardır:

“Bence çok fazla bir rolü var ama çok fazla etki eden bir rolü de bir noktada olmuyor seçim dönemindeki gibi mesela hiçbir şeyin hiçbir şekilde çok fazla konuşulmadığı bir toplam herkesin bir sesi çıkıyor, herkesin bir fikri var ama bu ses çok dikkate alınmıyor açıkçası çünkü biraz daha güç olarak olma gerçekliği var işin içerisinde çünkü ne kadar sayıca ya da söylemce ne kadar üstünsen aslında biraz öyle şekilleniyor diyebilirim partilerin programlarına, seçim vaatlerine baktığımızda çok şey yok ekolojik ya da çevre ve doğa hareketi üzerine çok söylem yok çünkü Türkiye’de belli başlı farklı sıkıntılar oluyor ve bunun üzerine yoğunlaşıyor ekonomi, susuzluk, şehirlerin altyapısı vs. gibi hâlen bunlar üzerine yoğunlaşıldığı için böyle çok fazla var olamıyorsun çünkü bu kötü siyaset düzleminde bile yine sesini duyurabilen ve sözünü söyleyebilen hareketler var bence.” (U4)

“Çevreci kuruluşlarla da ben daha fazla çalışacaklarını düşünebiliyorum kendimde birebir yaşadığım için bundan öncesinde bilmiyordum ama bizimle çok görüşmek istiyorlar, bizimle toplantılar almak istiyorlar o yüzden bakış açıları bir tık daha gelişmiş durumda umarım dediklerini politikalarını vaatlerini uyguladılar.” (G1)

“Genç aktivistlerin başkanlarla vesaire görüşerek çalıştıklarını takip ediyorum ama politika üretim süreçleri olarak düşününce benim aklıma direkt o yasayı çıkaranlar geliyor. İşte çevre etkisi değerlendirmesine dikkate almayan hâkimleri ve savcılar o hukuk sistemi düşünüyorum. Hareket aktörlerinin politika üretim süreçlerine etkisini doğal olarak az buluyorum.” (F2)

“Söylediklerimiz bir şekilde birilerinin gündemine giriyor bir şekilde akıllarda kalıyor. Yine eskiyle karşılaştırdığım zaman 10-15 yıl öncesine göre o belediye başkanlarından meclistekilere kadar bakanlara kadar iklim değişikliği en azından dillendirmeye başlandı. İklim değişikliği olduğu biliniyor veya işte bu sellere vesaire olduğu biliniyor. Yine işte çeşitli şekillerde afetlerle ilişkisi anlaşılmaya başlandı afetlerle ilgili mücadeleler de eylem planlarında falan yer alıyor ama bir sürü eylem planı var. Bunlar uygulamaya geçmiyor o da tamam ama belki 5 yıl sonra uygulamaya geçecek. Bu taraf bir taraftan da şey ağır ağır gidiyor. 5 yıl sonra bu eylem planlara şeye hayata geçebilir ama geç de kalmış olabilir. O yüzden hızlanmasını da istiyorum ama durum tespiti açısından söyleyeyim, çok ağır gidiyor ama tamamen de dışlanmış değil.” (F1)

“Dijital aktivizm anlamında çevreci hareketlerin aslında net bir şekilde bir politika üzerine çalışmadıklarını görüyorum politika üretirken süreç çok böyle istekli ama bir o kadar da amatör giden bir süreç. Evet, çeşitli bir sürü kampanya var bunu yürüten ekipler bizim

ekibimiz de aynı zamanda bunlardan biri mesela belediyelerin sıfır karbon olması için karbon nötr olması için çok güzel bir kampanya yapmıştık. Bununla ilgili bir politika metnimiz de vardı aslında İzmir'de ben Tunç Soyer ile buluştum arkadaşlarım İstanbul'da Ekrem İmamoğlu ile buluştu, farklı arkadaşlarım Ankara'da Mansur Yavaş ile buluştu bu kampanyaları bu seviyeye gerçekten ciddi politika seviyesine getirebiliyoruz. Ekiplerin tamamen böyle politika yaratmak gerçekten politika ortaya çıkarmak, üretmek açısından hala çok yol kat etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu anlamda çok ciddi eğitimler almamız gerektiğini düşünüyorum. Bunu kendi ekibim içinde diğer ekipler içinde bunu söylemek istiyorum. Özellikle dijital anlamda çok daha efektif bir hale getirmek için net bir şekilde bir yol haritamızın olma sürecine girmemiz gerektiğini düşünüyorum o anlamda çok eksik buluyorum başta kendimi, kendi ekibimi ve diğer ekipleri bu anlamda gerçekten kendimizi çok geliştirmemiz gerekiyor. Dijital anlamda öbür türlü kendimizi tekrarlamış oluyoruz sürekli aynı şeyler, aynı videolar, aynı söylemler, politika anlamında bir yol haritası anlamında daha çok çalışmamız gerektiğini düşünüyorum. Net bir somut örnekte göremiyorum ne yazık ki.” (G7)

“Yaptığımız eylemlerde basına açıklamalarında, taleplerimizde hatta yaptığımız görüşmelerde devamlı bir dışarıdan talep eden baskı unsuru olarak bir iş birliğinden ortak çalışmadan ziyade bu tür çalışmalara pek girmiyoruz talep eden ve baskı unsuru olmaya çalışan roldeyiz. Bu konuda yeterince etkili miyiz? Ben yeterince etkili olduğumuzu çok aktif özneler olabildiğimizi tam düşünmüyorum ama o yönde kararlı adımlarla ilerliyoruz bence.” (U5)

Katılımcıların dijital aktivizmin politika üretim süreçlerinde etkisiz olduğuna ilişkin görüşleri şunlardır:

“Türkiye gibi günlük politika üretilen yerlerde ben çok etkisi olduğunu düşünmüyorum açıkçası yani. Çünkü günlük kazançlar günlük şeyler Türkiye'de özellikle politika tamamen çıkar ilişkisi üzerine yürüyor. Benim gözümde tabii çıkar ilişkisinin olduğu yerde çevre bilincinin bir önemi yok.” (F4)

“Seçime yönelik bir kampanya hazırlarken tarafsız olmaya çok dikkat ediyoruz ama politikada bir etkimiz yok. Partilerin çevreyle ilgili seçim vaatleri yok sanırım bir partinin var sadece. Ülkede o kadar çok sorun var ki iklim krizine sıra gelmiyor ama iklim krizi de dünyanın en büyük sorunu. Güvenlik sorunu varken grev organize etmek de sorun. Politikada etkimiz yok keşke olsa etkisi seçime kadar oluyor birçok siyasetçi ile bir araya geldik imza da aldık, söz de aldık ama hiçbirinin etkili olduğunu düşünmüyorum. Sosyal medyada şu çevre anlaşmasını imzaladık bundan öteye geçildiğini düşünmüyorum kameralar kapanınca iş bitiyor.” (G5)

“İktidar partisine yakın onları destekleyen partilerden çok soğuk ve uzak kaldık hem bu biraz bizimde tercihimizdi ama yine de prensip gereği kapsayıcı olmak için her politik görüşe eşit mesafede olalım diyerek onlarla da iletişim kurmaya çalışmıştık ama onlar çok uzaktı kapıları çok fazla kapattılar bize karşı. O yüzden biraz daha muhalefete daha kolay etki edebiliyoruz diyebilirim. Politika üretim süreçlerinde iktidardaki kişilere biraz daha zor yaklaşıyoruz sadece yerel yönetimlerde bu biraz daha farklı yerel yönetimlerden özellikle direk başkanlara özellikle ulaşabildik bunda belki de muhalefet partisi olmalarının da etkisi vardır.” (G2)

Türkiye’de iklim krizine yönelik kalıcı politikaların üretilmemesi, siyasi gündemin yoğunluğu, ekonomik ve politik sorunlar başta olmak üzere çeşitli sorunlardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.5. Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin İklim Krizi Farkındalığı Oluşturmadaki Rolüne İlişkin Bulgular

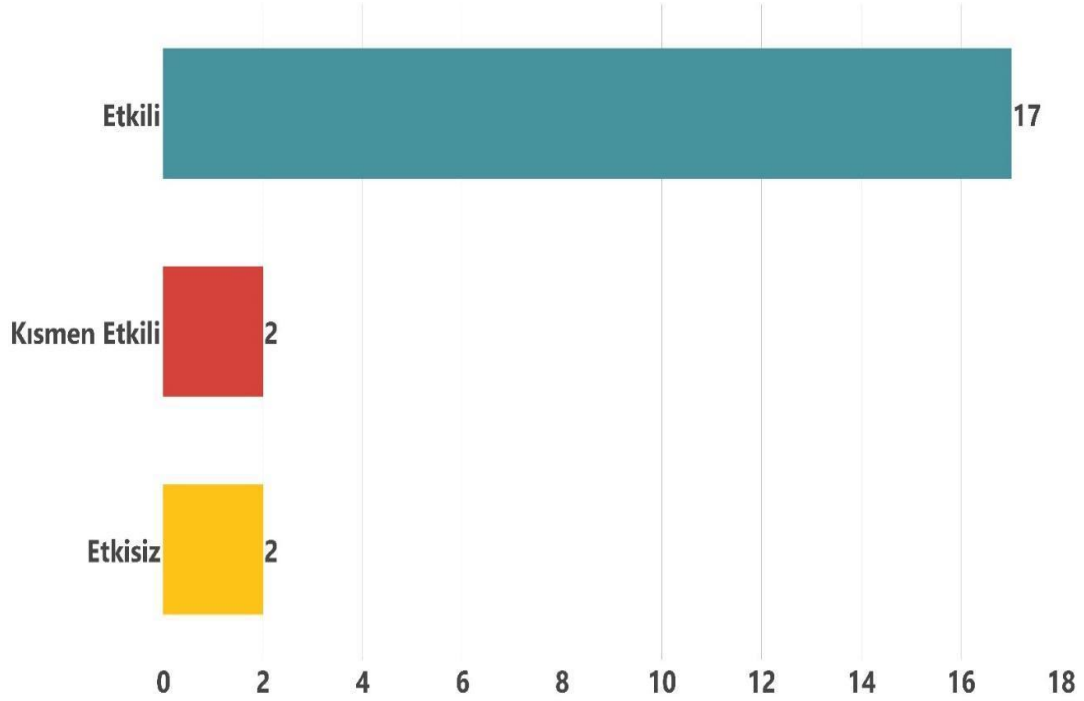
Bu başlık altında, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolüne ilişkin topluluk oluşturma, doğanın ve çevrenin korunması, kamuoyu oluşturma, kolektif bilinç oluşturma, farkındalık oluşturma, öneriler ve öngörülere yönelik bulgular yer almaktadır.

5.5.1. Topluluk oluşturmaya ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin topluluk oluşturmadaki rolünün araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin topluluk oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliği farkındalığı sürecinde topluluk oluşturmaya ilişkin bulgular Şekil 5.20’de yer almaktadır.

Şekil 5.19

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Topluluk Oluşturmadaki Rolü

Alt Kodların İstatistiği ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliği konusunda topluluk oluşturmadaki rolüne ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, topluluk oluşturma görselin sol tarafında etkili, kısmen etkili ve etkisiz olarak kodlanmıştır. Görselde topluluk oluşturmaya ilişkin frekans değerleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan topluluk oluşturmadaki rolü etkili, kısmen etkili ve etkisiz şeklinde bulgulanmıştır.

Çevreci hareket aktörleri, sosyal medya platformlarında ürettikleri ve dolaşıma sundukları içeriklerin bireylerin hareketlere katılımı ve topluluk oluşturma noktasında etkin olduğunu belirtmiştir.

“Kayda geçmesi gereken değerli bir rolümüz var hem böyle bağımsız olarak bizim bir sivil toplum olarak Türkiye’deki çalışan akla gelen belki de ilk örgütüzdür çünkü Türkiye’de en fazla imza toplayabilen en fazla destekçiye sahip çevre konusunda çalışan sivil toplum biziz.” (U1)

“Çok büyük bir rolü var aslında bakanlıkların, kurumların yapmak istediklerini biz sivil toplum kuruluşları yapıyoruz.” (U7)

“Bana kalırsa bu çok büyük çünkü pek çok kişi özellikle iklim öncülerine katılan bizim topluluğumuza dâhil olan, bizi büyüten pek çok kişi bizim dijital içeriklerimizi ya tüketerek

ya da fiziksel bir şeyler yapsak da yaptığımız fiziksel etkinliklerinde sosyal medyada içeriklerini fotoğraflarını paylaşıyoruz ve onları da aslında dijital içeriğe dönüştürüyoruz bunları göre göre aslında bizim topluluğumuza katılmak istiyor pek çok kişi mesela ‘Ben sizi Instagram’da gördüm, siz şöyle bir zirve yapmıştınız.’ diyorlar ya da Twitter’da haberde gördüm, Ekrem İmamoğlu’yla şöyle bir görüşme gerçekleştirmiştiniz tarzında bunda özellikle insanların ilgisini çekme onları hem konuya bağlama hem de bizim içimize bağlama açısından bence topluluk oluşturmada dijital aktivizm çok büyük öneme sahip.” (G2)

“Ben lider ruhlu bir insan olduğumu düşünüyorum ve bu konuda aslında çevrem, arkadaşlarıma bana söylediğine göre oldukça başarılıyım. Topluluk oluşturmak istiyorsanız her kesimden insana hitap etmeniz gerekiyor ve hiçbir kimsenin kalbini kırmadan bunu yapmanız gerekiyor. Ekip oluşturmadaki kendi noktam yine sosyal medya üzerinden oldu arkadaşım ile yola çıktık ve sayfayı kurduğumuzun ilk ayın sonunda 100 takipçiye ulaşmıştık ve biz bir alım yapmaya karar vermiştik çünkü ikimizde hayatını aktif yaşayan insanlardık ben sınava hazırlanıyordum arkadaşım da yurtdışından bir üniversiteden onay almıştı bu yüzden burs arıyordu bu yüzden platforma zaman ayıramıyorduk ve alım yapmaya karar verdik yine sosyal medya üzerinden bir ekip kurmak istiyorduk bu yüzden site kurduk ve başvuruları aldık daha sonra müzakereler yapıp başvuruları değerlendirdik ve ekibimizi böyle oluşturduk.” (G3)

“Çok çok önemli bir rolü var ya çünkü hiç haberi olmayan bir kişinin aslında haberi olabiliyor farklı bir görüşlere görebiliyor gibi olmazsa olmaz bir şey aslında çünkü çevresinde iklim değişikliğinden bahsetmeyen birisi olabilir ama sosyal medyada bunu bir trend topicte görebilir ya da bir mesela kampanya aracılığıyla görebilir. Hepimizin aslında git gide farklı mecraları kullandığı hatta belki daha yetişkin ve sosyal medya kullanmayan kişilerin bile bu mecralara artarak eklendiğini düşünürsek etkisinin çok yüksek olduğunu düşünüyorum. Özellikle çevre politikaları anlamında çünkü politika düzeyinde baktığımızda daha farklı bir ortamda görüyoruz özellikle Twitter’da. Instagram’da çok vakit geçirdiğimiz bir yer o yüzden böyle bir süreç gidiyor bence rolü çok büyük ve artarak devam edecek öyle hissediyorum.” (U3)

Dijital aktivizm hem yerel hem de uluslararası topluluklar oluşturulmasına kolaylıkla olanak sağlamaktadır. Katılımcılar, dijital araçlar ile başlayan iletişim sürecinin sahada eyleme dönüşmesinin önemine işaret etmektedir.

“Mahalle, ilçe, il, üniversiteler gibi alanlarda topluluk oluşturma rolümüz bizim bu şekilde tarifleniyor. Bunun haricinde de özellikle takip ettiğimiz iklim krizini etkileyen büyük projelerin olduğu yerlerde de yerel örgütlenmelerle de iş birliği yapıyoruz. Örneğin, Kaz Dağları ya da işte Uşak, Kütahya, Kahramanmaraş gibi yerlerde de var olan dernek, diğer

vakıf, kuruluş, sivil toplum, platform gibi şeylerle Kuzey Ormanları mesela bunlardan bir tanesi gibi yerlerle de topluluk oluşturarak gelişmeye ve iş birliği yapmaya çalışıyoruz. Bizim rolümüz bir şeyi engellemek için ya da değiştirmek sürece etki etmek için farklı kanallar oluyor biz mesela bilim kurulumuz, kaynaklarımız olması sebebiyle işte orada dava açma kısmını üstlenebiliyoruz yereldeki kişiler yereli örgütlenme konusunda halkın katılımı toplantısına mesela biz bir içerik hazırlıyoruz, bilimsel temellerini ortaya koyuyoruz onlar orada bunun alandaki şeyini karşılıyorlar bütün bunları da tamamen dijital ortamda yapıyoruz uzaklıkla beraber WhatsApp grupları, Zoom toplantıları onları dokümanlar üzerinde çalışmak bütün bu dijital araçları kullanıp daha sonra sahada bir araya geldiğimiz bir topluluk oluşum sürecimiz var.” (U2)

“Dijital aktivizm faaliyetleri tabii ki topluluk oluşturmada büyük bir kolaylık sağlıyor. Bir WhatsApp grubunun oluşturmanız sadece birkaç dakikanızı alabiliyor onlarca kişiyi bazen yüzlerce kişiyi tek bir grup altında toplayabiliyorsunuz bir Facebook grubunu oluşturmak aynı şekilde bir Twitter hesabı açmak, aynı şekilde bir Instagram. Şimdi bunlar büyük bir kolaylık sağlıyor ama aynı zamanda yüze görüşme bir araya gelme, birbirine dokunma, birbirini gözünün içine bakma kadar etkili mi değil bu bir gerçek. Avantajları da dezavantajları var, avantajları kullanmak lazım ama ona fazla güvenip biz dijital aktivizm yapıyoruz işte 10.000 kişilik grubumuz var süperiz, biz en güçlüyüz deyip başka bir şey yapmazsanız o kişileri bir araya getirip fiziksel bir aktiviteye yöneltmezseniz yüz yüze gelmezlerse birbirlerinin gözlerinin içine bakmazlarsa o hareketin başarı şansı bana göre çok fazla olmuyor tecrübeler bana bunu gösterdi.” (Y2)

Sanal toplulukların fiziksel olarak bir araya getirilmesinin de hareketin başarılı olması açısından bir zorunluluk olduğu kaydedilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizmin dayanışma duygusunu artırarak topluluk oluşturmada etkili olduğuna ilişkin görüşleri şunlardır:

“Dayanışma duygusunu da artıran bir şey dijitalleşme, insanların birbirini, grupların ekiplerin birbirini önemsedğini görmeleri dijital mecralar üzerinden çok faydası olduğunu düşünüyorum. Bunun dışında sadece örgütlenme konusunda bile çok faydalı çünkü örneğin, gönüllü formu paylaşıyoruz ve insanlar bu formu doldurarak bizim gönüllümüz olma konusunda istek belirtiyorlar, hangi alanda gönüllü olmak istiyorsunuz diye sorduğumuz bir form bu aynı zamanda onların uzmanlaşmak istedikleri ve uzmanlık alanlarında alıyoruz onlardan ‘fayda’ sağlıyoruz. Bu fayda onların da faydalanacağı bir yaşam savunusu aslında birlikteliği o yüzden ben dijitalleşmenin büyük faydası olduğunu düşünüyorum. Bu örgütlenmenin sürdürülebilirliği konusunda da en az yüzde 20-30 payı olduğunu düşünüyorum.” (Y1)

Dijital aktivizmin sosyal ilişkileri geliştiren ve güçlendiren, farklı düşüncelerin paylaşılarak tartışıldığı bir alan oluşturduğu ve farklı hareketlerin iş yapış şekillerinin öğrenilmesine katkı sağlandığı bulgulanmıştır.

“Aslında aktivizm bizim birazcık arkadaşlığımıza kadar geliştiren bir şey oldu hiç tanımadığım sayıda insan tanıdığımı söyleyebilirim bu sayede ekip içi çalışmalarımız ayrı çünkü biz bazen ekibin dışında bir şeyler yapıyoruz örneğin bir konu oluyor zamanında birkaç ay öncesinde iklim aktivistleri gidip ellerini resimlerin üzerine yapıştırıyorlardı, domates sosu atıyorlardı ve bu konularda tartışmak için toplantılar açıyorduk konuşuyoruz ve konu hiç beklemediğimiz yerlere kadar gidebiliyor ve böyle tamamen karar almadan bağımsız şeyler oluyor bu kesinlikle insanlar arası ilişkileri güçlendiren bir şey. Bunun dışında bir de farklı ekiplerle çalıştığımızda onların nasıl iş yürüttüğünü görüyorsunuz onlardan kendinize bir şeyler katıyorsunuz onlar sizden kendine bir şey katıyor o yüzden çok güzel bir şey aslında topluluk yürütme işi.” (G4)

Dijital aktivizm, sadece aynı fikirde olanları değil, benzer veya farklı düşüncelere sahip insanları da bir araya getirerek topluluk oluşturmaktadır.

“Dijital aktivizm yaparken TikTok’tan bir şeyler paylaşırken insanlar seninle empati kurup pet şişe almayı bırakıyor mesela bu da bir topluluk bence o adımı atan insanların oluşturduğu o yüzden ben etkisinin iyi olduğunu düşünüyorum. Mesela tam zıt grup olarak da bir topluluk oluşturma kısmı var yani insanlar et yerken bana video atıyor bunu yapan bir grup insanda oluyor mesela karşı tarafta da bir grup insan oluşturma konusunda etkin oluyor baktığın zaman iki türlü de topluluk oluşturabiliyor.” (G6)

Dijital aktivizmin farklı fikirleri bir araya getirdiğini belirten katılımcılar topluluğa katılım konusunda ise belirli bir hedef kitlenin seçilerek mesajın kısa, sade ve açık olarak karşı tarafa verilmesinin önemine işaret edilmiştir.

“Dijital aktivizm topluluk oluşturabiliyor fakat kesim olarak kesimi çok geniş tutuyoruz. Mesela bir söylemde bulunuyoruz bunu ben de yapıyorum işte çıkıp video çekiyoruz uluslararası düzeyde bir çağrı olarak nitelendiriyoruz ama “uluslararası düzey kim, hangi ekipler, hangi kurumlar, kimleri oraya çağırmak istiyoruz?” biraz daha somut hareket etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Evet, bir kamuoyu yaratıyoruz, bazı insanları çekiyoruz oraya ama oraya çektiğimiz insanlar genelde bireysel bir şekilde bir şeyleri yapmak isteyen mücadelenin içine girmek isteyen insanlar, direkt kendimize somut hedefler koymamız gerekiyor. Söylemlerimizde, paylaşımlarımızda direk etki edebilecek ya da kimi gerçekten

sürecin içine çekmek istiyorsak onları sürecin içine çekecek söylemlerde bulunmamız gerekiyor. Aslında Akbelen sürecinde bunu net bir şekilde kendimi de eleştirerek evet, ben orada çıkıp konuşuyorum 2-3 dakika İngilizce bir şekilde bir anlatım yapıyorum ama kime yapıyorum bunu, karşımdaki alıcı kim uluslararası çağrı diyorum ben ama kime çağrıda bulunuyorum, bilmiyorum. Tam olarak kitlemizi seçmemiz gerekiyor, hedef kitleyi, sivil topluma, uluslararası sivil topluma diyebilirsiniz, yurt dışındaki Türklere diyebilirsiniz gibi ama somut kavramı birazcık daha belirlememiz gerekiyor diye düşünüyorum o yüzden topluluk oluşturmaktan ziyade biz insanları hareket ettirmeye çalışıyoruz. Bir metin paylaşıyoruz, bir söylem paylaşıyoruz ve insanlar bir şey yapın, insanlar toplanın modunda oluyor daha somut ve daha gerçekten hedef koyarak ilerlememiz gerektiğini düşünüyorum.”

Dijital aktivizm, zaman ve mekân kısıtını kaldırıp toplumun her kesimine ulaşarak sadece yerel değil aynı zamanda ulusal ve uluslararası topluluklar oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

“İklim aktivizminin çevresinde genç iklim hareketlerinin olsun diğer sivil toplum kuruluşları olsun çok büyük bir çağrıya neden oluyorlar bu çağrıda hedef kitle gençler elbette ama gençlerin yanında diğer sivil toplum kuruluşlarını, özel sektörden kişileri, öğretmenleri, öğrencileri daha çok bir yetkisi olan insanları ve bir de toplumun geneline sesleniyor. Çoğunlukla gençlerden geri dönüş geliyor onlar katılmak istiyor bizde böylece daha çok gençlerin ve çocukların olduğu topluluklar oluşturuyoruz bu sebepten dijital aktivizm dijitaldeki faaliyetler aslında bizim toplumun her kesimine ulaşmamıza yardım ediyor. Örneğin, biz öğrencilerle, çocuklarla bir topluluk oluşturmak istesek dijital olmasa yapabileceğimiz tek şey muhtemelen okullara gitmek olacaktı ama bunun içinde izin alma süreçleri zor oluyor bu yüzden dijital aktivizm sadece olduğumuz şehirdeki çocukların değil başka şehirdeki hatta başka ülkelerde yaşayan çocukların bile kurduğumuz topluluklara katılmasına neden oluyor. Dijital aktivizm sayesinde topluluk oluşturmak daha kolaylaşıyor, topluluğa katılacak insanların sayısı çeşitleniyor yani örneğin fiziksel bir topluluk oluşturmak istediğinizde sadece kendi mahallenizdeki, kendi ilçenizdeki insanları toplayabilirsiniz daha hızlı bir şekilde yani yerel bir topluluk olur fakat dijitalde bir topluluk oluşturmak istediğiniz de bu ulusal belki de uluslararası bir topluluğa dönüşebiliyor. Dijitalin sunduğu imkanlar çerçevesinde çok uzak köyde yaşayan bir gençte yakında yaşayan birisi de başka şehirlerde yaşayan çocuklarda gençlerde yani dijital ulaşımı olan herkes bu topluluğa katılabiliyor. Topluluk oluşturma stratejilerinde cinsiyet eşitliğine engellenen gruplarında olmasına dikkat etmek toplulukların içsel strateji planlama konusu da bu şekilde.” (G8)

Topluluk oluşturmayı kolaylaştıran dijital aktivizm aynı zamanda farklı coğrafyalarda yaşayan bireylerin birlikteliklerinin başlamasına ve ilişkilerin gelişmesine ve katkı

sunmaktadır. Dijital aktivizm topluluklarda iletişim ve iş birliği ağının gelişmesini de desteklemektedir.

“Dijital aktivizm kısaca, topluluk oluşturmayı kolaylaştırıyor, herkesin katılımını kolaylaştırıyor, çeşitlendiriyor ve kısa sürede uzun süreli birliktelikler arkadaşlıklar oluşabiliyor. Mesela beni şu an dünyanın birçok yerinden ve Türkiye’nin her tarafından arkadaşlarım var ben dijital aktivizmi kullanmasaydım, yararlanmasaydım bunlar bugün mümkün değildi. Benim tanıdığım, networküm, çevrem sadece yaşadığım ilçeden ibaret olabilirdi fakat bu dijital aktivizm sayesinde Rusya’nın çevre bakanından, BM’in çevre programı danışmanlarına kadar, Kanada’daki sivil toplum kuruluşlarından, Avustralya’daki, Tayland’taki aktivistlerden Afrika’daki aktivistlere kadar dünyanın her yerinden Türkiye’nin zaten her yerinden gençlerle beraber çalışıyoruz böyle büyük bir ağa sahibim. Dünya’daki bütün sivil toplum kuruluşları, karar alıcılardır özellikle Avrupa’daki Yeşiller Partilerine ulaşmam da çok kolay oldu onlarla sık sık iletişim kuruyoruz bazı başbakanlar bazı çevre bakanlarıyla iletişim kuruyoruz Avrupa’daki dijital aktivizm hem topluluk oluşturmada hem de bireysel olarak network oluşturmak için çok çok yararlı diyebilirim.” (G8)

Dijital aktivizmin insanlar arasında bilgi paylaşımı ve zincirleme bir bilinçlenme süreci yarattığı belirtilerek, topluluk oluşturma sürecinde bir kişinin dahi harekete katılımının önemli bir kazanım olduğu ifade edilmiştir.

“Gerçekten de öncelikle böyle bir projeye başlıyorsanız, evet biz başladık küçük küçük başladık ama gerçekten büyüdük çünkü büyük bir topluluk olmak şey derler ya ben arkadaşıma anlattım arkadaşıma arkadaşım anlattı. Bu şekilde büyük bir topluluk olmak bizim hem etkileşimimizi artırıyor hem de amacımızı ortaya koyuyor aslında farkındalığımızı da yayıyor çünkü herkesin kendi ailesi, kendi arkadaşları var ben bilinç kazanıyorum, bu bilincime size aktarıyorum. Siz ailenize aktarıyorsunuz, aileniz başkalarına aktarıyor bu yüzden büyük bir topluluk olmak bu konularda özellikle bilinç yaratmak, farkındalık yaratmak için gerçekten büyük bir topluluğa dönüşmek çok önemli olduğunu düşünüyorum ben. Ne kadar çok insan duyarsa danışman hocamız bize şunu söylemişti biz paylaşıyoruz on kişi de olsa on kişidir, bir kişi de olsa bir kişidir birilerini kazanmak çok önemli bu konularda özellikle de.” (G9)

“Bu noktada bence birikimi olan bir kurumuz çünkü hep bir şey örme üzerine mesela doğa okulundan gelen bir birikim var ve doğa okulundan gelen birikim başka bir topluluk oluşturabiliyorsun iki senedir yapılan doğa ve hukuk okulu var oradan bir hukukçular ağı oluşacak bunun zaten temelinde bu var zaten. Bu noktada hukukçular ağı olabilir onun haricinde kuş gözlem yürüyüşünden sonrasında üniversiteli gençler topluluk

oluşturabiliyorlar bu noktada aslında faaliyet topluluk oluşturmaya ön ayak oluyor hem de kendi kurabiliyor.” (U4)

“Ekoloji birliği eş başkanlarımız da bizimle dolayısıyla ekoloji camiasına bilinen ve diğer örgütlerinde katılmak istediği bir oluşum bu yönden topluluk oluşturmada koalisyonu başarılı buluyorum. İklim ve ekolojik yıkımlara dönük ekoloji birliğine benzer bir yapı aslında ekoloji birliğinin aslında misyonu bu yani tüm Türkiye’deki ekoloji hareketlerini birleştirmek. Benim algım, benim bakışım koalisyonun tabii ondan daha geniş bir çerçevede olması daha ziyade bir çalışma grubu, bir platform hâline gelmesi ve sadece ekoloji örgütlerini değil, farklı gruplarını ve farklı meslekleri de bir araya getirmesi. O yönden aslında faaliyet alanı daha geniş aslında koalisyonun o yönden de başarılı olduğunu düşünüyorum.” (U5)

Dijital aktivizm, önemli bir etki gücüne sahip olmakla birlikte birtakım potansiyel riskleri de içinde barındırmaktadır. Özellikle sosyal medya aracılığıyla yayılan yanlış bilgi, çarpıtılmış içerikler ve kışkırtıcı söylemler; toplulukların duygusal tepkilerle hareket etmesine zemin oluşturmaktadır. Sanat eserlerine yönelik gerçekleştirilen eylemlerin çevreci hareketlere karşı olumsuz bir bakışın oluşmasına sebep olduğu kaydedilmiştir. Bu düşünceden hareketle, katılımcı çevreci hareket aktörlerinin sorumlu bir yaklaşım sergilenmesi gerekliliğine atıf yapmıştır.

“Büyük bir rolleri var yalnız ben burada çok büyük bir tehlikede görüyorum yani olumlu ve olumsuz rolleri olduğunu düşünüyorum galeyana getiren bir rolleri de var. Mesela, çok güvenilir bir çevreci hareket aktörü ya da bir sosyal medya platformunda değerlendirelim bunu bazen yanlış bilgiler saptırmalar görüyorum insanları sadece kışkırtıcı ve sayı artırıcı imza toplayıcı bu eylemleri biliyorsunuz bunları da çok olumsuz görüyorum. Roller büyük yalnız o rolleri de özellikle negatife gücüyle daha da büyüttüklerini görüyorum yalnız bu olumlu bir şekilde de ilerlemiyor olumsuz bir güç görüyorum ben olumlu çok nadir gördüm bu dijital aktivizm faaliyetlerinde özellikle hep böyle olumsuz yapılan şeyler olarak değerlendiriyorum ve bazı yanlışlıklar da görüyorum maalesef bunun doğru olmadığını da söylüyorum. Özellikle bu kelimelerin seçilmesi ya da çarpıtılması sayıları artırıyor yalnız eylemi de tamamen hırçınlığa getiriyor diye düşünüyorum bu mesela gençlerin sanat eserlerine önemli tarihi yapılara zarar vermeleri de bence bu çevreci hareket aktörlerinin aktivist duruşlarını aykırı, kışkırtıcı, toplulukları arkaya alarak isyan edici bir yere getirdiklerini ve ilerde bununda açıkçası bir problem olacağını düşünüyorum onlarında aslında denetlenmesi gerektiğine inanıyorum çünkü rolleri çok büyük. Bu tarz eylemlerin çevrecilere ve aktivizme kötü gözle bakılmasına da neden olduğunu düşünüyorum.” (U8)

Katılımcıların dijital aktivizmin topluluk oluşturmadaki rolünün kısmen etkili olduğuna ilişkin görüşleri şunlardır:

“Topluluk oluşturmada da eksik olduğumuzu görüyorum.” (G7)

“Mutlaka tabii ki bir rolü vardır yani ama az ya da çok mu onu düşünüyorum yani aslında çok fazla bu son yıllarda ortaya çıkmış Türkiye’de benim de bildiğim topluluklar var. Bunları tabi düşünüyorum. Çoğunlukla sosyal medya üzerinden örgütlenmiş olabilirler yani evet etkisi vardır ama çok bir oran veremeyeceğim.” (F2)

“Yaptığımız her küçük şey aslında başka bir yere bağlanıyor görür görmez tamam bunu söyledi, hadi yapayım demiyor ama ikna olmaya hazır, sadece tekrar tekrar duymayı bekleyen bir topluluk benimki. Dolayısıyla herkesin ama küçük ama büyük benim gibi ama etkileşimi yüksek ama düşük bir topluluğu var. Sosyal medyanın şeyi bu zaten olabilir bu yoksa çünkü sana diyor ki seni takip edeceğim. Sen onun önüne rastgele düşmüyorsun TikTok öyle YouTube belki biraz daha öyle ama Instagram öyle değil. Instagram’da özellikle bir keşifte değilsen zaten sen kendi topluluğunun beraber oluyorsun yani sana bir rıza veriyor seni takip edeceğim seni görmeye razıyım diyor. Hikayelerin önüne düşün, yaptıkların önüne düşün diyor.” (F3)

Katılımcı, sosyal medya kullanıcılarının çoğunlukla bir anda ikna olmadığını ancak tekrar tekrar maruz kaldıkları mesajlarla zaman içinde etkilendiklerini belirtmiştir. Ayrıca, özellikle Instagram gibi platformlarda kullanıcıların içerikleri kendi rızalarıyla takip ettiklerini, bu nedenle bu tür platformların topluluk oluşturma ve ikna süreçlerinde daha etkili olduğunu ifade etmiştir.

Dijital aktivizm çoğunlukla etiket kampanyaları ve sosyal medya gündemi üzerinden yürütüldüğü ve bu nedenle de karar vericiler üzerinde etkisinin sınırlı olduğu kaydedilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizmin topluluk oluşturmadaki rolünün etkisiz olduğuna ilişkin görüşleri şunlardır:

“Etiketler üzerinden gidiyor işte bir sorun çıkıyor. Bunun üzerinden işte mümkün olduğunca ne diyelim gündeme girme üzerinden ağırlıklı olarak yapılıyor. Dijital aktivistim ama bunun hani çok nadiren işe yaradığını düşünüyorum yani. Örneğin genellikle böyle. Ne diyelim işte kömürden çıkılsın diye bir açılıyor, bunun üzerinden yapılıyor. Belki de dünya gündeminde ilk onlara giriyorsun, Türkiye’yi geçtim ama. Nasıl söyleyeyim şeye ulaşmıyor yani işte karar alıcılara, vericilere bunlar ulaşmıyor ya da işte Twitter veya sosyal medya üzerinden yapıldığı

için. Çok dikkate almıyorlar, yapılması lazım. Yani gündem oluşturmak ve işte farkındalığı arttırmak. Hani oradan o girişimler sayesinde işte bilgi edinme açısından. Ben de bazı yerlerde işte diyelim ki bir madene karşı bir etkinlik yapıyor, oradan öğreniyoruz, duyuyoruz, biliyoruz bizim de. Bilgimizi veya diğer kesimlere de sesini duyuruyorsun çok ama bunun hani alınan kararın değişmesi ya da bir politikanın değişmesine çok fazla katkı sağlamadığını düşünüyorum. Hatta şöyle de diyebilirim, yani genel anlamda sadece iklim aktivistliği açısından değil, dijital medya bazen de sırça köşke dönüşüyor. Kendimizi de kandırmamıza neden oluyor. Bununla da ilgili seçimle ilgili bir şey atmıştım, tweet atmıştım. Orada işte diyelim ki hashtagimiz tuttu. Bir sürü insana ulaştı sanki her şey günlük olacakmış, her şey değişecekmiş, işte o alınan kötü karar geriye alınacakmış falan gibi düşünebiliyorsun ya da toplum tamamen senin gibi düşünüyormuş gibi düşünüyorsun. Ama orada bir cam fanus içinde şey yapıyorsun. Yani kendine benzer benzer düşüncelere sahip olan insanlar arasındaki girişimde bulunuyorsun. Bu açıdan riskte bunun dışına çıkılması biraz daha hani sosyal medyaya dijital ortamlara ulaşamayan, onlara ulaşsa da sosyal medyada ister istemez benzer insanları birbirine gösteriyor. Dolayısıyla homojen gruplar yapıyor her şey günlük gülistanlık gibi görüyorsun. Bu aynı şeyde de bu iklim aktivistiği açısından da önemli benzer düşünmeyen insanlara ulaşmanın yolunu bulmak lazım. Şu anda dijital medya bunu sağlamıyor diye düşünüyorum. Bunun yolu biraz daha böyle ben yüz yüze iletişimden de yanayım.” (F1)

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının sayısının oldukça fazla olduğunu belirten katılımcı, STK’ların gençlerin katılımını artırmaya yönelik faaliyetler geliştiremediğini ve bu nedenle de genç gönüllü katılımının sınırlı olduğuna işaret etmiştir.

“Topluluk oluşturmada maalesef çok yetersiziz biz yine gençlere ulaşabiliyoruz ya da gençler bize ulaşabiliyor. Bunun temel sebebi çok fazla akademisyen üyemizin olması onlar hocaları bir başvuru linki gönderdiğinde bunu dikkate alıyorlar fakat benim daha önce gönüllülük yaptığım derneklerde de gönüllü ağı çok sınırlı oluyor ve bu sınırlı ağ içerisinde de derneğe katkı sağlamaktan ziyade gönüllüye katkı sağlayacak çok bir faaliyet de gerçekleştirilemiyor maalesef. O yüzden genç nüfusun çok yoğun olduğu bir ülkede gönüllülük oranının bu kadar düşük olması tamamıyla sivil toplum kuruluşları olarak bizlerin eksiği yanlış hatırlamıyorsam 220 bine yakın aktif sivil toplum kuruluşu var. Herkesin 10 tane gönüllüsü olsa zaten 2 milyonun üstünde gönüllü olmuş oluyor ama sivil toplum kuruluşu dediğimizde Ankara Kuş Yetiştiricileri Derneğinden öteye gidemiyoruz maalesef o yüzden ben buradaki topluluk oluşturma konusunda çok büyük bir şekilde sınıfta kaldığımızı söyleyebilirim.” (U6)

5.5.2. Bilgilendirme/Eğitim oluşturmaya ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinden bilgilendirme/eğitimin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin bilgilendirme/eğitimde rolünün tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliği farkındalığı oluşturma sürecinde bilgilendirme/eğitime ilişkin bulgular Şekil 5.20’de yer almaktadır.

Şekil 5.20

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Bilgilendirme/Eğitimdeki Rolü

Kod Sistemi	Katılımcılar	TOPLAM
▼ Bilgilendirme/Eğitim		0
▼ Sınırlı Etki		6
Yüz yüze eğitim		3
Yankı Odası		1
▼ Etkili		13
Dijital Medya Okuryazarlığı		1
Bilgilendirme/Haberdar Etme		2
Merak Uyandırmak		1
Online Eğitim Platformu		2
Sosyal Medya Paylaşımları		3
Rol model olma		1
İş birliği		2
Karşılıklı etkileşim		1
Oyunlaştırarak öğretme		2
Eylem Değişikliği		3
Σ TOPLAM	41	41

Kod Matris Tarayıcısı ile oluşturulan görselde, bilgilendirme/eğitim etkili (f:13) ve sınırlı etkili (f:6) kodlanmış olarak yer almaktadır. Bu kapsamda, görselin sol tarafında sınırlı etki ve alt kodları ile etkili ve alt kodları bulunmaktadır. Görselin sağ tarafında ise frekans değerleri yer almaktadır. Kod sisteminde yer alan bilgilendirme/eğitimin sınırlı etki alt kodlarında “yüz yüze eğitim” ve “yankı odası” bulgulanmıştır.

Kod sisteminde bilgilendirme/eğitimin etkili alt kodlarında “dijital medya okuryazarlığı”, “bilgilendirme/haberdar etme”, “merak uyandırmak”, “online eğitim platformu”, “sosyal medya paylaşımları”, “rol model olma”, “iş birliği”, “karşılıklı etkileşim”, “oyunlaştırarak öğretme” ve “eylem değişikliği” yer almaktadır.

TEMA Vakfının Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içinde yürüttüğü “İklim TEMA” adlı eğitim portalında farklı yaş gruplarına yönelik içeriklerle iklim değişikliği konusunda bilgi verilmektedir. Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinde çevrim içi bilgilendirme platformlarının bu süreçte etkili olduğu katılımcılar tarafından özellikle belirtilmiştir.

“İklim TEMA eğitim bölümümüzün yürüttüğü iklim değişikliği eğitim ve farkındalık projesinin bir parçası Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içerisinde yürütülen bir doğa eğitimi projesi. İklim TEMA’nın amacı, eğitimciler aracılığıyla çocuklara ve gençlere ulaşmak. 2023 bahar ayında kullanıma açıldı orada etkinlik önerileri, hazırlanan posterler, öneri filmler, uzman görüşleri, elektronik kitaplar gibi birçok materyali bir arada toplayan ve okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğrencilerini iklim değişikliği konusunu detaylı bir şekilde sunan, öğretmenleri bilgilendiren bir eğitim portalı. Tüm Türkiye’de yaygınlaşmaya başladı, aktif olarak da kullanılıyor iklim meselesi okullarda bir dersin parçası olarak ya konuşuluyor ya da konuşulmuyor bu biraz o açığı kapatmakla ilgilenen dijital bir sistem.” (U2)

“10 üzerinden puanlayacak olsam 7 verirdim en az çünkü o konuda ben takip ediyorum. Mesela TEMA’nın çok güzel öğretmenler için geliştirdiği iklim portalı isimli bir eğitim programı var gerçekten çok muhteşem bir değer yaratmışlar. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarının çocuk oyunları ile ilgili olan çalışmaları var ve açık veri olarak paylaşıyorlar ben bu konudaki farkındalık oluşturma çalışmalarını ve eğitim faaliyetlerini gayet yeterli buluyorum.” (U6)

Sosyal medya platformlarında paylaşılan içeriklerin bireylerde merak duygusu uyandırarak öğrenme motivasyonunu artırdığına işaret edilmektedir. Bu düşünsel izlekte, dijital aktivizmin bütüncül bir öğrenme süreci ortaya çıkarma gücüne de sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

“Bence aslında onlar küçük küçük eğitimler gibi oluyor gördüğümüz bir gönderideki bilgi mesela ya da bir kampanyadaki bir bilgi aslında bir araya getirdiğimizde o konunun özeti. Buna baktığımızda mesela sadece iklim değişikliği odağında düşünüyüm daha da alanım olduğu için önce nedir öğreniyorsunuz, sonra farklı etkilerini öğreniyorsunuz, bakıyorsunuz bir azaltım yapılması gerekiyor. Paris Anlaşması diye bir şey varmış sonra Türkiye’nin azaltımını görüyorsunuz. Dünyadakilere vesaire yeşil mutabakat bir sürü şey çıkıyor git gide ben aslında bu sanki modül modül bir eğitim gibi geliyor bence yani sonra şu da oluyor tabi benim bu konuda daha çok bilgi edinmem lazım deyip gerçekten o alanda eğitici içeriklere yönlenebiliyorsunuz kitaplara, o yüzden bence bu bilgi alma sürecini tetikleyici güzel bir

etkisi var. Sosyal medyanın bu şekilde kullanıldığında bir eğitimimsi bir şey olduğunu düşünüyorum.” (U3)

“İklim değişikliği konusunda doğru kaynaklardan bilgi aldığımız için örneğin Birleşmiş Milletler Genel Sekteri konuşuyor “şu anda biz kaynama çağına girmiş bulunmaktayız” diyor bu sefer bizler de bunun üzerine çevreci hareket aktörleri de sosyal medya platformunda şunları demeye başlıyor “kaynama çağına geldik bunun sebebi bu bunların yapılması gerekiyor” şeklinde mesela iklim değişikliği söz konusu olduğunda o zaman bireylerin bilgilendirilmesi eğitilmesi biraz daha programa dahil edilmiş oluyor aslında farklı yorumlamaya açık bırakılmamış oluyor onu ben mesela faydalı ve doğru hatta onunla ilgili projeler eğitim programları yapılabiliyor bunları da faydalı görüyorum.” (U8)

Sosyal medya platformları bireylerin ve küçük grupların yaşadıkları hak kayıplarının daha geniş kitlelere ulaştırılmasına ve seslerinin duyurulmasına olanak sağlamaktadır. Katılımcıların bireylerin bilgilendirme/egitim süreçlerine dayanışma ve iş birliği vurgulu görüşleri şunlardır.

“Söz sahibi olan ve gerçekten bulunduğu alanda o hareketi de öne çıkartan bir süreç oluyor örneğin mail olarak geliyor ya da sosyal medya hesaplarımıza böyle bir hak kaybı, böyle bir süreç var destek olur musunuz gibi bunu teyitleyerek bunun üzerine çalışıyoruz. Bu bölgenin sesini de duyurmaya çalışıyoruz ve oradaki küçük grup ya da kişileri, dernekleri duyurarak aslında bir noktada mücadelesine destek oluyoruz bu konuda önemli bir yeri var bence.” (U4)

“Instagram’dan mesela bizi görüp yazan bir kurum vardı siz şöyle bir eğitim gerçekleştirmişsiniz siz eğitimler veriyorsunuz, sunumlar yapıyorsunuz bize de yapabilir misiniz diye bir talepte bulundular. Biz de ücretsiz bir şekilde eğitim verdik tamamen gönüllü bir şekilde yaptık bizim her sürecimizde olduğu gibi. Onların talebi daveti üzerine zirvelerinde atölyeler gerçekleştirdik dijital aktivizm aslında fiziksele de davet çıkarabiliyor diyebiliriz kurumlara erişim konusunda, insanları bilgilendirme konusunda bizim sesimizi duyurmamıza daha fazla imkan sağlıyor.” (G2)

“Bizim çıkardığımız dergiler web sitemizde yayınladığımız bloglar var biz bunların medya görünürlüğü ve etki değerlendirmelerini de yapıyoruz. Bir blog yazarsınız ve kim okumuşsa okumuş demezsiniz ne kadar tıklanmış, okunma süresi ne kadar onlar dahil etki değerlendirmeleri yapıyoruz. Bunun yanında bir de biz okullara bizim Green Speaker dediğimiz yeşil hatiplerimiz var. Siz mesela bir okulda çalışıyorsunuz bir coğrafya öğretmesiniz diyelim sizin okulunuza gelip iklim krizini anlatıyoruz. Geçen yıl 2000’den fazla ilkokul ve lise çağındaki çocuğa okullardan aldığımız davetler gittik ve bilgilendirme

konferansları yaptık. Halktan biri iklim değişikliğini bizden öğrenmiştir diyemem ama bizden öğrenebilmesi için geniş kaynaklarımız ve seferber ettiğimiz kaynaklarımız var.” (U1)

Dijital aktivizm, bireyler arasında karşılıklı etkileşime dayalı bir öğrenme süreci oluşturmaktadır. Bu süreçte bireyler hem bilgilenme hem de bilgilendirme alan konumunda olabilmektedir. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Burada karşılıklı bir bilgilenme ve bilgilendirme durumu var sonuçta biz bu dijital olarak kendi edindiğimiz bilgileri aktarırken aynı zamanda katılımcılardan da destekler ve bilgilenmeler ediniyoruz bunun önemli bir etkileşim olduğunu düşünüyorum. Biz mesela birkaç defa iklim krizi konusunda eğitimler düzenledik bu eğitimlerden ilk yaptığımız eğitimle şimdiki yapacağımız eğitim arasında elbette fark var çünkü onların fikirleri de bilgileri de süzölmüş olarak artık bu eğitime katılmış durumda aynı zamanda geri dönüşlerde sadece o eğitimlerdeki geri dönüşler değil çeşitli yazılı geri dönüşlerinde önemli olduğunu düşünüyorum burada karşılıklı bir etkileşimin daim olması tam olarak da bu alana dair bir olgu ve çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (Y1)

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal medya platformlarını etkili kullanmaları doğrultusunda bilinir ve görünürlüğünü artırdığını belirten katılımcı, günümüzde şirketlerin de çevreye karşı duyarlı bir yaklaşım sergileme zorunluluğuna atıf yapmıştır.

“TEMA mesela bunu çok iyi yapıyor kendini çok iyi bir şekilde duyurabildi. Bizde mesela benim çalıştığım şirkette o şekilde artık şirketlerin kar alma ya da bu çevreci örgütlerin kar kazanma yerine dijitalleşmenin artmasıyla birlikte para kazanmaktan ziyade çevreye doğaya nasıl katkı sağlayacağız, doğaya zarar vermeden biz bu işi nasıl yapacağız diye düşünmeye başladılar çünkü artık internet üzerinden çok kolay bilgiye erişebiliyoruz bir şirket gerçekten ne yapıyor, kim çalışıyor burada, neler oluyor bilgilerini daha kolay bir şekilde alabiliyoruz bu yüzden de çok daha fazla olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum.” (G1)

Özellikle çocuklara yönelik iklim değişikliği eğitimlerinde oyunlaştırma, kukla gösterileri ve katılımcı etkinlikler gibi yöntemlerin kullanıldığı kaydedilmiştir.

“Benim özellikle küçük çocuklara yönelik olarak verdiğim eğitimlerdeki rolüm bir öğretmen rolü oraya gittiğimde ışıldayan gözler beni karşıladı çok tatlılardı ama dikkatleri çok fazla dağılıyordu ve dikkatlerini toplamak için ben ne yapabilirim diye düşündüm ve bir kukla gösterisiyle onlara anlatmayı düşündüm. İklim için Türkiye’de eğitimlerde daha sonra kukla kullanılmaya başlandı cidden hem küçük oldukları için hem de biraz animasyon gibi geldikleri için onlara çok dikkatli bir şekilde beni izlediler ve verdiğim her bilgiyi anında kapıp yorumlamaya başlamışlardı ki öğretmenleri de şaşırmıştı bu kadar uslu duracaklarını tahmin etmemişlerdi bende şaşırdım çünkü yaklaşık 50-60 çocuğun arasında tek başıma

kalmıştım ve hepsi pürdikkat beni izliyordu benim için hayatımda olan en önemli deneyimlerden birisiydi.” (G3)

“Bu işin ciddi bir şey olduğunun farkına varmalarını, kendi geleceklerini etkileyebileceğini bilmelerini istedik insanların çünkü öğretmenlerin ya da müdürlerin ya da öğrencilerin bu konuda yeterli bilince sahip olduğunu düşünmüyorum. Bizim ilk amacımız eğitim ekibini kurduktan sonra söylediğimiz ilk şey biz çocuklara bir slayt açıp bunu gösterip gitmeyeceğiz çünkü hatırlamayacaklar büyük ihtimalle olabildiğince katılımcı bir sistem izlemeye çalışıyoruz ilkokul öğrencileri için daha böyle basitleştirilmiş, oyunlaştırılmış hatta kukla gösterisi kullanarak yaptığımız bir eğitimimiz var sonrasında işte çocuklara bunu devam ettirebilmeleri için bir tane tablo hazırladık o tabloları veriyoruz ve “Ne Kadar İklim Aktivistisin?” böyle gülen yüzleri boyadıkları bir yarışma tarzı bir şey yapıyoruz böylece bunu sürdürmeye devam edebilecekleri bir sistem de oluyor ellerinde. Daha büyük öğrenciler için lise dönemi ve yetişkinler içinde iklim adaleti üzerine yaptığımız bir müfredatımız var burada da onları karar alıcıların yerlerine koyarak onlara birer ülke veriyoruz bir oyunlaştırma yaptık aslında tabii ki bilgileri verdikten sonra bu kısma ve birer ülkenin temsilcisi olarak “Gezegen B” olarak aslında yeni yarattığımız gezegenimizdeki iklim krizi sorunlarını çözmeye çalışıyorlar böylece bu işin biraz daha yöneticilerin elinde olduğunu anlıyorlar ve daha ciddi bir şey olduğunu anlamış oluyorlar ve içine dahil oldukları için sadece sıkılıp izlemektense ilgilerini çekecek bir şey buluyorlar.” (G4)

Katılımcılar farklı yaş gruplarına özel içerikler geliştirmenin önemine vurgu yapmaktadır. Özellikle öğretmenler ve ebeveynlerin çocukların davranış kalıplarını belirlemedeki etkisini vurgulanarak, bireylerin model olarak gördükleri kişilerin davranışlarını benimseyeceklerine işaret edilmiştir.

“Her yaş grubuna farklı bir şekilde anlatıyoruz buna çok dikkat ediyoruz. Programları düzenlerken iklim aktivisti kimliğimizle katılarak anlatmak istediklerimizi aktarmaya ve bireysel reklamdan uzak yapmaya özen gösteriyoruz. Ebeveynlere ve öğretmenlere anlatıyoruz iki grupta çocukların alışkanlıklarını değiştirme konusunda oldukça önemli. Günün çoğu okulda geçiyor alışkanlıklarımın çoğunu da öğretmenlerimden ediniyorum ailemden daha fazla vakit geçiriyorum. Konuyu basitleştirip kolaylaştırarak öğrencilere uygulamalı olarak başlangıç için anlatıyoruz. Başlangıç olunca inanın merak etmeye devam ediyorlar bunu şöyle de yapabilir miyiz gibi öneriler üretebiliyorlar. Atıkları ayrıştırma fikri mesela ilk biz yaptık sitede komşular gördükçe onlarda yaptı insanlar görerek de öğreniyor. Birbirinden görmek eğitimde yaygınlaştırmak da çok önemli.” (G5)

Dijital aktivizmde, katı ve dışlayıcı yaklaşımların bireylerin sürece katılımını engellediği belirtilirken, küçük davranış değişikliklerinin önemine işaret edilmiştir.

“Ben mesela vegan aktivizmindeki hayır asla et yemeyeceksin gibi sert yaklaşmadığım için veya başka sürdürülebilir influencer gibi mesela görüyorum birisi yorum yazmış demiş ki “ben çocuklarım olduktan sonra sürdürülebilir yaşayamıyorum ne önerirsin?” cevap olarak “küçük çocuk mu suçluyorsun yaşayamadığın için” yazılmış orada kişi sana yazıp aslında destek istiyor en ufak bir şeyi değiştirebilse mesela çocuğunun biberonunu plastik değil başka bir malzemeden alsa şeklinde teşvik edebileceksen o insanları dışlama çok var, o insanları aşağılama çok var ben onu yapmadığım için insanların beni biraz da bu kadar sevdiğini düşünüyorum çünkü istediğin kadar et ye ama plastik kullanmıyorsan bu benim için tamamdır şeklinde yaklaşıyorum bir davranışını dahi değiştirebilse pipet dahi almasan sen aslında sürdürülebilir yaşama adım atmış oluyorsun bunu fark ettirebilmek adına etkisinin büyük olduğunu düşünüyorum eğitim konusunda. Biz çocuklara da eğitim veriyoruz en keyif aldığımız kısım o oluyor çocuklara tasarım mimari anlatıp atık malzemelerden yapı yapıyoruz mesela o gün kullandıkları karton bardak ve yedikleri pizza kutularından ev yapıyoruz mesela onu gördükleri zaman böyle ev yapılabilirmiş ve bu abla neden bu malzemelerden yaptı geri dönüşüm için yaptı ekstra bir şey harcamamak için yaptı onun farkında olup gidip annelerine anlatıyor onlardan çok teşekkür aldığımı bilirim o açıdan hep bir kişi bir kişidir diyerek ilerliyorum.” (G6)

Bireyleri bilgilendirme süreçlerinde dijital medya okuryazarlığının önemine işaret edilmiştir. Bu noktada yanlış bilginin kolaylıkla yayılabildiği sosyal medya platformlarında içerik üreticisi ve tüketicisinin de eleştirel bakış açısı ile içerikleri değerlendirmesi tavsiye edilmektedir.

“Öncelikli olarak okuryazarlık kavramı çıktı işte iklim okuryazarlığı çevre okuryazarlığı, ekoloji okuryazarlığı, sosyal medyada dijital medya okuryazarlığı gerekiyor. Çünkü hangi bilgi doğru, hangi bilgi yanlış, kimleri takip etmek gerekir? Bunu çözmek insanların en azından bu ayrımı yapması gerekiyor bazen fayda yerine zarar da getirebiliyor. Çok sayıda ünlü gazeteci sanatçı vesaire dahil yanlış bilgileri paylaştı işte kızıl çam ormanların yerine zeytin ağacı dikelim diye milyonlarca kişi paylaştı ve yalan bilginin yayılmasına aracı oldular. O açıdan baktığımda eğer zamanın büyük çoğunluğu sosyal medyada geçiren birisi varsa hangi bilgi doğrudur değildir, bunu süzemesi, süzemiorsa da çapraz sorgulamalarla doğru bilgiye ulaşması lazım. Wikipedia'ya bile girseniz doğrusunu bulursunuz sonuçta Wikipedia'da da bilgilerin doğruluğu tartışılır ama hiçbir sorgulama yapmadan önümüze gelen her şeyi doğruymuş gibi algılayıp bundan da gidebiliyoruz. O açıdan yani faydaları var işte çok daha hızlı şekilde benim işte bir tweetim 4.000.000 etkileşim almıştı orman yangınlarıyla ilgili olan ama yanlış bir şey o kadar şey etkileşim alsaydı bu sefer yanlış bilgiyi yaymış olacaktı. Burada hem kullanıcıların bilgiyi yayanların bir sorumluluğu olması gerekiyor hem de işte bu bilgiyi alanlarında aldıkları kendilerine sunulan bilginin ne kadar

doğru olduğunu da sorgulamaları gerekiyor. Bunlar olmadığı sürece çok çok iyi de çok geniş kitleye de ulaşabilirsin doğru bilgiyi yayabilirsin ya da tam tersi de olabilir.” (F1)

Sosyal medya platformlarının özellikleri doğrultusunda hedef kitleye özel hazırlanan içerikler ile bireylerin bilinçlenme süreçlerine katkı sağlandığını belirten katılımcılar, dijital aktivizmin çevre ve iklim eğitimi açısından önemli bir araç olduğunu vurgulamıştır.

“Şu an gençlerin ve insanların en çok eğitim alabildiği bilgiye ulaşabildiği yer okullar onun dışında dijital onun için biz dijital aktivizm yapmaya çalışıyoruz çünkü okullarda çocuklar şuan nitelikli bilgiye ulaşamıyorlar herkesin bilgiye ulaşmak için kullandığı yer dijital mecralar o yüzden biz de kısa film olsun, podcast olsun, animasyon olsun, reels paylaşmak olsun yani bir çok Instagram, YouTube, TikTok olsun mesela ben bireysel olarak sadece Instagram, YouTube ve LinkedIn kullanıyorum ama aktivizm örgütleri TikTok, Twitch hiç bilmediğim uygulamalar Snapchat’e kadar her yerde iklim için resmi hesaplar açıp oradan yayınlar yapıyorlar. Çünkü her mecraanın kitlesi farklı mesela LinkedIn’in iş insanlarıdır, Instagram’ın gençlerdir, Facebook’un biraz daha yaşlı insanlardır, TikTok’un Twitch’in kitlesi daha başka türlü insanlardır, YouTube’un kitlesi daha böyle çocuklardır bazen genel bir kitleden de bahsedebiliriz burası için o yüzden her alandan her noktadan insanların bilgilendirme eğitim süreçlerine onların bilinçlenme süreçlerine katkı sağlamaya çalışıyoruz hareket aktörlerinin rolü değerlendirdiğimde çok çok büyük bir katkı sağladığını düşünüyorum Çünkü bir insan TikTok’u kullanan biri mesela açtığın karşısına bizim videomuz çıktığında bu arada her mecraya göre ayrı video yapıyoruz. Instagram için ayrı, Facebook için ayrı tarz video, Twitter için ayrı tarz videolar her mecraya göre o kitlenin anlayacağı dilden iklim krizini anlatmaya çalışıyoruz sadece bunu değil elbette bütün çevre sorunlarını da bu şekilde herkese onların dilinden anlatarak eğitim bilinçlenme süreçlerine katkı sağlamaya çalışıyoruz diyebilirim ki buralardan da baya büyük dönüş geliyor bir çok insan bize şöyle yazıyor sizin videolarınızı gördük çok beğendik bizde bir şeyler yapmak istiyoruz veya sizin videonuzu gördüm kendimde büyük bir değişim hissediyorum veya işte bir öğretmen yazıyor sizin videolarınızı gördüm artık okulda öğrencilerime anlatmaya başlıyorum, bir iş insanı yazıyor sizin postlarınızı, haberlerinizi gördüm ve bende iş yerimde atıksız iş yeri mantığını oluşturmaya başladım.” (G8)

“Normalde gerçekten de hani çok riskli bir durumda olduğumuz için ilerleyen zamanlarda belki konu olarak evet geçiyor bazı derslerin içerisinde kuraklık olsun, sera gaza etkisi olsun, atmosferle alakalı zararlı şeyler geçiyor ama bence ana bir başlık olarak da ileriki zamanlarda eğitim sistemimizde yer verilmesinin gelecek neslin bu konuda daha bilinçli bir şekilde yaşamasını sağlayabileceğini düşünüyorum. Eğitim anlamında sosyal medyadansa bence okul çok daha iyi ama yayın anlamında bilgileri en hızlı şekilde yayabileceğimiz en çok kişiye yayabileceğimiz ana yer zaten sosyal medya bunu hem yazılarla hem de bence

videoların izleme potansiyeli çok daha iyi olduğu için videolarla da güzel bir şekilde o bilinci ve o bilgi aktarabildiğimizi düşünüyorum.” (G9)

İklim kriziyle mücadelede eğitimin önemini vurgulayan katılımcılar içeriklerin geliştirilmesi konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetlerinin mücadelede son derece kritik olduğunu belirten katılımcı, eğitimlerin devamlılığına ve atılması gereken politik adımlara işaret etmiştir. Bu bağlamda bir katılımcı, hareket aktörlerini “uyarıcı” olarak adlandırarak sınırlı etkileri olduğunu belirtmiştir. Sınırlı etkili olduğuna ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Eğitim anlamında evet eğitim yapılıyor, yapılmıyor değil yeterli mi? Bana kalırsa geliştirilmesi gerekir fakat sonraki süreci takip yok. Bir öğretmen gibi düşünün ben dersimi anlatırım, anlayan anlar anlamayan anlamaz dolayısıyla bu sürecin böyle olmaması gerekiyor. Yani biz iklim krizi noktasında harekete geçmemiz gereken noktadayız. Bugün neyi konuşuyoruz? 2035’i 2053’ü konuşuyoruz ama hayır yani inanın o kadar vaktimiz yok. Bugün selleri görüyoruz, hortum olmayan illerde hortumlar ya da yangınlar olmaya başladı. Kontrol altına alamadığımız bir nokta haline geldi dolayısıyla bu eğitimlerin takibinin sağlanması gerekiyor. Eğitim noktasında da bakanlık düzeyindeki eğitimler STK’lar düzeyindeki eğitimlerden fazla diyebilir miyiz, diyemeyiz yine bu işin aslında kesinlikle başını çeken sivil toplum kuruluşları.” (U7)

“Kendi üzerimden anlatayım toplam erişebildiğim çocuk sayısı 200 değildir. O kadar bir çocuğa erişebilirim ya da benim gibi mücadele eden, çocuklarla iletişim kurmaya çalışan ya da eğitim alanında çalışan ekolojistlerin, çevrecilerin etki alanı çok dardır. Eğitim çok sistemsel bir şey eğitim sisteminin ben doğrudan baştan sorumlu olduğunu düşünüyorum. Bu her şeyde olduğu gibi çevre ve ekoloji eğitim konusunda da sorunludur. Bugün Çevre ve Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı diye ismini değiştirerek bu bir göz boyamadır, bu yeşile boyamadır. Türkiye’de ekolojiyle ilgili meseleler Milli Eğitim Bakanlığının ders kitaplarına girdi ama bunların ben çoğunun devran böyle ilerliyor biraz da bu telden çalılımcı eylemler olduğunu düşünüyorum. Çok daha büyük etkiler yapmak için yani bunu gerçekten iklim krizinin önünde bir set kurmak için bunlardan çok daha fazlası gerekiyor. Çocuklara da öğretmek tabii bunun bir parçası fakat gerçekten samimi içten politikalar içten adımlar atılması gerekiyor.” (F2)

“Bir uyarı tabelası olarak değerlendirebilirim sadece uyarabiliyoruz. Herhangi bir yaptırım gücümüz yok ya da müdahale gücümüz ve yetkimiz yok. Dolayısıyla sadece çevreye olan insan davranışları ile ilgili bir uyarı tabelası “yere çöp atmayınız” gibi.” (U6)

Katılımcılar dijital aktivizmin bilgilendirme/eğitim sürecinde etkin olduğunu belirtirken yüz yüze eğitimin hâlâ önemli bir gereklilik olduğunu savunmaktadır.

“Gönderdiğimiz tweetlerin bilgilendirme, veri ve haberlerin paylaşımı, merak uyandırma, ilgi çekme vesaire bu konularda ben etkili olduğunu düşünüyorum. Doğrudan eğitim rolü var mı? Bence yok pek onun çok sınırlı olduğunu düşünüyorum. Bu da aslında kullandığımız aracın yapısına bağlı bizimle çok bağlı bir şey değil bence. Bir yandan konu çok derin detaylı kitaplar okumanız, analizler yapmanız, araştırmanız vesaire bunlar gerekiyor. Bir yandan da tweetlerde çok kısa mesajlar attığınız için gerçek anlamda bir eğitim yapmanız orada mümkün değil ama eğitimin yolunu açan merak uyandırma, veri paylaşımı vesaire haber verme tabii belli aktiviteleri haber vermekte buna dahil bunların duyurulmasında da çok önemli aslında. Dolayısıyla bilgilendirme veri paylaşımı yönüyle bence çok etkili ama eğitim sifıra yakın diye düşünüyorum çünkü çok ayrı birşey eğitim konusu. Daha derin bilgiler paylaşmak, daha derin analizler yapmak dijital aktivizmin amacı bu olmamalı diye düşünüyorum onun için daha çok yüz yüze görüşmeler daha çok tartışmalar ve toplantılar vesaire onlar gerekiyor.” (U5)

“Şimdi bilgilenme ve eğitim süreçlerinde tabii ki dijital aktivizm faaliyeti eminim yüz yüze olandan daha etkili burada çünkü bilgilendirme yapıyorsunuz sadece yani ya da eğitim bunlar pekala yani bir üniversite eğitimi şu anda zaten işte dijital olarak yürüyor daha önce pandemi sürecinde de öyle oldu pek hala olabiliyormuş ama tabi ideal bir sistem mi değil ama bilgilendirme eğitim derken bu sonuçta diploma alınacak bir eğitim olmadığı için yani ben bu konuda merak duyuyorum ve öğrenmek istiyorum diyen herhangi bir vatandaşa gayet güzel bilgilendirme, eğitim yapılır o anlamda buradaki rolü tartışılmaz çok çok önemli. Dijital aktivizm dijital kanalların kullanılmasının ama gerçek bir bilinçlendirme ve gerçek bir aktivizm oluşturma noktasında dediğim gibi o işte eleştirel bakış açım oradan kaynaklanıyor bunun yine yüz yüze yapılması daha etkili olur ama başlangıç olarak tabii ki bu eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri dijital kanallarda yapılır bu da çok yaygın ki zaten istenen en önemli şeylerden biri.” (Y2)

“Bireyler bir kere istedikleri kadar güçler anlamında işte YouTube'da, TikTok'ta, Instagram'da okusunlar etsinler konuya çok uzak olan insanlar zaten takip ediyor çünkü bilgi almak istiyor, merak ediyor. Mesela TikTok'ta içerik üretenleri takip eden insanların çevreyle olan etkisi çok alt seviyede çevreden, iklimden, sürdürülebilirlikten haberleri yok ama görüyorlar ve takip ediyorlar. Bence dijital kısmı biz dokunuş olarak kullanmamız gerekiyor. Evet birilerine dokunduk orada şöyle bir şey oldu, bir farklılık hissettik sonra onu karşımıza almamız gerekiyor anlatmak için o bir araç aslında bizim için amaç değil, dijital kısmı ben araç olarak görüyorum. Birilerine sesimi duyuruyorum daha sonra o insanları bir şekilde karşıma alıp anlatmam, konuşmam gerekiyor. Süreci daha iyi anlatmam gerekiyor çünkü çok basit bir konu değil bu dijitalden takip ederek süreci öğrenemezsin, özümseyemezsin. Biz şu etkiyi yaratıyoruz onlarda ama karşımıza çekip konuşmamız gerekiyor sahaya inmemiz gerekiyor, sahada anlatmamız gerekiyor.” (G7)

Dijital aktivizmde bireylerin bilgilenme/eğitim süreçlerinde sınırlı etkiler arasında algoritmaların oluşturduğu yankı odalarına atıf yapılmıştır.

“Bu alandaki bence bilgilendirme kısmı çok zayıf. Kişinin kendi merakı yoksa bu alanda pek bilgilenemiyor. Evet, ortalıkta bir şeyler var ama işte yine merakı olacak ki bu alanda ki birilerini takip edecek de önüne düşecek. Biz bunu daha önce de başka şeylerde yaşadık sonuçta yankı odaları diye bir şey var. Sen neyi merak ediyorsan senin karşına o düşüyor. Çok meraklı, aktif bir olacaksın ki farklı yankı odalarında keşfedeceksin.” (F3)

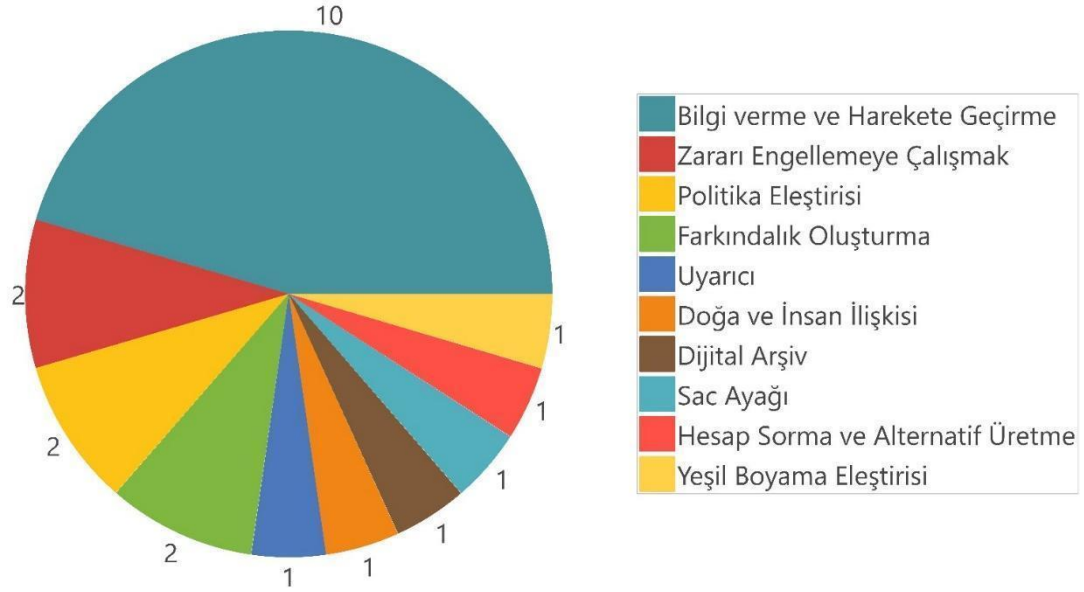
İklim krizine yönelik merak düzeyinin dijital aktivizmde bireylerin bilgilenme/eğitim süreçlerinde etkili olduğu bulgulanmıştır. Bu noktada ise içeriklerin ilgi alanlarına göre kullanıcılara sunulmasını sağlayan algoritmaların oluşturduğu yankı odalarının bilginin sınırlı ve belirli bir kitleye ulaşmasına neden olduğu yönünde eleştirel görüşler yapılmıştır.

5.5.3. Doğanın ve çevrenin korunmasına ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinden doğanın ve çevrenin korunmasının araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin doğanın ve çevrenin korunmasındaki rolünün tespit edilmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliği farkındalığı sürecinde doğanın ve çevrenin korunmasına ilişkin bulgular Şekil 5.21’de yer almaktadır.

Şekil 5.21

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Doğanın ve Çevrenin Korunmasındaki Rolü

Alt Kodların İstatistiği ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin doğanın ve çevrenin korunmasına yönelik rolüne ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Kod sisteminde “bilgi verme ve harekete geçirme”, “zararı engellemeye çalışmak”, “politika eleştirisi”, “farkındalık oluşturma”, “uyarıcı”, “doğa ve insan ilişkisi”, “dijital arşiv”, “sacayağı”, “hesap sorma ve alternatif üretme”, “yeşil boyama eleştirisi” yer almaktadır.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin doğanın ve çevrenin korunmasında bilgi verme ve harekete geçirme noktasında eylem çağrısında bulunma, kısa mesaj sunma ve kamuoyu oluşturma açısından önemli bir rol oynadığı bulgulanmıştır.

“Mesela bir eyleme çağırırken bir kervana katılırken vesaire bu tür daha anlık konularda oldukça etkili olduğumu düşünüyorum. Çok hızlı ulaşıyorsunuz insanlara vermek istediğiniz kısa mesajları bilgileri çok efektif bir şekilde paylaşılabiliyorsunuz bu yönden eylemlerin organizasyonunda ben etkili olduğumu düşünüyorum. Daha yakın zamanda bilgi paylaşımı ve aktivitelerin paylaşımı yönüyle oldukça etkili bence.” (Y4)

“Güzel bir rolleri var çünkü işin sonunda mesela deniyor ki biyoçeşitliliğin ya da ekosistemlerin çökmesi biyoçeşitlilik azaldı bu kadar canlı türü yok olma tehlikesi ile karşı

karşıya böyle bir başlık atıldıktan sonra ardından hemen bir çevre temizliği firmalar ya da çeşitli topluluklar gruplar tarafından yapılmaya başlanılıyor. Mesela ekosistemde örneğin bataklık ekosisteminde bahsediliyor oradaki sıkıntılardan bahsediliyor o zamanda hemen yine dijital aktivizm faaliyetlerinden sonra bunların hepsi oluyor bundan sonra da bu gerçek anlamda fiziksel bir faaliyete dönüşmüş oluyor o zamanda ucu hep doğaya olumlu anlamda dokunmuş oluyor belli vakıflardan yararlanılıyor, belli yurt dışındaki fonlardan faydalanılıyor ve ortaya bir proje halinde iş konulmuş olunuyor onun çıktısı da doğa her türlü fayda olarak geri dönmüş oluyor bu da benim olumlu gördüğüm bir durum.” (U8)

Konvansiyonel medyanın yerel direniş hareketlerinin “sesine kulak vermediğini” belirten katılımcı, dijital aktivizm ile eylemlerin ön plana çıktığını ve kamuoyunda bilgiye bağlı olarak bir farkındalık ve bilinç geliştiğini ifade etmektedir.

“Aslında pek çok haber sitesi şu anda ya da televizyon insanların diğer haber kaynakları ne yazık ki doğa koruma alanındaki pek çok yere yeteri kadar ses vermiyor Akbelen Ormanı olsun, Kaz Dağları olsun, Kuzey Ormanları, termik santraller, Akkuyu Termik Santrali gibi gibi bu tarz yerel savunuculuklarda dijital aktivizm ön plana çıkıyor ve orada aslında dijital aktivizmle pek çok şey başarılamıyor olsa bile oradaki insanların kampları olsun oradaki alanı terk etmemeleri olsun, iş makinalarına karşı durmaları olsun ve bunun büyük bir haber değeri taşıyıp haber ajanslarının böylece dikkatini çekmesi olsun biraz daha dijital aktivizmin başlattığı süreçler bana kalırsa ve tabii ki insanların tepkisini de büyüten buradaki dijital aktivizm oluyor kamuoyunda dijital aktivizm sayesinde daha büyük bir bilinçlenme ve daha kolay bir bilinçlenme sağlanıyor ve kamuoyundaki insanlar “böyle bir savunuculuk varmış” eğer o şehirde yaşıyorsa bazen dijital aktivizm sayesinde haberdar olup hem kendileri fiziksel aktivizm sürecine dönüştürebiliyorlar hem kendileri de çevrelerinde yine sosyal medyayı kullanarak bu konuda bir kamuoyu oluşturma konusuna yardım edebiliyorlar.” (G2)

“Bence rolü daha da büyük mesela geçtiğimiz günlerde Akbelen Ormanına baskın oldu onu oradaki insanlar olmasını bilemeyecektik ya da o hesaplar olmasa bilemeyecektik belki çünkü anında söyleniyor ve anında destek istenen bir konu özellikle doğa koruma konusunda. Çünkü anlık olacak bir şey o bu afet düzeyinde de anlık olacak bir şey ya da başka bir faaliyetin doğaya zarar vermesi noktasında da anlık olacak bir şey o yüzden bence çok çok önemli büyük küçük demeden bu konuda bir hesabın bir bilgilendirme yapması aslında çok büyük bir katalizör oluyor orada harekete geçilmesi için. Gerçekten harikalar o şekilde bir bilgilendirme yapıp yani ellerinden geleni yapıp bir yani çağrıda bulunmaları hepimizin aslında ona dair bilgi edinmesine yardımcı oluyor.” (U3)

Yerel çevre mücadelelerinde elde edilen politika değişikliği ile dijital aktivizmin etkili bir başarılı araç olduğu katılımcılar tarafından örneklendirilerek açıklanmıştır.

“Edirne yeşil ve tarla ve toprakları bakımından çok zengin ve verimli bir bölge bu yüzden ormanlık alanları tahrip edilmiş ve bu ormanlık alanlar tarlaya dönüştürülmüş ve Edirne’nin batısında Karaağaç bölgesi olarak adlandırılır bölgenin tek bir ormanı var maalesef bu ormanı ve bu orman Türkiye’nin tek taşma ormanı Meriç kıyısında olduğu için taşkın ormanı olarak adlandırılıyor sayılı ormanlardan birisi ve bu orman maalesef tahrip edilerek millet bahçesi adı altında imara açılarak bir proje kapsamında kapatılması gündeme geldi ve kapatıldı daha sonrasında hemen dijital bir platform kuruldu ben de bu platformun en büyük takipçilerinden biri oldum ve ciddi bir şekilde paylaşım yapmaya, etkinlikler organize etmeye, Twitter’da hashtag kampanyalarıyla birlikte bu kampanyanın yayılması sağlandı ve bu alınan proje kararı Anayasa Mahkemesinde durdurulmaya kadar gitti şu anda inşaat durduruldu bu bizim başarımız dijital aktivizmin başarısı, insanların başarısı bu noktada dijital aktivizmin çok önemli olduğunu görüyorum.” (G3)

“Aslında dijital aktivizmin en çok etkili olduğu alan iklim krizinden ise doğanın ve çevrenin korunması oluyor. Örnek veriyorum işte asbestli geminin gönderilmesinin tek sebebi bizim sosyal medyada bir farkındalık çalışması başlatmamızdı ya da Kaz dağları ile ilgili işte imzalar toplanıyor, bir yerde bir ağaç kesileceği zaman biz bunu sosyal medyadan paylaşarak duyuruyoruz bu çok acı bir şey bence güzel bir şey değil ama en azından başarabiliyoruz bazı şeyleri durdurmayı. İnsanlara bilinç yaydıkça insanlar bu olayların farkına varıp gerçekten durdurmak için harekete geçiyorlar o yüzden sosyal medyanın etkili olduğunu söyleyebilirim bu konuda.” (G4)

Katılımcılar tarafından doğanın ve çevrenin korunmasında aktörlerin rollerinin farklılıklar gösterdiği ve rollerinin de eşit düzeyde olmadığı beyan edilmiştir. Bu noktada kurumların rolüne daha fazla önem atfedilirken, bireysel olarak yerel yönetimlerin çalışmalarının daha geniş kitlelere ulaştırılma sürecinde dijital aktivizmin belirgin bir araç olduğu kaydedilmiştir.

“Bizim rolümüz iklim aktivistlerin rolü yüzde 25, kurumların rolü yüzde 75 biz işte bu yüzde 25’lik minik minik çarkılarla aslında büyük çarklara baskı yaparak bir şeyleri değiştirmeye çalışıyoruz ama esas rolü olan şirketler bunları harekete geçirmek için bizim baskımız çok iyi bir baskı ama yine de sayımız çok az özellikle de Türkiye’de sayımız çok az yani insanların derdi genelde iklim değil şu an farkında değiller aslında ekonomik krizin aslında iklimi de etkilediğini iklimin ekonomik krizi etkilediğinin farkında değiller bu yüzden bence biraz sıkıntı oluyor ama o küçücük payla da bir şeyleri değiştirmeye çalışıyoruz. Sosyal medya platformlarında paylaştığım bir içeriği örnek verebilirim. Beşiktaş belediyesinin hazırladığı bir billboardda QR kodu okutarak barajlardaki doluluk oranlarını öğrenebiliyorsunuz belki de yanından geçip giderken farkında değiller ama o içerik sayesinde daha çok kişiye ulaşmasını sağlıyorum.” (G6)

Teknolojik gelişmeler ve birtakım öngörülemeyen pandemi gibi krizler bireylerin davranışlarını değiştirme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Pandemi sürecinde sosyal medyada ve internette geçirilen zamanın artması ile birlikte kullanım alışkanlıkları değişen bireyler, günümüzde dijital aktivizmi yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Katılımcılar bu değişime paralel olarak içeriklerini nedir sorusundan ziyade güncel gelişmeler ve kampanyalara yönelik oluşturdıklarını belirtmektedir. Bu noktada dijitalde başlatılan ve yürütülen çalışmalara eş zamanlı olarak fiziksel olarak sahada harekete destek olmanın önemine işaret edilmiştir.

“Dijital dünyanın içerisine çok fazla girmeye başladığımız için özellikle pandemi sonrasında oradan bizim insanları bilinçlendirmek için bir çağrıda bulunmamız çok çok değerliydi. Şu an herkes ortalama olarak iklim krizinin ne olduğunu biliyor bizde iklim krizi nedir tarzı içerikler paylaşıyoruz, iklim krizine yönelik haberleri, gelişmeleri paylaşıyoruz şu an daha çok bütün örgütlerde nedir tarzı postlar 3-4 sene öncesinde kaldı şuan herkes iklim krizini konuşuyor daha çok paylaşımlarımız şuan bazen ormanları kesiyorlar bunun haberciliğini yapmak, iklim kriziyle ilgili dünyada ne gibi gelişmeler oluyor ulusal ve uluslararası bunları aktarıyoruz, bir de çağrıda bulunuyoruz böyle oluyorlar oluyor bakın iklim krizini hepimiz biliyoruz bir de bunlar yaşanmaya devam ediyor iyi gelişmeler de kötü gelişmeler de var. Mesela bizim bazı kuruluşlarda dünyadan iyi haberler diye paylaşım yapıyorlar umut artırmak için tam tersi başka bir kuruluşumuz ise dünyadan kötü haberler diye paylaşıyor durumun ciddiyetini anlatmak için yani iki farklı türden de deniyoruz iyi haberlerde kötü haberlerde paylaşıyoruz ki isteyen her türlü habere ulaşabilsin. Bu şekilde de doğanın ve çevrenin korunması için yaptığımız haberlerle mesela bazen kamuoyu oluşabiliyor kampanya başlatılıyor mesela her kampanyayı biz başlatmıyoruz bu arada biz sadece belli başlı meşhur kampanyaları başlatıyoruz ama onun dışında bizim haberlerimizi görüp yüzlerce insan kampanya başlatmanın ne olduğunu öğreniyor ve kampanya oluşturmaya başlıyor aslında bir nevi bizim çalışmalarımız doğanın ve çevrenin korunması rolünde herkesin aktif bir vatandaş olmasını sağlıyor sadece bizim değil bizim gibi bütün vatandaşları çevresini korumaya davet ediyoruz artık sadece biz değil başkaları da grev yapmaya başlıyor sadece ben değil farklı bir şehirdeki teyzeler, amcalar da bir yerlerden bir şeyler yapmaya çalışıyor onlarda telefon açıp arkadaşlarına haber veriyor. Pankart yazıp pankartlarla kendi köylerinde yıkım yapan şirketlerin önlerinde duruyorlar doğanın ve çevrenin korunmasında fiziksel olarak saha çalışması değil dijitalde yaptığımız işler ama insanları sahaya davet etmek olduğu için o yüzden çok çok değerli.” (G8)

“Çevreci hareketli aktörleri dijital aktivizm faaliyetlerini giderek daha fazla oranda kullandıkları için çevrenin korunmasında da bu tabii ki etkili oluyor daha yaygınlaşması, daha fazla insanın bilinçlenmesi anlamında çok faydalı ama yine aynı noktaya geleceğim işte

son tahlilde mutlaka bir fiziksel beraberliğin daha etkili olması bekleniyor. Başlangıç olarak ama dijital aktivizm gerçekten çok önemli, çok yararlıdır.” (Y2)

Dijital aktivizm özellikle çevresel krizlerde anlık bilgi yayma ve kamuoyunu bilgilendirme noktasında önemli bir rol üstlendiği katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. Ancak burada dijital aktivizme eleştirel bir yaklaşımda sergilenmektedir. Özellikle katılımcılar, hashtag kampanyalarının geçici bir kamuoyu ve kolektif bir bilinç oluşturduğuna işaret etmiştir.

“Bir göl kurulduğunda bunu haber yapmak bizim için hem hesabımız için evet, etkileşimi bu ayrı bir şey ama asıl önemli olan o gölün kurduğunun bilgisini, haberini paylaşmakta belki aynı etkiyi alabilir ümidiyle biz bunu yapıyoruz aslında aynı şekilde bir hareketlilik, bir yardımlaşma, bir bilinç olsun hani bir uyanalım artık bu kabustan gibisinden bir şey aslında.” (G9)

“Aslında bir fark yaratıyor özellikle mesela Dünya Doğayı Koruma Vakfı (World Wide Fund for Nature ya da kısaca WWF), bir noktada bu süreçte üzerine yoğunlaşıyor biz de gündeme bu süreçlerle ilgili çalışmalar yürütüyoruz mesela aslında bunun ne kadar kalıcı olduğu bir an mesela bir hashtag çalışması yapılabilir o an saat 09.00’da o hashtagte buluşabiliyoruz vs. ama bunun iyi organize edilmesi ve sürekliliğinin aslında sağlanması gerçek hayatta yere basan zeminlerde olması gerekiyor gibi geliyor bana bu klasik musluklarınızı az açın şunu yapın bunu yapın gibi söylemlerden ziyade seçim çalışması yürütülürken bu sesi biraz daha ortaya çıkarmak ve bu tarz süreçlerin yasalara girmesi yasal olarak desteklenmesi bu hakların korunması ve devamlılığının olması önemli. Aktivizmi yürüttüğünüz sürece ve olaya bağlı olarak geliştiğini düşünüyorum açıkçası. Örneğin, zeytinliklerde madencilikle ilgili bir yasa çıktığında eğer orada ağaç kesilirken hiçbir şekilde orada bir karşı duruş sergilemiyorsanız sadece tweet atıyorsanız onun bir gerçekliği olmuyor tabii kesinlikle olumlu tarafları var ama olumsuz tarafları da bir noktada var açıkçası ne olursa olsun o alanda olman gerekiyor aslında.” (U4)

Dijital aktivizmin özellikle sürdürülebilirlik başlığında asıl sorunları ve özneleri bulanıklanabileştireceği yönünde görüş bildiren katılımcı yeşil boyama eleştirisi yaparak çevreci hareket aktörlerini sorgulayan bir yaklaşım sergilemiştir.

“Dijital aktivizm ben şu anda ya da bir daha çok plastik kullanmama ya da bireysel olarak sürdürülebilir tercihlere yönelme üzerinde biraz daha fazla eğildiğini düşünüyorum. Bunun birazcık daha değişmesi gerekiyor bence bu şekilde giderse birazcık daha yeşile boyamaya yakın bir yerlerde konumlanır ne yazık ki. Doğayı korumak çok çok büyük bir söz aslında bu yani büsbütün doğanın gerçekten varlığını korumaktan bahsediyorsak ne yazık ki bunlar pek

yeterli olmayacaktır aksine bankaların şirketlerin işte çevreyi en çok kirletenler hoşuna bile gider, onlarla anlaşmalar yapar, ortak videolar çekerler bizle bizim gibi çevre aktifleriyle ortak projeler yapar işlerine bile gelir. Asıl soruna biraz odaklanmak lazım madem doğadan bahsediyoruz yani bu şehirleri büyütenler kim, bu gökdelenini dikenler kim, çevre hareketi ya da dijital aktivizm aktörleri buraya yönelirse sorunun kaynağını bulmaya daha yakınlaşıp diye düşünüyorum.” (F2)

Türkiye’de çevre koruma politikalarının, küresel yaklaşımlardan farklı bir biçimde uygulandığını vurgulayan katılımcılar, bu alanda anayasal ve yasal düzeyde tanımlanmış devlet sorumluluğunun sivil toplum kuruluşlarına aktarıldığını belirtmektedir. Çevresel sorunlara yönelik politikaların bireysel çözümlerle sınırlı kalmaması; kapsayıcı, bütüncül ve alternatifler sunan yaklaşımlarla desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

“Çevrenin ve doğanın korunması konusu bireysel anlamda gidiyor. Politik anlamda baktığınızda doğa koruma diye bir şey yok. Türkiye’de şimdi politik anlamda baktığımızda korunan alanların imara açılması diye bir kavram var. Çok ilginç bir durum geçenlerde de görmüşsünüzdür devletin normalde insandan koruması gerektiği alanı insanlar devletten korumaya çalışıyor. Şu anda Türkiye’de çok ilginç bir durum var, yani bir alanı imara açıyor devlet insanlar da bir açma kardeşim, hayır, burası imara açılmasın, burası özel bir yer, burası doğal alan milli park korunması gereken bir alan diyorlar. Bilim insanları zaten söylüyor zaten hep de söyler insanlar gidip orada nöbet tutuyor. Burada ilginç bir durum var. Türkiye’de devletten korumaya çalışıyor STK’lar.” (F4)

“Mesela plastik poşetleri yasakladık ama ben hâlâ yerde uçuşan bir sürü poşet görüyorum iyi bir politika ama poşetleri ücretli yapıp yerine bez çanta getirmiyorsan ya da daha sürdürülebilir bir şey getirmiyorsan bu yine bir anlam ifade etmez yine poşet alacak çünkü para verip almayacaksa da meyve ya da ekmek reyonundan alacak ücretsiz olan bir yerden yine onu alacak o yüzden bunun yerine farklı bir seçenek de getirilmesi gerekiyor insanların bunu almayı bırakmaları için yeni seçenekler de sunulması önemli. Bu süreçte çevre hareket aktörlerinin çalışmalarının da yol gösterici bir rolü olduğunu düşünüyorum.” (G5)

Son yıllarda hesap sorma yaklaşımının hareketler arasında benimsendiği ve özellikle iklim krizinden daha fazla etkilenecek ülkelere yapılacak desteklerin önem kazandığını belirten katılımcılar çevreci hareket aktörlerinin sorunların çözümüne yönelik alternatifler ürettiğini belirtmiştir.

“2018’lerden sonra ya da 2020’li yılların başlarında bence önceden şöyle politikalar ve kampanyalar yapıyorduk “bu suçu durdur” ya da “bunun yerine bunu yap” gibi alternatifler

sunuyorduk şimdi artık şöyle bir döneme geldik biraz daha hesap sorma derdimiz var. Mesela en son yapılan COP 27’de de böyle bir şey çıktı mesela iklim değişikliğinin sebebi olan ülkeler daha çok sanayide ilerlemiş ülkeler Amerika gibi ama iklim değişikliğinden en fazla etkilenen ülke neresi Endonezya orada çok sular yükseldi, iklim afetleri çok yaşandı yani bir suçun sebebi dünyayı kirletenler bu iklim krizinin sebep olduğu sonuçlardan etkilenenlere ödeme yapmalı yani bunun bir tazminatı olmalı. Mesela Shell geçen günlerde ne kadar kar elde ettiğini açıkladı ve Türkiye’den de bir aktivist vardı orada bizim arkadaşlarımız Shell platformuna tırmanarak oradan da söylediler ‘kirlettin ödemelisin’ ve artık buna yönelmeli bence politikalar yani bir şeyin yanlış olduğunu Greenpeace ortaya koyduğunda mesela bir şeyin yanlış olduğunu ortaya koyduğunda kömürlü termik santralleri durdur dediğinde mutlaka onun alternatifini de sunar. Mesela bizim önceki yıllarda enerji devrimi raporu hazırladık Türkiye’nin bugün kömürlü termik santralden çıkabilmesi için önümüzdeki 10 yıl boyunca atması gereken adımları sıraladık yani bunun alternatifi bu al bunu kullan. Şimdi mesela yenilenebilir enerji kaynakları ve işte Türkiye enerji arzına yenilenebilir enerji kaynakları ile ne kadar ulaşabileceğini raporlarla ortaya koyuyoruz. Mutlaka bir suçu durduracaksan alternatifi bu ve bunu uygula bunu da nasıl yapacağını bile söylüyoruz.” (U1)

Doğa insan ilişkisine yönelik olarak insanın doğa ile iç içe, uyumlu ve bütüncül bir ilişki kurmayı benimsemesi gerekliliğine işaret edilerek insanın doğa üzerinde bir otoriteye sahip olduğu varsayımı eleştirilmiştir.

“Ben doğayı koruma olarak tanımlamıyorum, çünkü doğayı koruyacak pozisyonda değil, insanlar, insanlar doğayı koruyamaz. Doğa kendi kendini çok güzel korur, doğa kendi döngüsünü çok güzel şekilde yürütür o yüzden ben aslında doğayı, çevreyi korumak, çevreci falan gibi kavramlardan ziyade doğayla nasıl iç içe yaşayabiliriz, doğayla nasıl barışık bir şekilde yaşayabiliriz çünkü şu anda insanlar elini gerçekten doğadan çekse mümkün değil ama bunu pandemi döneminde gördük. Mesela birçok yerde işte barajların doluluk oranı artıyor, işte göllerin doluluk oranı artıyor hiç ummadık yerlerde çiçekler atıyor, böcekler açıyor, güzel şeyler oluyor çünkü insanlar evlerine çekildi ve birazcık da olsa uzaklaştı oradan. Bunu yapmamıza gerek yok, iç içe yaşayalım, birlikte yaşayalım çünkü böyle bir döngü var insan da bu döngünün içinde fakat doğayı ya korumak dediğin kavram üstten bir kavram, üstteki bir bakış açısı yani koruyamazsın sen doğayı, sen doğanın içinde bir şeysin, insan doğa demek ben doğayım ben nasıl doğayı koruyacağım, benim doğayla iç içe yaşamam gerekiyor. Bu ego bakış açısı aslında bize bu söylemleri yaratıyor doğayı korumak böyle bir şey yok barışık bir şekilde iç içe yaşamayı öğreneceğiz, öbür türlü söylemler farkında olmasak bile bazen ben de kullanıyorum, bazen ummadığım insanlar da kullanıyor, doğayı koruyalım diyor dur orada sen neyi koruyorsun senin öyle bir gücün, üstünlüğün yok bir kere bunun farkında olman gerekiyor. Biz doğayla iç içe barışık bir şekilde nasıl yaşayabiliriz aslında bunun mücadelesini veriyoruz ve ben her zaman sunumlarda da muhakkak insanlara anlattığımda ilk anlattığım şey şu oluyor, bir ekolojik bakış açısı, bir de

egoistlik bakış açısı, sen egoistlik bir şekilde bakıyorsan insanın merkez alıyorsan insanı doğanın üstünde, dünyanın üstünde görüyorsan hiçbir şey yapamazsın, o bakış açısını bir kenara bırakman gerekiyor. Senin haddine değil çünkü o sen küçük bir varlıksın sayın çok fazla olabilir ama baş edemezsin ne koruyabilirsin ne yok edebilirsin.” (G7)

Sivil toplum kuruluşlarının çevre koruma alanındaki rollerinin savunuculuk, farkındalık yaratma ve karar alıcıları etkileme yönünde önemli olduğunu belirten katılımcılar, doğayı koruma mücadelesinde ise etkili olabilmek için farklı stratejilerin geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

“Eskiden daha çok etki edebiliyorduk doğa ve çevre koruma konusunda 90’lı yıllarla şu anki zaman aynı değil dolayısıyla rolümüz biraz zayıfladı bu memleketin haliyle de alakalı olarak açıklığı, katılım konusundaki açıklığın azalması gibi meselelerle birlikte bizim rolümüzün de biraz daha savunuculuk yönümüzün güçlenmesi o kasımızın güçlenmesi oluştu ama doğanın ve çevrenin korunmasında bir çocuklara ulaşmanın çok büyük bir rolü var yani orada bir şey yaratıyor bir oluşum, bir varlık, bir miras yaratıyor o role sahip olmak şu an o rolü yürüten bir sivil toplum kuruluşu yok dolayısıyla oradaki doğa ve çevre farkındalığı koruması farkındalığını aşmak konusunda önemli bir rolümüz olduğunu düşünüyorum. Onun haricinde de bütün bu yatırım kararlarını takip etmek özellikle odaklandığımız meselelerde ses çıkarmak da geri adım attırıyor yer yer birçok şey de yine dönüp dolaşıp karşınıza çıkıyor. Biz ne kadar biz çok farklı yöntem geliştirsek doğaya zarar veren faaliyetleri yapanlarda o kadar çok yöntem geliştirmiş bir vaziyette dolayısıyla böyle bir karşılıklı strateji savaşı içerisindeyiz doğayı koruma ve yok etme açısından ama en nihayetinde hukuksal mücadelede davalarda büyük kazanımlarımız oluyor dolayısıyla varlığımızı hissettirdiğimiz rolümüzü güçlü olarak gösterebildiğimiz yerler var ama en nihayetinde ne yazık ki daha fazla kaybediyoruz bu zaman aralıklarında.” (U2)

“Biz sivil toplum kuruluşu olarak sahadayız aslında gördüklerimizi, paylaştıklarımızı, deneyimlerimizi biz aktarıyoruz. Biz görüş verirken masa başındaki insanlar gibi değil de sahadaki insanların her zaman biliyorsunuz görüşleri daha kıymetlidir. Bakanlıklar bile il müdürlüklerine bir yazı gönderdiği zaman görüş isterler ki mühendis arkadaşlar sizler de mutlaka fikir belirtin diye. Bizde de bizim gönüllülerimiz diyor ki, mesela “şu alanımız çok kirli temizliyoruz, temizliyoruz, bir türlü sonuç alamıyoruz” biz de diyoruz ki “o zaman alanla alakalı başka bir çalışma yapmamız lazım” temizlikle olmuyorsa o alanda farklı bir bilinçlenmeye çalışması lazım. Rolümüz kesinlikle çok fazla rolümüzde en sevdiğimiz kısım şu karar vericileri etkileyebiliyoruz gerek sunduğumuz raporlarla gerek oluşturduğumuz projelerle şimdi belediyelerde bir yarış var. Mesela biz hadi şurayı temizleyeceğiz dediğimiz zaman belediye “nasıl olabilir böyle bir şey bu sefer işte siz şey mi demek istiyorsunuz belediye çalışmıyor, biz temizleyeceğiz” diyor. Geçtiğimiz yıl Bolu’da temizlik yaptık belediye başkanı Tanju Bey, Twitter’den etkinliği paylaşarak “Bolu’da

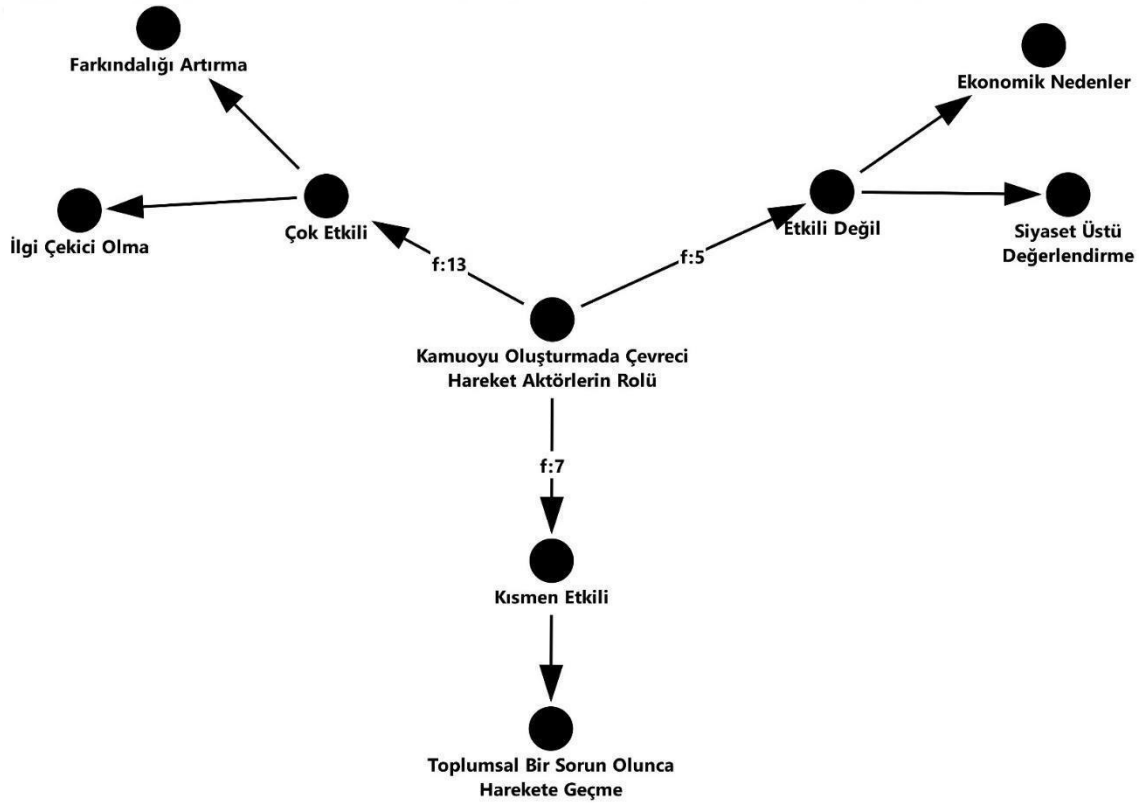
temizlik etkinliği düzenledik ama temizlik yapamadık çünkü zaten Bolu tertemiz.” o da kendi reklamını yapmış oldu. Eğer ki gerçekten böyle bir tepki aldıysak yine demek ki birileri tarafından ciddiye alınıyoruz.” (U7)

5.5.4. Kamuoyu oluşturmaya ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin kamuoyu oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değışikliği farkındalığı sürecinde kamuoyu oluşturmaya ilişkin bulgular Şekil 5.22’de yer almaktadır.

Şekil 5.22.

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü

Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin kamuoyu oluşturmadaki rollerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda, çok etkili, etkili değil ve kısmen etkili olarak oluşturulan kodlar frekans değeri ile birlikte bir bütün şeklinde gösterilmiştir.

Kod sisteminde yer alan çok etkili (f:13); “farkındalığı artırma”, “ilgi çekici olma”, etkili değil (f:5) “ekonomik nedenler”, “siyaset üstü değerlendirme”, kısmen etkili (f:7)

“toplumsal bir sorun olunca harekete geçme” olarak bulgulanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin kamuoyu oluşturmadaki rollerinin çok etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Dijital aktivizmin kamuoyu oluşturmadaki rolü, çevreci hareket aktörleri tarafından oldukça güçlü ve etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar, sosyal medyanın geniş kitlelere hızlı erişim sağlaması, görsel ve işitsel içeriklerle farkındalık yaratması ve kamuoyunun gündemini doğrudan etkileyebilmesi nedeniyle dijital mecraların çevreci hareketlerde merkezi bir konumda olduğunu belirtmiştir.

“Eskiden biz öğrenciyken bir eylem yaptığımızda birtakım gazeteler bunu yayınladığında çok sevinirdik çok bunu beklerdik akşam ana haberlerde eylemimizin haber olmasını büyük bir çaresizlik içerisinde aslında beklerdik şu anda var etkiyi gör tepkiyi gibi bir durum var etki için çok çabuk ve hızlı geliyor bu açıdan çok avantajlı durumdayız. Bir yandan da dezavantajı da şu eleştirilerde aynı hızda gelişir ama kamuoyu oluşturmak açısından gerçekten sosyal medya gibisi yok bu açıdan hem bir yandan çok şanslıyız çünkü doğru paylaşımı yaptığınız zaman gerçekten onun karşılığı var mesela bugün yaşanan otel ucubesıyla ilgili bir paylaşım yaptık ve Cumhuriyet gazetesinden bir tane muhabir yarım dakika sonra arayıp bizden görüş aldı ve haber yaptı bunun bu kadar çabuklaşmasını da aslında dijitalleşmeye borçluyuz bu açıdan aslında kamuoyu dediğimiz şey sadece haber mecraları değil birebir halkta aslında halkın kalbine dokunmak açısından da önemli buluyorum sosyal medya ve dijitalleşme meselesini işler orada biraz dönüyor ve herkes oraya bakıyor her mecranın ayrı takipçisi var o açıdan birebir kamuoyu aslında burada kamuoyu oluşturma dışında kamuoyu burada o açıdan çok önemli tabii ki.” (Y1)

Teknolojik araçların (drone, uydu görüntüleri vb.) kullanımıyla çevre tahribatının daha somut hâle getirildiği ve bu sayede kamuoyu üzerindeki etkinin de arttığı ifade edilmektedir. Katılımcılar, kamuoyu oluşturma sadece bilgilendirme değil, aynı zamanda harekete geçirme işlevi gördüğünü ve dijital platformların bu süreçte kilit rol oynadığını ifade etmiştir. Katılımcıların buna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Çok daha fazla etkili oluyor insanlar hafızasına aldığı zaman o görüntüyü benim pankartımın üzerinde yazan yazıyı hafızasına aldığı anda birkaç kez daha düşünüyor eğer gerçekten beş saniye bakarsa o fotoğrafa o fotoğraftaki yazıyı okursa mesela kaz dağlarının üstü altından değerlidir şimdi orada altın var ve üstünde doğa var altı altın ama bu altın nasıl bulunuyor insanlar programda severler mesela altın kazma programları görmüştüm böyle insanlar heves ediyor çok güzelmiş diyorlar ama gerçek tarafı ne altın madeni oluşturmak için kazılan aranan yerler öncelikle ağaçların tamamen kesildiği bir nokta oluyor. İnsanlar drone eşliğinde şimdi dronlar var teknoloji daha fazla gelişmiş bir vaziyette drone eşliğinde

uçurduklarında eski halini ve yeni halini karşılaştırabiliyorlar uydu görüntüleri bile buna yardımcı olabiliyor bu yüzden dijital aktivizmin çok daha fazla bilgiye kolay erişmekten dolayı daha etkili olduğunu düşünüyorum.” (G1)

“Çok daha fazla etkili oluyor insanlar hafızasına aldığı zaman o görüntüyü benim pankartımın üzerinde yazan yazıyı hafızasına aldığı anda birkaç kez daha düşünüyor eğer gerçekten beş saniye bakarsa o fotoğrafa o fotoğraftaki yazıyı okursa mesela kaz dağlarının üstü altından değerlidir şimdi orada altın var ve üstünde doğa var altı altın ama bu altın nasıl bulunuyor insanlar programda severler mesela altın kazma programları görmüştüm böyle insanlar heves ediyor çok güzelmiş diyorlar ama gerçek tarafı ne altın madeni oluşturmak için kazılan aranan yerler öncelikle ağaçların tamamen kesildiği bir nokta oluyor. İnsanlar drone eşliğinde şimdi dronlar var teknoloji daha fazla gelişmiş bir vaziyette drone eşliğinde uçurduklarında eski halini ve yeni halini karşılaştırabiliyorlar uydu görüntüleri bile buna yardımcı olabiliyor bu yüzden dijital aktivizmin çok daha fazla bilgiye kolay erişmekten dolayı daha etkili olduğunu düşünüyorum.” (G1)

Katılımcılar tarafından özellikle Instagram, TikTok ve YouTube gibi platformların çevresel sorunları görünür kıldığı, sosyal mecralarda karar alıcılara baskı oluşturulabildiği ve toplumsal duyarlılığın artırıldığı ifade edilmiştir.

“Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliği konusunda kamuoyu oluşturmadaki rolü çok yüksek çünkü herkes sosyal medya kullanıyor. Herkes TikTok, Instagram, YouTube’a giriyor insanları gerçekten etkileyecek onların da geleceğinin tehdit altında olduğunu belirten videolar, sesler, görüntüler, röportajlar, mülakatların çok etki alanı çok yüksektir.” (F2)

“Bence insanlar bir şeyleri bilmedikleri için aslında harekete geçmiyorlar ve sosyal medya bunu yaratıyor kamuoyu oluşturmadaki en büyük rolü de bu. Aynı zamanda şöyle de bir şey var insanlar belki bunu duyuyor ama büyük bir sorun olduğunu düşünmüyor ama sosyal medyada paylaşıldıkça ve yayıldıkça kendilerinde bir sorumluluk hissediyorlar ve bir şey yapma ihtiyacı duyuyorlar ve bu da aslında kamuoyu oluşturma sürecinde çok etkili oluyor.” (G4)

“Mesela bir eyleme çağırırken bir kervana katılırken vesaire bu tür daha anlık konularda oldukça etkili olduğunu düşünüyorum. Çok hızlı ulaşıyorsunuz insanlara vermek istediğiniz kısa mesajları bilgileri çok efektif bir şekilde paylaşabiliyorsunuz bu yüzden eylemlerin organizasyonunda ben etkili olduğunu düşünüyorum. Daha yakın zamanda bilgi paylaşımı ve aktivitelerin paylaşımı yönüyle oldukça etkili bence.” (U5)

Dijital aktivizmin geleneksel medyaya alternatif olarak kamuoyuna doğrudan ulaşmayı mümkün kıldığı; kampanyalarla somut destek sağladığı ve siyasi aktörlerin bu süreçte önemli bir etki oluşturduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

“Kamuoyu oluşturma süreçlerinde aslında en önemli etkenlerden birisi de gazeteler ve dergilerin olduğunu düşünüyorum. Gazeteler çoğunlukla bize yer vermiyorlar, yer verseler de küçük başlıklar altında yer veriyorlar biz bu kamuoyunu nasıl oluşturacağız yine sosyal medya üzerinden tabii ki de kamuoyunu oluşturma fırsatı bize sunuldu çok da güzel ilerliyoruz şu anda aslında iklim hareketlerinin toplamına baktığımızda İklim öncüleri, İklim Değişmeden Değiş, İklim için Türkiye ve diğer hareketleri topladığımızda aslında 30.000 kişilik bir takipçi kitlesi bizi karşılıyor bu cidden çok önemli bir kitle bunun yanında bu kitleler Instagram üzerinden hareket ettikleri için çok ciddi bir kitleye hitap ediyorlar takipçi kitleleri 30.000 bin olabilir lakin hitap ettikleri kesim belki de 300.000’ne yakın insana hitap ediyor bu insanlar bu yüzden kamuoyu oluşturma konusunda sosyal medya üzerinden ilerlediğimizi söyleyebilirim. Bunun yanında da kamuoyu oluşturmada şöyle avantajlarımız oldu siyasi isimlerin kitleleri bize yardımcı oldu siyasi kişilerle ne kadar iletişimde bulunduksak bize o kadar kamuoyunda katkıda bulundular, paylaşım yaptıkları için oradan da ciddi destekler aldık. Tabii bazı siyasilerle görüştüğümüzden sonra karşı taraftaki siyasi isimlerin trolleri tarafından saldırıya maruz kaldığımızda oldu ve bunu en acı şekilde de İklim öncüleri yaşadı bu konuda da onlara destek çıktık. Yanlış hatırlamıyorsam ABB Başkanı Mansur Yavaş’la görüştüğümüzden sonra bazı trol gruplar tarafından ciddi linç edildiler keşke bunlar yaşanmasaydı ama ciddi bir kamuoyuna hitap ettiğinizde böyle şeylerin yaşanmaması maalesef söz konusu değil.” (G3)

“İnsanlara bütün mecralardan ulaşmaya çalışıyoruz her mecrada o mecranın kitlesinden iklim için çalışan bir kamuoyu oluşturmaya çalışıyoruz bu kamuoyular bizim ne işimize yarıyor mesela kampanya süreçlerinde bize destek oluyor mesela benim bireysel olarak 5000 kişilik bir datam var sadece benim ulaştığım gençlerin konuştuğum insanların içinde olduğu her bu kişilerle iletişim halinde oluyoruz. Change.org’un datasına baktığımızda yaklaşık 300.000-400.000 insana aynı anda maille ulaşabiliyor tabii bu insanların tamamı aynı konu için değil bazı insanlar fosil yakıt konusundaki gelişmeleri daha sık takip ediyorlar bazıları tarımsal alandaki gelişmeleri daha sık takip ediyorlar bazıları direk iklim krizi hakkında gelişmeleri takip ediyorlar bazıları politik bazıları cinsiyet eşitliği, bazıları farklı çevre konusunda kamuoyu oluşturmak da hem bizim kampanyalarımız kamuoyundan zaten ortaya çıkıyor kamuoyunun desteğini alıyoruz böylece politikacılara baskı uygulayabiliyoruz aynı zamanda kampanyalarımız yeni bir kamuoyu oluşturuyorlar çünkü kampanyamızdan çıkan materyaller yani videolar, postlar diğer çalışmalar mesela işte kısa filmlerdir, röportajlar, söyleşiler bunlarda bizi dinlemeye gelen karşısına çıktığımız insanların bize katılmasını veya çevrelerinde bir topluluk oluşturup bize katılmasını toplulukların bir araya gelmesinden de bahsedebiliriz burada böyle bir şekilde de büyük bir kamuoyu oluşturabiliyor dijital aktivizm

yani herkese ulaşmak çok kolay artık her mecradan her insana yönelik çalışmalar yaparak onlara ulaşabiliyoruz ve her mecra da o mecra için uygunlaştırılmış o mecraya uyum gösteren kamuoyularla topluluklar çalışmalar yapıyoruz.” (G8)

“Kampanyaya göre ne kadar kamuoyu oluşturduğumuz değişiyor mesela en fazla bizim ilgi çeken kampanyamız plastik oluyor tek kullanımlık plastikler yasaklansın kampanyamız çok fazla imza aldı şimdiye kadar beş milyon kişi Türkiye’den yaklaşık altı yedi yılda bu kadar imza topladı bu muhteşem bir sayı bence ama genellikle Türkiye’deki kamuoyu bence şuna bakıyor bir şeyin hesabını soran ve yanlış olduğunu ortaya koyan değil de plastikler yasaklansın gibi ucu kimseye dokunmayan kampanyalarda daha fazla kamuoyu oluşturabiliyoruz biz.” (U1)

“Bence burada çok fazla çünkü iklim değişikliğini ben televizyonlarda şahsen çok görmüyorum. Maksimum çevre koruma olarak duyuyorum ana akım izlediğimiz medya araçlarında toplumun genelinde de zaten böyle olduğu için biraz bu şekilde ama farkındaığımız özellikle pandemiden sonra çok artmış gözüküyor bu konuya dair zaten pandeminin de biraz ilişkilendirildiği bir alanda olduğundan aslında böyle bir çıktı da var çok önemli. TikTok’ta bile ben görüyorum bu konuda içerik üreten çok fazla hesap var o yüzden gerçekten çok çok büyük bir rolü var. Akbelen ormanı örneğindeki gibi oraya gelen zararı bilmediğimiz gibi aslında şunu da bilmiyor olabiliriz yani şimdi mesela El Nino diye bir olay başlıyor 2024’e kadar çok daha sıcaklık artacak vesaire şimdi bunu ben televizyonda izlemedim şu anda ama sosyal medyadan gördüm bu o yüzden önemli bir nokta birçok hesap da bunu art arda paylaşıyor bu şekilde art arda paylaşılması da çok güzel bir şey bu arada çünkü birini takip etmem, diğerini görürüm o yüzden çok gerekli ve çok büyük bir eğitici rolü var. Mesela bizim bu postumuzdan sonra Change.org bir kampanya başlattı konuyla ilgili bu çeşitliliğin böyle olması çok güzel bir şey şimdi biz dernek olarak El Nino’nun ne olduğunu paylaşıyoruz onlar bir kampanya sayfası ve çok yaratıcı bir kampanya yaparak herkes bir tarafından tutmuş oluyor ve bu şekilde büyük bir hareket vesile oluyor gibi düşünüyorum.” (U3)

Dijital aktivizmde etkili kamuoyu oluşturmanın dikkat çekici iletişim stratejileri geliştirmekle mümkün olduğunu belirten katılımcı, özgün mesaj biçimlerinin önem kazandığını vurgulamıştır.

“İnsanlara daha fazla insana nasıl ulaşırız, insanların ilgisini nasıl çekeriz, doğru bilgiyi nasıl yaygınlaştırırız diye biraz da hani aktivistlerin. Kopyala yapıştır ya da 2 yaparak bir öteye geçmesi lazım. Yani günümüzde her şeyi tüketiyoruz böyle fikirler de çok çabuk tüketemiyor ama farklı bir şeyler üretmenin peşinde koşmaları gerekiyor. Bir ara infografikler vardı o bile yavaş yavaş değerini kaybetti, sıradanlaşmaya başladı. O yüzden bilgiyi yaymak istiyorsak şey hep bir farklılık yapmamız lazım ki insanlara ilgi göstereyim yoksa insanlar, ikinciye,

üçüncüye benzer bir yapıyla grafikte tweet ile karşılaştığında okumadan geçiyor. O yüzden net olarak mesajlarımıza nasıl vereceğimiz konusunda da hakikaten bir düşünmek, fikir üretmek gerekiyor. Sıradanlaştıkça o beklediğimiz etkiyi oluşturamıyorsunuz.” (F1)

Coğrafi sınırlılıklar nedeniyle yüz yüze temasın zorlaştığı bölgelerde ise dijital platformların daha stratejik ve etkili bir araç hâline geldiğine yönelik görüş şu şekildedir:

“Fark edersiniz ki Trabzon'da çok fazla dağınık yerleşme söz konusu hem sahil hem dağ olarak bizim hani sahada belki eksik kaldığımız yön bu olabilir. Bu yüzden hani belki sahada eksik kaldığımız belki küçük de olsa burası olabilir coğrafi olarak da bunun nedeni bu olabilir. Bir karşılaştırma yapayım, daha doğrusu İstanbul'da bir meydana çıktığınızda karşılaşacağınız ve etkileyeceğiniz insan sayısı Trabzon'da bir meydanda çıktığınızda çok daha fazla oluyor bu yadsınamaz ve gerçek bu yüzden de biraz daha etkin olmamız gereken biraz daha üzerinde bu durmamız gereken dijital platformlar oldu.” (G9)

Dijital aktivizmin iklim değişikliği ile mücadelede belirli sınırlılıklarının olduğu bulgulanmıştır. Katılımcılar, dijital mecralarda yürütülen kampanyaların kamuoyu oluşturma açısından önemli olduğunu belirtmekle birlikte, bu tür faaliyetlerin hükûmet politikalarını dönüştürme noktasında yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda, karar alıcılar üzerinde etkili olabilmek için yüz yüze görüşmelerin, dijital aktivizme kıyasla daha etkili sonuçlar alınması konusunda görüşler bulunmaktadır.

“İklim değişikliğine karşı mücadele aynı zamanda da belki de devletler arası iş birliğinin de gerektiren bir konu daha üst düzey bir konu o anlamda dijital aktivizm önemli ama yine de bir hükûmeti herhangi bir hükûmetten bahsediyorum. Türkiye örneğini vermek çok doğru olmayabilir çünkü bizimkilere ulaşmak bayağı bir mesele iki anlamda da fiziksel olarak ulaşmak daha önemlisi zihinsel olarak ulaşmak daha zor ama herhangi bir hükûmete ulaşmak ve onları yüz yüze ikna etmek herhalde daha etkili. İklim değişikliği için mesela HES'lerden vazgeçirmek ya da kömür termik santrallerden vazgeçirmek bunlar şimdi basit bir imza kampanyasıyla Change.org üzerinden ya da ne bileyim başka şekilde dijital kanallardan yapılacak bir kampanyayla başarılabilecek şeyler pek değil. En azından Türkiye ve benzer ülkeler için bu böyle ama gidip görüşme yani bu konuda uzmanlardan oluşan bir ekiple kalabalık bir ekiple gidip hükûmet yetkilileriyle görüşmenin daha etkili olması beklenir.” (Y2)

Dijital aktivizmin, çevresel sorunlara ilişkin farkındalık yaratma ve kamuoyu oluşturma süreçlerinde önemli bir araç olarak kullanıldığı bulgulanmıştır. Sosyal medya platformları, geniş kitlelere hızlı ve etkili bir şekilde ulaşma imkânı sunarken; özellikle büyük çevresel krizler ve toplumsal olaylar sonrasında dijital içeriklerin etkileşim düzeyi

artmakta ve kamuoyu oluşturma kapasitesi yükselmektedir. Gündem dışı ya da daha az bilinen çevre sorunlarında ise dijital aktivizmin kamuoyu oluşturmada etkisinin sınırlı olduğu belirtilmiştir. Katılımcının buna yönelik görüşü şu şekildedir:

“Çevreci hareket aktörleri aslında biraz olay üzerinden süregelen bir aktivizm oluyor ne yazık ki bir olay oluyor maden yasası ya da herhangi bir yasa tasarısı ya da bir orman katliamı ya da herhangi bir özerk şirketin faaliyeti bunun üzerine aslında bir çalışma yürütüyoruz. Herkes yine genel kampanyalarını çağrılarını yapıyor ama bir noktada gündem oluşturma noktasında bunlar örneğin mülklü ormanların imar planına dahil edilmesi bunun üzerine mesela biz bir içerik üretmiştik 40 bin kadar like almıştı Instagram’da. Temelde aslında insanların bildiği ya da önemseydiği konular üzerinden çok kolaylıkla kamuoyu oluşturabiliyorsunuz mesela Uludağ milli park statüsünde olan bir alan ama alan başkanlığına devredildi orada farklı bir turizm boyutu oldu hal böyleyken yapılaşma, yol yapımı olabiliyor ekosistemi bozabilecek işler yapılabilir Uludağ tüm Türkiye tarafından bilindiği için aslında “Uludağ milli park statüsünde kalsın ve alan başkanlığına devredilmesin” diye bir çalışma yürütmüştük ve o da inanılmaz bir kamuoyu oluşturmuştu meclise yazdılar danışmanlara ulaştılar vs. Bazen bilinmeyen yerler Tuz gölü mesela görselle insanlara anlatılmalı flamingolar ölmesin ya da yok olmasın gibi içeriklerle ortaya çıkınca aslında bir noktada bu kamuoyunu çok daha kolay oluşturabiliyorsunuz ya da zeytinliklerin madene açılmasıyla ilgili Change.org imza kampanyası yürütmüştü “zeytin değil de soframızda artık kömür mü yiyeceğiz” işte bu direk kamuoyu oluşturmuştu bazı noktalarda kamuoyu oluşturmak çok daha zor örneğin Dicle altın madeni Fırat’ın kenarında sızıntı oldu siyanürlü sular Fırat’a karıştı mesela orada altın madeni çıkarılmasın mı ne var ki ekonomiye değer şeklinde aslında bir noktada neyi savunacaklarını ya da neyi savunmayacaklarına çok kolay karar verebiliyor. Mesela Yusufeli barajıyla ilgili bir baraj gölü görseli ile ilgili gitmiştik oradaki ekosistemi tahrip etmesiyle ilgili bazıları dağın başına yapmışlar şeklinde değerlendiriyor sanki o tahribat sadece ağaç, ovaya sadece peyzaj mantığında güzel gelen yaklaşırlar şeklinde kamuoyu oluşturmak da zorlanıla biliniyor.” (U4)

Ekolojik sorunların siyasi ayırım gözetmeksizin ele alınması gerektiği, bireylerin anayasal haklarını bilerek yerel yönetimlerle iletişim kurmasının ve iklim politikalarına katılımının önemli olduğu belirtilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının etkin kamuoyu oluşturabilmek için sahada aktif ve kurumlarla doğrudan etkileşimde bulunmasının gerekliliği ifade ederek sahada birlik olmanın gerekliliğine işaret edilmiştir.

“Dünya tek hepimiz aynı yeryüzündeyiz. AK Parti, MHP, CHP diye ayırmanın anlamı yok çünkü hepimiz aynı havayı soluyoruz, ekolojik konularda bütün siyasi görüşlerin kesinlikle tek noktada buluşması gerektiğini düşünüyorum. Ekolojik anlamda eleştiriler önemli fakat yapıcı eleştiriler bizler için çok önemli ben hep söylerim mesela muhalefet bir ülkede en az

iktidar kadar önemlidir. Çünkü aynı zamanda bazı isimler etkili olsa da aslında bireysel anlamda herkes en az birileri kadar etkili bunu söylemek isterim. İnsanlar haklarını bilmiyor bu anlamda ben siz vatandaşsınız bu ülkede anayasayı ile korunan haklarınız var gidip niye demiyorsunuz ki mesela yaşadığınız belediyeye “benim belediyemde iklim değişikliği adına neler yapılıyor, bunu benimle paylaşın” bu sizin hakkınız ve sizi bilgilendirmek zorunda. Bir STK temsilcisini misiniz bütün il temsilcilerimize bunu aktarıyorum gidin deyin ki “ben çevreyle ilgili yapılan çalışmalarda iklimle ilgili yapılan çalışmalarda bu masada olmak istiyorum, görüş vermek ve sizlerden görüş almak istiyorum.” Kamuoyu oluşturmada kesinlikle sahada olmak gerekiyor bir STK temsilcisi iseniz, belediyenin kapısından birkaç defa girmiş olmanız gerekiyor bu noktada oldukça önem arz ediyor diye düşünüyorum.” (U7)

“Dijital aktivizm tabii ki bir kamuoyu oluşturuyor insanlar artık bir hashtage tutunuyor mesela orada bir topluluk bir şeyin etrafında bir topluluk oluşabiliyor dikkat çeken bir yer yani mesela Kuzey ormanları meselesinde bir dijital aktivizm yapıyorsak sonrasında bir anda karşımıza Kuzey Ormanları Savunması isimli bir hesap ve orada bir topluluk oluşumunu görebiliyoruz. Kahramanmaraş depreminden sonra örneğin Hatay’da oluşan zeytinlik alanların imara açılması meselesi bir dijital aktivizmle duyurulurken devamında işte Dikmece halkının direndiği ve oradan sürekli bir topluluk oluştu, paylaşım yapıldı desteğe çağrıldı Akbelen aynı şekilde dolayısıyla dijital alandaki varlık ve bunu sürekli kılmak anlatabilmek etkin bir şekilde aktarabilmek orada bir birliktelik, örgütlenme ve topluluk oluşturmaya büyük katkısı oluyor.” (U2)

Bunun yanı sıra, kamuoyunun ilgisini çekebilmek adına kimi zaman tanınmış kişilerin desteğine başvurulduğu da belirtilmektedir. Dijital aktivizmin özellikle kampanya ve eylem organizasyonlarında işlevsel olduğu, ancak yapısal dönüşüm ve karar alma süreçlerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir.

“Çok yetersiz buluyorum Türkiye’de özellikle çok yavaş ilerliyor mesela bir kampanyanın asbest için farkındalık oluşturabilmek için ünlülere gidip ünlülerle fotoğraf çekmek onların sayfalarına koyması gerekiyor mesela insanlar aktivistlere güvenmek yerine ünlülere daha çok güveniyorlar şu an içinde bulunduğumuz durum birazcık bu şekilde. Mesela bu asbest için biz baya bir ünlülerle iletişime geçerek paylaşımlarını sağladık o şekilde kampanya başarıya ulaştı ya da mesela bütün ülkeyi sarsan bir olay olacak ki o zaman aslında insanlar mesela orman yangını için uçak alınsın gibi bir kampanya vardı o yine çok başarılı bir kampanyaydı çünkü bir olay olmuştu yangın vardı ve uçak yoktu ve böyle bir kampanya başlatılmıştı yani bazı şeylerin aksiyona geçebilmesi için çok geç kalınıyor ya da o kamuoyunu oluşturabilmek için illa bir olay olması gerekiyor biraz o konuda ben eksik buluyorum çünkü insanların aktivist kavramının ne olduğunu bilmemesi ile alakalı yani aktivistin sözüne daha çok güvenmesi gerekirken mesela Greta ile hala dalga geçiyorlar

onunla birazcık ben bağdaştırıyorum ve ünlülerden kampanyalarda destek almak zorunda kalıyoruz her zaman çok eksik buluyorum bu yüzden.” (G6)

Katılımcılar sivil toplum kuruluşlarının kamuoyu oluşturmada kısmen etkili olduğunu da belirterek, sınırlı bir etki vurgusunda bulunmuştur.

“Çok geniş bir kamuoyu şu an için oluşturmadık fakat belli bir kamuoyu oluşturabildiğimize inanıyorum ve bunun da yavaş yavaş geliştiğini düşünüyorum. Marmara Yaşasın henüz çok tanınır değil.” (Y4)

“Değerlendiremiyorum, çünkü herhangi bir kamuoyu oluşturamıyoruz. Kamuoyu oluşturabilen herhangi bir dernek olduğunu da ben düşünmüyorum öyle olmuş olsa bir şeyler değişirdi. İşte bazı çok kolektif hareket edebildiğimiz birkaç olay oldu Paris Anlaşması ile ilgili olan olayda çok kolektif hareket edebildik. Bununla ilgili iyi bir kamuoyu oluşturabildi ama sayın deseniz bir elin parmaklarını geçmez. Yurtdışındaki sivil toplum kuruluşlarının ağzına bakıyorlar ya da yurtdışındaki bir sivil toplum kuruluşu bir içerik yayınladığında bir ağırlığı oluyor maalesef Türkiye de bu yok dolayısıyla bu olmadığı için kamuoyu oluşturulamıyor. Bugün benim diyen sivil toplum kuruluşunun bile kamuoyu oluşturmada çok yetersiz kaldığını görüyoruz maalesef. Bu yüzden kamuoyu oluşturmaya ilgili 10 üzerinden puan verecek olsam 3 verirdim.” (U6)

Ekonomik ve sosyo-politik faktörlerin kamuoyu oluşturmada belirleyici rolü ön plana çıkmaktadır. Ekonomik sorunların iklim değişikliği ve çevre konularında sürdürülebilir ve geniş çaplı kamuoyu oluşturmaya engellediği ifade edilmektedir.

“Kamuoyu oluşturmaya iyi bir şekilde yapıyor muyuz acaba? Yer yer yapıyoruz, gerçekten etki ettiği dönemler oluyor ama ne yazık ki çok geçici, çok kısa süreli oluyor. O kadar değişik bir ülke ki yani insanlara şunu diyemiyorsun mesela o insan evine ekmek götürme peşinde, ülkenin yüzde sekseni şu an asgari ücret alıyor, bu gerçekleri de masaya koymamız gerekiyor. Avrupa'da ekonomik seviyesi çok üstte olan insanların bu konulara bu kadar yoğunlaşmasının sebebi de arkasına bakmıyor, çocuğuna bakmıyor ve bunları düşünmüyor. Bunlar zaten çok güzel bir şekilde işliyor o yüzden iklim konusunda bizden biraz daha öndeler, daha hassaslar, kendi yaşantılarına bunu gerçekten entegre etmiş pozisyonlardalar. Bizde öyle değil biz önce ben de öyleyim mesela ben şu an mesela ben İzmir'de durmak istemiyorum Akbelen'de olmam gerekiyor ama dün işe gittim bugün 5 tane toplantı var, yarın tekrar işe gitmek zorundayım sürekli böyle hayatını geçindirme, hayatımda bir şey yapma ve o kadar çok bireyselleştirdi ki. Mesela ben ailemle konuşuyorum, Akbelen'i anlatıyorum toplumsal mücadeleye anlatıyorum, annemin bana sorduğu şey şu, “sen mezun olunca ne yapacaksın?” bunu soruyor bana. Anne yok olacağız, ağaçlar gidiyor, hayvanlar yok oluyor bütün her şeyi anlatıyorum bir buçuk saat boyunca ama o kadının kafasındaki tek soru benim

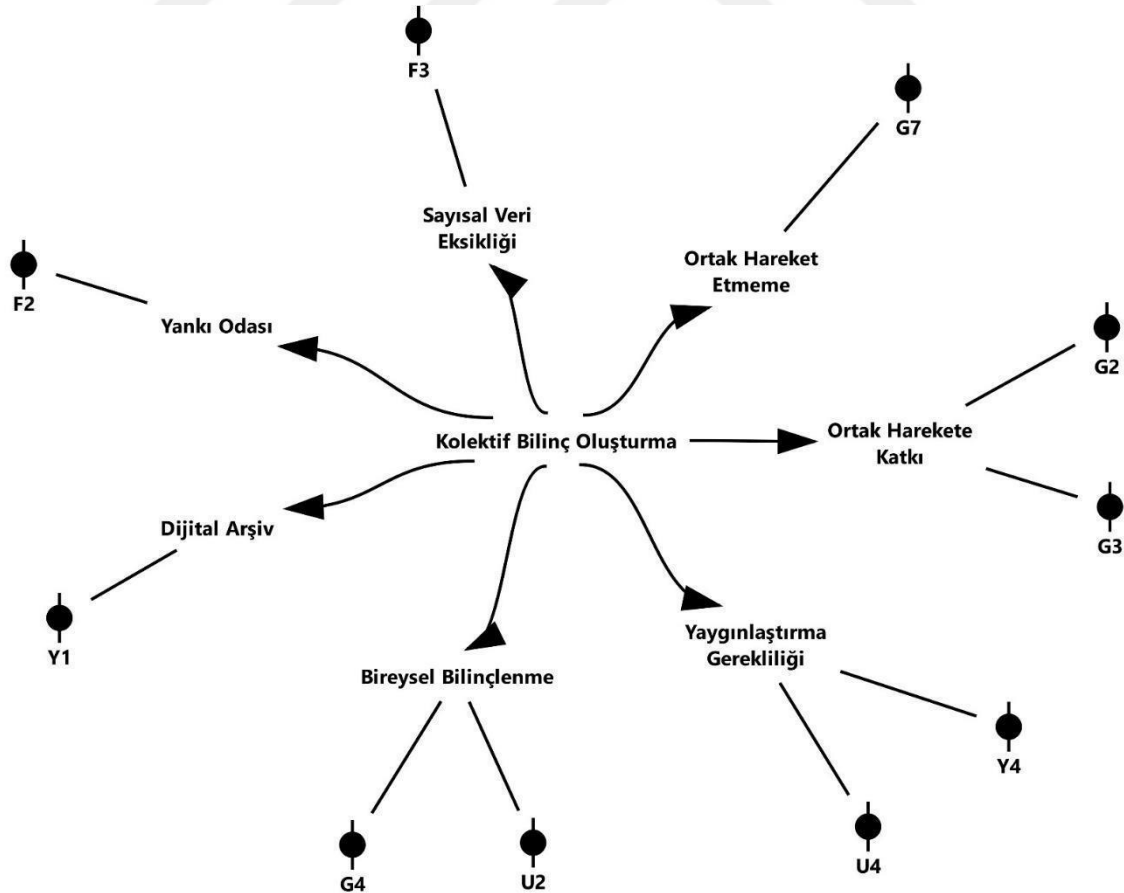
oğlum mezun olunca ne yapacak düşünebiliyor musun? Bu benim annem yani sözde ben işte farkında olan bir insanım anlatıyorum ediyorum ve benim annem bana bunu soruyor X, Y, Z diğer insanların hayatını düşünemiyorum. Herkes kendi derdinde o kadar bireyselleşmiş, o kadar çok çarkının içine girmişiz ki hiçbir şekilde geniş bir bakış açıdan bakamıyoruz aslında kamuoyu yaratamamızın veya çok geçici yaratmamızın sebebi bu insanlar geçinemiyor ve ne yazık ki o insan karnını doyurmadan, konforlu bir evde gerçekten insan şartlarında kalmadan bu mücadeleye gelmiyor, gelemiyor, bunu yaratamıyoruz. En büyük problemlerden biri bu kamuoyu yaratmamızın sebebi, ülkenin ekonomik refah düzeyi, insanların bu kadar bireyselleşmesi ve ne yazık ki her şey politik bu ülkede şu an iklim konusu da politik şu an çevre konusu da politik ağaçlar da politik ormanda politik her şey politik.” (G7)

5.5.5. Kolektif bilinç oluşturmaya ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin kolektif bilinç oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliği farkındalığı sürecinde kolektif bilinç oluşturmaya ilişkin bulgular Şekil 5.23’te yer almaktadır.

Şekil 5.23

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Kolektif Bilinç Oluşturmadaki Rolü

Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin kolektif bilinç oluşturmadaki rollerine yönelik bilgiler yer almaktadır.

Kod sisteminde katılımcı görüşleri “bireysel bilinçlenme”, “ortak harekete katkı”, “yaygınlaştırma gerekliliği” “dijital arşiv”, “yankı odası”, “sayısal veri eksikliği”, “ortak hareket etmeme” olarak bulgulanmıştır. Görselde katılımcıların yer aldığı hareketler ve katılımcılar da gösterilmiştir.

Dijital aktivizm faaliyetlerinin kolektif bilinç oluşturmadaki rolünde bireysel bilinçlenme, ortak harekete katkı sağlanması amaçlanırken bu durumu yaygınlaştırma gerekliliği bulgulanmıştır. Kolektif bilinç oluşturmadaki birtakım sorunlar ise yankı odası, sayısal veri eksikliği ve ortak hareket etmeme olarak kaydedilmiştir. Dijital aktivizm faaliyetlerinin kolektif bilinç oluşturmadaki rolünde “dijital arşiv” kavramı da ön plana çıkmıştır.

Katılımcılar, dijital aktivizmin öncelikle bireysel bilinci artırdığını, bireylerin topluluklara katılmasıyla zamanla kolektif bilince dönüştüğünü belirtmiştir. Sosyal medya bireysel farkındalığı teşvik ederken, ortak amaç etrafında birleşen bireyler kolektif eylemi mümkün kılmakta ve bu yolla toplumsal etki yaratılmaktadır.

“Aslında biz kolektif bilinçtense bireysel bilince yöneliyormuşuz gibi geliyor bana çünkü sosyal medya örneğin telefonunuzdan Instagram’ı açtığınızda, 30-40 kişiye baktığınızda bir şey olmuyor bu ama bireysel bilinci oluşturdukça insanları topluluğa kattıkça aslında kolektif bilinci geliştirmiş oluyoruz. Bir kişi bilinçleniyor ve iklim öncüleri olsun bizim ekibimizde olsun fark etmez bir ekibe dâhil oluyor ve orada daha çok bilinçleniyor. Bence ekipler kolektif bilinç üzerinde daha etkili ama sosyal medya daha çok bireysel bilinci etkiliyor.” (G4)

Dijital aktivizmin iklim hareketlerinde kolektif bilincin ve ortak hareketin oluşmasına önemli katkılar sağladığı bulgulanmıştır. Katılımcılar, dijital mecraların farklı şehirlerdeki bireyleri bir araya getirerek hızlı örgütlenme, eş zamanlı eylem planlama ve bilgi paylaşımı açısından işlevsel olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

“Dijital aktivizm, kolektif bilinç oluşturmada da mutlaka faydalı oluyor. Daha fazla sayıda insana ulaşıyorsunuz ve o insanların belli bir bilince ulaşması, belli konularda ortak hareket etmesi konusunda insanları yönlendirme şansına sahip oluyorsunuz. Tabii ki dijital aktivizm bu anlamda yararlı.” (Y2)

“Birimizin bir fikri oluyor, şunu yapalım diyor ve o fikir artık birimizin değil hepimizin oluyor. O fikir artık hepimiz bir anda uygulamaya başlıyoruz, bir anda toplanıp hadi gelin pankart atölyesi düzenleyelim sonra iklim grevine gidelim diyebiliyoruz. Ben eskiden böyle şeylerin olduğunu düşünmüyorum ama dijital aktivizmin hayatımıza girmesinden sonra hepimiz belki farklı illerde bile olsa bunu yapabiliyoruz.” (G1)

“Dijital aktivizm alanında pek çok kişi beraber, bir çatışma olmadan içerik üretiyor diyebiliriz. İnsanlar birbirinin tezlerini çürütmeye çalışmıyorlar. Her ne kadar bazı kişiler çok radikal olsa da bazen çok fazla sert olsa da bu kendi aramızda ‘en dilini yumuşat. Sen şunu yanlış diyorsun.’ diye bir şey yok. Aslında herkesin ana amacı aynı olduğu için bana kalırsa tüm bu içeriklerin toplamı hep aynı amaca, aynı ortak paydaya hizmet ediyor, bu yüzden de kolektif bir bilinç oluşturmada daha kolaylık yaşadığımızı düşünüyorum çünkü diğer hak savunucularına, farklı sosyal meselelere baktığımızda o konu üzerinde birçok farklı görüşün bazen birbiriyle çeliştiğini, bazen birbiriyle zıtlıştığını görüyoruz ama iklim krizi alanında biz aktivistler zaten şu anda iklim krizini tanıtmaya ve bu problemin çok büyük bir problem olduğundan bahsetmeye çalıştığımız için biraz daha başlangıç aşamasında da içinde olduğumuz için sanırsam toplumda bir ortak bilince ulaşabiliyoruz gibi hissediyorum.” (G2)

Katılımcılar, dijital aktivizmin bireysel farkındalıktan topluluk oluşturmaya evrilen bir süreç sunduğunu, bu yolla toplumsal etki ve dayanışma alanlarının genişlediğini belirtmektedir.

“İklim hareketlerinin ortak noktası iklim krizi; bu noktada zaten hepimiz, hep birlikte hareket ediyoruz. TİHAP, iklim hareketleriyle insan hakları noktasında birleşiyor çünkü iklim krizi etkilerini göstermeye devam ederse ortada haklarını savunabileceğimiz insanlar maalesef kalmayacak. Biz de bu noktada iklim hareketleriyle tamamen yekpare bir vücut olup hareket etmeye devam ediyoruz. Bizim ortak noktamız iklim krizi olduğu için hep birlikte hareket ediyoruz ve bu bütünlüğü çok güzel bir şekilde sağladık. Tabii ki ayrıldığımız noktalar veya görüş ayrılığı yaşadığımız noktalar olabiliyor ama biz bunları en aza indirip hep birlikte hareket etmek istiyoruz. Bunu da ortadan kaldırmak, bir çatı altında toplanmak için İklim Birliğini kurma kararını aldık. Yaklaşık 300 üyeden oluşuyor, diğer hareketlerden birçok aktivistin içinde bulunduğu bir birlik. Ekip üyelerinden herhangi birinin başına bir şey gelirse veya hareketlerden birine bir şey olursa ortak bir bildiri yayınlamayı hedefliyoruz ve bu noktada çok güçlü bir oluşum bizim için. Gelecek zamanlarda bu iklim birliğini insan birliği, insan hakları birliği olarak değiştirmeyi hedefliyoruz çünkü hep birlikte hareket edersek daha fazla kitleye ulaşabileceğimizi ve herhangi bir saldırıdan ya da karalama projesinden daha başarılı çıkabileceğimizi düşünüyorum.” (G3)

“Mesela biz gençlik kuruluşlarının bir ofisi yok ama bizimle beraber çalışmak isteyen özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ofislerini kullanmamıza izin veriyor. O yüzden ben

İstanbul'un her yerinde ofisimiz var diyorum çünkü gerçekten istediğim yerde ofislerinin kapısı bize 7/24 açık. Böyle bir kolektif bilinçten bahsedebiliriz yani herkesin elindeki ortaya koyduğu ve sorunu çözmek için el ele tutuştuğu ve herkesin fikrini, elindeki materyali ve imkânları da ortaya koyup sonra çalıştığı bir bilinçten bahsedebiliriz. Bu en temelinde iklim krizi ve doğa, çevre sorunlarına farkındalıktan geliyor. Bu farkındalığı da zaten biz dijital aktivizmle dediğim gibi materyaller üreterek oluşturduğumuz için bunun sonucunda oluşan kamuoyu ve bu kamuoyuyla aramıza katılan kişilerle kolektif bir bilinç oluşuyor. Ayrıca hepimiz bir bireyiz, hepimizin yaptığı bireysel çalışmalar var; bireylerin bir araya gelip topluluklar olarak yaptığı çalışmalar var; bir de toplulukların bir araya gelip oluşturduğu örneğin genç iklim hareketi var. Hareket içerisinde yaklaşık 6-7 tane genç iklim örgütü var, bunun yanında bir de yetişkin iklim örgütleri var. Biz burada yetişkin genç diye ayırmıyoruz ama karşımızdakilerin daha iyi anlamaları için bu tanımlamaları kullanıyoruz.” (G8)

“Hepimiz tek bir amaç doğrultusunda aynı şeyi yaymaya, aynı bilinci kazandırmaya, aynı etkiyi yaratmaya çalışıyoruz insanlarda. Bu yüzden devlet büyüklerimizle görüşmek istiyoruz. Tabii ki farkındalardır ama bizim de yaptığımız bu şeyleri görmelerini de istiyoruz, biz de bunun içindeyiz, biz de bunun için bir şeyler yapıyoruz, uğraşıyoruz bu şekilde.” (G9)

“Biri bilgi veriyor, biri örgütlenmeyi sağlıyor, biri kampanya yapıyor, biri mesela bir rapor oluşturup bakanlığa götürüyor, biri Millî Eğitimle çalışıp müfredat hazırlıyor işte bu da tam olarak kolektif bilinci oluşturuyor, hepsine ihtiyacımız var. Çünkü sistemsel bir dönüşüm gerekiyor, sistem kocaman bir şey; bir sürü aktörü, bir sürü grubu var o yüzden tek bir kurum gidip bunun hepsini değiştiremiyor. Zaten herkes bir tarafından tutup El Nino örneğindeki gibi biri ne olduğunu söylüyor, diğeri çok ilgi çekici bir şekilde kampanya başlatıyor, bir bilim insanı çıkıp televizyonda anlatıyor, meteoroloji farklı bir şekilde yapıyor gibi böyle olması gerektiğini düşünüyorum. Aslında şu an kolektif olarak insanların El Nino diye bir şey var ve şu anda olmaya başlamış, iyi değil demesine neden oluyor. Bu sadece bir sayfanın paylaştığı bir gönderiyle ya da bir kampanyayla değil de aslında hepimizin aynı anda yapmasıyla olacak bir şey. O yüzden biri paylaşıncı diğeri de paylaşması, başka birinin alıp onu farklılaştırması benim hoşuma gidiyor. Böyle olması gerçekten bence bizi o noktaya götürmeye, kolektif harekete çok yardımcı olacak bir şey.” (U3)

“İklim değişikliği başlı başına multidisipliner bir konu, örnek veriyorum ben çevre mühendisiyim. Çevre mühendisliği alanında havada, suda, toprakta çalışan var. İklim değişikliğinin oldu ki toprak üzerindeki etkisini araştırarak olursak, burada ziraat mühendisi de işin içerisine giriyor, suyla alakalı araştırma yapalım diyeceğiz hidrologlar işin içerisine giriyor dolayısıyla multidisipliner bir yaklaşımla kolektif bilinci oluşturmada yine STK'ların desteği var. Bu anlamda en büyük desteği bakanlık sağlıyor diyebilirim çünkü onlar üniversitelerle daha fazla çalışıyorlar, akademik çalışma daha fazla yapılıyor. Bu anlamda biraz daha gönüllülük değil de akademik çalışmaya ihtiyaç var.” (U7)

Çevreci hareketlerin ve dijital aktivizmin kolektif bilinç oluşturmadaki sınırlılıkları vurgulanmıştır.

“Kolektif bilinç oluşturma konusunda bence pek yol alamadık. Bir buçuk sene oldu ve bu süre kolektif bilinç için bence kısa bir zaman ve açıkçası gerek yaptığımız kervanlar gerek diğer çalışmalar, toplantılar vesaire bunlar birbirimizi tanımakla geçti çünkü çok fazla bileşen var. Ne tür çalışmalar yapalım, ana konular nedir, problem nedir bunları belirlemek ve birbirimizi tanımak vesaire bunlar içinde bayağı bir zaman harcadık. Kolektif bilinç oluşturmada bence çok fazla yol alamadık açık söylemek gerekirse.” (U5)

Katılımcılar, çevresel mücadelenin etkili olabilmesi için daha geniş kitlelere ulaşılması gerektiğini, dijital araçların bu noktada başlangıç düzeyinde katkı sağladığını ancak derin bir toplumsal dönüşüm için yetersiz kaldığını ifade etmektedir.

“Cam fanusun içinden çıkıp daha nasıl yaygınlaştırmak gerekir buna bakmak lazım. Ancak böyle kolektif bilinç oluşturulabilir. Kolektif bilinçte ben daha çok mücadelelerin işe yaradığını gördüm. Cerattepe, Kaz Dağları, İkizköy gibi iyi örnekler var ve daha geniş alanlara yayıldı, oradaki mücadelenin gücü nedeniyle etkileşim de oldu. Ama mesela Yuvam Dünya çok dar kapsamlı kalıyor.” (F1)

“Genel olarak çevreci hareketlerde kolektif bilinç oluşturmada dijital aktivizmin ne kadar etkili olduğu konusunda aslında biraz şüphelerim var. Sadece kısa mesajlarla kolektif bilinç oluşturmak bana çok da kolay gelmiyor. Basında bence daha çok görünür olmak lazım. Daha çok eylemlerle gündeme gelmek lazım. Biraz daha görsel olarak haberlerle, videolarla birtakım somut eylemler yaparak kolektif bilincin daha etkin bir şekilde ulaşacağını düşünüyorum açıkçası. Sosyal medyayla bu başlatılabilir, sosyal medya bunun destekleyicisi olabilir ama derin bir dönüşüm için tek başına çok etkin olamayacağını düşünüyorum.” (Y4)

Katılımcılar, kolektif bilinç oluşturma sürecinin hem zaman alıcı hem de çok aktörlü bir süreç olduğunu vurgulamakta; dijital araçların tek başına yeterli olmadığını fakat geleneksel medya ve fiziksel eylemlerle desteklenmesi durumunda daha etkili olabileceğini belirtmektedir.

“Kolektif bilinç oluşturma sürecinin yöreye ya da bölgeye göre değiştiğini düşünüyorum açıkçası. Herhangi bir yıpranmaya karşı farklı bir ses söyleyebiliyor ama başka bir katliama karşı sesi aynı şekilde çıkmıyor aslında benim gözlemim iletişim boyutuyla bunu söylüyorum. Kimine göre iklim değişikliği yüzünden su krizi var ya da kimi çok su harcıyoruz, o yüzden böyleyiz diyor ya da yağışlar hiç olmadı, o yüzden böyleyiz diyen var. Hepsinin bir toplamı var, kurak bir dönem geçiriyoruz. Kuraklık salt kullandığımız su miktarıyla ölçülemeyecek derecede

esasinda. Suyu az kullanmak bir önlem tabii ki ama kolektif bir bilinç oluşturmak için yeterli değil, bence ülkece kolektif bir bilinç oluşturmamız gerekiyor, bu da aslında siyasi bir süreç, yansımasını da çok fazla görüyoruz. Mesela belediyelerin partilerini bile burada bir yıkım var diye bir a partisini eleştiriyorsunuz, o zaman deniliyor ki b partisi de bunu yapıyor, onu niye yazmıyorsunuz? Bu sadece partiler ya da siyaset, adamcılık o kadar işlemiş ki ne yazık ki belki kişiler ve kurumlar arasında kolektif bir hâle bürünememenin sebebi bu.” (U4)

“Dünyanın bütününde böyle ünlüler çok fazla işin içine giriyor ve işin içine girmelerinin sebebi de bizim farkındalık düzeyimizin azlığı çünkü bir ünlü, bir konudan bahsetmeden o konunun öneminden tam olarak emin olamıyoruz. Bu aktörlerden en çok etkili olanları insanların fanatik olarak, severek takip ettikleri ünlüler oluyor. Biz zaten toplum olarak da çok sahipleniciyiz, aidiyet duygumuz da yüksek kendimizi bir ünlüye ait ya da yakın hissedebiliyoruz, dolayısıyla bu ünlülerin rol alması belki bütünüyle sivil toplum kuruluşunun rol almasından bile daha önemli olabilir. O yüzden sivil toplum olarak ünlülerle iş birliği yapmalıyız.” (U6)

Dijital aktivizmin kolektif bilinç oluşturmada etkin bir şekilde kullanılamadığı ifade edilmiştir. Greta Thunberg’in çağrısının yankı odası etkisi nedeniyle sınırlı olarak kaldığı belirtilmiştir. Aynı zamanda hareketlerin faaliyetlerine ilişkin sayısal verinin olmaması da bir sorun olarak kaydedilmiştir.

“Greta tüm dünyada kolektif bilinç oluşturdu, bu çok iyi bir örnektir mesela. Potansiyeli çok yüksektir fakat ben yeteri kadar etkin kullanıldığını da düşünmüyorum. Bunun sebebi belki yankı odası kavramı -çok hoş bir kavram- olabilir. Yankı odası oluşturma konusunda biz burada bir şeyler yazıp çiziyoruz, onları da birileri okuyor ama asıl sorun nerede yaşıyor? Bizim ürettiğimiz içerikler, konuştuklarımız oradaki insanların önüne yeteri kadar gidiyor mu? Buna bakmak gerekiyor, potansiyeli var ama etki alanı yeterli değil. Senin içeriğini zaten senin gibi düşünen insan takip eder, Instagram algoritması da bunu istiyor. İşte diyelim reklam vereceğiniz zaman, bir şey yapacağınız zaman size şunu soruyor; hangi etki alana hitap etmek istersiniz? Ben orada ekolojiyle hiç ilgisi olmayan bambaşka bir alan mesela spor yazarsam ya da başka bir şekilde hedef kitle belirlenecek bir projede hadi sporla ilgilenen insanları çekelim dersek onu o da girmiyor, bu bir çıkmaz paradoks gibi geldi bana.” (F2)

“Bizim faaliyetleri keşke ölçümleyebilsek. Ben eski bir pazarlama çalışanı olarak bunun eksikliğini çok yaşıyorum yani bilmiyorum.” (F3)

Kolektif bilinç oluşturmada bireysel hareket etmenin sorun alanı olduğunu belirten katılımcı yüz yüze görüşmeler yapılması önerisinde bulunmuştur.

“İklim mücadelesinde de böyle farklı bir fikir görüyorsun, hemen diyorsun ki bir dakika ya ne oluyor? Aslında hayır, çok güzel; otur, dinle, faydalanabilirsin, farklı bir bakış açısı katacak sana ama yok onlar öyle düşünüyor dursun orada. Ne güzel, düşünsün, gelsin aynı masada oturalım, farklı düşünelim, oradan güzel bir şey çıkabilirim ama kolektif bir şekilde hareket kesinlikle yok. İklim mücadelesinde ne kolektiftik var ne örgüt, örgütlenme yapısı. Birlikte ilerliyor ama dediğim gibi Akbelen süreci birazcık ayna oldu bu süreçlerle ilgili çünkü herkes kendi başına bir şey yapmaya çalışıyor ve o etkin gücü kullanamıyoruz. Küçük küçük oklar atarak etki etmeye çalışıyoruz ama belki de bir araya gelip çok sağlam bir mızrak atabiliriz ama biz ok atmaya, küçük küçük müdahale etmeye çalışıyoruz. Bu anlamda sorumluluk alacağım herhâlde. O ekipleri, insanları gündemsiz bir şekilde bir araya toplamak bile çok etkili. Gelin bir konuşalım ya bir tanışalım, siz ne yapıyorsunuz, ne ediyorsunuz? Çünkü birbirimizi sadece sosyal medyada görüyoruz, çok fazla tanımıyoruz. İstanbul’dakiler tanıyor birbirini ve ne yazık ki hayatın her yerinde olduğu gibi burada da bir rekabet oluyor ve bu rekabet pozitif bir şekilde ilerlemiyor. Bu anlamda sorumluluk almaya çalışacağım, insanları bir araya getirmek, insanlara temas etmek ve daha güzel, daha güçlü işler çıkarmak için, kolektif çalışmak için bakalım umarım güzel şeyler olur. Tekrar hatırlatmış oldunuz bana bu toplantıda bu eksiklikleri.” (G7)

Bir başka katılımcı da dijital arşivlere, bilgiye hızlı erişim, belgeleme, farkındalık artırma ve kolektif hafıza oluşturma açısından önem atfedilmiştir.

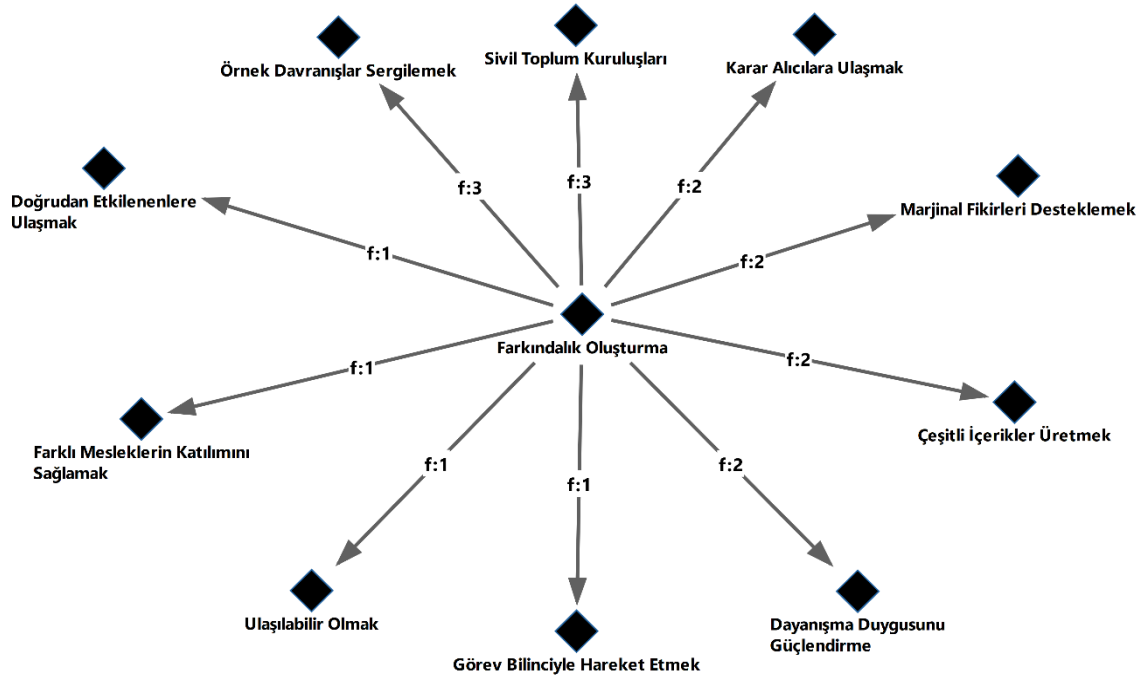
“Kayda geçmesi, envanter ve bir arşiv olması açısından önemli. Mesela ben bir projeyle ilgili video serisi yapacağım, sadece ve sadece sosyal medyaya bakarak, oradaki videoları ve paylaşımları bularak o video serisini yapabiliyorum. Bu bile başlı başına bir şey ve herkes bunu yapıyor, herkes bu şekilde çalışıyor artık. Her an, her saniye binlerce veri üretiliyor ve dağıtılıyor, bu açıdan çok hızlı bir süreç yaşanıyor. Bir yandan korkutucu, evet ama bir taraftan da dönemin ruhuna uygun bir süreç yaşıyoruz.” (Y1)

5.5.6. Farkındalık oluşturmaya ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin farkındalık oluşturmadaki rolünün tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmaya ilişkin bulgular Şekil 5.24’te yer almaktadır.

Şekil 5.24

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin Farkındalık Oluşturmadaki Rolü

Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizmin farkındalık oluşturmadaki rolüne ilişkin kodlar yer almaktadır.

Kod sisteminde; “sivil toplum kuruluşları” (f:3), “örnek davranışlar sergilemek” (f:3), “karar alıcılara ulaşmak” (f:2), “marjinal fikirleri desteklemek” (f:2), “çeşitli içerikler üretmek”, “dayanışma duygusunu güçlendirme” (f:2), “ulaşılabilir olmak” (f:1), “farklı mesleklerin katılımını sağlamak” (f:1), “doğrudan etkilenenlere ulaşmak” (f:1) kodları ve frekansları yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının, toplumsal farkındalık oluşturma sürecinde örnek davranışlar sergileyerek etkin bir rol üstlendikleri tespit edilmiştir.

Sivil toplum kuruluşları, iklim krizi farkındalığının oluşturulmasında en etkin aktörler olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar, kamu kurumlarının yeterli bilgilendirme yapmadığını belirtirken, STK’ların yürüttüğü faaliyetlerle önemli bir boşluğu doldurduğunu ifade etmiştir.

“İklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturmak için her yönden ulaşmaya çalışıyoruz insanlara. Bunun da en kolay yolu dijital aktivizm çünkü yaptığım bir animasyonu büyük bir meydanda televizyondan yayınlama imkânım yok veya büyük reklam panolarında yayınlama şansım yok fakat dijitalden bir şey yaptığımızda çok fazla insana ulaşabiliyoruz. Örneğin bir belediye başkanıyla yolda karşılaşamayız ama dijitalden ona ulaşabiliyoruz, böylece ne oluyor? Artık bütün metrolarda Modyo TV var, burada iklim hakkında reklam filmleri veriyoruz, 2030 kömürden çıkış hedefleri gibi. Mesela başka bir kuruluşla bir oyun yaptık,

oyunseverler bu iklim oyununu oynuyorlar, bu süreçte bilinçleniyorlar; kısa film, animasyon yaptık, bunları izleyenlerde izlerken bir farkındalık oluşuyor. Şarkı söylüyoruz, şiir okuyoruz şiirseverler, sanatseverler bu şekilde iklim değişikliğini anlamaya çalışıyor.” (G8)

“Burada hani en basitinden mesela Change.org ile yaptığımız kampanyanın bu konuda güzel bir örnek olduğunu düşünüyorum. Bunu yaymaya çalışmak aslında her 1 kişinin bile imzalaması, bu konu hakkında bilgi sahibi olması demek oluyor. Böyle bir tehlike söz konusu, bu insanlar böyle bir kampanya yapmışlar, bizden imza istiyorlar diyorlar, bu da etkileyen bir şey aslında.” (G9)

“Farkındalık da bence fena değil, etkin olmak anlamında daha kısa vadede daha yüzeysel olarak oluşturabileceğiniz bir konu farkındalık oluşturmak. Bunu kısa mesajlarla yapabilirsiniz.” (Y4)

“Şiddetsiz bir dil kullanmak bence en büyük etken. Anlayışlı olmak, çok yüksek sabır istiyor. Gelen yorumlara sabırla cevap vermek, anlayışlı ve kapsayıcı olmak gerekiyor; bu üçünü söyleyebilirim.” (G6)

“Farkındalık oluşturma konusunda şu anki eğitim programları dışında herhangi bir faaliyet, bakanlık ya da çeşitli kurumlarca yürütülmediği için farkındalık oluşturmadaki tek merci, sivil toplum kuruluşları. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları olmasa bu farkındalık hiç olmayacak. Yeterli düzeyde mi değil ama hiç yoktan da iyidir.” (U6)

“Yüz üzerinden yüz diyebilirim. Farkındalığı bizler yaratıyoruz aslında çünkü bugün sigara konusunda bile bir kamu spotuna rastlıyoruz ama iklim değişikliği konusunda hâlâ ekranda dönen bir kamu spotu yok. İnsanlar bunun iklim değişikliğinden çıkıp bir kriz hâline geldiğini dahi bilmiyor. Belki de bilseler herkes kendi yaşantısını buna göre yeniden gözden geçirebilir ama ne yazık ki bu anlamdaki tehlikenin vurgusunu daha yapmadık.” (U7)

“Çevreci hareket aktörlerinden kimi maalesef popüler olmuyor, onların dokunduğu çok küçük bir kitle oluyor ama o kitle o kadar kaliteli bir şekilde iklim değişikliğinin farkına varıyor ki belki de çok meşhur olsaydı dokunacağı insan bu kadar olacaktı, belki de o geniş kitle üzerindeki etkisi bu kadar olmayacaktı. O yüzden küçük büyük demeden ya da dijital aktivizm tarafında çok etkisi olmasa da bence sayıları çok fazla yani son 1 senedir ben pek çok doğru bilginin sosyal medyada tartışıldığını, konuşulduğunu ve yayıldığını görüyorum. Hâl böyle olunca iklim değişikliği farkındalığının oluşmasında da kesinlikle bu çevreci hareket aktörlerinin büyük rolü olduğunu, küçük ya da büyük fark etmeksizin bir topluluğa hitap ettiklerinde birbirlerini etkileyerek, aralarındaki bilgileri harmanlayarak ortaya çok güzel bir farkındalık oluşturacak paylaşımlar çıkardıklarını düşünüyorum.” (U8)

“Farkındalığın da bence etkin bir rolü var. Koalisyon yeterince etkili oldu mu? Bu konuda çok bir veri yok elimde, biz ne kadar bu farkındalığı oluşturabildik? Bu konuda açıkçası çok net bir veri yok. Biz daha çok bilgilendirici içerikler üretiyoruz Instagram’da.” (U5)

Katılımcılar, iklim değişikliğiyle etkili mücadelenin sağlanabilmesi için öncelikle karar alıcılara ulaşmanın ve onların farkındalığını artırmanın şart olduğunu belirtmiştir. Politikacıların yönlendirilmesi ve kamu kurumlarının harekete geçmesi için toplumsal baskının önemine vurgu yapılmıştır.

“Gerçekten bir çözüm üretmek ve sonuca ulaşmak isteniyorsa mutlaka ve mutlaka karar alıcılara, politikacılara dokunmak gerekiyor. Toplumun büyük bir çoğunluğunun bu konuda endişeleri olduğunu onlara anlatmak, politikacıları bir şekilde geçirmek gerekiyor. Çünkü nereye gidersek gidelim, belediyeler, kamu kurumları vesaire bir şey yapmak istemiyorsa, yukarıdan bir emir gelmesini, birisinin bir şeyler söylemesini bekliyor. Onun için de karar alıcıların iklim değişikliği konusundaki farkındalıklarını arttırmak gerekiyor.” (F1)

Sosyal medyanın özellikle gençler tarafından etkili bir farkındalık aracı olarak kullanıldığını belirten katılımcı, sosyal medyanın hem bilginin yayılımı hem de sahaya katılım açısından güçlü bir köprü işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Bu bağlamda, dijital mecraların, bilgiye kolay erişim sağlayarak, gençlerin seslerini duyurmalarına ve karar vericiler tarafından fark edilmelerine olanak tanıdığı belirtilebilir.

“Biz toplum olarak da dünyanın birçok toplumu da böyle oturup makale okumuyoruz, oturup araştırmıyoruz, o bilgiye gitmiyoruz. Bilginin bize gelmesi gerekiyor, tembel bir çağdayız. Başta da söyledim, ben iklim aktivisti değilim; ben oradaki bir köprüyüm makaleleri, araştırmaları okuyup, basitleştirip insanlara anlatıyorum. Bu anlamda sosyal medyada bence şu an en iyi yaptığımız şey bu. Gençlerin, orta yaşlıların, milletvekillerinin, belediye başkanlarının, farklı kesimlerden insanların takip ettiğini görüyorum ve onlar da sosyal medyadan görüyor. Çünkü fiziksel olarak hâlâ bize net bir alan açılmış değil, hâlâ bunun mücadelesini veriyoruz. Hâlâ kurumlarda birçok yerde genç çok az, özellikle iklim mücadelesinde genç çok az. Mesela bütün belediyelerin artık sürdürülebilirlik ofisi var, ne güzel ama içine girdiğinde bir tane genç göremiyorsun, bir tane mücadele eden insan göremiyorsun. O yüzden biz sesimizi sosyal medyadan, dijital alandan duyuruyoruz. TikTok’ta videolarla, ben mesela Instagram’da yayın yapıyorum, anlatıyorum insanlara gidip sunumlar yapıyorum. Benzer şekilde arkadaşlarım aynı zamanda sunumlar yapıyor. Biz burada, dijital, sosyal medyada var olduk, burada derdimizi anlattık ve buradan bize ulaşp sahaya aldılar bizi. Buradan bize ulaşp gelin siz orada bir şeyler yapıyorsunuz, gelin bakalım bize de anlatın dediler, o yüzden sosyal medyada farkındalık açısından bence çok iyisini yapıyoruz. Birçok mücadele içinde hangi mücadele sosyal medyada daha çok farkındalık

yaratıyor derseniz, şu an iklim mücadelesi, ekolojik mücadele çünkü bütün gençlerin elinde telefon var ve herkesi harekete geçiremiyor olsak bile en azından bazı insanları harekete geçiriyoruz.” (G7)

İklim hareketlerinin Türkiye’de görünür hâle gelmesinde Greta Thunberg’in küresel etkisi belirleyici bir rol oynamıştır. Kamuoyu oluşturma ve karar alıcıları etkileme süreçlerinde toplumsal katılımın ve sivil toplum aktörlerinin kritik bir rol üstlendiği vurgulanmıştır.

“Hareketler kurulmadan önce Türkiye’de iklim krizi nedir, iklim değişikliği nedir fazla bilinmiyordu lakin Greta Thunberg’in yapmış olduğu konuşmadan sonra Avrupa’da ve Türkiye’de bu tür hareketlerin kurulması ciddi şekilde ‘İklim krizi nedir? İklim krizine karşı neler yapılabilir?’ diye soru sorulmasına yol açtı. İnsanlar bizleri gördükten sonra ‘Ben de bir şeyler yapabilirim, en kötü elime bir pankart alırım, çıkarım sokağa, sesimi çıkartırım bu krize karşı.’ demeye başladılar kendi kendilerine ve bize katıldılar. Peki biz iklim krizine karşı farkındalık oluşturmaya için neler yaptık, neler başardık sosyal medya hesaplarımızdan görebilirsiniz; 18.000 kişiye ulaştık, bunun yanında birçok iklim forumuna katıldık. Devletin iklim krizine karşı acil bir şekilde toplanmasını sağladık ve Türkiye’nin Paris İklim Anlaşmasına üye olmasını dolaylı yoldan sağladığımızı düşünüyorum. Her ne kadar yeni katılsak da paktın imzalamış olduğu kararları tam olarak uygulamasak da bunun cidden güzel bir adım olduğunu görüyorum. Bu kararların uygulanmasını sağlayacak insanlar da bizleriz aslında. Biz ne kadar yoğun bir şekilde çalışırsak, yoğun bir kamuoyu oluşturursak o kadar büyük bir ses çıkarırız ve karar alıcıların bizi dinlemesini sağlamış oluruz. Yine bu noktada en büyük görev bizlere düşüyor; hepimize düşüyor aslında her bir bireye, her bir insana düşüyor.” (G3)

Bireysel farkındalık ve davranış değişikliği, iklim krizine yönelik toplumsal bilinçlenme sürecinde katılımcılar tarafından sürecin başlaması açısından önemli olarak görülmüştür. Günlük yaşam pratikleri ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilen bireysel eylemler, çevresel konularda toplumsal duyarlılığın artırılmasına katkı sağlarken, bireysel düzeyde başlayan bu farkındalık, topluluk temelli eylemlere evrilerek kolektif hareketin de gelişimine katkı sağlayacaktır. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Gördüğüm kadarıyla biz vurguladığımızda, böyle bir sorun var diye haykırdığımızda insanlar bir şekilde feyz alarak senden ne kadar az çöp çıkıyor diyorlar mesela. Ben de bunu anlatıyordum konferanslarımda; eğer evinizden bir gün içerisinde ne kadar fazla çöp poşeti çıkıyorsa o kadar fazla karbon emisyonu yapıyorsunuz, doğayı kirletiyorsunuz diyordum. Bunu hem sosyal medyadan hem de kendi yaşantımda insanlara farkındalık kazandırmak için kullanabiliyordum.” (G1)

“İlk önce kendimizi eğitmeliyiz, geliştirmeliyiz ki etrafımıza da katkı sağlayabilelim. Öğrendiklerimizi günlük hayatta uygulamak çok önemli, 40 kere anlatmak yerine 1 kere görmek çok daha etkili diye düşünüyorum. Çevremize neyi, neden yaptığımızı açıklamak da önemli.” (G5)

“Bireysel davranış değişikliği önemli, bireyselliğin de kolektifliğe dönüştüğü bir nokta oluyor, o noktada zaten bir şekilde belki de plastik kullanımını yasaklayacağız. Bir önerim de topluluk içerisinde bulunup sesimizin daha fazla çıkabileceğini göstermek ve politikacılar bizi bu şekilde dinliyor maalesef ki ne kadar kalabalık olursak ‘Siz bu kadar kalabalık mısınız? Biz sizi oturup bir dinleyelim.’ diyorlar. Mesela Mansur Yavaş’la görüşmeye gitmiştik ‘Biz 50.000 oy topladık farkında mısınız? Lütfen bize söz verin artık Ankara’yı daha yeşil bir hâle getireceğinizle ilgili.’ dedik, aslında böyle arkamıza bir dayanak aldık sosyal medya ve dijitalliğin sayesinde.” (G1)

Dijital aktivizm, iklim krizinden doğrudan etkilenecek genç kuşaklarla etkili bir iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Gençlerin hem içerik üreticisi hem de hedef kitle olması, dijital mecralarda farkındalık yaratma kapasitesini artırmaktadır. Bununla birlikte, mevcut kampanya ve hareketlerin desteklenmesi gerektiği, bireysel üretim yerine kolektif desteğin etkili sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır. Dijital ağlar aracılığıyla uluslararası örneklerin hızla yayılması ise dayanışma duygusunu güçlendirmekte ve kolektif bilincin gelişimine katkı sunmaktadır. Gençlerin bu süreçteki aktif rolleri, iklim hareketlerinin dönüşümünde belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

“Çoğunlukla Z kuşağı yaşıyor, iklim krizinin doğrudan sonuçlarından etkilenecek olanlar da onlar iklim krizinin doğrudan etkileriyle karşılaşacak bir insan, bu konuya doğal olarak daha duyarlı olur. Düşünün; karşınıza bir içerik çıkıyor ve Türkiye’nin önümüzdeki yıllarda su kriziyle, gıda güvenliğiyle, iklimle ilgili sorunlar yaşayacağını görüyorsunuz ve böyle bir dünyanın içine doğmuşsunuz. Sosyal medyayı aktif kullanan da o kesim olduğu için etki alanı, hedef kitle ve üreten kişiyle hedef alan çok uyuyor. O konuda etki alanı yüksek rolü umarım iyiye sebep olur, iyi olarak değerlendireyim. Benim gördüğüm kadarıyla ben kendi deneyimlerimden de hareketle söyleyebilirim ki evet, yani geri bildirimler aldığım zaman ‘ben de şunu çok iyi öğrendim, bunu öğrendim, teşekkür ederim’ gibi şeyler duyuyorum. Eminim daha geniş kitleye hitap edenler, bu tür mesajları çok daha fazla alıyorlardır.” (F2)

“İngiltere’de, Amerika’da ortalığı yaktılar, BP’ye kilit vurdular vb. burada mesela onların etkisi çok büyüktü. Zaten iklim krizini duymamızın sebebi dijital mecralar yoksa bu kadar hızlı yok işte Birleşmiş Milletler bunu yayınlamış da ondan sonra öyle olmuyor işler, aktivizm olmadan bu hareket kolay yayılamıyor. Mesela Hindistan’daki çocuklar gözümün önüne geliyor, çok etkileyici birtakım karelerdi onlar. Orada bir şey oluyor, birkaç saat içinde

ya da ertesi gün Türkiye’de karşılığını görüyorsun. Bu hem etkileyici hem de umut verici. Dayanışma duygusunu tetiklemesi ve çocukların, gençlerin yeni neslin dayanışma duygusunun nasıl bir şey olduğunu görmesi açısından çok verimli olduğunu düşünüyorum.” (Y1)

"Aktivistlerin daha fazla öne çıktığını ve daha önemli olduğunu gözlemledim. Aktörler aslında bir noktada sorunu ortaya çıkarıyor, bunun günlük yansıması çok daha başka olabiliyor. Farkındalık oluşturma noktasında gençlerin rolünün bu noktada çok daha yadsınamaz bir gerçek olduğunu düşünüyorum.” (U4)

“Mesela bir belediye bu konuda bir harekete geçecekse bunu tek başına yapmasındansa bu hareketi desteklemelisin. Bu hareketin bir göç alması daha önemli. Bu biraz eksik, herkes böyle küçük küçük bir şeyler yapmaya çalışıyor. Biraz güç birleştirek çok daha büyük bir şey yapacağız. O yüzden olan şeyleri desteklemek çok önemli diyelim ki senin sadece arkadaşlarından oluşan bir sayfan var ve böyle bir amacın da yok. Bu olayın neferi olacaksın, işi gücü bırakacaksın, bunu anlatacaksın, çok vakit harcayacaksın, kendi başına sürekli içerik üreteceksin. Onun yerine hâlihazırdaki içerik üreticilerinin paylaşımlarını beğenerek, paylaşarak, yorum yaparak yani var olan şeyleri büyütme çok önemli. Herkes tabii ki sesini duyursun ama var olan şeylere de destek olmak gerçekten çok önemli. Çünkü bu niş bir konu; çok bilinen, aşırı yaygın, herkesin konuştuğu bir şey değil. TEMA’nın bile ne kadar desteği ihtiyacı var.” (F3)

İklim krizine dikkat çekmek için gerçekleştirilen marjinal eylemlerin farkındalık yaratmada etkili olduğunu belirten katılımcılar, haberin medyada sunum biçimlerinin, hareketlerin kamuoyu nezdindeki görünümüne etki ettiğini ifade etmiştir. Bu durum, çevreci hareket aktörlerinin hem dikkat çekici hem de stratejik iletişim geliştirilmeleri gerekliliğine işaret etmektedir.

“Ben biraz daha marjinal fikirleri destekliyorum diyebilirim; özellikle bu vandalizm gibi gözükse ama aslında çok da vandalizm olmayan olayları. Mesela tablolara yapılan saldırıları çünkü o tablolar aslında zarar görmüyor mesela Van Gogh’un tablosu hem kendi koruma filmleri tarafından korunuyordu hem de çoğu müzede aslında eserlerin bir kopyası bulunuyor, orijinal eser orada olmuyor. O yüzden o eser korunmuyor olsa bile herhangi bir cam ekranın arkasında olmasa bile kendi filmleri sayesinde korunmuyor olsa bile çoğu eserde çerçeve haricinde hiçbir zarar meydana gelmiyor. Tabii ki gerçek vandalizm olayları olmadığı sürece, bir vandalizm illüstrasyonu olduğu sürece ben destekliyorum. Çünkü herkes ‘Van Gogh’un tablosu gitti artık, o silindi, bitti, öldük.’ diyordu ama tablo orada duruyor, hiçbir şey olmadı, insanlar bunu bilmiyordu ya da bu detayı kaçırmışlardı ve bu aslında insanlarda ‘Biri iklim krizi için böyle bir şey yaptı, iklim krizini niye bu kadar önemsiyorlar, iklim krizinin niye bu

kadar üstüne düşüyorlar?’ gibi bir merak oluşmasına neden oldu, ben o yüzden bu tarz içerikleri destekliyorum. Ben de bunları yapmayı düşündüm, başıma biraz dert açmayı da göze almıştım ama sonrasında olmadı.” (G2)

“Aktivistlerin dikkat çekmek amacıyla sanat eserlerine yönelik gerçekleştirdikleri eylemlerin güzel olduğunu düşünüyorum ama bence medyaya tam doğru yansıtılmıyor bu eylemler. Örnek veriyorum bir resmin üstüne domates sosu atıldığında o resmin korunduğunu bilmelerine rağmen insanlar tepkili yaklaşıyor; bu ne kadar saçma bir eylem, işte biz bu yüzden iklim krizine inanmıyoruz, bu insanlar saçma sapan şeyler yapıyor, kafayı yemişler gibi şeyler düşünüyorlar. Bu yüzden bizi medyaya kötü yansıtıklarını düşünüyorum, aslında yapılmaya çalışılan şey güzel çünkü büyük bir kitleye erişebiliyoruz ama biraz reklamın iyisi kötüsü olmaz moduyla ilerleniyor burada ve bize karşı insanların taraf olmaya başladığını hissettiriyor bana.” (G4)

İklim krizine yönelik farkındalığın artırılması ve iklim hareketinin genişleyebilmesi için yerel direnişlerle dayanışmanın güçlendirilmesi ve iklim adaletinin toplumun tüm kesimlerine eşit şekilde ulaşmasının sağlanması önem arz etmektedir. Ayrıca, ekonomik bariyerlerin minimize edilmesi, katılımın artırılması ve hareketin kapsayıcılığının sağlanması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Mesela bugün 1 Nisan’da greve gidecek iklim aktivistlerine bakın hiçbiri devlet lisesinde okumamışlar ya da üniversitede ben Boğaziçi’ne İTÜ’ye de gireyim de demiyor ben British Columbia’ya gideyim diyorlar. Oradaki genç iklim aktivistlerinin dahi aileleri sosyoekonomik bakımdan çok üst düzey ve o yüzden çevre farkındalıkları çok yüksek çocuklar çünkü sizin çevre farkındalığınızın olması için önce karnınızın doyduğundan, yarınınızın nasıl geçeceğinden emin olmanız lazım çünkü bu, ihtiyaçlar hiyerarşisinin temelinde olan bir şey. Bir şeyi idealize etmeniz, aktivizm göstermeniz için gerçekten kendi hayatınızı devam ettirecek kaynaklarınızın olduğundan emin olmanız gerekiyor. Bence bizim çevre hareketinin yarattığı etki de böyle ama biz ne kadar yerele gidebilirsek, ne kadar İkizdere’de direnen köylülerin yanında olabilirsek bence oralardan daha fazla büyüyeceğiz ve daha kapsamlı olacağımıza inanıyorum. Çünkü iklim adaleti bir kesime hitap etmiyor, herkes için iklim adaleti geldiğinde gerçekten bir adaletten bahsedeceğiz. Özgürlükler de böyledir; kazandığınız her özgürlük, herkes için kazanılmadıysa o zaman bu gerçekten bir başarı değildir, bu sadece kendi içinde olduğunuz grubun refahını gözetmek olur. O yüzden kendi örgütüm Greenpeace bazında konuşacak olursam gönüllü olmak için ya da faaliyetlerine gelmek için ekonomik olarak hiçbir harcama yapmanız gerekmez. Gönüllü buluşması ya da bir etkinlik yapalım diyelim, buraya gelme ücretini ofis olarak karşılıyoruz. Çoğu sivil toplum örgütü böyle değil ama siz bir kampa gittiniz, ücretli bir kamp, buraya

giden insanların gerçekten toplumun bir kesiminden gelmesi gerekiyor. Bu şekilde sadece bir zümrenin hareketi olabilirsiniz ama sizin herkes için ulaşılabilir olmanız gerekiyor mesela Greenpeace’te herhangi bir etkinliğe katılmak için ödeme yapmazsınız.” (U1)

İklim krizi farkındalığı ve mücadelesinde, yalnızca bireysel davranış değişikliklerine odaklanmanın yetersiz olduğu; küresel eşitsizlikler, ulusal ve uluslararası politikalar ile sistemsel yapılar gibi yapısal unsurların da kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, iklim krizine karşı bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi önem arz etmektedir. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Bireysel çözümlerde suyu kapatın, az duş alın, elektriğin düğmesini açık bırakmayın gibi meselelerden çıkmamız gerekiyor. Dünya o yüzden yok olmuyor, iklim o yüzden bir krize girmiş değil. Farkındalık oluştururken biraz da bunu istiyorlar ama bir yandan büyük projeler yürüyor, hektarlarca alan yok oluyor ya da bu iklim krizinden sorumlu dünya ülkeleri var, Amerika ve Avrupa Birliği ülkeleri gibi bunun sorumlusu olan ama ceremesini başka ülkelerin çektiği aslında eşitsiz bir durum var. Bireysel önlemler tabii ki önemli, plastik kullanmayalım, kişisel olarak bunlar bizim sorumluluklarımız, bunları yapmamız gerekiyor ama farkındalık oluştururken sadece bu alanlara odaklanmak, burayı sürekli beslemek iklim krizinin asıl meselesini görme konusunu zayıflatıyor. Dolayısıyla farkındalık oluşturma meselesinde bu kararları, bu küresel yapılanmayı, ulusal yapılanmayı, eşitsizlikleri, hataları, politikadaki hataları göstermenin daha önemli olduğunu düşünüyoruz. O yüzden buralara odaklanmak, daha kökten bir çözüm üretmenin yolunu açacak. Bu yüzden buranın önemli olduğunu görüyoruz, diğerlerini dışlamıyorum tabii ki daha genel değerlendiriyorum.” (U2)

“Herkes ihtiyacı duyulan, herkesin evet bu zaten yapıyor deyip geri gitmek yerine ben de bunda yer alayım, benim de şu yanımda güçlü, ben de şunda daha iyiyim, buradan katkı sağlayabilirim diyebileceği bir süreç bu. Öğretmenlerin çok güzel bir alanı var ve aslında önde götüren çalışmalar yapıyorlar, bir doktorun da bir iş insanının da aslında bir çiftçinin de yani aslında burada kimsenin gücü yok değil, epey var, değiştirebilecek şeyleri de var. O yüzden bu konuda farklı kişilerin, farklı şekilde çalışması önemli. Böyle bir iklim eylemi çalışması var aslında ‘Benim güçlü yanlarım ne? Ben neler yapmaktan hoşlanıyorum ve beni bu hayatta üzen, benim dertlenmeme neden olan şey nedir?’ bunların ortak noktasını bulduğunda aslında alacağın rolü buluyorsun; kimi sanatta çok iyidir, kimi hesapta çok iyidir, kimi öğretmekte çok iyidir gibi. Bir yandan kimi belki Akbelen ormanında mücadeleyi desteklemek istiyor, kimisi mesela sera gazı azaltımının daha yüksek seviyede olmasını istiyor gibi hepsinde desteğe ihtiyacımız var, o yüzden bunların ortak paydası aslında bizim rolümüzü ortaya çıkarıyor. Böylece herkesin yapabileceği bir şey olduğunu göstermiş oluyoruz. O yüzden herkesin bir parçasının burada olması gerçekten büyük fark yaratacak diye düşünüyorum genel olarak.” (U3)

Farklı meslek gruplarının iklim hareketine katılımının teşvik edilmesi, bireylerin kendi yetkinlik ve ilgi alanları doğrultusunda katkı sunmasının sağlanması, hareketin kapsayıcılığını ve etkinliğini artıran temel unsurlar olarak görülmektedir. Bu çok disiplinli ve farklı aktörlü katılımın, iklim eylemlerinin başarısında belirleyici bir rol oynadığı ifade edilmektedir.

5.5.7. Öneriler ve öngörülere ilişkin bulgular

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerine yönelik önerilerinin ve öngörülerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim değişikliğine ilişkin önerileri ve öngörülerine ilişkin bulguları Şekil 5.25 ve Şekil 5.26’da yer almaktadır.

Şekil 5.25

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerine Yönelik Önerileri

Kod Sistemi	Katılımcılar	TOPLAM
▼ Tema-4: İklim Değişikliği Farkındalığı Oluşturmadaki Rolü		0
▼ Öneriler ve Öngörüler		0
▼ Öneriler		0
● Sosyal Medyada İçerik Üretmek ve Eylem Yapmak	■	1
● Söylem Birliği ve Dayanışma	■	1
● Tüketim Alışkanlıklarını Değiştirmek	■	1
● Disiplinler Arası Çalışma	■	1
● Neden Sonuç İlişkisi Kurma	■	1
● Yerelleşme	■	1
● Habercilikte Uzmanlaşma	■	1
● Dijital Aktivizmde Farklılık Yaratmak	■	1
● Dengeli Dijital Aktivizm	■	1
● Bilgilendirme ve Harekete Katılmaya Teşvik	■	5
● Görseller ve Çözüm Önerileri Sunmak	■	2
● Özgün İçerik Üretmek	■	1
● Topyekün Mücadele Etmek	■	3
● Üretim Toplumu Olmak	■	1
● İklim Değişikliğinin Sonuçlarını Anlatmak	■	1
TOPLAM	22	22

Kod Matrisi Tarayıcısı ile oluşturulan görselin sol tarafında önerilerin alt kodları sağ tarafında ise frekans değerleri yer almaktadır.

Kod sisteminde dijital aktivizm faaliyetlerine yönelik öneriler alt kodlarda “sosyal medyada içerik üretmek ve eylem yapmak”, “söylem birliği ve dayanışma”, “tüketim alışkanlıklarını değiştirmek”, “disiplinler arası çalışma”, “neden sonuç ilişkisi kurma”, “yerelleşme”, “habercilikte uzmanlaşma”, “dijital aktivizmde farklılık yaratmak”, “dengeli dijital aktivizm”, “bilgilendirme ve harekete katılmaya teşvik”, “görseller ve çözüm önerileri sunmak”, “özgün içerik üretmek”, “topyekün mücadele etmek”, “üretim toplumu olmak” ve “iklim değişikliğinin sonuçlarını anlatmak” yer almaktadır. Kod

sisteminde yer alan “bilgilendirme ve harekete katılmaya teşvik” ve “topyekün mücadele etmek” alt kodlarının baskın olduğu bulgulanmıştır.

Bireylerin dijital aktivizm ile iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki etkin bir rol oynadığını belirten katılımcılar, dijital aktivizmin sadece farkındalıkla sınırlı kalmayarak bireyleri somut eyleme yönlendirici bir araç haline dönüşmesi gerekliliğine işaret etmiştir. Bu noktada bilgilendirme ve harekete katılmaya teşvik edici öneriler ifade edilmiştir. Katılımcıların buna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“İnsanlar içerik de üretmeli ya da üretilen içeriklere destek de sağlamalı, bilim insanlarının sesi olmaya özen göstermeli, onların dediklerine özellikle yer verilmeli. Buna ek olarak eğitim içeriklerinde yalnızca iklim krizinin önemli bir şey olduğuna değil, iklim kriziyle savaşıma yöntemlerine yer verilmeli. Çünkü bazı farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalar sadece ‘İklim krizi çok büyük bir kriz, bunu anlayın artık.’ düzeyinde kalıyor. Ne yapmasını gerektiğini insanlara göster, mesela ‘Bakın bu büyük bir kriz, bu krizi çözmek için aslında fosil yakıt şirketlerine baskı yapmamız gerekiyor, siz de baskı yapmak için şu imza kampanyasına katılabilirsiniz, şu greve katılabilirsiniz, siz dijitalde şu içeriklere destek verebilir ya da üretebilirsiniz ya da siz şöyle bir platformda, bir dernekte gönüllülük yapabilirsiniz.’ diye bir yönlendirme gerekiyor.” (G2)

“Her insan aslında iklim krizine karşı bir farkındalık oluşturabilir. Bunu nasıl yapabilir? Önceden boşa yanan ampulleri kapatın, su akıyorsa kapatın denirdi; artık iklim değişikliğinin etkilerini görüyoruz, bu krizin etkilerini ciddi bir şekilde yaşıyoruz ve ciddi, somut adımlar atmamız gerekiyor. Neler yapabiliriz? Kurulmuş olan hareketlerin paylaşımlarını daha fazla insana yaymak için paylaşabiliriz, grevlerde bizlere destek olabilirler veya karar alıcılarla iletişime geçmeye çalışabilirler, kendileri karar alıcısıysa -bizim üyelerimiz arasında bazı karar alıcılar da var, belediye görevlileri de var- eğer böyle bir güçleri varsa belediye meclislerinde veya mecliste söz geçirebilirler yani aslında konuşarak veya kendi söylemleriyle kendi hayatlarında değiştirdikleri bazı şeylerle bizlere destek olabilirler, bu krizi durdurmaya yönelik herhangi bir adım atabilirler. Artık azı çoğu düşünmememiz gerekiyor, ne yapabilirsek bize kâr olduğunu düşünüyorum.” (G3)

“Birçok kurum ve sosyal medya platformu, dijital aktivizm alanındaki oluşumlara ve bu konuya çok daha fazla yer verecek hatta şunu da daha çok göreceğimizi düşünüyorum rotasını sürdürülebilirliğe çevirecek çok fazla yer olacak. Bunu şu an yapanlar var, yapmayı düşünenler var, çok önceden yapıp ilan etmiş olanlar var ama gün geçtikçe artıyor çünkü bir farkındalıkla oluşan bir şey bu. Evet, bu artık dünyanın gerçeği; bunu artık yapmalıyım noktasına gelen, bu konuyu ele alan STK’ların, oluşumların da çok artacağını, gitgide büyüyeceğini düşünüyorum, büyüyor da. Bundan 23 yıl önceye baktığımda şu an çok çok

daha büyük, çok daha görünür ve çok daha farklı paydadan insanların buluştuğu bir ortam oldu. Önümüzdeki özellikle 10 yıl, 2030 hedefleri, sonra 2050 için zaten büyük bir çalışma yapılması gerekecek. Bunlar genel olarak toplum düzeyinde de daha çok ses bulduğunda, dikkat çekildiğinde ve aslında oradaki planımız, yol haritamız oluştuğunda çok daha fazla olacağını düşünüyorum. Bu noktadan sonra epey artacak gibi geliyor bana.” (U3)

Çevre hareketlerine yönelik eleştiriler; halktan kopukluk, sınıfsal dışlayıcılık ve yüzeysel katılım sorunlarına odaklanmaktadır. Katılımcılar, iklim krizinin bilimsel olduğu kadar hak temelli bir mesele olarak ele alınması gerektiğini vurgularken, iklim krizi ile devlet, sivil toplum ve bireyler olmak üzere topyekûn mücadele edilmesinin önemine işaret etmiştir.

“Ezilenlerin psikolojisinde şöyle bir şey var; eğer bir şeyden etkilenecek kişileri korumak için bir şey yaparken onların ne dediğini ve katılımını gözetmezseniz o zaman, yangından kurtarılacak olur ya mesela yangından birinci olarak şu kurtarılacak dersiniz, o yangından kurtarılacak nesne muamelesi yaparsınız diyor, ben de buna inanıyorum. Biz Greenpeace denilen o hippilerin Kadıköylerindeki dört katlı binalarında yaptıkları politikalarla bir yere gelmeyeceğiz; biz ne kadar sokakta olursak, direnişin yanında olursak o zaman başarılı kampanyalar yapabiliriz ki insanların biraz da sizi kendisi gibi görmesi gerekiyor. Bence çevre hareketinin böyle popülist bir havası var, ben buna çok karşıyım. İklim grevine gittiğimde bile herkes Nike ayakkabı giyiyor mesela bu da beni çok rahatsız ediyor. Ben sokaktan geçen atık toplayıcı çocuk neden iklim grevinde değil bunu sormak istiyorum. Biz o çocuğun da orada olabilmesini gözettiğimizde bence o zaman topyekûn bizi başarıya götürecek bir iklim hareketini de kurmuş olacağız, farkındalık artırmak için bunu yapmak lazım.” (U1)

“İklim değişikliğiyle ilgili bilimle beslenen ve bireysel olarak ne yapılacağından ziyade aslında bir kamuoyu oluşturarak yasa koyuculara yönelik çalışmalar yapılması gerekiyor. Çünkü bu hak temelli bir konu, 7’sinden 70’ine herkesin hakkı ve buna dair politikaların oluşturulması gerekiyor diye çağrıda bulunmak gerekiyor. Bu sadece çevreci aktörlerin ya da doğa üzerine çalışan kurumların yapabileceğinden öte bir şey çünkü siz bir şey söylüyorsunuz ama sizin de faaliyet alanınız ya da sizin takipçilerinizin bir yapısı var, sesiniz bir yere kadar çıkıyor ama bunun bir noktada tüm kitlelerce sahiplenilmesi gerekiyor.” (U4)

“Amerika’da insanlar çok büyük bir baskı görmüşler bu baskıya karşı sivil toplum ortaya çıkmış; bizdeki sivil toplum kavramı suni bir sivil toplum kavramı, baskı sonucu ortaya çıkmış değil. Dolayısıyla biz şu anda devşirme bir sivil toplum kavramını kullanıyoruz ya devlet bunu doğallaştıracak ya da biz çok büyük bir toplumsal baskıya maruz kalıp sivil toplumla bu işin içinden çıkacağız fakat bu çok mümkün görünmüyor çünkü bu gibi kriz

durumlarında dinî ya da siyasi ögeler sivil toplumun önüne geçiyor. Dolayısıyla Türkiye'de sivil toplumda kamuoyu oluşturmak için yalnızca devletin kurumlarının birleştirici bir rol üstlenmesi gerekiyor, bu olmadıkça herhangi bir önerinin çok da faydası olmayacaktır. İstedikleri kadar iyi sosyal medya kullansınlar ya da istedikleri kadar iyi projeler üretsinsinler hiçbir şey değişmeyecek, çok çok gidişatı 1-2 yıl uzatırız.” (U6)

Katılımcılar, dijital aktivizmin giderek yaygınlaştığını ve gelecekte toplumsal katılımın temel biçimlerinden biri hâline geleceğini öngörmektedir. Bireysel içerik üretiminin artacağı, sosyal medya üzerinden farkındalık yaratmanın yaygınlaşacağı ve dijital mecraların gündelik hayatın vazgeçilmez bir parçası hâline geleceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, dijital dünyanın alternatif bir alan oluşturduğu ve çevresel krizlerle birlikte bu dönüşümün de hız kazandığı katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Buna ilişkin görüşler şu şekildedir:

“Bana kalırsa dijital aktivizm daha da artacak. Şu anda pek çok kişi aktivizm alanında, dijital aktivizm konusunda daha bir bilinç sahibi olmaya başladı. Özellikle içerik üretme kısmında hem kendi hayatlarından hem öğrendikleri bilgilerden yola çıkarak ‘Şöyle bir şey görmüş müydünüz? Bakın bilim insanları uyarıyor.’ tarzında içerikler oluşturuyorlar, bunları da takip ediyorum. Bence bu tarz içerikler artarak devam edecek ve bir yerden sonra herkes kendini çevre ve iklim alanında bir dijital aktivist olarak bulacak çünkü bunun böyle olması gerekiyor. Hepimiz ya da çok büyük bir kalabalık hâlinde ses çıkararak; hepimiz içerik üreticisi olmasak bile storyde, postta, repostta olsa bile bir şekilde bu işin ucundan tutacağız bence. Çünkü bu, cidden herkesi etkileyen sınırlı sayıda sorundan bir tanesi; hem küreseli etkiliyor hem de ben bu krizden etkilenmeyeceğim, hiçbir zaman bu bana ulaşmayacak diyen kimse yok. O yüzden bana kalırsa herkes greve gitmez muhtemelen ama en kolay gözüken aktivizm türlerinden bir tanesi olduğu için herkes dijital aktivizme başlamak zorunda kalacak ya da kendi tercihiyle başlayacak.” (G2)

“Dijital aktivizm yeni hayatımız olacak, gerçek dünyadan çıkacağız; bunu birçok firmayla, birçok STK ile konuştuk. Dünya’yı terk etmenin peşindeyiz, Mars’ta hayat arıyoruz. Neden hayat arıyoruz? Çünkü yarın bir gün dünyanın suyu, toprağı vesaire bize yetmeyecek, doğru mu? Bugün bitcoin dediğimiz yapay bir para birimi çıktı, olmayan bir şeyi satın alıyoruz. ‘Neden böyle bir şey çıktı?’ dediğim zaman bana çok mantıklı açıklamalar yaptılar. ‘Dünya tükeniyor, yarın bir gün bize yetmeyecek.’ dediler. Ne yapacağız? Mars’a gideceğiz mesela orada su bulunduğu iddiaları var, yarın bir gün gideceğiz ve orada bize akıllı gözlük verecekler. Neden mi? ‘İnsanoğlu alışmış yeşili, ormanı, denizi görmeye, Mars’ta bunların hiçbirini yok; o zaman akıllı gözlüklerimizi takacağız, biriyle buluşacaksın git deniz kenarında buluş gözlük sayesinde, sen Mars’ta online hayat olmadan hiçbir şey yapamazsın. Online’da

yine Mars'ta evin olacak, sen o evin bahçesini ağaçlandırmak isteyeceksin. Ne yapacaksın? Geleceksin bizden ağaç alacaksın.' dediler. Bunları duyunca çok şaşırdım, olmayan bir şey üzerinden para kazanıyor insanlar ve onlar şunu ekledi: 'Arkadaşlar, bitiyor yani dünyanın kaynakları sınırlı.' Umarım o günleri görmeyiz ama dijital hayat başlıyor artık. Dediğim gibi internet ortamında yoksanız siz hiçbir alanda yoksunuz bugün, bir doktorun reklama ihtiyacı olabilir mi? Instagram'a bir bakıyorum kadın doğum uzmanları, çocuk doktorları hepsi ayrı ayrı reels çekiyor. Doktorun bile reklam yaptığı şu dönemde dijital hayat, hayatımızın ta kendisi oldu artık." (U7)

"İleri görüşlü değilim ama gitgide daha çok hayatımızda yer alacak tabii ki bu vazgeçilebilir bir şey değil. Belki Twitter'ın yerini bir başka platform, bir başka araçlar alacak ama hayatımızdaki önemi gitgide artacak. Sonuçta dijitalleşme çağında yaşıyoruz ve bunun geri dönüşü kesinlikle mümkün değil. Hayatımızda daha fazla yer alacak bu yüzden daha aktif kullanmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu mecraları daha fazla görselle, çarpıcı mesajlarla ve daha pozitif çözüm önerileriyle bu şekilde daha verimli ve etkin bir şekilde kullanmak lazım." (U5)

Dijital aktivizmde özellikle bireysel deneyimlerin paylaşılmasının ve özgün içerik üretiminin önemsenmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Bireysel deneyim paylaşımlarının güven, samimiyet ve gerçeklik oluşturmada rol oynadığı belirtilmiştir. Bu noktada, dijital aktivizmde etkili bir mücadele için ortak söylem, birlik duygusu ve uyumlu iletişim gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Sosyal medyada tek bir dil ve kolektif hareketin, toplumsal etkiyi artırdığı ve sahaya da yansıdığı ifade edilmektedir.

"Ben hayatımda hiçbir zaman 'Şuradaki iklim aktivisti şöyle şeyler yapıyor, neden buradakiler yapmıyor? Şuradaki şöyle yapıyor, şunu örnek alın, şunun dediklerine bakın, şu şöyle paylaşmış.' demiyorum. Aslında ben diyorum ki bakın ben böyle bir şey yapıyorum ve sizinle paylaşıyorum, benim amacım sizi örgütlemek. Ben yaptığımı, doğru olduğunu düşündüğüm şeyi paylaşıyorum ve alabilirsen ne güzel, o yüzden en doğru modelin de bu olduğunu düşünüyorum. Herkes kendi yaptığını, kendi doğrusunu, kendi olabildiğince pozitif yanını paylaşsın, göstere, onu yapın, bunu yapın öğretmen edasında değil de arkadaş/akran edasıyla, iletişimiyle ne yaptığımızı anlatalım. Ne yapacağımızı, neler yapmamız gerektiğini değil. Onları da anlatalım ama ilk başta ne yapıyoruz biz kendimizden bir şeyler anlatalım çünkü sosyal medya gerçekçi değil ve olabildiğince bizim gerçek olduğumuzu anlatmamız gerekiyor." (G7)

"Bizim sürdürülebilir bir sosyal medya kullanımını, sürdürülebilir bir dijitalleşmeyi öğrenmemiz gerekiyor. Nerede, neyi, nasıl savunacağımızı; nasıl bir dil kullanacağımızı öğrenmeliyiz. Dil inanılmaz önemli, biz niyetimizi çok güzel söylüyoruz; çok basit bir söz

var mesela ne söylediğin değil nasıl söylediğin önemli, gerçekten öyle. Hepimiz aslında aynı niyetle ortaya çıkmışız, aynı niyetle Akbelen'i savunuyoruz ama söylemler çok farklı. Çok yakın arkadaşımla oturuyoruz, diyoruz ki şöyle bir şey kullanalım, şöyle olsun böyle olsun ama kamera karşısına geçince söylem bir anda değişiyor, çok farklı yerlere evriliyor. Tek dil inanılmaz önemli bu alanda; hepimizin birlik olması, birlikte hareket etmemiz, aynı metni paylaşmamız, aynı fotoğrafı paylaşmamız insanlara umut oluyor. Birbirimizden bağımsız görmüyorlar, şu ekiple şu ekip aynı fotoğrafı paylaşmış, birlikteler, dayanışıyorlar düşüncesi uyanıyor ve bu, topluma da yansıyor, o yüzden bizim tek dili bulmamız gerekiyor. Bu anlamda geliştireceğimizi, dijitalde de sahada da birçok yerde de iklim ekipleri olarak güçleneceğimizi düşünüyorum. Kesinlikle geliştireceğiz, büyüyeceğiz, birlik olacağız, dayanışacağız, dayanışmak zorundayız çünkü karşımızdakiler birlikte, düşmanlar kol kola ve bizim öyle bir lüksümüz yok. Bizim birbirimizden bağımsız bir şekilde, farklı cephelerde savaşma lüksümüz yok; bizim birlikte olmamız gerekiyor. Tek ağızdan, tek dilden olabildiğince güçlü bir şekilde mücadelemizi vermemiz gerekiyor yoksa örgütlenmeden, birlik olmadan ne yazık ki kaybetmeye mahkûm oluruz. Sosyal medyadaki etki, sahaya geç de olsa yansıyor, bazen çok hızlı yansıyor.” (G7)

Dijital aktivizmin mevcut yöntemlerle sınırlı kaldığı ve yenilikçi yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Sosyal medyada görsel kullanımının, sade dil ve çözüm odaklı mesajların etkili olduğunu ifade eden katılımcılar, yüz yüze iletişimin ise kalıcı farkındalık oluşturmadaki önemine işaret etmiştir.

“Şu anda çok büyük değişiklik olacağını düşünmüyorum, yapılanlar hep ‘Saat 21.00’de Twitter’da buluşalım, yapalım.’ şeklinde bilindik yöntemler üzerinden gidiyor. Yakın zamanda da bunun değişeceği yönünde bir öngörüm yok. Değişmeli mi? Değişmeli, ben bunun pek işe yaradığını düşünmüyorum. Çünkü hep cam fanus içinde kalıyoruz dijital medyada aslında kendini sürekli yeniliyor, sürekli yeni yeni platformlar ortaya çıkıyor. Bu şekilde giderse şu anda bir değişiklik olacağını sanmıyorum ama mutlaka ve mutlaka dijital platformlar üzerinden sesini duyurmak isteyenlerin bir farklılık yaratması gerektiğini düşünüyorum. O farklılığı yaratamıyorsanız bu şekilde devam eder.” (F1)

“Yüz yüze görüşmenin gerçekten önemli olduğunu düşünüyorum. Sosyal medyanın burada önemini yadsımıyorum ama sosyal medyada tabii ki çok hızlı bir şekilde çok sayıda insana ulaşabiliyorsunuz. Kalıcı bir farkındalık için ben yüz yüze görüşmenin de önemli olduğunu düşünüyorum. Bu arada sosyal medyada tabii ki birtakım şeyler paylaşmak çok iyi olur; mesela ekolojik yıkımlarla ilgili kısa videolar, bence bayağı etkili çünkü görseller insanları çok etkiliyor. Mesela Marmara Denizi'nin dışarıdan bir sürecini gösterebilirsiniz ama denizin içindeki, altındaki bir süreci de göstermek, deniz canlılarının durumu böyle bir tür yıkımlarını göstermek bence bayağı etkili oluyor veya bir kömür madeninin bıraktığı o tahribatı

göstermek insanları çok etkiliyor ya da kirlenen yerleri vesaire dolayısıyla görseller bence önemli. Yüz yüze görüşmeler, çarpıcı birtakım eylemler, çarpıcı birtakım haberler önemli ve her zaman da böyle felaket haberleri vermek karamsarlığa boğmak değil birtakım pozitif mesajlar, çözüm önerileri de vermek gerekiyor. Tabii bunun için mümkün olduğunca basit anlatımları kullanmakta fayda var; çok tekniğine, komplike konulara girmeden, ana konular, ana gerekçeler ve basit çözüm önerileri sunabilmek de bence önemli.” (Y4)

Dengeli bir dijital aktivizm yapılması gerektiğine ilişkin katılımcı görüşü ise şu şekildedir:

“Bu dijital aktivizm faaliyetlerinin geleceği mutlaka gelişecek, bunu göz ardı edemeyiz. Evet, sürekli yüz yüze iletişimin önemini vurguluyorum ama çağımız artık dijital. Dijital aktivizm geliyor, gelişecek bunun dengesini kurmak insanoğlunun elinde tamamen yani iletişimi mümkün olduğu kadar dengeli dengeli tutmak, dengede götürmek önemli. Dijital aktivizm olmadan bir gelecek düşünmüyorum ama tüm yumurtalarımızı da tek sepete koymayalım diyorum.” (Y2)

Çevreci hareket aktörleri içsel sorunlarına, sınırlılıklarına ve temsil krizine dikkat çekmektedir. Özellikle dijital aktivizmin toplumun her kesimine ulaşması konusunda yeterince etkili olmadığı ve çoğu zaman hakiki bir taban hareketi olma özelliğinden uzaklaştığı vurgulanmaktadır. Dijital aktivizmin kapsayıcılığının arttığını ve farklı bölgelerden katılımın umut verici olduğunu belirten bir katılımcı küresel düzeyde ise dijital aktivizmin daha eşitlikçi bir yapı sunduğunu beyan etmiştir.

“Bence katılımcı sayısı çoğalacak; her kesimden, her bölgeden katılımcı dâhil oluyor. Çoğalmasa da çok umut verici, umarım bizim gençler olarak duyduğumuz bu umudu karar alıcılar da önemserler ve bize yol verirler. Daha fazla imkân sunulursa daha da iyi olacak, dijital aktivist olarak çok daha iyi yerlere gelebiliriz. Dijital eşitsizlik olduğunu düşünüyorum, çok rahatsız edici. Ben buradan çok çalışıyorum ama İstanbul’da biri bir basın açıklaması ile benim aylarca uğraşarak yarattığım etkiyi saniyede alabiliyor. Globalde herkes eşitleniyor çünkü herkes dijital yapıyor bu işi, orada kimsenin eşitsizlik durumu kalmıyor. Etkiyi online vermek de iyi çünkü hem doğudan hem batıdan her kesime ulaşp sonuçlarını görebiliyoruz.” (G5)

Herkesin eşit erişim imkânlarına sahip olmaması nedeniyle kapsayıcılık sorununa vurgu yapılmaktadır. Bu sorunun dijital aktivizmin belirli gruplarla sınırlı kalmasına neden olduğunu belirten bir katılımcı, örnekler üzerinden hareketlerin ancak kapsayıcı hâle

geldiklerinde güçlenebileceğini vurgulayarak, dijital eşitsizliğin azaltılmasının bir gereklilik olduğuna işaret etmiştir.

“Dijital aktivizm yapmak için herkes eşit olanaklara sahip değilsiniz mesela köydesiniz ve internet çekmiyor bu yüzden bence dijital aktivizmde popülist bir tarafı var hiçbir hareket yok ki dünyada yalnızca belirli bir hedefin zümrenin hareketi olsun böyle bir şeyin hiçbir zaman başarıya ulaşamayacağını düşünüyorum. Mesela kadın haklarından bahsederken 1. Dalga feminizme bakalım siyah kadınların haklarından bahsetmiyor ne zamanki siyah kadınlarında yaşam hakkı gözetilebilir oluyor o zaman feminizm güçleniyor bunun gibi.” (U1)

İklim krizine yönelik farkındalık ve mücadele sürecinde bireysel sorumluluğunun önemini vurgulayan katılımcı ise bireylerin öncelikle kendi yaşam tarzını sorgulaması ve tüketim alışkanlıklarını dönüştürmesi gerektiğini ifade ederek, küçük değişimlerin büyük etki yaratabileceğini belirtmiştir.

“Bireysel olarak yakın çevrenize anlatarak aynı zamanda küçük adımlarla değişime başlayabilirsiniz mesela; pet şişe kullanmayı bırakıp matara kullanmak, bir yere gidip gelirken toplu taşıma araçlarını kullanmak hatta yürümeyi, bisiklet kullanmayı tercih etmek, hayvansal beslenmeyi bırakıp bitkisel beslenmeye geçmek, plastik ürünleri tamamen hayatınızdan çıkarmak seramik, cam ve demirden ürünler kullanmak, evde elektriği, suyu ve gazı çok açık bırakmamak, ihtiyaç olmadığı zamanlar elektriği ve suyu açmamak, doğal gazı hava çok soğuk olmadığı zaman açmamak gibi. Mesela bazı insanlar tanıyorum kışın evde tişörtle ya da şortla gezmek için kalorifer açıyorlar, evde hırkanı giyip gezebilecek hâlde niye kullanıyorsun? Bu çok bencilce bir şey bence kışın evde kazakla oturmak kötü bir şey değil, fazla bir emek de harcamıyorsun böylece doğayı da kirletmemiş oluyorsun aslında. Herkesin aktif olmasını istiyorum ben; bir aktivist değil ama aktif bir vatandaş olması çok önemli ve mutlaka gerekli. İlla grevlere katılmak zorunda değil herkes ama mesela biz nasıl her yönden yapıyorsak tiyatro oynuyoruz, şarkı söylüyoruz, belgesel, animasyonlar, söyleşiler herkesle bu konuyu tartışmaya, bu soruna yönelik bir şey yapmaya çalışıyoruz. Aynı şekilde herkes önce oturup düşünmeli sonra kendi imkânları dâhilinde iklim krizini durdurmak için elinden gelenin en iyisini yapmalı bence. Herkesin önce hayatında değiştirmesi gereken ne olduğunu düşünmesi gerekiyor. Örneğin evinden çıkan atıklara baksın, bu hafta ben ne atık çıkardım? Bitkisel atık çıkarıyorsam bunları kompost yapabilirim; evden bu kadar plastik atık çıkıyor, benim bu plastik atığı azaltmam lazım. İnsanın aslında illa iklim krizini değil bugününü, şu anki durumunu düşünmesi gerekiyor. Ben ne kadar atık çıkarıyorum? Ne kadar karbon ayak izi, su izi bırakıyorum? Bu gezegene benim ayak izim ne kadar zarar veriyor? Ben ne kadar çok tüketiyorum? Bunları hesaplamaları gerekiyor, bütün iklim aktivistlerinin hikâyeleri

böyle başlıyor; daha az tüketmeye ve tüketim konusunda sadeleşmeye çalışıyoruz. Az tüketen, çok üreten bir kuşak oluşturuyoruz; aktivistlerin çoğu tüketen değil üreten insanlar. Ben de herkesten aktif yurttaş olmalarını ve tüketim toplumu yerine üretim toplumu olmalarını bekliyorum.” (G8)

“Bence herkesin önce kendisini gözlemlemesi ve şu soruyu sorması lazım ‘İklim değişikliğiyle ilgili endişelerim var mı?’ yoksa diyebileceğim bir şey yok, farkındalığın insanda f’i bile yok olabilir. Eğer ki cevap evet ise yani ‘Eko kaygı yaşıyorsam bununla baş edebilmek için ne yapmam lazım?’ ya da ‘İklim değişikliğinin önüne geçmek için bireysel olarak yapabileceğim bir şey var mı?’ böyle soruları bence kendilerine sormalılar. Çünkü bir taraftan her yerde seller yaşanıyor, Libya’da çok can kaybı yaşandı; kasırgalar oluyor mesela bu kadar çok şimşek çakmazdı, ileride bunlar daha fazla olacak; Türkiye’de deprem oldu, ben bunların hepsinin doğanın sesi olduğuna inanıyorum. Bizim düşünmemiz lazım, neden sonuç ilişkisini doğru bir şekilde kurabiliyor olmamız lazım yani bizim şu anda ‘Eskiden bu kadar çok seller, depremler, tsunamiler yoktu, şimdi niye var?’ sorusunu soruyor olmamız lazım, üzerine biraz kafa yormamız lazım. Benim önerim bu çünkü üzerine kafa yorunca ilk önce araştırmak isteyeceğiz sonra da çözüm yolu bulmaya çalışacağız ve orada şunu anlayacağız bireysel olan değişiklik biraz kelebek etkisine dönüşüyor yani bu etkiyi başlatan kişi olmamız lazım ve hayatımızda değişiklik yapmamız lazım ama tabii öncelikli olarak soru sormaya başlamamız lazım.” (U8)

İklim krizine yönelik farkındalık ve mücadele sürecinde bireysel sorumluluğun yanı sıra yerel düzeyde hareket etmenin, disiplinler arası yaklaşım geliştirmenin ve neden-sonuç ilişkisi kurarak bilinç oluşturmaının önemini vurgulayan katılımcılar, iklim krizinin etkilerinin somut örneklerle ifade edilmesinin hareketlere katılımı artırma konusunda etkili olabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin görüşleri şunlardır:

“Yerele bakmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Evet, çok küresel bir sorundan bahsediyoruz ama yaşadığımız en ufak alanda dahi gözümüzü çevirebileceğimiz veya insanlara aktarabileceğimiz bir şey oluyor her an. Bugün insanların tek tek ağaçları savunması bile ne kadar önemli oldu bizim hayatımızda ve tarihimizde aslında o yüzden biraz evrensel değerlerle düşünüp yerele bakmanın ve bu tanımları yerele çevirmeye çalışmanın önemli olduğunu düşünüyorum.” (Y1)

“Konuyu hep araştırmak gerekiyor çünkü çok disiplinler arası bu konu ve muhtemelen ilerleyen zamanlarda daha çok öğrenmemiz gerekecek. Önerim; herkesin kendi alanında bir parçayı sürdürülebilirlikle, iklim değişikliğiyle ilişkilendirmesi. Bu aslında gelecek için gerekli bir şey oldu çünkü bu çok disiplinler arası bir konu sadece bilimsel, meteorolojik bir durum değil artık. Ekonomimizi de toplumsal haklarımızı da bir noktada etkileyecek bir

seviyeye gelecek maalesef. Göçler, belki afetler yaşanacak; bunlar bilim insanlarının bizi uyardığı noktalar. O yüzden buna hazırlıklı olmalıyız; kendimiz ve çevremiz adına böyle bir öğrenme sürecine girmemiz gerekiyor.” (U3)

“İnsanlara, iklim krizinin gerçek sonuçlarından bahsetmek, o konuyla ilgilenme olasılığını daha çok artırıyor. Şöyle örnek vereyim, diyelim, Kaz Dağlarında bir altın madeni kurarsanız, oradaki biyoçeşitlilik yok olacak, belki oranın dereleri kirlenecek, oradaki dağda yaşayan canlılar hayatını kaybedecek ve oranın bölgesel halkı etkilenecek. Bunu Türkiye’de olay hâline getirip oraya o madeni açtırmamak üzere daha etkin bir şeyler yapmak istiyorsanız aslında bunun gibi parça parça yapılan yok etme sürecinin ardından 30-40 sene sonra Türkiye ormanlarının, doğasının tamamen yok olacağından, hava kirliliği yüzünden şehirlerin nefes alınamaz hâle gelebileceğinden bahsedebilirsiniz. Bugün Kaz Dağları yarın Akbelen Ormanları olur, böyle böyle kalmadı zaten, baktığımız zaman zaten onu yaşıyoruz. Bunu anlatmak belki yerinde olabilir çünkü belki insanlar Akbelen’de 3-5 tane ağaç kesilmiş, Validebağ’da otopark olsun ne olacak gibi düşünebilir ama onlara İstanbul’da bundan çok değil 30 sene önce bile ne kadar oturacak, nefes alacak alan olduğundan, şu an hiç kalmadığından, belki bundan 10 sene sonra oranın yaşanmaz hâle gelebileceğinden bahsetmek, bu gibi şeylerle iklim krizini anlatmak, bunun olumsuz sonuçlarını insanlara daha etkin bir şekilde aktarmak yerinde olabilir. Ben de bunu yapmaya çalışıyorum zaten.” (F2)

Dijital içerik üretmenin iklim krizi farkındalığı yarattığını belirten katılımcılar, nefret söylemiyle karşılaşma durumlarının ise süreç içerisinde azalacağını öngörmektedir. Çevre haberciliğinde uzmanlaşmanın ve bilimsel bilgiye dayalı içerik üretmenin de önem kazanacağına işaret edilmiştir.

“İleride ben insanların daha fazla bilinçleneceğini düşünüyorum. Mesela şu an benim TikTok’ta yaptığım şey aslında bir öncülük, daha sonra geleceğin önünün daha açık olduğunu düşünüyorum. Benden sonra birisi gelip TikTok’ta sürdürülebilirlik anlatsa işi daha kolay çünkü daha önce bir örnek gördüler ve ona aşınalar mesela o daha az zorbalık görecektir, yine görecektir ama daha az zorbalık görecektir, o yüzden geleceğe yönelik düşündüğümde insanlar terimlere alıştıkça daha az vahşi olacağı için daha umutluyum.” (G6)

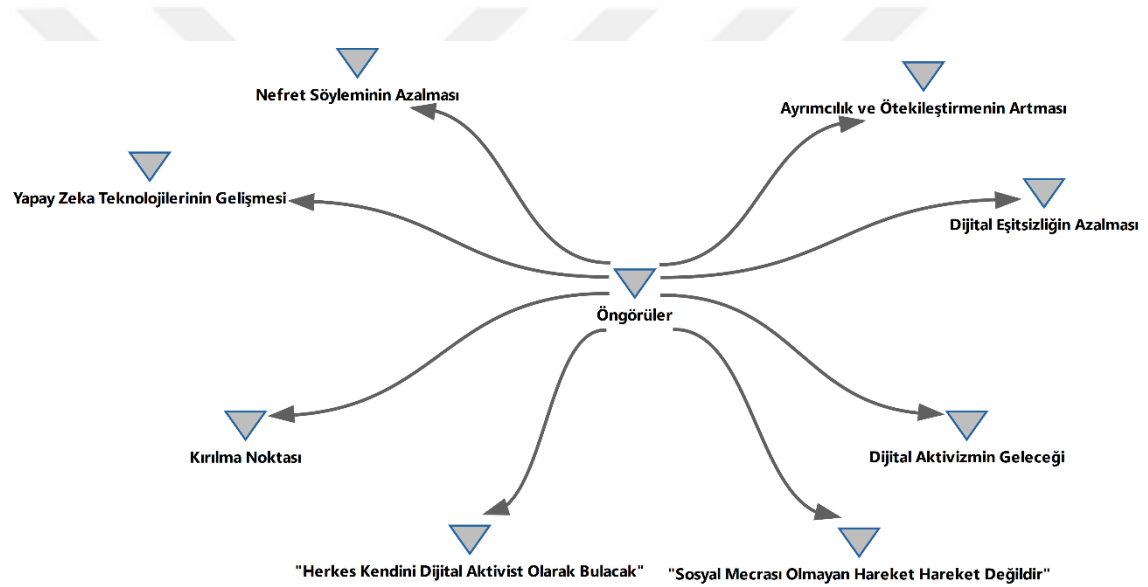
“İletişim konusunda çalışacak insanların da mutlaka ve mutlaka kendini geliştirmesi gerekiyor. En ideal şey aslında. Uzman haberciliğin oturması gerekiyor ama Türkiye şartlarında çok mümkün görmüyorum. Yani yurt dışında var mı? Nedir? Klasik ekonomik durumlar, koşullar vesaire nedeniyle spordan ekonomiye kadar her yere görevlendirilebiliyor. Ama yine de bu işte başarılı olmak isteyen genç arkadaşlara da iletişimcilere de şunu öneriyorum; ne yaparsınız yapın, ne görev alırsanız alın önceden hazırlıklı olunması farklılık yaratır. Bir şey yapmak, aradan sıyrılmak veya sıra dışı olmak

istiyorsan diğerlerinden farklı olmak gerekiyor. Bunun için de fikir üretmek gerekiyor. Bunun için amaçlarımızdan bir tanesi de bilimsellikle bilgiye ulaşmak, o bilgiyi de içselleştirerek doğru şekilde yorumlamak. Bunlar yapıldığı zaman beklenen etki yaratılıp geniş kitlelere ulaşılabilir. Çok okunan, izlenen bir haber yapmak o zaman mümkün olabilir. Son olarak da bunları söylemiş olayım.” (F1)

Çevresel konularda dijital mecralarda içerik üretmenin toplumsal dönüşümde öncü rol oynayacağı görüşü yaygındır. Bu noktada, uzmanlaşmanın ve bilimsel bilgiye dayalı içerik üretmenin önemine işaret edilmiştir.

Şekil 5.26

Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerine Yönelik Öngörüler

Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli ile oluşturulan görselde, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerine yönelik öngörülerine ilişkin kodlar “ayrımcılık ve ötekileştirmenin artması”, “dijital eşitsizliğin azalması”, “dijital aktivizmin geleceği”, “sosyal mecrası olmayan hareket hareket değildir”, “herkes kendini dijital aktivist olarak bulacak”, “kırılma noktası”, “yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesi”, “nefret söyleminin azalması” olarak yer almaktadır.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizmin geleceğine dair öngörülerini alt kodları incelendiğinde önem atfeden ve önem atfetmeyen yaklaşımlar bulunmaktadır. Dijital aktivizmin geleceğine önem atfeden yaklaşımlarda, yapay zekâ teknolojilerinin dijital aktivizmin geleceğinde belirleyici olacağı ifade edilmektedir. Dijital aktivizmin

geleceğine önem atfetmeyen yaklaşımlarda dijital aktivizmde temel yapının ve yöntemlerin kısa vadede önemli ölçüde değişmeyeceği ve sorun alanlarının artacağı ifade edilmektedir. Bu sorun alanları içerisinde erişim sorunu, temsiliyet, ön yargı ve ayrımcılığın artması yer almaktadır.

Yapay zekâ destekli araçların yaygınlaşmasıyla birlikte, dijital aktivizmin de daha etkili ve teknolojik bir boyuta evrildiği belirtilmektedir. Teknolojik dönüşüm aynı zamanda aktivizmin aktörlerini ve yöntemlerini de yeniden şekillendirmektedir. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şunlardır:

“O kadar hızlı ilerliyor ve teknolojik anlamda da değişim gerçekleşiyor ki yarın öbür gün tamamen bir robot hesap bütün dünyada bunu anlatıyor olabilir. 5 yıl içinde kullandığımız mecralar ve ihtiyaçlarımız çok değişti. Keşke daha fütürist bir insan olsaydım da böyle okuyabilseydim, çok okuyamıyorum. O anlamda biraz daha içinde var olarak daha kısa vadedeki adımları görmeye çalışıyorum. Bizi 2 yıl sonra, 5 yıl sonra ne bekliyor bilemiyorum. Yapay zekâ ve internet teknolojileri gibi gelişmeler, bir dönem sadece bilim kurgu filmlerinde gördüğümüz unsurlarken, bugün hayatımızın merkezine yerleşmiş durumda. Bir sabah uyandık ve sosyal medya, yapay zekâ ve GPT benzeri sistemlerin hayatımıza ne denli entegre olduğunu fark ettik. Yarın uyanacağız ve karşımıza ne çıkacak bilmiyorum.” (F3)

“Dijital aktivizmin nereye gideceği çok belli zaten dijital dünya nereye evriliyorsa o da oraya evrilecek. Yani artık Metaverse’de iklimden bahsetmeye devam edeceğiz, daha çok iklim için üretmeye devam edeceğiz, dijitalin bize sunduğu Adobe’den Google Dökümanlardan, Canva’dan üretim yapmaya, bu konuda da çalışmaya devam edeceğiz. Dijital dünyaya olan rağbet arttığı için biz dijital dünyaya daha çok öncelik vereceğiz.” (G8)

“Gelecekte özellikle yapay zekâların dijital aktivizm konusunda çok büyük bir rol oynayacağını düşünüyorum çünkü şu anda bile geçmiş birkaç ay içerisinde hepimiz ChatGPT ile tanıştık. Ödevlerimizden tutun da ilişki hayatımıza kadar birçok konuda sıklıkla başvurduğumuz bir kaynak. İlerleyen zamanlarda dijital aktivizm konusu da belki bir bütünüyle bir robotun savunduğu ya da belki de yapay zekânın yardımıyla savunacağımız bir konu olacak. Gelecekteki dijital aktivizmin paydaşlarından en büyüğünün yapay zekâ olacağını düşünüyorum.” (U6)

Çevreci hareketlerde teknolojiye önem atfeden yaklaşımlar, dijitalleşmenin toplumsal mücadele alanlarına entegrasyonunu çevre aktivizmi açısından stratejik bir avantaj olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşıma göre, sosyal medya platformları, çevrim içi

kampanyalar ve veri temelli iletişim stratejileri sayesinde iklim krizine ilişkin farkındalık geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Dijital çağda toplumsal hareketlerin görünürlük, meşruiyet ve mobilizasyon gücü sosyal medya platformlarında varlık göstermesine paralel gelişmektedir. Bu bağlamda, sosyal medyada varlık göstermeyen bir hareketin kamusal alanda sesini duyurması ve destek toplaması oldukça sınırlı kalmaktadır. Sosyal medya, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda hareketlerin örgütlenme biçimlerini ve eylem stratejilerini dönüştüren yapısal bir unsur olarak konumlandırılmıştır. "Sosyal Mecrası Olmayan Hareket, Hareket Değildir" görüşünü savunan katılımcı toplumsal hareketlerin meşruiyet kazanma, örgütlenme ve sesini duyurma süreçlerinde sosyal medyanın kritik rolüne işaret etmiştir.

"Dijitalleşme giderek artacak, öyle gözüküyor ve çevreci gruplar da yaşam savunucuları da bunu giderek daha fazla kullanmak zorunda hissedecekler kendilerini çünkü yine bizim yaşadığımız çok fazla örnek var. 'Bizim köyümüzde bu oluyor; ne yapacağız, siz yayınlar mısınız?' diye istekler geliyor. Biz elbette yayınlarız ama siz orada sosyal medya hesabı kurup bunları duyurmaya başlayın bir an önce, ilk önerimiz budur mesela bizim. Sosyal mecrası olmayan hareket, hareket değildir diyelim kısacası, biraz böyle bir çağa girmiş durumdayız. Buna ayak uyduruyor herkes, uydurmak zorunda çünkü bu şekilde yayılan bir ortam, çok üyeli büyük bir topluluk var. Bu yüzden bir an önce düzgün ve doğru bir şekilde, dayanışmacı bir şekilde buralara katılmak gerektiğini düşünüyorum." (Y1)

Çevreci hareket aktörlerinin dijital erişim olanakları ve dijital görünürlükleri doğrultusunda sahada başarılı olacağı görüşü ise etki noktasında eleştirilebilmektedir. Günümüzde dijital uçurum nedeniyle internete eşit düzeyde erişime sahip olamayan topluluklar bulunmaktadır. Dijital görünürlük, her zaman sahadaki etkiyle paralel ilerlemeyebilmektedir. İklim krizi ile ilgili ortaya çıkan çevre sorunları ile ilgili sosyal medyadan sadece paylaşım ve hashtag aktivizmi yapmak slactivisme örnek olarak verilebilmektedir. Bu bağlamda dijital mecraada yapılan paylaşımlar, gündelik hayatta eylemlere ve sokak hareketine dönüşmediği sürece dijital aktivizmin bireyi pasif bir özneye dönüştürdüğü eleştirileri de devam edecektir.

Katılımcılar tarafından iklim krizine yönelik farkındalık ve eylemlerin dijital platformlar üzerinden yaygınlaştığı ve bu durumun siyasi aktörlerin politika üretim süreçlerine yansıdığı belirtilmektedir. Geleneksel sokak eylemlerinin yerini, dijital mecralar ve kurumsal iş birlikleri alırken, gençlik hareketlerinin iş dünyası ve kamu kurumlarıyla

entegrasyonunun aktivizmin dönüşümünde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Geleceğimizin oldukça parlak olduğunu düşünüyorum çünkü küresel iklim krizi Türkiye’de ve Dünya’da gitgide ciddi şekilde görülmeye ve takipçi kitlesi toplamaya devam ediyor. Öncesinde mecliste iklim krizinin i’si bile söylenmezken son yıllara geldiğimizde artık Ak Partiden CHP’sine, İyi Partisine kadar her bir parti, her bir milletvekili iklim krizine dair politikalar oluşturmaya ve ciddi anlamda çalışmalar yürütmeye başladı. Bunlar tabii ki sadece bizim başarımız değil, hepimizin başarısı, her bir insanın vermiş olduğu emek. Bunun da dijital anlamda devam etmesinin parlak olduğunu düşünüyorum çünkü her gün bu mecralara, bu platformlara yeni üyeler, yeni takipçiler katılıyor ve bu katılan insanlardan en az biri bu konularda duyarlı oluyor. Bu yüzden dijital aktivizmin gelecek noktasında da parlak bir şekilde ilerleyebileceğini düşünüyorum.” (G3)

“Türkiye’deki aktivizme genel olarak bakarsak artık grevlerden, yürüyüşlerden başka türlü bir düzene evrildiğimizi düşünüyorum çünkü öyle bir örgüte sahip değiliz. Şu anki gençlik örgütleri çok daha her şeyin üstünde kapasiteye sahipler, bizim gençlik örgütleri bizim içinde olduğumuz örgütler, gruplar, sivil toplumlar yürüyüş yapmak, pankart açmak, sokaklarda bağırarak çağırmak gibi bir şeylerin ötesinde artık belediyelerle, siyasetçilerle, özel sektörlerle iş birliği yaptığı için ondan biraz uzaklaşıyor gibiyiz. Mesela artık iklim grevlerimiz de çok rağbet görmüyor, insanlar fiziksel etkinliklere çok gelmiyorlar. Benim öngörüm grevlerin, yürüyüşlerin artık olmayacağı onun yerine daha resmî dünyayla iç içe geçmiş hem politika hem özel sektör hem de sivil toplum ayağıyla bir araya gelmiş yani neredeyse onların bir parçası hâline gelmiş bir sivil iklim hareketi benim düşüncem. Bunun nedeni de iklim için çalışan çocuklar, gençler büyüyorlar, çoğumuz üniversiteye başlayacağız, üniversitede de bir topluluk oluşturacağız, daha sonra işe gireceğiz. Aslında biz daha işe girmeden iş dünyasını değiştirmeye başladık. Biraz girişimci bakış açısından bakıyorum; ne, ne kadar etki yaratıyor? Benim gidip bir sivil toplumla, özel sektörle, belediyeyle, konuşmam mı sokakta yürüyüş yapmam mı, bir faaliyette bulunmam mı hangisi daha fazla etki yaratıyor diye baktığımızda pandemi öncesi olsa sokaktaki etkinliklerin çok fazla ses getirdiğinden bahsedebiliriz ama günümüzde dijitaldeki etkinlikler daha fazla etki yaratıyor. O yüzden ben aktivizmin daha çok dijitalleşeceğini, iş dünyasıyla ve diğer sektörlerle iç içe geçeceğini düşünüyorum hatta onların bir parçası olmaya başladı zaten. Çünkü bizim temasta olduğumuz bir sürü şirket sürdürülebilirlik departmanı kurdu, dernekler gençlik danışma kurulları oluşturdu, onlarla iç içe çalışmaya başladık.” (G8)

Dijital aktivizmin geleceğine önem atfetmeyen yaklaşımlarda dijital aktivizmde temel yapının ve yöntemlerin kısa vadede önemli ölçüde değişmeyeceği görüşü yer almaktadır. Dijital aktivizmin sorun alanlarının artacağı görüşü de mevcuttur. Çevreci hareket

aktörlerinin dijital aktivizminde, farklı yaşam tarzlarına yönelik sert eleştirilerin ayrımcılık ve ötekileştirmeye yol açabileceği ve bununda toplumu kutuplaştırma riskini ortaya çıkarabileceğine işaret edilmiştir.

“Çok da büyük bir değişim olacağını düşünmüyorum, tabii bu ne kadar bir gelecekte bahsettiğimize göre değişir. En azından kendi yaşayacağım süre içerisinde büyük bir değişime uğrayacağını sanmıyorum. Çok fazla sosyal medya platformu açılıyor; sürekli bir yenisi ekleniyor, yenisi ünleniyor. Belki biraz daha farklı yerlere yayılır, belki Instagram yerine başka bir uygulama kullanma olabilir ama sistem olarak fazla bir değişiklik göstereceğini düşünmüyorum.” (G4)

“Çevreci hareket aktörlerinde dijital aktivizm faaliyetlerine de öyle yansıtacağını düşünüyorum bir taraf yıkıcı, baskıcı, zorlayıcı, agresif ve çok olumsuz olacak; ırkçılık gibi düşünebiliriz, kendi gibi olmayan herkese kötü bakan. Mesela bunu veganlarda görüyoruz, bazı veganlar et yiyenlere muazzam düşman gözüyle bakıyorlar. Çevreciliğin de gelecekteki faaliyetlerini düşünürken, yaparken, yansıtırken bu tip insanların aynı şekilde duruş sergileyeceğini düşünüyorum. Örneğin, fosil yakıt kullanana, benzinli araca binenlere, hayvansal gıda tüketenlere yani karbon ayak izini büyütecek herkese çok kötü bir şekilde bakacaklarını ve dijital platformlarda da büyük fontlarla eleştireceklerini düşünüyorum.” (U8)

Katılımcılar Türkiye’de toplumsal hareketlerin zayıfladığını belirtmeler de çevresel krizlerin artmasına paralel olarak bir kırılma noktasının yaşanabileceğine de işaret etmiştir. Bu kırılma noktasının ise gelecekte dijital aktivizmin ve sokak eylemlerinin birleşmesi ile örgütlü ve etkili bir şekilde yapılacağı belirtmektedir. Buna ilişkin katılımcı görüşleri şunlardır:

“Türk toplumu ilginç bir toplum, tabii son 15-20 yılda iyice ezilmiş bir toplum, artık herhangi bir konuda toplumsal hareketimizi kaybettik. Çünkü aman bir şey yaparız, şuna yarar oy olarak; aman bir şey yaparız, buna yarar diye düşünüyoruz. Bu yanlış bir şey. Ben bunun her zaman yanlış olduğunu düşünüyordum ama herkes kendisine zarar gelmesinden korkuyor ki gelir yani %100 eminiz buna. Fakat şöyle bir şey var, bu böyle sonsuza kadar gitmez. Yani dünyada hiçbir şey sonsuza kadar gitmez. Dolayısıyla bir yerde kırılma anı olur mu? Ben olacağını düşünüyorum. Çünkü insanlar bir yerden sonra artık kendileri zarar görmeye başladığında anlayacaklar, çevresel problemlerle ilgili olarak görecekle ve yalnız başına olduklarını fark edecekler, yani depremde de bunu gördük. Yalnız başınalar, tabii bazı insanlar yalnız olmadıklarını düşündüler, bazıları yalnız kalmadı. Tabii doğa sizin ideolojinize bakmıyor, bir şey varsa yapıyor geçiyor. Yani akarsuyun önüne istediğiniz kadar barajlar kurun, köprüler yapın, bir gün geliyor akarsu sizin evlerinizi yıkıyor geçiyor.

Dolayısıyla çevresel problemler de sizin politik görüşünüze bakmayacak. Bu bir yerde bir kırılma noktası olabilir mi? Ben olur diye umuyorum yani olur diye düşünüyorum. Bir yerden sonra ve bu özellikle iklim değişikliğine bağlı olarak gerçekleşecek olan maalesef öngörülerimiz yani kötü olayların, felaketlerin diyelim, sonucunda bir gün kırılacağını düşünüyorum.” (F4)

“Geleceğinde şunu görüyorum; biraz kullanımında sorumlu olmak gerekiyor, karşıdakine büyük resmi gösterebilirsek uzun bir geleceği var. Bu devam edecek dolayısıyla engellenebilir bir şey değil, umarım başarılı bir dönüşüme sebep olabilir. Dünya şu an bir neoliberalizm krizinin içerisinde ve muhakkak artık dönmek zorunda olduğu bir süreçten geçiyoruz, onun sancısı var. Dolayısıyla bir yandan dijital dünyada yaşıyoruz ama aslında sokak aktivizmi dediğimiz sokakta olmak meselesi de birikiyor. Yani bu biriken bir şey dolayısıyla bu sancılarla oraya sıkışıp kalmış bir şey olmayacağı çok ortada, bunun dijitalden kopup daha somut bir talebe, harekete dönüşmesinin küçük küçük örneklerini aslında her yerde görüyoruz, bu zaten olmayan bir şey de değil. Gelecekte bunun daha örgütlü olacağına eminim, talep de ediyorum, öyle bir potansiyelin olduğunu ve geliştiğini düşünüyorum.” (U2)

“Yüksek ihtimalle inanılmaz bir sorun olarak daha da yoğunlaşacak ve dijital aktivizm boyutundan ziyade insanların sokağa dökülebileceği bir hâl alabileceğini düşünüyorum açıkçası çünkü orta ya da uzun vadede buna bir çözüm yok, kötü bir senaryo belki ama öngörüm bu. Çünkü buna dair bir çalışma yok, hak talebi de ne yazık ki yok. Sonrasında bu sorun daha da büyüdüğünde bu hak talebi artık çok daha yüklü bir şekilde ortaya çıkacaktır diye düşünüyorum.” (U4)

Katılımcılar, çevresel sorunların uzun vadede sosyal hareketlerin yeniden canlanmasına ve hak taleplerinin güçlenmesine yol açacağını ifade etmektedir. Çevresel farkındalığı artırmak için geleneksel medya araçlarının kullanılmasının ve tüketim alışkanlıklarının sorgulanmasının önemli olduğuna işaret edilmiştir.

“En basit örneği kamu spotu, insanların televizyonuna girmesi lazım, online kullanan insanlar var, kullanmayan insanlar var. Televizyon izleyen bir kitle de var mesela eski kitle biliyorsunuz televizyondan izliyor. O insanlar bu anlamda biraz daha bilinçli insanlar, zamanında tarımla uğraşmışlar; yağmurun, suyun, toprağın değerini bizlerden çok daha fazla biliyorlar, bizler apartmanlar arasında yetişmiş insanlarız. Dolayısıyla onlara su kıtlığı, gıda güvenliği dediğimiz zaman biraz daha etkili hareketlerde bulunurlar diye düşünüyorum. Kamu spotları oluşturulmalı, radyoda bunlarla alakalı programlar yapılmalı, belki de ürün alırken ‘Bunu alıyorsun ama gerçekten buna ihtiyacın var mı? Bunu almadan da hayatını sürdürebilir misin?’ temel sorusunu ürünün üzerinde görmeliyiz. O ürünün satışı kesinlikle

düşer, o yüzden kimse de bunu yapmıyor zaten. Tüketim alışkanlıklarımızı gözden geçirmeliyiz ve sorgulamalıyız.” (U7)

Çevreci hareket aktörleri, dijital aktivizmin geleceğine dair iki bakış açısı sunmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin ve sosyal medyanın örgütlenme ve farkındalık açısından güçlü araçlar olduğu yönünde olumlu görüşler ve bireylerin pasif öznelerle dönüşme durumu, dijital eşitsizlik ve ayrımcılık risklerine karşı olumsuz görüşler bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin kısa vadede bir dönüşüm yaşamayacağı görüşüne karşı, iklim krizinin etkilerinin artması ile birlikte fiziksel ve dijital aktivizmin bir arada yürütüleceği ve bir bütünleşmenin ortaya çıkacağı öngörülmektedir.

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

21. yüzyılda dijitalleşmenin her alana nüfus etmesi ile birlikte gündelik hayat pratikleri de değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Günümüzde bireyler fiziksel olarak gerçekleştirdikleri birçok eylemi dijital ortamdan da yapabilmektedir. Bu değişim ve dönüşüm süreci; toplumsal hareketlerde “yeni” olarak tanımlanırken, dijitalleşmeyi de hareketin bir parçası olarak kabul etmektedir. Bu çalışma yeni toplumsal hareketler kuramı çerçevesince, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünü belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde sosyal hareketler literatüründe kabul gören toplumsal hareket kavramı tanımlanarak, sosyal hareketlerin neden ve nasıl ortaya çıktıklarına, gelişim süreçlerine, amaçlarına, aktörlerine, temalarına, hareket biçimlerine ilişkin tartışmalar yürütülmüştür. Yeni toplumsal hareketler ve “yeni”liği üzerine eleştirilere, eski ve yeni hareketler arasındaki benzer ve farklı özelliklere, yeni hareket teorilerine, yeni toplumsal hareket biçimlerine ve dijitalleşmenin toplumsal hareketler üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci başlığında dijital aktivizm kavramı tartışılmış, iklim değişikliği nedenleri ve sonuçları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen çalışmada, Sosyal medya platformlarında aktif içerik üreten 25 hareket aktörü ile çevrim içi olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler nitel yaklaşım yöntemi kullanılarak MAXQDA nitel analiz programı ile analiz edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünü tespit etmeye dair bulgular ortaya çıkarılmıştır. Görüşme formu 4 temadan oluşmuştur. Bu temalardan ilki çevreci hareket aktörüdür. Bu temanın alt temalarında çevreci hareket aktörlerinin kendilerini tanımlama biçimlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda elde edilen verilerden katılımcıların aktör tanımlama biçimlerinin farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre, çevresel mücadele alanında öne çıkan aktör kimliğinin 'aktivist' olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, bu kimlik kendi içerisinde 'iklim aktivisti', 'insan hakları aktivisti', 'sürdürülebilir iklim aktivisti' ve 'ekoloji aktivisti' gibi alt kategorilere ayrılarak farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. ‘Hak savunucusu’ tanımının da ikinci baskın tanımlama biçimi olduğu ve kendi içerisinde ‘doğa ve hayvan hakları savunucusu’ ve ‘çocuk hakları savunucusu’ olarak farklı biçimlerde tanımladığı bulgulanmıştır.

Tanımlama biçimleri arasında gönüllü, aktivist olmayan, direnişçi, emekçi, özüne dönen, etki oluşturan, greenfluencer, halka aktarım yapan şeklinde tanımlarında yer aldığı ortaya çıkarılmıştır.

Çevreci hareket aktörlerinin hareketlerin amacı, oluşumu ve vizyonuna dair tanımlama biçimlerinin de belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu tanımlamalar arasında ‘eğitim vermek’, ‘hukuki mücadele vermek’, ‘kolektif çalışmalara katılmak’, ‘rol model olmak’, ‘kampanya düzenlemek’, ‘insan haklarını engellemek’, ‘iklim krizini engellemek’, ‘rant projelerini engellemek’, ‘farkındalık oluşturmak’, ‘soruna karşı çözüm üretmek’, ‘doğayı korumak’, ‘geri dönüşümü öğretmek’, ‘sürdürülebilir bir yaşam oluşturmak’, ‘uluslararası çalışmalar yürütmek’ ve ‘bireysel sorumluluk’ tanımlamaları ortaya çıkmıştır. Hareket aktörlerinin hareketi tanımlama biçimleri ve harekete katılım nedeni ve sürecine dair tanımlama biçimleri yer almaktadır. Çevreci hareket aktörlerinin hareket tanımlama biçimleri de farklılık göstermektedir. Çevreci hareket aktörlerinin hareket tanımlama biçimleri; ‘insanlara yararlı olmak’, ‘grev bilincini oluşturmak’, ‘toplum psikolojisi oluşturmak’, ‘iş birliği ile hareket etmek’, ‘değişimin öncüsü olmak’, ‘Anadolu’yu ve Anadolu insanını tanıtmak’, ‘temizlik hareketi’, ‘davranış değişikliği yapmak’, ‘kolektif bir hareket’, ‘birlikte mümkün’, ‘harekete geçen gençler’, ‘politik kökenli’, ‘insanca, barışçıl ve onurlu mücadele’, ‘çevre hareketi’, ‘doğa merkezci’, ‘sürdürülebilirlik hareketi’, ‘samimiyet ve kolaylık hareketi’, ‘doğa savunuculuğu’ olarak bulgulanmıştır. Hareket tanımlama biçimlerinden “kolektif bir hareket” ve “harekete geçen gençler” tanımının baskın olduğu saptanmıştır.

Aktörlerin harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin tanımlama biçimleri ‘ne yapabilirim düşüncesi’, ‘bir mücadele alanı olması’, ‘yanlış bilginin düzeltilmesi’, ‘serbest çalışma alanı olması’, ‘gönüllü faaliyetinin olması’, ‘öğrenme isteği oluşturmaya’, ‘hareketin devamlılığının olması’, ‘dünyayı kurtarma isteği’, ‘iklim krizini anlatma isteği’, ‘eko anksiyete oluşması’, ‘kampanya yürütme isteği’, ‘topluma faydalı olma isteği’, ‘doğal ve toplumsal krizlerin olması’, ‘Greta’nın çağrı yapması’, ‘sorumluluk ve gelecek nesillere borç ödeme isteği’, ‘yaşamak ve yaşatmak isteği’, ‘tarihi binaları koruma isteği’, ‘öfke duygusunun artması’, ‘rant projelerini engelleme isteği’, ‘hayvan haklarını savunma isteği’ olarak bulgulanmıştır. Tanımlama biçimlerinden ‘ne yapabilirim düşüncesi’, ‘dünyayı kurtarma isteği’, ‘iklim krizini anlatma isteği’, ‘Greta’nın çağrı yapması’ ve ‘sorumluluk ve gelecek nesillere borç ödeme isteği’ tanımının baskın olduğu

saptanmıştır. Hareket tanımı biçimlerinden kolektif bir hareket ve harekete geçen gençler olarak baskın olan hareket tanımının, harekete katılım nedeni ve sürecine ilişkin baskın olan tanımlama biçimlerinden ‘ne yapabilirim düşüncesi’, ‘dünyayı kurtarma isteği’, ‘iklim krizini anlatma isteği’, ‘Greta’nın çağrı yapması’ ve ‘sorumluluk ve gelecek nesillere borç ödeme isteği’ tanımları ile neden sonuç ilişkisi kurulabilmektedir.

Temalardan ikincisi sosyal medya kullanımıdır. Bu doğrultuda, çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya platformları kullanımlarının araştırılması amaçlanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda, sosyal medya platformları arasında en sık kullanılan mecraların Instagram ve X (Twitter) olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcılar tarafından WhatsApp’ın özellikle anlık iletişim için kullanıldığı belirtilmiştir. Online ortamlarda indirilmek veya dinlenmek üzere sunulan bir dizi sesli blog olarak adlandırılan Podcast’in de kullanımının mevcut olduğu tespit edilmiştir. ‘We are Social’ ve ‘Meltwater’ tarafından hazırlanan ‘Dijital 2025 Türkiye Raporu’nda yer alan verilere göre, 58,4 milyon kişinin kullanımı ile Instagram, Türkiye’de en çok kullanıcısı olan sosyal medya platformu olmuştur (We Are Social, 2025). Katılımcılardan elde edilen verilerde de paralel sonuçlar elde edilmiştir.

Çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya kullanım amaçları ve nedensellik ilişkileri; ‘dijital aktivizm ile daha geniş kitlelere ulaşmak’, ‘çevre bilinci oluşturarak bireylerin davranışlarını olumlu yönde etkilemek’, ‘dezenformasyonu engelleyerek kullanıcıların doğru bilgiye ulaşmasını sağlamak’, ‘haberdar ederek bireylerin eyleme katılımını sağlamak’, ‘iş dünyasını takip ederek network ağı oluşturmak’, ‘kapalı gruplara katılım sağlayarak bilgi paylaşımında bulunmak’, ‘çarpıcı görseller/videolar üreterek bireylerde farkındalık oluşturmak’, ‘sansasyonel videolar paylaşarak dikkat/ilgi çekmek’, ‘kamuoyu oluşturarak politika yapımcıları etkilemek’, ‘propaganda yaparak algı oluşturmak’ şeklinde bulgulanmıştır. Katılımcıların sosyal medya platformlarını kullanım amaçları arasında, iklim krizine dikkat çekmek, doğru bilgi paylaşımında bulunmak, farkındalığı artırmak ve geniş kitlelere ulaşmak yer almaktadır.

Çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla yaptıkları iş birlikleri/reklam çalışmaları olumlu ve olumsuz olarak değişkenlik göstermektedir. Çevreci hareket aktörleri, kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklamı; ‘iş birliği ve beraberlik’, ‘yeşil boyama’, ‘stratejik seçim’, ‘farklı paydaşlar’, ‘iş olarak görme’, ‘örnek çalışmaları paylaşma’ olarak tanımlamıştır. Çevreci hareket aktörleri, iş birliği ve beraberliği

engelleyen etkenlerin başında birtakım korku ve çekincelerin yer aldığını belirtmiştir. Çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklam yapma kriterinde yeşil aklama kavramı ön plana çıkmıştır. Greenwashing olarak da ifade edilen yeşil aklama, çevreye zararlı ürün ve faaliyetleri olan firmaların ve kamu kurumlarının çevreye karşı duyarlı görünmesi için yürütülen çalışmaları kapsamaktadır. Katılımcılar yeşil aklamaya karşı bir duruş sergilemektedir. Çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla iş birliği/reklam yapmaya yönelik görüşlerinde dijital içerik üreticisinin harcadığı emek ve iş gücü nedeniyle gelir elde etme isteğinin yer aldığı gözlemlenmiştir. Sosyal medya platformlarının gelir modelleri oluşturduğu ve bireylerin gündelik yaşamlarında ağlar üzerinden yapılan iş birlikleri ve paylaşımlarla hayatlarını idame ettirdikleri belirtilebilir.

Temalardan üçüncüsü dijital aktivizmdir. Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinde iklim krizinin nedenleri ve günümüzde karşı karşıya kalınan etkilerini anlatmaya yönelik olarak etkinlikler düzenlendiği ve düzenlenen etkinliklere katılım sağlandığı, politikacıların sorunlara çözüm üretmesine yönelik imza kampanyaları yürütüldüğü, hukuki mücadele verildiği, bireylerin farkındalıklarını artırmaya yönelik çeşitli atölyeler gerçekleştirildiği, eğitimler verildiği, eylemler düzenlendiği, kamuoyu oluşturmak için basın faaliyetlerinde bulunduğu, proje, araştırma ve yayın yapıldığı ve sürdürülebilir çalışmalar yürütüldüğü gözlemlenmiştir. Türkiye’de özellikle yaz aylarında yüksek sıcaklık ve kuraklık, yıldırım düşmesi gibi doğal nedenlerle veya insan hatası kaynaklı ve kasıtlı olarak çıkarılan orman yangınları yaşanmaktadır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetleri de ifade edilen yangınlardan önce ve iklim krizi ile ilgili konularda bilgi paylaşımında bulunmak üzere etkinliklere katılmak, eğitim vermek, eylem yapmak ve kamuoyu oluşturmak şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm pratikleri arasında imza kampanyalarının önemli bir yer tuttuğu; bu kampanyaların dijital ortama taşınarak sosyal medya üzerinden özellikle X (Twitter) platformunda hashtag aktivizmi yoluyla desteklendiği belirlenmiştir. Bu durum, dijital mecraların çevresel ve toplumsal konularda farkındalık yaratma ve kamuoyu oluşturma süreçlerinde etkin bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Katılımcılar tarafından imza kampanyalarında yerel yönetimlerin özellikle büyükşehir belediye başkanlarının desteğini almanın kamuoyu oluşturmadaki önemine işaret edilmiştir.

Çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya kullanıcılarını ‘bilgilendirme’, ‘farkındalık oluşturma’, ‘bilinç oluşturma’, ‘umut verme’, ‘merak uyandırma’ ve ‘destekleyen sayısını artırma’ ve ‘çevreyi ve doğayı koruyucu çalışmalar yürütmek’ amacıyla dijital aktivizm gerçekleştirdiği bulgulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda ise bilgi paylaşımının önceliklendirildiği ve tedbir alınması konusunda ‘harekete geç’ mesajının verildiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların, bireylerin eylemlerinin sonucunda iklim krizinin etkilerinin yaşandığını neden sonuç ilişkisi kurarak olayların sosyal ve politik yönüne işaret ettikleri ve sorunun çözümüne ilişkin çözüm önerileri sundukları tespit edilmiştir. Katılımcılar arasında dijital aktivizm gerçekleştirmeye olanak sağlayan internete ve sosyal ağlara ilişkin ise kullanım süresi konusunda ‘dijitaldeki tehlike’ olarak ifade edilen bir bakış açısı ve eleştirel bir yaklaşım yer almaktadır. Dijital tüketimin oluşturduğu karbondioksit oranları örneklendirilerek, dijital ayak izinin azaltılması konusunda bireylerin eylemlerini düşünceleri ve sorgulamalarına yönelik bilgilendirici ve uyarıcı içerikler üretmenin dijital aktivizmin amaçları arasında yer aldığı kaydedilmiştir.

Katılımcılar arasında dijital aktivizmin işlevselliğine yüksek düzeyde önem atfedenler bulunmaktadır. Buna karşı kısmen etkili olduğunu savunan görüşler de bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin işlevselliğine önem atfedenler sosyal medya platformlarının hak arayışı alanına dönüştüğüne işaret etmiştir. Dijital aktivizmin işlevsel olmasının belirli başlıkların eklenmesi ile mümkün olacağını belirtenler ise üçlü bir “sacayağı” metaforu kullanarak hukuki ve fiilî mücadelenin de bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar dijital aktivizmin işlevselliğinin toplumsal harekete etkisinin, harekete fiilî destek ile mümkün olabileceğine işaret etmiştir. Dijital aktivizmin işlevselliğinin “kelebek etkisi” yaratabileceğini belirten katılımcılar, bireyin gündelik hayatındaki ilgi alanlarına paralel sanat ve spor gibi alanlarla ilişki kurarak hak arayışının daha barışçıl bir zeminde yürütülebileceğine atıf yapmıştır. Katılımcılar dijital aktivizmin işlevselliğinin ulaşılabilirlik ve kalıcılık olduğunu belirterek, ‘dijital kütüphane’ ve ‘dijital fırsat eşitliği’ kavramlarına atıfta bulunmuştur. Dijital aktivizmin işlevselliğine yönelik sorun alanlarında ise uzmanlaşma ve algoritma sorunlarına vurgu yapılmıştır. Katılımcıların hedef kitleleri arasında ise gençlerin yetişkinlerin, çevreci insanların ve değişim isteyenlerin yer aldığı, belirli bir hedef kitlesi bulunmayan katılımcıların da olduğu saptanmıştır.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm eylem biçimleri arasında; ‘kampanyalar düzenlemek’, ‘eğitim vermek’, ‘etkinlikler düzenlemek’, ‘hukuki mücadele vermek’, ‘grev/eylem yapmak’, ‘tepkisizlik’, ‘tüketime karşı duruş sergilemek’, ‘kültür değişimini sağlamak’ ve ‘yürüyüş yapmak’ olduğu bulgulanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında yer alan kampanyaların dijital imza kampanyaları ve yüz yüze imza kampanyaları olarak ikiye ayrıldığı teknolojik gelişmelere paralel olarak günümüzde dijital imza kampanyaları yaygın olarak kullanıldığı saptanmıştır. Dijital imza kampanyalarının özellikle seçim dönemi sürecinde adaylara yönelik gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Dijital imza kampanyaları ile geniş bir kitleye ulaşabildiklerini belirten katılımcılar tarafından özellikle karar alıcıların ve sanatçıların imzalarını ve desteklerini alma noktasında yürütülen kampanyalar başarı olarak addedilmiştir. Dijital imza kampanyalarının konu başlıkları çeşitlilik gösterse de yürütülme amacının doğanın ve canlıların korunmasına yönelik olduğu beyan edilmiştir. Dijital imza kampanyalarının yaygın kullanımının aksine özellikle yüz yüze iletişimin insan ilişkileri açısından samimi, açık ve anlamlı olduğu görüşünü savunan hareketler tarafından yüz yüze imza kampanyaları düzenlenmektedir. Hareket aktörleri, iletişimcilerin birbirlerinin yüz ifadeleri, beden dili, ses tonu, jest ve mimikler gibi sözsüz ipuçlarını görmelerini ve yorumlamalarını sağlayan yüz yüze iletişim ile harekete katılımı amaçlamaktadır. Yüz yüze iletişim ile harekete katılım hedeflenirken bu sayının ise çeşitli endişeler nedeniyle oldukça az olduğu belirtilmiştir.

Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında ‘eğitim faaliyetlerinde bulunmak’, ‘grev/eylem gerçekleştirmek’, ‘çeşitli etkinlikler ve atölyeler düzenlemek’ ve ‘yürüyüş yapmak’ yer almaktadır. Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında kampanyaların ve eğitimin baskın olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların yürüttüğü eğitim faaliyetlerinin temel amacının, iklim değişikliği konusunda toplumsal farkındalık oluşturmak ve iklim krizinin etkileri ile sonuçlarına dair bilgi sunmak olduğu belirlenmiştir. Katılımcı görüşleri, eylem içeriklerinin hedef kitleye göre çeşitlilik gösterdiğini ortaya koyarken, tüm bu faaliyetlerde ortak amacın kolektif bir bilinç oluşturarak toplumsal düzeyde harekete geçilmesini sağlamak olduğu saptanmıştır. Bu durum, çevre ve iklim temelli eğitim çalışmalarının yalnızca bilgi aktarımına değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümü hedefleyen bir bilinç inşasına hizmet ettiğini göstermektedir.

Katılımcıların dijital aktivizm stratejileri arasında, ‘kitle hareketi oluşturmak’ ‘sosyal medya çalışmaları’, ‘ünlülerden destek almak’, ‘kıyafet kostüm seçimi’ ve ‘tüketime karşı duruş’ olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm eylem biçimleri arasında yer alan kampanyalar; ‘dijital ve yüz yüze imza kampanyaları’, ‘eğitim faaliyetleri’, ‘şiddetsiz direniş’ yöntemlerinin benimsenerek özellikle ‘barışçıl eylemler gerçekleştirilmesi’, ‘çeşitli etkinlikler’, ‘atölyeler’ ve ‘yürüyüş düzenlemek’ olarak bulgulanmıştır. Katılımcılar, vatandaşların doğal bir direnme hakkı olarak tanımlanan sivil itaatsizliğe atıf yaparak dijital aktivizmin eylemlerle desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm stratejilerinde ise kıyafet kostüm seçimi ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların düzenledikleri etkinliklerde dinazor gibi nesli tükenen, panda ve kaplumbağa gibi nesli tehlike altında olan canlılara yönelik kıyafetleri tercih ettikleri ve kıyafet seçimleri ile özellikle çocuklarda iklim krizine yönelik farkındalık oluşturmayı amaçladıkları bulgulanmıştır. İklim krizinin öğretilme sürecinde sanatında bir araç olarak kullanıldığını belirten katılımcıların ünlü isimlerden ve sanatçılardan destek aldıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm stratejileri arasında bütüncül yaklaşıma atıf yapılmıştır. Katılımcı; iklim krizinin farkındalığını oluştururken biyolojik çeşitliliğin azalmasına vurgu yaparak, konunun çeşitli politik, ekonomik ve kültürel yapılara odaklanılarak ulusal ve uluslararası düzeyde ele alınmasını önermektedir.

Çevreci aktörlerin dijital aktivizm pratiklerinde, iklim krizine dikkat çeken ve veriye dayalı içerik üretimine odaklanan ortak bir yaklaşım benimsedikleri belirlenmiştir. Aktörlerin dijital aktivizm çalışmalarının benzerliklerinin iklim krizini anlatmak için sosyal medya platformlarının özellikleri doğrultusunda benzer içerikler ürettikleri ve farklı platformlardan içerikleri dolaşıma sundukları saptanmıştır. Katılımcıların sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında, bireyleri bilgilendirmek ve iklim krizi sorununun çözümü noktasında önerilerde bulunmak yer almaktadır. Katılımcıların odaklandıkları konular ve dijital aktivizmde kullandıkları dil farklılık gösterirken, ortak bir sorun olarak addedilen iklim krizi ile mücadele edilmesi ise gereklilik olarak kaydedilmiştir.

Katılımcılar, sosyal medyada içerik üreterek kolektif bir bilinç oluşturmayı ve karar alıcılara seslerini duyurmayı amaçladıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların dijital aktivizminin farklılıkları arasında belirli uzmanlık alanlarına göre yoğunlaşmanın söz

konusu olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların dijital aktivizm gerçekleştirirken yerel, ulusal ve uluslararası olmak üzere farklı şekilde çalışmalar yürüttükleri kaydedilmiştir.

Çevreci aktörlerin dijital aktivizm pratikleri arasındaki farklılıklardan biri, çeşitli etkinlikler düzenlemeleridir. Bu etkinlikler arasında özellikle yaratıcı eylemler, saha gezileri ve kervan organizasyonları öne çıkmaktadır. Hareketler arasında dijital aktivizm gerçekleştirilirken aynı zamanda belirgin bir farklılaşma da olduğu katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Özellikle bir Let's Do It Türkiye hareketinde dijital temizlik yapılmasına yönelik teşvik edici çalışmalar yürütüldüğü ve dijital karakter robot ile de organizasyon yapıldığı kaydedilmiştir. Öte yandan ulusal ve uluslararası çalışma alanlarında farklılık olarak ayrımcılık yaşandığı tespit edilmiştir. Uluslararası alanda çalışmalar yürütülürken yaş ayrımcılığının yapılmadığını belirten katılımcı, Türkiye'de ise gençlik iklim hareketinde yer alanların belirli ön yargı ve stereotiplerle karşılaştıklarını ifade etmiştir. İklim krizinin insan hakları boyutu olduğu ve bunun da bir farklılık oluşturduğu görüşü bulgulanmıştır.

Dijital aktivizmin avantajları arasında 'bireyleri harekete geçirme', 'rol model olma', 'etki', 'ses duyurma aracı', 'hız ve yaygınlık', 'evrensellik', 'geri bildirim alma', 'kısa videolar ile bilgi verme' ve 'bilgiyi geniş kitlelere yayma' olduğu bulgulanmıştır. Katılımcılar arasında dijital aktivizmin avantajları arasında bilgiyi kolaylıkla geniş kitlelere yayma ve hız ve yaygınlık görüşünün yaygın olduğu kaydedilirken, özellikle günümüzde dijital ortamlarda varlık göstermenin bir zorunluluk olduğuna işaret edilmiştir.

Dijital aktivizmin dezavantajı arasında 'gündemin çabuk değişmesi', 'konuların tekrar etmesi', 'geri bildirim almamak' ve 'tepki almak' görüşleri bulgulanmıştır. Sosyal medya platformlarında linç kültürünün yaygın bir sorun alanını oluşturduğu kaydedilirken, özellikle katılımcıların olumsuz içerikli yorumlara maruz kaldıkları saptanmıştır. Dijital aktivizmin dezavantajları arasında iklim aktivistlerine yönelik nefret söyleminin ortaya çıkması yer almaktadır. Nefret söylemi; siyasal nefret söylemi, kadınlara yönelik nefret söylemi, etnik köken ve ırkçılık temelli nefret söylemi, cinsel yönelime dayalı nefret söylemi, inanç ve mezhebe dayalı nefret söylemi ve inanç ve mezhebe dayalı nefret söylemi olmak üzere 6 başlıkta kategorileştirilmektedir. Elde edilen bulgularla günümüzde bu kategoriler arasına iklim aktivistlerine yönelik nefret söyleminin de eklenmesi gerekliliğı ortaya çıkmıştır. Sosyal medya platformları, bireylerin etkileşimde

bulunduğu ve kamusal söylemlerin şekillendiği dijital alanlar olarak, nefret söyleminin üretimi, yeniden üretimi ve yayılımında kritik bir rol oynamaktadır. Bu durum, sosyal medya mekanizmalarının algoritmik yapısı ve kullanıcı etkileşim dinamikleri bağlamında, nefret söyleminin sistematik biçimde yeniden üretildiğine işaret etmektedir. Sosyal ağların bir tür yankı odası oluşturduğunu belirten katılımcılar, aynı zamanda yanlış bilginin yayılmasının da dijital aktivizmin dezavantajları arasında yer aldığını kaydetmiştir. Dijital aktivizmin dezavantajları arasında felaket tellallığı söylemi ve yeşil boyama/reklama ilişkin görüşler bulunurken, bireyleri pasifize eden bir sürece de işaret edilmektedir. Sosyal medya platformlarında iklim krizine yönelik fikirlerin paylaşılması ve tepki gösterilmesi ile aktif bir özne konumundaki bireyin, toplumsal harekete dönüşmeyen eylemler nedeniyle pasif bir nesne olma hâli, katılımcılar tarafından dijital aktivizmin dezavantajları olarak görülmektedir.

Çevreci hareket aktörlerinin örgütlenme pratiklerinin doğal bir süreçte “gönüllülük” esasına dayalı geliştiği gözlemlenmiştir. Dijital aktivizm örgütlenme pratikleri arasında sosyal medya platformları ve çevrim içi toplantı düzenleme uygulamaları yer almaktadır. Katılımcıların örgütlenme pratikleri arasında belirli bir hiyerarşinin olmadığı, yatay örgütlenme ve bireysel örgütlenmenin olduğu bulgulanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm örgütlenme pratiklerinde kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşım sergiledikleri ve hareketler arasında iş birliği, dayanışma ve desteğe önem verdikleri kaydedilmiştir. Dijital aktivizmin örgütlenme pratiklerine ilişkin katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, sosyal medya platformlarının ve çevrim içi uygulamaların örgütlenmede etkili olduğu bulgulanmıştır. Katılımcılar düzenli aralıklarda bir araya gelerek örgütlenirken, aynı zamanda çevrim içi uygulamalardan WhatsApp’ta topluluk oluşturarak anlık iletişim kurulabilmektedir.

Katılımcılar, yeni toplumsal hareketlerin insan hakları ve şiddet karşıtlığı odağında, iklim krizi ile mücadele edilirken barışçıl eylemlerin gerçekleştirilmesini önermektedir. İklim krizinin geniş kitlelere anlatılması noktasında hareket aktörlerinin iş birliği ve dayanışma ile örgütlenerek her yıl tarihi değişiklik gösterse de karar alıcılara seslenmek için küresel iklim grevi gerçekleştirdikleri saptanmıştır. Eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinin de katılımcıların dijital aktivizm örgütlenme pratiklerinde yer aldığı bulgulanmıştır. Katılımcıların örgütlenme pratiklerine ilişkin eleştirileri bulunmaktadır. Bu eleştiriler, hareketlerde uzun yıllardır yer alan kişilere ve onların mücadele yöntemlerine ilişkindir.

Şiddet içerikli eski mücadele yöntemleri yerine günümüzde barışçıl eylemlerle mücadele edilmesi önerilmektedir. Aynı zamanda hareketlerin iç işleyişinde iletişim süreçlerinde yaşanan bazı sorunlara da işaret edilmiştir. Özellikle WhatsApp gruplarında anlık iletişimin olmamasının, kapsayıcılığı engellediği ve çoğunluğun aynı hedef etrafında birleşememesine neden olduğu kaydedilmiştir. Topluluklar arasındaki varlık gösteren “iletişimsizlik” ise sorun alanlarından biri olarak tespit edilmiştir.

Çevreci hareket aktörlerinin mücadele yöntemleri incelendiğinde, en yaygın olarak karar alıcıları hedef alan imza kampanyalarının düzenlediği tespit edilmiştir. Ayrıca, eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek, hukuki mücadele yürütmek ve grev gibi doğrudan eylem biçimlerine başvurmak da sıkça kullanılan mücadele yöntemleri arasında yer almaktadır. Katılımcılar imza kampanyalarının saha çalışmaları ile desteklenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Bireylerin bilgilenme süreçlerine paralel olarak hak ihlallerine karşı birlik ve beraberliğin olduğu ve eğitim süreçleri ile hukuki mücadelenin de doğrudan ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Çevreci hareket aktörlerinden yerel direniş hareketleri arasında yer alan Akbelen Ormanı Savunucularının #zeytinimedokunma başlığı ile çadır nöbetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde sürdürdükleri eylemler, mücadele yöntemlerinin somut bir örneği olarak ifade edilebilmektedir. Hareket aktörleri, bir yandan ağaçların kesilmesini engellemeye yönelik eylemler gerçekleştirilirken bir yandan da ağaç dikerek mücadeleye katkı sağlandığını ifade etmiştir. Hareket aktörlerinin iklim krizi ile mücadele yöntemleri arasında kurum ve kuruluşlarla iş birliği kurarak çeşitli projelerin hayata geçirilmesi bulunmaktadır. Katılımcılar, dijital aktivizmin mücadele yöntemleri arasında kendine özgü yöntemler geliştirmeye ve eylemlerin tutarlılığına atıf yapmıştır. Bu alanda bireysel olarak atılacak küçük adımların dahi canlıları ve doğayı korumak açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Çevreci hareketlerin mücadele yöntemlerinde mutlak bir doğrunun olmadığı görüşünden hareketle, iklim krizinin etkilerinin ve sonuçlarının şiddetini artırması ile birlikte bireylerin kendisine en uygun yöntemi benimseyerek sorunun çözümü noktasında mücadele etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. İklim ve sürdürülebilirlik konusunun özümsemeden sadece bir iş olarak değerlendirilmesinin ise bir sorun alanı oluşturduğuna işaret edilmiştir.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin politika üretim süreçlerindeki rolü etkili, kısmen etkili ve etkisiz şeklinde bulgulanmıştır. Kamu politikası üretim sürecinde sosyal medya mevcut özellikleri ile günümüzde önemli bir rol oynamaktadır.

Kamusal alanın bir parçası hâline getirilen sosyal medya, bireylerin sesini duyurduğu ve gündem oluşturmada etkin bir araç olarak konumlandırılmaktadır. Sosyal medyanın politika üretim sürecindeki etkisine yönelik katılımcı görüşlerinde iklim krizinin ortaya çıkardığı sorunların çözümü noktasında ise kamu, özel sektör, üniversite ve çevreci hareketlerin iş birliği hâlinde çalışması gerekliliğine atıf yapılmıştır. Çevreci hareket aktörlerinin özellikle seçim dönemlerinde partilerin ve politikacıların iklim değişikliği başlığında ürettikleri politikaları yakından takip ettikleri ve bu konuda çeşitli kampanyalar oluşturdıkları gözlemlenmiştir. İklim krizine karşı mücadelede her bir hareketin bütünün bir parçasını oluşturduğu ve her bir eylemin ya da direnişinde politika üretim sürecine etki etme de önemli olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların özellikle yaşadıkları illerde yerel belediye başkanları ile görüşmeler gerçekleştirerek önerilerini paylaştıkları ve önerilen projelerden bazılarının hayata geçirildiği saptanmıştır. Siyasi partilerin iklim politikalarını oluşturma sürecinde özellikle gençlik iklim hareketi aktörlerine danıştıklarını belirten katılımcılar, süreçte aktif bir rol oynadıklarını örneklerle ifade etmiştir. Türkiye'de iklim krizine yönelik kalıcı politikaların geliştirilememesinin, başta siyasi gündemin yoğunluğu ile ekonomik ve politik sorunlar olmak üzere çeşitli yapısal etkenlerden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Çevreci hareket aktörlerinin sosyal medya platformlarında ürettikleri ve dolaşıma sundukları içeriklerin bireylerin hareketlere katılımı ve topluluk oluşturma noktasında etkin olduğu saptanmıştır. Dijital aktivizm hem yerel hem de uluslararası topluluklar oluşturulmasına kolaylıkla olanak sağlamaktadır. Katılımcılar, dijital araçlar ile başlayan iletişim sürecinin sahada eyleme dönüşmesinin önemine işaret etmektedir. Sanal toplulukların fiziksel olarak bir araya getirilmesinin de hareketin başarılı olması açısından bir zorunluluk olduğu kaydedilmiştir. Dijital aktivizmin dayanışma duygusunu artırarak topluluk oluşturmada etkili olduğu saptanmıştır. Dijital aktivizmin sosyal ilişkileri geliştiren ve güçlendiren, farklı düşüncelerin paylaşılarak tartışıldığı bir alan oluşturduğu ve farklı hareketlerin iş yapış şekillerinin öğrenilmesine katkı sağlandığı bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin sadece aynı fikirde olanları değil, benzer veya farklı düşüncelere sahip insanları da bir araya getirerek topluluk oluşturduğu saptanmıştır. Dijital aktivizmin farklı fikirleri bir araya getirdiğini belirten katılımcılar topluluğa katılım konusunda ise belirli bir hedef kitlenin seçilerek mesajın kısa, sade ve açık olarak karşı tarafa verilmesinin

önemine işaret edilmiştir. Topluluk oluşturmaya kolaylaştıran dijital aktivizm aynı zamanda farklı coğrafyalarda yaşayan bireylerin birlikteliklerinin başlamasına ve ilişkilerin gelişmesine ve katkı sunmaktadır. Dijital aktivizmin zaman ve mekân kısıtını kaldırıp toplumun her kesimine ulaşarak sadece yerel değil aynı zamanda ulusal ve uluslararası topluluklar oluşturulmasına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Dijital aktivizm topluluklarda iletişim ve iş birliği ağının gelişmesini de desteklemektedir. Dijital aktivizmin insanlar arasında bilgi paylaşımı ve zincirleme bir bilinçlenme süreci yarattığı belirtilerek, topluluk oluşturma sürecinde bir kişinin dahi harekete katılımının önemli bir kazanım olduğu ifade edilmiştir. Dijital aktivizm, önemli bir etki gücüne sahip olmakla birlikte birtakım potansiyel riskleri de içinde barındırmaktadır. Özellikle sosyal medya aracılığıyla yayılan yanlış bilgi, çarpıtılmış içerikler ve kışkırtıcı söylemler; toplulukların duygusal tepkilerle hareket etmesine zemin oluşturmaktadır. Sanat eserlerine yönelik gerçekleştirilen eylemlerin çevreci hareketlere karşı olumsuz bir bakışın oluşmasına sebep olduğu kaydedilmiştir. Bu düşünceden hareketle, katılımcı çevreci hareket aktörlerinin sorumlu bir yaklaşım sergilenmesi gerekliliğine atıf yapmıştır. Katılımcı, sosyal medya kullanıcılarının çoğunlukla bir anda ikna olmadığını ancak tekrar tekrar maruz kaldıkları mesajlarla zaman içinde etkilendiklerini belirtmiştir. Ayrıca, özellikle Instagram gibi platformlarda kullanıcıların içerikleri kendi rızalarıyla takip ettiklerini, bu nedenle bu tür platformların topluluk oluşturma ve ikna süreçlerinde daha etkili olduğunu ifade etmiştir. Dijital aktivizm çoğunlukla etiket kampanyaları ve sosyal medya gündemi üzerinden yürütüldüğü ve bu nedenle de karar vericiler üzerinde etkisinin sınırlı olduğu kaydedilmiştir. Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının sayısının oldukça fazla olduğunu belirten katılımcı, STK’ların gençlerin katılımını artırmaya yönelik faaliyetler geliştiremediğini ve bu nedenle de genç gönüllü katılımının sınırlı olduğuna işaret etmiştir.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin bilgilendirme/egitimdeki rolü etkili ve sınırlı etkili olarak bulgulanmıştır. Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinde çevrim içi bilgilendirme platformlarının bu süreçte etkili olduğu saptanmıştır. Sosyal medya platformlarında paylaşılan içeriklerin bireylerde merak duygusu uyandırarak öğrenme motivasyonunu artırdığına işaret edilmektedir. Bu düşünsel izlekte, dijital aktivizmin bütüncül bir öğrenme süreci ortaya çıkarma gücüne de sahip olduğu ifade edilebilmektedir. Sosyal medya platformları bireylerin ve küçük grupların yaşadıkları hak kayıplarının daha geniş kitlelere ulaştırılmasına ve seslerinin

duyurulmasına olanak sağlamaktadır. Katılımcılar, bireylerin bilgilenme/egitim süreçlerine dayanışma ve iş birliği vurgulu görüşler bildirmiştir. Dijital aktivizm, bireyler arasında karşılıklı etkileşime dayalı bir öğrenme süreci oluşturmaktadır. Bu süreçte bireyler, hem bilgilenme hem de bilgilendirme alan konumunda olabilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının sosyal medya platformlarını etkili kullanmaları doğrultusunda bilinir ve görünürlüğünü artırdığını belirten katılımcı, günümüzde şirketlerin de çevreye karşı duyarlı bir yaklaşım sergileme zorunluluğuna atıf yapmıştır. Özellikle çocuklara yönelik iklim değişikliği eğitimlerinde oyunlaştırma, kukla gösterileri ve katılımcı etkinlikler gibi yöntemlerin kullanıldığı kaydedilmiştir. Katılımcılar farklı yaş gruplarına özel içerikler geliştirmenin önemine vurgu yapmaktadır. Özellikle öğretmenler ve ebeveynlerin çocukların davranış kalıplarını belirlemedeki etkisini vurgulanarak, bireylerin model olarak gördükleri kişilerin davranışlarını benimseyeceklerine işaret edilmiştir. Dijital aktivizmde, katı ve dışlayıcı yaklaşımların bireylerin sürece katılımını engellediği belirtilirken, küçük davranış değişikliklerine ve bireyleri bilgilendirme süreçlerinde dijital medya okuryazarlığının önemine işaret edilmiştir. Bu noktada yanlış bilginin kolaylıkla yayılabildiği sosyal medya platformlarında içerik üreticisi ve tüketicisinin de eleştirel bakış açısı ile içerikleri değerlendirmesi tavsiye edilmektedir. Sosyal medya platformlarının özellikleri doğrultusunda hedef kitleye özel hazırlanan içerikler ile bireylerin bilinçlenme süreçlerine katkı sağlandığını belirten katılımcılar, dijital aktivizmin çevre ve iklim eğitimi açısından önemli bir araç olduğunu vurgulamıştır.

İklim kriziyle mücadelede eğitimin önemini vurgulayan katılımcılar içeriklerin geliştirilmesi konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetlerinin mücadelede son derece kritik olduğunu belirten katılımcı, eğitimlerin devamlılığına ve atılması gereken politik adımlara işaret etmiştir. Bu bağlamda bir katılımcı, hareket aktörlerini “uyarıcı” olarak adlandırarak sınırlı etkileri olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar dijital aktivizmin bilgilendirme/egitim sürecinde etkin olduğunu belirtirken yüz yüze eğitimin hâlâ önemli bir gereklilik olduğunu savunmaktadır. Dijital aktivizmde bireylerin bilgilenme/egitim süreçlerinde sınırlı etkiler arasında algoritmaların oluşturduğu yankı odalarına atıf yapılmıştır. İklim krizine yönelik merak düzeyinin dijital aktivizmde bireylerin bilgilenme/egitim süreçlerinde etkili olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada ise içeriklerin ilgi alanlarına göre kullanıcılara sunulmasını

sağlayan algoritmaların oluşturduğu yankı odalarının bilginin sınırlı ve belirli bir kitleye ulaşmasına neden olduğu yönünde eleştirel görüşler yapılmıştır.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin doğanın ve çevrenin korunmasında dijital aktivizm ile eylemlerin ön plana çıktığını ve kamuoyunda bilgiye bağlı olarak bir farkındalık ve bilinç geliştiği saptanmıştır. Dijital aktivizmin kamuoyu oluşturma açısından önemli bir rol oynadığı bulgulanmıştır. Yerel çevre mücadelelerinde elde edilen politika değişikliği ile dijital aktivizmin etkili bir başarılı araç olduğu katılımcılar tarafından örneklendirilerek açıklanmıştır. Katılımcılar tarafından doğanın ve çevrenin korunmasında aktörlerin rollerinin farklılıklar gösterdiği ve rollerinin de eşit düzeyde olmadığı beyan edilmiştir. Bu noktada kurumların rolüne daha fazla önem atfedilirken, bireysel olarak yerel yönetimlerin çalışmalarının daha geniş kitlelere ulaştırılma sürecinde dijital aktivizmin belirgin bir araç olduğu kaydedilmiştir. Teknolojik gelişmeler ve birtakım öngörülemeyen pandemi gibi krizler bireylerin davranışlarını değiştirme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Pandemi sürecinde sosyal medyada ve internette geçirilen zamanın artması ile birlikte kullanım alışkanlıkları değişen bireyler, günümüzde dijital aktivizmi yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Katılımcılar bu değişime paralel olarak içeriklerini nedir sorusundan ziyade güncel gelişmeler ve kampanyalara yönelik oluşturduklarını belirtmektedir. Bu noktada dijitalde başlatılan ve yürütülen çalışmalara eş zamanlı olarak fiziksel olarak sahada harekete destek olmanın önemine işaret edilmiştir.

Dijital aktivizmin özellikle çevresel krizlerde anlık bilgi yayma ve kamuoyunu bilgilendirme noktasında önemli bir rol üstlendiği katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. Ancak burada dijital aktivizme eleştirel bir yaklaşımda sergilenmektedir. Özellikle katılımcılar, hashtag kampanyalarının geçici bir kamuoyu ve kolektif bir bilinç oluşturduğuna işaret etmiştir. Dijital aktivizmin özellikle sürdürülebilirlik başlığında asıl sorunları ve öznelere bulanıklanabileceği yönünde görüş bildiren katılımcı yeşil boyama eleştirisi yaparak çevreci hareket aktörlerini sorgulayan bir yaklaşım sergilemiştir. Türkiye’de çevre koruma politikalarının, küresel yaklaşımlardan farklı bir biçimde uygulandığını vurgulayan katılımcılar, bu alanda anayasal ve yasal düzeyde tanımlanmış devlet sorumluluğunun sivil toplum kuruluşlarına aktarıldığını belirtmektedir. Çevresel sorunlara yönelik politikaların bireysel çözümlerle sınırlı kalmaması; kapsayıcı, bütüncül ve alternatifler sunan yaklaşımlarla desteklenmesi

gerektiği vurgulanmıştır. Son yıllarda hesap sorma yaklaşımının hareketler arasında benimsendiği ve özellikle iklim krizinden daha fazla etkilenecek ülkelere yapılacak desteklerin önem kazandığını belirten katılımcılar çevreci hareket aktörlerinin sorunların çözümüne yönelik alternatifler ürettiğini belirtmiştir. Doğa insan ilişkisine yönelik olarak insanın doğa ile iç içe, uyumlu ve bütüncül bir ilişki kurmayı benimsemesi gerekliliğine işaret edilerek insanın doğa üzerinde bir otoriteye sahip olduğu varsayımı eleştirilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının çevre koruma alanındaki rollerinin savunuculuk, farkındalık yaratma ve karar alıcıları etkileme yönünde önemli olduğunu belirten katılımcılar, doğayı koruma mücadelesinde ise etkili olabilmek için farklı stratejilerin geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin kamuoyu oluşturmadaki rolü çok etkili, kısmen etkili ve etkili değil olarak bulgulanmıştır. Katılımcıların dijital aktivizm faaliyetlerinin kamuoyu oluşturmadaki rollerinin çok etkili olduğu gözlemlenmiştir. Dijital aktivizmin kamuoyu oluşturmadaki rolü, çevreci hareket aktörleri tarafından oldukça güçlü ve etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar, sosyal medyanın geniş kitlelere hızlı erişim sağlaması, görsel ve işitsel içeriklerle farkındalık yaratması ve kamuoyunun gündemini doğrudan etkileyebilmesi nedeniyle dijital mecraların çevreci hareketlerde merkezi bir konumda olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar, kamuoyu oluşturma sadece bilgilendirme değil, aynı zamanda harekete geçirme işlevi gördüğünü ve dijital platformların bu süreçte kilit rol oynadığını ifade etmiştir.

Katılımcılar tarafından özellikle Instagram, TikTok ve YouTube gibi platformların çevresel sorunları görünür kıldığı, sosyal mecralarda karar alıcılara baskı oluşturulabildiği ve toplumsal duyarlılığın artırıldığı kaydedilmiştir. Dijital aktivizmin geleneksel medyaya alternatif olarak kamuoyuna doğrudan ulaşmayı mümkün kıldığı; kampanyalarla somut destek sağladığı ve siyasi aktörlerin bu süreçte önemli bir etki oluşturduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Dijital aktivizmde etkili kamuoyu oluşturma dikkat çekici iletişim stratejileri geliştirmekle mümkün olduğunu belirten katılımcı, özgün mesaj biçimlerinin önem kazandığını vurgulamıştır. Coğrafi sınırlılıklar nedeniyle yüz yüze temasın zorlaştığı bölgelerde ise dijital platformların daha stratejik ve etkili bir araç hâline geldiği bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin iklim değişikliği ile mücadelede belirli sınırlılıklarının olduğu bulgulanmıştır. Katılımcılar, dijital mecralarda

yürütülen kampanyaların kamuoyu oluşturma açısından önemli olduğunu belirtmekle birlikte, bu tür faaliyetlerin hükümet politikalarını dönüştürme noktasında yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda, karar alıcılar üzerinde etkili olabilmek için yüz yüze görüşmelerin, dijital aktivizme kıyasla daha etkili sonuçlar alınması konusunda görüşler bulunmaktadır. Dijital aktivizmin, çevresel sorunlara ilişkin farkındalık yaratma ve kamuoyu oluşturma süreçlerinde önemli bir araç olarak kullanıldığı bulgulanmıştır. Sosyal medya platformları, geniş kitlelere hızlı ve etkili bir şekilde ulaşma imkânı sunarken; özellikle büyük çevresel krizler ve toplumsal olaylar sonrasında dijital içeriklerin etkileşim düzeyi artmakta ve kamuoyu oluşturma kapasitesi yükselmektedir. Gündem dışı ya da daha az bilinen çevre sorunlarında ise dijital aktivizmin kamuoyu oluşturmada etkisinin sınırlı olduğu belirtilmiştir. Ekolojik sorunların siyasi ayrım gözetmeksizin ele alınması gerektiği, bireylerin anayasal haklarını bilerek yerel yönetimlerle iletişim kurmasının ve iklim politikalarına katılımının önemli olduğu kaydedilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının etkin kamuoyu oluşturabilmek için sahada aktif ve kurumlarla doğrudan etkileşimde bulunmasının gerekliliği ifade ederek sahada birlik olmanın gerekliliğine işaret edilmiştir. Bunun yanı sıra, kamuoyunun ilgisini çekebilmek adına kimi zaman tanınmış kişilerin desteğine başvurulduğu da belirtilmektedir. Dijital aktivizmin özellikle kampanya ve eylem organizasyonlarında işlevsel olduğu, ancak yapısal dönüşüm ve karar alma süreçlerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar sivil toplum kuruluşlarının kamuoyu oluşturmada kısmen etkili olduğunu da belirterek, sınırlı bir etki vurgusunda bulunmuştur. Ekonomik ve sosyo-politik faktörlerin kamuoyu oluşturmada belirleyici rolü ön plana çıkmaktadır. Ekonomik sorunların iklim değişikliği ve çevre konularında sürdürülebilir ve geniş çaplı kamuoyu oluşturmaya engellediği ifade edilmektedir.

Dijital aktivizm faaliyetlerinin kolektif bilinç oluşturmadaki rolünde bireysel bilinçlenme, ortak harekete katkı sağlanması amaçlanırken bu durumun yaygınlaştırma gerekliliği bulgulanmıştır. Katılımcılar, dijital aktivizmin öncelikle bireysel bilinci artırdığını, bireylerin topluluklara katılmasıyla zamanla kolektif bilince dönüştüğünü belirtmiştir. Sosyal medya bireysel farkındalığı teşvik ederken, ortak amaç etrafında birleşen bireyler kolektif eylemi mümkün kılmakta ve bu yolla toplumsal etki yaratılmaktadır. Dijital aktivizmin iklim hareketlerinde kolektif bilincin ve ortak hareketin oluşmasına önemli katkılar sağladığı bulgulanmıştır. Katılımcılar, dijital mecraların farklı şehirlerdeki bireyleri bir araya getirerek hızlı örgütlenme, eş zamanlı

eylem planlama ve bilgi paylaşımı açısından işlevsel olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcılar, dijital aktivizmin bireysel farkındalıktan topluluk oluşturmaya evrilen bir süreç sunduğunu, bu yolla toplumsal etki ve dayanışma alanlarının genişlediğini belirtmektedir. Çevreci hareketlerin ve dijital aktivizmin kolektif bilinç oluşturmadaki sınırlılıkları vurgulanmıştır. Katılımcılar, çevresel mücadelenin etkili olabilmesi için daha geniş kitlelere ulaşılması gerektiğini, dijital araçların bu noktada başlangıç düzeyinde katkı sağladığını ancak derin bir toplumsal dönüşüm için yetersiz kaldığını ifade etmektedir. Katılımcılar, kolektif bilinç oluşturma hem zaman alıcı hem de çok aktörlü bir süreç olduğunu vurgulamakta; dijital araçların tek başına yeterli olmadığı, fakat geleneksel medya ve fiziksel eylemlerle desteklenmesi durumunda daha etkili olabileceğini belirtmektedir. Dijital aktivizmin kolektif bilinç oluşturmada etkin bir şekilde kullanılmadığı ifade edilmiştir. Kolektif bilinç oluşturmada birtakım sorunlar ise yankı odası, sayısal veri eksikliği ve ortak hareket etmeme olarak kaydedilmiştir. Greta Thunberg'in çağrısının yankı odası etkisi nedeniyle sınırlı olarak kaldığı belirtilmiştir. Aynı zamanda hareketlerin faaliyetlerine ilişkin sayısal verinin olmaması da bir sorun olarak kaydedilmiştir. Kolektif bilinç oluşturmada bireysel hareket etmenin sorun alanı olduğu kaydedilirken, yüz yüze görüşmeler yapılması önerileri sunulmuştur.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin farkındalık oluşturmadaki rolünde sivil toplum kuruluşlarının, toplumsal farkındalık oluşturma sürecinde örnek davranışlar sergileyerek etkin bir rol üstlendikleri tespit edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları, iklim krizi farkındalığının oluşturulmasında en etkin aktörler olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar, kamu kurumlarının yeterli bilgilendirme yapmadığını belirtirken, STK'ların yürüttüğü faaliyetlerle önemli bir boşluğu doldurduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar, iklim değişikliğiyle etkili mücadelenin sağlanabilmesi için öncelikle karar alıcılara ulaşmanın ve onların farkındalığını artırmanın şart olduğunu belirtmiştir. Politikacıların yönlendirilmesi ve kamu kurumlarının harekete geçmesi için toplumsal baskının önemine vurgu yapılmıştır. Sosyal medyanın özellikle gençler tarafından etkili bir farkındalık aracı olarak kullanıldığını belirten katılımcı, sosyal medya hem bilginin yayılımı hem de sahaya katılım açısından güçlü bir köprü işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Bu bağlamda, dijital mecraların, bilgiye kolay erişim sağlayarak, gençlerin seslerini duyurmalarına ve karar vericiler tarafından fark edilmelerine olanak tanıdığı belirtilebilir. İklim hareketlerinin Türkiye'de görünür hâle gelmesinde Greta Thunberg'in küresel etkisi

belirleyici bir rol oynamıştır. Kamuoyu oluşturma ve karar alıcıları etkileme süreçlerinde toplumsal katılımın ve sivil toplum aktörlerinin kritik bir rol üstlendiği vurgulanmıştır. Bireysel farkındalık ve davranış değişikliği, iklim krizine yönelik toplumsal bilinçlenme sürecinde katılımcılar tarafından sürecin başlaması açısından önemli olarak görülmüştür. Günlük yaşam pratikleri ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilen bireysel eylemler, çevresel konularda toplumsal duyarlılığın artırılmasına katkı sağlarken, bireysel düzeyde başlayan bu farkındalık, topluluk temelli eylemlere evrilerek kolektif hareketin de gelişimine katkı sağlayacaktır. Dijital aktivizm, iklim krizinden doğrudan etkilenecek genç kuşaklarla etkili bir iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Gençlerin hem içerik üreticisi hem de hedef kitle olması, dijital mecralarda farkındalık yaratma kapasitesini artırmaktadır. Bununla birlikte, mevcut kampanya ve hareketlerin desteklenmesi gerektiği, bireysel üretim yerine kolektif desteğin etkili sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır. Dijital ağlar aracılığıyla uluslararası örneklerin hızla yayılması ise dayanışma duygusunu güçlendirmekte ve kolektif bilincin gelişimine katkı sunmaktadır. Gençlerin bu süreçteki aktif rolleri, iklim hareketlerinin dönüşümünde belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. İklim krizine dikkat çekmek için gerçekleştirilen marjinal eylemlerin farkındalık yaratmada etkili olduğunu belirten katılımcılar, haberin medyada sunum biçimlerinin, hareketlerin kamuoyu nezdindeki görünümüne etki ettiğini ifade etmiştir. Bu durum, çevreci hareket aktörlerinin hem dikkat çekici hem de stratejik iletişim geliştirilmeleri gerekliliğine işaret etmektedir.

İklim krizine yönelik farkındalığın artırılması ve iklim hareketinin genişleyebilmesi için yerel direnişlerle dayanışmanın güçlendirilmesi ve iklim adaletinin toplumun tüm kesimlerine eşit şekilde ulaşmasının sağlanması önem arz etmektedir. Ayrıca, ekonomik bariyerlerin minimize edilmesi, katılımın artırılması ve hareketin kapsayıcılığının sağlanması açısından kritik bir rol oynamaktadır. İklim krizi farkındalığı ve mücadelesinde, yalnızca bireysel davranış değişikliklerine odaklanmanın yetersiz olduğu; küresel eşitsizlikler, ulusal ve uluslararası politikalar ile sistemsal yapılar gibi yapısal unsurların da kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, iklim krizine karşı bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi önem arz etmektedir. Farklı meslek gruplarının iklim hareketine katılımının teşvik edilmesi, bireylerin kendi yetkinlik ve ilgi alanları doğrultusunda katkı sunmasının sağlanması, hareketin kapsayıcılığını ve

etkinliğini artıran temel unsurlar olarak görülmektedir. Bu çok disiplinli ve farklı aktörlü katılımın, iklim eylemlerinin başarısında belirleyici bir rol oynadığı ifade edilmektedir.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm pratiklerine yönelik önerilerinde ‘bilgilendirme ve harekete katılmaya teşvik’ ve ‘topyekün mücadele etmek’ alt kodlarının baskın olduğu bulgulanmıştır. Çevre hareketlerine yönelik eleştiriler; halktan kopukluk, sınıfsal dışlayıcılık ve yüzeysel katılım sorunlarına odaklanmaktadır. Katılımcılar, iklim krizinin bilimsel olduğu kadar hak temelli bir mesele olarak ele alınması gerektiğini vurgularken, iklim krizi ile devlet, sivil toplum ve bireyler olmak üzere topyekün mücadele edilmesinin önemine işaret etmiştir. Katılımcılar, dijital aktivizmin giderek yaygınlaştığını ve gelecekte toplumsal katılımın temel biçimlerinden biri hâline geleceğini öngörmektedir. Bireysel içerik üretiminin artacağı, sosyal medya üzerinden farkındalık yaratmanın yaygınlaşacağı ve dijital mecraların gündelik hayatın vazgeçilmez bir parçası hâline geleceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, dijital dünyanın alternatif bir alan oluşturduğu ve çevresel krizlerle birlikte bu dönüşümün de hız kazandığı kaydedilmiştir. Dijital aktivizmde özellikle bireysel deneyimlerin paylaşılmasının ve özgün içerik üretiminin önemsenmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Bireysel deneyim paylaşımlarının güven, samimiyet ve gerçeklik oluşturmada rol oynadığı belirtilmiştir. Bu noktada, dijital aktivizmde etkili bir mücadele için ortak söylem, birlik duygusu ve uyumlu iletişim gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Sosyal medyada tek bir dil ve kolektif hareketin, toplumsal etkiyi artırdığı ve sahaya da yansıdığı ifade edilmektedir.

Dijital aktivizmin mevcut yöntemlerle sınırlı kaldığı ve yenilikçi yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Sosyal medyada görsel kullanımının, sade dil ve çözüm odaklı mesajların etkili olduğunu ifade eden katılımcılar, yüz yüze iletişimin ise kalıcı farkındalık oluşturmadaki önemine işaret etmiştir. Çevreci hareket aktörleri içsel sorunlarına, sınırlılıklarına ve temsil krizine dikkat çekmektedir. Özellikle dijital aktivizmin toplumun her kesimine ulaşması konusunda yeterince etkili olmadığı ve çoğu zaman hakiki bir taban hareketi olma özelliğinden uzaklaştığı vurgulanmaktadır. Dijital aktivizmin kapsayıcılığının arttığını ve farklı bölgelerden katılımın umut verici olduğunu belirten bir katılımcı küresel düzeyde ise dijital aktivizmin daha eşitlikçi bir yapı sunduğunu beyan etmiştir. Herkesin eşit erişim imkânlarına sahip olmaması nedeniyle kapsayıcılık sorununa vurgu yapılmaktadır. Bu sorunun dijital aktivizmin belirli gruplarla sınırlı kalmasına neden olduğu bulgulanmıştır. Örnekler üzerinden hareketlerin ancak

kapsayıcı hâle geldiklerinde güçlenebileceği vurgulanarak, dijital eşitsizliğin azaltılmasının bir gereklilik olduğuna işaret edilmiştir.

İklim krizine yönelik farkındalık oluşturulması ve mücadele sürecinde bireysel sorumluluğunun önemini vurgulayan katılımcı ise bireylerin öncelikle kendi yaşam tarzını sorgulaması ve tüketim alışkanlıklarını dönüştürmesi gerektiğini ifade ederek, küçük değişimlerin büyük etki yaratabileceğini belirtmiştir. İklim krizine yönelik farkındalık ve mücadele sürecinde bireysel sorumluluğun yanı sıra yerel düzeyde hareket etmenin, disiplinler arası yaklaşım geliştirmenin ve neden-sonuç ilişkisi kurarak bilinç oluşturma'nın önemini vurgulayan katılımcılar, iklim krizinin etkilerinin somut örneklerle ifade edilmesinin hareketlere katılımı artırma konusunda etkili olabileceğini belirtmiştir. Dijital içerik üretmenin iklim krizi farkındalığı yarattığını belirten katılımcılar, nefret söylemiyle karşılaşma durumlarının ise süreç içerisinde azalacağını öngörmektedir. Çevre haberciliğinde uzmanlaşmanın ve bilimsel bilgiye dayalı içerik üretmenin de önem kazanacağına işaret edilmiştir. Çevresel konularda dijital mecralarda içerik üretmenin toplumsal dönüşümde öncü rol oynayacağı görüşü yaygındır. Bu noktada, uzmanlaşmanın ve bilimsel bilgiye dayalı içerik üretmenin önemi vurgulanmıştır.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizmin geleceğine dair öngörülerini incelendiğinde ise teknolojiye önem atfeden ve önem atfetmeyen yaklaşımlar bulunmaktadır. Dijital aktivizme önem atfeden yaklaşımlarda, yapay zekâ teknolojilerinin dijital aktivizmin geleceğinde belirleyici olacağı ifade edilmektedir. Dijital aktivizmin geleceğine önem atfetmeyen yaklaşımlarda ise dijital aktivizmde temel yapının ve yöntemlerin kısa vadede önemli ölçüde değişmeyeceği ve sorun alanlarının artacağı kaydedilmiştir. Bu sorun alanları içerisinde erişim sorunu, temsiliyet, ön yargı ve ayrımcılığın artması yer almaktadır. Yapay zekâ destekli araçların yaygınlaşmasıyla birlikte, dijital aktivizmin de daha etkili ve teknolojik bir boyuta evrildiği belirtilmektedir. Teknolojik dönüşüm aynı zamanda aktivizmin aktörlerini ve yöntemlerini de yeniden şekillendirmektedir. Çevreci hareketlerde teknolojiye önem atfeden yaklaşımlar, dijitalleşmenin toplumsal mücadele alanlarına entegrasyonunu çevre aktivizmi açısından stratejik bir avantaj olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşıma göre, sosyal medya platformları, çevrim içi kampanyalar ve veri temelli iletişim stratejileri sayesinde iklim krizine ilişkin farkındalık geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Dijital çağda toplumsal hareketlerin görünürlük, meşruiyet ve mobilizasyon gücü sosyal medya platformlarında varlık göstermesine

paralel gelişmektedir. Bu bağlamda, sosyal medyada varlık göstermeyen bir hareketin kamusal alanda sesini duyurması ve destek toplaması oldukça sınırlı kalmaktadır. Sosyal medya, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda hareketlerin örgütlenme biçimlerini ve eylem stratejilerini dönüştüren yapısal bir unsur olarak konumlandırılmıştır. "Sosyal mecrası olmayan hareket, hareket değildir" görüşünü savunan katılımcı, toplumsal hareketlerin meşruiyet kazanma, örgütlenme ve sesini duyurma süreçlerinde sosyal medyanın kritik rolüne işaret etmiştir. Katılımcılar tarafından iklim krizine yönelik farkındalık ve eylemlerin dijital platformlar üzerinden yaygınlaştığı ve bu durumun siyasi aktörlerin politika üretim süreçlerine yansıdığı belirtilmektedir. Geleneksel sokak eylemlerinin yerini, dijital mecralar ve kurumsal iş birlikleri alırken, gençlik hareketlerinin iş dünyası ve kamu kurumlarıyla entegrasyonunun aktivizmin dönüşümünde etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Çevreci hareket aktörlerinin dijital erişim olanakları ve dijital görünürlükleri doğrultusunda sahada başarılı olacağı görüşü ise etki noktasında eleştirilebilmektedir. Günümüzde dijital uçurum nedeniyle internete eşit düzeyde erişime sahip olamayan topluluklar bulunmaktadır. Dijital görünürlük, her zaman sahadaki etkiyle paralel de ilerlemeyebilmektedir. İklim krizi ile ilgili ortaya çıkan çevre sorunları ile ilgili sosyal medyadan sadece paylaşım ve hashtag aktivizmi yapmak slactivisme örnek olarak verilebilmektedir. Bu bağlamda dijital mecrada yapılan paylaşımlar, gündelik hayatta eylemlere ve sokak hareketine dönüşmediği sürece dijital aktivizmin bireyi pasif bir nesneye dönüştürdüğü eleştirileri de devam edecektir.

Dijital aktivizmin sorun alanlarının artacağı görüşü de mevcuttur. Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizminde, farklı yaşam tarzlarına yönelik sert eleştirilerin ayrımcılık ve ötekileştirmeye yol açabileceği ve bununla toplumu kutuplaştırma riskini ortaya çıkarabileceğine işaret edilmiştir. Katılımcılar Türkiye’de toplumsal hareketlerin zayıfladığını belirtse de çevresel krizlerin artmasına paralel olarak bir kırılma noktasının yaşanabileceğine de işaret etmiştir. Bu kırılma noktasının ise gelecekte dijital aktivizmin ve sokak eylemlerinin birleşmesi ile örgütlü ve etkili bir şekilde yapılacağı belirtilmektedir. Katılımcılar, çevresel sorunların uzun vadede sosyal hareketlerin yeniden canlanmasına ve hak taleplerinin güçlenmesine yol açacağını ifade etmektedir. Çevresel farkındalığı artırmak için geleneksel medya araçlarının kullanılmasının ve tüketim alışkanlıklarının sorgulanmasının önemli olduğuna işaret edilmiştir. Çevreci hareket

aktörleri, dijital aktivizmin geleceğine dair iki bakış açısı sunmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin ve sosyal medyanın örgütlenme ve farkındalık açısından güçlü araçlar olduğu yönünde olumlu görüşler ve bireylerin pasif öznelere dönüşme durumu, dijital eşitsizlik ve ayrımcılık risklerine karşı olumsuz görüşler bulgulanmıştır. Dijital aktivizmin kısa vadede bir dönüşüm yaşamayacağı görüşüne karşı, iklim krizinin etkilerinin artması ile birlikte fiziksel ve dijital aktivizmin bir arada yürütüleceği ve bir bütünleşmenin ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Sonuç olarak, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm pratiklerinin, sosyal medya platformları aracılığıyla iklim krizi konusunda farkındalık oluşturma süreçlerinde etkin ve dönüştürücü bir rol üstlendiği tespit edilmiştir. Dijital aktivizmin işlevselliğinin sürdürülebilmesi, belirli bileşenlerin bir arada varlığına bağlı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, dijital aktivizmin toplumsal hareketler üzerindeki etkisinin, üçlü bir “sacayağı” metaforu ile ifade edilen hukuki ve fiilî mücadelelerin birlikte yürütülmesiyle mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede, dijital aktivizmin yalnızca çevrimiçi platformlarda gerçekleştirilen eylemlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda fiilî destek ve saha pratikleri ile tamamlanması gerekliliğine işaret edilmiştir. Bu bağlamda, dijital aktivizmin toplumsal dönüşüm sürecine anlamlı katkısı, fiziksel ve dijital eylemlerin eş zamanlı ve koordineli olarak ilerlemesi koşuluna bağlıdır.

Son olarak iletişim bilimleri alanında yürütülecek çalışmalar kapsamında, çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm pratiklerinin sosyal medya kullanıcılarının tutum ve algılarına etkisini araştırmaya yönelik bir saha çalışması önerilmektedir. Bu araştırma, çevreci dijital aktivizmin sosyal medya platformlarındaki yansımalarını, kullanıcıların bu tür hareketlere karşı tutumlarını ve katılım motivasyonlarını anlamaya yönelik gerçekleştirilebilir. Bu araştırmayla dijital aktivizmin çevresel hareketlerin görünürlüğü ve etkinliği üzerindeki rolü, iletişim bilimleri perspektifiyle kapsamlı bir şekilde analiz edilebilecektir. Yeni iletişim teknolojilerinin dijital aktivizme etkilerini belirlemek ve dijital aktivizmin gelecekteki avantajları ve dezavantajlarını tespit etmeye yönelik bir araştırma yürütülebilir. Dijital aktivizmin toplumsal ve politik değişim yaratmadaki sınırları, karşılaştığı engeller ve etkisini kısıtlayan faktörlerin belirlenmesine yönelik bir araştırma yürütülmesi önerilmektedir. Dijital aktivizm pratiklerinin bireylerin tüketim tercihlerine ve satın alma davranışlarına olan etkisini incelenebilir. Özellikle sosyal medya platformları üzerinden yapılan kampanyaların, boykotların ve destek hareketlerinin bireylerin karar süreçlerine etkilerinin araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akman Dömbekci, H. & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, AÜSBD Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Özel sayısı*, 141-160. DOI: 10.18037/ausbd.1227330
- Akman Yüceil, B. (2018). *Türkiye'de ulusal basında çevre haberciliği üzerine eleştirel bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksay, C., Ketenoğlu, O. & Kurt, L. (2005). Küresel ısınma ve iklim değişikliği. *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 25, 29-41.
- Aktaş, Ü. (2011). Toplumsal hareketler ve devrimler. İstanbul: Çıra Yayınları.
- Alkan, V., Şimşek, S. ve Armağan Erbil, B. (2019). Karma yöntem: Öyküleyici alanyazın incelemesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7 (2), 559-582. doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.5m
- Anderson, A. (2009). Media, politics, and climate change: Towards a new research agenda. *Sociology Compass*, 3, 166-182.
- Aslan, A. (2009). *Ortaöğretim coğrafya dersi programındaki çevre konularının analizi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, F. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinin küresel ısınma konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi, *Turkish Journal of Education*, 3 (4), 15-27.
- Aytaç, A. M. (2011). *Kitlelerin ruhu: Siyasal ve sosyal kuramda kalabalık tahayyülleri*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Aziz, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Babacan, M. E. (2014). Sosyal medya sonrası sosyal hareketler, *Birey ve Toplum*, 4 (1), 135-160.
- Balcı, Ş., & Gölcü, A. (2013). The role and impacts of social media in social movements: "Example of the Arab Spring". (p. 269-281). *In The Asian Conference on the Social Sciences*.
- Balcı, Ş., & Sarıtaş, H. (2015). Facebook ve siyasal katılım: 2014 yerel seçimleri araştırması. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(37), 511-535.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bennett, W. L. (2004). Communicating global activism: strengths and vulnerabilities of networked politics. Van de Donk, W., Loader, B. D., Nixon, P. G., & Rucht, D. (Editors), *Cyberprotest: New media, citizens and social movements* in (s. 123-146). London: Routledge.
- Bilgili, M. Y. (2015). Anayasal bir hak olarak çevre hakkı, *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(2): 563-584.

- Bilir, F. ve Hamdemir, B. (2011). Çevre hakkı ve uygulaması. <http://www.eecon.info/papers/354.pdf> (Erişim: 03.04.2021).
- Boşnak, B. (2022). "Sivil toplum çalışmalarında yarı yapılandırılmış mülakatlar: sahadan örnekler", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022 Sayı 51: Özel sayı 1, Denizli, ss. 239-255.
- Bozkurt, Y. ve Bayansar, R. (2016). Yeni toplumsal hareketler çerçevesinde çevreci hareket ve gezi parkı olayları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 276-293.
- Brodock, K. (2010). Economic and social factors: the digital (activism) divide. M. Joyce. (Ed.) *Digital Activism Decoded The New Mechanics of Change* in (s.71-84). Newyork: IDEBATE.
- Brüggemann, M. and Engesser, S. (2014). Between consensus and denial: Climate journalists as interpretive community. *Science Communication*, 36, 399–427.
- Buechler, S. M. (1995). New social movement theories. *Sociological Quarterly*, 36(3), 441-464.
- Castel, R. (2001). İşçi Sınıfı Partiyi (mücadeleyi) Niçin Kaybetti? (Çev: Onur Soyer), *Birikim*, 146, Haziran, 30-34.
- Castells, M. (2005). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür kimliğinin gücü*. (Çev: Ebru Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Castells, M. (2008). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum, kültür. kimliğinin gücü*. (Çev: Ebru Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2010). *The power of identity*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Castells, M. (2013). *İsyen ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler*. (Çev: Ebru Kılıç). İstanbul Koç Üniversitesi Yayınları.
- Ceyhan, Ç. (2008). *Anaakım medyaya karşı alternatif medya: Alternatif gazeteler olarak ahalî ve mülksüzler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Christakis, N. A., & Fowler, J. H. (2012). *Sosyal ağların şaşırtıcı gücü: Ve yaşantımızı biçimlendiren etkisi*. (Çeviren: Derya Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Cohen, J. (2016). Strateji ya da kimlik: Yeni teorik tartışmalar ve sosyal hareketler. Kenan Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* içinde (s. 101-120). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cohen, J. L., Arato, A., & Cohen, J. L. (1992). *Civil society and political theory* (Vol. 185). Cambridge, MA: MIT Press.
- Coşkun, M. K. (2020). *Demokrasi teorileri ve toplumsal hareketler*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Creswell, J. W., ve Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Çev: Y. Dede ve S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks, California: SAGE.

- Crossley, N. (2002). *Making sense of social movements*. Philadelphia: Open University Press.
- Çayır, K. (2016). Toplumsal sahnenin yeni aktörleri: Yeni sosyal hareketler. Kenan Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* içinde (s. 11-30). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çelebi, E. (2010). *Türkiye’de çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının halkla ilişkiler çalışmalarının çevre sorunları üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, S. (2020). *Türkiye’de yeşil düşünce, yeşil siyaset ve çevre iletişimi: Greenpeace ve Yeşil Parti örnekleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya, Y. D. (2008). Tarih ve kuram arasında toplumsal hareketler. Y. Doğan Çetinkaya (der.). *Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim* içinde (s. 15-61). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). Türkiye Çevre Atlası, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/turk-yecevre-atlas--20180514084340.pdf>. (Erişim Tarihi: 05.05.2021).
- Çoban, A. (2014). Çevrecilik. Atılgan, G. ve Aytekin, E. A. (Editörler). *Siyaset bilimi, kavramlar, ideolojiler, disiplinler arası ilişkiler* içinde (s.455-473). İstanbul: Yordam Kitap.
- Çoban, B. (2008). Yeni toplumsal hareketlerin eleştirisi. *Marmara İletişim Dergisi*, 13(13), 21-34.
- Çoban, B. (2009). Yeni toplumsal hareketler, sınıf mücadelesi ve ütopya. Barış Çoban (Haz.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*, (s. 9-42). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Çoban, B. (2011). Toplumsal hareketler ve yeni alternatif\radikal medyalar. *Yeditepe Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 14, 1-14.
- Çoban, S. (2009). Yeni toplumsal hareketler ve iktidar sorunu. Barış Çoban (Haz.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet* içinde (s. 175-189). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Dağlı, N. (2012). *Türk basınında uzmanlaşma ve çevre gazeteciliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağtaş, E. (2008). Medya ve demokrasi ekseninde tabandan yükselen çılgılık: Sivil itaatsizlik üzerine bir değerlendirme. E. Dağtaş (Editör), *Türkiye’de sivil itaatsizlik toplumsal hareketler ve basın* içinde (s.27-78). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dağtaş, E. (2016). Sınıfsaldan kimlik eksenli toplumsal hareketlere ve medyaya ilişkin genel bir değerlendirme. Erdal Dağtaş (der.), *Özgürleşmenin Yolları* içinde (s. 9-26). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- D'anieri, P., Ernst, C., & Kier, E. (1990). New social movements in historical perspective. *Comparative Politics*, 22(4), 445-458.
- Della Porta, D., & Diani, M. (2020). *Toplumsal hareketler*. (Çev: Pelin Çakır ve Ceren Gülbudak). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Demir, M. (2015). Kullanım ve doyumlar kuramı bağlamında sosyal medya kullanımı: Beykent Üniversitesi Örneği. (Editör: Özlem Oğuzhan). *İletişimde sosyal medya sosyal medyada etkileşim içinde* (s. 131-198). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Demirel, S. D. (2014). *Dünyada ve Türkiye’de çevre iletişimi ve çevre haberciliği eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deniz, M., İnel, Y. ve Sezer, A. (2021). Awareness scale of university students about global climate change. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 43, 252-264.
- Dewing, M. (2010). *Social media: An introduction* (Vol. 1). Ottawa: Library of Parliament.
- Dirlik, A. (2008). Pasifik perspektifinde toplumsal hareketler: Çağdaş radikal siyasetin soyağacı üzerine düşünceler, Y. Doğan Çetinkaya (der.). *Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim* içinde (s. 65-85). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dobson, A. (2000). *Green Political Thought*, London: Routledge. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/anadolu/reader.action?docID=165643> (e-kitap).
- Doherty, B. (2002). *Ideas and Actions in the Green Movement*, London: Routledge.
- Dondurucu, Z. B. (2019). *Çevre hareketi bağlamında sivil toplum örgütlerinin sosyal medya platformlarında iletişim süreci: Greenpeace ve WWF örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doruk, Ö., Tayşir, E. A. (2018). Toplumsal hareketlerin örgütlenme pratikleri: Çanakkale’de yerel ekolojik hareketler, *Yönetim ve Organizasyon Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 77-115.
- Downing, J. D., Villareal Ford, T., Gil, G., & Stein, L. (2017). *Radikal medya: İsyanlıların iletişimi ve toplumsal hareketler*. (Çev: Ülkü Doğanay, Oğuzhan Taş ve İnan Özdemir Taştan). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Duman, K. (2016). Haber Televizyonlarında Çevre Bilinci: Türkiye’de yeşil odaklı programların yer alma sıklığı, *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 133-155.
- Ercan, H. (2002). Türkiye’de sivil toplum tartışmaları üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, (1), 69-79.
- Ergil, D. (2001). Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Aktiviteleri. Vahit Bıçak (Editör), *Liberalizmin İncelenmesi içinde*. Ankara: Friedrich Naumann Vakfı Yayını.
- Eroğlu, B. (2009). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının küresel ısınma hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Erözden, O. (1998). STK’lar ve hukuki çerçevede yenilik talepleri üzerine notlar. Taciser Ulaş (Editör), *Merhaba sivil toplum içinde* (13-21). İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayın Dizisi.
- Eryılmaz, Ç. (2017). Çevresel medya içeriklerinin inşası: National geographic Türkiye dergisi örneği, *Folklor/edebiyat*, 23, (91), 125-142.

- Foweraker, J. (1995). *Theorizing social movements*. London: Pluto Press.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş*. (5. Baskı). (Çeviri Editörü: Ali Ersoy & Pelin Yalçinoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık. Kontrol
- Goodwin, J., & Jasper, J. M. (2009). Introduction. Jeff Goodwin and James M. Jasper (Editors), *The social movements reader: Cases and concepts* in (s. 1-8). USA: Blackwell Publishing.
- Gökçe Güleç, P. A. (2019). *Üniversite öğrencilerinin küresel iklim değişikliğine yönelik görüşleri: risk ve tutumun aracılık rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Göktuna Yaylacı, F. (2017). Yeni toplumsal hareketler (B. Kartal, Kümbetoğlu, B. (Editörler), *Yeni toplumsal hareketler* içinde (s. 61-81). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Göktuna Yaylacı, F. (2017). Yeni toplumsal hareketler ve kuramsal yaklaşımlar (B. Kartal, Kümbetoğlu, B. (Editörler), *Yeni toplumsal hareketler* içinde (s. 31-60). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güler, T. A. (2023). Şiddetsiz Özgürlük Yürüyüşünün Filozofu: Martin Luther King, *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 13 (3), 551-568.
- Gülsoy, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinin küresel ısınma ve iklim değişikliği üzerine bilgi düzeyi ve algıları*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gündoğdu, A. (2021). *İklim adaleti mücadelesinde alternatif medyanın rolü: Açık Radyo örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüzalp, A. A. ve Güven S. (2016). Atık, çeşitleri, atık yönetimi, geri dönüşüm ve tüketici: çankaya belediyesi ve semt tüketicileri örneği, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*.
- Gürel, E., & Nazlı, A. (2019). Dijital aktivizm: Change.org kampanyaları üzerine bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 187-206.
- Haiven M., Khasnabish, A. (2010). What is the radical imagination? A special issue. *Affin J Radic Theory Cult Action*, 4(2),i-xxxvii.
- Hammersley, M. & Traianou (2017). *Nitel araştırmalarda etik ihtilaflı konular ve bağlam*. (Çev: S. Balcı ve B. Ahi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hardt, M. & Negri, A. (2018). *İmparatorluk*. (Çev: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hawlina, H., Pedersen, O. C., & Zittoun, T. (2020). Imagination and social movements. *Current Opinion in Psychology*, 35, 31-35.
- Hulme, M. (2016). *İklim değişikliği konusunda neden anlamıyoruz?* (Çev: M. Özenç). İstanbul: Alfa Bilim.
- Işık, G. (2011). Toplumsal hareketler: Tarih-kuram ve kapsam. (Editör: Gülcan Işık). *Toplumsal hareketler politikadan edebiyata, sanattan sinemaya, medyadan toplumsal algıya teorik ve pratik analizler ve yansımalar* içinde (s. 1-44). Ankara: Nobel Yayınları.

- İnamoğlu, G. (2018). *Yeni medyada yurttaş gazeteciliğinin yeniden üretimi: Çevre gazeteciliği bağlamında: Yeşil gazete örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2015). Giriş. (Editör: Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban). *İnternet ve sokak sosyal medyada dijital aktivizm ve eylem içinde* (s. 13-17). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2015). Sokak ve dijital aktivizm: Eylemin sokaktan siber uzaya taşınması ya da vice versa. (Editör: Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban). *İnternet ve sokak sosyal medyada dijital aktivizm ve eylem içinde* (s. 19-72). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İslamoğlu, A. H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: (SPSS uygulamalı)*. (2. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayıncılık.
- Jasper, J. M. (2002). *Ahlaki protesto sanatı: Toplumsal hareketlerde kültür, biyografi ve yaratıcılık*. (Çev: Senem Öner). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of mixed methods research*, 1(2), 112-133.
- Johnston, H., Larana, E. & Gusfield, J. R. (2016). Kimlikler, şikayetler ve yeni sosyal hareketler. Kenan Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* içinde (s. 121-151). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Joyce, M. (2010). *Introduction: How to Think About Digital Activism*. M. Joyce (Ed.). *Digital Activism Decoded: The New Mechanics of Change* içinde. New York: International Debate Education Association.
- Kaderoğlu Bulut, Ç. (2014). Yeni toplumsal hareket tartışmalarında Amerikan ekolü: Kaynak mobilizasyonu ve siyasi fırsat yaklaşımları, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 39, 48-67.
- Kaderoğlu Bulut, Ç. (2021). Yeni toplumsal hareketler teorisi: Kurucu fikirler, içerik ve eleştiriler bağlamında bir inceleme. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(1), 42-63.
- Karagöz, K. (2013). Yeni medya çağında dönüşen toplumsal hareketler ve dijital aktivizm hareketleri, *İletişim ve Diplomasi*, 1, 131-156.
- Karataş, A. ve Aslan, G. (2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitiminin rolü: ekoloji temelli yaz kampı projesi örneği. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks* 4 (2), 259-276.
- Kıvılcım, İ. (2013). *2020'ye doğru Kyoto-tipi iklim değişikliği müzakereleri, AB'nin yeterliliği ve Türkiye'nin konumu*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını.
- Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P., & Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business horizons*, 54(3), 241-251.
- Kocaman, F. Ö. (2009). *Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının küresel ısınmaya bakışı ve faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Koçer, G. ve Eminoğlu, A. (2012). *The probable effects of global warming on international security: the boomerang effect*, 2nd International Congress on Urban and Environmental Issues and Policies, May 4-6, Trabzon, 65-85.
- Kökalan Çımrın, F. (2009). Karşı-küreselleşme hareketlerinin kuramsal tartışmalarına bir katkı: “İmparatorluk” ve “Çokluk” kavramlarının değerlendirilmesi. Barış Çoban (Haz.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet* içinde (s. 147-173). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Kökalan Çımrın, F. (2010). Yeni toplumsal hareketler ve kentsel yaşam. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 45-58.
- Kurnaz, L. (2014). Bu sene kayıyı görmüyoruz, <http://sonbuzulerimeden.blogspot.com/2014/07/>. (Erişim Tarihi: 05.04.2021).
- Kurnaz, L. (2015). Küresel ısınma mı küresel iklim değişikliği mi? <http://sonbuzulerimeden.blogspot.com/2015/>. (Erişim Tarihi: 04.04.2021).
- Kurnaz, L. (2019). *Son buzul erimeden (İklim değişikliği hakkında öğrenmek istediğiniz her şey)*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Kurnaz, Z. (2016). Türkiye’de Siyasal Korku ve Akademik Hayatın İnşası [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Kuş, E. (2007). *Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri: nicel mi? nitel mi?*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Le Bon, G. (2009). *Kitleler psikolojisi*. (Çev: Hasan İlhan). Ankara: Alter Yayınları.
- Lelandais, G. E. (2009). Sosyal hareketler teorileri ve küreselleşme. Barış Çoban (Haz.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet* içinde (s. 63-90). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Malena C. (1995). Working with NGOs a practical guide to operational collaboration between the world bank and non-governmental organizations, documents1.worldbank.org/curated/en/814581468739240860/pdf/multi-page.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2021).
- Mattoni, A. & Treré, E. (2014). Media practices, mediation processes, and mediatization in the study of social movements, *Communication Theory*, 24 (3), 252–271.
- Mays, N., & Pope, C. (2000). Qualitative research in health care, assessing quality in qualitative research. *BMJ*, 320, 50-52.
- Melucci, A. (2016). *Çağdaş hareketlerin sembolik meydan okuması*. Kenan Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* içinde (s. 75-100). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Meriç, Ö. (2015). #dijitalleşiyoruz Dijital çağda siyasal gündem belirleme yaklaşımı. (Editör: Özlem Oğuzhan). *İletişimde sosyal medya sosyal medyada etkileşim* içinde (s. 241- 266). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Mertig, A. G. and Dunlap, R. E. (2001). Environmentalism, new social movements, and the new class: A Cross-National investigation. *Rural Sociology*, 66 (1), 113-136.
- Meyer, D. S. and Tarrow, S. (1998). A movement society: Contentious politics for a new century. D. S. Meyer ve S. Tarrow (Editors), *The social movement society contentious politics for a new century* in (s. 1-25). United States of America: Rowman & Littlefield Publishers.

- Moser, S. C. (2010). Communicating climate change. History, challenges, process, and future directions. *WIREs Climate Change*, 1, 31-53.
- Mules, I. (2019). Dans ederek enerji üretimine katkı sağlayabilirsiniz. *Deutsche Welle Türkçe*. <https://www.dw.com/tr/dans-ederek-enerji-,%C3%BCretimine-katk%C4%B1-sa%C4%9Flayabilirsiniz/a-47936479> (Erişim Tarihi: 04.05.2020).
- Negri, A. (2006). *İmparatorluktaki hareketler*. (Çev: Kemal Atakay). İstanbul: Otonom Yayınları.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar Cilt II*. (Çev: S. Özge). İstanbul: Yayın Odası.
- Offe, C. (2016). Yeni sosyal hareketler: Kurumsal politikanın sınırlarının zorlanması. Kenan Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* içinde (s. 47-73). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Onursoy, S. (2015). A semiotic analysis of an activist image in social media. *Online journal of art and design*, 3(2), 1-13.
- Önköl, G. ve Gündüzlü, E. (2015). Teknoloji düşün(e)mez: Sosyal medyada ihtiyaçlar-değerler çatışmasının felsefi analizi. (Editör: Özlem Oğuzhan). *İletişimde sosyal medya sosyal medyada etkileşim* içinde (s. 35-52). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Özer, M. H. (2008). Günümüz itibarıyla sivil toplum kuruluşlarının iktisadi ve sosyal fonksiyonları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 086-097.
- Özmen, Ş.Y. (2011). *Çevre iletişimi: Çevre haberlerinin yapısal analizi ve okuyucu farkındalığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, İ. (2010). *Katı atık yönetim ve AB uygulamaları*. İstanbul: İSTAÇ A.Ş. Teknik Kitaplar Serisi 2.
- Pınarbaşı, T. E. ve Astam, F. K. (2020). Haberin dönü(şü)mü: Sosyal medya gazeteciliği pratikleri, *İNİF E- Dergi*, 5(1), 70-87.
- Pichardo, N., A. (1997). New social movements: A critical review, *Annual Review of Sociology*, 23, 411-430.
- Read, A. D. (1999). A weekly doorstep recycling collection, ı had no idea we could overcoming the local barriers to participation. resources, *Conservation and Recycling*, 26, 217 -249.
- Savran, G. (1992). Marksizm ve yeni toplumsal hareketler tartışması, *Sınıf Bilinci Dergisi*, 11 Ekim, 6-27.
- Savran, L. (2005). Politik kültür ve toplumsal hareketler. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Schäfer, M. S. and Schlichting, I. (2014). Media representations of climate change: A metaanalysis of the research field. *Environmental Communication*, 8, 142-160.
- Semiz, Y. (2014). Anayasa Mahkemesi'nin Çevre Hakkı Perspektifi, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 9-46.
- Sivitanides, M., & Shah, V. (2011). The era of digital activism. In *Conference for Information Systems Applied Research*. Vol. 4, No. 1842, pp. 01-08.

- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi, *İstanbul Journal of Social Sciences*, Summer: 7, 53-64.
- Sözbilir, M. (2021). Nitel araştırmalarda verilerin toplanması, analizi ve sunumu. L. Doğan, C. Uzun, S. Zeyrekli Yaş (Editörler). *Sosyal bilimler alanında bilimsel araştırma ve yayın süreçleri* içinde (s. 89-96). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- Sustam, E. (2009). Küresel kapitalizm çağında yeni sosyal hareketleri okumak: Küresel travma, kriz toplumu ve favelaslar. Barış Çoban (Haz.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*, (s. 91-145). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Şahin, Ü. ve Üzelgün, M. A. (2016). *İklim değişikliği ve medya*, İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Talas, M. (2010). Çevre bilinci konusunda sivil toplum örgütlerinin önemi, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2, (3), 71-80.
- Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 29, 387-401.
- Tarrow, S. (1994). *Power in movement: Collective action, social movements and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarrow, S. G. (2011). *Power in movement: Social movements and contentious politics*. New York: Cambridge University Press.
- Tekeli, İ. (2005). *Çevre hakkına yerelden yaklaşmak, sivil toplumu geliştirme merkezi*. <http://www.stgm.org.tr/tr/icerik/detay/cevre-hakkina-yerelden-yaklamak> (Erişim Tarihi: 10.04.2021).
- Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: teorik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 57-73.
- Tilly, C. (2004). Toplumsal hareketler 1768-2004. (Çev: Orhan Düz). İstanbul: Babil Yayınları.
- Tilly, C. (2008). Toplumsal hareketler 21. yüzyıla giriyor. Y. Doğan Çetinkaya (der). *Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim* içinde (s.143-187). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Topal Demiroğlu, E. (2014). Yeni toplumsal hareketler: Bir literatür taraması, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 133-144. DOI: 10.14782/SBD.201416304
- Toraman, S., Cox, K., & Plano Clark, V. L. (2021, April). *Can adoption of mixed methods research be measured? A mixed methods study of dissertation abstracts [Accepted for paper presentation]*. Annual American Educational Research Association Conference [Virtual], Orlando, FL, United States.
- Touraine, A. (2007). Bugünün dünyasını anlamak için yeni bir paradigma. (Çev: Olcay Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Touraine, A. (2016). Toplumdan toplumsal harekete. Kenan Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler* içinde (s. 31-46). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Tufan, F. ve Özkoçak, Y. (2012). Çevre duyarlılığı kazandırmada özel radyo haberlerinin rolü, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 42, 91-107.
- Turhan, D. G. (2017). Dijital aktivizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 26-44.
- Türkeş, M. (2001). Hava, iklim, şiddetli hava olayları ve küresel ısınma, *T.C. Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü 2000 Yılı Seminerleri*, Teknik Sunumlar, Seminerler Dizisi: 1, 187-205.
- Türkeş, M. (2008). Küresel iklim değişikliği nedir? Temel kavramlar, nedenleri, gözlenen ve öngörülen değişiklikler, *İklim Değişikliği ve Çevre*, 1, 26-37.
- Türküm, A. S. (2010). *Çağdaş toplumda çevre sorunları ve çevre bilinci*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, from <http://www.aof.edu.tr/kitap/IOLTP/1268/unite10.pdf> (Erişim Tarihi: 12.05.2021).
- Uçkan, Özgür (2012). “Dijital aktivizm” mi, “aktivizm” mi?, <https://yesilgazete.org/dijital-aktivizm-mi-aktivizm-mi-ozgur-uckan/> (Erişim tarihi: 30.06.2022).
- Uçkan, Özgür (2012). <https://ozguruckan.alternatifbilisim.org/kategori/makaleler/31721/dijital-aktivizm-hacktivizm-kripto-anarsizm-ve-siber-savas-2.html>, (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- Uysal, A. (2016). *Toplumsal hareketler sosyolojisi insan eliyle değişimin dinamikleri*. (1. Baskı). İstanbul: Tezkire Yayıncılık.
- Uzun N. ve Sağlam N. (2006). Orta öğretim öğrencileri için çevresel tutum ölçeği geliştirme ve geçerliliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 240-250.
- Van Dijk, J. (2016). *Ağ toplumu*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Wahid, R., Pribadi, F., & Wakas, B. E. (2020). Digital activism: Covid-19 effects in campus learning. *Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal*, 3(3), 1336-1342.
- Woodward, J. (2019). *Yakından tanıyın iklim değişimi*. (Çev: D. Candaş). Ankara: Tübitak Yayınları.
- Yalçın, F. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin küresel ısınma ve sera etkisi konularındaki bilgi düzeylerinin ve yanlış kavramalarının belirlenmesi üzerine bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yaylagül, L. (2016). [Eski ve Yeni] Toplumsal hareketlerin ekonomi politiği. Erdal Dağtaş (der.), *Özgürleşmenin yolları içinde* (s.123-149) Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yegen, C. (2014). Bir dijital aktivizm biçimi olarak slaktivizm: Change.org örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 84-108.
- Yetimova, S. (2019). Dünya medyasında (belgesel -video haber - haber) öne çıkan çevreci protesto örnekleri: çevre sorunlarına karşı verilen tepkilere dair kültürel bir inceleme. *Dördüncü Kuvvet*, 2 (2). 40-74.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative Research from Start to Finish*. The Guilford Press.

- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. (2013). *Sosyal Forum'dan öfkeliilere* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, İ. (2008). Hareket ve kurumsallaşma arasında Türkiye'de kadın mücadelesi: Eşitlik, özgürlük, farklılık. Y. Doğan Çetinkaya (der). *Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim* içinde (s.525-567). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yücel, G. ve Kurnaz, L. (2021). *Yeni gerçeğimiz sürdürülebilirlik*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Zizek, S. (2007). *Gıdıklanan özne politik ontolojinin yok merkezi*. (Çev: Şamil Can). Ankara: Epos Yayınları.

EKLER

EK-1: Etik Kurul Kararı

Evrak Kayıt Tarihi: 10.06.2022	Protokol No: 328397	Tarih: 24.06.2022
--------------------------------	---------------------	-------------------

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Sosyal Medyanın İklim Değişikliği Konusunda Çevre Bilinci Oluşturmadaki Rolü ve Önemi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Sibel ONURSOY
TEZ YAZARI:	Fatma Kübra ASTAM
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

EK-2 Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU		
Çalışmanın Başlığı: Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm: Çevreci Hareketlerin İklim Krizi Farkındalığı Oluşturmadaki Rolü		
Temalar	Alt Temalar	Çevreci Hareket Aktörleri
Çevreci Hareket Aktörleri	Aktör Tanımı	Kısaca kendinizden bahseder misiniz? Kendinizi aktör olarak nasıl tanımlarsınız?
	Amacı, Oluşum Nedeni ve Vizyonu	Yer aldığınız hareketin amacı, oluşum nedeni ve vizyonundan bahseder misiniz?
	Hareket Tanımı	İçinde yer aldığınız hareketi nasıl tanımlarsınız?
	Harekete Katılım Nedeni ve Süreci	Harekete katılım nedeninizden ve sürecinizden bahseder misiniz?
Sosyal Medya Kullanımı	Kullanılan Platformlar ve Nedenleri	Sosyal medya platformlarından hangilerini kullanıyorsunuz? Nedenini açıkla misiniz?
	Amaçlar ve Kullanım Süresi	Sosyal medya platformlarını kullanım amaçlarınızdan bahseder misiniz? Geçirdiğiniz süre hakkında bilgi verir misiniz?
	İş birlikleri /Reklam	Çevreci hareket aktörlerinin kurum ve kuruluşlarla olan iş birliklerini değerlendirir misiniz?
Dijital Aktivizm	Faaliyetler	İklim krizi konusunda yürüttüğünüz çalışmalardan, dijital aktivizm faaliyetlerinizden bahseder misiniz? Siz ne gibi katkılarda bulunuyorsunuz?
	Amaçlar	İklim krizi konusunda yürüttüğünüz dijital aktivizm amaçlarınızdan bahseder misiniz?
	Dijital Aktivizmin İşlevselliği ve Hedef Kitle	Dijital aktivizmin işlevselliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Belirli bir hedef kitle var mı? Hedef kitlelerden bahseder misiniz?
	Eylem Biçimleri ve Stratejiler	İklim krizi konusunda eylem biçimleri ve stratejilerinizden bahseder misiniz?
	Benzer ve Farklı Özellikleri	İklim krizi konusunda çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin benzer ve farklı özellikleri nelerdir?
	Avantaj ve Dezavantajlar	İklim krizi konusunda dijital aktivizmin çevreci hareket aktörlerine sağladığı avantajlar ve dezavantajlar size ne nelerdir?
	Örgütlenme Pratikleri	İklim krizi konusunda örgütlenme pratiklerinizden bahseder misiniz?
	Mücadele Yöntemleri	İklim krizi konusunda çevreci hareket aktörlerinin mücadele yöntemleri nelerdir?
	Politika Üretim Süreçleri	İklim krizi konusunda çevreci hareket aktörlerinin politika üretim süreçlerindeki rollerini değerlendirir misiniz?

Temalar	Alt Temalar	Çevreci Hareket Aktörleri
Çevreci Hareket Aktörlerinin Dijital Aktivizm Faaliyetlerinin İklim Krizi Farkındalığı Oluşturmadaki Rolü	Topluluk Oluşturma	Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi konusunda topluluk oluşturmadaki rolünü değerlendirir misiniz?
	Bilgilendirme/Eğitim	Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi konusunda bireylerin bilgilendirme/ eğitim süreçlerindeki rolünü değerlendirir misiniz?
	Doğanın ve Çevrenin Korunması	Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin doğanın ve çevrenin korunmasındaki rolünü değerlendirir misiniz?
	Kamuoyu Oluşturma	Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi konusunda kamuoyu oluşturmadaki rolünü değerlendirir misiniz?
	Kolektif Bilinç Oluşturma	Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi konusunda kolektif bilinç oluşturmadaki rolünü değerlendirir misiniz?
	Farkındalık Oluşturma	Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin iklim krizi farkındalığı oluşturmadaki rolünü değerlendirir misiniz?
	Öneriler ve Öngörüler	İklim krizi ile ilgili farkındalık oluşturmaya yönelik önerileriniz nelerdir? Çevreci hareket aktörlerinin dijital aktivizm faaliyetlerinin geleceğine yönelik öngörüleriniz nelerdir?

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı: Fatma Kübra Astam

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- ❖ 2025, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Basın ve Yayın Ana Bilim Dalı (Doktora)
- ❖ 2018, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans)
- ❖ 2016, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı (Farabi Değişim Programı- Yüksek Lisans)
- ❖ 2014, Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü (Lisans)

Mesleki Deneyimi:

- ❖ 2024, Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği (UTİKAD), Kurumsal İletişim Sorumlusu
- ❖ 2018, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Metin Yazarı
- ❖ 2015, İhlas Haber Ajansı (İHA), Muhabir
- ❖ 2010-2014, Selçuk Üniversitesi Televizyonu Haber Merkezi (ÜNTV Haber), Editör, Muhabir, TV Programı Yapımcısı, TV Programcı Asistanı

Yayınları ve Bilimsel Faaliyetleri:

- ❖ Balcı, Ş., Pınarbaşı, T.E. & Astam, F.K. (2024). Üniversite Gençliğinin TikTok Kullanımı: Duygusal ve Sosyal Yalnızlık ile TikTok Bağımlılığı Arasındaki İlişki. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi* (45), 100-121. <https://doi.org/10.17829/turcom.1373818>
- ❖ Balcı, Ş., Akgül, T.E. & Astam, F.K. (2024). Üniversitenin Ekran Ötesindeki Bağımlılık Serüveni: Tiktok Kullanım Motivasyonları ve Bağımlılık Arasındaki İlişki. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(2), 715-737. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1442074>

- ❖ Astam, F. K., & Yılmaz, S. H. (2023). Kadına Yönelik Şiddet Olaylarında Sosyal Medyada Nefret Söyleminin Yeniden Üretimi: Helin Palandöken Cinayeti Örneği. *Yeni Medya* (14), 310-326. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1253857>
- ❖ Pınarbaşı, T. E & Astam, F. K. (2022). Sivil gazetecilik: WhatsApp haberciliği. Emre Osman Olkun (Ed.), *Dijital dünyada haberin dönüşümü* içinde (137-164). Konya: Literatürk Academia Yayınları.
- ❖ Astam, F. K. (2022). Dijital Aktivizm ve Hayvan Hakları: Change.org İmza Kampanyaları Üzerine Bir İnceleme, Özet Bildiri, *International Congress of Education & Science (INCES)*, 27- 30 Ekim 2022, Aydın.
- ❖ Astam, F. K. (2022). Ekofeminizm Bağlamında Ekolojik Kriz ve Greenfluencerlar Üzerine Nitel Bir Araştırma, Özet Bildiri, *International Congress of Education & Science (INCES)*, 27- 30 Ekim 2022, Aydın.
- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2021). Sosyal Medyada Çocuk: YouTube Oyun Kanalları Üzerine Dramaturjik Bir Analiz, *Selçuk İletişim Dergisi*, 14 (3), 1183-1212.
- ❖ Onursoy, S., Turan, E.A, Yeşilyurt, S., Astam, F.K. (2020). Yalan Habere Karşı Tutum ve Davranışlar: Üç Üniversite örneğinde Durum Araştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(3), 485-508. <https://doi.org/10.24146/tk.759014>
- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2020). “Vazgeçmek Mümkün Mü?": Kuşakların Dijital Detoks Deneyimleri Üzerine Bir Analiz. *Atatürk İletişim Dergisi*, 20 (2), 5-27.
- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2020). Fırsat mı Tehdit mi?: Özgürleşim ve Sınırlayıcı Alanları ile Yeni Nesil Gazetecilik. *TurkishStudies*, 15 (5), 2675-2692.

- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2020). Haberin Dönüşümü: Sosyal Medya Gazeteciliği Pratikleri. *İNİF E-Dergi*, 5 (1), 70-87.
- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2020). Kolektif Bellek Oluşumunda Kullanıcı Türevli İçerikler: "Neslican Tay Örneği" 3rd International CICMS Conference Proceedings E-Book, (193), 20-22 Nisan 2020, Aydın.
- ❖ Astam, F. K., Pınarbaşı, T. E. (2020). Siber Zorbalığın "Ünlü" Yüzü: İnternet Haberleri Üzerine Bir Değerlendirme, 3rd International CICMS Conference Proceedings E-Book, (194), 20-22 Nisan 2020, Aydın.
- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2020). İzlenç Kültüründe Pasifize Olan Çocuk: Oyun Kanalları Üzerine Dramaturjik Bir Analiz. 7. Uluslararası İletişim Günleri Dijital Çağda İletişim Eğitimi Sempozyumu, (148), 21-23 Ekim 2020, İstanbul.
- ❖ Onursoy, S., Astam, F. K., Pınarbaşı, T. E. (2020). Yeni Nesil Ebeveynlik: Instagram Babaları Üzerine Bir Araştırma, 17th International Symposium Communication in the Millennium, (567-568), Nov 5-6, Eskişehir.
- ❖ Astam, F. K., Pınarbaşı, T. E. (2020) "Çocuğunuz Elimizde": Paylaşanababalık (Sharenting) ve Dijital Kaçırma (Digital Kidnapping) Kavramları Çerçevesinde Sosyal Medyada Çocuk. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi, (239-240), 6-7 Haziran 2020, İstanbul.
- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2020). Özgürleştirici ve Kısıtlayıcı Yönleriyle Yeni Nesil Gazetecilik. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi, (238), 6-7 Haziran 2020, İstanbul.
- ❖ Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2019). "Sosyal Medya Olmadan Bir Gün Geçirilebilir mi?": X, Y, Z Kuşakları ile Dijital Detoks Deneyimleri Üzerine Fenomolojik Bir Araştırma, 6. Uluslararası İletişim Öğrencileri Sempozyumu, (29- 30). 10-11 Ekim 2019, Eskişehir.

- ❖ Astam, F. K., Pınarbaşı, T. E. (2017). Medya ve Toplum İlişkisi Çerçevesinde Kadın Programlarının İncelenmesi: “Irmak Kupal Örneğinde Müge Anlı ile Tatlı Sert Programı”. (2017). III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı, (669-685), 26-27-28 Ekim 2017, Kahramanmaraş.
- ❖ Balcı, Ş., Damlapınar, Z., Pınarbaşı, T. E., Astam, F. K. (2016). Siyasal Bilgilenmede Medyanın Rolü ve Etkinliği: Üniversite Öğrencileri Araştırması. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASS)*, 53, 111-126.

Başarı ve Bursları:

- ❖ 100/2000 YÖK İletişim Çalışmaları Doktora Bursu
- ❖ YÖK Farabi Değişim Programı Bursu